X-392.

Proprietatea Bibliotecii
Universității Iași

X-392

3015040
Periodice

1934

CUHAS / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anul VI. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1934

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU

Această publicaţie apare cu sprijinul moral şi material al p. s. episcop VISARION al Hotinului.

CHIŞINAU
TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC"
— 1934 —

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI
19 III 1934

pele 104.
Biblioteca Universitară Iași
17 JUL. 1935

Anul VI. Nr. 1. Ianuarie—Martie 1934.

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Din viaţa economico-socială a Moldovei la 1809—1811.

de T. G. BULAT.

In nr. 1 an. V al acestei publicaţii am început să dăm câteva însemnări asupra mişcării economice dela începutul veacului imediat trecut. Continuăm azi, când dispunem de un material mai bogat, cu privire la vânzarea căsăpiilor şi a lumânărilor de său, în strânsă legătură una cu cealaltă.

Condiţiunile de vânzare şi preţul acestor venituri ale Statului, care se cumpărau de „cumpănii", în care, de obiceiu, se amesteca şi câte un potentat al zilei, sunt pline de interes.

Aceste acte oficiale cuprind şi multe amănunte de un vădit folos, din timpul exasperantei ocupaţii ruseşti, din anii 1806—1812. Extorcarea era deplină, istovitoare şi minunat organizată. Dar în afară de acestea avem la îndemână oglinda vieţii noastre economice din acea vreme. Iată spre exemplu: carnea de oae se vindea pe acea vreme cu 12 parale, iar cea de vacă, mai ettină, cu 10 parale, ocaua. Săul şi grăsimea costa 20 parale ocaoa.

Dacă acestea erau preţurile în 1809, în anul următor, acela al cărnii se urcau cu o para de oca. Şi cumpărătorii veniturilor nu se prea iveau! Aceştia erau datori să aducă un chezăş, care trebuia să garanteze banii daţi de vistierie, deoarece aceasta era nevoit să-le înlesnească o parte din capitalul plasat în vite. Pentru respectarea condiţiunilor contractului era nevoie de un alt chezaş „Mendel jădov" tu respins, fiindcă era „sudet austriacesc" şi nu prezinta nici alte garanţii. Fu găsit şi acceptat de Divan negutăto-

rul Dimitrie Mavrichi. In sfârşit, căsăpiile Iaşului fură luate de neguţătorul Evrimov din Velico-Luţca, deci un Rus, pe intervalul de timp 16 Sept. 1810, până la 16 Sept. 1811. Condiţiunile fixate în 18 puncte sunt extrem de interesante. Mitropolitul Gavriil Bănulescu le supscria cel dintăi, ca preşedinte al Divanului. De reţinut amănuntul că vitele se cumpărau mai ales, dela iarmarocul dela Bălţi, care începea la 1 Sept.

Lumânările de său serveau pe aceia vreme în loc de petrol sau lumina electrica de azi. Ele erau un articol foarte căutat, mai ales la oraşe. In 1810 ocaua de lumânări costa 43 parale. Un vechi obicei fixase un plus de 6 parale peste preţul unei ocale de său. Divanul cerea îngăduinţă senatorului rus, ca să se vândă ocaua de lumânări de său cu 44 parale. Această pentru îndemnul neguţătorilor „să facă vite". O criză se ivise. „Surecii" au vândut scump săul „mumgiilor", pentru că se „făcuse" vite de zalhaua foarte puţine în anul acesta. Despre ocne, disetina de stupi şi holercă, într'un număr viitor!

I.[1]

Cătră... Milasevici Divanu Cnejii Moldavii.

La 28 a lunei aceştie Avgust să împlineşte anul căsapilor ce au fost legaţi cu contract a tăea carne cu preţuri 12 parale carne oae şi 10 parale oca carne de vacă. Iar săul şi grăsime căte 20 parale oca, care întru adevăr s-au purtat bună mulţămire cătră norod la slujba lor aceasta. Dar fiindcă ei numai au îndemănare a ţăne căsăpiile şi pe anul acesta viitoriu, iasti trii luni acum de când s-au făcut publicaţie pretutindene ca cei ce vor fi ohotnice spre a lua aceste căsăpii să să înfăţeşăză la Divan, însă cu dare de chizăşie vrednică. Nimene nu s-au aflat păn acum. Cei vechi nici într'un chip nu s-au putut a priimi să urmeză tot ei. Acum în sfărşit s-au arătat un locuitor de la Rosie Efremov cu fratile său cerând ajutorio de la Divan 40 mii lei cu dobândă de la visterie. Şi pentru aceşti bani să de chizăş pe D-lui polcov Manolache Balş. Şi prin aceşti bani să înplinească trebuinţa căsăpiilor tot în preţurile anului trecut.

[1]) „*Dela*" nr. 1612/1810 Arhiv. Senat. Chişinău.

Divanul li-au răspuns că mai întâiu chizăş trebue să de negustorio, iar nu boerio şi acela să fie răspunzătorio pentru făgăduinţăle contractului, iar nu numai pentru bani. S-au dus acestia răspunsu, şi până acum nu s-au mai arătat. Dar vreme nu numai au venit dar au şi trecut, căci dacă nu vor ave căsapii noi 40 zăle sau 2 luni vremi cum vor pute începi să tae vite, neavându-le cumpărate, şi nefiind gătiţi. Şi încă dacă acum până la iarmarocul ci să face la 15 August nu să vor hotără căsapi noi de unde vor putea cumpăra vite ca să tăe la Săptembrie. Deci sălind Divanul pe D-lui Aga au găsit pământeni voitori, însă cu o para adăogire la toata oca de carne peste preţul anului trecut, şi această dacă să va închie contractul mai înainte de Sânte Mărie vreme iarmarocului ca să poată găsi înlesnire să cumpere.

Prin cătă sălinţă s-au păzit, nu s'au putut să să afli alţi musterei nice cu suma anului trecut, afară de lăcuitorii din Rosie. Dar de sânt ei siguri la o pricină ca această, care cere o numărătoare de 300 mii lei şi care se atinge de obşte, aceasta nu să poate şti, căci chizăşie care se cere dela dânşăi nu să dă. Drept acea cu cinste arată Divanul înalt Ex-v că dacă numiţii prin mijlocire poliţăei vor fi supuşi a da chizăş răspunzătorio pentru îndestulare oraşului de carne bună într'un an priimeşte slujba lor obşte cu mulţămire, îndatorindu-i cu 20 mii lei din visterie cu dobânda. Iar dacă aceasta siguranţie lipseşte, apoi până la 14 zile a lunei aceştie să să de unire socotinţei înalt Ex-v ca să-s de pământenilor găsiţi prin D-lui Aga cu o para sporire la toată oca, pentruca după Avgust nici cu 2 sau 3 parale sporire nu vor priimi nimine a să însărcina ne fiind destoinici a face gătire.

Să roagă Divanul să aibă răspunsul înalt Ex-v. Iar pe căsapii vechi i-am îndatorit ca să prelungiască ţânere căsapiilor pană la 15 a viitoarei luni Septembrie, şi de atunce să între ceelalţi.

Gavril M. şi Exarh.

Costache Ghica logof. Const Bals logof.

Săndulache Sturza hatm. Iordachi Roset vist

810 Avg. 11.

II.

Cătră... Milasevici Divanul Cnejii Moldoviei.

Cu plecăciuni au priimit Divanul două predlojănii a înalt Ex-v. una din Avgost 11 supt No. 1800 şi al doile din 16 Avgost supt No. 1841 în pricina căsăpiilor oraşului Eşii împreună şi cu cerire neguţitoriolui Ifrim care ar voi se ea asupra sa vănzare cărnii pe anul viitor. Pentru care cu plecăciuni răspundem înalt Ex-v. Acest comitet a Divanului are toată răvna ca orăşenii nu numai să-s cumperi carne cu vre o sporire piste preţul urmat în anul trecut, dar încă fiind la putinţi şi mai cu micşurate preţuri, hotărănd a şi jărtfi de la sine, numai să să poată afla neguţitori săguri să ea asupra lor tăiere căsăpiilor. Dar după ce nici cei vechi căsapi nici într'un chip n'au voit, apoi d-l vel agă au găsăt pe Anastasă Coste şi pe Costan din Chişcăţal din pămănteni cu cumpanie lor primind a închie contract pe un anu după ponturile anului trecut, însă cu sporire la vănzare cărnii căte una para la toata oca precum s'au făcut arătare înalt Ex-v la 11 Avgust supt No. 684 avănd şi chizăş săguri răspunzători, nici bani de la Divan. Pentru neguţitorio Ifrim care s-au aratăt mustereu a lua căsăpiile cu preţul anului trecut, aducăndu-să înfăţoşare Divanului s-au văzut cerând trei ponturi, piste tocmelile anului trecut, întâi ca să-s însărcinezi Divanul a da moşii pentru păşunat vitelor ori aice, sau în Basarabia, al doile ca să i să de 3000 lei, şi al triile ca să nu de acel hotărăt şi obicinuit havaet a D-sali vel agă. La acesti adăogiri Divanul au voit ca să li înlesnască, şi au priimit ca să-i de 20000 lei hotărănd ca să nu de nici havaet D-sali vel agă, care este pe an 2500 lei, rămăind asupra Divanului ca prin alt chip să-l de D-sale agăi. Iar pentru moşii fiindcă stăpănire moşii nu are, i-au dat răspunsu ca să-ş năimască ei moşii precum şi de mai înainte casapi. Numitul dar neguţitor în sfărşit au dat răspunsu că de vremi ce moşii nu i să dau primeşti el tocmelile anului trecut, însă vănzare carnii să fii cu sporire piste preţul anului trecut căte una para la toată oca, adică precum au priimit şi ceilanţi.

Pentru cuvăntul chizăşiei aratăm înalt Ex. v pentru bani va fi primit D-lui polcov. Manolachi Balş, iar pentru păzăre con-

tractului că va fi carne bună şi cu îndestulare în toată vreme anului, nu poate fi priimit Mendel Jădov, întâi pentru că este sudet austriecesc, ş-al doile că nu este cunoscut Divanul de o asămine răspundire, şi nici este îndestul la o întâmplare de lipsă ca să întâmpine el îndestulare oraşului.

Aceste sânt ceririle amânduror parţilor, adică şi a neguţitoriolui Ifrim şi a neguţitorilor găsăţi de D-lui vel agă.

După aceste în ceasul acestă de iznoavă s-au arătat la Divan numit neguţitor Ifrim făcând arătare că primeşti tocmelile anului trecut care spre pliroforie înalt Ex-v. să trimit în tălmăcire. Dar vânzare cărnii să fii tot cu sporire câte una para la ocă, aducând şi pe neguţitorio Dimitrii Mavrichi ca să fii chizăş răspunzător pentru îndestulare oraşului de carne bună într'un an, care neguţător să poate priimi de către Divan socotindu-să îndestul pentru asămine răspundere.

Drept acea cu plecăciune arătăm toate aceste şi rămâni la socotinţa şi hotărâre înalt Ex-v.

Costachi Ghica logof. Const. Balş logof. Sand Sturza hatm. Iordachi Roset vist.

1810 Av. 20.

III.

Divanul Cnejii Moldoviei.

Fiindcă neguţitorul Evrimov din Velico Luţca cu companiia sa, s-au îndatorit şi s-au însărcinat ca să ţie casapiile oraşului Eşii în curgire de un anu di la 16 Sept. a următorului anu 1810 şi până la 16 Sept. a viitorului anu 1811, dându şi chizăş răspunzătoru, pentru îndestulare oraşului cu carne bună şi grasă în toată curgire anului, pe dum-lui Kir Dumitrul Mavrichi, neguţătoru din Eşii îndatorindu-să a fi următoru ponturilor di mai gios arătati.

1-le. Să îndatoreşti numit neguţător cu companiia să urmezi vânzare cărnii întru această curgire de un anu căti doâsprezăci parali oca di carni oai şi căti zăci parali oca di carni vacă, precum şi în anul trecut s-au urmat vânzare cărnii.

2-le. Săul ci va eşi di la căsăpii să să de mumgiilor din Eş cu plată căti doâzăci parali oca, asămine şi grăsime ci să vindi la norod să fii iarăş căti doâzăci parali oca.

3-le. Blanarii şi cojocarii cum şi alţii să nu fie volnici a tăe mei şi a vinde carne de la Paşti şi până la Ispas, ce în toată curgire de un anu anumai numit neguţătoriu cu compania sa, să vândă şi carne de miel cu acest chip, adică di la Paşti ş până la lăsatul săcului din postul sfănţilor Apostoli, să întri la cântaru capul şi gighieul, iar di la lăsatul săcului înainti capul şi gighieul să nu să vândă cu cântaru împreună cu carne, asămine şi vânzare cărni de miel să va urma iarăş căti doăsprezăci parali oca, ca şi ce di oai, iar nu mai mult.

4-le. Să îndatoreşte numit neguţitoru cu compania sa ca să dei blănarilor groşi cojocarilor din Eş, zăci mii pielceli di miel ca să li lucrezi cojoaci cuşmi şi blăni pentru trebuinţa norodului, cu cinci parali mai gios, de căt preţul următor al pielcilior ci să va urma de cătră alţii, de vremi că sănt opriţi di a tăe miei.

5-le. Oamenii ci au fost până acum în slujba căsăpii să fie slobozi de tot birul şi havaelile. Asămine şi păstorii vitilor, fiind oameni străini aduşi de pisti hotar şi adiveriţi de cătră dumlor dregătorii ţănuturilor, că nu au nici un amestec de bir, să fii iarăş scutiţi de bir şi de toati havalelile.

6-le. Şasă mii oi din oile ci vor străngi pentru trebuinţe căsăpiilor să nu fii supăraţi cu plata goştini dacă le vor ave.

7-le. Căti carni vor da cu ţidulile Divanului, la sfârşit fişticăriea luni, facăndu-să socotială să li să plătiască.

8-le. Carne de mascur în toati căşlegiie Crăciunului şi pisti tot anul să fii slobod a vindi cini va vre.

9-le. Carne ci să va vindi la jidovi întru această curgire de un an atăt de oai, căt şi di vacă să fii cu trii parali mai sus pisti preţul hotărăt a vănzării cărnii pentru orăşeni creştini.

10-le. Noâzăci stănjini făn cosăt gata, să-l de Divanul întocma după măsura stanjănului oştinesc, cari făn să-l plătiască ţăitori căsăpiilor, dăndu pentru cosări căti şasă lei, pi falce pe suma fălcilor ci să vor socoti într'aceşti noâzăci stănjeni fănu, însă trii zăci stănjeni fănu să să de pe ţănut Eşului, iar şasă zeci stănjeni pe ţănut Sorocii sau Orheio.

11-le. Ţiitorii spitalurilor cu totul să fii opriţi di a tăe şi a vindi carni la norod de cât numai pentru trebuinţa spitalului.

12-le. D-lui aga ci va fi după vremi să aibă a-ş lua di la ţiitori căsăpiilor havaet hotărăt doâ mii cinci sute lei, într'un anu cu analoghii pi fiişti cari lună, căti 208 lei 40 bani.

13-le. Să să rănduiască la căsăpii în vremi căndu trebuinţa va ceri o zaloăgă, ca să înlesniască vănzare cărnii, să nu să întămpli pricini de galcevi alte ori.

14-le. Nimine alţii a face din aceşti îndatoriţi prin condract să nu fii volnici a deşchide vre un trunchio, pentru vănzare cărnii nici în Eşi nici în prejurul târgului adică la Broşteni, târguşorul Nicolina di la Galata, moara Trii Sfetitelor, Şorogan şi Zalhanaoa ot Ciricul. Iar di să vor învoi cuţitorii căsăpiilor, şi să vor îndatori că vor ţine carne după învoiala ci vor faci cu dănşii, acei ci să vor învoi să fie slobozi, iar dacă ţăitorii de căsăpii nu vor priimi pe nimine a tăe carni la aceli locuri nici cu învoială, să fii datori a ţăne carnii di agionsu pi la locurile arătati.

15-le Mănastire sfăntului Spiridon avăndu hrisovu pentru doâ trunchiuri de văndut carni, s-au învoit cu tăitorii căsăpiilor ca să dei căti doâsprezăci ocă carni pe toată zioa di la dănşii, fără plată şi mănăstire să nu fie volnică a deschide trunchiorile de văndut carni.

16-le Să fie slobozi dispre orice havaet a zapciilor după vremi dăndu numai hotărât havaet a d-sali vel agă, ci să arată mai sus.

17-le Pentru înlesnire numitului neguţătoru şi a companiei sali, spre urmare vănzării carnii cu toată îndestulare şi mulţămire norodului, în toate curgire acestui anu au hotărât Divanul şi dă di la sine doâzăci mii lei, cari banî să-i fie ţăitori casapilor, până la înplinire anului fără dobăndă. Iar la înplinirea anului să-i întoarcă înapoi fără nici o pricinuiri. Pentru cari au dat şi chizăş, răspunzătoru şi platnic pe dum-lui polcov Manolachi Balşu.

18-le Findcă dispre matrapaji jidovi şi alţi cum şi de către însuş cojocari şi blănari să urmiazi pagubă mari şi scăderi la mulgire oilor, căci umblă aceştie pi la perdeli multe cu oi în vreme fătăciunatului, şi toţi miei cei mici pentru interesul pielcelilor, şi carne o lapădă pe unii ca acea să să opriască cu to-

tul, de catră Divan, şi ori cari să vor afla întru această urmarii mei ci să vor dovedi cumpăraţi de către dănşii să-i ei şi să-i de, la mănăstire sfantului Spiridon fără plată.

1810 Sept. 1.

Gavril M. şi Exarh.

Const. Ghica logof. Const. Balş logof.

Sandu Sturza hatm. Iordachi Roset vist.

IV

Către... Milaşevici, Divanul Moldovei.

După predlojănie înat Ex. v. din 17 Aug. supt No. 3949 pentru dare căsăpiilor oraşului Eşăi făcandu-să în Divan doâ strigări între neguţătoriol Efrimov ce au avut asupră această triabă în anul acest următorio şi între al doile companie a neguţătoriolui Dima Rizu cari companie ari şi bune siguranţă:. Şi companie lui Efrimov n-au lăsat mai în gios de cât 13 parali oca de carni de oai şi 12 oca de carni de vacă şi săul 24 parali oca, adecă cu sporiri peste preţul anului trecut una para la oca di carni de oai şi miel şi doâ parali la oca de carni de vacă, şi patru parali la oca de său. Iar companie neguţătoriolui Dima Rizul au lăsat 13 parali oca de carni de oai şi miel şi 11 parali oca de carni de vacă. Iar săul tot 20 par. precum s-au urmat şi în anul trecut sporind căte una păra numai la oca de carni şi de oai şi de vacă piste preţul anului trecut.

Drept aceea înştănţăm pe înalt Ex-v. şi fiindcă anul nou să începe la 15 Septbr. şi este vreme scurtă de a să pute găti, şi mai ales că acum de la zi întăi Septbr. să începi iarmarocul la Bălţi, cand neapărat trebui ori cari companii va fi să cumperi viti dela acest iarmaroc. Va bini voi înalt Ex-v. a da hotărări pentru această obştiască trebuinţe a norodului, şi Divanul să aibă poroncă cum să urmezi.

Const. Balş logof. Sandu Sturza hatm.

Iordachi Roset vist.

1811
Aug. 27 - Eşi.

Biblioteca Universitatii Iasi

I.

Catră... Milasevici, Divanul Moldovei.

Preţul lumănărilor de său, în anul trecut au urmat 43 parale oca, iar lumănărarii săul de la tăetorii vitelor de zalhana au fost hotărâţi a-l cumpăra cu 34 parale oca.

In anul acesta pre puţini neguţitori au făcut vite de zalhana pentru neguţitorie săului, pricinuind păgubirile ce au avut în anul trecut, şi stăngire hirtiilor banilor nemţăşti ce li-au pricinuit. Cu toate aceste acele vite căte au făcut s-au silit de li-au adus la zalhana şi li-au tăet şi săul ş-au oprit ca să-s cumpere de către lumănărari spre a nu pătimi oraşul lipsă de lumănări.

Cerere de preţ a neguţitorilor cu vite iaste până la un leu pe ocă, arătănd că intr'alt chip li să pricinueşte păgubire, apoi cu acest preţ cănd s-ar fi adăogit şi cheltuiala şi ostiniala lumănărarilor trebue să le fi inălţat preţul lumănărilor la 48 parale oca.

Socotind Divanul şi prin cercare aflănd că vitele ce s-au tăet la zalhana au slobozit său unul până la 35 ocă său şi altile până la 30 şi 28, care analoghisăndu-s pe vite una cu alta s-au socotit 30 ocă de său. Apoi pe suma aceasta de 30 ocă socotind căte 36 parale oca de său fac 27 lei, şi puind şi preţul pieilor a unu vaci 7 lei alcătuesc 34 lei preţ îndestul de a să cumpăra o vaca de a să hrăni, şi a lăsa şi oarescare folos neguţitorilor de vace. Şi intr'acest chip dar au găsit cu cuviinţă, ca peste 34 parale ce are preţul săului în anul trecut, să mai de lumănărarii câte 2 parale adaos neguţitorilor ca să-s facă câte 36 par. Iar lumănărarii pentru cheltuiale, ostiniala, şi dobânda lor, nesocotind mai mult la ocă decăt 8 parale pist 36 să văndă oca de lumănări la obşte 44 parale, adică ei să de doâ parale la ocă spori, iar de la norod să e una para la ocă sporio pentru că mai înainte era socotit şi hotărăt lumănărarilor, ca piste preţul săului, numai 6 parale să aibă la ocă pentru ostineala şi facere lumănărilor. Acum iată li s-au lăsat căte 8 parale pentru scumpete cheltuelilor, iar nu căte 9 precum au luat ei de la sine în anul trecut, fără hotărăre Divanului.

Dupa datorie să face cunoscut înalt Ex-v., că negreşit au trebuit neguţitorilor cu vite să li să adaoge ceva pentru paguba lor şi pentru îndemnare ca să facă vite, cu toate că ei nu-s mulţămesc cu aceasta sporire. Iar lumănărarilor s-au socotit 8 parale pentru cheltuiala şi vănzare lumănărilor să fie căte 44 parale oca, avănd ei şi folosul lumănărilor de ceară, care nu iaste în hotărăre nartului.

1811 Oct 25 Eşi

Const. Balş logof.
Ch. Roset vist.

II.

Catră... Crasno Mlaşăvici
Divanul Cnejăi Moldoviei.

Asupra predlojănii înalt Ex.-v ce au priimit Divanul din 20 Noembr. supt No. 5569 pentru preţul lumănărilor, cum să să vănză ocă, de către mumgii oraşului Eşi, şi a să faci publicaţăi, ca dă să vor găsi cenevaş să e asupra lor aceasta triabă a mumgiilor, spre micşurare dă preţ, întru mulţămire opştii oraşului Eşăi, urmănd întocma s-au făcut publicaţăi în toată ţara şi nămine pără acum, nu s-au arătat de muşterei.

Asămine copii dupe predlojănie înalt Ex-v. s'au triimes şi dumi-sale vel agă, scrindu-să şi din parte Divanului să fiăi întocma următorio. Şi iată din parte d-lui vel agă răspunsul ce faci Divanului în tălmăcire să alăturază aice ca să să vază de către înalt Ex-v.

Drept acea şi cu adivărat mumgii oraşului au plătit săul sureccilor cu 36 par. oca pentru că în anul acesta s-au făcut viti de zalhana foarte puţăni şi iarăş nemulţămiţi rămăind suricceăi au luat preţul acesta. Acum dar precum trebui a vindi oca de lumănări mumgii oraşului aşteptăm ce în sfărşăt hotărăre şi poronca a înalt Ex-v.

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist.

1811
Dechem 17 Eşi

Răspândirea satelor de răzeşi.

— CONTRIBUŢIUNI LA STUDIUL POPULĂRII MOLDOVEI —

de **Victor Tufescu**
Asistent Universitar

Astăzi, se mai păstrează doar tradiţia unei categorii de săteni numiţi *răzeşi*. Dacă ultimele reforme agrare au nivelat, din punct de vedere juridic, deosebirile dintre diferitele soiuri de ţărani, în trecut însă, răzeşii constituiau o clasă socială bine deosebită, prin drepturile ei, de celelalte.

In legătură cu chestiunea agrară — şi deci îndirect cu răzeşii — au apărut o sumedenie de lucrări importante şi bine documentate, mai ales în faza acută a „chestiunii ţărăneşti". Problema a fost desbătută pe mai multe feţe: istorică, juridică, socială, economică, statistică.. In legătură cu aceste studii, şi chestiunea răzeşilor a ajuns să fie oarecum cunoscută.

In prezenta schiţă, nu urmăresc să aduc nici o informaţie nouă, — din punct de vedere istoric — referitoare la răzeşi. Nu voi prezenta nici un document în afară de cele deja cunoscute, ci mă voi folosi numai de literatura existentă, pentru a trage concluziunile geografice. Cu alte cuvinte, vreau să extrag şi să prelucrez geografic, un material, care lăsat aşa cum se găseşte, e un material amorf, fără importanţă pentru ştiinţa noastră.

Dar se impune întrebarea: întrucât chestiunea răzeşilor poate fi studiată din punct de vedere geografic? Intrucât se pot trage concluzii geografice cu privire la o anumită clasă socială?

Plecând dela o problemă mai largă, pe care vreau să mi-o lămuresc—şi anume aceia a *populării Moldovei* din cele mai vechi timpuri, — am putut să schiţez mai multe etape de înaintare a populaţiei, din anumite regiuni spre altele, cu condiţiuni fizice şi

economice, deosebite. Incepând cu o populaţie foarte veche, aşezată mai cu deosebire în regiunea subcarpatică şi a dealurilor pericarpatice împădurile, *înaintarea s'a făcut spre cucerirea regiunilor stepice.* Acesta este un fapt bine cunoscut, mai mult însă presupus prin analogie cu alte regiuni şi nu studiat local. Considerat ca o axiomă, fără să fi fost dovedit ca atare. Mişcările de înaintare a populaţiei spre părţile nelocuite, încep să apară odată cu primele documente — desigur însă că erau şi mai vechi — şi se continuă până'n zilele noastre.

Dacă pentru vremurile mai noi — adică de prin mijlocul sec. XVIII-lea — putem surprinde fenomenul înaintării, prin hărţile mai amănunţite şi catagrafiile ce apar; dar pentru cele mai vechi, lucrul devine imposibil sub acest raport. Coborînd în timp până pela începutul sec. XV-lea, documente răzleţe ne indică doar fenomenul, fără a ne putea pune la dispoziţie datele necesare cartării lui. Mai înainte însă de acele vremuri, documentele — cu totul rare — nu pot sluji nici atâta. Intrăm într'o epocă foarte nebuloasă. Mişcările de populaţie trebue să fi fost atunci mai active decât în veacurile următoare, Dar cum le putem surprinde? Cum ne putem da seamă de localizarea primitivă (din vremea descălecatului), a aşezărilor omeneşti din Moldova?

Pentru a putea prinde — măcar în mod aproximativ—care era localizarea celor mai vechi sate din Moldova, am recurs la un artificiu—şi acesta nu este decât un singur argument, alături de care se vor aduce altele, cu ocazia altor lucrări. — Am plecat dela concluziile trase de mai toţi istoricii cari s'au ocupat cu această chestiune, şi anume: *aşezările răzăşeşti sunt între cele mai vechi aşezări rurale din principate; mare parte dintre ele, trăgându-şi existenţa încă dinainte de descălecat.* Aşa dar, cartând vechile sate răzaşeşti, putem obţine — într'o măsură cel puţin aproximativă — care era localizarea aşezărilor rurale din Moldova, în vremea descălecatului.

Schiţa aceasta cuprinde numai Moldova, deşi un echivalent se găseşte în Muntenia, sub denumirea de *moşneni.* Aceasta deoarece, prezenta notă nu urmăreşte monografierea geografică a lor, ci foloseşte studiul acesta drept mijloc de-a surprinde *fenomenul de împopulare,* numai din Moldova.

Urmărind să facem o expunere cât mai clară, va trebui să lămurim în scurt noţiunea de *răzeş*; după aceia vom insista puţin asupra modului de formare a aşezărilor răzăşeşti primitive, urmărind procesul de transformare al lor, fie prin „roire" (care-a dat satele neo-răzăşeşti), fie prin *dispariţie*, sau în fine prin intrarea în rândul celor de clăcaşi. Numai cunoscând aceste noţiuni vom putea trece la partea care ne interesează direct şi anume la *localizare*.

* * *

Origina răzeşilor

S'a susţinut într'o vreme — de către unii istorici bazaţi mai ales pe prezumţii şi lipsiţi de documente,—că instituţia răzeşilor ar fi de origină ostăşească, trăgându-se — după o teorie — dela legiunile romane, — după alta — dela primii voevozi români. Ambele însă, au fost dovedite ca lipsite de adevăr. Totuşi, mai ales cea de-a doua, — care considera pe răzeşi ca nişte improprietăriţi domneşti pentru vitejiile lor — a prins rădăcină şi se mai păstrează în mod empiric şi astăzi.

Cercetători de seamă, au dovedit însă falsitatea acestei teorii şi-au documentat până le cele mai mici amănunte, că originea răzeşilor e mai veche decât primii domnitori, datând dinainte de descălecare. După aceşti autori, răzeşii n'ar fi decât urmaşii *cnejilor*. (1) Instituţia cnejiei e bine cunoscută (3) şi se ştie că aceştia erau stăpânitorii şi judecătorii satelor, că existau ca atare în mai toate satele depe atunci. Această mulţime a cnejilor arată posibilitatea de-a se urmări legătura între ei şi răzeşii de odinioară. „Documentele dela sfârşitul veacului XVI şi începutul veacului XVII, ne dovedesc *desăvârşita identitate a cnejilor* depe acea vreme, cu ţăranii proprietari, *moşnenii*, cari copespund *răzeşilor* din Moldova" zice Radu Rosetti (1)

La prima vedere această teorie pare hazardată, deoarece cnejii n'aveau proprietate deplină asupra moşiei satului lor, ci mai mult un fel de stăpânire feudală (asemănătoare cu celace numiau francezii *seigneurie*, iar nemţii *Herrschaft*), folosindu-se de *judicie*, pe când răzeşii, sunt mici proprietari de pământ. Totuşi adevărul e în această părere.

Pentru a arăta cum s'a făcut trecerea dela cneji — cari ca cârmuitori sătesti, n'aveau decât o zeciuală din munca supuşilor — la răzeşii de de mai târziu, pe cari-i găsim deplini proprietari pe partea lor de pământ, istoricii şi juriştii au arătat că transformarea s'a petrecut în modul următor:

Primii domni, în întinderea hotarelor ţărilor lor, având nevoe să se sprijine pe căpeteniile populaţiei: cnejii (stăpânii de sate), au cău-

tat, nu numai să nu le ştirbească nimic din vechile lor drepturi şi prerogative, dar s'au grăbit să le recunoască în scris.

Documentul a creiat pe încetul, concepţia — greşită în drept — că aceşti stăpâni de sate, au o *stăpânire superioară* asupra moşiei, faţă de ţăranii simpli, cari nu-şi aveau dreptul lor indiviz, înscris în nici un act. Mai târziu numărul răzeşilor crescând continu, datorită procesului natural de înmulţire, diviziunile necontenite între urmaşi, au micşorat într-atât părţile de moşie, încât ele au devenit fâşii înguste, ca nişte ogoare; iar stăpânilor nu le mai convenea să lase pe alţii să muncească pământurile şi ei să ia zeciuiala; zeciuiala nu le mai ajungea ca să trăiască şi atunci s'au apucat să-şi lucreze singuri fâşiile de moşie ce mai aveau, devenind astfel *ţărani-proprietari*; iar dreptul de stăpânire prefăcându-se în proprietate deplină, asemănătoare *alode*-lor germane. Dar devenind proprietari deplini ai pământului lor, în acelaş timp ei au pierdut privilegiile — cari nu mai aveau rost să existe — apropiindu-se tot mai mult de ţărani.

Istoricii cari au susţinut pe vremuri părerea că răzeşii ar fi urmaşii vitejilor împroprietăriţi de către domni, făceau eroarea fundamentală de-a interpreta ca *danie*, numai *recunoaşterea unui drept existent*, nu a imobilului însuşi (R a d o v i c i, 2). De aceia, sumedenia de documente cari există, nu sunt acele cari au *creiat* răzeşia, ci cari au *întărit-o* numai.

Rămânem de aice cu concluzie foarte importantă şi nepusă la îndoială de nimeni : *origina satelor răzăşeşti primitive, trebue căutată în vremea cnejilor, adică dinainte de descălecat.*

Formarea şi evoluţia satelor de răzeşi.

Pentru a înţelege mai bine fenomenul răspândirei satelor de răzeşi, găsesc nimerit să lămurim mai întâi ce reprezintă actualele sate de răzeşi, faţă de acelea întemiate dinainte sau de prin vremea descălecatului. După cum vom arăta, multe sate răzăşeşti s'au creiat după această dată, în decursul veacurilor următoare. Din noianul de sate numite laolaltă de răzeşi, putem face distincţiunea între cele vechi, primitive — cari singure ne-ar interesa sub raportul celor urmărite de noi — şi acele mai noi, creiate mai târziu? Dela început putem spune că cel puţin pentru noi, lucrul nu s'a arătat posibil decât prin urmărirea fiecăruia în parte, prin documentele timpului, ceia ce nu poate duce decât la rezultate eliptice, deoarece nu găsim în documente toate satele existente pe atunci.

Peste acest inconvenient am trecut însă, deoarece răspândirea satelor răzăşeşti mai noi, n'a tulburat localizarea vechilor sate, ele întemeindu-se în jurul celor primitive, la mică distanţă, prin fenomenul de *„roire"* al satelor.

Dacă *roirea* aceasta, —care duce la necontenita înmulţire a satelor de răzeşi, — s'a continuat până pela începutul veacului XIX, paralel cu ea, s'au ivit cauze cari stârpiau numeroase sate de acestea. Astfel boerii şi mănăstirile, în epoca creerii marilor latifundii, au cutropit numeroase moşii răzăşeşti ale căror locuitori au rămas simpli clăcaşi, iar satele, după o curgere de vreme, au încetat a se mai numi *sate de răzeşi*; deci s'au perdut în rândul celorlalte.

Să lămurim cele schiţate mai sus.

Marea majoritate a satelor existente dinainte de descălecat au dat naştere primelor aşezări de răzeşi. Ele nu s'au format în bloc, dintr'odată; erau deja existente şi doar numirea li s'a aplicat mai târziu. Aceasta era pătura primitivă a satelor din Moldova; marea majoritate a satelor din acest principat, erau sate de răzeşi, celelalte abia mai târziu au început a spori.

Printr'un proces natural de înmulţire a populaţiei răzăşeşti, unele sate au ajuns să nu mai poată suporta un anumit număr de locuitori, posibilităţile de subzistenţă fiind întrecute. Atunci o parte pleacă şi întemeiază un nou sat, nu departe de satul stup, printr'un fenomen asemănător *roirei.* Ceva specific răzăşesc în aceasta, e că *noul sat nu se depărtează prea mult de satul de origină.* Explicaţia vine de acolo că locuitorii noei aşezări, nu se puteau îndepărta decât în limitele moşiei lor, care era parte din cea a satului stup; ceiace nu se întâmplă cu clăcaşi, cari ne fiind legaţi de glie decât prin interesele stăpânilor, puteau fi duşi să întemeeze sat nou, la depărtări mari, pe-o altă moşie a boerului lor, sau ca fugari, acolo unde puteau avea avantagii mai multe.

Acest lucru îşi are importanţa lui, deoarece însămânţarea satelor razăşeşti făcându-se pe loc nu au sdruncinat nimic din răspândirea primitivă a acestor sate. Gruparea lor a rămas pe aceleaşi hotare. S'au înmulţit satele, însă pe loc, astfel că satele

răzăşeşti de astăzi, ne arată localizarea primitivă, chiar dacă multe din cele actuale sunt apărute mult mai târziu decât descălecatul.

Această regulă e sdruncinată, dar numai aparent, de unele însămînţări de acestea, efectuate la mari distanţe. Astfel sunt satele de „mazili şi de răzeşi" formate în bugeac cu elemente din Vest de Prut [8]. E numai ceva aparent pentrucă aice nu avem de afăce cu o *roire* a satelor de răzeşi, ci cu o *colonizare*. Intr'adevăr o samă dintre mazilii şi răzeşii săraciţi din Moldova, trec sub stăpânirea rusească în Basarabia, — ispitiţi de anumite avantagii — pe locurile rămase goale după plecarea tătarilor. Aceste excepţii însă (câteva la număr) vor fi înlăturate din harta noastră pentru a nu stânjeni claritatea celor urmărite de noi.

Paralel cu înmulţirea numărului satelor eşite din trunchiul aşezărilor primitive răzăşeşti, boerii, mănăstirile, târgurile, etc... creiază sate noi. Toate acestea însă, sunt simple sate de clăcaşi, sate de răzeşi n'au putut să creeze decât tot răzeşi. Să dovedim aceasta.

Boerii şi mănăstirile simţeau întens nevoia mânii de lucru, din cauză că tocmai atunci când îşi întindeau mereu hotarele moşiilor (creiarea latifundiilor), ţara se depopula. Depopularea era pricinuită pe de-o parte de jafurile şi pustiirile oştilor turceşti şi tătăreşti cari cutreerau aproape regulat ţările române, iar pe de altă parte de apăsarea tot mai mare a birurilor şi-a condiţiunilor de muncă pe moşie. Ca să scape de aceste pacosti, oamenii fugeau încotro apucau „până şi la turci în raiaua Hotinului şi peste Dunăre" [1].

Depopularea aceasta lua proporţii considerabile. „Satele se pustiau văzând cu ochii"; iar stăpânirea, care mereu constata creşterea deficitelor bugetare, observă cu îngrijorare că „... în ţara aceasta sunt multe locuri lipsă de oameni şi silişti pustii de multă vreme".

Fenomenul depopulării atingând maximum în sec. XVII-lea, s'au înmulţit mereu actele de privilegii pentru întemeere de *slobozii*, ca mai târziu (1756), să se dea chiar un act domnesc, cunoscut sub numele de *„Hrisov pentru bejenari"*, care reglementa

chestiunea populării, în mod uniform pe întreaga țară, ca fiind o trebuință de ordine publică. Dar pentruca cceastă măsură să nu aibă efecte contrare decât cele dorite, — adică țăranii ispitiți de avantagiile ce le ar fi avut într'un sat nou, să părăsească vechile așezări, — specifică mai totdeauna ca noii veniți să fie numai *oameni de limbi străine:* leși, ruși, unguri, greci, sârbi, [1]. Cu acești nu s'au format sate de răzeși.

Cât privește orașele și ele dau naștere la noi așezări rurale. Radu Rosetti, vorbind despre „sate așezate de târguri", zice că „acestea erau așezări pornite treptat dintr'o așezare mare, mai veche care cu vremea își vărsase prisosul locuitorilor pe mai multe puncte din hotarul ocupat la început". Cum s'a întâmplat împrejurul Bârladului, Sucevei, Siretului, Hotinului, etc... [1]. Orașul depe vreme aceia era o mare așezarea sătească, nu numai după înfățișare dar și după îndeletnicirea locuitorilor, în mare majoritate agricultori. Un astfel de târg, nu se putea îndesi (din cauza ocupației locuitorilor), și neputând pune la dispoziție mijloacele de existență a orașelor de mai târziu, nu puteau suporta un număr prea mare de locuitori. Atunci se petrecea un fenomen asemănător cu acel de *roire* dela sate: o parte din locuitori plecau să-și întemeeze gospodărie nu departe de matcă. Nici aceste sate însă nu au nimic răzășesc.

Așa dar, satele răzășești nu se mai formează în decursul vremei de după descălecat, decât numai prin roirea celor răzășești. Boerii, mănăstirile, târgurile,... n'au această posibilitate. In schimb însă, ei sunt elementele cari au contribuit activ la împuținarea acestor sate. Lucrurile s'au petrecut în modul următor: mai ales boerii și mănăstirile, căutau prin orice mijloace să dispoae pe răzeși de pământuri, iar aceștia săraciți, de multe ori cădeau în starea de inferioritate a vecinilor, sau își luau lumea în cap, devenind bejenari. In modul acesta numeroase sate de răzeși, au devenit boerești sau mănăstirești, iar locuitorii simpli clăcași; ceiace a făcut ca pe încetul și tradiția c'au fost cândva sate de răzeși, să se piardă. Totuși aceste sate își au importanță în cartare, deoarece puse alături de cele existente astăzi, ne pot reprezenta fenomenul răspândirii lor, mai apropiat de ceiace a fost

odinioară. Dar dacă pentru sec. XIX am putut afla mai toate satele răzăşeşti cari au trecut în rândul celor de clăcaşi, — datorită catagrafiilor ce s'au făcut în acest secol, începând chiar din primii ani (Condica Liuzilor, 1803) — apoi pentru vremurile mai vechi, lucrul devine foarte dificil, deoarece numele acestor sate trebuesc colectate individual, din diferite documente. In hartă le-am trecut măcar pe cele dispărute în sec. XIX, în rândul celor de clăcaşi.

In fine mai este o categorie de sate răzăşeşti : acele cari au dispărut în decursul timpurilor lăsând pe locul lor *siliştile*, Ele vor forma preocuparea noastă în altă notă.

De asemeni, pentru Bucovina, trebue să ţinem seamă că unele sate răzăşeşti au fost rutenizate, din cauza infiltrărilor ruteneşti din secolul XIX-lea. Acestea, deşi rutene, nu trebuesc excluse din hartă, pentru că ar ştirbi din veracitatea fenomenului urmărit de noi.

Am enumărat mai sus cauzele cari au contribuit ca actualele aşezări răzăşeşti să nu reprezinte exact pe cele primitive, pentru a atrage atenţia că: după întemeere, satele răzăşeşti s'au format într'un singur fel, prin roirea satelor răzăşeşti primitive (însemnate în hartă cu punctele negre). Boerii, mănăstirile şi târgurile, au întemeiat noi sate, însă toate sunt de clăcaşi ; ei nu pot întemeia sate de răzeşi. In schimb însă, ei contribue intens la distrugerea lor, prefăcându le în simple sate de clăcaşi (însemnate cu cercuşoare haşurate). „Roirea" însă, fiind un fenomen local, nu depăşeşte vechea răspândirea a satelor răzăşeşti.

Astfel, fiind circumspect faţă de satele numite azi *„de răzeşi"*, trecem la cartarea răspândirii lor şi la explicarea ei.

Localizarea satelor răzăşeşti.

Din cele arătate mai sus, se vede că actuala răspândire a satelor răzăşeşti reprezintă, în bună parte, vechea lor localizare în spaţiu. Această localizare îşi are importanţă, deoarece ea oglindeşte care era răspândirea primitivă a aşezărilor rurale ; cu alte cuvinte, ea ne indică, cari erau părţile populate şi cari erau cele „pustii" în vremea anterioară întemeerii domniei moldovene, adică de prin sec. al XIV-lea.

Cartând fenomenul acesta, m'am slujit pentru Moldova cu Bucovina de datele statistice strânse în lucrarea lui P. P o n i [4]; iar pentru Basarabia, cifrele au fost culese din „Dicţionarul geografic" de Z. A r b u r e.

Am cartat fenomenul sat cu sat pentru întreaga Moldovă (vezi harta anexată), însemnând toate satele cu puncte egal de mari, deşi unele pot să aibă un număr dublu, sau triplu de răzeşi decât altele. Aceasta, deoarece nu ne interesează *numărul* răzeşilor — care-a variat în timp — cât *aşezările de răzeşi*, indiferent mici sau mari. Apoi am făcut distincţiunea între satele existente astăzi şi acele cari s'au perdut în cursul veacului XIX în rândul celor de clăcaşi, — prin răşluirile boerilor sau mănăstirilor. Primele sunt însemnate cu cercuri pline, cele de-al doilea cu cercuri haşurate.

Din harta aceasta se observă că sunt regiuni foarte întunecate, în cari punctele ce reprezintă satele de răzeşi, se suprapun aproape; în contrast cu altele, în cari acele sate lipsesc complect, sau sunt foarte rare. Dacă privim şi harta pădurilor putem face o apropiere între ele: fenomenul aglomerării satelor răzăşeşti, se suprapune în bună parte, — mai ales în Moldova extracarpatică — peste regiunile de păduri. Astfel, dacă în cuprinsul codrilor Vasluiului, Bârladului, Bacăului, etc... satele aceste abundă, apoi în regiunile de stepă — cum e Bugeacul, crâmpeiul din Câmpia Română dela sudul Moldovei, sau stepa Jijiei şi a Bălţilor, — ele sunt foarte rare, sau lipsesc cu totul.

Aşa dar aşezările răzăşeşti au preferat regiunile de pădure şi s'au ferit de acele de stepă deschisă. Explicaţia e lesne de dat. In vremea când se întemeiau aceste sate, prădăciunile şi jafurile popoarelor încă nomade, sau a celor aşezate, dar în veşnice lupte, cerea pentru orice aşezare omenească, ca o primă necesitate, *adăpostul.*[1]) Acesta îl ofereau codrii Moldovei, tot

[1]) Chiar în sec. XVIII când începeau să se mai liniştească lucrurile, adăpostul alcătuia una dintre principalele condiţiuni ale aşezărilor rurale. Iată un fragment din descrierea călătoriei raguzanului *Raicevici*: „locuitorii se feresc totdeauna de drumurile cele mari şi-şi caută câte o râpă, câte o văgăună, unde să nu fie în calea trecătorilor şi să se ascundă astfel de jaf şi de năpastă". (Osservazioni intorno la Valacchia e Moldavia—pg. 228).

atât de bine ca şi regiunea subcarpatică. Aşa dar potrivirea dintre harta răspândirei răzeşilor şi aceia a pădurilor, nu este o simplă coincidenţa.

Din hartă se observă însă regiuni, cum e cea din lungul munţilor, sau aceia din Dealul Mare (vest de Hârlău), ca şi partea nordică a Podişului sarmatic moldovenesc, cari, deşi regiuni

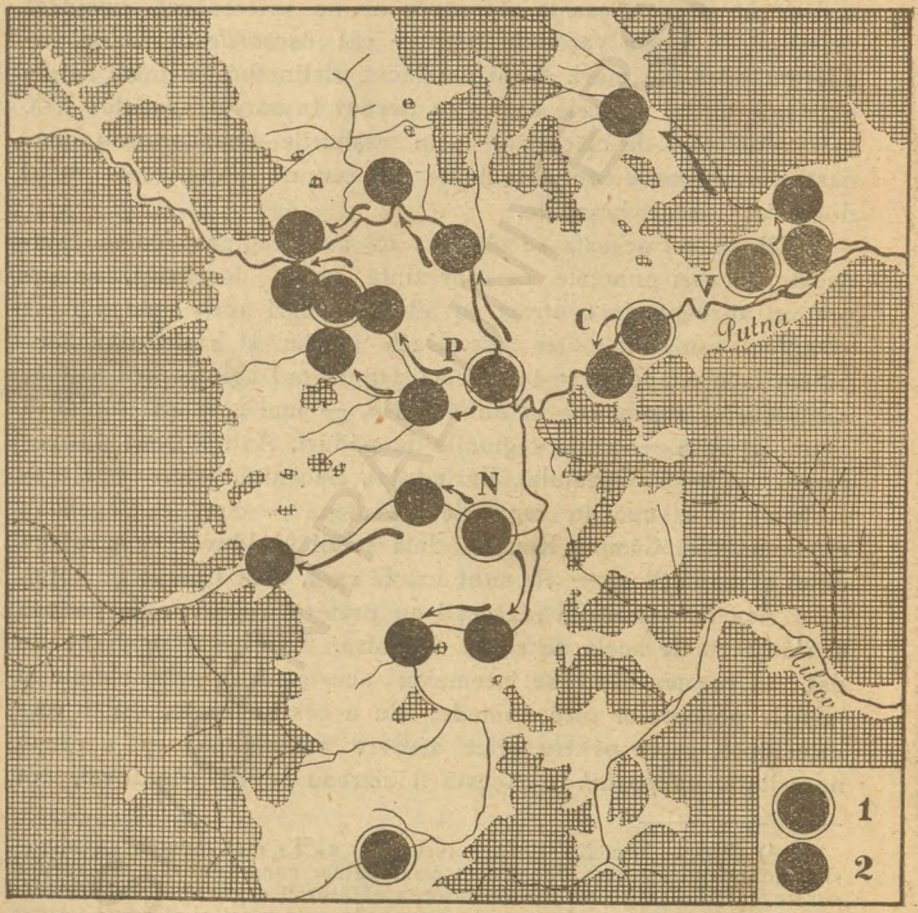

Depresiunea Vrancei — „roirea" satelor de răzeşi (Haşurat = pădure; 1 = satele stup; 2 = satele eşite din trunchiul celor dintâi).

Wrancea niederung: das „Schwärmen" der Reseschendörfer (Haşurad = Wald; 1 = Stock oder Stammdörfer; 2 = Dörfer, die aus den ersteren hervorgegangen sind).

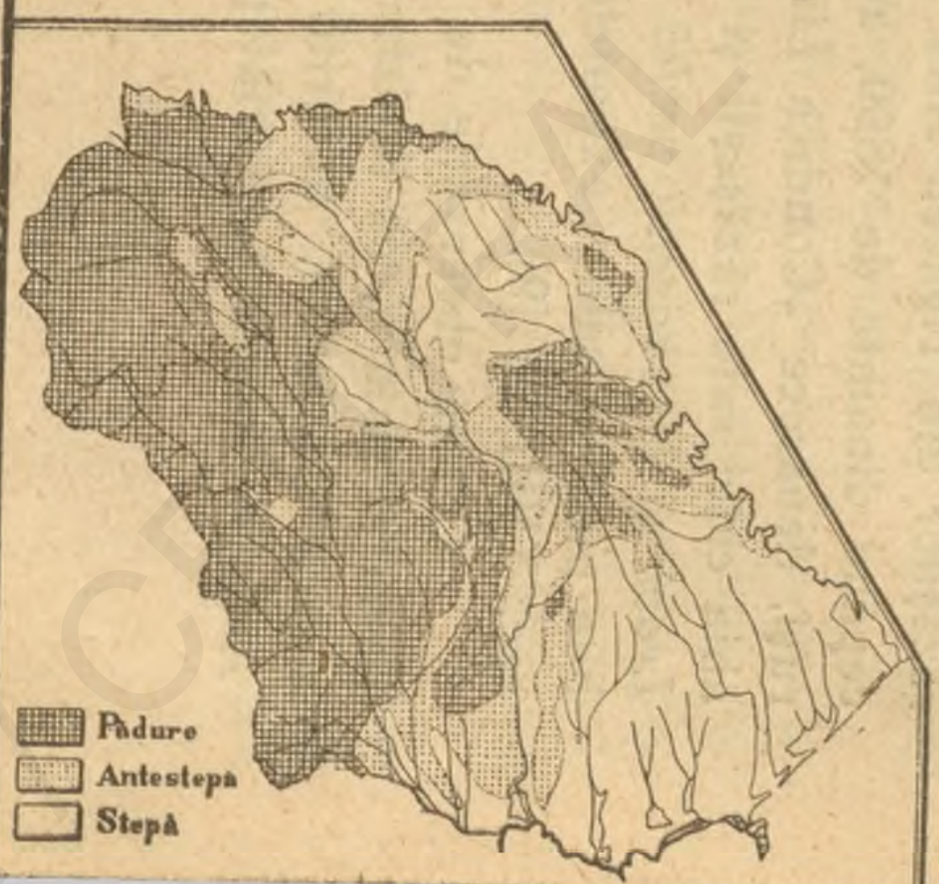
Pădure
Antestepă
Stepă

MOLDOVA

Răspândirea satelor de răzeşi

Scara 1:1800000

● sate existente

○ „ dispărute în sec XIX

MOLDAU :-

Die Verbreitung der Reseschendörfer

● Reseschendörfer die noch heute bestehen,

○ Ursprüng. Reseschendörfer bis zum 19. Jahrh.

CENTRAL UNIVERSITY

de pădure nu cuprind decât incidental sate de răzeşi. Pe locurile acestea însă, nu pădurea a împiedecat întemeerea de sate—căci prin sine însăşi pădurea era, la noi, locul de predilecţie pentru aşezări—ci relieful prea prăpăstios, din aceste regiuni, unde văile prea înguste nu permit nici azi decât aciuarea unor aşezări mărunte şi temporare.

Aşadar, aşezarea satelor răzăşeşti nu e la întâmplarea; ea e în funcţie de întinderea pădurei şi anume: *satele răzăşeşti au evitat regiunile de stepă deschisă, preferând regiunile de pădure*, dar aice nu s'au putut aşeza pretutindeni în codrul nepătruns, ci numai acolo unde relieful a permis.

Privită mai cu atenţie harta noastră, se observă totuşi excepţiuni grave dela regula de mai sus. Aşa bunăoară, regiuni de pădure ca ţinutul Hotinului, sau Codrii Tigheciului,—cari au o populaţie străveche şi-o densitate actuală mare—nu au sate de răzeşi. Explicaţia acestui fapt este diferită pentru ambele regiuni, depinzând de cauze istorice.

Dacă în Hotin, nu avem ştiri precise despre o străveche populaţie răzăşească, aceasta trebue să fi existat şi ca dovadă sunt cele trei sate răzăşeşti cari dăinuesc încă. Dar timpul cât regiunea a fost *raia* turcească,—în care se nesocoteau vechile privilegii, asemuind în drepturi pe băştinaşi cu veneticii—satele de răzeşi au dispărut, rămânând ca mărturie doar trei.

In Tigheci însă—deşi astăzi nu mai există nici un sat răzăşesc—documentele locale ne vorbesc adeseori despre isprăvile răzăşilor din Tigheci. Aice satele de răzeşi au fost distruse începând dinainte de 1800, adică înainte de căderea Basarabiei sub ruşi, deoarece „Condica Liuzilor“ [7] arată existând acolo (1803) abia cinci sate răzăşeşti şi anume: *Tigheciul, Codânţica, Copcuiul, Leova* şi *Hăsnăşenii vechi.* Ceiace înseamnă, că poate cauza trebue pusă în sama expansiunii tătărăşti din a doua jumătate a sec. XVIII-lea [9].

O altă observaţie de ordin mai general ce se desprinde din harta aceasta e, că diviziunile istorice ale Moldovei, au păstrat tipare deosebite, datorită împrejurărilor prin cari au trecut Astfel se observă că atât podişul înalt dintre Carpaţi şi Prut, ca

şi cel dintre Prut şi Nistru, au păstrat maximum de aglomerare răzăşească, pentru respectivele provincii; numai cât în Basarabia, aceste sate s'au rărit mult faţă de cele dela vest de Prut. Aceasta arată că frontierele de odinioară, n'au rămas fără importanţă în ceiace priveşte extensiunea satelor pur româneşti.

Gruparea Bârlădeană. Din harta răspândirii satelor de răzeşi, se pot distinge mai multe grupări importante. Cea mai puternică din toate este cea din mijlocul Moldovei. Gruparea e compusă din peste 600 de sate, cuprinsă în jumătatea sudică a Moldovei dintre Munţi şi Prut. Ea pare a fi omogenă, deşi primitiv în alcătuirea ei, trebue să fi intrat mai multe grupări, dintre cari a Tutovenilor, Tecucenilor, Vasluenilor şi a celor din Bacău, erau cele mai importante. Acesta pare a fi un nucleu, din care se resfiră, din ce în ce mai rare, satele de răzeşi dela periferie.

Se observă de asemeni, că s'ar putea deosebi grupări mai mici, în interiorul acestei mari aglomerări. Aspectul lor insular nu trebue luat întotdeauna ca făurit de grupările de clăcaşi din jur (prin infiltrări sau deposedări), ci, şi datorită unor regiuni cari nu permit să fie locuite, fie din cauza pâlcurilor de pădure nedefrişată, fie a inundaţiilor anuale pe cari le produc unele râuri (cursul mijlociu al Bârladului) sau în părţile dinspre munte, relieful care nu permite să se locuiască decât văile şi puţin în jurul lor. De aceia grupările din jud. Bacău, de pildă, se ţin în strânsă legătură cu văile râurilor (datorită debitului mai constant), pe când în judeţul Tutova, sau Tecuci, ele se feresc de văi (cari sunt inundabile). Mai în interiorul muntelui însă, în văile prea înguste, nu s'au mai putut aciua asemenea sate.

Periferiile acestei grupări o arată ca izolată. In Nord, înaltul podiş sarmatic moldovenesc, nu suportă decât foarte puţine sate răzăşeşti şi acestea, localizate mai ales în partea lui sudică. Explicaţia trebue căutată în reliefful regiunei [v. M i h a i D a v i d, 10]. Lipsa acestor aşezări, se continuă în spre nord, în stepa întinsă a Jijiei.

In spre răsărit de marea grupare—în Basarabia—corespunde o regiune complet lipsită de aşezări răzăşeşti. Dar şi aice, caşi în regiunea Tigheciului, ne surprinde faptul, pentrucă nu cauzele

fizice sunt răspunzătoare de această excepție. Intr'adevăr, dac există aice o regiune de stepă întinsă și joasă, Bugeacul, e însă împrejmuit de un codru de antestepă, cu pâlcuri de pădure; așa numita regiune a „Celor două ceasuri" [9]. In regiuni asemănătoare ca vegetație, în vest de Prut, sunt foarte numeroase sate de răzeși. Aice ele lipsesc cu totul. „Condica Liuzilor" din 1803, ne arată câteva, dar puține, ca și pentru Tigheci. Aceasta însamnă că răspunzătoare de această lipsă de sate răzășești, trebuesc făcute evenimente mai vechi decât încorporarea Basarabiei la Rusia. Lucrarea D. Gh. N ă s t a s e [9], ne lămurește în a ceastă privință, prin veșnicul sbucium al populațiilor de acolo, cauzat de înaintările tătarilor, pe jumătate nomazi chiar prin veacul XVIII. Din această parte, multe sate de răzeși, trebue să se fi retras în Codrii Centrali.

Spre sud de Gruparea Bârlădeană, satele se răzlețesc în spre Câmpia Română. Pe ici pe colo, apar pâlcuri de două-trei sate răzășești izolate în câmpie, sau chiar în lunca Siretului. Ele trebuesc privite ca însămințeri relativ recente, ale grupărilor mai puternice din apropiere (Bârlădeană și Vrânceană).

In spre munte, gruparea înaintează pe văile mici, fără treacăt dincolo de munte,—cum e valea Slănicului [11]—dar pe cele mai emportante, cum e valea Trotușului, Bistriței, etc... nu înaintează prea mult. Acolo sunt elemente străine *Ceangăii*, cari poate că au ocupat acele pasuri de vie circulație, mai de timpuriu decât răzeșii.

In întregul ei privită *Gruparea Bârlădeană*, ne apare ca o aglomerare de mai multe mici nuclee, contopite din cauza unei adaptări la mediul fizic asemănător. Desigur că primitiv această grupare ținea mai ales în partea împădurită și înaltă a regiunei. Marginile franjurate de astăzi, sub formă de zonă de risipire spre periferii, trebue privită ca înaintări mai recente, ale zonei primitive.

In cuprinsul acestei grupări, se observă și locuri cu sate de răzeși, cari și-au pierdut această calitate, intrând în rândul celor de clăcași (cercușoarele hașurate). Acestea predomină în două locuri: a) la periferii, arătând oarecum dispariția lor pricinuită de către elementele țărănești de rând, cari se înfiltrau printre

cele răzăşeşti şi b) în interiorul blocului. Privind harta mai cu atenţie, se observă că nici aceste din interior nu sunt aşezate la întâmplare. Ele se ţin în lungul văi Siretului, mai cu deosebire acolo unde debuşează Trotuşul, Bistriţa şi Moldova, apărând ca nişte „conuri de dejecţie" ale acestor râuri. Aceasta ne poate explica, într'o măsură generală, cauza dispariţiei răzeşilor din ele. Intr'adevăr dacă valea Siretului întreagă apare ca o zonă de vie circulaţie în lungul Moldovei, prilejuind prin aceasta şi aciuări de noi sate—atunci când ferirea de drumurile mari, a dispărut—apoi mai importante apar crucile de drumuri, la întâlnirea acestui râu, cu văile cari fac legătură cu ţara de dincolo de munte (Trotuşul, Bistriţa, Moldova).

Aceste puncte nu indică numai o zonă de vie circulaţie, ci *puncte de oprire* în lungul unui mare drum; puncte cari au fost capabile să creeze centre urbane (Roman, Bacău, Adjud). Aşa dar, aceste puncte—şi prin ivirea oraşelor—nu puteau lăsa în voe desvoltarea liniştită a unor vechi sate. Acestea sunt puncte predestinate să dasvolte oraşe şi să nimicească satele. Aşa se explică acele pâlcuri de sate în cari răzeşii şi-au perdut pământurile în cursul veacului XIX (când se ridică oraşele), la întâlnirea văei Siretului, cu văile ce vin de dincolo de munţi.

Gruparea Codrilor Centrali Basarabeni. — A doua mare grupare e aceia din regiunea *Codrilor Centrali* dintre Prut şi Nistru, care cuprinde actualmente cc. 130 de sate de răzeşi. Erau cunoscute încă din vremuri vechi, grupările *Lăpuşnenilor, Orheenilor* şi *Sorocenilor*, cari de-atâtea ori s'au revoltat, ba au răsturnat şi domni, când a fost vorba să-şi apere drepturile lor.

Această grupare trebue să fi fost mult mai puternică odinioară (şi se poate vedea din harta anexată, câte au dispărut numai în sec. XIX). Satele de astăzi, deşi rare, nu arată o zonă de risipire, ci o zonă de vechi aglomerări răzăşeşti, cari s'au destramat apoi, din cauze istorice.[1] Spre judeţul Hotin—fost *raia*

[1]) P. S. Gore [8] arată că în tendinţa Ruşilor de-a uniformiza instituţiile din toate provinciile imperiului, considerau răzăşia ca o piedică în realizarea planurilor lor, nu numai că era o istituţie pur românească cu tendinţe conservatoare, dar şi pentru că nu-i găseau un echivalent între clasele sociale ruseşti, fiind o instituţie curat românească. Prin aceasta se poatre explica rărirea considerabilă a satelor de răzeşi din Codrii Centrali, în timpul ultimului secol.

turcească—satele răzăşeşti s'au pustiit rămânând abia vro trei. De regiunea de stepă depe Răut, s'au ferit; totuşi câteva înaintări s'au petrecut într'acolo (Chetrosul de jos şi de sus, pe valea Cubolta, etc...) Şi aice satele stau în strânsă legătură cu văile râurilor, de par şiraguri de mărgele.

Privind aşezările existente (punctele negre) faţă de cele cari au dispărut în sec. XIX în rândul celor de clăcaşi (cercuşoarele haşurate), se observă următoarele: In partea de vest, între văile Ichelului şi Culei, caşi în masivul dintre Bâc şi Cogâlnic, s'au păstrat mai intacte satele de răzeşi. Inspre est, mai ales în partea Orheilor, parcă a bătut un vânt rău, asupra acestor sate, aşa au dispărut în decursul veacului al XIX-laa. In regiunea Sorocei, satele cari-au trecut în rândul celor de clăcaşi sunt puţine pentru sec. XIX, caşi în ţinutul Hotinului; aice transformarea lor s'a petrecut încă mai de timpuriu, sub înfluenţa raialei turceşti de acolo, care chema mulţi venetici, lăsând slobodă aşezarea lor unde le plăcea.

Gruparea Putneană. A treia mare grupare e aceia *Putneană*, care cuprinde pe-un spaţiu mai restrâns, cam acelaş număr de sate (cam 130), ceiace o face să apară ca o grupare *compactă*. Intr'adevăr aşa este, deoarece în regiunea ocupată de răzeşi, nu există nici un sat de clăcaşi, sau vre unul mixt. Foştii clăcaşi ocupă alte părţi ale jud. Putna (procentul e de 59% răzeşi, în acest judeţ).

Interesante pentru această grupare, sunt cele două nuclee ce apar, de-o parte şi de alta a Măgurilor; unul — cel dinspre vest — umplând *depresiunea Vrancei*, celălalt stând în imediată vecinătate a porţei deschisă la *contactul cu câmpia*. Acesta de-al doilea a slujit ca stăvilar la poarta depresiunei, nu numai curentelor dinspre exterior spre interiorul depresiunei — cu totul neînsemnate — dar chiar celor de debuşare spre câmpie. Atunci fenomenul de roire zăgăzuit în interiorul depresiunei, a început a căuta spre vest, spre munte, locuri de aşezare, defrişând pădurile. Din fig. (unde am arătat prin săgeţi sensul roirii) se observă că toate satele se ridică în susul râurilor. [1]) Această gru-

[1]) In Vrancea au fost câteva *sate stupi* ca *Năruja, Poiana, Vidra*, ş.a. din care apoi au roit câte două trei şi chiar mai multe sate în jurul

pare, ascunsă aici ca într'un cuib, a avut o quasi—independență multă vreme. Poate aice trebue să căutăm și explicația faptului că răzeșii de-aice s'au păstrat mai neatinși decât aiurea. Colțu acesta, trebue să fie una din regiunile cele mai de timpuriu populate.

In afară de acestea, mai sunt câteva mici grupuri de sate răzășești. Intre ele, mai distincte sunt următoarele trei:

Gruparea din nordul Bucovinei, care se continuă prin regiunea Herței până la Coasta Ibăneștilor, cuprinde peste 50 de sate. Desigur grupul era odinioară compact, însă infiltrările românești au distrămat-o. Este interesantă sub acest raport observația făcută de P. P o n i [4] referitoare la rutenizarea răzeșilor. Unele sate din nordul Bucovinei, sub curentele puternice de imigrare ale Rutenilor [12] și-au perdut limba devenind românești. Ele păstrează doar tradiția răzășiei, pe care și documentele vechi o confirmă. In felul acesta sunt: Bănila Rusească, Ispas, Milie, Vijnița, Zamostie, Carapciul pe Ceremuș, Vilăncea, Voloca,.. etc. [4].

Existența acestor sate răzășești, aici în nordul Bucovinei, în regiunile astăzi cele mai rutenizate, arată că *elementul de baștină este cel românesc*, deoarece instituția răzășilor e specific românească, Rutenii nu o au. Numai infiltrațiile recente, petrecute sub ochii binevoitori ai stăpânirei austriace, au înstrăinat aceste sate, de găsim astăzi, Ruteni răzeși. Aceasta poate sluji și ca oglindă fidelă a originei unei mari părți de Ruteni, cari nu sunt decât Români rutenizați.

Cred că și în Bucovina satele răzășești au fost mult mai numeroase. Spre deosebire de celelalte provincii moldovenești, pentru Bucovina n'am avut la îndemână numirile vechilor sate răzășești cari-au dispărut dela răpirea ei încoace. Cred însă că acestea ar fi mai multe decât cele ce există astăzi. Timpul de înstrăinare a fost mai lung, — aproape un veac jumătate — iar

lor. Astfel *Vidrenii* au întemeiat satele: Vizăuți, Călimanul, Voloșcani, Găurile. *Poiana* a rolt satele: Bârsești, Tulnici, Spinești, Păulești, și Negrilești. Cei din *Năruja* au creiat: Nistorești, Herestrăul, Prahuda, Paltinul. *Colacul* a fundat Poduri; iar *Pauleștii*, la rândul său, pe Coza și Hăliușca, etc... [*P. Poni 4*].

infiltrările străine foarte puternice. Ca dovadă stă crâmpeiul din această grupare, rămas dincoace de hotar, în regiunea Herței, unde satele de foști rășeși sunt foarte numeroase.

Gruparea Dornenilor cuprinde vro 28 de sate, ce se țin în lungul Bistriței și afluenților ei mai de samă, cari debușează în dreptul Dornelor. Aceasta, deși mică, își are importanța ei istorică, alături de a Vrâncenilor, cu care se aseamănă prin aceia că nu sunt amestecați cu foști clăcași [4]. Aceasta e o grupare unitară. Dacă n'ar fi fost înstreinarea Bucovinei și faptul că aice era locul de trecere dintre cele trei țări deosăbite, ea s'ar fi asemănat și astăzi cu cea Vrancenă. Dealtminteri trunchiul comun al grupărei, se vede din aceia că mai multe sate au păstrat o derivație dintr'acelaș nume: *Vatra Dornei, Dorna Candreni, Neagra Dornei, Șarul Dornei, etc...*

O observație interesantă a făcut P. P o n i [4] în legătură cu această grupare a Dornenilor și anume: „...că satele acestor răzeși sunt așezate pe drumul care duce din centrul Transilvaniei către Târgul Neamțuluj, către șesul râului Moldova și către orașul Suceava, vechea capitală a Moldovei. Pe acest drum se făceau incursiunile Ungurilor în Moldova, precum și acele ale Domnilor moldoveni în Transilvania. Cu drept cuvânt dacă Vodă Grigore Calimah zice, că acei răzeși se află *„la acea parte de loc ca o strajă a țării"*. Cu alte cuvinte având un rost militar aice la o trecere atât de importantă într'o parte și alta a munților. Dacă e posibil să fi avut acest rol, importanța lor nu constă în această, deoarece *nu au fost așezați* aici ca să îndeplinească slujba de străjeri, ci fiindcă existau așezați mai de mult pe locurile acestea, unii domni se vor fi slujit de ei ca strajă militară, la trecători. Cu alte cuvinte, așezarea lor nu a fost în funcție de slujba care s'o îndeplinească, ci tocmai pe dos, funcția le-a fost dată, datorită așezării lor, ceiace are mai puțină importanță geografică.

Gruparea Prutului mijlociu. In fine, ne-a mai rămas o singură grupare, care prezintă caracterul de risipire; e aceia a *Prutului de mijloc.* Acolo vro 25-30 de sate se înșiră în lungul Prutului și mai cu samă în regiunea stâncoasă de *Toltry.*

Aşezările depe Prut, nu stau în plină stepă, cum pare la prima vedere. Valea acestui râu, apare în contrast cu regiunile de stepă prin care curge. O vale largă, chiar acolo unde intră în ţinutul de stănci (gâtuită numai pe scurte porţiuni sub formă de chei', cu o sumedenie de lunci, cari dau aspectul unei uriaşe dungi de verdeaţă, alături de stepa dogorită de soare; vale pe care aşezările omeneşti s'au înghesuit din timpuri străvechi. Tot aşa regiunea stâncoasă de Toltry care din punct de vedere geofizic, nu poate fi considerată decât ca o trecere dela stepa Jijiei, la stepa Răutului şi nu ca o regiune naturală aparte, totuşi din punct de vedere antropogeografic se deosebeşte, şi ca dovadă a fost întotdeauna o regiune care-a întemeiat aglomerări omeneşti, începând din vremuri preistorice. Aice găsim sate vechi de răzeşi, cari se resfiră atât spre vest, cât şi spre est.

O samă de sate vechi răzăşeşti — din cuprinsul acestei regiuni,—au trecut în cursul sec. XIX între cele de clăcaşi. Dacă observăm bine aşezarea acestora, se vede că ele nu stau în stepă, ci în cuprinsul pintenului de pădure numit de către d. V i n t. Mihăilescu [13], *Copălău-Corancea*. Câteva sate de acestea mai sunt în *Şeaua Bucecii*; iar altele marchează linia de contact dintre masivul Dealului Mare şi Depresiunea Jijiei.

Aşa dar recapitulându-ne, stepa n'a oploşit aşezări de răzeşi; acestea au fugit de regiunile larg deschise. E şi explicabil, deoarece întemeindu-se atunci când pământuri erau deajunse, au trebuit să-şi aleagă—după un elementar principiu de economie politică—locurile cari prezentau cele mai multe avantagii. Intre avantagii, pe atunci, *adăpostul* era printre cele mai importante care se cerea. De aice şi fereala de ţinuturile stepice şi rămânerea lor în urmă, în ce priveşte impopularea. Dar nu numai atât. Dela regiunea in carc se funda o aşezare omenească, se cereau şi resurse pentru viaţă. Acestea putea fi oferite de regiunile de contact, sau de regiunile poenite în plin codru. Iată, aşadar în scurt, cauzele cari-au lucrat pentru ca satele răzăşeşti să nu apară răspândite la întâmplare, ci ţinând seamă de cadrul fiziç.

Concluzii referitoare la împopularea [1]) Moldovei.

Constatarea faptelor de mai sus, nu rămâne fără importanţă asupra problemei *împopulării Moldovei.* Intr'adevăr satele răzăşeşti primitive, fiind aşezări vechi, cari datează dinaintea descălecatului, arată cum era răspândită populaţia Moldovei, înainte de alcătuirea ei în stat ; lucru de mare însemnătate. Şi vom arăta dece.

Desigur satele de răzeşi, aşa cum sunt reprezentate în harta anexată, nu arată numai pe cele fundate înainte de descălecare, ci şi altele întemeiate mai târziu, prin acel fenomen de *„roire"* analizat pentru Vrancea. Dar dacă nu le arată numai pe cele primitive, apoi fenomenul privit în general, privit ca răspândire, nu poate fi diferit de cel de-atunci; deoarece, *roirea* rămâne tot un fenomen local, e o însămînţare făcută de o mică distanţă şi nu pe distanţe atât de mari încât să deformeze vechea localizare. De altminteri, în cartarea fenomenului am ţinut socoteală de satele fundate departe de *stup*, de către acei răzăşi bejenari, cari-şi „luau lumea'n cap şi se duceau unde vedeau cu ochii", cum se exprimă documentul. Aşa încât au rămas doar satele *roite* la mici distanţe de *stup*, acele însămînţeri locale, cari nu strică localizarea fenomenului.

Multă vreme a durat lupta între partizanii şi adversarii continuităţii elementului românesc în Dacia. S'au adus fel de fel de argumente pro şi contra. Partizanii continuităţii elementului românesc în Dacia, pentru a-şi justifica tema lor, au imaginat o locuire aproape milenară a românilor *în munţi.* Pentru un geograf, o asemenea afirmaţie nu pare numai şubredă, dar chiar complect lipsită de veracitate. Oricine ar lua în mână o hartă a densităţii populaţiei, ar constata că în România, cununa munţilor reprezintă o bandă de slabă densitate, dacă nu chiar goluri de populaţie. Muntele prin caracterul reliefului său, nu permite măcar aciuări, dar nu încă aglomerări de sate.

---

[1]) Intrebuinţez cuvântul *împopulare* în loc de *populare*, căci pe când cel de-al doilea arată ceva static, ceva indeplinit, *împopulare* arată fenomenul în starea lui dinamică, care e în lucru, în curs de înfăptuire, cum era fundarea răzăşilor în veacul XIV.

Poate unii cercetători ai acestei chestiuni, au vrut să înţeleagă prin munţi *regiunea sub carpatică* cu şirul neîntrerupt de depresiuni din Moldova.[1]) Intr'adevăr această fâşie, apare şi azi — dar trebue să fi contrastat şi mai puternic în trecut — ca o zonă de mare densitate omenească. Aici satele sunt într'adevăr foarte vechi, arătând că regiunea subcarpatică suportă o străveche populaţie. Cu alte cuvinte, această regiune ar fi slujit de rezervor de populaţie, care atunci când s'au mai liniştit lucrurile, ne mai putând încăpea în ulucul subcarpatic, au început să se reverse în restul Moldovei [14]. Teoria nu e pe de-antregul adevărată şi nici n'a fost dovedită ca atare.

Cum s'ar putea explica, că întreaga populaţie a Moldovei să fi putut încăpea în acele înguste depresiuni? Logica nu poate admite ca o populaţie să se înghesue până la neputinţă într'un spaţiu atât de îngust, când regiunile de codru atât de întinse, puteau oferi acelaş adăpost, în poenile lor. Năvălirile se făceau pe căi deschise, prin regiunile de stepă, preferate de nomazi. (De aice şi explicarea faptului că satele de răzeşi au ocolit stepa şi că aceasta a rămas până pe vremea lui Cantemir „pustiu" de populaţie ; iar pădurile ofereau adăpost tot atât de bun ca şi depresiunile subcarpatice.

Dar cum s'ar putea explica existenţa unor oraşe ca Suceava, Iaşi, Siret, Dorohoi, Roman, Huşi, etc., încă dinainte de des călecat, fără existenţa unei anumite densităţi rurale? Oraşele nu apar în ţinuturi nelocuite. Oraşele şi mai ales acele centre urbane vechi, îşi trăgeau vlaga depe urma negoţului, făcut cu roadele pământului, strânse de elementul rural.

In cele câteva documente anterioare anului 1400 publicate d. Costăchescu [5] se vorbeşte despre o mulţime de sate răspândite în toată întinderea Moldovei, nu numai în partea ei subcarpatică [1]). S'ar putea crede oare că ele s'au întins peste

---

[1]) Pentru localizarea lor vezi: M. David. *Relieful regiunei sub-carpatice din districtele Neamţ şi Bacău* (Bul. L/1931 şi V. Mihăilescu: *Diviziunile carpaţilor răsăriteni* (Bul. LI/1932).

1) Ex.: Vlădicenii (pe Nistru), Zubrăuţi (jud. Orhei), Ciorsăceuţi, Vladimirăuţi şi Bucurăuţi (toate pe Siret), despre cari d. Costăches-

sute de kilometri în decurs de zece-douăzeci de ani, de când se petrecuse faptul descălecatului?

Dar acestea nu sunt singurile argumente ce se pot aduce. In nota de față, nu facem decât să schițăm o chestiune pe care vom desvolta-o altădată. Nu se poate admite că Moldova a fost nelocuită în toată întinderea ei, afară de regiunea subcarpatică. O dovadă pe care o aducem acum, este aceia dată de răspândirea satelor de răzeși.

Satele răzășești — cari în cea mai mare parte datează dinainte de descălecat — nu sunt localizate numai în regiunea subcarpatică. Ele sunt deopotrivă răspândite în regiunile de dealuri înalte acoperite cu păduri. Așa dar, primitiv Moldova era populată în regiunile de pădure; de unde începea stepa, începeau adevărate goluri de populație, — „Desertum aqua et omnibus vitae necessarius destitutum", cum le numeau până târziu hărțile [1]) ce apăreau. Căci aceste locuri ofereau nu numai aceiași siguranță caşi muntele, prin ascunzișul în pădure, dar ofereau și locuri de cultură prin poenile făcute. Așadar, *nu numai ulucul subcarpatic, ci întreaga Moldovă împădurită, era împânzită cu sate, încă dinainte de descălecat.*

Die Verbreitung der Freibauern (Rezeschen).

— Ein Beitrag zum Studium der Bevölkerung Moldaus. —

Die Agrarreformen aus den Jahrn 1864 ü. 1918 haben die seit Jahrhunderten bestehenden Unterschiede zwischen den rumänischen Bauern ausgeglichen. Heutzutage wird nur noch in der Uberlieferung der Unterschied zwischen den eigentlichen Bauern und den *Rezeschen* aufrechterhalten. Die letzteren jedoch wollen nur ihres

---

cu (5), zice că „sânt dacă nu mai vechi, cel puțin contimporane cu descălicătoare".—Bodino, Tătărușii (v. Probotei, jud. Fălticeni), Țibănești (jud. Vaslui), Pancova (jud. Roman), etc... etc...

1) *„Carte d'Hongrie,... la Principauté de Transylvanie, les Despotats de Walachie & Moldavie,* dressé par Mons. *I. M. Masius*" la finele sec. XVIII-lea.

Stolzeswegen sich mit den ersten nicht vermengen, trotzdem ihr materieller Stand der selbe ist.

Vorher bildeten die ersteren einen speziellen Stand der Gesellschaft und dies nur ihres adeligen Herkunft und Vorrechte wegen, die sie heilig aufbewahrten. Tatsächlich gab es im Mittelalter eine Art Feudaladel „*Knezen*“ genannt. Diese besherrschten eins oder mehrere Dörfer. Domals gab es noch keine politische Herrschaft über diese sogenannten Knezen. In Augenblicke, wo die ersten politischen Herrscher — im 13. Jahrhunderte, die fürsten — Woewoden genannt —, erschienen waren, fanden sie eine grosse Anzahl „*Knezaten*“. Um sich auf die Knezen stützen zu können, haben die fürsten — ihnen alle früheren Rechte anerkannt, indem sie für sich nur die Herrschaftsvorrechte behieten.

Nur auf diese Weise erklärt man sich, dass die Klasse der alten Dorfbeherrscher ihr Dasien auch nach der Gründung der Fürstentümer (im 14. Jahrundert) fortsetzte. Nun, wenn wir diese Dörfer aus der Unmenge aller übrigen auswählen und sie auf einer Landkarte anbringen sollten, bekämen wir ungefähr die Verbreitung der Ansiedelungen des Landes aus dem 14. Jahrh. vor velchem wir nur Voraussetzungen haben können, und dies vielleicht aus völligem Mangel an Belege (Dokumente).

Wenn wir nun über alle Umwälzungen, die der Rezeschen stand bis in der letzten Zeit miterlebt hat, Rechnung tragen — und dies nur was die Veränderungen, die ihre Dörfer erlitten haben, aubetrifft — habe ich diese Erscheinung, wie es aus der beigeschlossenen Karte ersichtlich ist, aufgezeichnet.

Daraus erfolgt: 1) Die Verbreitung der Rezeschendôrfer hängt von der Natur der Moldaugegenden ab, gekennzeichnet durch die Vegetation (siche die Karte) und zwar fehlen diese Dörfer in den Steppengegenden, sind aber in den Waldgegenden in Hülle und Fülle vertretten.

2) Es gibt aber auch bewaldete Gegenden, wo die Rezeschenansiedelungen gänzlich fehlen. Dies könnnte man auf zweierlei Art und Weise erklären. Erstens ist der Boden für die Dorfansiedelung in der Gebirgsgegend nicht geeignet, wie in „*Dealul Mare*“, westlich von Hârlău, „*Repedea*“ Iassi, u. s. w... und zweitens gibt es

geschichtliche Gründe, die zu ihrem Verschwinden beitragen haben (so geschah es mit den Dörfen aus dem Bezirk Hotin wo ein türkisches „*Rajah*“ war, oder die aus „*Tigheci*“ im S. W. Bessarabien aus dem Gebiete ders tatarischen Ausbreitung').

3) Eine grosse Anzahl der Rezeschendörfer verschwand im Laufe der Zeit. Die auf der Aarte mit kleinen, weissen Kreisen bezeichneten, sind die im 19. Jahrhunderte verschwundenen.

4) Die Gegenden der grossen Anhaüfungen von Rezeschendörfern sind: *Die Gegend um Bârlad* inmitten der Moldau (Vaslui, Bacău, Tecuci, Tutova, Fălciu,..) *die Grupe der bessarabischen Waldgegenden* (um Chişinău, Orhei, und Soroca), *die Gegend um Wrancea*, sowie andere kleinere: die aus dem Norden der Bukowina (die zur Zeit der österreichisehen Herrschaft ruthenisiert wurde infolge der Rutheneneinwanderungen'), die Gruppe aus der Dornaergegend u. a. Dies will sagen in der ganzen moldauischen Waldgegend, die für gie Dorfansiedelungen geeignet war.

Man hat lange Zeit behauptet, dass während der Völkerwanderung (III u. XI Jh.) die Rumänen, – d. i. die Nachfolger der Dako-Romanen – sich ins Gebirge zurückgezogen halten, um den Barbaren zu entkommen. Die Karpathen aber können infolge ihr Bodenbeschaffung nur in den *kleinen inneren Depressionen,* oder *Subkarpathen* bewohnt werden (die Karte der Bevölkerungsdichte Rumäniens, zeigt eine längs des Gebirges fast unbewohnte Zone an). Die Logik aber kann nicht zugeben, dass in einem so engen Raume dieses ganze rumänische Volk aufgenommen werden konnte, wo die derart ausgedehnte Waldgegenden („*Codru*“) mit den Auen ihm denselben Schutz gewähren konnte. Die Einfälle der Barbaren geschahen auf offene Wege, durch Steppengegenden — welche von den Nomadenvölkern vorgezogen wurden. Dies ist die Ursache, warum die Rezeschendörfer, die wenigstens aus dem XIII. Jahrunderte herrühren, die Steppengegend gemieden haben, aber in der Waldgegend in Hülle und Fülle vorhanden waren. Ausser diesem Beweise gibt es noch viele, die veröffentlicht werden, um zu beweisen, dass die Moldau in ihrer gauzen Waldgegendausdehnung sogar in der Zeit der letzten Völkerwanderungen bevohnt war.

Bibliografie : (Bibliographie)

1. Radu Rosetti: — *Pământul, sătenii și stăpânii. 2 vol*
2. S. Radovici: — *Moșnenii și Răzeșii.*
3. I. Bogdan: — *Despre cnejii români* (An. Acad. Rom. XXVI).
4. Petru Poni: — *Statistica Răzeșilor* (Acad. Rom.).
5. M. Costăchescu: — *Documente Moldovenești înainte de Ștefan cel Mare* vol. I (Iași, 1931).
6. N. Iorga: — *Geschichte des Rumänischen Volkes.*
7. T. Codrescu: — *Uricarul*, vol. 7 și 8 „Condica Liuzilor".
8. P. S. Gore: — *Răzeșii* („Viața Românească" No. 3/1920).
9. Gh. Năstase: — *„Cele două ceasuri"* (Bul. S.R.R. Georg. L/1931).
10. Mihai David: — *O schiță morfologică asupra Podișului Sarmatic Moldovenesc* (Bul. 1920).
11. „ „ : — *Câteva date geografice asupra văiei și băilor Slănicului Moldovei* (Rev. Medico-Chirurgicală Iași, 1932).
12. Vintilă Mihăilescu: — *Infiltrația ruteană în N. Moldovei* (Bul. 1923).
13. „ „ : — *Podișul înalt din W. Botoșanilor* (Bul. 1929).
14. Ion Simionescu: — *Mișcări de populație în Vechiul Regat* (Rev. Științifică „Adamachi"-Iași)

Boierii Sturdza şi Basarabia.

(urmare)

Către bătrâneţea părinţilor, conducerea familiei lui Scarlat Sturdza a trecut, fără ca aceasta să se resimtă, fiicei sale — Roxandra, care sprijinea pe nefericiţii părinţi şi — precum afirmă fratele ei — era a doua mamă a copiilor. Prin bunătatea şi deşteptăciunea sa, ea a atras asupra-şi simpatia şi încrederea tuturora, astfel că Wieghel o numeşte *„una din cele mai cuminte şi amabile femei"*, iar Leon St. Maţeevici [1]) îi zice *„geniul senin femeesc al credinţei şi iubirii"*

In anul 1811 Roxandra Sturdza a fost prezentată la Curtea Imperială, ajungând de curând cea mai apropiată domnişoară de onoare a împărătesei Elisabeta. Este una din cele mai ilustre doamne ale curţii împăratului Alexandru I [2]. Campania lui Napoleon şi întâmplările ce au urmat în 1812 au adus-o în planul întâi a vieţii politice şi mondene din Petersburg. In saloanele ei se întruneau vestiţii vrăjmaşi ai lui Bonaparte — celebra scriitoare baroana de-Staël, baronul Stein, contele Maistre, lordul Walpol, iar dintre Ruşi — contele Victor P. Kociubei (1768-1834), princ. Alex. N. Goliţân (1773-1844), cărui A. Sturdza dedică un

1) Profesor al seminarului din Chişinău, apoi celui din Odessa, eminent cunoscător al trecutului Basarabiei.

2) Alexandru I Pavlovici Blagoslovitul (1777-1825), împăratul Rusiei dela anul 1801. Pentru frumuseţea şi fineţea sa diplomatică poreclit „Sfinxul Nordului". Eliberatorul Europei dela jugul lui Napoleon Bonaparte. Om foarte blând, cugetător profund şi liberal, educat de celebra sa bunică — Ecaterina II-a şi republicanul de - Lagarpe. Raportul său faţă de Basarabia, pe care el a vizitat-o în Aprilie 1818, era foarte binevoitor. Monumentul, desvălit imp. Alexandru, în 1914, la Chişinău, a fost distrus după Unire.

„Cuvânt asupra mormântului" (Petersburg. 1859), şi mulţi alţi renumiţi bărbaţi ai statului. Insuşi împăratul o vizită adeseaori. Ambii cu firi sensibile, foarte înclinate spre misticism, ei se potriveau mult în caractere.

In 1813, Roxandra, urmând pe împărăteasa în călătoria ei prin Europa, a făcut cunoştinţă cu bătrânul mistic Stilling şi cu baroana Iuliana Krüdener (1764-1825), care, observând sensibilitatea tinerei femei şi cunoscând apropierea ei către împărat, a căutat să se folosească de aceste împrejurări. Urmărită de scrisorile baroanei, Roxandra vorbi împăratului despre „profeta" şi aceasta apăru la Curte, unde nu întârzie să dobândească o mare influenţă. In acest mod a început *tăşia mistică* a domniei împăratului Alexandru I. Arhimandritul Fotie şi contele Aracceev — Bismarckul Rusiei, o determinară.

In această vreme Sturdza a ridicat din întunericul necunoaşterii şi pe ilustrul conte Ioan Antonovici Capo d'Istria. Originar dintr'o familie din veacul XIV plecată din oraşul Capo d'Istria, acesta era născut în 1776 la Corfu. După studiile înaltei făcute în Italia, el a început slujba în insulele Ionice, ce aparţineau Ruşilor, trecând mai târziu în serviciul ministerului de externe al Rusiei, fiind numit secretar al ambasadei la Wiena, apoi secretar diplomatic al amiralului Ciciagov, comandantul armatei Dunărene (1812). In această calitate contele a întocmit primul aşezământ de conducere a Basarabiei. Fiind rezident al Rusiei în Elveţia, dânsul a fost înaintat de Sturdza.

Capo d'Istria s'a împrietenit şi cu fratele Roxandrei, Alexandru Sturdza. Acesta a devenit principalul sfetnic al contelui în cancelaria sa diplomatică, în care au primit de altfel educaţie: princ. Gorciacov, contele Stroganov, Severin, Bludov şi mulţi alţi vestiţi diplomaţi ai Rusiei [1]).

Istoricul Schilder spune, că împăratul Alexandru a scris cu propria sa mână actul Sfintei Alianţe, însă că la redactarea lui

1) E. P. Kovalevski. *Contele Bludov şi vremea lui.* Petersburg 1871.

au luat parte A. S. Sturdza şi contele Capo d'Istria.[1]) E uşor, în felul acesta, se înţelegem strânsa legătură ce-a existat între împărat, atotputernicul său ministru — Capo d'Istria şi Sturdzeştii. Insuşi A. S. Sturdza a scris despre prietenul său: „*Notice*

Contesa Roxandra Edling.

biographique sur le comte I. Capodistrias, président de la Grèce" (în rusește: Moscova, 1864), iar la omorul acestuia — „*Credinţă şi cunoştinţă*" (Odessa. 1833), tradus în limba germană şi franceză.

[1]) Sturdza chiar a şi împărţit actul în patru paragrafe, deşi împăratul insista asupra trei.
Vidi: E. P. Kovalevski. Op. cit.

Familia Sturdza în genere era foarte apropiată nu numai de Capo d'Istria, dar şi de Grecia în întregime, precum şi de mişcarea ei eliberătoare, pe care o sprijinea efectiv. A. Sturdza a scris în greceşte şi a editat la Athena mai multe opere ale lui. Despre această ţară, înrudită familiei sale, dânsul a şi scris: „*La Grèce en 1821—1822. Correspondance politique.*" (Paris. 1823), reeditată din limba germană (Leipzig. 1822).

Dela anul 1816 Capo d'Istria a condus diplomaţia Rusiei. Fără a cunoaşte limba statului, el împărţia această sarcină împreuna cu vestitul conte Karl Robert Nesselrode (1780—1862), între anii 1816—1856 conducătorul diplomaţiei ruse, iar dela 1824—moşier basarabean în ţinutul Cetatea-Albă (10 mii deseatini de pământ). Liberalismul însă lui Capo d'Istria şi intrigile lui Metternich—cancelarul Austriei, au provocat în 1822 „concediul" său. Căzut în disgraţie, contele se stabileşte în Elveţia. La 11 Aprilie 1827, el este ales, de către adunarea naţională din Trezena, cel dintâi preşedinte al Greciei. Inclinarea spre dictatură şi dispreţuirea eroilor, cari cu sângele lor au contribuit la recucerirea independenţei ţării, au provocat la 9 Octombrie 1831 asasinarea sa de către Mavromihalisii.

* * *

La congresul Wienez, printre diplomaţi, Roxandra Sturdza a întâlnit şi pe contele austriac Albert Gaetan Edling (1774-1841) ministrul de externe din Weimar, cărui A. S. Sturdza, în lucrarea sa: „Prinos în amintirea contesei Edling", dedică un capitol: „*Notice nécrologique. Le comte Edling*". Pentru atragerea ducelui său la Sfânta Alianţă, contele a fost decorat de Alexandru I cu steaua Sf. Ana, iar în 1816 a venit la Petersburg, în calitate de mareşal al Curţii surorii împăratului, marea ducesa de Weimar. In curând Roxandra s'a măritat cu Edling, părăsind cu această ocazie Curtea.

Din pricina prigonirii, pătimite de fratele ei, în Germania, contesa Edling s'a retras şi din societatea capitalei, aşezându-se la Odessa, adesea ori locuind şi pe moşia sa basarabeană—Manzâri (10 mii deseatini în ţin. Tighina), alăturată de moşia lui A.

Sturdza—Sturdzeni (6 mii deseatini). In „Carnetul călătorului fără voie", Sturdza astfel descrie moşia surorii sale:

„Ne-am oprit în treacăt la conacul văduvit, numit Manzâri, clădit de sora mea, unde casa modestă sub umbra deasă de copaci, biserica singuratică, şcoala, iar pe culme chipul de marmoră al lui Alexandru Blagoslovitul, ne-au dat un adăpost liniştit şi tăcut, ce mângâia pe călătorii obosiţi de gândul trecerii vremelnice a tuturor turburărilor şi a sbuciumărilor pământeşti".

Moartea împăratului Alexandru (19 Noembrie 1825) lovi greu pe contesa. Deşi era bolnavă, fără a ţine seamă de gerul ce domnea, ea a plecat la Taganrog, spre a da ultimele sale omagii decedatului ei ocrotitor şi prieten. Omorul lui Capo d'Istria, moartea soţului,—toate aceste ea le-a suferit cu resemnare, consacrându-se binefacerilor, în efectuarea cărora era ajutată de fratele ei.

„Ei au sădit la Odessa—scrie Maţeevici—*cultura sentimentelor superioare omeneşti—de iubire şi compătimire către sărăcia, întunericul şi infirmitatea celor mai mici".*

Roxandrei Edling îi revine deasemenea meritul, prin fondarea în 1829 a Societăţii de binefacere a femeielor, de a fi una dintre ţarinele îndrumătoare ale mişcării femeniste din sudul Rusiei, deci şi din Basarabia. Călătorind iarăşi prin Europa, contesa face cunoştinţă cu scriitorul Chateaubriand şi filo-elenul francez Jean Gabriel Eynard (1775 -1863). Ea continuă corespondenţă cu mulţi oameni de seamă ai epocii, ajută pe Grecii prigoniţi, etc. şi moare la Odessa la 16 Ianuarie 1844. Deasupra mormântului ei A. Sturdza clădeşte biserica Sf. Invieri, continuând şi activitatea filantropică a surorii sale prin întemeierea, în 1850, a Ospiciului—numit de Alexandru II—Sturdzesc.

Contesa Edling era şi scriitoare. *Notiţele*[1] *şi scrisoarele* ei, publicate în revistele „Arhiva Rusă" şi „Vechimea Rusă", prezintă un deosebit interes istoric, zugrăvind şi viaţa ei personală, în care adesea se vede nu numai fericirea senină.

[1]) Memoriile contesei Edling, în 1888, în limba franceză, a editat la Moscova, P. I. Bartenev.

„*Cărarea vieții* — scrie contesa în „*Impresiile la 18 anii*“ (Odessa. 1849)—*la început ni se pare încântătoare, însă înaintând mai departe pe drumul împodobit de închipuirea noastă,—vezi că în această parcă fermecătoare viața, sigur și constant este numai tot mereu schimbătoare nestatornicie*“.

* * *

Unul din meritele principale ale contesei Edling a fost creșterea fratelui ei, *Alexandru Scarlatovici Sturdza.*

„*Din copilărie*—pomenește el—*avurăm noi o inimă, un suflet și chiar o minte*“.

Sturdza învață în Rusia, apoi în Germania, studiind în deosebi științele teologice, filozofia și istoria. Memoria sa colosală îi formă o admirabilă erudiție; avea dânsul și o rară capacitate de linguist, posedând, în afară de mai multe limbi moderne, și pe cele clasice. Era un distins publicist al vremii, apologist al legitimismului, al absolutismului luminat și al credinței pravoslavnice.

Cu puțină vreme înaintea morții sale, pela anul 1851, la Manzâri, Sturdza și-a descris visările sale la vârsta de 17-18 ani, când, nădăjduind să ajungă poet, el trimise câteva versuri în cenaclul „Convorbirea amatorilor slovei ruse“. Aceste amintiri își poartă numele de: „*Convorbirea amatorilor slovei ruse și Arzamasul*“.

Pe atunci la Petersburg cercurile literàre s'au împărțit în două tabere adverse: „Convorbirea“ și „Arzamasul“. Primul cenaclu era condus de recționarul A. S. Șișcov, celălalt—s'a înjghebat de tineretul progresiv, influențat de ilustrul istoric N. M. Karamzin.

Trecând prin ambele cenacle, Sturdza era apropiat sufletește de „Convorbirea“, unde Șișcov îi trezi gustul către slovele slave—bisericești. In acest cenaclu, în casa poetului G. R. Derjavin, cântarețul luptelor ruso-turce, s'a și citit prima lucrare a tânărului, de 18 ani, Sturdza: „*Incercarea privitoare la predarea limbii grecești tineretului rus*“. La „Convorbirea“ a mai cunoscut el pe renumitul fabulist I. A. Krâlov, pe Gnedici, traducătorul lui Homer, și pe mulți alți vestiți scriitori ruși.

Ca prietenie personală era însă Sturdza mai strâns legat de „Arzamasul". Apreciat fiind acolo de Karamzin, Dmitriev, Batiuşcov şi alţi literaţi, el devine tovarăş al poetului V. A. Jucovski, pe care dânsul, mai târziu, îl găzdueşte la Odessa. In casa lui A. I. Turghenev, Sturdza face cunoştinţă cu poetul Puşkin. Peste câţiva ani, în 1823, ambii se revăd, de data aceasta, în saloanele contesei Edling la Odessa. Se discută atunci chestiuni înalte de istorie, viaţă în orient, de religie. In scrisoarea dela 14 Octombrie 1823 Puşkin scrie către prietenul său, princ. Viazemski:

„Aici se află monarhicul Sturdza; nu numai că sunt prieten cu el, dar într'o privinţă şi cugetăm la fel, neviclenindu-ne unul pe altul. Ai citit ultima sa brochure despre Grecia? Conţele Langeron mă încredinţează, qu'il y a trop de bon Dieu. Aici se află Severin, însă m'am certat cu el şi nu-l mai salut. Wieghel a fost pe aici şi a plecat în Sodomul — Chişinău, unde cred, are să fie vice-guvernator".

Puşkin a şi dedicat lui Sturdza următoarele versuri glumeţe:

„Mă 'nvârtesc în jurul lui Sturdza,
Imprejurul bibilicului,
Privesc pe Sturdza,
Pe monarhicul".

In relaţii şi mai intime Sturdza a intrat cu marele N. V. Gogol, cugetător mistic, cel mai meşter poet în proză, spiritualul povestitor şi biciuitorul satiric, care ştia într'adevăr să pătrundă în adâncurile sufletului omenesc. Făcând cunoştinţă în anul 1836, în împrejurimele Bernei, şi reînoind-o în 1846, la Roma, Sturdza, cu puţină vreme înaintea morţii celebrului scriitor, l-a ospătat la Odessa. Gogol, prin specificul său rusesc, n'a putut să fie apreciat după neîntrecuta lui valoare de Europa Apuseană. El a murit la 21 Februarie 1852 cu câteva săptămâni înaintea lui Jucovski. Sturdza n'a lăsat să treacă neobservată pentru scrierile sale pierderea acestor mari scriitori şi tovarăşi ai săi. In „Moscvitianin" a apărut al său: *„Prinos în amintirea lui V. A. Jucovski şi N. V. Gogol".*

„Am adus din inimă—scrie Sturdza — un prinos de iubire şi recunoştinţă lui Karamzin, Şihmatov, Goliţân şi Inzov şi

CUIASI UNIVERSITY LIBRARY

altor contemporani ai mei. Nu voi tăcea nici despre Jucovski şi Gogol: mă vor înţelege şi vor simţi cu mine, în Rusia, toţi adevăraţii admiratori ai operei naţionale şi ai măririi patriei".

* * *

Incepând cu Aprilie 1809 Alexandru Sturdza este încadrat în ministerul de externe, rămânând, până la 21 Aprilie 1830 diplomat şi trecând o lungă ierarhie de slujbaş: kammer-iunker al Curţii Imperiale, şef al cancelariei ministeriale, membru al Conducerii Supreme a şcoalelor, ajungând în fine consilier tainic, cavaler al decoraţiei Sf. Ana, rangul I, şi Sf. Vladimir, rangul II. In această din urmă calitate, între anii 1831—1834, el figurează ca cel dintăi epitrop de onoare al liceului Regional din Chişinău.

Dela 1810 Sturdza este un confident al împăratului, devenind mai ales renumit, în Europa întreagă, în 1818. Atunci, însărcinat fiind de împăratul Alexandru, el prezintă congresului dela Aachen faimosul său memoriu: „*Mémoire sur l'état actuel de l'Allemagne*" (P. Novembre 1818).

Insuşi studiind în Germania, Sturdza cunoaştea perfect duhul de răzvrătire ce domnia la universităţile acestei ţări, care, în loc de-a clădi corabia unui stat creştinesc, năsădeau ateism şi revoluţie. Prezicând posibilitatea unei revoluţii, el sfătuia să omită privilegiile universitare, să înfiinţeze o supraveghere mai intensă asupra studenţimii, să înlocuiască alegerile profesorilor printr'o numire guvernamentală, etc.

Memoriul, cu permisul împăratului Alexandru, a fost imprimat şi trimis la Curţile europene. Ziarul englez „Times" şi, după acesta din urmă, gazetele germane au reprodus memoriul lui Sturdza, dar într'o formă apocrifă [1]) şi înapoiată din punctul de vedere al progresiştilor.

[1]) a) I A. Galactionov. Impăratul Alexandru I şi domnia lui Petersburg. 1879. b) E. Kovalevski. Op. cit.

V. Semevski, în „*Schiţele din istoria ideilor politice şi publice ale decabriştilor*". (Rev. „*Bogăţia Rusă*", No. II, Noembrie 1907. Petersburg), fiind influenţat de memorialul decabristului Turghenev, priveşte pe Sturdza printr'o prizmă subtilă a unui „progresist".

Critica sa destul de documentată, a fost salutată de Metternich şi de reacţionarii, cari prevesteau o revoluţie în principatele germane. Nemţii însă s'au simţit jicniţi, citind „pamfletul“ său, privind amestecul lui Sturdza în treburile Germaniei, spre a se discuta la congres, ca primul pas pentru o stavilire reacţionară în ţară. Indignarea obştească mai ales după apariţia apocrifului din „Times“ a silit pe doi studenţi din Iena, pe conţii Bochgoltz şi Keller, să provoace pe Sturdza la duel. Guvernul rus *îl mută* atunci la Dresda, căci şi viaţa sa era ameninţată. La rândul lor Nemţii, fiind avertizaţi, s'au resemnat, declarând că Sturdza era numai o „maşină de scris“ şi... că dânsul personal ar fi recunoscut (?) că numai forma memoriului îi aparţinea lui, conţinutul fiind dictat de sus. Nu era adevărat, căci însuşi marele poet german Goethe, prin versurile sale întitulate „*H-t*“, recunoaşte contrariul:

„De Salamandrele păroase dela Iena
Sturdza se vede ameninţat cu pumnalul
El stă! Bărbat întreg!
Apoi strigă în gura mare,
O ia la goană, vine un pumnal: mireasa“.

Aici trebuie să observăm, că pe atunci Sturdza se însoară cu Ecaterina, de curând moartă, apoi cu Elisabeta, fiicele renumitului medic al regelui, Hufeland († 1836), căruia dânsul îi dedică lucrarea: „*Ch. W. Hufeland. Esquises de sa vie et de sa mort chrétienne*“ (Berlin. 1837).

Nici prin aceasta nu se termină scandalul provocat de „pamflet“. Pentru filorusismul său şi aprobarea dată tratatului lui Sturdza, la 23 Martie 1819, a fost omorît la Mannheim, de studentul Karl Sand, distinsul literat german August von Kotzebue[1]): iar în urma decapitării lui Sand, prigonirile asupra lui Sturdza, chiar printre progresiştii ruşi, au reînceput. Cariera sa diploma-

[1]) Fiul său, Wilhelm von Kotzebue (1818—1887), literat, rezident rus în Principatele Române, însurat cu o basarabeancă, princ. Aspasia Gh. Cantacuzino, a descris ţările noastre: „*Din Moldova. Tablouri şi schiţe din 1850*“. (Iaşi. 1920) şi a tradus poeziile lui V. Alexandri: „*Rumänische Volkpoesie*“ (Berlin. 1857).

tică astfel n'a rauşit, dar şi el însuşi a rămas decepţionat, văzând că pe calea această ţelul, urmărit de dânsul,—înfrăţirea popoarelor, nu se poate realiza.

Atunci, din copilărie atras spre declinul veacului—misticismul, Alexandru Scarlatovici se simţi şi mai mult legat de duhul pravoslavniciei, care din anii fragezi i-a fost întotdeauna foarte apropiat... Opera întreprinsă de dânsul pe terenul descoperirii şi înălţării credinţei pravoslavnice în faţa Europei Apusene, îi aduse o slavă poate nu prea sgomotoasă, dar mai statornică şi o poreclă de *Platon al creştinătăţii*. . Dacă nu prin alianţa împăraţilor, atunci prin Învăţătura Sfântă a lui Hristos, în neatingere păstrată la pravoslavnicii, căuta el se institue pe pământ eterna pace!

Misticismul lui Sturdza în aşa fel nu este identic cu preocupaţia de distracţie religioasă a contemporanilor săi. Deja în anul 1816, la Weimar, el editează prima sa operă religioasă; „*Considérations sur la doctrine et l'esprit de l'Eglise Orthodoxe*", scrisă cu ocazia isgonirii iezuiţilor din Petersburg şi tradusă în limbile rusă, engleză, germană... Astfel şi mai mult se deosebeşte Sturdza dela aristocraţia vremii, care se simţea înclinată înspre catolicism.

In greceşte în 1828 apare: „*Manualul pravoslavnicului creştin*" (Odessa. 1849). La Athena apare apoi: „*Le double parallele ou l'Eglise en présence de la Papauté et de la Reforme du XVI siècle*", tradusă în ruseşte de Nevodcicov; „*Etudes religieuses, morales et historiques*" (Berlin. 1837), tradusă în ruseşte şi greceşte; „*Ceva despre tilozofia creştină*" (Moscova. 1844); „*Scrisori despre îndatoririle sfântului cler*" (1840), opera care până în 1844 a apărut în patru ediţii, fiind tradusă în greceşte şi complectată prin: „*Instrucţiile preoţilor, ce slujesc pe lângă spitale şi închisori*" (1844); „*Monumentul lucrărilor binevestitorilor ruşi pravoslavnici dela anul 1793 până în 1853*" (Moscova. 1857), un studiu despre istoria bisericii ruse; „*Despre soarta bisericii pravoslavnice ruse sub domnia Impăratului Alexandru I*, (Vechimea Rusă" 1876), etc.

In afară de aceasta Sturdza *traduce* în limba franceză *predicile mitropolitului Filaret Drozdov al Moscovei şi ale arhiepiscopului Inokentie Borisov al Hersonului*, precum şi „*Prima săptămână a Postului Mare*“ (Paris. 1846) a celui din urmă. Traduce tot în franţuzeşte: „*Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur*“, editează: „*Livre des prieres a l'usage du chretien de l'Eglise ortodoxe catolic d'orient*“ (Paris. 1852), lucrează însărcinat de Sinod la alcătuirea cărţilor bisericeşti bulgare, etc.

El se găseşte în corespondenţă cu mitropolitul Filaret, cu arhiep. Inokentie, cu arhiep. Anatolie Martânovski al Mohilăului, cu vestitul arhimandrit Filaret Scriban (1811—1873), rectorul seminarului din Socola, şi cu mulţi alţi distinşi duhovnici. In ce priveşte pe Scriban, în 1841 — magistru al Academiei Duhovniceşti din Kiev, apoi care este şi trăducătorul operelor lui Sturdza în româneşte, Alexandru Scarlatovici îl ocroteşte dela persecuţiile nedreptăţite ale lui Mihail Sturdza-Vv. şi ale mitropolitului mercantil, Melentie. Sub domnia succesorului lui Mihail-Vv., Grigore Ghica-Vv., nepotul său de vără, Alexandru Sturdza reuşeşte chiar într'atât să protegiască pe Filaret, încât acesta devine episcop al Stavropolului. In aceeaşi vreme regualmentul propus de Scriban pentru seminar se introduce chiar şi în alte şcoli, Socola ajungând la o înalţătoare înflorire.

Multe din operele lui Sturdza de altfel sunt traduse în româneşte: în anul 1832 arhimandritul Eufrosin Poteca redă: „*Enhirid adecă minelnic al pravoslavnicului hristian*“; în 1843 la Iaşi apare: „*Epistolii sau Scrisori despre datoriile sfinţiţei diregătorii preutăşti, alcătuite în limba rosiană de Excelenţia sa consilierul de taină Alexandru de Sturdza şi tălmăcite în cea românească de Arhimandritul Filaret Scriban*“; apoi se tipăresc în 1844 la Iaşi: „*Invăţături religioase, morale şi istorice, alcătuite în l. franceză de E. S. Tainicul consilier de stat Alexandru Sturdza, traduse în româneşte de Arh. Filaret Scriban*“, iar în 1851 Neofit Scriban reproduce: „*Duplul paralel sau biserica în faţa papităţii*“. E interesant de notat că lucrarea penultimă a fost dictată de Sturdza în 1837, la Berlin, lui Mihail Kogălniceanu, cuprinzând 20 de paragrafe—curs de religie pentru nepoţii săi de vără,

Dimitrie şi Grigore Sturdza, fiii lui Mihail-Vv., iar la Iaşi opera în franceză a apărut în 1842, împrimată fiind de logofătul Const. Sturdza. In prefaţa acestei operi însuşi Kogălniceanu adaogă:

„Dar pana şi talentul D-lui Sturza, fiind cunoscute şi apreciate în Europa de tot ceeace este mai distins în litere şi ştiinţe, elogiile mele cu aceasta ocaziune nu ar fi decât de prisos".

Acelaş Kogâlniceanu, destoinic aderent al scrisului marelui Karamzin, în discursul său antobiografic, pronunţat în 1891 la Academia Română, mai vorbeşte despre Sturdza:

„Consilerul de stat Alexandru Sturza, coleg al lui Capo d'Istria, cu carele lucrase mult la Petersburg pentru emanciparea Eladei, rudă a lui Mihail Sturza si după a cărui recomandaţiune noi furăm încredinţaţi pastorului Ionas,—în timpul petrecerii sale la Berlin, şi aceasta era mai neîntreruptă, era unul din vizitatorii cei mai deşi ai casei pastorului. El priveghea de aproape studiile noastre, ba devenia chiar profesorul nostru de religiune".

Ajutorul principal, dar şi roada sa spirituală în opera productivă a lui Sturdza, a fost însă Neculai Vas. Nevodcicov, viitorul arhiepiscop Neofit al Basarabiei. Acesta se naşte în 1822, trăgându-şi origina dintr'o familie clericală din Siberia, şi este laureat al Academiei Duhovniceşti din Moscova. Intre anii 1845-1847 e secretar privat al lui Sturdza, în casa căruia îşi găseşte *„a doua Academie"*. Rămânâd apoi câteva vreme preceptor al nepotului patronului său, Nevodcicov iarăşi, până în 1850, stă secretar al său, între 1850—1858 e profesor la seminarul din Chişinău, apoi al celui din Odessa, unde este hirotonisit preot, călugărindu-se în 1880, fiind numit episcop-vicar al Hersonului, apoi episcop al Turkestanului şi în fine, între 1892—1898, arhiepiscop la Chişinău. Retras din pricina bătrâneţei, Neofit moare la Ismail la 9 Martie 1910. El este un erudit teolog, scriitor, chiar, ca şi Sturdza, într'o oarecare măsură — poet; se iscăleşte *„Dictiadis"* (greceşte din *Nevod-cicov*). In viaţă este ascet, aspru uneori chiar şi faţă de ceilalţi, distins prin activitatea sa culturală.

* * *

O chestie care se desbate între cunoscătorii trecutului Basarabiei este sentimentul lui Alexandru Sturdza față de patria sa—Moldova.

Din viața și opera lui Sturdza, din legăturile sale cu Basarabia, ba chiar și Moldova—cu Filaret Scriban, cu seminarul Socola, din dorința de a ajunge scrierile sale în moldovenește la poporul său,—din toate aceste desigur se vede o dragoste și veșnică pomenire ce se păstrează în sufletul său despre pământul natal.

Pătruns de menirea luminată—constituțională a epocii lui Alexandru I *„el nu-și ascundea*—zice Wieghel—*dorința de a vedea Moldo-Vlahia ca o împărăție deosebită împreuna cu Basarabia, Bucovina și Transilvania"*.

Dar fiind și aderent — promulgător al legitimismului și al imperialismului oriental, mai ales atunci când salvarea Balcanilor creștini, subjugați Turcilor, depindea exclusiv de Rușii, Sturdza desigur împărtășia pe deplin idealogia tuturor culților basarabeni dinaintea unirii Principatelor: orientarea monarhistă—constituțională spre Rusia, Era de altfel idealogia și a lui Al. Hasdeu sau a lui C. Stamati.

Totuși chiar din Basarabia căuta el să formeze o provincie autonomă, vasală numai împăratului Rușiei. Sub impulsul acestei plănuiri s'a numit un guvernator plenipotențiar, Bahmetev, independent chiar de Senat și ministrii și dacă nu s'a alcătuit, după exemplul Poloniei sau Finlandei, un subsecretariat de stat, special pentru ocârmuirea Basarabiei, atunci însuși Capo d'Istria și-a luat angajementul de-a raporta treburile regiunii împăratului, iar Sturdza personal le orânduia. La concedierea lui Capo d'Istria sarcina a trecut asupra contelui Kociubei, iar pe Sturdza l-a înlocuit contele Dimitrie N. Bludov (1785—1864).

Deși unii dintre contemporani fac asupra operei lui Sturdza diferite rezerve și critici, totuși meritele sale rămân incontestabile ca și capacitățile sale de mare publicist. Mai multe opere și articole, ieșite de sub mâna lui, nici n'au fost încă relevate chiar în șirul lung al bibliografiei, ce s'ar putea alcătui din cele redate aici. Mai putem numi unele lucruri ale sale: *„Ideal și imitație în artele frumoase" (Odessa. 1842)*, *„Ceva despre etimologie și es-*

tetică în raport cu istoria și știința antichităților" (Moscova 1844), „Oeuvres posthumes religieuses, historiques, philosophiques et littéraires" (Paris. 1858—61), amintiri despre I. N. Inzov, — despre M. L. Magnițki, „Viața spirituală și literară în răsărit" („Moscvitianin". 1851), *corespondența* către bărbați de stat și literați, ierarhi, arhimandritul Scriban, M. P. Pogodin [1]), etc. și multe altele, publicate în revistele „Vechimea Rusă", „Arhiva Rusă", etc.

Preocupându-se de toate aceste legături, grăbit în redarea ultimelor scrieri și mai ales darnic împrăștiind bunurile sale printre nevoiași, Alexandru Scarlatovici își sfârșește ultimii săi ani în sudul Rusiei, la Odessa, în vila „Azil", sau pe moșiile „Ocna" din Herson și Manzâri. [2])

Născut la sunetul loviturilor de tun în războiul ruso-turc, Sturdza își termină zilele sale în aceeaș tragică situație pe vremea războiului Krimeiei. Bolnav, el trebuia să pribegească din vila sa bombardată, cu furie nebună de Englejii. Retras la Manzâri, la 7 Iunie 1854, bătrânut boier fu lovit de paralizie, murind câteva zile în urmă la 13 Iunie. Este înmormântat la Odessa.

„*Avem convingerea*—scrie, cu această ocazie, prietenul său, doctorul D. Dallas — *că această moarte, care a întristat adânc*

---

[1]) Academician, istoric, arheolog, publicist, vestit colecționar (1800—75). Studiul în 22 de volume, compus despre dânsul de N. Barsucov: „*Viața și lucrările lui M. P. Pogodin*", conține un prețios material despre Basarabia și oamenii mari ai acestei regiuni.

[2]) Al. Sturdza mai poseda în Basarabia o jumătate a moșiei Brânzeni, ținut. Hotin, căpătată prin moștenire, și moșiile Darabani și Capliovca din același ținut. Wieghel (*Observări asupra stării actuale a Basarabiei. Arhiva Rusă 1893*) pe nedrept îl acuză pe Sturdza c'ar fi pus samovolnic stăpânire pe Darabani și Capliovca în locul satului inexistent Nădăbauți. Satul Nădăbăuți există, aparținând în 1817 Balșilor, pe când celelalte două sate pe atunci aparțin vice-guvernatorului Matei Krupenski, care a și luat în posesie nelegiuită aceste moșii, vânzându-le lui Sturdza, care s'a împăcat chiar (Wieghel) cu proprietarul adevărat, Iamandi.

În afară de moșia Ocna—10.150 deseatini de pământ, Sturdza mai avea peste Nistru în guvernamântul Tambovului 6000 deseatini.

toatele clasele concetăţenilor noştri, va avea răsunet în toată Rusia, în toată Grecia, în Moldova şi în multe părţi ale Europei".

Alexandru Sturdza lăsă o singură fiică, Maria (1823-1891), măritată cu principele *Eugen Gagarin* (1811—1890), al doilea fiu al princ. Gr. I. Gagarin (1782—1886), ambasadorul Rusiei la Roma şi München, descendent din casa domnitoare a Riuricovicilor—linia princ. Starodubski. Principesa Maria Alexandrovna se asemăna mult cu bătrânul ei tată. Pela anul 1851 ea a tradus şi a editat la Paris un Catehism. Era şi dânsa filantropă.

Fiul mai mare al principesei, Grigore (1840-1904), crescut de bunicul său şi de Nevodcicov, moştenind fideicomisul — Manzâri, purta dela 1841 numele de principe Gagarin-Sturdza. Era ultimul reprezentat al Sturdzeştilor din Basarabia.

Contribuţiile de mai sus despre familia Sturdza nu sunt decât temeliile unui studiu vast, în special despre ilustrul Alexandru Sturdza, pe care noi îl pregătim. In această privinţă posedăm astăzi un material şi mai bogat şi însemnat decât cele publicate, — material complectat şi de d-l Mihail Anatolievici principele Gagarin, fost secretar al Legaţiei Imperiale Ruse la Bucureşti, un cult strănepot al lui Al. Sturdza. Limitele unei reviste nu ne permit însă decât de a atrage, în liniile generale, atenţia cititorilor asupra unor personalităţi de seamă din Basarabia, a cărei fruntaşi de altă dată puţin se cunosc de fraţii noştri de peste Prut.[1]

Gheorghe G. Bezveconnâi.[2]

---

[1]) Din genealogia transmisă nouă de princ. A. M. Gagarin, se stabileşte precis că presupunerea noastră, făcută la începutul acestei lucrări (No. 4—1933, pag. 307) despre existenţa unei a treia surori a lui Alexandru Sturdza, Elena Severin († 1818) a fost justă. In ce priveşte însă almanahul francez, amintit de d-l prof. N. Iorga, în care apare scrierea semnată de „H. Sévérine, née Stourdza", e vorbă de „*La Queteuse. Almanach littéraire*", în care participă şi fratele şi sora decedatei Severin—Al. Sturdza şi contesa Edling. Vidi: „*Odessa. 1794 — 1894*" (Odessa. 1895).

[2]) Cu toate micile imperfecţiuni de formă, publicăm acest articol, pentru bogăţia de informaţiuni, aduse, mai ales, din literatura rusească. (Direcţiunea Revistei).

O colecție preistorică în Chișinău.

Basarabia este una din provinciile noastre mai puțin cercetate din punct de vedere al arheologiei preistorice.

Săpături sistematice în acest fel s'au făcut puține și mai mult în legătură cu cercetările geologice [1]).

Unul din iscoditorii, neobosiți ai trecutului Basarabiei e d-l prof. T. S. Porucic, care a cutreerat ani dearindul provincia dintre Prut și Nistru, colecționând pe lângă material geologic variat și foarte interesant și o serie de obiecte preistorice.

O parte din ele le-a dăruit Muzeului Național din Chișinău sub numele de „Colecția Porucic", o altă parte a păstrat-o în colecția d sale.

De curând am avut prilejul să văd parte din materialul rămas inedit și care datorită bunei voințe a d-lui T. S. Porucic a fost fotografiat și descris de mine în studiul de față.

Dacă aceste obiecte nu prezintă momentan o importanță prea mare, totuși ele contribuie într'o oarecare măsură la complectarea monografiei preistorice a acestei provincii.

Obiectele provin din diferite stațiuni, dintre care unele sînt puțin cunoscute, iar altele nesemnalate până în prezent. E vorba de silex șlefuit și ceramică.

Figura 1 no. 4 reprezintă o aşchie lamiformă cu două nervuri, din silex calcaros A fost găsită la localitatea Polvancicăuți (jud. Hotin), de altfel obișnuită în stațiunile neolitice din Basarabia. Fig. 1 no. 5 este un mic topor neolitic, complect șlefuit,

[1]) Vezi un istoric al acestor prime cercetări în N. N. Moroșan „Evoluția cercetărilor preistorice paleolitice din România N. E. și rezultatele obținute". Chișinău. 1933.

Fig. 1.

de $5^1/_2$ cm. lungime şi 3 cm. lăţime la tăiş. E făcut dintr'o marnă fină calcaroasă de culoare galbenă-cenuşie. Forma acestu

toporaş e asemănătoare cu acele găsite la Ruginoasa (jud. Baia), deşi de demensiuni mai mari [1]). Celelalte obiecte de silex din fig. 1 şi 2 provin din staţiunea *Ciuciulea* (jud. Bălţi). Din 54 piese găsite în colecţia Porucic, am remarcat trei „grottoirs", din silex cretacic de culoare deschisă, fig. 1 no. 1, 2, 3. Dintr'un silex cretacic de culoare cenuşie închisă este un nucleu utilizat ca percutor fig. 1 no. 6. No. 7, 9 sunt resturi de nuclee. No. 8 reprezintă un percutor sferic, care din cauza lovirei repetate şi-a perdut transparenţa. Percutoare asemănătoare s'au găsit la Bonteşti (jud. Râmnicul Sărat)[2], staţiune considerată ca eneolitică ca şi Ruginoasa.

Fig. 2 reprezintă 11 piese de silex cretacic, aşchii şi mică lame, de culoare neagră sau cenuşiu deschis; unele cu o singuri nervură no. 6, 7, 8, 9, 10, altele cu două no. 1, 2, 3, 4, 5, 11.

In staţiunea Ciuciulea s'a mai găsit şi ceramică alături de cărbuni de salcie şi scoica unio, după mărturiile d-lui Porucic. De altfel scoica unio s'a mai găsit în multe staţiuni din Basarabia, în tovărăşia resturilor de locuinţe, ceramică pictată, instrumente de silex, resturi de animale domestice şi corn de cerb uzat.

Astfel la Voloşcovo, Lencicăuţi, Lipcani şi Voronoviţa precum şi la Morişoarele lui Paşa (Bas. Nistrului) [3]).

Trecând la resturile ceramice găsite la Ciuciulea, d-l Porucic mi-a comunicat că cioburile au fost găsite pe teren, deasupra unei bălţi împreună cu cenuşă, cărbuni de salcie şi scoica unio. Unele din aceste scoici aveau gravate pe partea interioară cerbi, mamuţi şi rinoceri. Ele au fost dăruite muzeului din Chişinău împreună cu o parte din ceramica găsită aici.

Cercetând colecţia preistorică a Muzeului Naţional, am constatat că din materialul dăruit de d l Porucic, nu se găseşte în prezent de cât foarte puţine instrumente de silex şi câteva cioburi dintr'o pastă grosolană şi rău arse. Aceasta în ce priveşte materialul găsit la *Ciuciulea*.

---

[1]) H. Dimitrescu „La station préhistorique de Ruginoasa", Dacia III—IV pag. 62, fig. 5 No. 3.

[2]) Vezi Vl. Dimitrescu, Dacia III—IV pag. 95. fig. 4.

[3]) Ceslar Ambrojevici „L'époque néolithique de la Bessarable du nord-ouest", Dacia III-IV pg. 36-40.

Fig. 3 reprezintă resturile ceramice găsite la *Ciuciulea.*

Ca *tehnică*, observăm două categorii de vase. Unele dintr'o pastă mai fină, bine petrificată şi arse în cuptor, de culoare gal-

Fig. 2.

benă cenuşie, alături de altele cu o pastă mai grosolană şi mai impură, de culoare galbenă, fig. 3, nr. 8.

Unele cioburi au o crustă calcaroasă de un mm. grosime, fig. 3, no. 9.

E posibil ca ambele feluri de ceramică să fie din acelaş strat şi deci din aceiaş epocă. Cazuri asemănătoare se mai găsesc şi'n alte staţiuni, ca la Drăguşeni (jud. Baia) [1].

Forma vaselor e greu de determinat numai după aceste fragmente, mai ales că majoritatea lor sînt din partea de sus a vaselor. Insă prin faptul că deschiderea gurii e largă presupunem a fi vase mari, vase uzuale.

Asupra *ornamentării* observăm vase monohrome fără nici un ornament şi altele cu caneluri orizontale răspândite în partea superioară a vasului. Altele prezintă puncte adânci obţinute cu ajutorul unui instrument ascuţit.

Fig. 3, No. 1, 2, reprezintă astfel de caneluri aşezate orizontal sub gura vasului. La fel s'a mai găsit acest ornament şi la Grădiştea-Fundeanca (jud. Ilfov) [2].

Acelaş ornament se vede a fi aşezat oblic dela gura vasului spre fund fig. 3 no. 3. Cu canelurile mai dese ca fragmentele precedente este no. 4.

Un alt fragment fig. 3, no. 5, reprezintă partea dela gura unui vas, care la un cm. de la gură prezintă un şanţ străbătut de puncte mai adânci practicate cu un vârf ascuţit.

Fragmentul fig. 3, no. 6 este deosebit de no 1, 2, 3, 4, prin faptul că sub gura vasului, care e răsfrântă, se găseşte un şănţuleţ punctat, sub care urmează o serie de caneluri.

Acest ornament arată influenţa metalului după cum constată şi d-na H. Dimitrescu în „Raport sur le sondage de Grădiştea Fundeanca“ [3]: „cette technique ornamentale accuse l'influeance de la technique du metal“.

Deşi e hazardat a scoate concluzii numai după materialul descris aci şi mai ales că nu s'au făcut săpături sistematice la Ciuciulea, totuşi după analogiile ce prezintă silexul cu acel de la Ruginoasa şi Bonteşti, precum şi prin faptul că ornamentarea

[1]) Vl. Dimitrescu „Une nouvelle station e céramique peinte dans le nord-ouest de la Moldavie“, Dacia III-IV, pag. 115-145.

[2]) Vezi Dacia III-IV, pg. 153, fig. 3, No. 14.

[3]) Dacia III-IV p. 155.

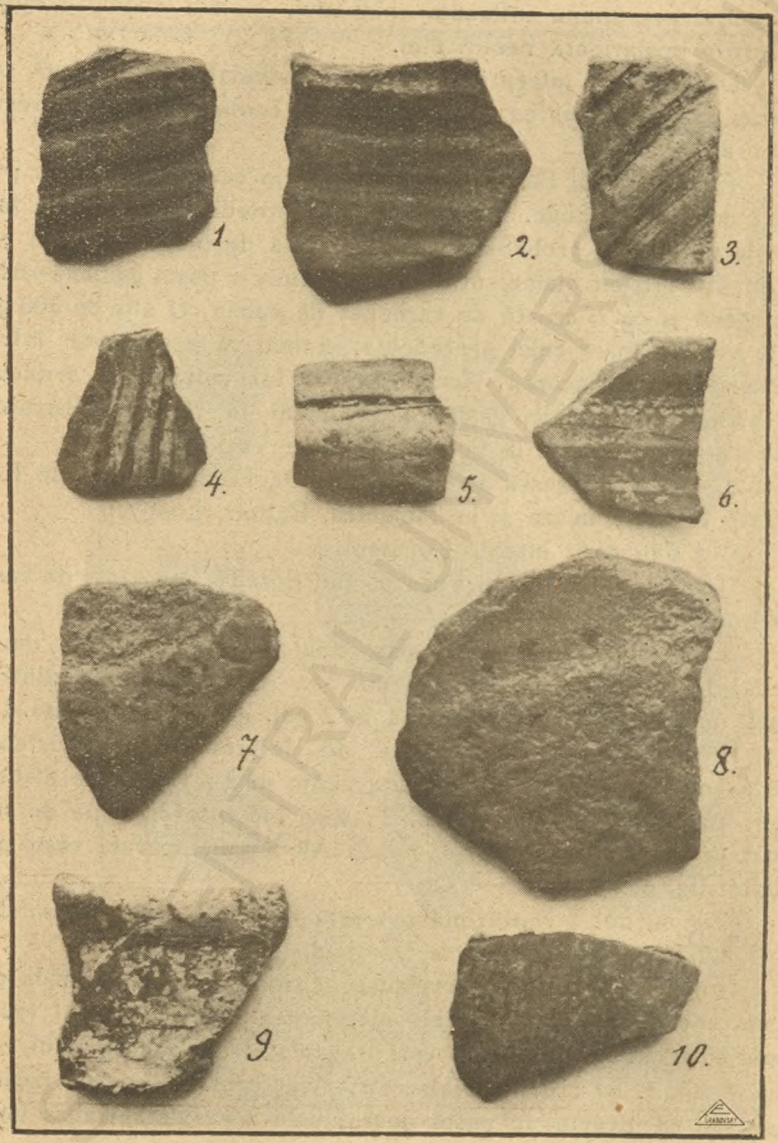

Fig. 3.

ceramicei presupune influența metalului, putem socoti această industrie posterioară neoliticului.

Dacă se vor întreprinde săpături sistematice în această regiune, nu este exclus ca noui lămuriri să confirme această presupunere.

Funduri (jud. Bălți), e o stațiune din care d-l Porucic posedă material ceramic. Intre altele d-sa posedă două bile de lut, găsite pe platou, probabil scoase la iveală de plug. Una din ele e de 450 gr., cu diametrul de 8 cm., dintr'o pastă galbenă-rose, omogenă și cu o crustă de carbonat de calciu. O alta de 500 gr. este asemănătoare celei precedente, numai că e înegrită într'o parte de fumul flăcărei. Aceste bile de lut rotunde de aruncat se aseamănă cu acele găsite la Darabani în basinul Nistrului. Ele s'au mai găsit și la Petreni de către Von Stern.

D-l I. Andrieșescu în „Contribuții la Dacia înainte de Romani" le menționează și la Jablanica, Butmir, Lengyel.

Nu s'au găsit însă la Cucuteni [1]).

Tot din *Funduri* d-l Porucic mai posedă fragmente de vase care merită atenția noastră.

Ca *tehnică* sînt dintr'o pastă mai fină, bine întărită, omogenă, de culoare gălbuie, fig, 4 no. 14. Altele sînt însă dintr'o pastă mai groasă ajungând până la 2 cm. grosime, fig. 4 no. 13.

Forma acestor vase e greu de determinat cu preciziune, ne având la îndămână de cât fragmente mici ; totuși se disting vase cu fundul plat fig. 4, no. 3 ; vase biconice cu linia de sudură aproape ascuțită fig, 4. no. 2. Alt fragment arată vasul piriform fig. 4, no. 9.

Fig. 4, no. 1 reprezintă o toartă mică cu gaura orizontală. La fel s'au mai găsit la Darabani (bas. Nistrului) [2]).

Fig. 4, no, 2 este o urechiușă găurită vertical, așezată pe linia de sudură a unui vas biconic, servea pentru atârnat vasul cu o sfoară. Mai interesant este fragmentul de la gura unui vas fig. 4, no. 5, cu ornament alveolar, făcut probabil cu un bastonaș sau cu degetul în pasta încă moale a vasului. Gaura unei

[1]) I. Andrieșescu „Contribuții" p. 39.
[2]) C. Ambrojevicl op. cit. Dacia III—IV pag. 38, fig. 7 no. 3.

Fig. 4.

alveole este de 8 m.m. Ciobul e acoperit cu o crustă de carbonat de calciu. Acesta este un ornament obişnuit în toate epocile şi în cadrul ţinutului Carpato-danubian, de aceia analogii găsim multe, de exemplu la Ruginoasa [1], la Vadastra[2]), la Glina[3]) etc.

Fragmentul fig. 4, no. 6 este de la partea de sus a unui vas, de culoare galbenă negrie, cu un ornament interesant. Sub două rânduri incizate aşezate orizontal sub gura vasului se găseşte un ornament în formă de litera , aşezat opus unul în faţa altuia şi continuându-se în direcţie oblică pe suprafaţa vasului.

Fig. 4, no. 7 este un mic ciob de la gura unui vas, puţin răsfrântă înafară, cu un ornament îngrijit. Prezintă incizii profunde aşezate vertical de la gura vasului spre umeri în jos, având forma unor semne de exclamare, de 2 cm. lungime, fiind mai groase sus şi mai subţiri la celălalt capăt. Fig. 4, no. 8 este un fragment dintr'o pastă mai grosolană, poate de pe umerii vasului, prezintă mai multe incizii orizontal aşezate, fără ordine.

Fig. 4, no 9, are un ornament mai regulat, constând dintr'un şanţ incizat, aşezat orizontal, de la care pornesc spre gura vasului din acelaş loc două rânduri de linii oblice, în direcţii opuse. Interesant ca ornament e no 10, un mic fragment de culoare gălbuie cenuşie, în care cu multă regularitate sînt practicate, cu un instrument, mici găuri triunghiulare de 1 m.m. adâncime.

Acelaş ornament se găseşte la no. 11, care pare a fi butonul unui capac de vas, la partea lui cilindrică. La partea de sus a butonului care are forma de mic con trunchiat, sînt incizii verticale ca semnul exclamării.

Ca şi la Ciuciulea, la Funduri s'a găsit ornamentul în caneluri la gura unui vas. Acest fragment fig. 4, nr. 14, este însă dintr'o pastă omogenă, mai fină, bine petrificată, pură şi de culoare galbenă-rose.

Socotim hazardată afirmarea epocei, după materialul găsit la Funduri, cu atât mai mult cu cât aci nu avem nici silex şi nici

[1]) H. Dimitrescu op. cit. Dacia III—IV pag.

[2]) V. Cristescu „La station préhistorique de Vădastia". Dacia III—IV, p. 186, fig. 25.

[3]) I. Nestor „Fouilles de Glina" Dacia III—IV. p. 249.

Fig. 5

metal. Totuşi, după părerea noastră, o socotim din aceiaş epocă ca şi staţiunea Ciuciulea.

O a treia staţiune din care D-l Porucic mai posedă ceva material arheologic este satul *Costeşti* (jud. Lăpuşna), la 15 km. depărtare de Chişinău.

Aci pe teren s'au găsit două feluri de ceramică, provenind cu certitudine din două straturi de cultură diferite, care însă prin brăzdarea pământului, în timpul aratului, au fost scoase la iveală laolaltă.

Din stratul mai vechiu fac parte numai fragmentul 1 şi 2 din fig. 5. Primul este un ciob mai mare de la gura unui vas de dimensiuni mari, judecând după buza vasului aproape dreaptă. E dintr'o pastă galbenă-roşiatică, dură şi omogenă.

Prezintă ornamentaţie incizată. La 2 cm. de la gura vasului se află un brâu punctat, probabil obţinut printr'un vârf ascuţit. La $^1/_2$ cm. sub acest brâu pleacă spre pântecele vasului câte trei dungi incizate în direcţie oblică.

Fig. 5, no 2 prezintă două brâuri striate, de la care pornesc benzi punctate, aşezate oblic şi fără exactitate.

Numerile 3, 4, 5, 6, 7, 8 şi 9 sunt resturi de ceramică grecească asupra cărora nu insist aci, şi care fac parte dintr'un strat de cultură mai nou. [1]) Industria aceasta este provenită din coloniile greceşti, care se răspândea în toată Basarabia şi sudul Rusiei. La fel am mai constatat şi la Stolniceni (jud. Lăpuşna) [2]).

Materialul prezent pus la dispoziţia mea de D-l. prof. Porucic a fost găsit întâmplător, fără săpături sistematice, deci ne lipsesc elementele necesare pentru a scoate concluzii cu toată certitudinea. Totuşi, prin semnalarea industriei preistorice în diferite localităţi ale Basarabiei, se dovedeşte în primul rând existenţa unei vieţi arhaice intense în ţinuturile acestea, iar prin scoaterea lor la lumină se completează câte puţin monografia preistorică a Basarabiei.

Constanţa Dimitriu

[1]) Despre ceramica aceasta mă voi ocupa ntr'un studiu aparte.

[2]) Constanţa Dimitriu „Câteva obiecte preistorice găsite în Basarabia", în Arhivele Basarabiei, 1933 No 4, pag 290.

Câte-va cuvinte asupra staţiunilor preistorice dintre Prut şi Nistru.

Deşi nu sunt specialist, dar fără să vreau m'am ocupat îndestul de aceste staţiuni, pe cari în cercetările mele le-am găsit, şi cari alcătuesc doar o prea mică parte din numărul enorm, aflătoare între Prut şi Nistru. Numai din câteva am luat probe din ceiace era la suprafaţă, dar şi din ce am luat s'a perdut enorm de mult. Aşa s'a pierdut extrem de interesanta colecţie din Malu Tohatinului de lângă Vadu lui Vodă (pe Nistru); din colecţia dela Costeşti n'a rămas decât o mică parte. Din staţiunile dela Vârvăreuca (jud. Soroca), Sevirova (jud. Soroca), Mihalaşa (jud. Orhei), Hlinoaia (jud. Hotin), Sârata Nouă (jud. Bălţi), Bolotina şi Avrămeni (jud. Bălţi) şi o mulţime de altele n'a rămas nimic. Toate colecţiile au fost depuse în subsolul Muzeului Naţional din Chişinău [1]). Ce s'a făcut cu aceste colecţii—nu ştiu şi nimeni din Muzeu n'a putut să-mi spue (sau n'a vrut?).

La Costeşti, s'au mai precis la Gârla, am găsit *un oraş întreg* îngropat în pământ. Făcând acolo săpături, fiind că întâmplător dispuneam ceva de bani pentru aceasta, am scos la iveală 4 case făcute din peatră, care semănau în totul cu peatra ce se scoate la Brăila (de lângă Ialoveni). Mortarul era foarte bun şi perfect petrificat. O conductă de apă din tuburi de olane trecea pe la temelia caselor. Cantitatea de cioburi era enormă şi din ele adusesem o ladă mare plină [2]). Un mare număr de oase omeneşti şi de animale se găsea peste tot. Am putut distinge oase de

---

[1]) Acest Muzeu printr'un act de şurubărie pur administrativă-biurocratică a marelui naţionalist D-l Prof. N. Iorga a fost desfiinţat.

[2]) Nu de mult în Muzeu nu se mai găseau de cât câte-va.

oaie, de boi (sau bivoli? ori zimbri?), coarne de cerbi, de bovine; dinți de carnivore mari, (câini?, lupi?).

Tot acolo am găsit și vreo 4 cuptoare destul de mari pentru arderea vaselor de lut. Instrumente de cremene, de bronz, de piatră, și (mi se pare și de fier) erau în număr foarte mare. Am putut bine deosebi că erau câte-va calități de pastă de lut: una mai grosieră, alta puțin poroasă și a treia—o pastă fină, care semăna în totul cu pasta fină a vaselor antice de lut. Am tras concluzii că acolo era un mare centru de producție de olărie și că se fabricau și mai multe calități de vase dupe cerințele cumpărătorilor. Era deci o îmbinare de culturi: cultura elină veche, cultura „civilizați" de elini, și cultura autochtonilor rămași „necivilizați" [1]). Cu altă ocazie voi da amănunte asupra tuturor acestor stațiuni.

Țin însă aci se menționez extrem de interesanta stațiune de lângă Galilești (jud. Ismail). Acolo aproape de limanul Sașicului este o *moină*, un loc umed cu un izvoraș slăbuț, dar care nu sacă. Aproape de acel izvoraș am găsit și remășițele unui turn de piatră, și instrumente de cremene, și cioburi de vase antice, ba și niște statui mici de marmură, statui cari numai grecești nu erau. Aceste statui aveau niște inscripții în 2 limbi: greaca și încă una necunoscută, făcută cu caractere necunoscute. Inscripțiile acestea n'a putut să mi le descifreze nimeni: nici preotul armean, nici consulul grec, nici reposatul V. Cijevschi, care cunoștea limbile orientale. Figurile însă semănau cu acelea cunoscute din mitologia persană. O fi fost ele rămase de la invazia lui Dariu în stepele pontice, sau au fost aduse de comercianții fenicieni? Cine știe!

Ori cum este extrem de tristă situația științei arheologice la noi mai ales după desființarea Muzeului Național din Chișinău, căci acuma nici nu mai avem unde să depozităm obiectele arheologice, deși tocmai din acest Muzeu au dispărut colecțiile mele.

T. Porucic.

---

[1]) De alt fel și azi prin târguri găsim îmbinări de diferite culturi: găsim și cultura veche țigănească și cea modernă și cea medievală (țărănească).

Din documentele Mănăstirei Văratec.

de T. G. BULAT

Acea au vândut tij boerioliui celui mai sus scris Panu paharn. drept patru zeci ungureşti pentru care au fost Tiron datorio cu doi cai buni lui Mihail Sârbul. Şi au dat acei bani pentru aceşti cai în mâinele lui Mihail Sârbul. Şi aşijdere au arătat înaintea noastră boeriol nostru cel mai sus scris alt zapis de mărturie dela mulţi oameni buni, anume Matei dela Puţeni, şi dela Apostol de acolo, şi dela Ionaşco de acolo şi dela Sinzan, şi dela Grigorie, şi dela Petroşcan şi dela Toader Rouă şi dela bătrânii lor, şi dela Simeon Râdeanul şi dela Ilarion Borotca ot Zărneşti, şi dela Miron de acolo şi dela Ursul diac (?) din Galan, şi dela alţi oameni buni şi bătrâni scriind cum au venit înainte lor Sava cu muerea sa nepoată Bălaei, de nimenea indemnaţi nici siliţi, şi au vândut dreapta a sa ocină şi moşiea ce se va alege partea lor dintru acel mai sus scris satul Zârneşli din o parte a patra parte din vatra satului, şi din câmp şi din şes şi cu tot venitul. Acea au vândut tij credinciosului nostru boerio Panu ce au fost vel paharnic, pentru două zeci ungureşti galbeni. Şi noi deacă am văzut acel adevărat zapis dela cei mai sus scrişi boeri a Domnii meale şi dela alţi oameni buni şi bătrâni am crezut. Asijderea şi dela noi încă am dat şi am întărit boeriolui nostru cel mai sus scris Panu ce au fost păharnic pe aceli mai sus scrise părţi pentru moşie din satul Zârneşti ca să fie lui şi fiilor lui dreapta moşii şi cumpărătoare, şi uric şi întăritura cu tot venitul nestrămutat nici odată în veci. Şi altul să nu se amestece înainte acestuia adevărat hrisov al nostru.

Eşi anul 7145 Sept 26

(L. P.)

XIV.

Iaşi, 7145 Mai 8—1637.

Vasile Vodă Lupu recunoaşte dreptul de moştenire Paharnicului Pană contra lui Bărbănţă şi Tuluţ nepoţii lui Nour din Zărneşti.

Io Vasilie voevod bjio mlstio gsd. zemli moldavscoi. Adecă s-au părăt de faţă înaintea domnii meale boiarinul domnii meali Pană păharnicul cu Bărbănţă şi cu Tuluţ şi cu alţi nepoţi a lui Nuor zicăndu boiarinul domnii meali Pană păharnicul că păn au fost Nuor viu s au dat dumi-sale să-l comănde, şi pre dănsu, şi pre femeaia lui. Şi după moartea lor multu puţin ce va rămănea să fie prin măna dumi-sale lui Pană păharnicul, cum au arătat înaintea Domnii meale şi zapis dela acei moşneagi scriindu cu limba de moarte ce vor avea ei şi ocină şi bucate ce vor rămânea să fie tot pre măna dumi-sale. Deci au rămas Bărbănţă şi Tuluţ şi alţi nepoţi a lui Nuor dinaintea Domnii meali Pană păharnic s'au indireptat deci ca să aibă a ţinea ocina acelor moşneagi din Zărneşti [1]) şi bucate ci vor mai rămănea. Iar nepoţii lor sau altă rudă ca să n'aibă nici o treabă şi di această pără să nu mai părască. Nicolij naveak pread sim listom naş.

U Ias 7145 Mai 8.

† Sam gsină vleal † Corlat

(Pecete roşie aplicate direct pe hârtie)

XV [1]).

Iaşi, 7145 Noembr 9—1637.

Vasile Vodă Lupu dă căştig de judecată paharnicului Pană, cu „*vecinii*“ acestuia, cari nu voesc să asculte de dânsul.

Io Vasilie Voevod bjieio milstiio gospod. zemli. moldav. adecă s'au părît de faţă înaintea Domniei meale boiarinul nostru Pană ce au fost păharnic cu vecinii săi din sat den Zărneşti anume cu Lazar, şi cu Ştefan Coşcariu, şi Condrea, şi Toader fecioru Frăsinei, Ştefan Hulpe, Gligorie Hulpe, Nacul, Vasilie, Bărdăcea,

[1]) din Covurlui, vezi docum. XIII.

[1]) Originalul pe hârtie.

Sava, Jabulicul, Costantin Bulai, Ionaşco Ţiogarul, alt Ionaşco Zuparda, Nastasâia, Măecra, Teleagă, Nistor Părteni, Ivană Ezariol, Tudosi, Micul, Andronic Corcul Dragoş, Costantin brat Micul, Dămeian Rotariol, Bolgea, Ionaşco nepotu lui Bolgea, Pavăl Rusu, Ion den casa Micului, zicând Pană păharnicul că sânt drepţi vecini şi nu vor să asculte de dânsul. Deci au rămas pălharnicul pre aceşti oameni ce scrie mai sus ca sâ-i fie vecini şi să-i aibă a asculta de Dumnealui. Iară carele nu va asculta de mare certare va fi de la Domnia mea. Toe pişem T. V. M. D. Inak ne budet.

Saam gspda velial

V. L. T. 7145 Noemb 9.

[Pecete roşie aplicată]

Gavriil Vel logofăt

XVI.

Iaşi, 7158 Mart 27 1640.

Vasile Vodă Lupul dăruieşte cu satul Băluşeşti dela Vaslui, fostă stăpânirea lui Iorga, marele postelnic, pe Mihail Şătrarul, care a slujit lui şi ţării la Crim şi Ţarigrad.

Io Vasile voevod bjio mlstio gosp. zemli. mold. Adică domnia mea m'am milostivit şi am dat şi am miluit pre al nostru credincios boiarin Mihai Şetrariol cel mare cu un sat anume Băluşeşti carele iaste la ţinutul Vasluiolui şi au fost direaptă cumpărătura răposatului Iorga ce au fost postelnic mare, dela ficiorii Bărsanului. Acmu Domnia mea am intorsu acei bani, ce au dat postelnicul, de la visteriea Domniei meale, şi i-am dat întru mâna giopâneasii Caterinei postelniceasei. Şi am dat şi am miluit cu acel sat pre boiarinul nostru ci mai sus scrim, Mihai Şetrariol cel mare, pentru slujba ce ne-au slujit noao şi ţărăi la Crâm de câteva ori şi acmu la Ţarigrad. Pentru aceastea adevărată cartea noastră în Iaşi izvodit.

U Ias vlto 7158 Mr. 27 dni.

Io Vasili Vvod.

(Original pe hârtie în l. românească. [Pecete mică ceară roşie aplicată].

XVII.

Iaşi. 7164 April 15—1656.

Gheorghe Vodă Ştefan întăreşte hotarele Brătuleştilor.[1])

Noi Gheorghie Ştefan voevod bojieio milsti gospdă zemli moldavscoi. Adecă Domniea mea am dat şi am întărit unde au ales Savin vornicul şi cu mulţi oameni buni şi au hotărît hotarul Brătuleştilor, despre alte hotare, de unde să înceape Părăul Răciulei de supt dealul mare la vale până unde dă la valea Hiliorului, de acolo valea în gios până iasă direpţ capul Hiliorului. Deacolo în direptul locului spre amează-zi, într'o turpină de stejar ce au fost un boâr, de acolo în direptul locului, în vadul Danei, de acolea preste vale părăul la deal pre în huci, într'un boâr vechi, ce iaste lângă drum într'un fag, în coastele ochiolui. Dă colea pre coastă la vale, la casa lui Ştef. Dă colea în valea Todereştilor dăn valea în sus unde să împreună cu părăul Scăişorului. Dă colea valea în sus pre lângă piciorul Scăişorului şi a Lozii la deal până supt Dealul mare. Dă colea pre supt dealul mare în direptul locului înapoi, unde cade hotarul iară în părăul Răciulii, de să înpreună. Acesta hotar a Brătuleţilor ce scrie mai sus am dat şi domnia mea şi am întărit să aibă ei a-ş ţinea pre undi le vine hotarul.

Şi nime să să n'aibă a să amesteca nici a ruşii în veaci.

Sam gospod veleal

U Ias vlt. 7164
Apr. 15.

(Pecete aplicată, deosebit de elegantă şi clară).

Supt pecete Ionaş Corusul vel logofăt.

Gheorghi.

XXVIII.

Iaşi 7173 Iulie 2—1665.

Evstratie Vodă Dabijea întăreşte cumpărăturile făcute în Vultureşti şi Coseşti de către marele clucer Ursachi.

Noi Evstratie Dabija voevod bjio milstio gospod zemli moldavscoi. Adecâ au venit înaintea nuastră şi a boiarilor noştri

[1]) Ţinutul Neamţului, lângă Mănăstirea Văratec.

moldoveneşti a mari şi a mici boiarinul nostru credincios Ursachi, marele cluciar şi ne-au arătat un zapis de mărturie de la boiari şi de la slugi domneşti curteani de ţară şi de la mulţi oameni buni, scriind într'acel zapis cum au vinit înaintea lor Iordachi cu fămeeâ sa Dochia şi frate-să Dumitraşco feciorii Erinei Gălbănoae de Cozmeşti şi Brancovaneşti Gheorghiţoae şi Măranda feciorii Porcei de Băleşti de nime siliţi ce de a lor bună voe a vândut a lor dereaptâ ocină şi moşie a patra parte de sat de Hultureşti den partea de sus ce iaste în ţinutul Vasluiolui den vatra satului şi den cămpu şi den ţarină şi den vlamnic şi cu făneaţ şi den pădure şi cu vad de moar în Stavnic cu tot vinitul.

Acea parte de ocină au vândut ei boiarinului nostru lui Ursachi mareli clucear şi giupăneasei sali Ileanei, derept osută şi cincizeci de lei bătuţi şi optu coţi de postav făilandrăs. Şi au plătit tot deplin cât mai sus scrie. Aşijderi au adus boiarinul nostru Ursachi clucear alt zapis de la boiari şi de la oameni buni, cum Vrănceanul căpitan şi Ion şi Mărmurean şi Gliigorcea şi Vasilie şi Ghiorgheaş şi alt Vasilie şi Chiriţă şi Tudor şi Solomon şi toată ceata curteanăi de Racova au vândut ei un loc de prisac den sat den Coşeşti cu vraea (?) zamnici şi cu pomeni cu tot vinitul care loc au fost a lui Avram de acolo. Acela loc de prisacâ au vândut ei acei curteani ce mai sus scrie boiarinului nostru lui Ursachi clucearul şi giupanease sali Ileanei derept doaâ zeci şi doi de lei bătuţi. Şi cu aceea bani au plătit ei dajdea lui Avram la bir. Deci noi deacă am văzut scrind într'aceale zapisâ de a lor bună voe tocmal şi deplin plat de la noi încă am dat şi am tărit boiarinului nostru lui Ursachi clucear şi giupăneasei sale Ileanei cu acea a patra parte de sat de Hultureşti în partea de sus şi cu acel loc de prisac de la Coseşti cu pomeni şi cu tot vinitul care prisac au fost a lui Avram ca să le fie lor şi coconilor săi dereaptâ ocină şi cumpărătur neclătitâ în veaci. Nic to da ne se umişaet † gpdnă cazal.

U Ias lt 7173 Iul 2

[Pecete aplicată minunat păstrată]

Nicolai Buhus vel logof

† Poianâ

XIX.[1]

Iaşi 7173 Iulie 10 — 1665. Hangu

Istrati Vodă Dabija întăreşte judecata ce s'au făcut între călugării dela schitul lui Gheorghe Hatmanul[2] şi călugăriţele dela Topoliţa[3] pentru o poiana şi moară. Marturii *„au luat brazda în cap"* şi *„au giorat cu brazda in cap"*. Şi *„s'au pus herăe"*.

Io Evstratie Dabij Voevod bjiio mlstiio gospod zemli molscoi.

Adecă s'au părăt de faţa înaintea Domniei meale şi a tot sfatnl nostru rugătorii noştri egumenul şi tot săborul de la Svânta mănăstire de la Schitul lui Ghiorghi Hatmanul, cu rugătoarele noastre stariţa şi tot săborul de la Sfânta M-re de la Topoliţă pentru o poiană şi o moră, zicând călugării de la schit, cum acea poiană şi acea moară iaste din hotarul satului lor Sacaluşeştilor. Iară rugătoarele noastre călugăriţele de la Topoliţă aşa au dat samă înaintea noastră cum acea poiană şi acea moară iaste din hotarul sătului lor Neatezilor precum ne-au arătat şi direas. Deci Domnia mea nu au crezut, ce am scris cartea Domniei meale la sluga noastră la Bantăş părcălabul de au mărsu acolo. Şi au strănsu oameni buni de prin pregior megiaşi şi s'au ales oameni batrăni anume.

Andronic din Nătezi şi altă de acolo şi Ion de acolo *şi au luat brazda în cap* ai au purces pre unde au fost hotarul, pre matca Topoliţăi şi s'au aflat poiana şi moara în hotărul Neatezilor *şi au şi giorat cu brazda în cap*, după cum au mărsu pre unde au ştiut hotarul. Deci au rămas călugării de la schit dinaintea noastră şi din toată lăgea ţărei; ei treabă cu poiana şi cu moara să nu mai aibă treabă, iar călugăriţele de la Topoliţa s'au îndreptat. *Şi s'au pus herăea de acmu înainte.* Acea poiană şi acea moară cu rodul cu tot să fie a lor în veaci cu tot venitul şi alte direase şi scrisori ce au hotărît Ştefan Boul vornicul altă dată cu Tălmas comisul acealea să nu crează, ce să-s ia şi să-o dea.

---

[1]) Original hârtie.
[2]) Credem, Horaiţa
[3]) Era în apropiere de T. Neamţ.

la mâna călugăriţelor şi să le fie uric şi întăritură lor şi alt nime să nu-s ameastece preste cartea noastră.

Saam. gosp. velial U Ias lt. 7173 Ioli 10 dni.

Stratul Ruţin.

[Pecete hârtie aplicată pe ceară]

XX.

Iaşi. 7176 Iulie 21 — 1678.

Iliaş Vodă Alexandru întăreşte călugăriţelor dela mănăstirea Topoliţa un loc de codru dăruit de Alexandru Vodă „carele au fost mai de mult".

Noi Iliaş Alexandru voevod bjio milstio gspna zemli moldavscoi. Adecă au venit înaintea noastră şi înaintea a lor noştri moldoveneşti boiari a mari şi a mici rugătoarele noastre stariţa şi tot săborul de la svinta mănăstire de la Topoliţă unde iaste hramul Tăearea Capului a prooroculuì şi înainte îndireptătorio botezătoriol Ioan, şi s'au jeluit cum are svinta mănăstire un loc de codru anume Toliciol carele iaste danie svintei mănâstiri de la Alexandru Vodă, carele au fost ma[i] de mult şi mergu de ţin cătiva oameni, din Neatezi şi din Grumăzăşti şi de printr'alte sate, curături din hotarul Ţoliciolui. Şi svinta mănâstire (n'are) niciun folos de aceale curături, şi de la aceea oameni. Deci domniea mea am tocmit aceasta jalobă a lor după legea ţărâi care oameni vor fi ascultând de mănăstire de Topoliţă şi de le vor da călugariţăle de voe lor acea vor ţine curâturi iară alţi oameni de pre deleaturi carii n'or hi vecini mănăstirei Topoliţăi unii ca aceea să n'aibă treabă în hotarul Ţoliciolui nici cu curături, nici cu nimică numai cui vor vrea să dea călugăriţăle de voea lor acea vor ţinea ce le va da, şi precum vor vrea eale atăta să ţie. Iară slobod nime să nu hie pre locul Ţoliciolui. Şi am trimis pre boiariol nostru Ursul vornicul de au strânsu oameni buni de prin pregior megieaş, părintele şi rugătoriol nostru Gavrilie săhastrul şi ermonah Nicanul de cetatea Neamţului, erodiacon Dosoftei de Săcul, erodiiacon Ifrim de acolo, popa Vasilie de Urecheani, diiaconul Ioan de Răteşti, Gheorghi Creţul de Urecheani

Irimiea de Răteşti, Isac de acolo, Gheorghiţă de acolo, Stratulat de Rădeani, Toader vornicul de Grumăzăşti, Ştefan de acolo, Ion de acolo, Vasilie de acolo, Ursul de acolo, Vasilie Teacol de Brătuleţi, Chifa de acolo, Vasilie de Vindăoani[sic], Marco Brăniştiariol, Platon de Bodeşti. Aceştia au mărsu pre unde au ştiut ei cu sufletele lor, şi din sâmne în sâmne prin pregior, au tocmit şi au însâmnat locul prin pregior. Hotarul să înciepe din Poiana Creţoaia pe prihodiştea Ţoliciolui direptu pân în movila Cireşului, şi de acolo direptu pe piciorul lui Ciolpan şi prin obârşăia Văei Cireşului. Şi de acolo pre piciorul lui Ciolpan din buor în buor. Şi s'au făcut un buor într'o movilă pre piciorul lui Ciolpan. Şi de acolo au lovit în ponoarăpurile Slatinei Bârleştilor la dial pre Piciorul Plopului şi s'au făcut o cruce. Şi de acolo s'au pogorît direptu la Obârşia Brădăţălului. Şi au găsit un buor vechio, şi au pus şi ei altul. De acolo obcina până în strămtură la Halabutoaea, şi de acolo la obărşiea Văei Coroschieştilor. Şi au găsit un buor vechio şi au făcut şi ei altul. Şi de acolo direptu la moviliţă, unde au găsit un buor vechio şi au pus şi ei altul. De acolo la Fântăna Măzăgăşoaea. De acolo pre mijlocul Măzăgăşoaei până la Părâul Biholăriei. Şi de acolo în Valea Slatinei. Atâta iaste tot hotarul, ca să hie şi de la Domniea mea svintei mănăstiri Topoliţăi ocină şi danie şi întăritură din seamne în seamne precum mai sus am scris şi precum scrie în scrisoarea cea de mărturie ce ne-au arătat de la hotarnic facută cu toţi acei oameni buni, să le hie uric şi întăritură neruşeit nici o dănaoară în veaci.

Saam Gpdnă velieal U Iasah vlt 7176 Ioli 21

(Pecete mare de hârtie pe ceară).

Baloşol Bărled. vel logof.[1]

† Strătulat

[1]) Foarte interesantă iscălitură.

XXI.[1]

Iasi 7176 August 13 — 1668.

Iliaş Vodă Alexandru scrie lui Stratul Bărzăscul şi Ionaşco Perşa din Mogoşăşti să judece pricina ivită pentru Blaniştea dela Vultureşti.

Io Ileas Alexandru Voevod bj. mil. zemli moldavscoi.

Scriem Domnia mea la slugile noastre la Stratul Bărzăscul şi la Ionaşco Perşa din Mogoşăşti, dămu-vă ştire că soau părât de înaintea Domniei meale Costachie şi Dumitraşco feciorii lui Raman de Vultureşti şi alte seminţii a lor nepoţi sorăi şi a lui Grigorie Stolnic, cu Toader Jora şi cu alte seminţii a lui nepoţi Bărsanului ce-au fost vornic, cum ne-au arătat Jora un ispisoc de pără de la Radul Vodă cum s'au părât cu Vultureştii pentru blănişte şi scrie întru acel ispisoc cum iaste tot blan cu zalog? iar ficior lui Roman şi alţi răzeşi ai lor au arătat altu ispisoc de la Gaşpar Vodă de pără cum s'au părât cu Bărsan pentru blănişte şi scrie în ispisocul feciorilor lui Roman giumătate de blănişte partea din gios cum au hotărât Goia postelnicul ce au fost împresurată de Bărsanul şi o au stălpit-o cu stălpi de piatră despre Bărsanul. Pentru aceasta lucru dar vei vedea cartea Domniei meale. Iar voi să meargeţi acolo şi să strângeţi oameni buni megiaşi di pin pregioră din sus şi din gios şi să-i întrebaţi de oameni buni de vor mărturisi oameni buni şi vor şti că-au ţinut Bărsănestii tot blanicul dela Gaşpar Vodă încoace de cându au hotărât Goia Postelnicul, să ne daţi şi r[ăspun]s cu scrisoare de la voi şi de la oameni buni. Iar de or hi ţinut Vultureştii giumătnte de blănişte, de la Gaşpar Vodă încoace precum le spune şi ispisocul cel de pără şi de rămas de la Gaşpar Vodă încoace iarăşi să le faceţi o mărturie de la voi şi de la oameni buni cu iscălituri şi cu peceti să fie de credinţă să-i daţi trei? toe pişem U Iasah Av. 13 vlt. 7176

† pază Corlat

(Pecete roşie aplicată)

Baloşol Băr. vel logof.

---

1) Original pe hârtie.

XXII

Iasi 7177 Aprilie 9 1669.

Duca Vodă întăreşte cumpărăturile făcute de Ursachie vistierul în satul Vultureşti.

Noi Duca voevoda bj. mil. gspod. zemli moldavscoi. Adecă au venit înaintea noastră şi înaintea credincioş boearilor noştri, boiarinul nostru credincios Ursachie vistearnicul cel mare şi ni-au arătat un zapis de mare marturii de la Gavril Nianiol biv vtori logof şi Gorovei log[o]f[ă]tul, şi Eremia vornicul de poartă, şi Zosim Başotea, şi Ionaşco Balşe şi Patraşco Beare şi Tudosie Dubău, scriind într'acel zapis cum denaintea lor au venit Dumitraşco cu femeaea sa cu Ana fata Copăceanului şi cu ficiorul lor Negrul din sat din Hultureşti de bună voea lor de nime siliţi au vândut a lor direaptă ocină şi moşie din saat din Hultureşti ce sânt la ţinutul Vasluiolui o dealniţă de 12 prajini în latu şi în lungu din hotar în hotar, şi din vatra satului şi din cănpu şi din ţarin şi din tot venitul a zeacea parte. Aceasta au vândut-o boiarinului nostru lui Ursachie vistiearnicul direpţ patruzeci de lei bătuţi. Şi într-aceea ni-au mai arătat un zapis de mărturie de la aceştiea boiari ce scriu şi mai sus Neaniol logof., Gorovei log[o]f[ă]tul de visterie, şi Patrăşcan şi Eremicea şi Ciocărlie şi Roman vornici şi Enachie Barbălată şi Patraşco Beare, scriind într'acel zapis cum denaintea lor au venit Gheorghie călugărul ce-l chiamă Gherasim şi cu ficiorii lui Toader şi Vasilie şi Gavriil şi Mierăuţ şi Nastasiea de bun voea lor de nime siliţi nici împresuraţi şi au vândut direaptă ocină şi moşie a lor dintr'acelaş sat din Hultureşti din tot locul ce să va aleage partea lor din partea de gios şi cu doaă dealniţ ce sânt din Bărlad păn în Sobeajea. Şi cu loc de moar în Bărlad unde sint morile boearinului nostru lui Ursachie vistiearnicul acmu.

Aceasta parte au vândut iarăş boiarinului nostru ce scrie mai sus lui Ursachie vistiearnicul direpţ o sută de leî bătuţi.

Şi într'aceaea iarăş ni-au mai arătat un zapis de mărturie de la Dumitraşco Roşca, şi Ursul şi Ceocărlie şi Ghearghel vornicii de poartă, şi Gavrilaş Talpă şi Gheorghie Olăcariol scriind

într'acel zapis cum de naintea lor au venit Ştefan ficiorul Copăcianului de Hultureşti de bun voea lui de nimene voit, au vândut a lui direaptă ocină şi moşie dintr'acel sat ce scrie mai sus din Hultureşti di giumătatea de sat din partea din sus a noa parte şi din tot locul cu tot venitul. Vândut-au aceasta iarăş boiarinului nostru Ursachie vistearnicul cel mare direptu trei zeci de lei bătuţi. Dici domniea mea văzind aceal adevărate zapise făcute dintre atăţea boeari le-am crezut şi de la domnia mea încă am dat şi am întărit boearinului nostru lui Ursachie vistearnicul cel mare pre aceale părţi de ocină din saat din Hultureşti ca să-i fie şi de la domnia mea direaptă ocină şi cumpărături şi urice şi întărituri în veaci. Şi altu nime să nu-s amestice. Toe pişem.

Saam Gpdna veleal

U Ias lt. 7177 Apr. 9.

(Pecete aplicată, perfect conservată).

Bărlădeanul vel logofăt

Enachie pisal.

XXIII.

Iaşi 7177 Iulie 15=1669.

Ducă Vodă întăreşte alte cumpărături făcute de Ursache vistiernicul în satul Vultureşti.

Noi Duca voevod bj. mls. gpnă zemli moldavscoi. Adecă au venit înaintea noastă şi înaintea a lor noştri moldoveneşti boeari boearinul nostru credincios şi cinstit Ursachie vistearnicul cel mare şi ni-au arătat un zapis de mărturie de la boeari noştri, Toderaşco biv vel spătar şi Contăş treti log[o]f[ă]t şi Eremicea şi Dumitraşco şi Ciocârlie şi Ursul vornici de poartă scriind într'acel zapis cum de naintea lor au venit Dima şi cu fămăea sa Antiniea şi cu ficiorii lor Stogul şl Alexandru de a lor bună voe de nime nevoiţi nici asupriţi au vândut a lor direaptâ ocină şi moşie din saat din Hultureşti ce sint la ţinutul Vasluiolui din partea lui Anton a treea parte partea lui Murgoci tatăl Stogului şi

a lui Alexandru ce-s aleage din vatra satului şi cu 22 de pământuri în ţrnâ şi cu treizeci şi patru de prăjini în vladnici carea să faaci o dealniţă întreagă şi dintr'altă dealniţă a treea parte şi cu parte din vad de moar ce easte în Bărlad ce să va aleage. Aceasta au vândut boearinului nostru lui Ursachie visternicul direptu trei zeci de lei bătuţi.

Aşijderea au mai vândut boearinului nostru lui Ursachie vistiearnicul şi altă parte dintr'acelaş, sat din Hultureşti din partea din gios carea să aleage iarăş din vatra satului şi cu opt pământuri la ţrnă şi cu 13 prăjini în vladniţi ce easte giumătate de dealniţă şi din vad de moar ce iaste în Bărlad direpţ zăce lei bătuţi.

Asijderea ni-au mai arătat boearinul nostru Ursachie vistearnicul şi alt zapis de marturăi de la aceeaş boeari carii scriu mai sus scriind într'acel zapis cum denaintea lor au venit Dumitraşco şi cu ficiorul său Nicolai carele easte făcut cu fămeaea sa Marica fata Nastasăei nepoata lui Anton de a lor bună voe de nime nevoiţi nici asupriţi şi au vândut a lor direaptă ocină şi moşie dintr'acelaş saat din Hultureşti, din vatra satului şi cu 22 de pământuri [1]) la ţrnă şi 34 de prăjini în vladnic, carili faac o dealniţ întreagă şi dintr'altă dealniţă a treea parte şi din vad de moar în Bărlad ce să va aleage partea lor. Aceasta au vândut iarăş boearinului nostru ce scrie mai sus lui Ursachie vistearnicul direptu treizeci de lei bătuţi bani buni Deci domniea mea şi înpreună cu tot sfatul nostru văzind aceale adevărate zapis li am crezut şi de la domniea mea încă am dat şi am întărit boearinul nostru lui Ursachie vistearnicul pe aceali părţi de ocină ce scriu mai sus din Hultureşti ca să-i hie şi de la domniea mea direaptă ocină şi moşie şi uric şi întăritur neclatiţă în veac. Şi altu să nu-s ameastece. Toem pişem.

† Saam Gspdna veleal U Ias lt 7177 Iol 15

[Pecete aplicată, clară şi minunat păstrată]

† Bărladeanul vel logof

[1]) Acl ceva îndreptat!

XXIV.

Iaşi 7183 Dech 17=1674. [1])

Dumitrasco Vodă Cantacuzino întoarce proprietarului ei o moşie rău vândută.

Noi Dumitrasco Cantacuzino voevoda bij milst gpdr. zemli moldavscoi. Adecă s'au părătu de faţă înaintea Domnii meale Costachi nepotul Sorei cu Ştefan, şi cu Dumitraşco şi cu Toader ficiori Copăcenţei pentru o moşie ce au avut la saat la Hulturești. Şi acea moşie o au fost vândutu Ştefan şi Dumitraşco şi Toadăr du-misali boiarinului nostru lui Ursache vistearnicului. Şi au fost vândutu şi partea lui Costachi, fără ştirea lui Costachi. Deci Domniea mea amu daturăşaşi pre Ştefan, şi pre Dumitraşco, şi pre Toader, să întoarcă banii lui Ursachi, ce au fost loatu pe partea lui Costachi. Iar Costachi să aibă aşi ţinea partee ce i să va vini la acea moşie. Şi nimică să n'aibă a-i opri din partea lui, peste cartea Domnii meale. To pişem.

Sam Gspdin veleal
(Pecete roşie aplicată pe hârtie)
Necula Racovit vel logof

U Ias lt 7183
Dech 17 deni

† Ianaşco

XXV.

Iaşi 7185 Dech. 17=1676. [2])

Antonie Ruset Voevod scrie lui Gavril din Negreşti, să oblige pe fraţii lui Vasile să plătească partea cuvenită fiecăruia din banii daţi pentru răscumpărarea moşiei Bălaşeşti. Altfel să rămână toată lui Vasile.

Io Antonie Rusăt Voevod bji ml gsp zem moldscoi.

Scriem Domnia mea la sluga noastră la Gavrilie din Negreşti dăm ştiri că Domniei meale s'au jeluit Vasilie de acolo zicând înaintea Domniei meale că au fost pus zălog o parte da moşie din sat di Bălaşeşti drept două zeci de lei la Miclaşti ce au fost cămăra şişi când au fost la zi n'au avut banii să-i dea

[1]) S'a scăzut 5509.
[2]) La fel.

ce fiind el de moşie n'au lăsat să piară ? ci-au dat Vasilie acei bani două zăci de lei şi alţi fraţi a lui nu vor să-i întoarcă şi la moşăe cată de ţin împreună părţi.

Cartea Domniei meale i-au pus câte pre toţi la un loc. Şi cine va vrea să ţie întracea moşie să-i întoarcă de pre cum îi va fi partea. Iar de nu vor avea acmu bani să-i întoarcă să le pui o zi în două săptămâni cu muileaţa ţărei să-i întoarcă, iar de nu-i vor întoarce ca să nu mai aibă treabă într'acea parte de loc fără numai Vasilie... şi să-i faci şi o mărturie atuncea la zi să-i ţie ai trei. Toe pişem

U Ias ot v. l. t. 7185 Dechem. 17

Ştampila roşie aplicată
Starg (?) Vornic

XXVI.

Iaşi 7197 Mart 9—1688.

Constantin Vodă Cantemir scuteşte de dăjdii un preot şi un diacon dela mănăstirea „călugăriţelor preste vale". [1])

Noi Constantin voevoda bjio milst. gspod. zemli moldavscoi. Scriem domniea mea la boiarii noştri şi la alţi slujitori la toţi carii viţi înbla cu toate slujbele Domnii meale la ţinutul Niamţului dămu-vă ştire dacă viţi vedea cartia domnii meale iară voi toţi să aveţi a lăsa în pace un preot şi un diacon *di dajde vlădicească,*[2]) la călugăriţi preste vale de dajde de zloţi, de lei, de galbeni, de slugii, de iliş, de unt de măn[ă]stire, de ialoviţi şi de podvozi, şi de conace şi de toate dările şi angherile câte vor hi pre alţi mişei şi pre alţi preuţi în ţara domnii meale nime întru nemica să nu-i învăluească pentru câte domnia mea m'am milostivit şi i-am iertat de toate să fie în pace. Numai ei să aibă a păzi sfântaa besearică. Aşijderea şi voi goştinari *(de oi)*[3] de mascuri şi deseatnici de stupi să aveţi a-i lăsa în pace de goş-

[1]) Este Vănătorii Pietrei (Neamţ).
[2]) alta mână.
[3]) adaus în text.

tină *(de oi)*[1] de mascuri şi de desiatină de stupi întru nemică să nu-i învăluiţi nice bucatele lor pentru alţii să nu le tragiţi, c'apoi cine-i va învălui preste cartea Domnii meale bine să ştie că de mare certare va lua de la domnia mea. Intr'alt chip nu va fi.

Ou Ias vlto 7197-Mart 9.

Noi Constandin voevoda [m p]

(Pecete mică roşie aplicată)

XXVII.

Iaşi 7199 Martie 7=1691.

Constantin Vodă Cantemir dă voie Saftei Rustei din Galaţi, să vândă satul Vultureşti fiindcă Solomon Costache nu i-a dat banii la sorocul arătată.

Noi Constandin voevoda bij milst gspoda zemle moldavscoi. Dat-am cartea domnii meale Saftii giopânesii Rustei de Gălaţi, ca-s hie volnic cu carte domnii meli, a vende satul Hultureştii de la ţinutul Vasluiolui ori cui ş-are găs acelue să-i vânză, cari acestu sat au fost a răposatului Ursache, visternicul. Şi s'au dat cu giodeţi Saftii pentru datorie lor ce-au avut la Ursachi.

Şi dumnea-lui Solomon Costache ce-au fostu vătav de aprozi, fiind ginere dumisale lui Ursache, s'au tocmit că dea Saftii Rustiovae pentru satul Hultureşti o sută şi opte zaci şi cinci de lei. Şi i-au făcut şi zapis cu zi din patru zăli a lui Febrari, păn în patru săptămâni, de nu va da banii la zi să fie volnic Safta a vende satul Hultureşti, cui ş-ar găs, pe cum ne-u mărturisit, şi cinstit şi credincios boerinul nostru dumea-lui Lupul Bogdan hatmanul, că le-u fost tocmala într'acesta chip. Deci dumnea-lui Solomon banii la zi n-au triimis, şi că peste zi au mai trecut căteva zili, şi banii tot n-au mai trimis. Deci pentru aceea şi domnîe me i-am dat aceasta carte a domnii meli Saftii ca-s hîe

[1]) adaus în text.

volnic a vende satul Hultureşti cui ş-ar găs. Şi despre nime o-preali să n'aibă. Toe pişim.

† Saam Gpdna velel.

U Ias lt 7199 Mart 7.

(Pecete roşie aplicată direct pe hărtiea documentului).

Lupul Bogdan hatman
netănplându-să vel logof.

XXVIII.

Iaşi 7199 Martie 15 — 1691.

Constantin Vodă Cantimir întăreşte vânzarea unei părţi din moşie Vultureşti făcută marelui visternic Iordache Ruset de Safta fata Rustii din Galaţi.

Noi Constandin voevod bjio milstiio gpdră zemle moldavscoi. Adec au venit înainte domnii meli şi înainte a lor noştri moldoveneşti boeari a mari şi a mici cinstit şi credincios boearenul nostru dumnealui Iordache Ruset marili visternic şi ne-u arătat un zapis de la Safta fata Ruistii, den Gălaţi, şi de la ficiorii ei, de la Enache şi Dumitraşco, făcut de nainte dumilor sali boearelor celor mari, şi cu iscălituri dumilor-sali, scriind şi mărturisind precum i-au vândut dumi sali visternicului giom[ă]tate de sat den Hultureşti de la ţinutul Vasluiolui, pre apa Bărladului, cu vatră de sat, şi din cămpu şi din ţarin şi den pădure, şi cu locuri de prisăci şi cu pometi, şi cu vad de moar, întrapa Bărladului, şi den tot locul şi venitul cât s'ar alege pe ace giom[ă]tate de sat den Hultureşti, şi cu toţi vecinii de acolo. Această giom[ă]tate de sat şi cu vecinii, vândutu-o-au dumisali lui Iordache Ruset, vel visternic derept (loc liber) lei bătuţi bani gata. Şi le-u făcut plata deplin întru mănule lor. Cari această giomătate de sat de Hultureşti şi cu vecinii-au fostu dreaptă ocin şi moşie cu vecini, a răposatului Ursache ce-au fost vistiernic mari. Şi fiind Ursache dator ai Rustoae, cu 3100 lei cu zapis de la măna dumi-sali, lui Ursache, şi după moarte lui Ursache neavând Rustoae ce lua, eşit-au Rustoae înainte Devanului domnii meli,

şi a tot sfatului nostru de s'au părât de faţi cu dumnea ei, Alexandra giopăneasa răposatulni Ursache vist. Şi dovedind-o Rustoae, cu giodeţi şi cu zapis pe dumneaei Alexandra, datu-o-au dominea mea rămas pe Alexandra, ca-s plătească datorie dumisali lui Ursache. Şi dumneaei neavăd cu altu cu ce plăti aceşti bani dat-au moşii de a dumi-sali lui Ursache vist păr au plinit banii cari mai sus scriu. Ş-au dat ai Rustoae şi această giom[ă]tate de sat den Hultureşti, cu vecini, tot în preţul acelor bani. Şi luând Rustoae această parte de ocin cu vecinii, dumnea-lui Solomon Costache ce-au fost vătav, fiindu ginere dumi-sali lui Ursache fost-au făcut zapis la mâna ai Rustoae den patru zăli a lui Febrar, păn în patru săptămăni ca să trimiţă 175 lei, iar nefiind banii la zi să fie Rustoae volnică a vende aceasta ocin cu vecini cum s-ar găs. Şi Solomon la zi banii n-au mai trimis şi că piste zi mai aşteptatu-l-au o săptămănă şi tot n'au mai venit. Şi pe Rustoae tragând-o datornicii au eşi de iznoav la Devănul domnii meli, cu zapisul lui Solomon, de au făcut jalbă pe cum nu-i mai trimite banii, şi pe dănsa o închid datornicii. Deci domniea mea văzând că o trag datornicii, i-am făcut carte domnii meli ca-s vănză ace ocin cu vecinii cui s'ar găs. Deci dumnealui Iordache Ruset vel vist mai avându moşie acolo au cumpărat şi această giom[ă]tate de sat den Hultureşti, şi cu vecinii de acolo. Pentru aceea şi domniea mea dac'am văzut acel adevărat zapis şi plat[ă] deplin crezut-am şi domniea me încă i am dat şi am întărit pre cinstit şi credincios boearenul nostru dumnealui Iordache Roset vel vist cu ace giom[ă]tate de sat den Hultureşti, şi cu vecinii de acolo ca-s hie dumnisali dreaptă ocin şi moşie cu vecinii dumi-sali vist, şi giopănesii dumisali şi cuconilor şi nepoţilor şi a toat sămenţii ce-s va alege din dumnealor. Şi uric şi întăritur neclătit şi neruşeit în veci altu nime, să nu-s mai scoali pentru această adevarat carte a domnii mele. Inak ne budet.

U Ias lt 7199 Mart 15.

(Pecete foarte mică roşie tuş).

Noi Costandin Voevoda. (m. p.)

† Neculai Cerchez.

XXIX.

Iaşi 7201 Dec. 1 — 1692.

Constantin Vodă Cantemir porunceşte lui Ionaşco, fost stolnic, să facă hotărniciea satului Vultureşti şi a unei mori a lui Vasile Buhăiescul.

Noi Costantin voevod bj. milsti gspd zmli moldavscoi scriem domniia mea la boerinul nostru la Ionasco ce au fost stolnic damu-i ştiri dumnealui dacă vii vide cartea do[m]nii meli să te scoli să mergi la sat la Vultureşti şi să strângi oamini buni megieşi din pregior şi să socoteşti să alegi parte satului din sămnu în sămnu cu acei oamini buni păn în hotar. Şi să faci mărturii de la dumn[ea]ta şi dă la oameni buni cum vii alege dumn[ea]ta. Asijderi iar să socotişti pentru o moar ci au făcut Vas[i]lii Buhăiscul într'un hotar dinspre apa răsăritului eazitul eai dinspre Hultureşti, iar dinspre apus este eazitul despre casa morii la apa Bărladului şi nu iaste pre locul lui: ce iarăş să socotişti dum-[nea]ta cu omini buni megieşi din pregiur să alegi acel loc şi de la moar. Şi pricum vii afla dum[nea]ta cu dreptul, să avim ştire şi mărfurii ca să facim ispisoc. Aceasta scriem.

Saam gpdnă velel. U Ias lt 7201 Dich. 1

[Pecete aplicată direct pe act].
Vel logof.

XXX.

Iaşi 7209 Mart 25 — 1701.

Constantin Vodă Duca scuteşte de tot felul de dajdii un preot, un diacon, un ţărcovnic şi un poslusnic al Mănăstirii de călugăriţe „piste vale la Bistriţa".[1]

Noi Constatin Duca voevoda bjio milst. gsp. zemli moldavscoi. Scriem Domniia mea la boiarii noştri şi la toţi slujitorii cari viţi îmbla cu toate slujbile Domniei meale la ţinutul Niamţului cu slujbi preuţăşti ori cu slujbi t[a]rneşti dă mumbaşiri dacă viţi vidi cartea Domniei meale iară voi toţi ca să aviţi a lăsa în

[1]) Vănătorii Neamţ.

paci un priut şi un diiacon şi un ţărcovnic ci vor sluji la sfânta mănăstiri piste vali la Bistriţă undi iasti hramul Preaobrejenia Domnului nostru Is. Hs. aceia ca să hie în pace de dajdii împărătiască şi de dajdii vl[a]d[i]ceascâ şi di zloţi, di lei, di galbini, di diseatină di stupi, di goştină di oi şi de mascuri şi de alti dări di toati şi angării căti or hi pri alţi priuţi în ţ[a]ra Domnii meali nici întru nimică să nu-i învăluiască, numai ei să aibă a ruga pri mil[os]tivul Dumn[e]zău pentru bună s[ă]nătati Domniei meali: dă la alti nevoi să fie di toate în paci precum au cărţi şi di la alţi Domni ce-au fost mai nainte de noi. Aşijdire şi un poslușnic ci vor avea la casa m[ă]n[ă]stirii la Dănăşti să fie la paci di toati nivoile ţ[ă]r[a]neşti precum scrie mai sus: iar cini îi vor învălui mai mult piste cartea Domniii meale di mari certări va fi de la Domnia mea. Intr'alt chip nu va fi.

U Ias lt. 7209 Mart 25.

Noi Constantin Duca voevoda (m. p),
[Pecete mică roşie aplicată].

XXXI.

Iaşi 7212 Ian 28 — 1704.

Mihai Vodă Racoviţă dă câştig vornicului Iordachi Ruset cari se plânge că „vecinii" din Vultureşti nu-l recunosc ca stăpan. La Divan iau parte Misail Mitropolitul şi Lavrentie episcop al Romanului.

Noi Mihai Racoviţ voevod boj. milst. gsp. zemli moldavscoi Adecă s'au părât de faţa înaintea Divanului Domniei meali cinstit şi credincios boiarul nostru dumnealui Iordachi Ruset vornicul cel mare de ţara de gios cu Toader Tutoveanul şi cu Necula fraţeli lui Toader şi Chirila fraţeli lor şi Stratul tij frate lor şi Ion ficior Straatului şi Arsănie Ţărţanul şi Gligor fraţeli lui Arsănie şi Hulpe cel bătrân şi Stratul ficior lui Hulpe, şi Dămian şi Gligoraş, şi Postolachi ficior lui Hulpe şi Nicolai ficior lui Hulpe. Şi Stan cu ficiorii lui, şi Vasile Calistru, şi Constantin săn, şi Ion fraţeli lui Costantin, şi Ştefan ficior lui Petril şi Stratul şi Lazor Răşcov şi Mierâul ficior Drumii călugărul, şi Maxin ficior lui Ştefan Budean, şi Toader ficior lui Drogoian şi Sandul ficior lui Vasili Petril şi Stratulicul ficior Galii Cojocariol. Şi alţi

oameni vecini din sat din Hultureşti, de la ţinutul Vasluiolui, zicând dumnialui Iordachi vornicul cum sint acei oameni drepţi vecini dintr'acel sat din Hultureşti din părinţii lor, care acel sat Hultureşti au fost mai de nainte vreame a lui Ghiorghe hatmanul. Ş'apoi s'au dat acel sat de zeastre gineri-său lui Alecsandru beizadea, ficiorul răposatului Antonie Ruset vodă. De la Alecsandru beizadea l-au luat cu Divan Ursachi ce-au fost vistearnic mare, pentru nişte bani ce s'au aflat datorio. Pre urma lui Ursachi vistearnicul l-au ţinut acel sat dumnealui Solomon Costachi şătrarol ginerile dumi-sali lui Ursachi vistearnicul. Apoi aflându-ş Ursachi vistearnicul cu multă datorie dător Alecsandrei featei Rustei şi nefiindu cu altă cu ce-s plăti acia datorie, s'au sculat giopăneasa lui Ursachi vistearnicul şi cu fii dumi-sali şi ginerii ş-au stătut la pără la Divan la răposatul Domn Constantin Cantemir vod şi cu Divan s'au dat acel sat Hultureşti Alecsandrei featei Rustei, şi alte moşii de pre aiori pentru a ei driaptă datorie, ce au fost datorio Ursachi vistearnicul, cum văzum şi ispisoc de la răposatul Domn Constantin vod. Apoi Alecsandra fata Rustei, şi cu ficiorii ei Enache şi Dumitraşco s'au sculat ş-au vândur acel sat Hultureşti dumi-sali vornicului Iordachi Ruset cu vecini şi cu tot vinitul, precum şi ei i s'au fost dat de la Divan, cu toţi vecinii ce ş-or afla dintr'acel sat precum iarăş arată dumnealui vornicul Iordachi ispisoc de cumpărătur şi de întăritur pre acel sat Hultureşti cu vecinii căţi s-or afla, iar dela acel răposat Domn Constantin vod. Şi stăpânind dumnea-lui vornicul Iordachi acel sat şi cu acei vecini de atuncea de la domniea lui Constantin vod păn aproapi de mazăliă fiio-său lui Antioh vod la 7201.[1] Şi mai bini. Apoi sculându-s aceşti oameni vrând să scapi de vecinităate zicând că nu-s vecini dintr'acel sat din Hultureşti şi nevrându să asculte de dumnialui vornicul Iordachi, stătut-au de faţ la Divanul Domniei meale.

Deci luând Domniea mea saama preamănuntul înpreun cu svinţia sa părinteli şi rugătoriol nostru chir Misail mitropolitul şi cu svinţia sa Lavrentie episcopul de Roman şi cu tot Divanul Domniei meali boearii ţării mari şi mici, şi văzind ispisoace de

[1]) Dată greşită.

la acel răposat Domnu Costantin vod scräind satul cu toţi vecinii şi cu tot vinitul. Şi încă mai arătându dumnea-lui vornicul Iordachi ş-o mărturie de la Vasili Buhăescul curtian de camar, om bătrăn şi de frunte megeeaş de lăngă sat de lăngă Hulturesti luând cu sufletul său, precum şi pre aceşti oameni şi pre părinţii lor şăzători tot într'acel sat în Hultureşti cu cas şi i-au stăpănitu acei boeari toţi cari scriu mai sus, c-au ţănut acel sat în viaţa lor, păn ce s-au dat acel sat Alecsandrei featei Rustei pentru acii dători a vistărnicului Ursachi. Şi când să împrăştăea acei oameni dintr'acel sat, trimitea acei boeari, cu oameni domneşti de-i strängea iar în satu şi-i stăpăniea ca pre nişti vecini. Şi încă viind şi de faţ înaintea Divanului Domniei meale şi altul om bătrăn anume Stratul Burnario mărturisi şi el cu sufletul lui, tot într'acesta chip, ca şi Vasili Buhăescul, cum c'au apucat pre acesti oameni şi pe părinţii lor totu şăzători cu cas într'acel sat în Hultureşti, şi ascultând de tot de acei boeari, cari stăpänea acel sat--şi lucra boeresc. Intrebatu-i-am Domnia mea pre aceşti oameni, scriind într'aceali ispisoaci satul cu vecini, să arăte ei cini sint acei vicini alţii făr dănşii, ei au răspunsu cum ei pre alţii nu ştiu. Ce ne arătând ei pre alţi vecini, s'au adeverit cum tot ei sint vecini dintr'acel sat. Şi dumnialui vornicul Iordachi iarăş stăpänindu-i atăta vreame dup ce-au cumpărat satul de la Alecsandra fata Rustei. Adeverind Domniea mea cu bun dreptate că sint drepţi vecini din sat din Hultureşti, i-am dat rămaşi denaintea Divanului Domniei meale, că-s fie drepţi vecini dumi-sali vornicului Iordachi Ruset, cu toţi ficiorii şi nepoţii şi strenepoţii lor dumi-sali şi cuconilor dumi-sali şi nepoţilor şi strenepoţilor în veaci să aibă a-i stăpăni cum i-au stăpänit şi alţi stăpăni cari au ţinut acel sat mai înainte, încredinţind şi acei părinţi arhierei, şi dumnea-lor boearii cei mari ce s'au tămplat, cu a dumialor-sali mărturie. Iar de s'ar mai scula ei aceşti vecini cu pără să zic că n-au fost vecini, la ce giodeţ s'ar tämpla a eşi, să nu li-s ţie în saam, ce-s hie de certare căci au rămas de naintea Divanului Domniei meali. Şi aceast pără să nu-s mai părască în veaci. U Ias lt. 7212 Ghen. 28.

Noi Mihai Răcoviţ voevod.

[Pecete aplicată căzută]

† Pisal Vasili Niagul

XXXII.

Iaşi 7218 Oct. 10 = 1707.[1]

Mihai Vodă Racoviţa întăreşte hotarul moşii Comăneşti-Vaslui--cumpărata de biv-vel dvornicul Iordache Rusăt dela razeşii de acolo.

Noi Mihai Racoviţ voevod bjieio mlstio gpdara zemli moldavscoi. Adec domniea mea m'am milostivit şi am dat şi am întărit, credincios şi cinstit boearinului nostru d-mnealui Iordache Rusăt biv vel dvornic, prea a dumisali driaptă ocină şi moşiea pre silişti Comănaşti parte de sus de la ţinutul Vasluiolui parte desprea apus de pe apa Rabricii, ce ş-au cumpărat dumnealui de la răzăşii de acolo doi bătrâni pe ai sei drepţi bani. Un bătrân de la Crăcion Chihaia şi de la fraţii lui şi altu bătrân de la seminţiile lor Pătraşco Spin şi dă la rudeali lui. Şi de la seminţiea loi Oţăl cu fraţii lui, şi de la alte rudea a lor pe cum i-au hotărât boearu nostru Bejan Hudeani şi Vasili Buhaescul vornici glotnici, şi cu sluga noastră Axintie Uricariol. Cari au mărsu cu poronca domniei meali de au măsurat aceal loc, înpreuni cu alţi oameni buni şi razăşi de acol, carii scriu mai gios toţi anumi, care dintr'acesti doi batrâni s'au aflat peste tot 111 pământuri în ţarini cu şeasuri din hotarul Golaeaşilor păn în hotarul lui Vasilie Buhăescul vornicul cu razăşii lui. Pământul în frunte de lat 20 de paşi. Carea aceaste pământuri ce scriem mai sus au socotit hotarnicii pre zapisăli vânzâtorilor, de s'au plinit soma pre cât scriu zapisăli lor. Şi osebit de aceaste au mai prisosit 11 pământuri mai multu care au dat sam vornicul Buhăeascul că sintu necumpărate 9 pământuri a lui Sfecla şi 2 pământuri a lui Pătraşco Spin. Şi li-au stălpit în semnea de cătră alţi răzeşi, începându-s hotarul dinspr apa Rabricii, despre apus dinprotiva gurii văi Machereastilor de unde dă în Răbricea—de acolo tae dreptu peste seas spre apus, dându-ş coate cu hotarul Golăeaştilor. Şi s'au pus un stălpu de piatră din valea de drum. Dela stălpu peste drum dreptu la dial prea o văiog tot sprea apus. Şi s'au aflat un stălpu de piatră veache în piscu carili să

[1]) Actul ni se pare oarecum suspect. S'a scăzut 5509 spre a putea fi incadrat in domnia lui Mihail Racoviţă.

hotărâşti cu Golăeaşti. De acolo dreptu tot la dial prin Găvanul dându-ş coate cu hotarul Golăeştilor, şi în zarea dealului desupra Găvanului s'au pus un stălpu de piătră, unde să hotărăşti cu hotarul Hultureaştilor. De acolo ea dialul în gios alăturea cu hotarul Hultureştilor, păn la hotarul lui Vasilie Buhăeascul vornicul, cu răzăşii lui, ce s'au pomenit mai sus. De acolo să poboară drept la valea sprea Rabricii spre răsărit, la un stălpu de piatră veche ce iaste lângă drum din sus de fântâna lui Spin. De acolo dreptu peste şeas până la apa Rabricii. De acol în apa Rabricii în sus păn la hotarul ceal dintâi, de unde s'au început, din protiva văii Macreştilor. Atâta-i tot hotarul cu val de moară într apa Rabnicii, şi cu loc de fănaţi, şi cu tot vinitul. Şi la acestu hotărît s'au tâmplat Postolache Coşeascul vătav şi Vasilie Buhăescul vornicul de poartă şi cu Gligoraş Căldarea carii au arătat hotarul Comăneştilor din parte de sus. Şi Vasilie Ardane ot Dăneaşti, şi Ghiorghiţă sna Căzacul ot Serboteasti, şi alţii, pe cum văzum şi mărturiea de la hotarnici cu peceţile, şi cu iscăliturile al tuturor, căţi s'au numit mai sus. Intru aceea şi domniea mea am dat şi am întărit credincios şi cinstit boearinului nostru dumnealui Iordachi Rusăt vornicul prea această bucată de loc din Comăneşti parte de sus de pe apa Rabricii la ţinutul Vâsluiolui ca să-i fie şi de la domniea mea driaptă ocină şi moşiă şi cumpărătur şi uric dintăritur cu tot vinitul şi cu tot hotarul stătător în veaci. U Ias lt 7218 Oct. 10.

Ftoraci
gptvoi

Noi Mihai Racoviţ voevod.

Pecete aplicată pe ceară roşie
† Axintie uric

XXXIII.

Iaşi 7218 Iulie 1—1710.

Nicolae Vodă Mavrocordat reînoeşte, adaogând, înlesniri slujitorilor dela mănăstirea Vănatorii Neamţ.

Io [1]) Nicolae Alexandru voevoda bj. mil. gospod zeml. moldavscoi. Scriem domniea mea la boiarii noştri şi la toţi slujitorii

[1]) *Io* sau *Noi*, foarte greu de deosebit!

carii veţi înbla ori cu ce felio de slujbe a domnii meale la ţinutul Niamţului cu slujbe pe preuţi ori cu slujbe ţ[ă]răneşti dacă viţi videa cartea domnii meale să aveţ a lăsa în pace un preut şi un dăiacon şi un ţircovnic carăii sănt la svănta besirică la călugăriţi peste vale la Bistriţa unde este hramul Preobrijeniea Domnului nostru Is. Hs. să fie în pace de dajde împărătească şi de alte dări angherie căte vor hi pe ţară. Aşijderea m'am milostivit domniea mea şi pentru deseatin de stupi şi goştin de oi şi de mascuri să aibă a scuti triizeci stupi şi triizeci mascuri şi cincizăci oi şi de alte dări de toate căte vor hi pre alţi preuţi în ţara domnii meale nime la nimic să nu-i învăluească nici bucateli lor pentru alţăi să nu le tragă, numai ei să aibă a ruga pre milostivul Dumnezău pentru s[ă]nătate noastră. Aşijderea m'am milostivit domniea mea şi am ertat şi un poslušnic ca să fie poslušenie la svta mănăstire, să fie în pace de toate nevoile ţ[ă]răneşti precum au cărţi şi dela alţi domni. Iar cine leare fi de val peste cartea domnii meale vor fi de mare certare. Aceasta scriem.

U Ias lt 7218 Ioli 1.

Io Nicolae Voevoda [m. p.]

[Pecete mică roşie aplicată]

Trecut la condică.

Iordache

XXXIV.

Iaşi 7226 Iunie 5—1718.

Mihai Vodă Racoviţă dă căştig lui Vasilache Pană în judecată cu neşte oameni din Rădeşti pentru o ocină din Huleşti.

Io Mihai Racoviţ voevod bj mil gpdră zemli moldavscoi Facem ştire, precum s'au părât de faţ înainte domniei meale, şi a tot sfatul nostru Vasilache ficiorul lui Andronachie Pană ce au fost păh cu nişte oameni de Rădeaşti anumi Ianaşco Porumbul şi cu Hilimon şi cu Ion Honţul şi cu ginerii lor Ion şi Năstacul şi cu ficior lui Tudor nepoţii Micului pentru o parte de ocină din sat din Huleşti, depe Valea Covurluiolui celui cu apă din sus de Zârneşti, cari parte au fost a Gramei din tot satul a cin-

cea parte, zicând aceşti oameni de Rădeaşti, nepoţii Chiculu, cum au şi ei parte într'acest bătrân a Gramei, care au fost zălogit la moşul lor la Micul. Şi au avut şi o mărturie şi s'au stricat. Şi Vasilache Pană le împresoară moşia cu mare strâmbătate. Deci zicând ei aşă iar Vasilache Pană scoase un zapis din vălet 7152 Mart 9 cu multe iscăliturі a boiari şi altor oameni buni, în cari zapis s-au aflat şi Micul moşul lor şi cu ţigani marturi când au cumpărat acea parte de ocină moşul lui Vasilache Pană păh de la Topit ficiorul lui Ghiorghi Grama nepotul Hulei ce au fost egumănul la Dobrovăţ drept un cal bun şi doisprezece ughi bani. Şi zisă cum au ţinut acea moşie şi moşul său şi tată-său Andronache şi el. Deci ei au pus pricină pentru zapisul ce au arătat Vasilache cum nu iaste direpţ pentru cari lucru li s-au fost făcut o carte gospod la Stamatie părcălabul, ca să întrebe pe ficior lui Bejan Ceucăi pit fiind tatăl lor Bejan Ceuca iscăli marrur întracel zapis, iaste a lui iscălitură direaptă, au ba. Şi aşa au scris şi ei întracel zapis, cum iaste direaptâ iscălitura a părintelui lor, a lui Bejan Ceucă pit precum arată şi la mărturia ce ne-au arătat Vasilache de la Stamat părcălabul. Şi osăbit de aceasta am întrebat domnia mea de aceeşti oamini de Rădeaşti stăpânit-au această parte de moşie Andronache tatăl lui Vasilache şi pre urmă şi Vasilache, au n-au stăpânit? Deci ei n-au tăgăduit, ce-au mărturisit drept că-au stăpânit amândoi. Deci dovedindu-s întraceasta chip că au stăpânit, am socotit cu tot sfatul nostru că iaste direaptă ocina a lui Vasilache. Deci ca să aibă a o ţinea precum îi scrie zapisul. Iar oamini de Rădeaşti s-au aflat că âmblă fără isprave părând, care s'au numit mai sus. Şi s-au dat răvaş din toată leage a ţărăi. Aceasta scriem.

U Ias lt 7226 Ieni 5

(Pecete roşie aplicată)
Iscălitură sub pecete.

XXXV

7231 Mai 21—1723.

Mihai Vodă Rocoviţă porunceşte lui Mârza postelnicul, să mearga, să aleagă partea de moşie a lui Panu la ţinutul Covurluiulu.

Ia Mihai Racoviţ Vodă bj. mil gpdr. zemli moldavscoi scriem domniea me la boiarin nostru Mârza post. Iţi facem ştiri pentru

un Pană cari ari moşi la ţinutul Cohurluiolui, şi aci moşi a lui hotărându-s cu Zirneşti satul Damniei-Sale lui Antioh Vodă. Şi scoţând acel Pană moşia vânzătoare va s'o cumpire dumni-lui Caragea post. s'o lipască di Zirneşti că alţii nu încap să cumpiri. Drept aceia iat căţi scriem să ti scoli să mergi acolo undi ari fi mosia acelui Pană şi să strângi oameni buni megieşi din sus şi din jos şi răzeşi şi să staţi să luaţi sama pi drept zicoam? sau pi mărturii a oameni bătrâni..... şi mărturii şi să aligiţi ace parti de moşi a lui Pană câtă s'ari afla că ari ori şi cum viţi aligi să şi stâlpiţi; numai foarte cu bună socotial s-o socotiţi ca să nu faceţi vre o grişal. Şi cum viţi aligi şi viţi stâlpi să faceţi şi mărturii în scris. Aceasta scriem.

Lt. 7231
Mai 21

[Pecete roşie aplicată]
Vel logofăt

XXXVI

Iassi 7235 Apr. 22 — 1727.

Grigorie Vodă Ghica dă mănăstirei de maici, dela Topoliţa, un om sărac, de slujbă, cari va fi scutit de toate dările.

Noi Grigorie Ghica Voevod bojio milst gsp. z. moldavscoi.

Scriem Domniea mea la boiarii şi la toţi slujitorii carii viţi înbla ori cu ce fel de slujbe a Domnii meale la ţinutul Niamţului vă facem ştire tuturor pintru rugătorile noastre călugăriţile de la sfânta mânastire Topoliţa. Iată că Domnia mea m'am milostivitu şi li-am datu un săracu de om streinu fără di bani ca să le fie di slujbă printru carele Domnia mea m'am milostivit şi l-am ertat ca să fie în pace şi în scutială de toote dările şi angăriile, ori căte ş-ar li pre alţi în ţara Domnii meale nemărui nimică să nu dea, numai el să fie di slujba călugăriţilor. Pentru acea dmivoastră boiari şi voi slujitori carii viţi îmbla ori cu ce fel de slujbe a Domnii meale le acel ţinut ce scrie mai sus, vazând carte Domnii meale toţi să vă feriţi de acel săracu di om streinu fără di bani, ce s'ar afla, întru nimica să nu-l supăraţi, nici trăsură pentru alţii să nu-i faceţi ce toţi să-i daţi bunătaţii Că carii s-ari ispiti a faci ori căutu de puţin val piste carte Domnii

meale unii ca acea vor fi de mare certare dela Dommiea mea Intr'alt chip n'a fi. Aceasta scriem.

U las lt 7235 Apr. 27

Noi Grigorie Ghica Voevoda [m. p.]

Simion Cheşco

XXXVII.

Iaşi 7238 Mai 1 = 1730.

Grigorie Vodă Ghica miluește mănăstirea de maici dela „Vânătorii Pietrii făcută de răposatul Domn Irimie Moghila vodă".

Io Grigorie Ghica vvoda bj. mil gosp. zemli moldavscoi Facem ştire cu această carte a Domnii mele tuturor cui să cade a şti pentru o sfânta mănăstire de călugăriţe ce iaste la Vănătorii Pietrii făcută de răpoosatul Domnu Iremie Moghilă vod. unde iaste hramul Preobrijenie care mănăstire măcară că dajdi în visterie n'are, dară fiind foarti săracă şi sprejenind la ace mănăstire nişte călugăriţe neputincioase, neavând de necăiari nice un agiutor, nici o chivirnisală, iată, că Domnia mi m'am milostivit şi am miluit şi am întărit sfânta mănăstirea pentru deseatina di stupi, ca să aibă a scuti ş-această mănăstiri ori pri căte bucati va avea să di din zeci bucate un leu aseamine cum şi alti mănăstiri ce sint cu dajde pentru ca să fie di ajutoriol sfintii mănastiri şi de chivernisala călugăriţilor ci sprijinescu acolo neavând cini li purta di grij. Pentru acie ori carii viţi hi cu slujba deseatini la acel ţinut, dacă viţi vidi .curtea Domnii meli nici mai multu să nu le învăluiţi pi aceşti călugăriţi ci pi cum scrie carti noastră aşa să urmaţi. Aşijdiri şi după a noastră viaţă şi domnie pre cini va milui Dumnezău cu domnia aceştii ţări ori din fii noştri, sau dintr'alt niam poftim, ca să nu surpi miluiri noastră, ci mai vărtos să aibă a milui şi a întări pentru a sa vecinică pominiri. Aceasta scriem.

U Ias lt 7238 Mai 1

Io Grigorie Ghica voevoda (m. p.).

(Pecete mică roşie aplicată).

Această carte am socotit-o şi întru o doua Domnia noastră şi fiind cu cali a să înoi am înoit-o şi cu această pecete ca să să ţie în samă.

(altă pecete roşie aplicată),

XXXVIII.

Iaşi 7238 August 20 — 1730.

Grigorie Vodă Ghica scuteşte de dajdii preotul dela mănastirea Vânătorii Pietrii; dă şi un „poslușnec“—„să fie de slujbă“.

Io Grigorie Ghica voevod bjio milst. gsp. zemli moldavscoi. Scriem Domnie mea la boeri şi la toţi slujitorii carei viţi îmbla ori cu ce fel de slujbe de a Domnii meale la ţinutul Niamţului. Facem ştire tuturor pentru o sfântă mănăstire de călugăriţi ce iaste la Vănătorii Piiatrii la care mănăstire sprijenind nişte săraci de călugăriţe neputincioasă, iată că Domnie mea m'am milostivit şi le-am ertat un preut ce vor ţine la ace svântă m-nstire ca să fie în scutială de dajdie domnească şi vlădicească. Şi de toate dările şi angariile ori căte ş-ar fi pre alţii în ţara Domnii mele acel preut nimăni nimică să nu de, numai el să fie pentru triaba acei sfinte mănăstire. Aşişjdere m'am milostivit şi le-am ertat şi un poslușnec ce vor ave om făr de bani în visterie iarăşi să fie în pace şi-n scuteală de toate dările şi angăriile ori căte ar fi pre alţi oameni în ţara Domnii meale el nimărui nimică să nu de, numai să fie de slujba şi poslușanie mănăstirii. Pentru acea dumneavoastră boeri şi voi slujtori şi slugi vlădiceşti dacă viţi vide carte Domnie meale toţi să vă feriţi de acestu preut şi poslușnec, să le daţi bună pace, nimea întru nimică să nu-i învăluească, că cine li-ar face mai multu val piste carte Domnii mele, unii ca acea vor fi de mare certare de la Domnie mea. Intr'altu chip n'a fi. Aceasta scriem.

U Ias, Vâlet 7238 Av. 20.

Io Grigorie Ghica Voevode (m. p.)

(Pecete mică roşie aplicată).

Tănasie pis.

XXXIX

Iaşi 7241 Iulie 18 — 1733.

Constantin Vodă Mavrocordat scuteşte de dajdii preutul dela mănăstirea Vănătorii Petrii şi dă şi un „poslusnic“.

Noi Costantin Nicolae Voevoda bjio milst gosp. zamli moldavs. Scriem Domiea mea la boiarii şi la toţi slujitorii cari viţi

îmbla ori cu ce fel de slujbe a Domnii meale, la ţinutul Niamţului, facem ştirea tuturor pintru o sfântă mănăstire dă calugariţi ce iaste la Vănătorii Petrii la carea mănăstire sprejenind nişte sărace de călugăriţi neputincioase. Iată că Domna mea m'am milostivit şi le-am ertat un preut ce vor ţine la ace sfântă mănăstire, ca să fie în scuteală de dajde domneească şi vlădicească şi de toate dările şi angariile ori câte şi-ar fi prea alţei în ţara Domnii meale. Acel preut nimărui nimică să nu de numai el să fie pentru triaba acei sfinte mănăstire. Aşijderea m'am milostivit şi le-am ertat şi un poslušnecu ce vor ave om făr de bani în visteriea iar şi să fiea în paci şi scuteala de toate dările şi angăriile ori căte ar fi pre alţi oameni în ţara Domnii meale el nimăruiu nimică să nu de. Pentru aceia dumniavoastră boiari şi voi slujitori şi slugi vlădiceşti dacă viţi vide carte Domnii meale toţi să vă feriţi de acest preut şi poslusnic, să le daţi bună pace nimea întru nimic să nu-i învăluiască că cine le-ar face mai multă val piste carte Domnii meale unii ca acea vor fi de mari certari de la Domnia mea.

Intru alt chip n'a fi. Aceasta scriem.

Ot Iasah lt. 7271 Iol. 18

Noi Costantin Voevoda [m. p.]

[Pecete mică rosie aplicată]

Trecut la condiçă

Iordache Procit f. logof.

XL

7260 Iune 20.

Const. Vodă Mihai Cehan Racoviţă întăreşte patriarhii de Alexandria mai multe sate din ţinutul Vasluiului, dăruite de Frangole.

Noi Costantin Mihail Cehin Racoviţi voivod bojio milstev. gospod. moldavscoi. Facem ştire cu această carte a domnii mele tuturor căţ să cade a şti că iată au venitu înainte Domnii mele şi dinainte a tuturor boerilor noştri a mari şi a mici rugătoriul nostru Macari protosânghelul al preosfinţitului şi pre fericitului

Kir Sălevestru [1] patriarhul al sfintii cetăți Antiohii și ni-au arătatu o mărturie încredințată din velet 7260 Ioni 10 de la credincios boiarul Domni meale d-lui Toader Jora biv vel stolnicu și de la sluga noastră Sămion Cheșco uricariol scriindu că din poronca Domnii mele au mersu la nișți moșii anume la satul Boțoae și la satul Glodenii ce sântu pe Telejina la Funduri în ținutul Vasluiului cari moșii au cumpărat-o răposatul Frangole biv vel vamiș cu zapisă de pre la răzăș în trecuții ani și le-au stăpânitu Frangole vamiș și ficiorul său Paudele s'acum s'au sculat un Frangole ficior lui Pandel nepot lui Frangole vamiș și li-au dat danie la sfânta patrierșie Antiohie.

Și acum mergând acești boeri la ace moșii înpreună cu sfinție sa Măcari protosânghelul cu zapisul ce-au cumpărat Frangole vamiș au strânsu omini buni megieși anume pre unul Alexandru ficior Aftinii și frații lui Ignatu și Luca și cumnații lui Ioniți și Gheorghe moșini din Glodeni și Chirila Moșuleț armaș și Iancul Gligori și Tofana fata lui Cone și gineri său Gligoraș moșini din Rășcani și Balăle Andrușco aprod și Gligorie Sărbul den Boțoe și Ioniți Fărămă zăs (?) lui Gligorie ș-alții. Și luând sama zapisălor întăi pentru satul Boțoae au aflat zece zapisă de cumpărătură și carte dela răposatul Neculai Alecsandru Vodă și socotind zapisăle s'au aflat scriindu ca acel sat Boțoae au înblat în trii batrăni și închea zapisule totu satul vândutu încă trecu zapisă și mai mult dariă aratându Vasălie Andrușcu aprod de la pre înalțatu părinte al Domnii mele Măria sa Mihai Vodă scriind că s'au părăt de față Pandel ficiorul ficiorului Frangole vamiș cu Stratina soacra lui Andrușco și cu soru-sa Profira surori Budului și lui Ion și Dochiții ficior lui Mihail Dărăbanul. Și neoflându-să acele 2 surori Stratina și Profira vândute în zapisă li-au dat carte de giodecată să-ș stăpănească parte lor den Boțoae ce s'a alegi și s'au socotit parte lor optu pământuri căte 15 pași pământul să le stăpănească. Și mai zacând și ficiorul Gligor a Sărbului că are și el parte în Boțoae dupe Stanciului dar neavându nici o scrisoare nu i s'au dat parte fiin-

[1]) A se vedea Pr. V. Radu *Mănăstirea Sf. Spiridon* și *patriarhul Silvestru al Antiohiei*, în Revista istorică română vol. III fasc. I p. 11—31 unde se dă și bibliografie.

du satul încheetu în vănzare cu zapisă. Dar cât pentru satul Glodenii luind sama hotarnicei s'au aflatu trii zapisă de cumpăraturi cari cuprindu 67 de pă[mân]t[u]ri ş-alte zapisă de un loc de prisacă din sat din Răşcani danii lui Frangole vamiş. Şi s'au apucatu diaconul Gligori din Râşcani să e-l de din Răşcani de unde scrii zapisul şi s'au ales acel 67 de pămănturi .din satu Glodene în parte den sus despre Răşcani şi s-au lipit în coste de Boţoae. Insă pămăntul de 15 paşi şi pasul de şasă palme şi s'au dus 19 funei şi 5 paşi în trii rănduri de pămănturi din muche dealului despre apus din spre Boţoaie până în muche delului zare pen pădure despre răsărit şi s'au aflat o piatră vechi hotar în muche dealului dinspre Boţoae din satu den vale den drumul ce mergi pe muche dialului care piatră bate la vale pe costiş di desparte Glodenii din gios şi Răscanii din sus pen dos de un izvor ce este în costişe şi la vale peste părăulu Telegini în maul despre răsărit. Şi s'au pus piatră hotară şi bate costişa la dial la altă piatră hotar ce s'au pus în costişe suptu un piscu care bate la dial înspre răsăritu pen margine unui redio şi să sue în dial în pădure la un boor ce-au fost vechi şi s'au făcut boor într'un frasăn şi s'au pus şi piatră hotar unde să hotărăscu Glodenii dinspre răsărit cu Dăneştii. Şi s'au măsurat din piatră în gios pe muche delului pin pădure . . . . . .
. . . . . cătu şi pentru satul Negrileşti şi cu o parte din Bulaţi ce-au cumpărat Frangole vamiş cu patru zapis de cumpăratură Frangole vamiş fiind toate iscălite de boeri şi alţii. Şi fiind a hotărâtu satul Negrileştii şi cu o parte din Bulaţi alături cu satul Boţoae şi caütându acesti boeri hotarnice s'au aflatu hotarul vechio . . . . . .
. . . . . Şi s'au pus şi altă piatră hotar mai la vale din drum şi lăngă ace piatră s'au mai pus ş-altă piatră hotar alături di vale în jos pi podiş până la vălce ce să pogoară la vale în părău şi peste părău în mal s'au pus ş'altă piatră hotar. Di acolo la del înspre răsărit pi costişe şi la o petră vechi hotar ce s'au mai găsăt într'un dămbu diasupra făntănii Ducăi şi s'au mai pus s'altă piatră hotar. Di acolo la del pi costişă la alta

peatră hotar mai vechi . . . . . .
. . . . . de acolo să hotărăşti însuşi Negrişti dispre răsărit iar din gios hotărăscu cu chiar moşie d-sale Radului Racoviţi vel vist. Aşa s'au încheat totu hotarul acestui sat Negrileşti şi cu o parte di loc din Bolaţi [1]) şi cu satul Boţoae alături pi dinspre răsăritu şi cu o parte din Glodeni şi s'au hotarătu la un loc aceste moşii. Asijdere mai arată o mărturie tot di la acesti boeri hotarnici scriindu că au alesu o fune de 15 paşi parte di moşie a lui Ion şi Săndel ce i s'au ales din satul din Murgi şi în parte din gios care ace funi cuprinde în lungu cence rănduri de pământuri şi s'au stălpit cu trii petri hotară.

Deci Domniea mea daca am văzututu mărturiile acestor boeri hotarnici cu iscălitura lor şi cu oameni bunii megieş scriindu în sămne precum c'au hotărăt acestă moşie pe zapisăle ce au cumpăratu Frangole vamişul am crezut ş-am dat şi di la Domnie-mea şi am întăritu sfintei patrierşii de Antohie pe aceste moşii de mai sus scrise ca să-i fii sfintei patrierşii şi di la Domnie me drepti oceni şi moşii şi uric. Şi uricu şi întăritură cu totu venitu neclătit neruşitu stăpănitu în vece. Şi altu nime să nu să amestice piste acestă carte a Domnii meale.

Noi Constandin Voevod

U Ias veleto 7260 Ioni 20

† Ghedeon

Procit Vasili Bühăescu vel medeln
ni întămplăndu-s vel logof
Simion Cheşcul

Posleduindu-să din cuvănt în cuvănt asemeni este cu o adevărată hotarnicie. Şi am adeverit şi cu a noastre iscălituri.

Lt 1794 Mai 29

(Două iscălituri)

---

[1]) In act se dă când forma Bulaţi când Bolaţi. Mai des cea din urmă.

(Urmează)

DIFERITE ŞTIRI DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL-CHIŞINĂU.

de CONST. N. TOMESCU

In legătură cu întoarcerea în Moldova a mitropolitului Grigorie al Irinopolului şi Vatopedului.

Prin anul 1810, mai mulţi igumeni de mănăstiri închinate au pus la cale o conspiraţie de a nu se supune ocîrmuirii bisericeşti ruse, aşezată peste Principatele romîneşti de armatele ocupante. Dovedită fiindu-le vinovăţia, Sinodul din Peterburg hotărăşte îndepărtarea lor din igumenie la Februarie 1811, şi pe doi dintre ei îi alungă în lăuntrul Rusiei, anume: mitropolitul Paisie Apamias, fost igumenul Galatei, şi învinovăţit „pentru risipa averii mănăstireşti şi împotrivire faţă de stăpînire" e irimis la m-rea Spasoefimiev din eparhia Vladimir,[1] iar mitropolitul Grigorie Irinopoleos, fost igumen al Goliei, „Înălţarea" din Iaşi, a fost alungat în mănăstirea sf. Macabei din oraşul Rezana.

In anul următor se simte o puternică mijlocire în favoarea eliberării mitropolitului Grigorie, susţinută de profesorul Gobdelas, prea bine cunoscut în Principate. Acesta, fiind şi nepot al mitropolitului, caută să-l arate ca nevinovat şi solicită permisiunea de a-l întoarce în Moldova.

Mijlocirile ajungînd la oberprocurorul sinodal, acesta le dă exarhului Gavriil cu indicaţia că are latitudinea de a hotărî, după cum va socoti mai bine. Exarhul, aflîndu-se în Aprilie 1812 la Peterburg, raportează că încă în preajma trimiterii mitropolitului în Rusia, mai mulţi prieteni ai săi din Iaşi „au venit la mine cu rugămintea de a-i obţine permisiunea să" rămîie în Moldova, motivîndu-i şi vina lui că a fost nevoit să semneze actul de conspiraţie, căci altfel îl ameninţau ceilalţi „că vor trimite în potriva lui o reclamaţie Sultanului din Constantinopol, ca Sulta-

1. *Arhivele Basarabiei*, IV, 2, pag. 87—88. Vezi aceeaş revistă, V, 2, pag. 52—62.

nul să-l îngroziască cu chinuri şi moartea, pentrucă a închinat Ruşilor mănăstirile..." şi numai astfel „a intrat cu aceştia în complot". Profesorul Gobdelas motivează acum la fel, iar mitropolitul Grigorie într-o scrisoare din exil către exarh se arată informat de amicii săi dela Iaşi că exarhul ar fi cunoscut nevinovăţia lui.

Exarhul Gavriil, în continuare, declară că nu poate acum justifica răul ce i l-au pricinuit mitropolitului amicii săi, dar acceptă că acela să fie eliberat din Rezana. Numai pune şi o condiţie, anume ca mitropolitul Grigorie să dea în prealabil un jurămînt scris că „va avea credinţă faţă de împăratul a toată Rusia, măcar atîta vreme cît va trăi pe pămîntul apărat de armatele ruseşti, că se va supune legilor bisericeşti şi celor civile, guvernului rusesc, şi că nu va purta nici un fel de corespondenţă cu cei din Constantinopol sau cu alţi cetăţeni de supuşenie turcească, sau cu amicii de aici,[1] în legătură cu mişcarea duşmănoasă ce s-a săvîrşit şi cari sunt sub strictă supraveghere"; în fine, în jurămînt să mai declare „că nu se va mai amesteca în nimic protivnic şi nu va avea călugări împotriva rînduelilor stabilite, că va trăi liniştit şi va fi ascultător, mulţumindu-se cu locul şi cu întreţinerea ce i le va da exarhul", Dacă el va da aceste făgăduieli în scris în faţa oberprocurorului sinodal, atunci i se poate prezenta exarhului la Moscova, pela 8 Mai, şi vor pleca împreună spre Moldova.

Oberprocurorul a dat în grija arhiepiscopului Teofilact al Rezanei să ia contact cu mitropolitul Grigorie. La 7 Mai 1812 acesta dă o declaraţie în scris:

„1. faţă de împăratul a toată Rusia jur credinţă din plină smerenia mea;

2. jur că dela naşterea mea pînă azi, atît personal cît şi prin alţii n-am pornit nici o acţiune contrară legilor imperiului rusesc; la fel şi acum sunt dispus să lucrez în aceeaş atitudine, pe care, cu credinţă în Dumnezeu, o voi păstra neştirbită şi mai departe;

3. Jur că dela început chiar, de cînd a intrat armata rusească în Moldova, n-am purtat corespondenţă cu nici un cetăţean din Constantinopol sau din altă parte, care să fie supus

1. din Rusia.

turc, chiar cu rudele n-am avut corespondenţă nici în privinţa sănătăţii mele, deşi aveam dreptul, cum mi se pare, dar am evitat orice relaţiuni, ca să nu cad sub bănuelile guvernului rusesc;

4. Apoi mă consider nevinovat întru nimic, ceeace confirm cu onoarea mea, că niciodată nu m-am amestecat învreo afacere politică, căci aceasta nu mi-o îngăduie nici misiunea mea".

Mitropolitul Grigorie Irinopoleos declară mai departe că primeşte mai toate condiţiile exarhului, afară de aceea ca să „fiu mulţumit cu locul şi cu întreţinerea, ce mi le va oferi exarhul" pentru motivele că: a) exarhul, în urma unor neînţelegeri personale, e împotriva mitropolitului, deci nu-i este binevoitor; b) nu i se arată nici locul şi nici întreţinerea şi „deaceea mă tem de libertatea mea".

Şi ca încheere se lasă în grija guvernului rusesc şi a ţarului, care se vor convinge că el a fost exclus din mănăstire şi păstorie fără nici o vină „şi-mi vor şterge lacrămile mele, pe nedrept vărsate, fiind în stare mizerabilă şi constrîns, şi mă va învrednici cu locul şi drepturile ce am avut mai nainte, iar dacă nu veţi binevoi a face aceasta, atunci măcar să-mi uşureze situaţia, de a-mi permite să am viaţă liberă în Rusia, unde-mi voi găsi traiul mai bun şi mai potrivit, până cînd Imperiul rusesc va avea legături de pace cu Poarta, şi atunci să mă pot întoarce în patria mea".

In urma acestei declaraţiuni, de sigur, că nu s-a schimbat situaţia mitrop. Grigorie Irinopoleos şi el a rămas şi mai departe în m-rea din Rezan.

La încheierea dosarului citim o „observaţiune", scrisă personal de exarhul Gavriil, tot în l. rusă, cu textul următor:

„Referitor la mitropolitul Grigorie al Irinopoliei, d-l profesor Gobdelas, fiind la mine, mi a spus că Grigorie Irinopoleos ştie cumcă prietenii lui, trimişi în Rusia ca să dea reclamaţie împotriva mea, privesc cu admiraţie la purtarea lui, în ceeace priveşte afacerea lor, el fiind cel mai de seamă şi cel mai bogat dintre ei. Deaceia Grigorie se teme, că în caz cînd ei s-or întoarce în Turcia să nu aibă acei prieteni pricină să se plîngă asupra lui în Constantinopol, ca nefiind cu ei de acord; deaceea el nu îndrăzneşte a-mi primi propunerile mele, fiindu-i frică, se fereşte de mine, numai unele interese le primeşte cu bunăvoinţă,

aşteptînd, cum se vede, încheierea curîndă a păcii cu Turcii, să se întoarcă la ei. Lipsa de bunăvoinţă a mea faţă de el, nu numai că el n-o poate dovedi, dar pe conştiinţa sa trebuie să recunoască că eu totdeauna i-am arătat stimă, ajutor, prietenie şi bunăvoinţă, căreia, mi se pare, că el răspundea".

(dosar nr. 121/1812 pe 9 file în l. rusă).

Locuitorul Ghiorghie Crăciun „cu zisa a tot satul Sgheroaia" [Zbieroaia], ţin. Lăpuşnii, scrie la 1813 Iunie exarhului „Fiind că moşiea Zgheroae a dumisale visternicului Alecu Balş rămîind Prutul hotar au rămas giumătate de moşii dincolo peste Prut, cum şi Biserica pe ace parte de loc şi toate veşmentele, cărţile s-au louat de cătră un preot ci au fugit de acolo şi s-au mutat la alt sat de peste Prut. De cătră Căzace dela mal sântem opriţi de a trece Prutu totdeauna la Biserică. Este un sat Sălăgenii lăngă noi, dar loc de on cias şi giumătate mai bene cum şi morţii noştrii sânt opriţi de a să îngropa acolo; noi sântem peste 60 gospodari la număr, ne rugăm să ne să de blagoslovenie a ne să face o bisericuţă"...

Exarhul dă rezoluţia „Să se scrie protopopului de Foleşti, ca să cerceteze stare oamenilor, de pot să facă biserică, de lemnu durată, ori de piatră, iar nu de nuele lipită şi acoperită cu stuh, după cum făce mai înainte, precum şi a o ţine cu cuviincioasa podoaba, adică vasă, odăjdii şi cărţi şi de vor fi întru o stare ca aceasta, atunce să ne înştiinţeză".

Preotul care a luat cu sine odăjdiile, cărţile şi podoabele din biserica depe malul Prutului, se numia Vasile, şi despre el scrie Crăciun că „au fugit pisti Prut", adecă în Moldova. Este deci unul din multele cazuri, cînd preoţi şi proprietari fugiau de stăpînirea rusească, căzută peste Basarabia.

(dosar nr. 321/1813)

In Iunie 1813 un „arhimandrit baron Iosaf", venind dela Constantinopol prin Chilia la Chişinău, scrie exarhului Gavriil „fiind voinţa me ca să trecu piste Prut în Moldavie, şi să mă aşezu la scitul Duca de acolo cu pitrecire vleţii mele, rog mila î. p. s. v. ca să mi să de paşportu şi slobozenie...". El avea asupră-şi suma de 1500 cervonţi.

(dosar nr. 333/1813).

La 1813 Iunie stareța Evdochiea, care de 9 ani povățuia soborul schitului de maici Fîntîna Doamnei, roagă să fie iertată de această slujbă. Exarhul Gavriil scrie rezoluția „slobozind din slujba năcelniciei mănăstirii de călugărițe, ce se numește Fântâna Doamnii pe monahia Evdochie, orânduim după alegire de obștie, nacealniță în locul ei pe monahie Agafiea, căreia i să și dă de la noi carte de năcelnicie și Dicasteriea să triimață poruncă igum[enului] mănăstirii Dobrușii Iosăf să ia cu catastih toate lucrurile schitului Fântîna Doamnii de la nacialnița Evdochiea și să le dea nacealniții Agafii".

(dosar nr. 316/1813).

Arendașul Gr. Radu al moșiei Parcova-Hotin, proprietatea m-rii Cetățuia, scrie exarhului la 1813 lunie „datorie legii creștinești mă îndiamnă a nu tăce... pe ace moșie să află lăcuitori în nr. piste 80 gospodari, cu bisărică și numai un preot slujitor anumi Iacob... carili fiind... cu urmări înpotriva bunilor orândueli, acei lăcuitori să află cu totul rătăciți și dejghinați di credința creștiniască, carili di aceasta fiind lipsiți au rămas a-și răvăși scopurile lor numai în metahirisăre farmicilor... scărnavi urmări ci di mai nainte au apucat din vreme stăpânirii Turcilor...".

(dosar nr. 317/1813).

Scrisoare originală despre clădirea bisericii m-rii Suruceni-Lăpușna.

„Cu fiiască plecăciun sărut cinstita și blagoslovita dreapta sfinții tale părinti arhimandrit chir Gavriil.

Eu fiind că am fost vorbit cu sfinție ta pintru zidire bisericii di pieatră la spitul (schitul) Surucenii, fintu că ce di lemnu esti slabă, apoi, păr va veni plan di la preosfinție sa părintile arhiepiscu și blagoslovenii, eu am plătit piatră si-m aducă din distul si-m rămăi și niscarva chilii și cheriste și var tuadi din distul și s-au și adus vro trii zăci și cinci stânjin pieatră și var și cheriste. Acum sfinție ta îm scrii că dacă voi da o moșii apoi mi s a da blagoslovenii di la pre o sfinție sa, într alt chip nu se poati. Apoi eu am scris sfinții tali că locu spitului (schitului) cât au fost dat di răzeș acum hotărându-să moșie s-au venit tot locu în livezile mănăstirii și cu viile în parte me și eu acel

loc căt au fostu îl dau tot şi dacă voi găti biserica am şi aice purtare de grijă a o înzestra cu o moşii sa găsescu si cumpăr, iar acum tuati odat nu pot şi, dacă sint oprit, apoi m-am dizndăjduit dacă sintem opriţ di a faci biserică păr n-am da întăi moşii şi las asupra sfăntului mari mucenic Ghiorghie să-ş facă casi însuş, dacă eu sintu oprit, şi-m voi lua piatra şi varu şi li voi vindi şi toată cheristeaua, dacă cu drepţi banii mei sintu a nu faci oprit, apoi nici la alti biserici n-oi mai da milostenii şi giudeci-mă Dumnezeu după inima me dară toati odată nu li pot.

1824 Dic. 31

Pre plecat fiiu

Casăean Surucean Pitar

(din actele p. s. episcop Dionisie al Ismailului).

Un vechiu şi interesant document.

Prea sfinţitul episcop Visarion al Hotinului, mult iubitor de lumină şi cercetător cu stăruinţă al trecutului, a aflat un papirus indian vechiu. Pentru a fi studiat şi folosit, p. s. sa l-a dăruit Academiei Romîne, care, prin adresa nr. 88 din 26 Februarie răspunde cele de mai jos:

Prea Sfinţite Părinte,

Am primit şi am înfăţişat Academiei în şedinţa dela 2 Februarie papirusul indian de 79 fişii, pe care aţi binevoit a-l dărui Instituţiunii noastre cu scrisoarea Nr. 425 dela 27 Ianuarie 1934.

Pentru determinarea acestui document am trimis cîteva foi fotografiate profesorului de limbi orientale A. Martayan din Istanbul, care a binevoit a ne informa că (citäm din scrisoarea d-sale): „fragmentele trimise fac parte dintr'un text budhist în caractere singhalese (din jumătatea sudică a Ceylanului indian) scris probabil pe foi de palmier, cu două găuri pe fiecare foaie pentru anumite intenţii. Aflarea lui în Basarabia se explică probabil prin faptul că va fi fost adus de vreun Kalmuc budhist din regiunea Volgei. Limba singhalesă, care are o literatură veche şi modernă, e o limbă indo-ariană, amestecată cu cuvinte dravidiene. Limba Pali din Ceylan, cu toate că are alfabet propriu, e cîteodată scrisă în caractere singhalese. Alfabetul singhales e un tip izolat din clasa scriptelor Pali-indiane".

Mulţumindu-vă călduros pentru preţiosul document cu care aţi binevoit a îmbogăţi colecţiile acestei Instituţiuni, rugăm, Prea Sfinţite Părinte, să primiţi expresiunea prea distinsei noastre consideraţiuni.

Bibliotecarul Academiei **I. Bianu**

Ispravnicii din Moldova și Valahia sub ocupația rusă.

(1808—1812)

In Arhiva senatorială din Chișinău se găsesc mai multe dosare referitoare la numirea dregătorilor mai însemnați din ambele principate pe vremea ocupației rușești care s'a sfârșit prin răpirea Basarabiei. Ele cuprind corespondența primită de către cei doi senatori ruși cari s'au succedat la președința divanului din ambele principate cum și concepta întotdeauna rusească a răspunsurilor lor. Sunt aci jălbi caracteristice ale boerilor solicitatori de posturi, unele din ele franțuzești, altele în românește cu traducere în rușește, altele, foarte puține, în rușește ; sunt scrisori de recomandație fie din partea altor boeri cu trecere pe pe lângă senatorii ruși, fie din partea comandanților de armate, fie chiar și din partea consulului francez Ledoulx dela București. In sfârșit sunt recomandările oficiale făcute de către divanurile din ambele țări.

Mă mulțumesc să dau aci lista ispravnicilor din ambele Principate, cea din Valahia găsită gata întocmită, cea din Moldova lucrată de mine. Latura politică a dosarului, care cere o mai meticuloasă aranjare a materialului și o cunoaștere apro fundată a epocei mă voi strădui s'o studiez mai târziu cu nădejdea că voi reuși să aștern pe hârtie liniile generale ale taberilor politice din această vreme în ambele principate.

Se poate remarca însă cât de puțin rămânea în funcțiune un ispravnic nou numit. Deși obiceiul era ca numirea să se facă pe un an de zile, de cele mai multe ori, mai înainte de sfârșitul anului ispravnicul era schimbat. Rare sunt cazurile, ca acela al lui Andronache Donici care a rămas doi ani ispravnic la Suceava.

a) VALAHIA.

„REGISTRU DE ISPRAVNICII ŢINUTURILOR NUMIŢI ÎN FUNCŢIUNE LA ŢINUTURI DELA 1808 PÂNĂ ÎN ANUL CURGĂTOR 1810.[1])

Slam Râmnic

paharnic Alecu Creţulescu dela 3 iulie 1808 la 14 aprilie 1809.
serdar Costache Mihalescu dela 3 iulie 1808 la 4 decemvrie 1808.
paharnic Matachi Creţulescu dela 14 aprilie 1809 la 28 fevruar 1810.
paharnic Nicolae Ialomniceanu dela 4 dec. 1808 la 17 mai 1809.
clucer Alecu Niculescu dela 17 mai 1809 până la 17 august 1809.
căminar Drăghicean Oteteleşanu dela 17 august până la 4 noemvrie 1809.
Scarlat Grădişteanu, fost mare logofăt dela 5 noemvrie 1809 la 5 ianuar 1810.
sardar Mihalachi Arion dela 5 ianuar 1810 la 28 fevruar.

Buzău

paharnic Matachi Niculescu dela 3 iunie 1808 la 3 fevruar 1809.
stolnic Costache Cămpineanu dela 3 iunie 1808 la 20 oct. 1808.
medelnicer Aleco Vilara dela 3 fevruar 1809 la 5 ghenar 1810.
medelnicer Iancul Cârlova dela 20 octomvrie 1808 la 20 noemvrie 1809.
comis Costache Rasti dela 19 noemvrie 1809 la 28 fevruar 1810.
paharnic Hristodul Niculescu dela 5 ghenar 1810 la....

Săcueni

vornic Matachi Racoviţă 1808, fevruar 9 — 1809, fevruar 20.
caminar Nicolai Filipescu 1808, iunie 3 — 1809, iunie 2.
paharnic Constantin Grădişteanu 1809, fevruar — 1809, iunie 12.
stolnic Şerban Grădişteanu 1809, iunie 12 — 1810, fevruar 28.
paharnic Ioan Ştirbei [2]) 1809, iulie 12 — 1809, septemvrie 19.
clucer Ştefănică 1809, noemvrie 19 — 1810, fevruar 28.

Prahova

stolnic Iordachi Palade 1808, iunie 3 — 1808, august 29.
comis Matei Cantacuzino 1808, iunie 3 — 1809, ghenar 25.

---

[1]) Arh St Chişinău — Arhiva senatorială dos. 1507/1810, fila 3.
[2]) Engelhard văzând că împotriva obiceiului, au fost numiţi doi fraţi ispravnici la acelaş ţinut, îl trimite pe Dincă Grădişteanu la Vlaşca în locul paharnicului Ionică Ştirbei. Neglijînd să comunice această schimbare lui Cuşnicov dă loc la corespondenţe ulterioare cu ocazia îndepărtărei lui Ştirbei pe care Engelhard îl acuză în raportul său de *„lenevie"*. In locul lui Ştirbei e numit clucerul Ştefănescu (=Ştefănucă ?).

serdar Iancul Cocorescu 1808, august 29 — 1809, mai 17.
căminar Nicolae Văcărescu 1809, ghenar 25 — 1809, noemvrie 6.
Gheorghe Drugănescu 1809, mai 17 — 1809, noemvrie 19.
stolnic Iordachi Palade 1809, noemvrie 19 — 1810, fevruar 28.
serdar Constantin Creţulescu 1809, noemvrie 6 — 1810, fevruar 28.

Ialomiţa

stolnic Apostolachi 1808, iunie 3 — 1809, martie 28.
stolnic Alecu Fălcoianu 1808, iunie 3 — 1808, dechemvrie 4.
vătav Grigore Filipescu 1808 dechemvrie 4 — 1810 fevruar 28.
paharnic Mihăiţă Filipescu 1809, mart 28 — 1809, mai 7.
caminar Costachi Rasti 1809, mai 7 — 1809, noemvrie 19.
serdar Scarlat Cerchez 1809, noemvrie 19 — 1810, fevruar 28.

Ilfov

serdar Constantin Creţulescu 1808, iunie 3 — 1808, august 29.
şatrar Dimitrachi Slătineanu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
paharnic Grigorii Romaniţă 1808 dechemvrie 8 — 1809, mai 17.
paharnic Nicolai Ialomiceanu 1808, august 29 — 1808, dec. 4.
serdar Costachi Ştelănescu 1809, mai 7 — 1810 fevruar 28.
medelnicer Gheorghe Mărcuţeanu 1809, mai 7 — 1810 fevruar 28.

Dâmboviţa

paharnic Scarlat Roset 1808, iunie 3 — 1808, dechemvrie 23.
sluger Nicolae Bălăceanu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
paharnic Scarlat Mihalesco 1808, dechemvrie 23 — 1809, noemvrie 19.
sluger Filip 1809, mai 7 — 1810, fevruar 28.
paharnic Iordache Deşliu 1809, noemvrie 19 — 1810, fevruar 28.

Vlaşca

paharnic Iordache Mavrodoglu 1808, iunie 19 -1809, fevruar 20.
stolnic Grigore Grădişteanu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
paharnic Ioan Ştirbei 1809, fevruar 20 — 1809, noemvrie 19.
2-lea logofăt Anastasie Cordoles (=Coridalev) [1]) 1809, mai 7 — 1810, fevruar 28.
paharnic Constantin Grădişteanu 1809, iunie 19 — 1810, fevruar 28.

Teleorman

clucerul Stanciu 1808, iunie 3 — 1809, fevruar 20.
serdar Răducan Caramaliu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.

---

[1]) Numit impotriva dorinţei divanului, pare-se de Engelhard.

serdar Iancu Călinescu 1809, fevruar 20 — 1810, fevruar 28.
paharnic Mihăiță Filipescu 1809, mai 7 — 1810, fevruar 28.

Muscel

paharnic Ștefan Catargi 1808, iunie 3 — 1809 fevruar 20.
stolnic Constantin Golescu 1808, mai 14 — 1809, mai 7.
paharnic Iordachi Mavrodoglu 1809, fevruar 20 — 1809, mai 7.
căminar Grigore Greceanu 1809, mai 7 — 1809, octomvrie 18.
paharnic Costachi Roset 1809, mai 7 — 1810, fevruar 28.
stolnic Constantin Golescu 1809, oct. 18 — 1810, fevruar 28.

Argeș

paharnic Panu Costescu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
căminar Iordachi Rasti 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
paharnic Grigore Romaniță 1809, mai 7 — 1809, noemvrie 19.
stolnic Iordachi Palada 1809, mai 7 — 1809, octomvrie 18.
Gheorghe Drugănescu 1809, noemvrie 19 — 1810, fevruar 28.
paharnic Manolachi Hrisoscoleo 1809, octomvrie 18 — 1810, fevruar 28.

Olt

serdar Nicolae Lipănescu 1808, iunie 19 — 1809, fevruar 20.
pitar Velciu (?) 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
sluger Iancu Fotino 1809, fevruar 20 — 1809, octomvrie 19.
căminar Grigore Greceanu 1809, octomvrie 19 — 1810, fevruar 28.
serdar Constantin Vulturescu 1809, mai 7 — 1810, fevruar 28.

Romanați

paharnic Ioan Gănescu (?) 1808, iunie 3 — 1808, august 29.
sluger Grigore Brăiloi 1808, iunie 15 — 1809, aprilie 15.
stolnic Constantin Socoteanu 1808, august 29 — 1808, oct. 20.
sluger Constantin Buzescu 1808, octomvrie 20 — 1809, aprilie 20.
medelnicer Sevastian 1809, aprilie 28 — 1810, martie 17.
medelnicer Ștefan Bibescu 1809, aprilie 28 — 1810, martie 17.

Vâlcea

medelnicer Ștefan Bibescu 1808, iunie 3 — 1808, august 29.
medelnicer Constantin Almajanu 1808, iunie 3 — 1809, aprilie 11.
paharnic Ioan Gănescu 1808, august 29 — 1809, aprilie 11.
căminar Constantin Socoteanu 1809, aprilie 11 — 1809, septemvrie 20.
medelnicer Constantin Otetelișanu 1809, mai 7 — 1809, octomvrie 3.
clucer Dinu Brăiloi 1809, septemvrie 20 — 1810, mart 17.
medelnicer Răducan Bengescu 1809, octomvrie 3 — 1810, mart 17.

Dolj

clucerul Dinu Brăiloiu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
serdar Alecu Bengescu 1808, iunie 3 — 1809, mai 7.
paharnicul Ghiță Bengescu 1809, mai 7 — 1810, mart 17.
slugerul Niculai Brăiloiu 1809, mai 7 — 1810, mart 17.

Gorj

paharnicul Stan Jianu 1808, iunie 3 — 1808, octomvrie 20.
medelnicer Răducan Bengescu 1808, iunie 3 — 1808, decemvrie 23.
căminar Constantin Socoteanu 1808, octomvrie 20 — 1809, mai 7.
stolnic Ștefan Bujureanu 1808, decemvrie 23 — 1809, august 21.
medelnicerul Răducan Bengescu 1809, mai 7 — 1809, octomvrie 3.
Costachi Pantazioglu 1809, august 21 — 1810, mart 17.
clucerul Constantin Oteteleșanu 1809, octomvrie 3 — 1810, mart 17.

Mehedinți

paharnic Gheorghi Argintoreanu (sic) 1808 aprilie 26 — 1808, octomvrie 20.
stolnic Gheorghe Coțofeanu 1808, iunie 3 — 1809, mai 6.
clucerul Nicolae Glogoveanu 1809, mai 7 — 1809, octomvrie 3.
clucer Constantin Haralamb 1808, octomvrie 20 — 1809, noemvrie 6.
clucerul Nicolae Glogoveanu 1809, noemvrie 6 — 1810, mart 17.
medelnicer Constantin Oteteleșanu 1809, octomvrie 3 — 1810, mart 17.

S'au copiat întocmai.

ban Manolachi Crețulescu, Grigori Ghica, Evstratie Crețulescu, Constantin Bălăceanu, vel vister Varlaam.

Întărit: Constantin sărdar[4].

b) MOLDOVA

Putna (staroști)

căminar Vasile Miclescu 1808 — 1 septemvrie 1809.
serdarul Necolai 1809 (?) — octombrie 1809.
căminarul Nicolae Dimache 1 sept. 1809 — noemvrie 1809
comisul Costachi Conachi octomvrie 1809 — 15 iunie 1810.
comisul Costantin Roset noemvrie 1809 — 15 iunie 1810.

căminar Dracache Roset 15 iunie 1810 — 28 oct. 1810.
sărdarul Nicolai Lințul 15 iunie 1810 —
medelnicer Ștefan Bucșinescu 28 oct. 1810 —

Tecuci

spatarul Gheorghe Constandache 1808 — 28 ianuar 1809.
serdarul Nicolae Stamatin 1808 — 15 fevruar 1809.
comis Costache Conachi 28 ianuar 1809 — oct. 1809.
căminar Ion Greceanu 15 fevruar 1809 — 1 april 1810.
serdarul Nicolae Stamatin oct. 1809 — 1 april 1810.
jicnicer Constantin Tiriechioglu 1 april 1810 —
Petrache Sturza fost ispravnic de Roman 1 april 1810 — oct. 1810.
paharnic Gheorghe Vârnav oct. 1810 —

Bacău

spatar Iancu Miclescu 1808 — 15 fevruarie 1809.
spatar Nicolae Balș 1808 — 1 martie 1809.
banul Gheorghe Buhuș 15 fevruar 1809 — 1 aprilie 1810.
caminar Ioniță Bașotă 1 martie 1809 — 1 aprilie 1810.
comisul Mihalache Mavrogheni 1 april 1810 —
comis Constandin Neculce 1 april 1810 —

Covurlui (pârcalabi)

clucerul Manolache Tuduri 1808 — noemvrie 1809.
medelnicerul Ștefan Bucșinescu 1808 — noemvrie 1809.
serdarul Mihalache Negrea april 1810 — oct. 1810.
banul Alecu Beldiman noemvrie 1809 — 1 ianuar 1810.
paharnicul Toma Stamate 1 ianuar 1810 — 1 iulie 1810.
caminar Iordache Giurge 1 iulie 1810 —
spătar Mihalache Cerchez oct. 1810 —

Fălciu

spatarul Constantin Sturza 1808 — 16 april 1809.
paharnicul Ion Jora 1 mai 1809 — octomvrie 1809.
căminarul Gheorghe Șerban 16 april 1809 — ? 1809
stolnicul Ioan Costache octomvrie 1809 — 22 oct. 1810.
pah. Toma Stamati 1809 ? — 1 ianuar 1810.
stolnicul Ioan Codreanu 1 ianuar 1810 —
sărdar Ioan Carpu 22 oct. 1810 —

Tutova

banul Constandin Crupenschi 1808 — 15 fevruarie 1809.
medelnicerul Petrache Negri 1808 — octomvrie 1809.
stolnicul Ioniță Iamandi 15 fevruar 1809 — 1 aprilie 1810.

paharnicul Ion Jora 15 octomvrie 1809 — iulie 1811.
paharnicul Enacache Donici 1 aprilie 1810 —

Neamț

spătarul Grigore Başotă 1808 — † în fev. 1809.
spătarul Constantin Catargi 1 fevruarie 1808 — 1 iulie 1809.
banul Răducan Roset 7 martie 1809 — 1 aprilie 1810.
căminarul Nicolae Dimachi 1 iulie 1809 — 15 august 1809 bolnav.
stolnic Tănase Gosan 15 aug. 1809 — 15 august 1810
comis Alecu Cantacuzino 1 april 1810 —
spatar Iancul Miclescu 15 august 1810 —

Roman

serdar Ioniță Prăjescu 1808 — 7 martie 1809.
căminar Ioniță Sturza 15 iunie 1808 — 15 iunie 1809.
paharnicul Ianacache Milul 7 martie 1809 — 28 sept. 1809.
stolnicul Dumitrache Beldiman 15 iunie 1809 — 1 mai 1810.
spătar Constantin Sturza 29 sept. 1809 — 11 octomvrie 1809.
Petrache Sturza 11 octomvr 1809 — 1 april 1810.
banul Costache Crupenschi 1 mai 1810 —
stolnicul Andrei Milu 1 mai 1810 —

Vaslui

Constantin Negre 1808 — 15 fevruarie 1809.
paharnic Manolache Miclescu 1808 — 15 iunie 1809.
banul Arghire Cuza 15 fevruar 1809 — 15 iulie 1809.
sulger Grigoraș Hrisoverghi 15 iunie 1809 — 11 octomvrie 1809.
sulgerul Ion Carp 15 iulie 1809 — 15 iulie 1810.
sulger Dimitrache Foti 11 octomvrie 1809 — oct. 1810.
medelnicer Toader Buhuș 22 oct. 1810 —

Hârlău

comisul Iordache Leon 1808 — 1 april 1809.
serdarul Ioniță Crupenschi 1808 — 15 octomvrie 1809.
căminar Petrache Vârnav 1 april 1809 — 1 april 1810.
comis Mihalache Mavrogheni 15 oct. 1809 — 1 april 1810
comis Iordache Ghica (fiu vornic Dimitrache) 1 april 1810 —
Costandin Negre 1 april 1810 —

Suceava

banul Andronache Donici 1 april 1808 — 1 april 1810.
banul Alecu Beldiman 1808 — 1 iunie 1809.
spătar Constantin Crupenschi 1 iunie 1809 — care cedează locul fiului său.
vt. logofăt Vasile Crupenschi 15 iulie 1809 — 1 mai 1810.

caminarul Vasile Miclescu 1 april 1810 —
banul Constantin Lazul 1 mai 1810 —

Herţa

serdarul Hurmuzachi 1808 — 7 august 1809.
banul Enacache Donici 1808 — 15 octomvrie 1809.
stolnic Ioniţă Iamandi 7 august 1809 — 15 ianuar 1810.
şetrarul Anton Buznea 15 oct. 1809 — 22 oct. 1810.
jitnicerul Ştefanache Gherghel 15 ianuar 1810 — 22 oct. 1810.
Vasile Vârnav 22 oct. 1810 —
sluger Atanase Feştilă 22 oct. 1810 —

Cârligătura

serdarul Dărmănescu 1808 — 15 fevruarie 1809.
comisul Alecu Ralet 1808 — 15 iunie 1809.
Iordache Hermeziu 15 fevruar 1809 — 1 april 1810.
serdarul Ion Luca 15 iunie 1809 — 1 april 1810.
căminar Gheorge Cuza 1 april 1810 — 15 iunie 1810,
medelnicer Toader Buhuşi 1 april 1810 — 22 oct 1810 (Vaslui)
clucerul Costandin Adam 15 iunie 1810 —
stolnic Iacomi 22 oct. 1810 —

Botoşani (vornici de Botoşani)

banul Costantin Miclescu 1808 — 16 aprilie 1809.
banul Costache Lazul 1808 — 16 aprilie 1809.
căminarul Vasile Balş 16 april 1809 — noemvrie 1809.
căminarul Alecu Calimah 16 april 1809 — 1 mai 1810.
spătarul Şerban Negel noemvrie 1809 —
vt. logofăt Neculai Cantacuzino 1 mai 1810 — 15 iunie 1810.
banul Ioniţă Vârnav 15 iunie 1810 —

Dorohoi

Nicolae Costachi 1808 — 1 aprilie 1809.
clucerul Ioniţă Gane 1808 — 29 septembrie 1809.
căminarul Alecu Calimah 1 aprilie 1809 — 16 aprilie 1809.
căminar Constantin Roset 16 aprilie 1809 — 18 iunie 1809.
serdarul Dumitrache Jora 18 iunie 1809 — 15 ianuar 1810.
stolnicul Andrei Milu 29 septemvrie 1809 — 22 noemvrie 1809.
căminarul Vasile Balş 22 noemvrie 1809 — 15 ianuar 1810.
căminar Iancu Canano 15 ianuar 1810 — 1 april 1810.
stolnic Ioniţă Iamandi 15 ianuar 1810 — 22 oct. 1810.
medelnicer Manolache Andrieş 1 april 1810 —
stolnic Constantin Canano 22 oct. 1810 —

Iaşi

spătarul Alecu Ghica 1 iunie 1808 (?) — 15 iunie 1809.
căminar Panaite Cazimir 1 august 1808 — 1 august 1809.
Costache Balş 15 iunie 1809 — 28 iunie 1810.
banul Teodor Balş [1]) 1 august 1809 —
comisul Costachi Sturza „fiul hatmanului Sandul Sturza"
28 iunie 1810 —

Hotinul (pârcălabi)

banul Ionaşcu Vârnav fevr. 1808 (?) — 15 fevruarie 1809.
spătarul Ioan Neculce 1 iulie 1808 (?) — 1 iulie 1809.
spătarul Iordache Catargi [2]) 15 fevruar 1809 — noemvrie 1809.
paharnicul Ioniţă Negrea 1 iulie 1809 — 1 aprilie 1810.
banul Teodor Balş [3]) noemvrie 1809 — 1 aprilie 1810.
spătarul Alecu Ghica 1 aprilie 1810 —
comisul Iordache Leon 1 aprilie 1810 —

Soroca (ispravnici)

spătarul Iordache Roset 1808 — 15 fevruarie 1809.
banul Iordache Milu 1808 — 15 fevruarie 1809.
banul Toader Balş 15 fevruarie 1809 — noemvrie 1809.
spătarul Ioniţă Palade 15 fevruarie 1809 — 1 mai 1810.
paharnicul Petrache Catargiu noemvrie 1809 — 22 oct. 1810.
spătarul Constantin Sturza [4]) 1 mai 1810 — 15 iunie 1810.
clucerul Ioniţă Gane 15 iunie 1810 —
spătarul Iordache Roset 22 oct. 1810 —

Orhei şi Lăpuşna (serdari)

spătar Manolache Donici octomvrie 1808 (?) — octomvrie 1809.
căminar Dracache Roset octomvrie 1808 (?) — octomvrie 1809.
vel vornic Manolachi Dimachi 11 octombrie 1809 —
spătar Constantin Sturza 11 octomvrie 1809 — 1 mai 1810.

Codru

pitarul Carp Găluşcă — 1808.
serdar Costachi Lambrino 1808 — 15 fevruar 1808.

[1]) Teodor Balş este numit de divan cu titlul de „vechil" la 1 August. Este confirmat ispravnic de Cuşnicov la 12 Septemvrie.

[2]) Pentru locul devenit vacant al banului Ionaşcu Vârnav, divanul propusese pe paharnicul Petrachi Catargi şi pe pah. Ioniţă Negrea. E numit însă spătarul Iordache Catargiu în urma indicaţiilor lui Iordache Roset Roznovanu.

[3]) Este mutat dela Soroca în locul lui Iordachi Catargi, care este îndepărtat din slujbă.

[4]) Fost serdar de Orhei. Îşi dă dimisia pentru caz de boală odată cu moartea mamei sale.

şetrarul Costache Diea 15 fevruar 1809 — 1 april 1810.
pitarul Carp Gălușcă 1 april 1810 —

Greceni

jicnicer Constantin Tirichioglu 1808 (?) — septemvrie 1809.
şetrarul Iordache Alexandri septemvrie 1809 — octomvrie 1810.
stolnic Teodor Vârnav 22 oct. 1810 —

Tomarova (ispravnic)

şetrarul Iordache Alexandri fevruar 1808 (?) — 15 fevruar 1809.
sulgerul Iordache Feodor { 15 fevruar 1809 — aprilie 1809
1 ianuar 1810 — 1 ianuar 1811.

Hotărniceni

medelnicerul Isaiia — 1808.
medelnicerul Ioniță Meriacri 1 Mai 1808 (?) — 14 iunie 1809.
medelnicerul Isaiia 14 iunie 1809 — 1 aprilie 1810 [1]).
medelnicerul Ioniță Meriacri 1 aprilie 1810 —

Olaturile Bender, Căușani, Acherman, Chilia

serdarul Vasilache — 15 iunie 1809.
jitnicerul Simson — 15 iunie 1809
vt armaș Constantin Popov 15 iunie 1809 — 1 aprilie 1810.
căpitanul Ioniță Bănulescu 1 aprilie 1810 —
vt visternic Iordache Silea 15 iunie 1809—1 iulie 1810 — 1811(?).

A. V. Sava

---

[1]) Se află în „neputință de boală".

Recenzie.

Vl. Dimitrescu. Une nouvelle station a céramique peinte dans le nord-ouest de la Moldavie. Dacia III - IV, 1927—1932, pp. 115—149, fig. 23.

Studiul de faţă se referă la staţiunea Drăguşeni, la 26 km. depărtare de Fălticeni, unde cercetările au fost întreprinse de d-l Vl. Dimitrescu.

Staţiunea e aşezată pe o cetăţuie, la 365 m. deasupra nivelului mării.

S'au efectuat patru tranşee. La 65—70 cm. adâncime s'a găsit fundamentul unor locuinţe ce nu par a fi troglodite, ele au fost construite la suprafaţa pământului.

De remarcat e lipsa complectă a metalului în această staţiune. S'au găsit puţine instrumente de silex, dintre care lame-cuţite, *grattoirs, racloirs* şi câteva *percutoirs* sferice, vârfuri de săgeţi etc. Se dau şi fotografiile lor.

Instrumentele de piatră sînt şi mai rari, de altfel caşi uneltele de corn, de cerb şi os.

In privinţa ceramicei ea prezintă mai mult interes pentru anumite concluzii, totuşi nu s'au găsit de cât fragmente.

Plastica de asemenea e bine reprezentată.

Ca tehnică se deosebesc vase, cu o pastă bine întărită, fără impurităţi şi arsă în cuptoare, alături de altele cu o pastă impură. Din această cauză ele sînt socotite de autor ca făcând parte dintr'o singură epocă.

Forma vaselor e mai greu de determinat, totuşi se observă unele tipuri mai frecvente. *Strachina*, obişnuită în cercul de răspândire al ceramicei pictate orientale — Cucuteni, Petreni, Schipenitz, Ariuşd şi împrejurimi.

Vasele biconice, o variantă a vaselor piriforme, cu trunchiurile neegale şi cu linia de sudură uşor rotunjită. Vase miniatură şi unele reprezentând animale.

Descrierea formelor e făcută detailat, urmărindu-se analogiile cu stratul B. Cucuteni.

Toartele sunt rare, ca în toate staţiunile cu ceramică pictată Cele găsite sunt mici proeminenţe găurite.

Autorul semnalează lipsa anumitor forme de vase caracteristice ceramicei pictate: vasul pomieră, vasul binoclu şi vasele strecurători. De altfel. aceste tipuri de vase nu se găsesc împreună nici în alte staţiuni cu ceramică pictată, amintite mai sus.

In privinţa ornamentaţiei s'au găsit: a) vase monohrome lipsite de orice ornament, b) incizate, imprimate sau în relief, c) pictate. Vasele din grupa b) sunt foarte obişnuite în ceramica Daciei.

Autorul descrie şi insistă asupra unor ornamente mai puţin comune. Ceramica pictată e bine reprezentată. Ornamentarea ei, în general, constă din linii şi benzi de o singură culoare, e pusă în stilul B Cucuteni şi e considerată în cadrul grupului „Band Keramik" al Europei Centrale şi orientale.

Explicaţia de la pag. 132 asupra ciobului de stil A găsit în tranşea D nu ne mulţumeşte.

Descrierea plasticei este amănunţită. Autorul consideră idolii ca imagine primitivă a zeiţei tutelăre a mormintelor. Iar animalele sunt victime ce trebue alăturate cultului şi credinţelor popoarelor preistorice.

Asupra stabilirii limitelor cronologice a staţiunei Drăguşeni, prin faptul că ceramica prezintă analogii cu stilul B Cucuteni, deşi metalul lipseşte în Drăguşeni complect, autorul socoate această staţiune contemporană cu Cucuteni B.

Constanţa Dimitriu

TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC"
Chişinău, strada Principele Nicolae Nr. 25

Anul VI. Nr. 2. Aprilie—Iunie 1934.

Arhivele Basarabiei
REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Veniturile şi cheltuelile Ţărilor Româneşti între anii 1810—12.

de T G. BULAT

Stăpânirea rusească din 1809—12 însemnează pentru ţările noastre mai mult o tortură materială, de cât politică. Din acest din urmă punct de vedere lucrurile erau clare. Cu Turcul sau cu Muscalul! Dacă erau gânduri, cari mergeau până la modificatorul hărţii europene — înţelegem pe Napoleon I — apoi acestea erau rari şi din cele cu totul ratinate! Ruşii nu vedeau deocamdată ţările noastre de cât în funcţie de producţie, în natură, sau în aşa de puţinii bani, ce se puteau stoarce. Arhiva, pe care o cercetăm, ne scoate zilnic înainte, elementul economic. Instituţiile vechi, în această direcţie, sunt căutate şi cercetate cu atenţie, spre a vedea dacă ele mai pot pregăti noi extorcări. Este o exagerată banalitate, de a constata, încă odată, că ţara era cu totul epuizată. Supt motivul de a instala ordine, Ruşii cer Divanurilor lămuriri de cheltuelile şi mai ales de veniturile lunare. Administraţia ţărilor noastre, desigur, că nu era din cele mai fericite. Şi aceasta îşi avea explicaţia ei. Divanele dau deslușiri. Senatorul nu este mulţumit; el revine şi cere imperios şi implacabil, să fie cercetate toate ungherile sărăciei moldo-valahe. Ţara Românească răspunde cu reticenţe. Moldova, prin atât de devotat Ruşilor, vistiernicul Iordachi Roset, dă cele mai ample informaţii. Totul este catalogat; cheltuelile pentru ţară reduse la minimum, iar tot ce rămânea era pentru ocupanţi. Dar cu acest prilej aflăm lucruri, care ne intere-

seazâ într'un deosebit grad. Divanele în răspunsurile pe care le dau pornesc dela datina veche. Astfel când ei arată veniturile Iaşului, sau ale politiei Bucureşti ni se înfăţişează vechea organizaţie financiară a capitalelor ţărilor româneşti. Aflăm, mai ales, pentru Iaşi, din ce se alcătuia venitul vechei reşedinţe domneşti, iar pentru Bucureşti se deslueşte alcătuirea gospodăriei sale—împărţită în cinci plăşi. Informaţiile nu se opresc aci. Senatorul, în legătură cu ministerul „fănansurilor" ruseşti, desigur, noi încă n'aveam asemenea apariţie apocaliptică, cere amănunte asupra veniturilor şi cheltuelilor generale ale neferecitelor noastre ţări. Moldova răspunde, prea supusă, cu cea mai adâncă plecăciune. Ţara Românească echivoc ! Şi asttel încet, încet s'alcătuesc „Vidomostii"le sau „sămi"-le visteriilor noastre săcătuite. Dar, conform obiceiului acestei periodice, noi doar le întăţişăm şi nu le explicăm. Cititorul curios să-şi culeagă amănuntele ! Ele sunt extrem de bogate şi tot atât de eloquente ! Poate că ar tolosi la ceva şi alchimiştilor noştri financiari de astăzi !!

I.

Către Ex sa D... de sfitelnoi tainoi sovetnic sinotar şi proedros divanurilor Cnejeilor Moldavii şi Valahii, a teliori de ordine cavaler Vaseli Ivanovici Crasno Milasevici.

Cu cinste s'au priimit predlojenie Ex-ţii voastre, supt No. 132 şi s'au văzut de către Divan cerire ci să faci spre a să da Ex-v pliroforie de ci venituri anume să strâng aice în oraşul Eşii, şi în ce cheltueli să întrebuinţazi aceli venituri. Pentru care cu cinste să faci aretări, că aice în oraşu se streng aieste venituri. Adică birul de pi la lăcuitoari birnici, după aşezarea ce au, care îi plătesc în patru cesferturi pe an. Şi banii aceştie înplinindu-să prin d-lui vel aga să dau în visterie şi să cheltuiesc în trebuinţele pământului. Să mai e şi vama de către vameşăi de carvasara, dipe toate mărfurile şi alte lucruri, ci să aduc de piste hotar de către neguţători şi alţii, cum şi di pe toate lucrurile ci să cum-

[1]) „*Dela*" nr. 1696/1810 Arhiv. Senat. Chişinău

pără de aice și rădicându-li-să le treci pestre hotarul țării. Și asemine și dipe horilca ce vine de piste hotar, iarăși să ea de către cumpărători holircii căte 60 parale pe vadră. Și atăt banii aceștie a holercii, cum și banii vămii, să dau iarăș în visterie pămintească, și să întrebuințază în cheltuelile țării. Precum toate aceste venituri cunoscute s'au făcut Exțelențăi Voastre. Pe lângă aceste să mai strenge și venitul podului care să ea de la toate carele și căruțele ce intră aice în oraș, cu vin, cu horilcă, cu mărfuri, cu lemni, cu făni, și cu orice alte lucruri de vănzare, după hotărăre ponturilor ce sunt în visterie. Care venit a podului pe anul acest următor este văndut cu 20000 lei. Și banii aceștie a venitului podului să eu la casa epitropii podurilor orașului. Iar alte venituri afară de aceste nu să mai eu. Și nu lipsăsc a înștiința pe Excelenție voastră.

Const. Ghica logof. Con t. Balș. logof.
Sandu Sturza. hatm.
Iordachi Roset.
vistier
1810 April 28.

II.

Către... Crasno Milasevici dă la intăio Divan și comitetul al Prințipatului Valahii.

Cu multă cinste primind Divanul predlojenia Ex-tali cu No. 230 au înțeles arătarea ce poruncește Ex-ța a ți se trimite pentru veniturile orașului București. Vornicia politii are orănduiții săi zapcii de le cinci plăși ce sânt în București. Strănge de la ruptașii noi, manzălii, negustorii cupeți, ciofrcani cu hrisov, streinii starostești, armenii și ovreii ce sănt legați cu dajdiea lor aice în București, banii ce fiescare sănt așăzați în condica visteriei. După care este și a vorniciei aseminea condica dată intărită dă Divan dă trei ori într'un an la trei cesferturi ce sănt întocmite pă căte patru luni însă cei dintăi urmează dă la începerea anului la luna lui Ghenarie pănă la sfărșitu lui Apr. Cei dă al doilea dă la Maio întăi, pănă la sfărșit lui Avg. Și cei dă al treilea dă la

Sept. întăi, pănă la sfârşitu lui Dechem. Şi să fac bani pe an ca la tal 18.000. Să mai străng tot de acei zapcii dă la ruptaşii noi, adică birnici, i poslușnici mănăstireşti şi boereşti dănd la fieştecare cesfert po tl 2 şi să fac şi acestuie pă an ca la tl 12.000. Din bani acestia încă căţi prisosesc peste ceice cu poruncile Divanului să cheltuesc de către vornicie întrebuinţate oştilor împărăteşti este îndatorită vorniciea a-i da la visterie, care priimindu-să dă către logof. ce este orănduit întră în socotelile cheltuelilor visteriei. Acesta este venitu politii Bucureştilor care poate să tae pă un an întreg ca la tl 30.000. Dintr'acestia însă să scad simbriile şi lefile celor ce slujesc la vornicire politii i pricinile dă morţi şi fugiţi ci să arată la fiestecare sferturi catastih iscalit de vornic care socotindu-să toate, pe an să tăe ca la tl 10.000 şi aşa mai rămăne visteriii ca la tl 20.000.

810 Maio 11.

Gr. Ghica, Eustratie Creţulescu.
Const. Bălăcean,
Vel vistier Varlaam.

III.

Milostivul meu stăpăn Vasili Ivanovici Crasno Milaşevici

Spre mai bună pliroforie a Ex-v. de birul ce să strângi, aici în oraşul Eşi, nu lipsăsc cu plecăciune a înştiinţă că strângire birului aice în oraş, depe alcătuire ce este făcută de mai înainte să urmează într'aceslaş chip, adică, lăcuitorii birnici, plătesc patru cesferturi pe an căte pe trei luni un cesfert, mazili şi ruptaşi care sent aşăzaţi din visterie pe numele lor cât să de fieştecare, iarăş plătesc dăjdie lor în patru rănduri câte pe trei luni o dăjdie. Jidovii după aşăzare ce au prin hrisov gpod iarăş asămine în patru rănduri pe an îş plătesc birul lor. Mai sănt neguţătorii şi alţi oameni streini, care prin hrisoave şi cărţi gospod au aşăzare d-iş plătesc dăjdie lor cu osăbire de doî ori pe an, adică giomătate de bani îi dau la sfăntul Dimitrie, şi giomătate la sfăntul Gheorghie. Care de toate aceste biruri şi dăjdii scoţându-să asămine copii moldovineşti dipe tablile aceli de mai în urmă ci sănt în visterie după cum s'au trimis la deputatul

ce esti rănduit din parte Divanului pe lângă Ex-voastră. Şi de va ceri trebuinţei le va tălmaci şi le va arată spre pliroforie Ex-v. Şi aceşti bani nu stau tot într'o stare, ce fiind că unii dintr'aceştia mor, şi alţii fug, şi nu să pot găsă, birul acelora esti sălită visterie a-l scade. Să mai strâng şi în vremie ernii de pi toate dughenile şi crăşmile o sumă de bani iarăş după alcătuire ci esti făcută de la aşăzare birului. Şi de căţi bani s'au strâns de pe la dugheni, şi crăşmi în anu trecut în lumile Dechem, Ghen şi Februar iarăş scoţându-să asemine copii dupe tabla ci esti în visterii s'au trimis la deputat spre a da pliroforie Ex-v. Care şi aceşti bani ce să strâng de pe la dugheni şi crăşme odată pe an nu stau tot într'o stări fiindcă să eu după alesverişurile ci să văd că au neguţătorii. Şi pentru aceşti bani luându-să în visterie pământească să cheltuesc în trebuinţele pământeşti. Iar alţi bani afară de acestie nu să mai strâng nici să mai eu de cătră visterie, fără numai să mai strâng şi bani venitului podului care să eu de la toate carăle şi căruţăle ce întră cu tot feliul de lucru de vânzare, în oraş. Care venit este vândut pe anul acest următor cu 20.000 lei. Şi aceşti bani să eu la casa epitropii podului şi să cheltuesc întrebuinţăle facerii şi a merimeturilor podurilor. Aceste dar fiind toate veniturile ci să strâng aice în oraş nu lipsăscu cu toată cinste şi plecăciune a înştiinţă pe Ex-voastră. Iar eu cu deosăbită cinste şi plecăciune rămân a mă numi a Ex-v. plecată sluga. Iordachi Roset vist.

Mai 12,
1810.

IV.

Cătră Ex. sa Milasevici Divanu Cnejiei Moldaviei.

După hotărăre Ex-v spre a săda socotială pe fiiştecare lună de veniturile şi cheltuelile Cnejiei aceştie urmându-să iată asămine socotială şi pe luna trecută Ionie, după urmare socotelilor ce s'au dat pe lunile din urma de la începutul anului trecut 1810.

Gavril M. şi Exarh.
Const. Ghica logof. Balş logof.
Iordachi Roset vist.
1810 Ioli 15.

V.

Vedomostie arătătoare de venit și cheltuiala ce s'au făcut de către Divanul Cnejiei Moldaviei pe luna lui Iunie din anul 1810.

Vidomostie arătătoare de câtă sumă de venituri au întrat în visterie Cnejiei Moldaviei în luna lui Ioni anului 1810. Și anumi din ce iraturi facută acum Iolie 5 la anul 1810. [In monedă de argint turciască și galbini olandezi, câte 10 lei galbănu].

	Lei
Din vănzare slujbii goștinii cusurul o a trie parte din toată soma vănzării ce au avut a da la 12 Iunie	58683
Sfertul ocnii pe luna lui Iunie	15333
Sfertul vămii pe Iunie	11000
Din venitul țiganilor gospod cesfertul al doile, pe April, Maio și Iunie din 125000 lei vănzare pe un an	31250
Cusurul deplin a cesfertului următorio pe April, Maio și Ioni ce să strănge dă la birnicii de prin târguri și jidovi orăndari de prin sate, de la mazili și ruptași, de la jidovi hrisovoliți, împreună cu cesfertul svăntului Gheorghie a ruptelor visteriei din 56576 lei ce cuprinde tot cesfertul pe aceste trei luni, bez 7879 lei care dintr'acest cesfert sânt încărcări în vedomostie dată pe luna lui Maio	48697
Din banii ialoviților din 87486 lei ce cuprinde o dare pe Mart, April și Maio bez 30740 lei încărcări în vidomostiile date pe Apr și Maio	56746
Banii poștelor ce s'au străns cu gostina dinpreună câte trei parale și doi bani de oae piste patru parale și un ban banii goștinii au cuprins	213850
	435560

VI.

Vidomostie arătătoare de câtă sumă de bani din visterie Cnejiei Moldaviei, în luna lui Iunie anului 1810, s'au întrebuințat în cheltuele facută Iulie 5 la anul 1810. [In monedă de argint turcească și galbini olandezi câte 10 lei galbănu].

	Lei	Bani
Cei cheltuiți mai mult în luna trecută Maio piste banii întrați în visterie într'ace lună după vidomstie ce		

s'au dat 70761,76

Ce s'au dat la înpărătească comisie a comisariatului banii cuviincioşi a spitalurilor pe luna trecută Maio, care s'au plătit acum în luna lui Ioni 71023,52

Cusurul din 70933 lei 108 bani ce au cuprins cumpărătoare a 272.174 puturi făn în iarna trecută după socoteala ce s'au dat Ex-sale sinatiorului bez 40000 lei scăzuţi prin vedomostie lunilor Ghenar Februar şi Mart 30933,108

Ţăitorilor poştelor progonul ce au avut a plăti Divanului pe şasă luni din anul trecut 809, adecă de la zi întăi Ioli şi păr la sfărşitul lui Dechem., care n'au întrat în sama închietă pe anul 1809 49174,115

Tot ţăitorilor postilor banii ce au avut a lua pentru ţinere poştelor acum în Ione pentru anul al doile, care să începe de la zi întăi Iulie din 265000 lei contractul lor pe un an 225000

Cheltuiala isprăvnicii curţii pămănteşti pe Iuni . 1242,33

Banii ce prin hrisoave domneşti sănt rănduiţi de să dau din banii vămii la cutie milelor pe şasă luni de la zi întăi Ghenar păr la sfărşitul lui Ionie din 5000 lei hotărăţi pe un an 13219,33

Să facu 463856,57

Din care scăzăndu-să suma veniturilor intraţi în luna aceasta în visterie 435560,5

Trec cheltuiţi mai mult piste suma veniturilor . 28296,52

Iordachi Roset vist.

VII.

Vidomostie arătătoare de cătă sumă au întrat în vistierie Cnejii Moldaviei în luna lui Iulie anului 1810 şi anumi din ce iraturi, făcută acum August 5 la anul 1810. [In monedă de argint turcească şi galbini olandezi căte 10 lei galbănul].

	Lei	Bani
Din vănzare slujbii desătinii a trie parte de bani ce au dat înoită la 15 Iulie din 160000 lei, vănzare		

slujbii	53333,40
Cesfertul ocnii pe luna lui Iulie	15333,40
Cesfertul vămii pe luna lui Iulie înpreună cu analogon la 10 unul	24754,70
Ce au trimis dregătorii până acum din rânduiala ialoviţilor a lunilor Iuni, Iuli şi August	5398
	98819,30

VIII.

Vedomostie arătătoare de cătă sumă de bani din visterie Cnejii Moldavei în luna lui Iulie anului 1810 s'au întrebuinţat în cheltuele făcute August 5 anul 1810.

	Lei	Bani
Cei cheltuiţi mai mult în luna trecută Iunie piste banii intraţi în visterie într'aceste luni după vedomostie ce s'au dat	28296,52	
Ce s'au dat la înpărătească comisie a comisariatului bani cuviincioşi a spitalurilor pe luna trecută Iunie, care s'au plătit acum în Iulie	71023,52	
Ce au dat d-lor ispravnici de Basarabie, cumpărătoare a 2569 stânjeni stuh pentru spitaluri şi alte comănzi oştineşti de la Bender şi Chilie dela 1 Oct. 809 şi păn la 18 Mai 810 afară de stuhul ce s'au dat cu rânduiala de prin sate fără plată	8022,60	
Facerea podului de la limanu Chiotaio ce iarăş din poruncă s'au urmat prin ispravnicul de Chilie .	1446,35	
Plata chiriei casălor d-lui vornicului Vasile Roset pe şasă luni ce au şăzut Ex-sa sinatorio Cuşnicov căte 500 lei pe lună	3000	
Cheltuiala ispravnicii curţii pământeşti pe luna lui Iulie	1472	
Ce s'au dat prin părcălabii de Hotin, cumpărătoare a doâ poduri trebuincioase la vadul de la Rămnice	2300	

Alte întămplătoare cheltuele oştineşti şi pămînteşti ce s'au plătit într'această lună care sănt trecute anumi în condica visteriei 10373,96

Să fac . . 125934,55

Din care scăzăndu-să suma veniturilor intrate întru această lună în visterie 98819,30

Trec cheltuiţi mai mult peste suma veniturilor . 27115,25

Iordachi Ro et vist.

IX.

Cătră Ex-sa d-lui adevărat sfetnicu de taină şi senator Crasnoe Milaşăvici întăiol prezedent al Divanurilor Moldovalahiei de la întăio Divan al Principatului Ţării Româneşti.

Gătindu-să socoteala de veniturile ce au întrat în visterie, şi de cheltuelele ce s-au făcut pe luna lui Iolie, să trimite Ex-tale cu arătare anume, pentru acele socoteli ce să cer pe lună cu toate că Divanu au mai arătat Ex-tale, că după cursul veniturilor şi cheltuelilor visterii Valahii nu să pot păzi curate şi întocmai după cum să cuvine, întăio că multe din venituri nu să pot împlini din ţară la vremea şi sorocu cel canonisit şi urmează ca cu deamănuntu şi în multe rănduri bani unui venit, să-s arate în multe socoteli de ale lunilor, fără nici un fel de lămurire şi deslușire. Al doilea de multe ori să dau alelhesap bani de la visterie cu pecetluituri mărunte ale Divanului pentru o madea şi după cum să plătesc aşa şi să şi trec în socotelele lunilor. Şi la urmă după ce să isprăveşte desăvărşit acea madea, să străng toate acele pecetluituri mărunte de să sparg. Şi în locu acelora să face un pecetluit cu arătare anume unde şi la ce s'au cheltuit. Al treilea să face orănduealâ dă bani pe la unii alţii pentru bani ce au a lua de la visterie pentru feliori de chieltueli, care orăndueli să facu asupra banilor ce ştie visterie că sănt judeţele datoare ca să răspunză. Şi după ce să fac orănduelele de să fac scăzămănt de liode pe la judeţe după trebuinţă, şi după pricini acelui scăzămănt, să ştirbesc orănduelele, sau că rămăn banii rămaş pe la sate sparte şi neputincioase, ori că să întăm-

plă alte trebuințe mai mari, și protimisindu-să acelea rămân orânduelele neînplinite și la urmă să plătesc de la visterie. Dintr'acestea și alte multe pricini să cunoaște învederat că socotelele lunilor nu urmează a fi potrivite cu pecetluiturile Divanului.

De acea ne rugăm atât pentru nepotrivirea pecetluiturilor cu ale lunelor socoteli, cât și pentru veniturile acelea ce nu să pot arăta în socoteli după orândueală. Și la vremea cea cuviincioasă ca să nu să socotească vre o vină sau greșală a Divanului, căci aceste socoteli nu sânt întregi și săvârșite, ce în parte de cea ce se poate aduna pe lună. Iar la general socoteală a visteriei să fie bine încredințat Ex-ta, că și veniturile, și chieltuelile toate să vor arăta întregi după orânduială.

1810 Aog. 17

Ban Manolache Crețulescu, Grigore Ghica, Evstratie Crețulescu, Constantin Balacean, Vel Vistiar Varlaam.

X.

Bani ce au primit Visteria în luna lui Iolie.

Tl.	Bani		
61405,63		Cei ce au rămas în visterie din luna trecută a lui Ionie.	
650		de la județu Argeș din ajutor breslelor adică neamuri, poslujn. mazăli și bresl. . . Ioli	1
2000		ipac de la Argeș din zaherea	1
480		din venitul după vitele ce trec înăuntru . .	4
8990		de la Gorj, din banii zaherelii	4
5000		ipac de la Gorj din diminiea lui Maio și Ionie	5
1477		de la jude. Argeșului din banii zaherelii . .	9
20000		luați înprumut cu zapis Divanului dela sărdar Constandin	14
45		de la oraș Cămpulung din zaherea. . . .	18
14000		din venitu vămilor adică din sfertu lui Oct.	18
6200		de la Mitropolie din bani zaherelii preoților	19
5000		de la județ Dolj din rămașița fănului anului trecut	22

30,60	de la oraș Cămpulung din diminiea lui Maio și Ionie	22
542	de la județ Prahovi ipac din diminiea lui Maio și Ionie	22
4387,45	de la județ Romanați din bani zahereli . .	22
2756	ipac de la județ Romanați din diminiea lui Maio și Ioni	22
1500	de la județ Mușcelul din bani zaherelii . .	23
6000	de la județ Argeșulu ipac din bani zahereli	23
743,85	de la județ Muscelului din tetraminiea breslelor, Maio, Ioni, Ioli și Avgus.	28
3639,22	din venitul vămilor ipac din sfert lui Avg..	28
1547,6	de la oraș Cămplung din rămășița fănului anului trecut	29
147921,116	toată suma	
101970,57	să scade cheltuiala	

45951,59 Acestia rămăn în visterie, cari să vor face venit la socoteala luni lui Avg.

Ban Manolache Cretulescu,
Grigori Ghica,
Evstratie Cretulescu,
Constantin Balăceanu,
Vel vistiar Varlaam.

XL.

Bani ce s'au dat și s'au chieltuit de visterie în luna lui Iolie.

Tl.	Bani	
801		Plata dă progoane la 89 cară ce au venit de la Bărlad cu zaherea la București din cumpărătoarea lui Polizache	1
242		dați cărăușilor de la 121 cară, ce venise de la Focșani cu zaherea la Lunca, și fiindcă s'au trimis deacilea la Turtucaea li s'au dat dă chieltuială câte tl. 2 dă car	1

600 Polcovnicului Marchi Sentoler leafă pe luna lui Ionie 1

300 daţi la zece lipcani ce s'au trimis însă 4 la expediţia poşti ot Hărsova, 2 la deputaţii luminatului graf Caminschi, 2 la deputat Excelenţii sale graf Langeron, şi doi la deputaţii Ex-sale ghenerał Luiza pe luna lui Iolie po tl. 30 fieşcare . 2

84 chieltuiala lipcanilor ce s'au trimis pe afară cu porunci în luna trecută a lui Ionie, bezi tl 200 ce s'au dat la Ionie 13 prin pitar Dumitrache .

340 Polcovnicului Denisiev cu tălmaciul şi gramaticu său chieltueala mesii pe luna lui Ionie . . . 2

1000 Slugerului Ştefan Lăcustean deputatu luminatului graf Caminschi leafa pe luna lui Ioli . . . .

1000 Iancului Nicole cu deputat Ex-sale ghenăral Camenschi leafa pe luna lui Maio şi Ionie . . . 2

320 chirie la 4 cără mocăneşti pe o lună ce s'au trimis peste Dunăre la Şumla în locu altor patru cară ce au fost mai nainte ca să să schimbe după cererea Ex-sale Dajuri? ghiniral 2

60 la doi neferi ce s'au trimis cu aceste cară pentru chieltuială drumului 2

67,60 la trei cără mocăneşti ce s'au trimis peste Dunăre cu provizie 3

500 chieltuiala la canţeleria Ex-sale ghenăralului Enghelgart pe luna lui Iolie 4

346 plata cărnie ce s'au dat în tainu cazacilor pămănteni şi altora pe luna lui Ionie 5

200 leafa pe luna lui Iolie Lucă tălmaciol Ex-sale viţ prezident 5

786 porucicului Podvisochi ce este orănduit la Vlaşca pentru plată dă progoane la zahereaua contribuţii 5

150 trimişi de chieltueală slugerului Nicolae epistaţii carălor ce sănt trimise la Silistra pentru ridicarea Turcilor robi 5

50 tainu Petcului căpit cu 30 arnăuţi ce s'au aflat

pe lângă Ex-sa ghenaral Zaz pe Ionie . . . 5

5000 daţi alelhesap prin stolnicu Iancul şi Costache Manul pentru chirii carălor mocăneşti ce se află orănduite peste Dunăre în poslușaniea oştirilor

1500 ispravnicului dă curte alelhesap pentru chieltueala meremeturilor spitalurilor, magaziilor şi cfartirurilor din Bucureşti 5

154 fustaşilor ce slujăsc la Divan pentru căte o păreche cezme ce le să dă pe tot anul la Paşti, şi fiindcă n'au luat atunci la Paşti, li s'au dat acum 6

90 la trei postelnicei ce s'au trimis mumbaşiri la trei judeţe, să facă trei sute cară pentru transpot tephanelelor 6

2000 celui dela judeţ Ialomiţi orănduit ofiţer Dombrofschi pentru plată dă progoane la zahereaua contribuţii 7

590 cusur din lefile canţelariştilor ot canţelaria rosească a Divanului pe luna lui Ionie, bez tl 1460 ce s'au dat la Ionie 29 7

674,21 chieltueala canţelariilor Divanului, visterii şi cea rosască, pentru hărtie, ceară tare, cerneală, balinuri, şi pentru podorojne pe Iolie 8

7,60 lefi lui Hovanoschi cazacu ce au venit cu carăle dă transport cu zaherea de la Focşani, întorcându-s earăş înapoi pentru chieltueala drumului pe o lună po parale zece pe zi . . . 8

300 auditoriolui de la comisiea cercetătoare leafă pe Ionie 8

1500 ipac ispravnicului de curte pentru meremet de spitaluri şi cfartiruri 9

30 pentru zece topoară ce s'au trimis în trebuinţa podului ot Turtucaia 10

1000 ipac ispravnicului de curte pentru meremet de spitale şi cfartiruri 10

375,60 pentru 186 tălpoae ce s'au luat de la Niculai Carciumaru şi la Zărpăzplas de aici din Bucureşti

din porunca Divanului de mai nainte pentru trebuința podului ot Hărsova, și neindestulându-s de atunci, s'au plătit acum 10

200 chieltueala mesii revizorului Stancevici pe luna lui Iolie 12

78 Schitu Rătești mila ce are prin hrisov domnesc pe acest următor anu 12

500 leafa pe luna lui Iolie lui Nicolae Mavros deputatu Ex-sale gheneral Zas 12

30 dați dă chieltueală lui Costache posteln. trimițându-s la Focșani cu 41 cară pentru încărcatu zahereli 12

862,60 dați leafă sărdarului Dumitru cu 15 neferi ai săi trimițându-s pe afară pentru izgonirea tălharilor însă 300 leafă sa pe trei luni Ionie Ioli și Aug. po tl 100 pe luna 562,60 la 15 neferi de la 15 Iolie până la sfârșitul lui Avg. unul po tl 25 = 862,60 . . . . . .

193 lui Teodor bulugbaș cu cinci arnăuți leafa pe luna lui Maiu 15

3000 plata ispravnicului alelhesap pentru meremet de spital și cfartiruri 15

1340 Poltcovnicului sovetnic ce s'au orănduit cu comisia nouă însă 500 pentru condice, 200 cheltueală mesii menzil poltcovn. sovietnic, 150 leafa unui secretar, 100 dragomanului, 240 la trei scriitori, 150 pentru hărtie, cerneală și actele, 1340 pe luna lui Iulie 15

1010 dați în lefile surugiilor de la Polevoi pociut pe două luni de la Apr. 27 până la Ionie 27 bez tl 500 ce s'au dat întăio la Apr. 28 15

250 Pitarului Dimitrache logofătu menzilurilor alelhesap în socoteala chieltueli drumului lipcanilor ce să trimit pe afară cu porunci în luna lui Iolie . 15

2633 leafa Zavizilor cu neferii lor pe luna lui Ionie însă

668 Zahariea tufacu cibaș

192 Teodor bulugbaşa
443 Nenciol bulugbaşa
443 Tanase
443 Sterie, 443 Sotir = 2633 15
117 leafa breslei armăşii pe luna lui Ionie însă 92 mesalagii, 5 duhov puşcări 20 t. armaş=117 . 16
93,60 unui cantaragiu ce este orănduit asupra cântăritului făinii leafă pe Apr., Maio şi 15 zile din Ionie po tl 35 pe lună cu tl 6 dres cântarului . 16
2420 trimişi Comisionerului Covache ce dedese în plată chirii carălor mocăneşti de la Silistra ce sânt în poslușanie oştirilor 16
1000 alelhesap prin sărd Chiţoran pentru hainele ce au făcut cazacilor pământeni . . . . . .
3000 lefi pentru spitaluri la casa comisariatului . . 16
30 Hristea logof, 30 Dinului logof 40 la 4 neferi trimişi la Vlaşca şi Teleajin mumbaşiri pentru cară ca să încarce proviant dela magaziea Bucureştilor şi să-l ducă la Ruscioc 17
100 cheltuiala drumului medeln Manole trimiţându-s mehmendar cu el Ciuperci până la Zămnicea . 17
1000 ipac ispravnicului de cuib alelhesip pentru meremet de spitaluri magazii şi cfarteruri . . . 18
256 daţi dohtoriolui Daniil ce s'au trimis la Teleajen pentru căutatu bolnavilor lăcuitori de acolo însă tl 200 pentru chieltueala drumului şi 56 pentru dohtorii 19
20 milă soţii lui Marin lipcan ce s'au omorât dă hoţi pe drumu Şumli 19
50 leafă pe luna lui Maio Iancului deputat după lângă Ex-sa ghenaral Ermacev 19
375 leafă lui Romanofschi dela cantelaria rosească de la Maio 15 până la sfârşitu lui Iol pe tl 150 pe lună . 19
30 lui Ilie postelnicul trimiţându-s la Ruscioc cu 119 care cu zaherea 19
30 la doi neferi ce s'au tocmit împreună cu post

Ilie la Ruscioc 19

3000 ipac ispravnicului de curte alelhesap pentru meremet de spital şi cfartir 19

80 chirie la un car mocănescu ce s'au trimis la Roşcioc la sluger Ştefan Lăcusteanu deputatu după cererea pe o lună 19

6055,16 Iancului Aronovici evreiol pentru saci ce au dat dă trebuinţa făini contribuţii 19

1000 ipac alelhesap sărdarului Chiţoran pentru îmbrăcamintea cazacilor pământeni 21

2000 ipac ispravnicului dă curte alelhesap pentru meremetu dă spital şi cfartiruri 22

10 milă preoţilor dela besereca sf. Ilie la ziua praznicului 22

40 la 2 postelnicei trimeţându-s la pod Turtucai, ca să dea ajutoriol la cele trebuincioase 23

4885 ce să făcuse orândueala ca să dea de jud. Dămboviţa sărdarului Nicolae Codracicu pentru plată de zaherea, şi neplătindu-să dă la judeţ, s'au dat dă la visterie 23

6200 ce să făcuse orândueală la vornicia dă politie din banii breslelor ca să-s dea Răducanului Clinceanu pentru cumpărătoarea lemnelor dă foc, şi neputându-să împlini banii din politie, şi pentru ca să nu-i să întâmple numitului zăticnire la cumpărătoarea lemnelor, i s'au dat de la visterie . 23

9000 ipac daţi alelhesap în plata chirii carălor mocăneşti ot Silistra 32

1700 Avaeturile visterii din bani ajutorului breslelor adică neamuri, mazăli, breslaşi şi postelnicei . 24

156 ofiţerului Podvisoschi pentru plată dă progoane la căratu zahareli dela Vlaşca 25

15 unui nefer ce s'au trimis la Ruscioc cu provizie 25

2000 ipac ispravnicului dă cute alelhesap pentru meremet de spitaluri şi cfartiruri 25

30 lui Iamandi posteln trimeţându-s la Ruscioc cu

	162 cară cu zaherea dela magaz. București . .	27
30	doi neferi ce s'au trimis cu aceste cară împreună cu numitu Iamandi post	27
10	Post Gheorghi trimeţăndu-s la Săcueni şi Prahova pentru carăle ce era să se trimită	28
10	Post Atanasie la Slobozia ca să încarce cele trebuincioase ale artelerii	28
100	ipac polcovnicului Vasile Bozgon dela Mehedinţi fiindcă s'au arătăt cu viteje asupra tălharilor izgonindu-i din judeţ	29
1900	cheltueala ştalui Ex-sale senatorului Crasno Milaşevici pe Iolie.	30
2000	plata la progoane pentru căratu zaherelii dă la Focşani prin Protopei ungher oficeal ce este orănduit la acel judeţ	30
50	Bulugbaşa Atanase trimeţăndu-s la Vlaşca şi Teleajen ca să facă o sumă de cară după la hazlăi şi să-le aducă la Bucureşti a să încărca cu zaharea şi să o ducă la Rusciuc.	
150	la 10 neferi po tl 15	30
226	la 113 cară din sud Vlaşca ce au adus bolnavi dela Rusciuc la spital căte tl 2 la fieştecare car de chieltueală. Şi s'au trimis earăş la Ruşcioc pentru adresa bolnavilor	30
3000	ipac ispravnicului dă curte alelhesap pentru meremet de spital şi cfartiruri	31
1516,80	lui Simion Cocu leafă pe patru luni şi 10 zile adică pe Ghenar, Febr, Mart, Apr şi zece zile din Maio po tl 350 pe lună	31
300	auditorului	
300	la doi scriitori dă lă comisiea cercetătoare leafă pă lună lui Iolie	31
10	milă preoţilor dela beserica sf-lui Panteleimon la ziua prazneculuí	31
15960	Alelhesap din lefile lozilor boerilor divaniţi i de-	

pertamentari și alți din suma catastișelor de Apr Maio. . . . . .

101.970,57 Toată suma.

Ban Manolache Crețulescu,

Grig. Ghica. Vel vistier Varlaam.

XII.

Catră... Vasilie Crasno Milașevici Divanul Cnejii Moldovii.

Prin predlojanie înalt Ex. V. din 11 Avg. subt No 1787 înțălegand Divanul răspunsul ce s'au dat de cătră înalt Ex-sa Domnul ministrul fănănsurilor asupra primirei vidomostiei socotelilor de mai înainte cerire pentru tremiteri socotelilor de acum pe 6 luni.

Nu lipsește a arăta înalt Ex-v că iată spre urmare poroncită, făcăndu-să o vidomostie de socotială pe 6 luni de la zi întăi Ghenarie 1810 până la zi întăi Iolie a acestui an să alăturiază langă aceasta înștiințare însămnată supt litera A însă sfărșătul acestie socoteli de 6 luni încheea precum să va vide în driaptă urmare sa, adică trecăndu-să în venituri bani porției de carne care s'au luat de la locuitori supt acest nume. Iar în daturi nu s'au trecut dați la comisie proviantului, pentrucă nu s'au dat ce s'au întrebuințat în plata progoanelor cărăturei de toamnă și de iarnă, căci cunoscut iaste înalt Ex-v și din cele mai înainte arătători a Divanului cătra înalt Ex-v pentru aceasta, că plată progoanelor aceștii cărături au fost hotărătă de strălucirea sa mai marele comandir a armiei și procotohul înalt Ex-v prezident au și slobozit voe Divanului ca până să vor lua banii din hazneaoa împărătească să să de lăcuitorulor cărăuși ci era cu transportul în socoteala plății progoanele spre cheltuiala drumului și întra'cest chip, pentruca s'au dat și din banii porției de carne în plată de progoane s'au trecut așămine în vidomostie socotelii, rămăind și prisos într'aceste 6 luni 127669 lei 47 bani după chipul al adevărat cu care s'au urmat neplătindu-să banii porției de carne pe aceste 6 luni. Dar socotindu-să că o socoteală ca această pe aceste

6 luni de vreme ce nu are însfărşet închegare sa, pentrucă nu s'au dat banii porţiei de carne, acei care s'au luat şi supt aceasta numire şi sănt hotărăţi pentru acest sfărşit, rămăind ca să ea de acum banii progromului din hazneaoa împărătiască şi apoi să să pue la cale dăndu-să banii porţii de carne la împărătiasca comisie a proviantului şi când aceasta să va face atunce rămăne strămutată aceasta vidomostie a socotelii de 6. luni.

Spre această s'au mai făcut şi altă vidomostie de socoteală tot a acestor 6 luni însamnată supt lt. B întru care neschimbate fiind toate celelalte condee a veniturilor precum şi a datoriilor numai condeiol dă venitul de la lăcuitori pentru porţie de carne nu s'au trecut pe aceste luni. Dar asămine şi la datorii nu s'au scăzut nici în arătare de datorii în progoane, ce numai s'au însămnat, că acest venit să va trece în sama celor viitoare 6 luni acestui an. Şi numai această socoteală poate să fie nestrămutată. Iar ace de mai sus arătate urmiază a ave prifacere sa. Apoi dar după această socoteală însămnată supt lt. B prisosul cel adevărat în 6 luni 52560 lei 87 bani, pentrucă ceilalţi au urmare lor în răsplătire ce datornică la comisie proviantului pentru porţie de carne.

Deci dintru aceste doao socoleli ori care va socoti înalt Ex-v că va fi mai bine primită acea să va trimite la Domnul ministru finansurilor pentrucă amăndoă sănt drepte. Iar una urmiază a avea schimbare mai în urmă, după ci să va slobozi din hazneoa împărătească banii progoanelor care sunt peste 400 mii lei. Şi Divanul atunce oprind dintru aceea cât au dat lăcuitorilor în progoane va răspunde la comisie proviantului plata toată a porţiei de carne.

Iar pentru mirare Domnului ministru a fănansurilor asupra socotelii cei cu tahmin, care s'au trimis pentru veniturile şi cheltuelile anului următori 1810 că ar fi cu împuţănare socotite veniturile ce să nădăjduesc a să lua în anul curgătorii decât aceli, ce s'au luat în anul trecut 1809.

Spre dezlegarea acestii mirări ca să să încredinţeză înalt Ex-sa nu lipseşte Divanul cu cinste a arăta 1-tăi că tahminul pentru nădăjduitul venit este pururе greşit neştiindu-să încungiurare anului până la sfărşit care venit nestrămutat va aduce. In-

tr'acest chip au fost socotiala care s'au dat mai înainte şi întru care s'au arătat prisos până la sfărşitul anului 194316 lei 54 bani. Intr'acest chip va fi şi această socotială care să trimite acum alăturându-să aice, făcându-să de iznovă şi trecându-să slujbile ruşumaturi, ce s'au vându pănă acum cu suma ce adevarată. Şi numai cu slujba vădrăritului trecută în tahmin, fiindcă de acum iaste să să di în vănzare. Şi iată că de la ce mai dinainte socotială până la această iaste osibire pentrucă prisosul până la sfărşitul anului să alcătueşte în sumă de 365639 lei 117 bani. Şi poate până la sfărşitul anului va mai fi osăbire, care atunce să va cunoaşte.

2-le. Şi cu toate aceste de mai sus pentru recunoştinţa sumei cei adevărate a veniturilor nu să poate socoti micşurare în străngerile anului pentrucă de ar fi fost micşurare în venituri, apoi de vreme că cheltuelile sănt tot acele fără nici o înputănare ar fi urmat a să arăta neagiungire, iar nu prisos, precum să arată acum.

Pricina iaste că în socoteala anului 1809 au fost arătări în venituri 353993 lei ce s'au fost străns dela locuitori cu numire de banii zaherelii, care bani apoi cu prisos sănt precum în cheltuele arătându-să că s'au dat 639450 lei în cumpărătoare de proviant şi furaj.

Acum lipseşte din venituri ace străngere de banii proviantului şi a furagiului. Dar din suma datorilor lipseşte toată cumpăratoare de proviant şi furaj. Şi în locul acestii străngere de 353993 lei urmează în anul acesta după înaltul împărătesc ucaz dare proviantului şi a furagiului controbuţiei în număr de 51 mii cesferti, care în bani socotindu-să poate să alcătuiască o sumă de 800 şi 900 mii lei. Acest condei a contribuţii lipseşte şi din venituri şi din cheltueli, urmând a să da osibită socotială în natura proviantului şi a furagiului după cvitanţie. Când şi controbuţie să va adăogi în venituri cu mult mai mult prisoseşte dare ţării în anul acesta.

3-le Mai sănt şi banii moşiilor Hotănului, care din vreme în vreme găsându stăpănii să dau. Deci în anul 1809 pentru moşiile care nu au fost eşit stăpănii s'au folosit visterie pământiască cu 132193 lei 40 bani.

In anul acesta curgătorio, fiindcă s'au dat cele mai multe şi tot să dau stapăni lor de va mai rămăne vre un chip folos acela să va treci la sfărşitul anului.

In scurt adăogire iaste în veniturile cele legiuite de căt în suma anului trecut şi în cheltueli cu iconomie măsurat şi poate prin ştinţa înnalt Ex-v. Şi pe toată luna să va urma trimitire socotelilor. Iată asemine socoteli şi a casii răsurilor = 2 = de o potrivă pe 6 luni dela 1 Ghen 1810 păn la sfarşit lui Ionie şi una cu tahmin pe deplin anul 1810.

Const Ghica logof Balş logof,
Iordachi Roset vist.
1810 Avg. 30, Eşi

XIII.

Vidomostiea arătătoare de toate veniturile Cnejii Moldaviei pe anul curgător 1810, care de al doilea s'au răpus cu tahmin acum la August 30 anul 1810. [In monedă de argint turcească şi galbini olandezi căte 10 lei galbănu].

	Lei	Bani
De la birnicii de prin tărguri şi jădovi orăndari de prin sate patru cesfert. căte de trei luni pe un an .	44635	53
De la mazăli şi ruptaşi din toată ţara pentru dăjdii căte de trei luni într'un an	50248	15
De la jădovi hrisovoluţi patru cesferturi căte de trii luni pe un an	47602	
De la ruptile visterii doâ dăjdii ce să străngu într'un an adică una la svăntu Gheorghie şi alta la svăntu Dimitrie	43763	
De la dughenile şi crăcimele de prin tărguri, care să străngu numai odată într'un an în lunile Ghenar, Febr, şi Mart	42443	
De la lăcuitorii birnici de prin sate dările ce să străng căte pe trii pentru porţie cărnii oşteneşti pe patru dări	368262	
Banii ce s'au străns pentru ţinere poştilor, înpreună cu banii goştinii căte 3 par şi 2 bani de oae în		

lunile Apr, Maio şi Ioni 213850

Slujba goştinii care să ea căte patru par şi un ban de oae. S'au vândut cu contract d-lui vist Iordachi Roset drept 176050

Slujba desătinii ce să ea di pi stupi şi rămători căte opt par şi un ban. S'au vândut cu contract d-lui Costandin Balş drept 160000

Slujba vădrăritului ce să strânge di pe vinul ce esă din ţară care are să-s vândă la Săptbr. cu tahmin 240000

Ocnile cu sare pe un an adică şapte luni păn la sfârşitul lui Ioli după analoghie vânzării de mai înainte cătră d-lui vist Iordachi Roset de 184000 lei pe an, şi cinci luni de la zi întâi Avgust păn la sfârşit lui Dechembr. după analoghie vânzării de acum de 229800 lei pe an cu contract iarăş d-lui vist Iordachi Roset şi fac pe anul 1810 203083,40

Vama iarăş pe un an înpreună cu analogon la zăci unu adică şasă luni păn la sfârşitu lui Ioni, după analoghie vânzării cătră d-lui logof Costandin Balş din anul trecut de 120000 lei capite pe an. Iar pe 6 luni la sfârşit lui Dechem. după analoghie vânzării de acum cu contract d-lui polcov Manolachi Balş drept 270050 lei pe an. Şi fac pe anu 810 banii vânzării cu analogon la zăci unul 214527,60

Venitul horelcii ce să ea căte 60 par de toată vadra cu holercă ce vine de piste hotar în Moldova şi s'au vândut cu contract d-lui vist. Iordachi Roset drept 196000

Venitul ţiganilor stăpânirii ce să strânge în patru dări căte de trei luni, şi s'au vândut cu contract d-lui Costandin Balş pe un an 125000

Venitul Besarabiei ce s'au vândut cu contract d-lui vist. Iordachi Roset de la 20 Apr. 810 şi păn la 20 Apr. 811 286000

Fac . 2411464,48

Iar tocma ce adevărată sumă a veniturilor să va şti la înplinirea anului.

XIV.

Cheltuelile ce s'au făcut păn acum şi să socotesc că să vor mai faci din veniturile arătate pe anul acesta 1810. [In monedă de argint turcească şi galbini olandezi căte 10 lei galbănu].

La trebuinţăle cele oşteneşti

	Lei	Bani
Banii spitalului ce să dau la comisie înpărătească a comisariatului căte 71023 lei 52 bani pe lună cuprind pe an	852281,	24
Pentru meremeturi şi alte întocmeli a spitalurilor după urmare ce s'au văzut păn acum, cu tahmin pe un an	60000	
In porţie ce de carne la proviască comisie pe un an	354248,	44
Banii ce cu opştiască socotinţă şi hotărăre Ex-sali prezedentului Divanului s'au dat iraturile visterii agiotor în cumpărătoare părţii dintăi a zahirelii de contribuţie, afară de banii ce s'au străns şi să străng întru această trebuinţă. Pentru care după săvărşire să va da socotială	110485	
Cumpărătoare a 272174 puduri făn ce au mai trebuit a să puni pentru hrana cailor oşteneşti pe la magaziile unde s'au fost sfărşit fănu acel făcut cu rănduială din ţară	70933,	108
Porţie ecspeditorilor, a pisarilor şi a zăloagilor, de pe la poşte pe un an	11500	
Chirii de casă în care sănt spitaluri oşteneşti şi moniţii	12200	

In trebuinţăle pămînteşti

Pentru ţinere poştilor pe un an după contractul ce iaste închiet	265000	
In plată progoanilor ţiitorilor poştilor pentru cinovnici şi slujitori ce să trimit cu trebi, şi pentru ecspediţie cărţilor oşteneşti pe şasă luni din anu trecut, adică de la zi întăi Ioni păn la sfârşitul lui Dechembr		

1809 ce n'au încăput a să plăti din iraturile acelui an . 49175,115
Iarăş ţiitorilor poştilor pentru progoanele anului 1810 cu tahmin 120000
Cheltuiala ispravn. curţii pământeşti cu tahmin pe un an 20000
Alte cheltuele următoare atăt de către visterie căt şi de către dregători în feliori de trebuinţi pe un an socotindu-să numai căte 10000 lei pe lună. Iar suma ce adivărată să va şti la înplinirea anului . . . 120000
2045824, 51
Şi fiindcă suma veniturilor pe un an este . . 2411464, 48
Din care scăzându-să suma mai sus arătată a cheltuelilor 2045824, 51
Să înţălege că pot să prisosască din venituri care s'au socotit a rămăne în socotiala contribuţii anului 1811 365639,117

Iordachi Roset vist.

XV

Samă pentru sumile cu tahmin de veniturile şi daturi a căsăi răsurilor cnejii Moldaviei pe anul 1810 care s'au făcut acum de al doile la Avgost 30.

Samă arătătoare ce fel de venituri are casa răsurilor a Cnejii Moldaviei şi cătă iarăşi dintru aceli prin tahmin să socoteşti că pot să între întru această casă în curgire anului 1810 care s'au făcut de al doile acum la Avgost 1810 [în monedă de argint turcească].

Lei Bani

Răsurile cesfertului pe trei luni Ghenar Februari şi Mart ce să strănge de pe la locuitorii de prin sate şi tărguri 144399,99
Răsurile căte 15 parale la leu pe suma de 42443 lei ce ea visterie odată într'un anu în lunile Ghenar Febr. şi Mart de la dughenile şi crăşmile de prin tărguri, pe care sumă cuprind răsuri 15916,15

Răsurile pe 12536 lei 45 bani suma ce ea vesterie în lunile Ghenar, Febr. şi Mart de la mazăli şi ruptaşi, pe care suma căte 15 parale la leu cuprind răsuri. 4701,15

Răsurile cesfertului pe trei luni April, Maio şi Ioni ce să strănge de pe la lăcuitori de prin sate şi tărguri 123181,96

Răsurile căte 15 parale la leu pe suma de 12553 lei 75 bani ce se ea de cătră visterie în lunile April, Maio şi Iuni de la mazăli şi ruptaşi. 4707,72

Răsurile cesfertului pe trei luni Iole, Avgost şi Săptembr ce să străngi de pe la locuitorii de prin sate şi tărguri. 123181,96

Răsurile căte 15 parali la leu pe suma de 12553 lei 75 bani ce să ea de cătră visterie în lunili Iole, Avgost şi Septem de la mazăli şi ruptaşi 4707,72

Răsurile cesfertului pe trei luni Octombr, Noembr şi Dectem ce să strângi de pe la lăcuitorii de prin sate şi tărguri. 123181,96

Răsurile căte 15 parale la leu pe suma de 12553 lei 75 bani ce să ea de cătră visterie în lunile Oct, Noem şi Dechem de la mazăli şi ruptaşi. 4707,72

Din slujba goştinii ce să ea de pe oi analogon la zăci lei unul, şi banul milii la zăci doi pe suma vănzării, care slujbă s'au vândut la 15 a lunii lui April 1810 cu 176050, d-sali vist Iordachi Roset şi pe această sumă au cuprinsu analogon şi banul milii 50995

Din slujba desătinii ce să ea de pe stupi şi rămători analogon la zăci lei unul şi banul milii pe suma vănzării, care slujbă s'au vândut la 15 a lunii lui Iole d-sali logofătului Costandin Balş cu 160000 lei şi pe această sumă au cuprinsu analogon şi banul milii . . 24484,102

Din slujba vădrăritului ce să ea de pe vin analogon şi banu milii 50666,80

Suma veniturilor care cu tahmin s'au pus cu tot să între în casa răsurilor 674831,95

Să adaog lângă suma venitului acestui an, această sumă care au prisosăt din veniturile păn la ză întăi Ghenar din anul 1810 după samile ce s'au închiet păn la aceasta vremi 33542,40

Toată suma ce cu tahmin să alcătueşti pe acest anu împreună cu suma ce au presosit din veniturile anului trecut 708374,15

XVI.

Samă arătătoare de cătă sumă de bani urmiazi trebuinţă a să da în plata lefilor din veniturile ce să socoteşti că vor să între în case răsurilor în anul acesta. (în monedă de argint turcească).

	Lei	Bani
Toate lefile pe luna lui Ghenar	54083,19	
Pe luna lui Februare	58853,19	
Martie	53953,19	
April	53583,19	
Toate lefile pe luna lui Maio scăzăndu-să întru aceasta lună lefile epistaţilor şi a stanţierilor fănului oştenesc	49173,19	
Pe luna lui Ioni	50586,109	
Ioli	50310,39	
Pe Avgost adăogăndu-să întru aceasta lună liafa rănduiţilor asupra facerii fănului oştinesc	52914,79	
Pe luna lui Săptembrie	52914,79	
Octombrie	52914,79	
Toate lefile pe luna lui Noembrie scăzăndu-să întru aceasta lună liafa rănduiţilor asupra facerii fănului oştinesc şi adoagăndu-să lefile epestaţilor şi a rănduiţilor pe la stanţiile cu făn oştenesc	55804,79	
Toate lefile pe luna lui Dechembrie	55804,79	
Şi toată suma pentru plată lefilor în anul acesta 1810 să socoteşti că va ajunge păn la	635896,38	
Şi suma această a daturilor scăzăndu-să din suma veniturilor care s'au alcătuit cu tahmin, mai rămăn încă suma pe anul 1811	72477,97	

Şi din suma aceasta ce prisoseşti au să să de 50000 lei în banii zahirelii controbuţiei pe anul 1811 după obştiasca socotinţi hotărâtă prin predlojania înalt Ex-sale senatoriolui.

Iordachi Roset vistier.

XVII.

Vidomostie de banii ce s'au cheltuit din visteria Cnejii Moldaviei în trebuinţe ostăşeşti în opt luni din anul trecut adică de la 1 Ghenar 1810 şi păn la 1 Săpt, afară de cheltuelile acele pământeşti.

	1810 Săpt.
La împărateasca comisie Comisariatului banii rănduiţi de să dau pentru spitaluri după poronca răposatulu D. ghin. feldmarşal Prozorovschi şi după cfitanţile comisii de primire, pe opt luni căte 71023 lei 25 bani pe lună	568187,56
In meremeturi şi alte întocmiri a spitalurilor atăt aice în Eşi căt şi pe afară, după cererile smotritelilor şi după trebuinţi, după anume izvoade cercetale şi iscălite de cilenurile Divanului	29580,96
Banii ce cu opştiasca socotinţi şi predlojănie Ex-sali prezedentului Divanului s'au dat din veniturile visteriei agiotor în cumpărătoare părţii dintăi a zaherelii controbuţiei, afară de bani ce s'au străns şi să străng întru aceasta trebuinţi. Pentru care după ce va lua sfărşit să va da socotială	110485
Cumpărătoare a 272174 puduri făn ce au mai trebuit a să pune pentru hrana cailor ostenești în anul acesta pe la magaziile ce s'au fost sfărşit fănul ce au fost făcut cu rănduială din ţară. Pentru care sănt cfitanţile cinovnicilor oşteneşti de primire fănului . .	70933,108
Liafa smotritelilor şi a pisarilor oşteneşti ce sănt pe la pocite care s'au dat cu predlojăniile Ex-sali sinatoriolui pe opt luni de la 1 Genari păn la sfărşitul lui Avgust	3663,60

Plată proviantului zaloagelor de pe la pocite care iarăș din poroncă oștenească este rănduit a să da pe 6 luni de la 1 Ghenaru păn la sfărșitul lui Ioni, până când au dat dregătorii socotială 1555,27

Plată lumănărilor pentru caraul și cantelerii ce să dau d-sali comendantului din Eși căte 132 lei pe lună după cfitanțile sali, pe opt luni 1056

Iarăș plată de lumănări întru aceste trebuinți prin dregătorii de pe afară numai pe 6 luni păn la sfărșit lui Ioli păn când ș-au închiet ispravnicii sămile . . 1253

Chirii de casă ce sănt luate pentru spitaluri și alte trebuinți oștenești, după de mai înainte opștiasca socotinți a Divanului prin simfonie Ex-sale sinatoriolui 11800

Cumpărătoare a doaă poduri ce s'au așăzat la vadul de la Rămnice pentru trecire oștenilor din cea parte și a proviantului oștenesc, după poronca Ex-sali sinatoriolui 2300

Pentru facire unui pod de la Chiotaio ce s'au urmat de ispravnic de Chilie după cerire Ex-sali comandirului forșaturilor Basarabiei 1446,105

Ce s'au cheltuit prin d-lor părcălabii de Galați și de Hotin în trebuință magaziilor celor pentru proviant oștenesc după trebuință ce au fost 1749

Pentru hrana arestanților aici în Eși după cvitanții și la Focșani 1185,30

Cheltueala făcută prin d-lui aga pentru meremetul cuptoarelor de la Frumoasa spre coptul posmagilor 803,66

Pentru proviantul soldaților statului după predlojăniile Ex-sali sinatoriolui 1187,90

In plată progoanilor ce au să ea lăcuitorii de la hazne pentru cărăturile ce au urmat după osăbită socotială ce s'au dat Ex-sali sinatoriolui de căt cuprind acei bani. S'au dat din poronca Ex-sali sinatoriului Cușnicov alelhesif din banii visterii 106002,60

Fac. .913189,104

Afară de cheltuelile ce vor mai fi făcute prin dregători în trebuinţăle oşteneşti păn la zi întăi Sapt, care nu să pot şti acum, pentruca, n'au venit încă sămile darilor următoare pe tri luni, Iolie, Avg şi Săpt.

Iordachi Roset vist.

XVIII.

Socoteala visteriei Valahii pe unu anu de venituri şi chieltueli din care unele s'au pus după cum să află acum şi sănt ştiute visteriei, iar altele s'au socotit cu tahmin dela prima Ghenar 1811 până la prima Ghenar 1812.

Tl. Bani	*Venituri.*
2400000	dajdiile ce sănt întocmite pe luni socotindu-să cu tahmin pe 16000 liode însă 1440000 lei pe 6 luni de la prima Ghenar până la sfărşitul lui Ioni de liode po tl 15 şi 960000 lei de la Iolie 1 până la sfărşitu lui Dechem. tot pe aceste liode po tl 10 fiindcă pentru tl 5 ce s'au scăzut pentru uşurinţa lăcuitorilor s'au facut arătare Ex-sale Domnului viţe-prezident, dar răspuns n'au venit până acum.
384000	pentru banii fănului şi ai orzului poştilor ce s'au orănduit a să înplini în bani din ţară în locu de natură, ipac cu tahmin po 16000 liode de liode po tl 3 pe lună de la Maio 1 până la sfărşitu lui Dechem.
107283,97	După trei dajdii tetraminii ale menzilor, breslaşilor, socotindu-să tetraminiea căte tl 35761 bani 32 după tetraminiea trecută Sept., Oct., Noem., Dech., fiind că cele de acum socoteli n'au venit până acum după la judeţe, bez pricinile de morţi, fugiţi şi scăpătaţi ce s'au scăzut din suma veniturilor.
10104	Ipac după trei tetraminii ce să înplinesc din politia Bucureştilor pentru lefile... pristaţi, socotit după tetraminia de Sept., Oct., Noem., Dech. 810 căte tl 3368 la o tetraminie.
906190	ajutoriol ce s'au scos la ocne (?) anul trecut pentru

plata zahereli contribuţii curgătorului an... însă 684540
liode 17113 birnici po tl 40.
114490 liode 11949 scutelnici po tl 10.
59450 liode 11890 poslușnici 5.
12710 „ 4271 slujitori 10.

906190

205156 cu tahmin după fănul ce să înplineşte în bani după orănduieala ce s'au făcut în anul trecut fiindcă n'au venit până acum la visterie după la judeţe socotindule acesti bani.

111833 după iscăliturile armăşii pe un an.

1500 venitu căminării asăminea.

7484,60 din iratu agii care este să să răspunză până la sfărşitu lui Sept venitul 12515,60 ce s'au făcut venit la socotelile anului trecut.

416000 vămile
350000 ocnile } După cum s'au vandut la cochivechi
330000 oeritul

900000 Cu tahmin pentru dijmărit şi vinărit.

24480 apaltul lotăriilor din Valahia mare pe unu an.

2400 după lotăria din Valahia mică din tl 4800 ce s'au vândut într'un an, socotindu-să cu tahmin pe 6 luni, adică de la Iolie până la sfărşitu lui Dechem fiindcă întărirea pentru vănzarea acestii lotării n'au venit până acum dela Domnul sinator, iar tl 2400 rămăn a să face venit la socotelile anului viitor.

5400 după vănzarea clăplui (?) de la prima Aprilie până la sfărşitu lui Dechem pe lună tl 600 din tl 7200 ce s'au vândut într'un an, fiindcă ceilalţi bani, ramănu a să face venit la socotelile anului viitor.

95100 după vama vitelor ce trec înlauntru în Transilvania, precum s'au vândut la cochivechi, pentru care cu toate că s'au facut arătare prin nota Divanului către Ex-sa dum. viţe-prezident ca să rămăe acest hazmet, căci de va fi slobodă trecerea vitelor în lăuntru, să vor impu-

ţina cu totu vitele lăcuitorilor ţării dar până acum răspuns n'au primit Divanu.

57750 După apaltul Brăilei din tl 115500 ce s'au vândut pe un anu socotindu-s pe 6 luni adică de la Iolie, până la sfârşitu lui Dechem, fiindcă întărire pentru vânzarea acestui apalt n'au venit până acum dela d-lui senatoru, iar tl 57750 rămâni a să face venit la socotelile anului viitor. De acea să socoteşte începerea anului viitor cu tahmainu dela Iol 1.

22621 Dela d-lui vorn. Bălăceanu care bani îi luase dela Craiova, când au fost acolo orânduit cu cercetarea comisii, şi din poruncă au răspuns la visterie.

600 Dela oraş Cămpulung obicinuit avaet ce să lua mai înainte pentru po(stelni) cie dar acum s'au făcut venit visterii pe următor anu lt 1811.

24567,12 bani ce au primit visteriea până la Maio 5 dela cinstita comisie cercetătoare din Bucureşti, după cercetarea ce din poruncă să face.

1776,75 ce s'au înplinit dela Carnetu Cornil din polcu belaruschi hăsarchi care bani au fost rămas asupra lui din bani ce i s'au fost dat în anu trecut pentru plata progonului zaherelii Febr. 17.

3632,60 după progoane ce s'au înplinit de domnu sinator şi s'au trimis visterie 26.

120 ipac prin viţe prezident 930 de la potporucicu Cehornei ce au fost orânduit cu roata Şăminov.

6362007,94 bez tl 17650 apaltul cărţilor de joc fiindcă acestia sânt ai casi podurilor politii.

Banii ce are a lua Divanu de la casa Comisii.

Tl.	Bani	
1181779,101	65397,20	Plată dă progoane pe lt 909 după socoteala ce este dată la comisie.
	56087	ipac plata de progoane pentru zahereaoa ce l-au cărat dela o magazie la altă pe lt 810.

298505 ipac plată dă progoane la zaharele ce s'au cărat din magaziile Focşanilor după socotelile cinovnicilor în lt 1809 şi 1810.

381660 Plată dă progoane la 19083 cară ce l-au dat în feluri de transporturi de la prima Ghenar 1810 până la Oct când s'au făcut această socoteală după porunca şi cererile ce s'au făcut după vremi.

220425 pentru plată boilor şi a carălor ce s'au dat pe leat 1809.

26755,81 ipac plată carălor ce s'au dat în leat 810 adică 450.

94530 chiriea carălor mocăneşti ce au slujăt în trebuinţa oştirilor, atăt în Valahia mare, căt şi peste Dunăre.

38420 plată dă progoane la 1921 cară ce s'au dat în feliori de transiporturi în luna lui Noembr şi Dechem în lt 810 după porunca şi cererea ce s'au făcut.

1181779,101

7543787,75

6330440,70 să scade suma chieltuelilor după cum inainte arată.

1213347,5 acestia prisosesc.

Vel Vistier
Varlam

Al Ungrovlahiei Ignatie.

Nic. Golescu? Ianculeu?

Cheltueli pe un an dela prima Ghenar 1811 până la 1 Ghen. 812

Cheltueli ostăşeşti

Tl. Bani

852281,30 ce sănt orănduiţi a să da la casa comisii comisariatului pentru cheltuelile ospitalurilor, pe lună căte tl. 71023 parale 17 după orănduiala răposatului proin glavnoe comand. ghenăral Caminschi.

354242,24 pentru plata porţioanelor dă carni la oştiri pe lună

căte tl. 29520 bani 22 care bani să dau la comisia proviantului.

4500 ipac la masa proviantului pentru 3000 cesfert. păsat po tl. 15.

942600 plata zaherelii contribuții curgătorului anu însă 5250000 pentru 25000 cesf. făină po tl. 21. 377600 pentru 25000 cesf. făină po tl. 21. 40000 plată dă progon la 20000 cesf. caștiol dintăi însă 10000 cesf. făină 10000 cesf. orz po tl. 2 cesfertă.

80051,49 pentru zaherelele ce au rămas neplătită din contribuția anului trecut și s'au plătit din veniturile curgătorului an însă

Tl. Bani

21022,105 pentru 1000 cesf. 6 cesferime și 8 garnițe făină po tl. 21 bezi 26499 cesf. ce s'au trecut la socoteala anului trecut.

47672, 16 pentru 5709 cesferte 5 cesferime și 1 garniț ce s'au trecut în socoteala anului trecut.

10156, 48 cusur ce au rămas neplătit din socoteala păsatului păn la sfârșitu lui Dechembr lt 1810.

1200 plată dă oem la 60000 cesf. grău ce s'au măcinat la morile de la Uluiți, bezi tl 2400 ce s'au trecut în socotelile anului trecut. 80051,49

137321 plată dă făn pe la polcuri pentru fănu ce s'au luat în natură de la magazii din socoteala fănului anului trecut 4225 însă, s'au plătit de la visterie pe la polcuri până la 9 Noembr.

78360 s'au plătit la Craiova prin vornic Manolache întăio ocărmuitor după socoteli și cfitănți ce au trimis la visterie.

39736 prin medeln. Manole ce au fost magazier la magaziea ot Buzău după socoteală și cfitănți ce au dat.

15000 cu tahmin pentru fănul ce s'au orănduit ca să-i plătească ispravnicii dela Vălcea și Gorj la polcurile ce au fost orănduite acolo în partea locului. 137321.

65487 care bani s'au dat din visterie după orăndueala d-lui

biv vel vist Costand. Varlaam podracinilor de făn din anul trecut şi d-lui are să dea sama pentru aceşti bani, fiindcă vistieria nu este datoare ca să-i plătească după cum s'au mai arătat.

28000 cheltuiala brutarilor ce fac pâine şi pesmet pentru oştiri cu tahmin.

7500 chiria carălor mocăneşti ce să trimit după vremi cu feliori dă trebuinţă.

4850 chiria carălor mocăneşti ce au carat făn în luna lui Febr., Mart şi Apr. de la Lunca la magaziea Bucureştilor.

972928,60 chieltuiala poştilor din toată ţara însă.

Tl	Bani	
241491		analogon ce să face ca să ea epistaţii vechi ai poştelor de la Mart 1 pană la 10 Maio.
691437,60		epistaţii cei noi anologon pe 7 luni şi 20 zile de la 11 Maio pănă la sfărşitu lui Dechem căte 180375 lei pe 2 luni socotindu-s la 5850 cai po tl 185 calul.
40000		cu tahmin pentru inamuri ipac pe 7 luni şi 20 zile.
972928,60		

158563,75 meremet de spitaluri.

105478 meremet de cfartiruri.

42053,78 cheltueli de magazii după socotelile anului trecut.

65619,99 cheltueala podului ce s'au făcut la Ruscioc după socoteala ce s'a trimis Ex-sale viţ-prezident.

60000 pentru 2 poduri ce s'au făcut din nou pe apa Oltului, şi pentru pod ce s'au făcut pe apa Jăiolui în Valahia mică, cum şi pentru alte cheltueli mărunte de meremeturi ce s'au socotit cu tahmin pentru toate podurile din Valahia mică.

35547,93 Feliori de chieltuelă întămplatoare ostăşeşti după socotelile anului trecut.

22626,60 cheltuieala celor trimişi pe afară cu trebi şi porunci după socoteala anului trecut.

40000 cu tahmin plată dă dobândă pentru bani ce s'au luat înprumut după vremi.

8121,42 obicinuite cheltueli ale cançelariilor.

349512,48 leafa şi cheltuiala revizăi i cheltuelile şatărilor i cheltueala mesii ofiţerilor ce sănt orănduiţi pe la judeţe, hărbaţi, neferi şi alţii ce să află slujind în trebi ostăşeşti însă 175912 bani 24 după cum s'au plătit până la sfărşitu lui Ionie, iar pe 6 luni de la Iolie până la sfărşitu lui Dechem s'au socotit după catast. de Ionie căte tl 28933 bani 44.

7020 pentru lefile cinovnicilor ce s'au orănduit a fi pe lângă ofiţeri după la judeţe, socotindu-s cu tahmin toţi de la 19 Ionie până la sfărşitul lui Dechem, pe lună câte tl 1080 la toţi

22693,63 leafa şi cheltueala roatei Şamicov însă

10486,36 pentru proviant însă tl 5243 bani 18 s'au dat pe 6 luni de la Ghenar până la sfărşitu lui Ioni. Şi asemenea s'au socotit şi pe 6 luni viitoare.

6296,86 pentru lefi în 3148,43 până la sfărşitu lui Ionie, şi alţi atătea s'au socotit pentru 6 luni viitoare.

5910,61 chieltueala aluniţii (??)

22693,63

4575 pentru paele ce s'au dus la spitale pe Ghenar şi Dechembr.

4412073,12 suma dinnapoi.

Cheltuelile ţării.

Tl.	Bani	
299160		Simbriile ispravnicilor, sameşilor şi ale zapciilor i avaeturile visterii, la banii dăjdiilor ce urmează pe luni la toţi pe o lună tl 24930.
9675		din trei dăjdii ale breslelor la o tetraminie pol 3225 avaeturile visterii, şi lefile cinovnicilor ce străng aceşti bani.
2400		chieltueala sarafiilor ce străng bani poştilor pe 8 luni socotindu-s pe lună căte tl 300.

450	logofătului ce stănge bani cetelor pristavi într'un an la o tetrăminie tl 150.
9300	avaeturile visterii din ajutoriol zaherelii.
8700	avaeturile visterii din banii fănului .
9600	avaeturi obicinuite ale visterii din răsumaturi adică oerit, dijmărit, vinărici, vămi şi ocne.
252914	lefile cilenilor Divanurilor depertamenturilor şi altor cinovnici ce slujăscu ţării însă 128738 din catăstişă până la sfărşitu lui Ionie, iar dela Iolie 1 până la sfărşitu lui Dechem s'au socotit după catastit de Ionie căte tl 20696 pă lună.
25000	pentru cheltueli mărunte i pentru rădicături, ciocănaşilor de la ocne, obicinuite mile după hrisoave domneşti ce să dau pe tot anul pe la schituri şi beserici şi altele.
4818,42	plata şi chieltueala tulumbelor ce s'au cumpărat de la Liov.
627017,42	

Datorii.

665146,110	ce trec daţi şi chieltuiţi mai mult peste suma veniturilor anului trecut lt 810.
121279,57	rămăşiţi la casa comisii pentru spitale până la sfărşitu lui Dechem leat 810.
105681,76	la casa Comisăi proviantului pentru plată porţioanelor de carne până la sfărşitu lui Dechem 809.
354242,24	ipac pentru porţioanele de carne pe 810.
50000	cu tahmin pentru bani ce are să mai ea de la visterie paharn. Pană Scorţescu proin ispravn. za Carcea pentru chieltueli de meremet de spital şi cfartiruri.
1296350	
6330440,70	

Vel vistier
Varlaam

Al Ungrovlahie Ignatie

DIFERITE ŞTIRI DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL - CHIŞINĂU.

de CONST. N. TOMESCU

După răpirea Basarabiei nu se mai zidesc biserici.

Vicarul exarhal Dimitrie la 18 Iunie 1813 comunică în scris exarhului său, mitropolitul Gavriil, acestea:

„Protoiereul Basarabiei Teodor Maleavinschi îmi raportează cu data de 9 Iunie a. c. că protoiereul, în vizita ce a făcut în oblastia Basarabiei dela satul Copceag, dealungul rîului Ialpug şi de aici pînă la Ismail, a observat că multe sate, populate fiind cu locuitori în număr mare şi avînd în unele locuri preoţi de ai lor, nu doresc să zidiască biserici, şi din întrebările personale ale protoiereului s-a constatat, că aceasta e din pricina, că ei, neavînd ştirile cuvenite despre pacea încheiată între Rusia şi Poarta Otomană, nu ştiu cui vor aparţine. Totuş în public declară că între ei sunt zvonuri, că vor aparţine iarăş Turcilor, iar cine anume răspîndeşte zvonurile (protoiereul n-a putut afla) cu toate că în această chestiune protoiereul li-a vorbit îndeajuns, că ţara aceasta este definitiv alipită Imperiului rusesc, conform tratatului de pace şi că ei nu vor mai aparţine Turcilor; căutîndu-i a-i linişti, stăruia să-i convingă a lua parte la construcţii de biserici, totuşi el a observat că mulţi dintre ei rămîn în nedumerire. Această comunicare a protoiereului Maleavinschi, eu socot de datorie a o supune cunoştinţii î. p. s. voastre...".

[*dosar nr. 345/1813*]

Suferinţele îl fac cetăţean rus

Arhimandritul Chiril, fost starețul m-rii Galata din Iaşi, închinată Ierusalimului, şi îndeplinind acolo şi alte însărcinări de

samă, trecînd în Basarabia, prezintă la 22 August 1813 un raport exarhului în l. rusă şi romînă, din care reţinem: „„după ştiinţa ce a-ţi avut de mine mai de nainte, aţi binevoit cu milostivire a mă lua în slujba sfintei Mitropolii Moldaviei, aşezându-mă întăiu asăsor consistoriei Mitropoliei şi proestos mănăstirii Socola, unde iaste şi Academie de învăţătură cliricilor, unde am pitrecut doi ani şi opt luni, apoi aţi binevoit a mă muta la mănăstire Galata „unde iarăş am fost proestos un an şi şasă luni „am fost cinstit cu dar „cu cruce de aur pe asămine lănţugel, apoi după închiere păcii „am făcut lăsare [de slujbe] vrînd a mă linişti la mănăstire Rîşca, de unde sînt şi călugărit, avînd şi chilii, cu a me cheltuială făcute spre pitrecire vieţii mele... În urmă după venire Preosfinţitului mitropolit Veniamin la Mitropolie, după patima ce au fost strîns că am slujit stăpînirii rosieneşti, îndată s-au pornit cu prizmă de izbîndire şi alcătuindu-să cu Grecii au pornit cumplită goană asupra noastră, a tuturor cîţi am fost în slujba ocîrmuirii bisericeşti în vreme stăpînirii rosieneşti la Moldova, iar mai ales asupra me mai cu presos, că au priimit mitropolitul ca să mă de dela mănastire afară şi să mă triimată surgun la mănăstire Neamţului, şi după ce i-am răspunsu prin triimişi că nu am făcut nimică vrednic de surgunie şi a mă da afară din mînăstire în care m-am călugărit este necăzut, fiind şi înpotriva legii duhovniceşti, apoi aprinzindu-să mai mult cu mîniea, au triimis pe iconomul Mitropolii ca să mă ducă surgun la mănăstire Săcului şi acolo să mă închidă pe toată viiaţa, şi cele ce am, să mi le ia la mănăstire Neamţului, din care gonire cu fuga am scăpat la Iaşi ca să-mi caut dreptate me prin drumul giudecăţii şi să-mi scot viiaţa din primejdie. Iar preosfinţitul mitropolit Veniamin nici acole n-au încetat de gonire sa asupra me, ce cu chipurile ce au lucrat prin Greci, m-au ţinut în Iaşi opt luni de zile în gre cheltuială, înnadinsu lucrînd a mă zăbovi, vrînd şi a străca cele sfîrşite din vreme stăpînirii rosieneşti şi a defăima cele hotărîte cu cuvînt că sănt netrebnice şi a pute de a ne şi jăfui de cele ce avem. Şi cu înpotrivire ce am făcut prin putere Dreptăţii, prin toate Divanurile de giudecată în care ni-au purtat au rămas tot ei ruşinaţi, ne putînd a-şi înplini scoposul

răutății lor, nice a străca cele sfîrșite, ce încă spre mai mult afronta lor înpotriva netrebniciilor vorbe ce vărsa că am fi fost jăfuitori și prădători sfintelor mînăstiri, după însuși a lor cerire cătră Domnie căutându-să prin drumul giudecății, nu numai n-au dovedit că noi am fi fost jăfuitori și prădători în vreme ocărmuirii rosienești, ce încă au rămas ca ei să răspundă la unii din noi bani ce am avut cheltuiți mai mult la folosurile ce s-au făcut mănăstirilor, care s-au hotărăt prin giudecată a-i plăti, care bani să cădе a mi-i da mănăstire Galata, unde am fost proestos, opt mii lei. Iar eu spre încredințare tuturor că ocîrmuire bisericească a Rosienilor, ce-au fost în Moldavie, n-au căutat alta ce numai folosul sfintelor biserici și a mînăstirilor și spre slava și neuitata pomenire a pre puternicii creștinătății înpărății a Rosiei, acești opt mii lei, ce mi să cade a mi-i da, din parte me i-am făcut dar la sfîntul Mormînt... și văzînd că după patima ce are preosfințitul mitropolit Veniamin asupra me, mai mult nu voiu mai pute a priveghi în Moldova și pentru paza de priimejdie vieții meli, am căzut supt ocrotire pre puternicii împărății a Rusiei, și, mergănd la exelenție sa domnul ghenaralu consulat din Iași, m-am făcut supus Rosiei, de unde am luat și pașport de trecire în stăpînire Rosiei, care pașport aice îl alăturezu și prin această a me smerită jalobă mă rog înnalt preosfințiilor voastre a fi priimit supt arhipăstoreasca ocîrmuire î. p. s. voastre, făcănd și arătare unde să cuvine ca să să răverse și asupra me din izvorul milostivirii pre puternicului și blagocestivului Inpărat Alexandru Pavlovici, a căruia bogată milă esti izvorătoare asupra tuturor celor din nevoi, ca și eu fiind asupra bătrăneților să-mi pot a pitreci rămășița vieții mele cu odihnire supt schiptrul cel blagoslovit de Dumnezeu al Impăratului a toată Rosie".

A doua zi exarhul Gavriil poruncește în scris Dicasteriei exarhale să-l considere pe arhim. Chiril primit în eparhia Basarabiei și să-l aducă la jurămîntul cuvenit către Impărat, iar la 12 Septembrie exarhul dă această nouă dispoziție: „Fiindcă călugării schitului Curchi, ce să cinstește cu hramul Nașterii Preacuratei Feciorei Maria, Maicei Domnului nostru Is. Hrs. și însuș ctitorul numitului lăcaș, dum-lui Toader Sabou ni-au poftit ca să

rânduim pe prea cuviosie sa arhimandritul Chiril, proin Galata, proestos şi purtătoriu de grije numitului schit Curchi.

Drept aceea, noi întâiu învrednicim pe acel schit în numărul mînăstiriilor eparhiei noastre, ca de acum să să numască mînăstire, la care orânduim pe prea cuviosiea sa numitul arhimandrit Chiril, asesorul Dicasteriei noastre, proestos şi purtătoriu de grijă întru toate a numitei mănăstiri Curchi... însă rămînând şi în slujba asesorii Dicasterii în care esti orânduit..".

In dosar este şi foaia sa de jurămînt dela 23 August.

Exarhul raportează apoi sf. Sinod că arhim. Chiril „din pricina reîntoarcerii mitrop. Veniamin, care mai dinnainte n-a fost loial faţă de Rusia, şi prigoneşte pe funcţionarii duhovniceşti moldoveni, cari supt regimul rusesc au ocupat diferite însărcinări.." el a cerut să fie cetăţean rus. Şi continuă exarhul „Eu cunoscînd pe deplin cinstea şi purtarea acestui arhimandrit, zelos faţă de sf. Biserică şi osîrdnic faţă de Rusia" l-a primit în eparhie. Insă „cum în eparhia noastră afară de schituri sărace, care se hrănesc din munca mîinilor lor, nu să află alte mănăstiri în care s-ar putea el aşeza şi să aibă hrană, atît acest arhimandrit cît şi alţi 4 funcţionari moldoveni..." deaceea îi dă schitul Dobruşa, ridicîndu-l la mănăstire şi-l menţine şi asesor.

Tot la Sinod se trimite şi un formular de serviciu al arhim. Chiril, care arată că el e de neam moldovan, că ştie carte moldovenească şi ceva greceşte, că la 23 Iunie 1782 a fost tuns în monahism de igumenul Varlaam la m-rea Rîşca, unde a slujit în diferite ascultări şi ca scriitor, că episcopul Huşilor Iacob l-a hirotonisit ierodiacon la 1783 şi... tot Iacob, fiind mitopolit, l-a aşezat igumen la Galata în 1792, apoi ca arhimandrit în Rîşca şi alte date biografice.

Primind ordin şi igumenul Lazăr dela Călăraşauca, blagocin peste schituri, despre numirea lui Chiril ca igumen la Curchi, răspunde Dicasteriei în l. rusă că „doreşte p. c. părinte arhim. Chiril mulţi ani cu sănătate şi izbîndă în împlinirea datoriei sale".

(*dosar nr. 454/1813*).

Un tînăr Ioan Boţan, din târgul Soroca, fiul logofătului Vasile Boţan, s-a cununat la 1812 Mai 31 cu fata Ralù, a Zoiţii

Sănească din târgu Fălticenilor, ţin. Sucevii din Moldova. Acolo au trăit 8 luni şi, venind la Soroca spre aşezare, fata a cerut să se reîntoarcă la casa părintească şi nu mai vroia să vie la soţul ei „zicând că mai bine să va dispărţi de mine, decât să vie *să trăiască aice în Rosie...*".

[*dosar nr. 405/1813*]

Igumenul Ioasaf al Dobruşii se plîngea exarhului că are a suferi multe neajunsuri din partea cluceriului Costachi „ce să arată a fi vechil păharnicului Iordachi Drăghici asupra moşiei sale Zahorna, ce să megieşeşti cu moşia m-rii", şi „au luat o bucată de loc, adică un hărtopu" al m-rii, întărit cu hrisovul voevodului Alixandru Calimah. Monahii, rânduiţi de m-re să-i apere dreptatea, stăteau de 3 luni pe lîngă boerii judecători, să dea o hotărîre, dar aceştia nici documentele să le vadă nu vor.

[*dosar nr. 421/1813*]

Protopopul Costandin din Făleşti raportează în Iulie 1813 că „la satul Balotina... s-au făcut stricare sf. lăcaş — cu hramul Intrarea în biserică — că adăogînd Prutul mare peste samă încât s-au măncat malu din iasta parte până în păretele bisăricii şi lăcuitorii.. fiind cu totul în supărare, că toate casăle lor stă în apă, şi neavînd vremi să mai înştiinţăză, văzînd că va să-s ducă bisărica în apă, au îndrăznit şi au început a o rîsipi şi aşa rîsipindu-o i-au ajuns apa şi au scăpat vro căteva lemne în Prut, încât au ajuns şi până la sf. pristol apa; şi au tras şi pristolul afară, iară trupurile morţilor s-au dus în jumătate pe apă ca o minuni, căci fiind unile trupuri întregi, mai de curund îngropaţi, aşa rumpăndu-să malul, s-au dus toate în apă..."

Exarhul a dat această rezoluţie „Să dă blagoslovenie protopopului Costandin dela ţin. Făleşti ca să aliagă loc de bisărică la numitul satu Balotina, unde nu va fi cu primejdie pentru vărsare apăi Prutului, precum şi pentru săteni cu îndemănare, şi la aşa locu să se sfinţască şi să să pue pe dănsu temelie bisăricii după tipicu".

La 21 Mai 1815 era gata noua biserică, de lemn pe temelie de piatră, acoperită cu stuh şi fănu — deşi exarhul ceruse să fie cu şindilă — înăuntru bolţile cu scânduri, catapiteazma pe pînză şi avînd toate cele trebuincioase. Preot deservent era Ioan.

[*dosar nr. 425/1813*]

Tot despre breasla cioclilor din Foleşti.

Cu rezoluţie exarhală, ea se înfiinţase de 2 luni, în 1813 Mai 1 cu 10 oameni. Se schimbase însă boierul, moşia Foleştilor luînd-o Iordachi Răşcanu, un nepot al cuconului Matei Răşcanu şi „decînd au întrat d-lui în stăpînire, multe răsvrătiri au făcut între lăcuitori tărgoveţi de acolo. Apoi au început a să atinge şi de partea bisăricească. Căci eu — scrie protopopul Costandin din Făleşti — arătându-i dum-sale ponturile care.. mi s-au dat din Decasterie către toţi preoţii de obşte că sânt slobozi preoţii de a-ş cumpăra băutură de pe la tărguri pentru trebuinţa casălor, iar nu mai mult sau de vânzare, şi d-lui îndată au început a răcni şi a zice că de va afla pe vreun preot din satele ce sânt supt stăpînirea dum-sale că au cumpărat băutură, măcar o litră, i-a sfărma vasul acela de cap şi-l va lipsi şi din sat, care sate sânt acestea: Oişănii, Albineţii şi Pănzăreni.. Deosăbit i-am arătat cartea Decasteriei pentru aşăzarea cioclilor, iar dum-lui nici aceasta n-au ţinut-o în samă şi au zvărlit-o jos, şi că nu-i pasă nici de mitropolit, nici de nimeni.. şi îndată au trimis la ciocli să-i lucrezi zile de boeresc şi eu am zis cioclilor să nu meargă pănă nu oi răportui... iar dum-lui n'au mai îngăduit nici un ceas, şi îndată au trimis cătiva oameni de a d-sale noaptea la 6 ceasuri, cînd dormea toţi, aşa i-au apucat din aşternut a-i bate cu bicele pintunerec încăt i-au mântuit de sănătate pănă ce i-au băgat în gros, încăt era un răcnit şi un ţipet în femeile lor şi în copii lor... şi au zis Iordachi că şi ponomari şi dascali toţi acie au să facă zilele şi toate havalelile ci să cade unui stăpân.. şi au zis să-i plă-

[1]. Vezi revista „Arhivele Bas." nr. 4 an. V, pag. 320 şi revista Istorico arheologică bisericească Chişinău, vol. I

tescu şi eu emaşu, ori lipsescu cu vitele depe moşiea, dela care mă aflu de 20 ani.. şi mi-au luat dejmă din pomi... pentru pizma cioclilor...". Exarhul Gavriil şcrie acea tă rezoluţie ; „Decasteria să arate la Gubernie fapta lui Iordachi Răşcanu asupra cioclilor rănduiţi şi să ceară să se pue înfrănare numitului Răşcan de asămine necinstită blagorodiei sale fapte, şi de a să mai amesteca la trebile bisericeşti, mai vărtos cu atingire de cinste noastră. Insă mai întăiu să poroncească a să faci cercetare cu deputat bisericescu şi politicescu pentru urmare ce să arată în răportul acesta, cu năvălirea numitului Iordachi Răşcanu asupra cioclilor".

Cu facerea cercetării mixte s-au orănduit asesorul şi blagocin Ilie Goriţin cu vel căp. Andrei Buzilă din Stolniceni ţin. Eşii. Impricinaţii însă s-au împăcat.

Cu această ocazie s-au scos la iveală drepturile şi privilegiile clerului Basarabiei, prevăzute în actul de întemeierea eparhiei de aici. [1],

(dosar nr. 396/1813).

Un ispravnic al ţin. Grecenii, anume Panaite Catargiu, venind la satul Cărhana, a aflat dela săteni că cei doi „preoţi Vasile şi Zlatin nu să pot învoi cu dascalu di acolo". El îndată a chemat pe numiţii preuţi şi „a început a-i batjocori şi a-i necinsti şi a-i face beţivi... Oprindu-i şi di ipitrahir patru zile, luîndu-le şi cheia biserlcii şi au dus-o.. în măna preotului Caranfil din Frumoasa.. şi l-au rănduit pi acela să fie preut la Cărhana şi preutul n-au vrut să margă şi au şăzut satul închis într-acele patru zile" iar pe cei doi feciori însuraţi ai preotului Vasile, unul staroste iar cellalt ponomari, aşezaţi în slujba bisericii cu cărţi exarhale, ispravnicu „i-au rădicat cu volnicie.. şi pe cel mai mare l-au pus în butuc şi i-au luat şi 30 lei bani gloabă, şi cărţile le-au luat dela măna lor.."

(dosar nr. 410/1819; conţinutul este interesant, cu cercetări, declaraţii şi adrese, pe 62 file).

Preotul Teodor Guvir din Soroca, după cererea sa din „neputinţă sănătăţii şi a bătrăneţilor", a fost desărcinat de slujba pro-

---

[1]. Vezi această revistă nr. 1 din anul I.

topopiei de Soroca, în care a lucrat 10 ani, rămînînd cu numele de protopop, la biserica sa, şi supus nici protopopului de ţinut, nici blogocinului, ci direct exarhiceştii dicasterii.

(dosar nr. 414/1813)

Carte de numire ca dascăl bisericesc

„Gherasim cu mila lui Dumnezeu Episcop Huşului.

Facem ştire prin această carte a Episcopiei noastre pentru acest cucernic bărbat Vasilii din satul Cotiujenii, dela ţin. Sorocăi, a eparhiei noastre, că, viind înaintea noastră şi aducîndu-ne mărturiea cucernicului nostru protopop dela acel ţin., arătătoare pentru sine cum că iaste om cu viaţă bună, slobod de birul vistieriei şi trebuitoriu de a fi dascal la biserica dintr-acel sat, au făcut cerire ca cu a noastră blagoslovenie să între întraceastă bisericească slujire. Deci, dîndu-i-se această blagoslovenie, iată prin această carte a noastră îl rînduim la acea biserică, în care să cetească, să cînte şi să înplinească ne apărat toată slujba stepenii sale, iar nu mai mult. Pre acesta dar, toţi poporănii aceii biserici, să-l aveţi la dragoste, cinstindu-l ca pe unul ce, după cuviincioasa cercetare prin ştirea noastră, s'au aşezat în tagma bisericească, spre a căruia încredinţare s-au dat această de înşine iscălită arhierească carte".

Gherasim Episcop Huşului. 1801 Sept. 29

(dosar nr. 367/1813; acest dascăl a fost hirotonisit în 1813 ca diacon pe loc).

După recomandaţia protopopului Costantin din Foleşti, exarhul numeşte pe preotul Teodor dela Unţeşti ca blagocin peste 10 sate (Unţeşti cu bis. sf. Arhangheli, Hulpeşti cu sf. Gheorghe, Mănăileşti cu sf. Nicolai, Citireni tij, Floriţoaie tij, Brătuleni tij, Boldureşti tij, Buşilă tij, Floreşti tij şi Trăisteni cu bis. Adormirea) însă prin rezoluţia sa hotărăşte „să nu să sloboadă de aice pănă nu-ş va face cuviincioasa îmbrăcăminte ca un preut alesu din cielanţi".

(dosar nr. 407/1813).

Monahia Anisia, starița schitului Răciula, ținutul Orheiului, arată că schitul se află pe moșioara Nișcanii, proprietatea lui dela Voevodul Costantin Alexandru Moruzi (deci dela 1777—1782) și că îs supărate maicile de încălcările lui Dinu Ruset, proprietar vecin al moșiei Păunești.

(dosar nr. 408/1813)

In satul Sărățica, ținutul Hotărnicenii, biserica „ce veche fiind cu totul slabă", în 1813 s-a dat învoirea a se ridica alta nouă, de lemn cu temelia de piatră. S-a oferit un locuitor Ivan Bacalu starostele, s-o zidiască. El declară în scris „fiindcă eu feciori nu am, am dat toate ale meli besăricii cu diiată". Suma jertfită de el și adunată dela săteni era 2000 lei, ce „au întrat în lemn și în alte materii și la meșteri, și încă mai cere trebuința de multă cheltuială". Li s-a dat condică de milostenie pe 2 ani. Dar pînă la începerea lucrului se pornise o turburare în sat împotriva lui Bacalu „că nu-l primesc a fi starosti, nici îl învoia a faci bisărică".

(dosar nr. 354/1813).

La biserica din satul Cuizăuca, ținutul Orheiului, la 1813, era un preot-blagocin, apoi un diac fiul preotului Grigorie răposat, care slujise pe loc 30 de ani, un ponomar și un citeț; satul era locuit de 174 bărbați și 152 femei, în 56 de case.

(dosar nr. 358/1813).

Cîțiva mazăli răzăși din moșia Samașcanii, ținutul Orhei, ca Pahomi Brahă, Mihălache Cruceanu și alți cer voie exarhului la Iulie 1813 să descopere biserica „făcută de părinții noștri cu hram. sf. Voivozi" de stuh și „a o acoperi cu șindilă, fiind lucru spre podoaba și întemeiere bisăricii".

(dosar nr. 406/1813).

La 1813 se zidea o nouă biserică de piatră în satul Ustiea, ținutul Orheiului; stăpînirea exarhală eliberase și o condică de milostenie pentru adunare de mijloace, deoarece lăcuitorii erau săraci, „având multi greutăți asupra lor" și nu puteau s-o termine numai cu starea lor. Dar și mulțime de piedici erau în cale.

Condicarul, un anume Ioan staroste, „în vreme cât au înblat au făcut mulți mișelii și beții, cheltuind banii milostenii"; apoi cel deal doilea preot, Vasile Mățul, depe loc, „învrăjbia oamenii spre facire bisăricii ce să zidește", de sigur din pizmă față de preotul Miftode colegul său mai rîvnitor; în fine, și meșterul cel dintâi a luat 1216 lei „și au lasat lucru și au fugit". Ca să se termine biserica, exarhul Gavriil a eliberat o nouă condică, pe staroste l-a adus la răspundere, preotul Vasile a fost nevoit să declare nu numai „că de acum înainte cu totul mă voi părăsi de beție, cum și de a învrăjbii... ce încă îndatorescu a fi cu sălință și îndemnare spre zidire bisăricii..." și s'a tocmit un alt meșter care a primit în două rate 776 lei

(dosar nr. 340/1813)

Cu prilejul retragerii „în grabă" a armatei rusești din Moldova în Basarabia, în vara 1812, autoritățile civile au constrîns și clerul să dea boi, căruțe și căruțași, ca să transporte echipamentul militar dela Iași la Hotin și în alte puncte. Dar mulți clerici, neavînd ordine și dela stăpînirea respectivă eparhială, în această privință, s'au împotrivit să dea care sau boi, și astfel călărașii au întrebuințat măsuri de scandal și batjocură înpotriva clerului, care apoi se plînge exarhului să-i apere. Acesta roagă pe prezidentul Crasno Milașevici ca pe „preoții și diaconii ce se găsesc dincolo de Prut, după alipirea oblastiei la imperiul rusesc — sărmanul cler care se găsește deja sub sceptrul Atotmilostivului nostru Monarh, să nu-i lăsați să sufere astfel de insulte și ocări din partea slujitorilor supuși Divanului...".

(dosar nr. 4268/1813)

Canonisire pentru lovire cauzatoare de moarte.

Un oarecare Ștefan Tocman „întru pricină de sfadă au lovit pe un tovarăș al lui Ananie, din care lovitură a noazi au murit". Judecat de Departamentul 1 al oblastii Basarabiei și, pe temeiul ucazurilor rusești din 1720 și 1775, el a fost predat stăpînirii duhovnicești pentru canonisire. Aceasta l-a trimis pe Ioan la m-rea Dobrușa, ținutul Sorocii, ca să-l poarte „prin ascultări și

întru toate zilele cele de praznice a merge la bisărică şi a să căi pentru păcatul cel greu de ucidere, făcând în fieştecare săptămână în patru zile că[te] 100 metanii mari şi în toate posturile a să mărturisi şi [cu] sfintele taine să nu să înpărtăşască i proci..." iar la înplinirea fiecărui an să fie dus cu raport la Dicasterie. Dar el a dispărut din mănăstire după cîteva luni.

(dosar nr. 384/1813)

O altă canonisire.

Preotul Andrei Candul din satul Văsăenii, ţin. Lăpuşnii, „să află cuprins de patima beţii, din care beţie s-au întîmplat de s-au aflat şi în fapte de furtişag el — n-au tăgăduit — ...furînd nişte bani dela un Filimon Ursul tot de acolo dintr'o pivniţă...". Şi pentru aceste pricini, Dicasteria a hotărît prin doclad „să-s oprească a sluji cele preoţeşti, de a blagoslovi, de a purta rasă şi potcapul în vade de 6 ani. Insă, întăi să fie doi ani supt poslușanie la mănăstirea Dobruşa, unde să să trimată cu poruncă... ca el [igumenul] în curgere de doi ani să-l întrebuinţăzi în poslușanie în mănăstire după starea şi puterea lui, şi totdeauna dojenindu-l pentru ale sale fapte, ca să să poată îndrepta, puindu-l şi la cetanie, şi la vreme de înpărtăşire să-s înpărtăşască ca pe mireni, iar nu după rînduiala preoţilor. Şi pentru purtarea lui, nacealnicul să trimată pe patru luni răport la Dicasterie". Călătoria acestui preot spre m-rea Dobruşa s-a săvîrşit „din sat în sat [cu] cîte o căruţă cu doi cai şi cîte un om din dascali şi ponomari bisăriceşti... care să-ş ia adeverinţă din sat în sat dela fieştecare într'acui mînă l-au încredinţat..". Dela Chişinău pînă la Dobruşa a mers 6 zile si în mîna stareţului l-a predat preotul Leon Dahnovici ot Chipeşca. După primele 4 luni, în Decembrie, igumenul raportează Dicasteriei că preotu canonisit „e supus la toate cele poruncite şi cu bună rănduială purtîndu-se..."; după alte 4 luni se scrie „ş-au cunoscut greşala şi cu osărdie să pocăeşte de cele mai înainte, atăt prin faptă supuindu-se la toate cele poroncite, căt şi prin cuvănt mărturisind duhovnicescului părinte spre cele acoperite, de care bucurăndu-ne după datorie înştiin-

ţăm...". In repetate rînduri au mijlocit atît locuitorii di Văsieni cît şi preoteasa pentru a fi iertat preotul de restul canonisirii. Abia după 14 luni, în Octombrie 1814 i se dă libertate cu această rezoluţie a exarhului Gavriil: „pomenitului preot, în putera milostivului manfest, să i să dei drumul la casa şi slujba sa".

(dosar nr. 386/1813)

Un blagocin Trofim Samson din satul Mihuleni, ţin. Sorocii, venind la preotul Teodor Ciubucciu în satul Şipca, „au lovit.. pe soţia preotului cu biciul în piept de a căzut gios, şi ş-au stricat picioarele" şi altele. Exarhul a dat pe jalobă această rezoluţie „Să să cercetezi şi de va fi jaloba adevărată, Dicasteria să îndatorească pe acel blagocin a plăti şalvarii a cui au fost, pentrucă acest feliu de urmări la dregătoriea tagmii bisăriceşti sînt oprite. Pentru care să-s poroncească numitului blagocin ca de acest feliu de eczăcuţii, altă dată să nu mai îndrăznească a face, că apoi va căde supt ertare". Dar preoţii cunoscănd „că nelăudat şi cu totul lui Dumnezeu neplăcut lucru esti mai ales preuţilor a petreci în vrajbă... şi ca să nu fim de scandal norodului... ni-am înpăcat frăţăşti şi voim de acum înainte a petreci în unire...".

(dosar nr. 362/1813)

Un oarecare Manolachi Belcic, fiu de căpitan din ţin. Soroca, după 7 ani dela moartea părinţilor săi, îngropaţi la biserica sf. Arhangheli din Soroca, cere exarhului voie ca protopopul Ioan din Tătărăuca să-i poată dezgropa şi cu rugăciuni să le mute osemintele. Exarhul dă această rezoluţie „Jăluitoriul a face pomenire pentru părinţii săi are nu numai voe dela noi, ce şi datorie fiiască să facă aceasta; iar pentru a dizgropa nefiind nici o pricină, nici vre o poroncă bisericească, sfătuim pe jăluitori să lasă oasăle părinţilor săi să putrezească în pace fără de a-i mai dizgropa".

[dosar nr. 364/1813]

Un diacon Ioan Murafa scrie în 1813 Iulie că în satul său Cotiujenii, ţin. Soroca, „sănt piste 140 de casă, biserici sănt douî"

și roagă să fie hirotonisit al doilea preot la bis. sf. Voivozi, în loc vacant, cum e cerut și de orăndatoriul moșiei și de locuitori.
(*dosar nr. 366/1813*)

Pentru corul arhieresc din Chișinău în 1813 sunt știri în (*dosarul nr. 388/1813*).

Căsătorie fără lege.

Locuitorul Anton Leahu din satul Căzănești, ținutul Orhei, adresează exarhului și mitropolit Gavriil, următoarea petiție la 3 Iulie 1813:

„Șepti ani sănt decănd m-au lăsat fimeia me, fugînd di la mine, fără să fiu eu cu vre o pricină și nu o poci afla, nici di vii (nici) di moartă; și mi să răsăpești gospodărie. Rogu-mă la preosfinților voastri să mi să dei voi, ca să mă însor, spre a nu mi-s răsăpi averili meli, și veșnică pomeniri va rămăne înalt preosfinților voastre".

Pe această jalbă, exarhul a scris rezoluția „Dicasteriea să poruncească a să face legiuita cercetare pentru fimeia jăluitoriului, și ce să va dovedi, să ne arăte, adăogînd și socotiala sa".

Ca urmare, „Dicasteria exarhicească a mitropolii Chișinăului și Hotinului" a „scris blagocinului Ioan Negură ot Discova să cercetezi și să reportuiască". Dar trecu un an fără nici o urmare. Acum i se poruncește protoiereului Stavarache Costin al ținutului Orhei să grăbiască cercetarea, știind și aceasta că „pravilile rosienești nu îngăduesc cît de puțin prelungire mai mult decît doaî săptămîni". A fost îndatorat alt blagocin Zahariea ot Săsăni, ocolul Răutului di sus, să facă cercetarea cuvenită la fața locului. Acesta cercetînd cu martori, raportează că fimeea cea dintăi a locuitorului „s-au agiuns cu o slugă a unui stăpăn ci li-au fost lor amîndorora și pe urmă au căutat-o și nu o mai găsitu, și atuncea au trăit într-alt sat... și pănă-n zioa di astăzi nu să știi undi să află..." Dar între timp, locuitorul Anton s-a cununat cu a doua soție. Cum însă unele mărturii s-au făcut și de locuitori din ținutul Sorocăi, Dicasteria exarhicească trimite toate acele mărturii protopopului ținutului, săchilarul Teodor Stămati, să con-

troleze „de sănt ele adevărate". Protopopul s-a dus în satele Săvirova, Mărculeşti şi Floreşti şi a găsit că „sănt adivărati..."

Toate lucrările au venit la Chişinău. Aici Dicasteria le-a studiat şi la Iulie 1816, deci după 3 ani dela jalba lui Anton Leahu, se formulează în l. rusă o lungă hotărîre, aprobată de exarhul Gavriil, în care stabilindu-se vina lui că s-a însurat cu a doua soţie, după fuga celei dintăi, fără a cere învoirea ocîrmuirii duhovniceşti, Dicasteria îl pedepseşte să şadă 7 ani la mănăstire sub canonisire. Insă se dăduse manifestul ţarului pentru iertarea unor vinovăţii în Basarabia; de aceea se iartă şederea la mănăstire „iar. canonul greşălii sale tot să-l facă acolo în sat, şapte anii.. Drept aceea... să dai pe numitul Anton supt povăţuire unui duhovnic, deacolo din sat, ca să umble la biserică în toate Duminicele şi sărbătorile şi să se ispovediască, iar a împărtăşi să nu să înpărtăşască pănă nu-ş va înplini canonul".

Blagocinul Zaharia dela Săsăni raportează că hotărîrea nu-i aplicabilă, întrucît Anton deja murise dela 16 Decembrie 1815.

(dosar nr. 371/1813)

Jalbă despre satul Tocenii, ţin. Codrului.

La răşluirea Basarabiei acolo era un preot Gavriil. Acesta sub motiv că e văduv „s-au dus la schitul Vladnicul peste Prut în anul trecut 1812 în luna lui Iulie". In sat erau 45 gospodarii despre cari însă preotul urmaş, Gheorghe, arată că „să află cu totul neurmători după datoriea legii creştineşti. La besărică de cănd sint eu acolo preot unii macar nici căti odată n-au fost, nici de cele trebuincioasă nu poartă de grijă; besărica să află cu totul surpată, sfîntul oltariu să află podit cu stuh şi de multe ori am vrut a păţi primejdie de foc din lumănare; iară besărica nu este podită nici cacum, să află în starea poeţilor, şi nici la o cale nu-i pot aduce prin sfătuirile ci le-am făcut. Acum în anul acesta, 1813, în zioa Paştilor numai patru oameni au fost la besărică". Preotul cere ca să fie mutat la satul Costangalîea, ţin. Grecenilor, unde este primit de lăcuitori, aproape 140 gospodari, şi se face acum o besărică, sf. Voevozi.

Exarhul Gavriil scrie pe jalba preotului Gheorghe această rezoluție „Dicasteriea să de poroncă protopopului să închidă ace biserică, ci este într-atăta necuviincioasă stare, iar sfintile taine și antimisul să-l mute la altă biserică mai cu apropiere, precum și poporul pentru a purta de grijă, spre a sluji acelor ticăloși, cele preuțești, adică a-i boteza, a-i spovedui, și a-i pricistui, să-l încredințeză preuților celor ce vor fi mai cu apropiere de acel sat Tocenii, arătându-le că pentru nepurtare lor de grijă și... ce au, deodată li să faci această așăzare, iar de vor rămăne tot întru ace înpilare și nepurtare de grijă pentru biserică, vor fi arătați giudecătorii politicești, spre a săli (a) înplini datorie creștinească. Și jăluitoriului să-i să dă voe, pentru pricinile arătate, a treci la biserica și poporul satului Costogalii, ținut Grecenilor, după cerire sa, cărue să i să gătiască și pouceniea".

(dosar nr. 351/1813).

Mărturie de numirea unui paraclisier.

Locuitorul „Ștefan sin preotul Eftimie din satul Suruceni, ținut. Lăpușnii, fiind rănduit în Dicasterie ca să i să facă cercetare și să-s rănduiască a fi slujitoriu la biserica sf. Voivozi din satul arătat... l-au aflat vrednic de slujba paraclisierșii... și s-au îndatorit ca să-ș aibă petrecirea sa cinstită, neabătându-să la urmări înpotrivnice și necinstitoare, cum și la bisearică să-s afle nelipsit cu slujba aceasta, înplinindu-ș slujba cu toată usărdie și supunerea către preoții besăricii la care s-au rănduit și.. să nu fie supărat cu vre o dare de bir sau alte havaleli a țării.." 1813 Mart. 20.

Dar acest ponomariu „au căzut în păcat cu o Nastasie, fata lui Necolai Kiosa, tot de acolo.. pe numitul să-l depărtezi cu totul din tagma besăricească pentru fapta preacurviei și să fie șters din formularie...". 1813 Aug. 7.

[*dosar nr. 372/1813*]

Ponomariul Gheorghie sin preotul Petru din Copăceni, ținut. Orheiu, scrie la 1813 Iulie 4 că, în vederea ridicării unei noi biserici acolo, „fiind adunat tot lemnul trebuincios și toată mate-

riea cât şi meşterii stau gata.. să să de voi şi blagoslovenie.. pentru punire temelii...". Exarhul şi mitropolitul Gavriil porunceşte „să dă blagoslovenie a să pune temeliea numitei biserici după ustavul bisericesc, în numele s. Arhangheli Mihail şi Gavriil, pentru care Dicasteriea să trimită poruncă cui să cuvine". Imputernicit a fost blagocinul Ioan ot Dişcova.

[*dosar nr. 374/1813*]

Locuitorul Iordachi Codreanul din Baurci, ţin. Grecenilor, se jăluieşte că, avînd o fată amăgită de un tînăr, s-a plîns protopopului de ţinut Isaia şi acesta l-au îndatorat să se cunune cu fata... „dînd eu doi galbini olandezi protopopului pentru punere la cale ce au făcut şi blagocinului Crăstea cinci lei şi zăci vedre de vin, şi aşa au poroncit preotului Andrei din satul nostru ca să-i cunune şi ducîndu-să la bisărică au început numitul preot să citească cununie; apoi în urmă nu ştiu ce au făcut protopopul (cu) tatăl ficiorului anume Velicul, că în ceasul acela au trimes protopopul şi i-au întors dela cununie, lăsîndu-să preotul de cetit cununiea, au venit acasi, zicînd protopopul că nu este cu cuviinţă să o ia; care aceasta au făcut-o pentru mai mulţi bani ce au luat dela tatăl ficiorului prin mîna unui Ivancea sin Enciul..".

Exarhul scrie rezoluţia „Dicasteriea să chemi pe numitul preut, ce i-au poroncit să cunune pe fata jăluitoriului, şi să-l întrebi la care loc a molitfilor de cununie au lăsat cununie, precum şi pe protopopul Isaiea, pentru ce au făcut un lucru atăta de necuviincios, şi ce au luat dela jăluitori atăt el cât şi blagocinul să întoarcă tot înapoi". In sprijinul cererii sale, jăluitorul a prezintat şi o mărturie a multor locuitori din sat, adeverită de isprăvnicul ţinutului, că fata a fost şi îngrozită cu bătăi de părinţii tînărului.

La cercetare însă Dicasteriea află dela protopop că tinerii „în besărică ca să-s cunune n-au fost nici cacum, nici cununiea n-au început a ceti preotul... nici au oprit protopopul cununiea..."; dela preot află că în casa lui s-a făcut cercetarea şi că „protopopul au dat vro doaî palmi iar nu mai mult flăcăului, zicând pentru ce au umblat cu fata, că-l va cununa.. protopopul s-au a-

părat să ia galbinii că nu poati cu deasila să-i cunune, dar el năvăle cu acei doi galbini.. flăcău nici cum n-au priimit ca să o ia, dar zăstre au priimit ca să-i de.. doi boi, o vacă şi iapă" dar în biserică tinerii n-au fost şi nici preotul „epitrahil în grumaz n-au pus, nici macar molitvenicu n-au luat în mănă şi nici macar uşa bisericii să să facă macar a dişchide n-au deşchis, la la care zice că va priimi şi giurământ.. pentru cinci lei i zeci vedre vin ce arată că au dat blagocinului iarăş esti lucru neadevărat, că blagocinului mai mult decăt un izlucu nu i-au dat, care şi acel izlucu i l-au dat înapoi.., iar sătenilor li-au dat îndestul vin şi rachiu, ca să-i de mărturie să-ş poată mărita fata..". In sfîrşit jăluitorul Iordache scrie că „ace jalobă a me este neadevărată şi am dat-o după cum m-au pus oamenii la cale.. cu năpăstuire asupra protopopului.. cerăndu-mi ertăciune pentru greşala ce am făcut.. căci la aceasta mai mult m-au îndemnatu preutu Crăste din satul Larga".

Şi exarhul încheie această pricină la Iulie 1813 cu rezoluţia „Fiindcă acest om este dovedit de clevetnic, pentru aceea să nu i să ţie în samă nici o cerere, ci să se gonească din Dicasterie ca un clevetitori şi pentru punere la cale cu fata-ş să margă la giudecată politicea că".

(dosar nr. 376/1813).

Potirele de argint se plătiau în 1813 cu 28 parale dramul; preotul Hariton din Tătăreşti, ţin. Orheiului, comandase un potir de 110 dramuri.

(dosar 370/1813).

Tot despre îndepărtarea mitropolitului Ignatie din scaunul Ungrovlahiei — Martie 1812.

Mai multe feţe din Bucureşti, într-o a doua plîngere adresată la 25 Martie 1812 exarhului Gavriil, dar nesemnată, îi impută că „i. p. s. v. nu cu conştiinţa datoriei vă purtaţi faţă de sf. Sinod... în chestia mitropoliei locale.. referitor la mitropolitul Ignatie.. poate doriţi a vă împotrivi de a trimite acele hîrtii către

sf. Sinod, după cum am cerut". Deci, i se trimisese mai nainte anume acte cu acuzații împotriva mitropolitului Ignatie, pe temeiul cărora exarhul să ceară îndepărtarea lui din scaun. Și continuă plîngerea a doua „Drept aceea, să fie cunoscut î. p. s. v. că dacă ne vom încredința despre aceasta.. suntem gata să ne jeluim acolo, asupra însăș persoanei î. p. s. v., arătînd că voi, netemîndu-vă de Dumnezeu, necinstindu-vă darul arhieresc, cu care sunteți înpodobit, și ne prețuind viața prea puternicului nostru împărat — căci cu aceste trei nume vă conjuram în întîmpinarea ce v-am trimis-o— ați oprit și n-ați înnaintat acele hîrtii, după cum ceream. Poate aveți vre un interes ascuns, și în acest caz veți fi obligat de sf. Sinod să dați răspuns".

Exarhul, cam îngrijat, trimite plîngerea originală oberprocurorului sinodal, justificîndu-se că el n-a primit prima plîngere și chiar aceasta de-a doua „a venit la mine după o lună și ceva, în loc de 3 sau 4 zile, după cum merge poșta din București. Interes cu p. s. Ignatie n-am nici unul, nici pe față, nici în taină... E drept, că în vremea șederii mele la București, în Februarie a. c., [în chestia de nesupunere față de marele comandant contele Nicolae Mih. Camenschi],... au ajuns pînă la mine plîngeri verbale, atît din partea boierilor, în pricina unor împrejurări politice în divan și a unor fraude și ispite, în deosebi pentru călcarea unor funcțiuni publice, cît și din partea clerului în privința înlocuirii dese a protopopilor și înmulțirea dărilor și a jăcmănirei peste măsură dela igumenii numiți la mănăstiri, însă eu fiind tare ocupat.. n-am avut timp să intru în cercetări formale a acestor plîngeri, mai ales că nu mi-au fost prezentate în scris. Eu doar am întrebat pe coadjutorul Iosif, episcopul Argeșului, care mi-a răspuns că p. s. Ignatie nu s-a sfătuit cu el la nici o dispoziție și în nici un lucru și nici o însărcinare nu i-a dat, iar în cazul cînd s-ar face o cercetare, s-ar găsi îndreptățite jalbele... nădăjduiam că însuș p. s. Ignatie va liniști nemulțămirile boierilor și ale clerului, însă.. sunt svonuri că între p. s. Ignatie și națiune, se petrec nemulțămiri și turburări..".

Luînd sama la aceste stări de lucruri, țarul a trimis cu data de 27 Martie 1812 următorul rescript către mitropolitul Ignatie

al Ungrovlahiei. „In urma împrejurărilor ce s-au ivit, găsind necesară îndepărtarea voastră din conducerea eparhiei Valahiei, poruncesc: predînd eparhia cui va fi însărcinat de exarhul Moldovlahiei, veți porni neîntîrziat în Crimeia, unde vă veți putea alege locul de trai".

Exarhul Gavriil îl alese pe protoiereul Petre Cunițchi, primul membru al Dicasteriei sale, ca împreună cu Consistorul duhovnicesc al Ungrovlahiei să primiască dela mitropolitul îndepărtat averea bisericească și gospodărească a casei mitropolitane și a eparhiei. Pe de altă parte, războiul încă continuînd în țara Romînească și exarhul necunoscînd vreo persoană vrednică de a fi candidat la mitropolie, propune cu această eparhie, pînă la numirea de titular, să fie încredințată episcopului de Argeș Iosif, care, împreună cu Consiliul economic, înființat de exarh în 1810, „să conducă pe lîngă eparhia sa și pe aceasta mitropolitană, după cum am propus mai nainte, cînd s-a îndepărtat mitropolitul Dositei dela conducere, fără părtinire sau arghirofilie". Iosif avea să locuiască în casa mitropolitană, iar cea dela Argeș să fie încredințată locțiitorului și economului său. „Din veniturile adunate de mitropolie să fie folosite la plata salarului mitropolitului Dositei, fost al Valahiei, a celor dela Consistor și a celorlalți slujbași și slugi ale mitropoliei, la diferite nevoi gospodărești, iar sumele rămase să fie întrebuințate la plata datoriilor ce au rămas dela Dositei, în sumă de 31.000. Despre venituri și cheltueli, să se trimită în Dicasteria exarhală, la finele fiecărui an, cuvenitele dări de seamă. Iar episcopi eparhioți, cari erau în oarecare dependență de mitropolitul local, vor rămîne, după pilda monăstirilor grecești stavropighiale, în atîrnare directă de singur exarhul sinodal".

Toate aceste măsuri ale lui Gavriil sunt aprobate de sinod curînd, în ziua de 8 Aprilie.

Ca urmare, exarhul dela Petersburg îi ordonă în aceeaș zi protoiereului Cunițchi să plece din Iași la București, de unde va anunța în toată eparhia schimbarea survenită, în biserici să se pomenească numai sf. Sinod și numele exarhului, el să primiască averea după inventar, cu toate documentele respective, mitropolitul Igna-

tie fiind îndatorat să acopere el eventualele lipsuri, şi el are datoria de a face totul „spre liniştirea preoţimei de acolo şi o administrare cinstită, corectă, nepărtinitoare şi neiubitoare de avuţie şi apoi, conform ordinului meu să vă întoarceţi la Iaşi la post".

Tot dela Sanct Peterburg exarhul scrie, de data aceasta însă în l. moldovenească, şi episcopului Iosif; repetînd din ştirile şi măsurile luate şi comunicate mai sus, exarhul îl îndeamnă să ocîrmuiască „toate cu bună orînduială după chipul ce aţi văzut dela noi"; lui proin Dositei să i se dea „şasă mii lei pe an, de au venit din Transilvaniea, iară de să află tot la Transilvaniea, leafa să nu i să dea", „şi aşa p. s. ta vei păstori amîndoao eparhiile... spre folosul sufletesc şi spre pilda celorlalţi fraţi Episcopi... vei fi şi la Divan după obiceiul pămîntului, că măcar noi am făcut cerire prea Blagocestivului Impărat a fi slobozi Arhiereii locului de a fi la Divan, însă Impărătească sa Mărire la aceasta n-au binevoit, ci au poruncit să urmeze după cum au fost obiceiul pămîntului". Exarhul încheie „mulţămind milostivului Dumnezeu pentru mîngîerea ce să face cu această schimbare pravoslavnicii Biserici a ţării rumîneşti..".

Mitropolitul Gavriil comunică, a doua zi 9 Aprilie, şi Divanului, despre schimbarea survenită „acum după curgerea stărilor împrejur" şi-i cere sprijin pentru vlădica Iosif şi pentru nevoile bisericeşti.

Exarhul găseşte de cuviinţă să comunice despre acestea şi comandantului armatelor din Moldova, graful Golenişcev-Cutuzov, în aceleaşi zile, în preajma sf. Invieri, „acest triumf dumnezeesc", rugînd pe „Cel înviat din mormînt... să vă lungiască viaţa şi să vă întăriască puterile", şi-l roagă să dea concursul necesar.

Dar la Bucureşti nu se executa întocmai nici rescriptul ţarului nici ordinul sinodal, credem în lipsa din ţară a lui Gavriil. Rezultă că însuş Cutuzov a fost slab. Căci exarhul primeşte prin curier la S.-Petersburg ştiri rele din Bucureşti. Intre altele, proin mitropolitul Ignatie, ajutat de secretarul său Mostra, stăruiau pe lîngă preşedintele divanurilor Crasno Milaşevici să stoarcă dela clericii Ungrovlahiei suma de 300.000 lei „ne luînd în seamă starea lor şi nici oprirea Adunării fără ştirea şi învoirea exar-

hului.."; iar pe cler îl considera unit la noua dajdie, prin apăsare. Acel secretar grec Mostra „dispune în toate clerului după voința sa.. a numit alți protopopi pentru bani, adecă a dat iar sf. Biserică pe mîna cămătarilor s-o răscumpere. Judecați excelența voastră cît îl apără si-l țin în Valahia pe numitul Ignatie chiar împotriva însuș a înaltului Decret; mare ispită pentru tot poporul, căci nu s-a mai auzit așa ceva între creștini... Prea plecat rog.. a izbăvi Biserica Moldovlachiei, mie încredințată, și pe mine, ca să vă apere și pe voi Atotputernicul Domn de toți dușmanii văzuți și de cei nevăzuți".

In sfîrșit, sinodul a emis tot la 8 Aprilie 1812 și un ucaz special sub nr. 1987, care s-a comunicat în l. moldovenească și rusă Divanului Cnejiei Valahiei, în l. moldovenească episcopilor Costandie de Buzău și Iosif de Argeș, iar în l. greacă lui Nectarie al Rîmnicului, cu dispoziția „ca episcopii țării, care au eparhii, să fie supuși numai exarhului.. adecă fără a mai fi supt porunca mitropolitului, și fără a să amesteca mitropolitul la ocărmuirea episcopilor, ci însuși episcopii sa stăpânească păstoriile sale, ca niște deplini arhierei eparhicești..". Și ca urmare, Divanul e rugat ca „la toate pricinele ce vor atărna la vre un episcop al țării sau la vre un ipochimen duhovnicesc ce să află în eparhiile lor, să binevoiască a să corespondarisi prea cinstit Divan cu însuși episcopi, iar întâmplându-să vre o îndoială despre episcopi, să corespondarisască cu exarhul sinodului, spânzurînd de acum episcopii cu eparhiile sale, precum și mitropolitul sau epitropii mitropoliei numai dela sinodalicescul exarh".

(*dosar nr 77/1811*, filele 1—34; se va publica și restul).

La 1813 August blagocinul ținutului Chilia, pr. Simeon Mahovschi, a cerut exarhului blagoslovenia de a se sfinți ca biserică creștină fosta mecete din orașul Chilia și să i se dea antimis. Clădirea aceasta fusese de curînd transformată, înnoită și împodobită cu totul, procurîndu-i-se și veșmîntăria și celealte trebuincioase. Exarhul a aprobat, hotărînd ca hramul să fie „Acoperemîntul Maicii Domnului". Ea a fost sfințită și redată sf. slujbe la 1 Octombrie.

(*dosar nr. 450/1813*)

Un călugăr Antonie „carele au fost trăitoriu în schitul Curchiu vreme de 30 de ani", acum în luna Iulie 1813 „ș-au cerut blagoslovenie ca să meargă să-ș scoată puține părale ce le dedese înprumut la unii din înpregiurași... și au fost în gazdă la un palamariu—din Căcărăzăni, ținut. Orheiului—dela care gazdă să pricinuește și uciderea călugărului, având răposatul una sută lei și zăci lei ca să ei dela numitul pălimariu... cît și 21 galbeni olandeji și franțuzești, 8 galbeni înpărătești, 16 galbeni mici turcești căte 2 lei și 30 părale.. s-au găsit la un ucigaș.. și în chilia răposatului doao zapise oe 400 lei și 34 lei pitaci, și mai știm la un loc 100 lei făr zapis și la alt loc iarăș 200 sute lei, dar zapisul nu-l găsim.. și la alt loc iarăș 200 sute lei..". dar suma adunată de igumen dela toți datornicii a fost abia de 890 lei, din care 500 lei „s-au dat de dum-lui Teodor Sabău, epitropul m-rii Curchi, preosf. sale mitropolit și exarh Gavriil..".

(*dosar nr. 457/1813*).

Pe moșia Poeana, proprietatea paharnicului Petrachi Catargiu, se afla schitul Poeana; tocmai murise igumenul Antonie în toamna 1813 și se produc multe neînțelegeri. Din această pricină și din altele, Dicasteria exarhală a hotărît desființarea schitului, iar acareturile s-au ridicat de călugări și ei cu totul au trecut la mănăstirea Cosăuți. Dar și la transferarea bunurilor schitului ca și a rodurilor pămîntului, vatafii proprietarului au pricinuit împiedicări, în scop ca ele să rămînă moșiei, „cum și viile și livezile nu pot lăcuitorii a le cumpăra de frica d-lui paharnic".

(*dosar nr. 464/1813*)

Pe temeiul ucazului sinodal nr. 1423 din Iunie 1813, avînd înpărătească aprobare, exarhicească Dicasterie face știut protopopilor că în „școlile duhovnicești sau seminarii, ce s-au așezat întru această gubernie să învețe și copiii cei de mirean, pînă s-a face școală mirenească, de nu va găsi vre o împiedicare partea duhovnicească, ..vor fi priimiți afară de copiii de preuți, țircovnici și slujitori bisericești, și copiii din partea mirenească, fără de nici o plată ..pentru învățătură, ci vor fi datori părinții lor sau neamurile a le năimi numai cu banii lor gazde, îmbrăcăminte

şi cărţile trebuincioase „dar numai acei copii vor fi primiţi cari vor şti a scrie ceva moldoveneşte sau rusește şi a ceti".
[*dosar nr. 428/1813*]

In 1814 „năcialnicul dela schitul Japca" era cel mai cu ştiinţă dintre toţi năcialnicii de mănăstiri din Basarabia; aceasta era cunoscut de mulţi.
(*dosar nr. 432/1813 fila 48*)

Şi în tîrgul Teleneşti, ţin. Orheiului, era breasla cioclilor.
(*dosar nr. 433/1813*)

Primul act pentru zidirea unei biserici sobor cu trei altare în Cetatea Albă la 1813 se află în (*dosar nr. 439/1813*)

Mitropolitul Paisie Apamias a fost exilat în 1812 în fundul Rusiei, după cererea exarhului Gavriil, din pricina unei conspiraţii descoperite. Autorităţile duhovniceşti din Iaşi au sechestrat îndată averea sa, acte şi bani, închisă în lăzi. Un oarecare Chiriac Vasiliev, dîndu-se nepot mitropolitului, cere sprijinul prezidentului Divanurilor ca să i se lase lui toată averea rămasă şi acesta mijloceşte la exarh. Din actele dosarului aflăm că familia e din Castolorizo, de unde ar veni şi Paisie, că Paisie a fost „dascăl la şcoala ce domnească" din Iaşi, igumen al Galatei 18 luni, că a fost „rădicat la caraul", că în averea sa erau şi acareturi, 5 inele, 3 cu diamante, 1 cu rubin, 1 cu smaragd „care fac 1200 lei"; iar din averea lui Chiriac s-ar fi sechestrat în folosul m-rii Galata 2500 vedre vin, 4 telegari, 48 capete de vite mari, şi l-au „dat afară din moşie fără de nici o judecată". Ca să reuşască, Chiriac primeşte şi supuşenia franceză; a intervenit deci şi consulatul francez. Totuş s-a stabilit că petiţionarul a fost servitor şi logofăt pe lîngă mitropolit, şi nici decum nepot, că ceeace a fost averea lui i s-a dat, că el a săvîrşit multe abuzuri în dauna mănăstirilor, şi astfel averea a rămas sechestrată pentru răsplătirea mănăstirii.
(*dosar nr. 216/1812*).

Uu preot Ioan Dascalu „dela bis. cu hram. sf. Invieri din satul Visternicenii de lîngă Chişinău" a fost acuzat că el ar fi

plăsmuit un zapis cu care să fie lipsită de moşia Cobălenii, ţin. Orhei, o Marie, nepoata postelnicesei Anastasia Enciuleasă. Preotul declară că a scris un zapis la cererea „logofătului Vasile Terenti omul d-lui Iordachi Crupenschi vornicul", „pentru o pricină de moşie" dar n-a semnat pe nimeni.

(dosar nr. 470/1813).

Se încheiase pacea între Rusia şi Poarta otomană cînd s-a răpit şi Basarabia, şi aceasta s-a ratificat la Bucureşti în ziua de 3 Iulie între plenipotenţiarii generalul de infanterie Contele Goleşnicov-Cutuzov şi înnaltul vizir. Cu acest prilej, noul comandant al armatei de Dunăre, amiral Ciceagov, dă un ordin general pe armată, în care citim „Ostaşii ruşi, cari totdeauna au contribuit la gloria patriei, neţinînd samă de viclenia nu numai a inimicilor săi declaraţi, ci şi a altor puteri, cari cu ochi invidioşi se uită la faptele lor, în tot timpul ş-au ajuns scopul propus, încununînd orice războiu cu o pace folositoare şi o nouă lărgire a hotarelor Patriei, căpătînd şi acum teritorii noui, au consolidat puterea imperiului rus pe Dunăre" şi ordonă a se săvîrşi cuvenitul Te Deum, care la Bucureşti va fi la 7 Iulie 1812 în catedrala Mitropoliei.

Prin altă comunicare şi prezidentul Divanurilor Crasno Milaşevici, cere ca la Iaşi Te Deumul să se oficieze la 11 Iulie, la care să participe „toţi militarii şi cetăţenii, funcţionarii ruşi şi cei moldoveni..". Slujba a avut loc în catedrala mitropolitană sf. Gheorghe, „la ora 10 după miezul nopţii".

(dosar nr. 205/1812).

Const. N. Tomescu

Boierimea basarabeană şi pacea din Bucureşti din anul 1812.

In arhiva fostului Tribunal rus die Chişinău, am dat de un dosar cu Nr. 46 din 10 D-brie 1813, privind un schimb de moşii, săvârşit între spătarul Ioniţă Başotă care după răpirea Basarabiei rămăsese în această provincie şi o seamă de boieri moldoveni, cari se retrag în Moldova, preferind stăpânirea otomanicească celei muscăleşti.

Mai întâi suspomenitul spătar face schimb: cu vel vistiernicul Grigoraş Sturza dându-i:

1) Trei părţi din moşia *Pomârla* din ţinutul Dorohoiului, cu casă şi biserică de piatră şi cu toată întemeerea aşezării de pe acea moşie.

2) Trei părţi din moşia *Heleştenii de sus*, cu moara în apa Jijiei alături şi întru hotar cu Pomârla, iarăşi în ţinutul Dorohoiului.

3) Jumătate de sat *Popenii* şi *Ibăneasa*, partea din sus cu iaz şi moară, iarăşi în acel ţinut.

4) Jumătate din sat *Herodişte*, iarăşi în acelaş ţinut, pe Prut.

5) Jumătate de sat *Căzlăul*, alăturea şi într'un hotar cu Horodiştea.

6) 25 pogoane de vie lucrătoare şi pomi roditori cu tot locul lor în două ogrăzi cu crămi şi căsoaie în ţinutul Putnii la podgoria *Ţăteştii*.

7) 50 salaşe ţigani, un vad de moară şi cu moară pe apa Jijia, Gura Ezărului de supt târgul Dorohoiului, altă casă cu locul ei în târgul Botoşănilor.

In schimb, spătarul, Ioniţă Başotă primeşte dela vel vistiernicul *Grigoraş Sturza*, următoarele moşii:

1) *Paporniţa* şi *Nimorenii* zis şi *Ochiul Alb* (moşie fără locuinţe de sate).

2) Moşiile *Răcea* (cu sat), *Corlătenii* (cu sat), *Alunişul* (fără sat), *Dondăşei* (cu sat), toate alăturea fiind în ţinutul Eşii, ocolul Ciuhurului de sus.

Apoi, tot spătarul Ioniţă Başotă, face schimb cu un alt boier „din Moldova Otomanicească", cum e pomenit în documente, anume cu biv vel banul *Ioan Vărnav*, căruia îi dă:

1) O casă cu locul ei în târgul Botoşanilor.

2) 10 pogoane vie lucrătoare cu locul lor la Cruce.

3) 3000 lei bani, platnici cu soroc de 3 ani, primind în schimb: *doi bătrâni* din trupul moşiei Ialoveni, de pe apa Işnovăţului la ţinutul Orheiului, care moşie umblă în trei bătrâni „după puterea scrisorilor", pe cări bătrâni, banul îi avea zestre după soţia sa Mariţa, fiica răposatului postelnic Dimachi Toma.

In sfârşit, tot spătarul sus pomenit Ioniţă Başotă face un al treilea schimb cu boeriul *Dimitrie Bogdan*, tot din „Moldova Otomanicească", care dă spătarului:

1) Moşia *Vornicenii*, de la ţinutul Hotinului.

2) *Ghijdiita*, *Valea Ţarigradului*, *Pustiul*, cumpărat dela Toma Pultăiul (?), danie dela Grigoraş Ghica Vv., dela ţinutul Sorocii.

3) *Nemorănii*, cu săliştele ei, *Ţăhnăuţii* cu săliştele ei, 883 stânjeni, 4 palme, 7 palmace din moşia *Hulboaca* la ţinutul Orheiului.

4) *Şoltoaia* cu săliştele ei dela ţinutul Eşi.

5) *Tărteştii* şi *Cupcenii* dela ţinutul Grecenii.

Documentul glăsueşte că dumnealui Dumitru Bogdan, statornicidu-se de-a dreapta Prutului şi „vroind a să disface din partea aceasta după puterea trahtaturilor păcii", le-a vândut lui Başotă cu suma de lei 292.000, plătibilă în soroc de opt ani „în monetă curgătoare" cu dobândă „den zece unsprezeci".

Primind cererea din partea spătarului Ioniţă Başotă ca să i se dee documenturi de punere în stăpânire asupra moşiilor pe cari le are cumpărătură şi schimb în oblastia Basarabiei, guvernatorul de atunci al Basarabiei inginerul maior *Harting*, scrie la

9 D-vrie 1813, *Ocărmuirei oblastiei Basarabiei, Departamentul întâi*, ca după cuviincioasa cercetare a documenturilor ce le va înfăţişă spătarul „ci au trecut din Moldova ca să trăiască în oblastia Basarabiei", să-l trimiată în stăpânirea moşiilor sale dobândite prin cumpărătură sau schimb.

Adresa lui Harting scrisă în rusește, este tălmăcită în românește.

Toate aceste vânzări şi schimburi, erau constatate prin înscrisuri adeverite de Divanul Moldovei şi de comitetul rânduit ca să privegheze desfacerea locuitorilor celor din dreapta Prutului, de averile lor din această oblastie şi în acelaş timp mai erau încredinţate şi de consulul general „rosienesc" *Pini* din Iaşi.

Departamentul, examinînd aceste documenturi, le dă întărîrea cuvenită.

Iată formula de întărîre a Departamentului „...întăreşte veşnică stăpânire dumnealui Spătarului Ioniţă Başotă şi a moştenitorilor asupra tuturor arătatelor mai sus moşii, ca pe nişte drepte a dumisali ocini, moşii şi acareturi luate cu bună credinţă, împuternicindu-l aş luă tot venitul de pe dănsele, după pravilele şi obiceiurile acestui pământ, puternic fiind desăvârşit a face ce va vroi cu dănsele.

Să porunceşte şi d-lor dregători de pe la ţinuturile în cari se află pomenitele moşii ca să-i daţi tot cuviinciosul ajutor, puindu-l pe d-sa în deplină stăpânire şi supuind pe locuitorii lor ca să-l aibă de adevărat stăpân, de acum înainte şi în veci. Asămine se porunceşte şi vouă lăcuitori şi toţi alţii ce vă aflaţi pe aceste moşii, ca să-l aveţi pe dumnealui Spătarul deplin stăpân şi să-i daţi toată supunerea şi ascultarea.

Şi acest document să fie dumnealui de întăritură veşnică.

Şi spre mai mare tărie, sau pus şi pecetia acestui departament al oblastiei Basarabiei".

In Chişinău anul 1813 luna D-vri 27.

Din cele de mai sus se poate vedea, că acest departament al oblastiei Basarabiei avea căderea să învestească actele de vânzare şi de schimb încheiate la acea epocă, cu o adevărată formulă executorie. Aceasta presupunea un oarecari progres în or-

ganizarea puterilor cari cârmuiau provincia, întru cât puterea executivă delegase puterii judecătorești, dreptul de a porunci organelor administrative din cuprinsul provinciei, ca să asigure spătarului pașnica stăpânire a moșiilor sale.

Câți-va ani, mai târziu, la 5 Martie 1818, Departamentul al doilea al oblastiei Basarabiei primește o jalbă din partea „titularnăi sovietnicului *Teodor Krupenschi*, ca să i se întărească un schimb pe care-l făcuse cu vornicul Andronachi Donici, boeriu din Moldova.

Din raportul judecătorului „docladcic" resultă că între acești doi boieri, intervenise un schimb, prin care Andronachi Donici, ceda boierului basarabean, două părți din moșia Ialoveni, aparținând soției sale *Smaranda*, născută Vârnav, în afară de o parte care era răzășească.

Intru cât din *spravca* (referatul) arhivarului Departamentului reeșia că în anul 1813—cum s'a văzut mai sus,—se întărise ră pe seama spătarului Başotă, doi bătrâni din moșia Ialoveni, în urma schimbului avut cu biv vel banul Ion Vărnav, care-i stăpânise după soția sa *Marița* fiică răposatului postelnic Toma Dimachie, Departamentul format din judecătorii *Cazimir* și *Rali* refuză întărirea schimbului.

Vornicul Andronachi Donici, care încercase să facă schimbul de mai sus, era vestitul pravilist care înzestrase Moldova cu un manual de legi, boier patriot și adânc cunăscator al pravililor, despre care mersese faima prin divanuri că :

Dacă ai vreo judecată
Mergi la Donici de te-arată,
Căci el până și'n pilaf
Va găsi vr'un paragraf.

Fusese căsătorit întăia oară cu Zamfirița, fiica vornicului Darie Donici, care murise lăsându-i mai mulți copii.

Se căsătorise apoi de al doilea cu *Smaranda* născută Vârnav soră cu biv vel banul Ioniță Vârnav, acela care făcuse, după cum am văzut mai sus, un schimb cu spătarul Ioniță Başotă pentru cei doi bătrâni, pe cari îi stăpânia în moșia Ialoveni ca zestre de la soția sa născută Dimachi.

De unde şi până unde găsise isteţul pravilist, că are vre un drept în cei doi bătrâni ai Ialovenilor, pe care vroia să-i schimbe cu Toader Krupenschi, n'am putut pricepe. Căci chiar dânsul, în vestitele sale pravile, învăţa că la moştenirea cea fără dieată, vin neamurile mortului cele ce vor fi în spiţa cea mai cu apropierea rudeniei. Insă asupra Ialovenilor, venea cu drepturi îndiscutabile Mariţa Vârnav şi în numele ei Ioniţa Vârnav făcuse schimb cu Başotă.

Iar prin căsătoria sa cu sora lui Ioniţă Vârnav, nu dobândise nici un drept în acea moşie, deja trecută prin schimb în patrimoniul lui Başotă.

De astă dată dictonul cu pilaful nu i-a mai servit pravilistului, căci n'a reuşit să descopere nici un paragraf, graţie căruia să convingă pe boierii departamentului judecătoresc din Chişinău.

* * *

Notiţele pe cari le public mai sus, ilustrează luminos, marea frământare ivită în provincia moldovenească dintre Prut şi Nistru, în urma alipirei ei silnice de Rusia prin tratatul dela Bucureşti din anul 1812.

Atunci s'a frânt în două populaţia Moldovei şi multă jale stăpânia satele din preajma Prutului, în ajun de a se închide graniţa între Moldova şi Basarabia. „Poporul, zice scriitorul Manolachi Drăghici, cu cărdul ca turmele de oi încinsese toată marginea Prutului dela un capăt la altul, mergând şi venind prin sate şi de prin târguri, săptămâni încheiate, cu luarea de ziuă bună dela părinţi, dela fraţi şi dela rudenii cu cari crescuseră şi vieţuiseră împreună până în vremea aceia când se despărţiau uni de alţii pentru totdeauna".

Atunci s'a rupt în două şi boierimea moldovenească, cea mai mare parte rămânând în Moldova, la care s'au mai adăogat acei boieri din Basarabia, cari nesuferind stăpânirea muscălească şi-au vândut sau schimbat moşiile şi au trecut în Moldova, cum au făcut vrednicii boieri Grigoraş Sturza, Ion Vârnav şi Dumitru Bogdan.

Aceştia împreună cu toată boierimea Moldovei, alcătuesc la 26 Octombrie 1812, un protesc energic contra răpirei Basarabiei

de către Ruşi, cari în chipul acesta au rupt „tot trupul şi inima ţări", „izvorul vitelor" şi „chelerul ţări Moldovei", cerând restabilirea vechilor hotare, precum dela moşii şi strămoşii lor au apucat. Domnitorul Scarlat Calimach, înaintează protestul boierilor la Poartă, dar refuză să înainteze un protest identic către Congresul care se ţinea atunci la Viena, temându-se să nu sufere neplăceri din partea Rusiei.

In faţa acestei laşităţi, se spune că inimosul mitropolit Veniamin Costachi ar fi exclamat cu obidă: „pentru Bucovina, Vodă Ghica şi-a jertfit viaţa, iar noi pentru Basarabia, nu facem nici măcar un protest".

In schimb, boierimea munteană, în frunte cu Vodă Caragea fu mai curajoasă, înaintând un protest cancelarului Metternich, care nu-i dete însă nici un curs, având nevoe de sprijinul Rusiei, înpotriva lui Napoleon.

Boierimea moldovenească din Basarabia şi aceia mult puţină câtă se mutase din Moldova în această provincie, după răpirea ei, aşa cum făcuse spătarul Ioniţă Başotă, păstrează în marea ei majoritate, o atitudine demnă şi străbătută de un vădit patriotism, refuzând să înveţe limba rusă, ţinând de datinele vechi şi rezistând ca curaj încercărilor noii stăpâniri de a înlocui legile vechi ale ţării şi obiceiul pământului, cu dreptul rusesc.

Boierimea moldoveneasaă în frunte cu Râşcanu, Donici, Vasile Roset şi Ioniţă Başotă, se plâng şi protestează nu numai când privilegiile clasei lor se se află în joc, dar se ridică cu curaj şi atunci când ţărănimea moldovenească era pusă la grea încercare prin vexaţiunile de tot felul a funcţionarilor ruşi'

Nu pot încheia acest articol, fără să nu mă descoper în faţa acestei clase boiereşti, care rămânând în Basarabia după răpire, în marea ei majoritate, a veghiat ca să se păstreze neatinsă candela românismului chiar în acele epoce, când se credea la noi că, o lespede de piatră acoperea pentru veşnicie orce năzuinţă de înviere a provinciei.

C. Georgescu—Vrancea
Consilier la Curtea de Apel

Ctitori basarabeni.

Zmaranda Buhuşoaia. Note biografice. Diata ei. Zidirea bisericei sf. Ilie din Teleneşti. Schimbarea epitropiei nevârstnicilor, chestiune prea gravă, depăşeşte competinţa Departamentului şi se rezolvă numai de Obşteasca Adunare. Rezoluţiile moldoveneşti ale vice guvernatorului Constantin Antonovici Catacazi.

In ziua de 23 Martie 1815 se stingea din viaţă în căsuţa[1] *sa din târgul Teleneşti Zmaranda Buhuşoaia, ultima mlădiţă a uneia dintre ramurile istoricei familii Buhuş. O familie străveche, care apare în documente încă dela începutul veacului al XV-lea. In Memoriile secţiei istorice ale Academiei române în 1927, d-l Ştefan Meteş a publicat un preţios studiu asupra familiei Buhuşeştilor*[2]. *In încheiere trece numele Buhuşeştilor în rândul amintirilor istorice. Este deci deosebit de interesant orice amănunt asupra ultimilor descendenţi ai acestei familii şi cu atât mai mult pentru o revistă de studii basarabene, cu cât, după cum voi arăta în altă ocazie, cei din urmă descendenţi au fost basarabeni, cari şi-au rusificat numele din Buhuş în Boguş, părăsind un nume strălucit pentru o denumire străină şi care nu spune nimic.*

Zmaranda Buhuşoaia este fiica vel paharnicului Şerban Buhuş fost în 1787 ispravnic al judeţului Soroca. Tatăl său i-a dat numele soacrei sale jignicereasa Smaranda[3], *dela care intră în stăpânirea Buhuşeştilor moşia Samaşcani din ţinutul Orheiului.*

Zmaranda a fost căsătorită cu Nicolae Greceanul, dar se pare că a rămas văduvă de timpuriu. A avut din această însoţire un fecior pe Iordachi (Ghiorghieş) Greceanu, care la moartea mamei sale era nevârstnic.

Nu mult înaintea morţei sale Zmaranda Buhuşoaia vânduse Samaşcanii boerului Petrachi Catargiu „dela Cobâle" cu 30000 lei.

In momentul morţei sale nu mai poseda ca avere mobiliară decât trei hlize de moşie din siliştea Giurcani, dela ţinutul Fălci-

---

[1] In care se instalează după moartea sa căpitanul de Teleneşti

[2] Ştefan Meteş, *Contribuţii nouă privitoare la familia boierească Buhuş din Moldova*. Bucureşti. Cultura Naţională, 1927.

[3] Ibidem, p. 48.

ului şi casa din Teleneşti. Mai avea în schimb de luat din preţul Samaşcanilor 21000 lei dela paharnicul Petrache Catargiu.

Mărturii mai precise asupra acestei averi se găseşte în dosarul epitropiei feciorului ei şi în special în diata ei scrisă în preziua morţei sale, pe care o reproduc în întregime:

De vreme ce întâmplare ce viitoare este nevăzută şi însuş îngirilor necunoscută, drept aceia eu cucoana Zmăragda Buhuşoaie din târgu Telineştii am socotit mai înnainte până a nu mă ajungi sfârşitul vieţii melii şi până îmi sânt minţile întregi şi sănătoasă să fac diiată şi să dovedescu gândul mieu cătră moştinitorii cei aleşi, cu carii voescu să schivernisască ei avere me mişcătoare şi nemişcătoare după pitrecere me din viaţa aceasta.

Intâi, mă rog lui Dumnezeu, ca unui milostiv, să-mi erte mulţîme păcatelor meli celi ce am greşit ca un om într'această lume. Mă rog şi tuturor creştinilor cui ce oi fi greşit să mă erte şi de mini să fie ertaţi toţi câţi îmi vor fi greşit şi orice, veri ce rău mi-or fi greşit.

După aceasta, mai întâi de toate fac înştiinţare celi ce am: 21 mii lei adică doaozăci şi una de mii de lei, ci am la Petrachi Catargiu dela Cobâle cu zapis de moşiie ci i-am vândut dumisali: 10 zeci mii lei las cuconului Gheorghi, fiiului mieu, trei ţigani, ce au fost a boerului soţului mieu şi trii copii las cuconaşului Gheorghi şi o moşie de piste Prut şi argintărie, odoară ce sânt în casă şi aşternutul şi altile ce sânt în casă, toate să rămâie cuconaşului.

4 cai, 2 boi, o vacă, o butcă, hamuri de şasă cai, casa cu aşternutul să s[ă] scoată la mezat să s[ă] vândă şi să plătească toate datoriili, hacu slugilor, 14 sărindare şi pogribaniile celi obicinuite până la 3 ani şi 3 sute lei şi un rând de straie la un copil de suflet ce l-am crescut.

Epitrop las pe porusnicu Ştefănache, stăpânu târgului, să-mi poarte de grijă pentru sufletul mieu. Aceasta voescu să facă moştinitorii miei după moarte me precum cu drepte minţii meli am rânduit şi cu limba me am grăit şi cu mâna me am iscălit şi cielanţi bani să să facă o bisărică de piatră aici la Teleneşti.

Aceasta am orânduit cu gura me: 3 ţiganci, 3 copii să s[ă] de la mânăstire Dobruşăi şi oricare din judecători şi din boeri.

s'ar ispiti a strica diiata aceasta, să aibă a da samă şi răspunsu la înfricoşată zîoa aceia a răsplătirei, înnainte judecătoriului celui drept şi nefăţarnic, Domnul nostru Is. Hristos, Dumnezău cel adevărat.

Pe cuconaşul Gheorghii îl las în mâna porușnicului Ştefănache cu toate ce s'au rânduit de mine până la vârsta lui. O ţigancă este vândută porușnicului Ştefănache.

Zmăranda Buhuş 1815, mart 22

Ioan Popa Gheorghiu faţă
Costandin Gheorghiu faţă

eu ierei Ignatie dohovnic am scris diiata aceasta cu zîsa cucoanii Zmăragdii Buhuşoai

Această diiată este făcută cu înşuş porunca şi limba răposatei Zmărandii Buhuşoaei şi pentru că este adivărată am încredinţat-o şi eu, că au fost întru toată întregime minţii.

In Teleneşti, anul 1815, mart 23.

Constandin protopop ţinut. Foleştii.

Intocmai dipi ce adivărată diiată s'au scos de mine copie aceasta.

Ştefan Deodor, porușnic

Două pricini au născut după moartea Smarandei şi anume: 1) aceia a persoanei epitropului orânduit de către ea şi 2) aceia reteritoare la legatul lăsat de ea pentru zidirea unei biserici de piatră în târgul Teleneşti.

După cum am văzut, prin diată, Smaranda rânduise ca epitrop pe „stăpânul târgului Teleneşti, porošnicu moldovinesc Ştefanache", *ginerile pitarului Theodosie Gheorghiu* [1], *care probabil nu era neam cu răposata, căci rudele apropiate protestează împotriva acestei alegeri. In special în urma stăruinţelor lu Dimitrie Balasachi, pare-se grec, proprietarul moşiei Găozenii din ţinutul Soroca, soţul Catincăi Greceanu,* [2] *sora lui Nicolae Gre-*

[1] V. И. И. Халиппы, Труды, III, p. 170.

[2] Catinca Greceanu mai fusese odată căsătorită cu medelnicerul Costache Paleologu.

ceanu şi mătuşa minorului se schimbă epitropul, batgiocorit că nu ar fi de familie aleasă, cu Balasachi, el însuş şi cu boerul Ioniţă Străjăscu tot din ţinutul Orheiului.

In dosarul respectiv remarc două fapte demne de semnalat: 1) grija deosebită ce poartă judecătorii vremei minorilor epitropisiţi, 2) întrebuinţarea limbei române de către Catacazi, vice guvernatorul Basarabiei în rezoluţiile sale oficiale.

Departamentul I nu-şi ia răspunderea schimbărei unui epitrop. Pentru o atât de gravă măsură el îşi declină competinţa în favoarea Obşteştei adunări. Iată hotărârea:

„Fiindcă den lucrare aceştii pricini atârnă atât norocire cât şi nenorocire nevrâsnicului copil, departament singur nu poate lua asupra sa răspundire pentru rânduire şi alegirea epitropilor cum şi pentru punere la cale a lucrurilor rămasă a nevrâsnicului şi spre a fi şi una şi alta cu de obşte socotinţă a Obşteştii Adunări, cu raportul acestui departament să să triimată la Obşteasca Adunare.

Iscălesc: Catacazi, Başota, Donici, Varfolomei.

Cât priveşte rezoluţiile lui Catacazi remarc că una din ele este pusă pe o jalobă ce-i este adresată în greceşte:

„Giudecătoria politicească va aduce faţă în presudstvie pe jăluitoru ca să asculte şi îndreptătoarile lui cuvinte, cari de nu voiu ave leguit temeiu, atunce va da sfârşit pricini în putere pravililor".

Am văzut din diată că în afară de ţiganii lăsaţi mănăstirei Dobruşei, Smaranda Buhuşoaia a lăsat 5000 lei pentru zidirea unei biserici de piatră.

Din cauza discuţiilor pentru numirea epitropilor, zidirea bisericei a întârziat. Iată ce spune în această privinţă „Exarhiceasca Dicasterie":

Dela Exarhiceasca dicasterie a Mitropolii Chişinăului şi Hotinului.

Cătră cinstit Departamentul întâi al oblastei Basarabiei.

Epitropii bisericii din Teleneşti cu hramul sfântului proroc Ilie, prin jaloba ce au dat cătră Innalt Preosfinţiea Sa au făcut arătare că răposata Smaranda Buhuş la moartea sa prin dieata

ce au făcut lasă a să da danie la această biserică 5000 lei, pentru prifacire bisericii, pe care bani să-i priimască epitropii dela dumnalui boerul pah. Petrache Catargiu şi că de atuncea au trecut un an şi mai bine şi banii nici până acum nu s'au mai dat şi pentru că acum să începe zidirea sfintei biserici fac cerire epitropii ca să li să de bani arătaţi după dieata răposatei asupra căriea jalobă răzăluţiea Innalt Preosfinţii sale au urmat aşa: „Dicasteriea să cerceteză şi să scrie unde să cade pentru banii ce prin diiată s'au rânduit la zidirea bisericii", pentru care dicasteriea au scris dumisale pah. Petrache Catargiu pentru aceşti bani ce sânt orânduiţi prin dieată de răposata Smaranda Buhuş a să da la numita biserică. Dumnalui pah. au dat răspuns prin obesneniea ce au trimes cătră această dicasterie cum că cu adevărat este datoriu răposatei Smarandei Buhuş încă şi mai mult decât această sumă care o cer epitropii bisericii din Teleneşti şi pentru acei bani au dat sinet după rânduială, care sinet nu ştie unde să află acum şi când i să va aduce sinetul atuncea va număra banii şi să va scăde din sinet cu suma aceasta, iar până când nu va priimi sinetul ca să se scază dintr'însul nu poate a da banii arătaţi.

Drept aceia, dicasteriea face poftitoare cerire cinstitului Departament ca să binevoiască a face punere la cale întru aceasta, prin chipul ce să cuvine ca să dè dumnealui pah. Petrache Catargiu numiţilor epitropi banii arătaţi, având şi decasteriea răspuns.

In Chişinău, anul 1816 mai 20 zile.

protoierei Stăvărachi Costin.

Повытчикъ Діаконъ Петръ Лончковскіи

Colejschii reghistrator Gr. Scorţescu

In cursul anului banii se eliberează. Ei s'au folosit, de sigur pentru ridicarea bisericei St. Ilie. Aceasta extstă încă din 1801, după cum rezultă dintr'o catagrafie a bisericilor basarabene întocmită în 1812—1813. Vecheu biserică era făcută din grinzi. [1]

[1]. I. Halippa. Труды, III, p. 253: „изъ срубьевъ, обитья снаружи еловыми досками".

Oricât de mult se va fi întârziat zidirea acestei biserici cred că este inadmisibil ca ea să nu fi fost gata mai înainte de 1842. Nota din Anuarul eparhiei Chişinăului şi Hotinului : „Teleneştii noi cu biserica Sf. Ilie zidită la 1842, din piatră de proprietarul Gheorghe Teodosiu" [1], *este, se pare greşită în ce priveşte data, după cum este în ce priveşte proprietarul, în realitate pitarul Theodosie Gheorghiu, pomenit mai sus.*

II.

O informaţie nouă despre biserica Sf. Gheorghe din Chişinău. Un ctitor necunoscut: feciorul lui Raicu Abageriul.

Intr'un studiu al său, d-l protesor P. Constantinescu-Iaşi, vorbind despre biserica Sf. Gheorghe din Chişinău reuşeşte să creieze îndoială în ce priveşte chestiunea, până acum socotită neîndoelnică: aceia că biserica Sf. Gheorghe a fost zidită din nou în 1819. In adevăr, D-sa analizând caracteristicile arhitecturale şi cunoscutul plan din 1800 al Chişinăului emite ipoteza că biserica a existat mai de mult, că a fost distrusă—poate de o năvală tătărască—şi apoi reconstruită la 1819.[2]

Am găsit în condica de jurnale a „Giudecătoriei politiceşti a Basarabiei" *pe Februarie 1819*[3] *un jurnal care aduce o informaţiune inedită, care fără a deslega chestiunea de mai sus, ne dă la iveală numele unui ctitor necunoscut şi o precizare asupra zidirei bisericei. Transcriu:*

„Ucazul Verhovnului Sovet din 10 a următoarii luni supt no. 54 cuprinzător că ascultând vipisca şi dela ci urmiazi în pricina Raicului Abăgeriu cu Chirana, noră-sa pentru nişti dugheni di aici din Chişinău, ci li pritindirisăşti numitul Raicu să li iai întru a sa stăpânire supt cuvânt că ar fi a răposatului fiiului său, soţul Chiranei şi că di ar fi şi avut ia doi copii, făcuţi cu dânsul, dar pentru că copii ar fi murit încă când să afla bărbatul iai în viiaţi, nu ar ave nici o dreptate a stăpâni averia mortului şi în-

[1]. Ediţie oficială 1922 Chişinău. Tipografia eparhială. p. 165.

[2]. Anuarul comisiunei monumentelor istorice Secţia Basarabia. II. 1928 Chişinău, Tipografia eparhială „Cartea Românească", pp. 59—80.

[3]. P. 110, la data de 21 Fevruarie 1919.

trând în cercetarea pricinii au hotărît ca: mai întâi, toată averia mortului să să vânza prin mezat şi soma ci va eşi să să aduni la un loc în banii ci vor cuprindi chiriea dughenii, luaţi di Chirana şi să să împartă drept în patru părţi şi să să de Chiranii, după pravile,[1] o a patra parte în diplină stăpânire ei, fiindcă n'au rămas copii şi o a patra parte pintru sufletul mortului, în care să să urmezi întocmai după cum s'au dovedit că au lăsat mortul la săvârşirea sa adică la b i s ă r i c a s f ă n t u l u i G h i o r g h i e, c i s ă z i d e ş t i î n C h i ş i n ă u pintru care pren Exarhiceasca Dicasterie să să ei şi rospiscă dila epitropii acii bisărice că i-au primit şi o a patra parte să să de lui Raicu şi o a patra parte lui Trifan, etc. etc...

In Fevruarie 1819, biserica nu era încă terminată. Nici documentul acesta nu vorbeşte de reclădirea unei biserici mai vechi. Şi el, pare a întări vechea opiniune că ne găsim în faţă unei biserici cu totul noi.

III.

Căpitanul de darabani State Şendrea, supus rosienesc şi ctitor al unui schit de maici din ţinutul Tecuciului.

Ruperea Basarabiei din trupul Moldovei a despărţit multe familii. Fraţii, părinţii şi copii, şi-au împărţit între ei moşiile, unii luându-şi părţile din partea dreaptă a Prutului, ceilalţi din partea stângă. Un caz este şi acela al „căpitanului za darabani“ *State Şendrea. Era căsătorit cu o fată a lui Toderaşc Iancul, nepotul lui Iancu Lata, vornic de poartă în 1696, dela care a avut de zestre moşia Câmpurile din judeţul Putna*[2]. *Şendrea a avut un cumnat, pe Neculai Busuioc vornic de poartă*[3] *şi un singur fecior, pe serdarul Mihalache Şendrea.*

Încă mai de mult ştiam o vechilimea a sa cu data de 4 Septemvrie 1838, prin care împuterniceşte pe fiul său serdarul

---

[1]. V. Andronache Donici, capitolul XXXVII, §. 5.

[2]. Aurel V. Sava, *Note istorice asupra moşiei Câmpurile*, în Milcovia, anul I, no. 1, p. 46.

[3]. Condica moşiei Câmpurile, aflată în posesiunea mea, p. 228 verso.

Mihalache să-i caute moşiile din Moldova, pe care le lăsase de mulţi ani în părăsire pe mâna vechililor „fiind dumnealui înstreinat în Basarabia şi mai mult tot în slujbe dela anul 1796". *Vechilii pe care i-a socotit* de oameni cinstiţi şi cu frica lui Dumnezeu", *văzând atât de îndelungată desinteresare s'au apucat de* „feluri de meşteşuguri" *ca să pue mâna pe moşii. Acestea erau: Câmpuri din judeţul Putna, un loc în codru, în câmp şi în vatra Nicoreştilor în ţinutul Tecuciului, jumătate din trupul moşiei Zmulţi la ţinutul Covurluiului, parte din sat din Hociungi, la Dealul lui Vodă, la Giuşcani şi în codru, la ţinutul Neamţului.*

Cum se vede căpitanul Şendrea, ca să fie „supus rosienesc", *cum îşi spune singur, a lăsat în Moldova o avere destul de frumoasă Am găsit o singură informaţie în ce priveşte rosturile lui prin Basarabia şi anume l-am găsit judecându-se în 1825 pentru* „posesia" *moşiei Şoltoaia a răposatului vornic Dimitrie Bogdan. Moşia îi fusese arendată pe trei ani de vornicul Stefanache Roset epitropul casei răposatului; aceiaşi moşie a fost însă arendată de către vorniceasa Smaranda Bogdan unui oarecare Iuvcea, care îl scoate din stăpânire după ce se gospodărise, cheltuind însemnata suma de 56.000 lei, pe care el o cere ca despăgubire dela vornicul Roset* [1]

Supus rosienesc fiind, este însă ctitorul unui schit din ţinutul Tecuciului. In vechilimeaua citată mai sus, se spune: „la ţinutul Tecuciului la Necoreşti au făcut vechil pe o maică, căria i-au dat şi loc în codru Necoreştilor de au făcut schit pentru maici, dându-i şi copie după hotarnica întărită de logofiţie, că atât locul schitului să stăpânească cum şi în vatra Nicoreştilor şi în câmp, strângând tot vinitul în folosul schitului, până când dumnealui sau fiiul dumisale va merge şi va stăpâni".[2]

Cum se va fi numit schitul făcut pe locul căpitanului Şendrea? Va fi existând oare şi astăzi?

A. V. Sava.

---

[1]. Condicile giudecătoriei politiceşti a Basarabiei pe mai 1825, fila 49 şi pe august 1825, fila 66.

[2]. Condica moşiei Cămpurile, fila 228 verso.

Despre satul Dângenii — Soroca.

Prof. ILIE CHIRIȚĂ
Grinăuți - Soroca.

In colțul nord-vestic al județului Soroca se află așezat satul Dângenii, compus din Dângenii de sus și Dângenii de jos, prin mijlocul căruia trece un pârâiaș, care isvorăște din partea de răsărit a moșiei satului și se varsă în râul Ciuhur, ce curge în direcția nord-sud la un km departe de sat spre apus. Pârâul a despărțit mai înainte satul în două jumătați aproximative: Dângenii de sus, și „Moldova" și Dângenii de jos numiți și „Raia", fiindcă aceștia din urmă, ca și satul Lipnicul [1], care aparține acum tot județului Soroca, au făcut parte din Raiaua Hotinului, înființată la 1729.

Satul se învecinește la răsărit cu moșia comunei Cernoleuca; la sud cu „Școala de Agricultură Grinăuți"; la apus cu moșia satului Mihălășeni-Hotin și la nord cu „Ocolul Silvic Lipnic".

Ca centre comerciale are la îndemână: Lipnicul-gară, Securenii-Hotin, Rediu Mare-gară și Bricenii-Hotin. Linia ferată Bălți-Cernăuți trece prin moșia Dângeni, cam la doi km. se găsește halta Grinăuți, care până după războiu se numea Dângeni.

Numele satului presupunem că ar veni dela un anume Dângea. Satul este locuit de Români, exceptând numai câteva familii de Ruși, trei de Lipoveni și șase de Evrei, așa că din fericire în el se aude vorbindu-se numai românește.

Locuitorii se ocupă cu agricultura, având mai fiecare sătean câte 3—4 ha de pământ. Ei mai găsesc de lucru și la școala de agricultură. Lipovenii și Evreii se ocupă cu meșteșugul și comerțul.

Din punct de vedere sanitar satul stă bine deoarece are un spital deservit de: o doctoră, o moașe, o oficiantă sanitară și un agent sanitar.

---

[1] I. Minea, *Mănăstirea Todireni*, în Cercetări istorice, 1928, pag. 310.

Satul are o singură instituție de cultură: școala primară înființată în anul 1891, sub fostul imperiu țarist; la început a avut un singur post. In prezent școala are 5 posturi ocupate de 3 învățători și 2 învățătoare.

Dascălii satului se ocupă nu numai de elevii, cari vin la școală, ci și de săteni, dându-le sfaturi nu numai cu vorba ci și cu fapta. Învățătoarele la rândul lor, muncesc pentru cultivarea jocurilor naționale și a portului românesc, lucruri necunoscute și neobișnuite acestor meleaguri, peste cari a suflat atâta vreme vântul înstrăinării.

In timpul iernei se mai țin conferințe la școală, pentru săteni, și de către profesorii școalei de Agricultură.

In sat se citesc următoarele ziare: „Cuvânt Moldovenesc", „Curentul", „Indreptarea" și ocazional „Universul" și „Dimineața" și rar de tot „Nașa reci" ziar rusesc.

Dintre reviste ajung în mâinile sătenilor „Albina" și „Sănătatea". Cei cari și-au format gustul cititului împrumută cărți din biblioteca școalei locale și câteodată și dela școala de agricultură.

In sat se află și o biserică de lemn, a cărei vechime nu trece de treizeci de ani. In toamna anului 1933, la 8 Noembrie, s'a făcut târnosirea acestui sfânt lăcaș de reculegere sufletească, în urma reparațiunei. Slujba în biserică se face de un preot [1], ajutat de un cântăreț.

Biserica mai are un lot de pământ de 18 ha, locuință pentru preot și pentru paznicul bisericii.

* * *

Urme vechi. Referitor la satul acesta nu cunoaștem actualmente nici un document. Vom înșira numai rezultatul cercetărilor personale.

Vechiul cimitir al satului a fost Dângenii-Raia, pe locul lui sunt astăzi gospodării. In dosul casei locuitorului Alexandru Hoinic a fost centrul cimitirului; pe lângă gardurile grădinii acestuia stau răsturnate mai multe cruci de piatră lipsite de inscripții, care au dispărut atât din cauza agenților atmosferici cât și din cauza oamenilor, cari nu le-au îngrijit, nedându-și seama de importanța lor. Din grădină, în urma săpăturilor făcute de sătean, au ieșit la iveală, mai acum opt ani, o lespede de piatră în formă de patrulater neregulat, care are pe fața inferioară o inscripție. Fiind pusă treaptă la scara de la pragul casei inscripția în cea mai mare parte s'a șters.

[1]. Pr Șt. Săndulescu, originar din jud. Mehedinți Gârbovățul-de-jos.

Se pot citi mai multe litere şi crâmpeie de cuvinte, plus un singur cuvânt întreg: „ЛЕЖИ Г“ care înseamnă a se odihni, a zăcea. Inscripţia este scrisă în limba slavonă. Indoială asupra vechimei acestei pietre de mormânt ne-o inspiră data care este AX=1600. După aceste două cifre nu se mai cunoaşte să fi mai fost şi altele şi care să se fi şters din cauza vremii şi a frecării. In orice caz, chiar dacă am presupune că ar fi fost, inscripţia aparţine secolului al XVII-lea. Acela care se va fi odihnit sub ea, trebue să fi fost dregător domnesc ori să fi făcut parte din clasele sociale înalte. Faptul că se văd rămăşiţele a mai multe cruci de piatră ne determină să credem că ele vor fi fost ridicate de oameni cu stare materială bună, căci şi astăzi, numai cei bogaţi îşi permit asemenea lux, pe când lumea de rând ridică la capul mortului cruci de lemn.

In Dângenii de sus, cam la mijloc, este o veche bisericuţă de lemn, acoperită cu şindrilă, ridicată în locul alteia care era acoperită cu fân. Terenul bisericii, unde a fost şi cimitir, serveşte spre păscutul animalelor. Inaintea uşii de intrare, în biserică, este aşternută o lespede de piatră, pe care se mai observă câte o literă dintr'o inscripţie, căci piatra a fost mai înainte pusă peste vreun mormânt. In direcţia sud-vest, la vreo zece metri din faţa bisericii se găseşte o cruce de piatră cu inscripţii pe ambele feţe. Dintre aceste inscripţii se poate citi mai bine cea dupe faţa răsăriteană, având cuvintele: ...СУФЛЕТЪ РЪПЪУСАТУЛУ ГАВРИЛЪ ХРЪВРИШЪ, ЗСНВ=..sufletul răposatului Gavrilă Hrăvriştă (?) = 1744. Din inscripţia carea fost pe faţa apuseană a crucii nu se poate citi decât cuvântul ВОЕВО Д), ceiace înseamnă că cel care a ridicat crucea a menţionat pe lângă numele mortului şi pe al Domnului. In Moldova în acest an încetează la 29 Iunie domnia lui Constantin Mavrocordat şi începe a lui Ion Mavrocordat.

Mai sunt câteva sfărămături de piată provenite din cruci. Singura, din multe câte vor fi fost, dăinueşte numai crucea descrisă mai sus, care cine ştie la căpătâiul cărui dregător veghează! Locul vechilor morminte nu se cunoaşte din cauza pământului care s'a aşezat în groapă.

* * *

Interesantă de cercetat este biblioteca bisericii. Cărţile româneşti, ruseşti şi condicile de stare civilă sunt aşezate într'o ordine demnă de cel care păstoreşte peste credincioşii satului Dângeni. Biblioteca posedă cărţi, mai mult, cu caracter religios. Nu-i lipsesc nici revistele, dintre cari menţionăm, Luminătorul—1911,

Revista Societăţii istorico-arheologice bisericeşti, Arhivele Basarabiei, Biserica ortodoxă, Misionarul, Renaşterea şi Albina.

Condicile de stare civilă—din anii 1824, 1837 şi 1843—sunt scrise româneşte cu chirilice. Rar câte un cuvânt rusesc. In limba „liberatoarei împărăţii" începe să se scrie, în condicile de aici, abia din anul 1874. In acest an trebue să fi venit preot rus în sat.

Cărţile rituale. S'au păstrat mai toate cărţile de slujbă, aşa că, pe lângă cele ruseşti, care sunt o mulţime, azi dintre cele dintâi se mai folosesc câteva. A venit acum rândul de odihnă şi cărţilor pravoslavnice. Vom înşira mai jos, cărţile bisericeşti pe care le-am cercetat. Unele au pe ele însemnări, care prezintă oarecare interes. Nu toate însemnările însă se pot citi.

1. *Apostol* din anul 1743, din timpul celei de a doua domnii a lui Mihai Racoviţă în Ţara Românească. Se vede imprimată stema Ţării-Româneşti şi a Moldovei. Nu lipsesc nici stihurile. Are mai multe însemnări, dintre care una din „anul 1821, Ghenarie 4 zile".

2. *Triod* din anul 1768 cu prefaţă de arhimandritul Grigorie, închinată mitropolitului Ungrovlahiei.

3. *Octoih* din 1792 din timpul celei de a doua domnii a lui Mihai Şuţu.

Are stema Ţării-Româneşti—corbul—şi monograma Domnului. Nu-i lipsesc nici stihurile. Este tipărit la Bucureşti în tipografia mitropoliei în timpul mitropolitului Cozma. La început Octoihul cuprinde o însemnare, dublă scrisă de mâini diferite: „In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh". Pe fiecare filă este scris câte un cuvânt din însemnarea care urmează: In numele tatălui, şi (al) fiului şi (al) sfântului duh. Amin. Această sfântă carte Octnih (l)-au cumpărat satul Dângeni să fie pomenire veşnică pentru sufletele părinţilor şi fraţilor noştri şi (l)-au dat la biserica Dângeni unde să cinsteşte hramul sfinţilor [1] şi mai marilor voevozi Mihail şi Gavriil la anul 1802. Mai trei zile şi au dat treizăci şi cinci de lei".

4. *Antologhion* din anul 1763.

5. *Penticostariu* gin 1800, din timpul celei de a doua domnii a lui Al. Const. Moruzi, tipărit la Bucureşti cu cheltuiala mitropolitului Dosoftei.

6. *Kiriacodromian*, tipărit la 19 Mai 1811 la mânăstirea Neamţului. In prefaţă să slăveşte ţarul Rusiei, Alexandru Pav-

[1]. Acest cuvânt se repetă şi este scris de altă mână.

lovici. In acest timp Ţările-Române erau ocupate de Ruşi. In aceştia îşi pusese toate speranţele clerul şi boierimea că-i va scăpa de jugul turcesc, deaceea numele împăratului e amintit şi proslăvit în prefaţă. Tot în prefaţă se pomeneşte şi numele Mitropolitului „Kir Gavriil" Bănulescu.

7. *Molitvenic* tipărit în Octombrie 1820 la Chişinău. Este scris în româneşte. La sfârşit, se găseşte notat că, la anul 1820, Noembrie 6, s'a botezat un copil, fiul lui Ion Gecu, căruia i s'a pus numel Gheorghe.

8. Sunt mai multe exemplare numite *„Cântări de rugăciune"* scrise în limba română şi tipărite la Chişinău în anul 1826. In prefeţele lor se pomeneşte numele ţarului Nicolae Pavlovici şi-al familiei imperiale.,

9. *Liturghier* din 1851, tipărit la Chişinău în româneşte.

Unele din cărţile bisericeşti, de aici, sunt tipărite în Ţara Românească, altele în Moldova, şi numai, după 16 Mai 1812, când se consfinţeşte răpirea Moldovei dintre Prut şi Nistru, de către „vecinii dela răsărit", pentru câtva timp s'au tipărit cărţi româneşti la Chişinău devenit capitala Basarabiei.

Mutarea Domnilor dintr'o ţară într'alta a contribuit în mod considerabil la circulaţia cărţilor bisericeşti şi odată cu aceasta şi la unificarea limbii. Domnii, cari treceau depe un scaun pe altul, căpătau obiceiul să-şi pună stemele ambelor ţări pe cărţile sfinte cari se tipăreau cu cheltuiala sau sub domnia lor. Fiecare carte bisericească cuprinde stihuri în cari se slăveşte conducătorul ţării. Nu lipsesc din ele nici frumoasele chinovare şi nici portrete de feţe dumnezeeşti.

* * *

Tot în bibliotecă, aşezate în ordine se găsesc şase icoane făcute cu cheltuiala credincioşilor ale căror nume sunt scrise în inscripţiile depe ele.

Icoanele sunt pictate pe scândură chituită şi au mai toate aceeaşi mărime. Sunt păstrate destul de bine, cu toate că unele dintre ele au mai mult de o sută de ani vechime. Inainte, ele vor fi fost întrebuinţate în vechile biserici.

I.

Icoana Maicii Domnului.

„Această icoană au făcut-o robu lui Dumnezău, Petre Rusu şi c(u) soţie său Maria, pentru sănătatea ai lor la anul 1825".

II.

Icoana Sf. Nicolae.

„Această icoană au făcut-(o) robu lui Dumnezău Ioan Dimitrievici şi cu soţ(ul) său Evdochia şi fiu lui Petr(e), 1833".

III.

Icoana Mântuitorului ca judecător.

„Această icoană au făcut-o preutu Ioan Ţurcanu şi cu prezviteria Agafia la anul 1836".

IV.

Icoana Mântuitorului ca judecător.

„Aceste iconi s'au făcut c(u) cheltuiala dumisali păsăsor Grigorie Hristoforovici, la anul 1836".

V.

Icoana Maicii Domnului.

„Aceste iconi s'au făcut c(u) cheltuiala dumisali păsăsor Grigorie Hristoforovici, la anul 1836".

VI.

Icoana Soborul marilor Voevozi.

„Această icoană au făcut-(o) robu lui Dumnezău Grigorie Ţurcanu şi cu soţul său Evdochia, la 1837".

* * *

In 1918, când trupele române au ocupat Basarabia, Dângenii erau între zona de cucerire românească şi între aceia a Austriecilor. De aceştia din urmă populaţia avea o mare frică.

Intr'o noapte soseşte în sat o patrulă de cavalerie română, compusă din şapte soldaţi şi căpitanul Alex. Mavrocordat. Fiind convinşi că sunt într'un sat românesc, n'au luat toate măsurile de pază. Soldaţii au fost încartiruiţi prin diferite case iar ofiţerul s'a culcat în casa parohială. Pe neaşteptate au fost atacaţi de bolşevici. După o fugă penibilă prin sat, căpitanul împreună cu şase soldaţi au fost ucişi. Satul atunci a fost supus represaliilor cuvenite. In amintirea lor, în Lipnic-gară, la 1930, s'a ridicat un măreţ monument.

Ei şi-au făcut datoria, noi trebue să-i pomenim.

Documente basarabene.

(Acte privitoare la satul Veprova-Puţintei — ţinutul Orhei. 1547 — 1800).

de L. T. BOGA

I.

1547 Aprilie. *Suretul lui Iliaş V. V. prin care confirmă împărţirea ce şi-au făcut Fodor şi fraţii săi Cărsta şi Jurja feciorii Miculinii şi Roman şi Mihul, şi Irimia, cu surorile Ghida şi Dobra, şi Pânte şi Albul cu surorile lui Tudora, Iliana şi Maruşca, din moşiile Vepreva şi Holboca.*

7055 April.

Suret dela Ilieş Vodă, scriind că au venit înainte domniei sale şi a boerilor Fodor şi fraţii săi Cărsta şi Jurja ficiorii Miculinii şi nepotul lor Roman, feciorii lui Grigorie şi rudeniile lor Mihul şi fratile său Irimia şi surorile lor Ghida şi Dobra feciorii Pancăi şi rudeniile lor Pânte şi frate-său Albul şi surorile lui Tudora, Iliana şi Maruşca, feciorii lui Toader Iaţco, toţi nepoţi lui Hotco Criţovici, de a lor bunăvoe nici siliţi nici asupriţi şi-au împărţit loruş între dânşii a lor driaptă ocină şi moşie din dresă de întăritură ce ei au avut dela părintele domniei sale Petru vodă doă locuri din pustii pe Cula între Boruşcior şi între Iatelova în doă fântâni în parte de gios, care acum să număscu acele doă locuri din pustii pe Cula în Boruşcioara şi între Detelova în lunca de gios în două fântâni Vepreva şi Holboca. Deci au înpărţit ei pe trei părţi, o parte ce din gios parte dintru acele doă sate anume Veprova şi Holboca au rămas în parte lui Fedor şi-a fraţilor lui Crăste şi Jurja feciorii Miculinii şi a ne-

potului lor Roman, feciorul lui Grigorie, şi iar altă parte dintru acele doă sate parte din mijloc au rămas Mihului şi fratelui său Irimie o parte şi surorilor lor Ghida şi Dobra feciorii Pancăi. Iar ceialaltă a tria parte dintru acelaş doă sate parte din sus au rămas în parte Pântii şi a frate-său Albul şi surorilor lor Tudora şi Iliana şi Maruşca, feciorii lui Toader Iaţco. Iar hotarul acestor de sus scrisă sate dintru aceste doă părţi Veprova şi Holboca parte de gios să fie din tot hotarul dintru acele doă sate a treia parte, iar despre alte părţi, după hotarul vechi pe unde din vac s'au ţinut.

II.

1518 Dechemvre 21. *Suretul lui Iliaş V. V. prin care confirmă popii Simion stăpânirea asupra unui loc de moară pe Vatici în poiana Veprevei.*

7056 Dechemvre 21.

Suret dela Ilieş Vodă, au venit înaintea domnii sale popa Simion şi s'au jăluit cu mare jalobă şi cu mari mărturii cu mulţi ai lor depinpregiur megieşi, zicând precum dresăle ce au avut de danie dela părintele domniei sale Petru voevod pe un loc de moară pe părăul Vaticiului în poiana Veprevei, acele drese li s'au prădat când au venit împăratul turcesc cu toată putere lui şi cu tătarii de au robit ţara păr la Suceava. Drept aceia şi noi vazându cu mare jalobă şi cu mari mărturii cu mulţi ai lor depinpregiur megieşi care noă ni-au mărturisit, pentru aceea şi noi am întărit popii lui Simion pe acel loc de moară pe părăul Vaticiului în poiana Veprovii ca să-i fie lui dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi feciorilor lui şi nepoţilor şi strănepoţilor şi a tot niamului cui sa alege mai aproape nestrămutat nici odinioară în vecii vecilor.

III.

Orheiu 1648 Martie 20. *Zapisul lui Gavril Croitorul prin care donează lui Andreiu Mihuleţ, partea sa de moşie din Veprova—Puţintei.*

Adecă eu Gavril Croitoriul, feciorul Todoscăi, nepoata Seseanii de nimene nevoit nici asuprit ce de amea bună voe dau

şi am daruit dumisaali lui Andreiu Mihuleţ nănaşu mieu, toată partea mea, partea mea din sat din Veprova ce să chiamă acum Puţinteii suptu pădure, ce să va alege acea parte care mai sus scrie din partea di gios, din partea Vlăsieştilor o am dat dreptu sufletul părinţilor mei, ca să-i fie driaptă ocină şi moşie şi danie şi dăruire din vatra satului şi din câmpu şi din pădure şi din tot locul cât să va alege pre această parte, şi pentru credinţa am şi iscălit, ca să fie volnic a-şi face şi direse domneşti, şi cându i-am dăruit fost-au şi Chiriţa de [1]) şi Gligoraş de Târziiani şi Istratie ficiorul Hilei şi Ionaşco de [1]) şi alt Ionaşco săn [2]) Petre, şi şoltuzul de târgu de Orheiu şi cu doisprezece părgari pentru credinţa pus-au şi pecetea oraşului, iar altul dintru ruda noastră să nu aibă triabă, făr de Andreiu Mihuleţ nănaşu—mieu, ca să fie volnic a-şi face şi direse domneşti ca să să ştie.

La Orheiu mart 20 anul 7156. [3]

† Chiriţa † Ionaşco Petrea † Istratie.

Eu [3] Gligoraş Ianachi iscal am scris.[3]

(Original românesc).

IV.

Iaşi 1652 Maiu 21. *Cartea lui Vasilie V. V. prin care întăreşte dania lui Avram către Gligoraşco, toată partea lui din Veprova.*

Io Vasilie voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei.[3] Adecă au venit înaintea noastră şi înaintea alor noştri moldoveneşti boiari celor mari şi celor mici, sluga noastră Avram ci-au fostu hotnog, nepotul lui Nistor din Vepreva, de a lui bună voe, de nime nevoit nice asuprit au dat şi-au dăruit toată partea lui de ocină din sat din Vepreva ce iaste pre Cula în ţinutul Orheiului, cu vadu de moară în Cula şi în Poiană pre apa Vătăciului şi cu tot vinitul ce va hi pre partea lui, aceia o au dat

[1]) Loc deteriorat în original.

[2]) Fiu.

[3]) Text slav în original.

nepotului său lui Gligoraşco ca să-i fie lui dreaptă ocină şi moşie. Deci văzându noi de a lui bună voe danie şi dăruire, dela noi încă i-am făcut zapis şi întăritură, şi alt nime să nu să amestece în veci înaintea cărţii noastre. Aceasta scrie domnia mea, altfel să nu fie [1]. Insuş domnul a poruncit.[1]

In Iaşi în anul 7160 maiu 21 zile.[1]

(L. P.)

Eu[1] Ghiorghişan vel log. iscal

(Original românesc).

V.

Orheiu 1652 Mai 12. *Zapisul lui Andreiu şi a soţiei sale Antimia prin care vând partea lor de moşie din Veprova lui Gheorghe Catargiul, părcălab de Orheiu.*

Adecă eu Andreiu şi cu femeia mea cu Antimiia fata lui Gligorie din sat din Veprova scriem şi mărturisim cu cestu zapis al nostru cum noi de anoastră bună voe de nime siliţi nici nevoiţi ce de anoastră voe am vândut anoastră direaptă ocină şi moşie din partea moşul[ui] lui Nistor ce să va alege partea noastră din sat de Veprova ce iaste pre Cula în ţinutul Orheiului, din vatra satului, din cănpu şi din pomânt şi din tot locul, o am vândut dumisali lui Ghiorghie Catargiul părcălabul de Orheiu direptu cinspăzăci lei ca să-i fie dumisali direaptă ocină şi moşie şi să aibă dumnealui a-şi face pre aciastă ocină şi direse domneşti. Iară cine dintru oaminii noştri va vrea să întoarcă sau să părască să aibă a-şi întreba cu noi. Şi la tocmala noastră au fostu răzeşii noştri anume Paciul şi Arsenia, şi Macarie, şi Gaspar, şi Guţan, şi alţi oamini buni şi pentru mai mare credinţă ne-am pus noi toţi degetele, şi eu Lupul Tecucianul am scris să să ştie.

La Orheiu în anul 7160 mai 12 zile.[1]

† Paciul, † Arsenie, † Macari.

† Antonia fata lui Gligorie.

Şi eu Guţan.

Eu Macari încă am prilăjit acolo.

(Original).

[1]) Text slav în original.

VI.

Iaşi 1652 Maiu 21. *Cartea lui Vasilie V. v. prin care întăreşte ca Chiriţa aprodul şi Gligoraş să întoarcă lui Gheorghe Catargiul părcălab de Orheiu banii ce i-a dat pentru nişte părţi din satul Veprova, acesta neavând drept de a cumpăra moşie în numitul sat.*

Io Vasilie voevod cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldovei [1]). Adecă s'au părât de faţă înaintea Domniei mele sluga noastră Chiriţa aprodul şi Gligoraş cu sluga noastră cu Ghiorghie Catargiul părcălabul de Orheiu pentru neşte părţi de ocină din sat din Vepreva ce easte pre Cula în ţinutul Orheiului ce le-au fost scos în vânzare neşte răzeşi a lor anume Arsănie ficiorul Baluţăi şi Ileana nepoţii Anghelinei, partea lor toată, aşijdirea şi Andrei cu femeia lui cu Antimiia fata lui Gligorie, iară au fostu scos partea lor toată la vânzare, şi le-au fost cumpărat sluga noastră ce mai sus scriem Ghiorghie Catargiul dela dânşii, cu vaduri de moară şi cu pometi şi cu tot vinitul drept cincizăci de lei bani. Deci Chiriţa şi cu Gligoraşco au întorsu banii lui Ghiorghie Catargiul toţi înapoi ci-au fostu datu pre aceale părţi de ocină, pentrucă ce Domniia mea şi cu tot svatul Domniei mele am socotit că nu încape Ghiorghie Catargiul să cumpere, ce leam dat lor voe să-i întoarcă banii şi să-şi ţie Chiriţa şi cu Gligoraş acele părţi de ocină, iar Ghiorghie Catargiul şi cu acei vânzători carii mai sus scriem ei să nu mai aibă treabă cu acele părţi de ocină în veci de veci, şi altu nime să nu să amestece preste cartea Domniei mele.

Insuş Domnul a poruncit. [1])

In Iaşi anul 7160 maiu 21 zile. [1])

(L. P.) Eu [1]) Ghiorghişan vel logof. iscal

(Original românesc)

VII.

Puţintei 1653 Septemvre 12. *Actul de donaţie a lui Grigoraş diacul către unchiul său Dumitraşco.*

Adecă eu Gligoraş diiacul dau ştire cu această scrisoare a-mea cum eu de bună voia mea de nime nevointu nici asuprit,

[1]) Text slav în original.

avându eu un unchiu vär primare tatäne-mieu anume Dumitraşco şi ne avându el moşie unde am locuit eu la satu la Puţintei n'am vrut să-l las să să mai ducă pre aiurile ce am socotit din părţi de ocini ce am avut şi i-am dat o parte de ocină din sat din Vepreva ce să chiamă acmu Puţintei partea lui Avram unchiu meu, care parte mi au fostu dăruit mie unchiu mieu Avram denaintea a mulţi boiari de ţinutu. Deci eu acum iar o am dat pentru sufletul unchiu mieu lui Dumitraşco cu tot vinitul ce să va alege pre partea lui Avram, să-i fie lui Dumitraşco în veci de veci moşie şi coconilor dumisali, şi altu nime să nu să mai amestice din oamenii noştri la acea parte de ocină, şi zapisu ce am avut de danie dela unchiu mieu Avram i l-am datu lui Dumitraşco, pentr'aceia ca să aibă a-şi face şi drese domneşti. Şi aiastă parte de ocină i-o am dăruit dinaintea maicii mele Nastasiei şi a fraţilor miei şi denaintea lui Macarie. Şi pentru credinţă am şi iscălit.

La Puţintei în anul 7161 luna
septemvre 12 zile [1]).

Eu [1]) Gligoraş iscal

(Original românesc).

VIII.

Orheiu 1655 August 3. *Act de întărire a donaţiunii tăcută de Gligoraş de Viprova — Puţintei lui Costin Schidul căpitanul.*

† Adică Postolachi părcălab Orheiscoi şi Tudosii părcălab Orheiscoi, adică au vinit înaintea noastră Gligoraş di Viprova ce să chiamă acum Puţintei de nimine nevoit nici asuprit ce au dat, dat şi au dăruit dumisaali lui Costin Schidul capitanul o parte de ocină care iaste acolu, lui danie şi dăruire dela Avram ci-au fostu hotnog nepotul lui Nistor di Viprova, aceia o au dat dumisaali ca să-i fie dumisaali driaptă ocină şi moşie şi denainte noastră i-au dat pre mäna dumisaali şi zapisul ce au avut de danie dela Vasilie Vodă, ca să fie volnic a-şi face şi direse şi dela măria sa vodă că noi cu toată voea i-am dat pentru cre-

[1]) Text slav în original.

dinţă eu săngur am scris Gligoraş şi altu nime să nu să amestice, şi Vlasie vatavul de sineţari de Orheiu încă au fostu de faţă acolo, şi cu şoltuzul Marco de Orheiu cu doisprezece părgari, şi pentru credinţă am pus şi pecete târgului Orheilui să să ştie.

In Orhei anul [1]) 7163 august 3.

(Pecetia rotundă aplicată neagră, la mijloc un cal, sus şi jos câte o stea, împrejur inscripţia: Pecete târg Orhei).

Apostol părcălab iscal.

(Original românesc)

IX.

Veprova 1558 Mai 9. *Zapisul Fentinei prin care pune zălog la Andreiu Mihuleţu partea ei de moşie din Veprova, pentru o datorie a fiului ei Istratie.*

Adecă eu Fentina fata Măricuţie nepoata lui Nistur din sat din Veprova, scriu şi mărturisăscu cu acestu zapis al miu cum au [fost] dator fiiu miu Istratie lui Andreiu Miholeţu cu 5 ughi, şi au pus zălog toată partea mea de ocină păntru aceşte bani, şi au pus zi, şi cându au fostu la zi bani n'au fostu să-i de, ce am sucutit cu fiu meu, şi am dat din parte mea a şase parte ce i-să vine parte lui Istratăe, că săntu 6 fraţi, acei parte a lui Istrate a fiiu miu tuată am dat cu tot vinitu ei din vatra satului şi din cănpu şi din pădure şi din ţarini să-i fie dumisali moşie în veci şi cuconilor dumisali, şi eu cu toţi ficiorii miei i omu dat denaintea maicei meale Măricu[ţei] şi denainte frăţine miu lui Gavril şi denaintea uncheşului Paciul şi denaintea lui Gaşpar şi denaintea lui Dumitraşco Liciul şi păntru credinţa am şi iscălit, şi să aibă a-şi face şi drese dumneşti ca să să ştie.

La Veprăva anul 7166.
Mai 9 zile [1])

† Fentina † Gavrilaş † Paciul † Măricuţa
† Gavrilaş † Gaşpar † Dumitraşco Liciul

[1]) Text slav in original.

X.

Iaşi 1660 Mai 31. *Cartea lui Ştefan Voevod către părcălabii de Orheiu în pricina lui Andrei Mihuleţ cu Fetina pentru o datorie.*

Io Ştefan Voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]). Scriem domnia mea la slugile noastre la părcălabii de Orheiu. Dămu-vă ştire că s'au părât de faţă înaintea domnii mele Andrei Mihuleţ cu Fitina de Putinţei pentru cinci galbeni ce au fost dat Andrei pre mâna unui fecior a ei de s'au plătit de——[2]) şi bani n'au avut să-i dea, ce au făcut cu măsa Fetina un zapis pre o parte de ocină din sat din Puţintei dinaintea noastră de au mărturisit carii scriu în zapis, precum iaste acel zapis adivărat şi pre după zapis ce au făcut nu-l mai lasă să-şi ţii partea cu odihnă. Deci domniia mea li-am giudecat să-i dea Fetina banii lui Andrei cinci galbini şi să-şi ţii Fetina moşia, pentrucă are voi să-i pliniască cinci galbeni de spre Fetina şi să daţi pre mâna lui Andrei şi zapisul să-l luaţi dela Andrei şi să-l daţi pre mâna Fetinei. Altă jalobă să nu mai vie.

Insuş domnul a poruncit [1]).

(L. P.) In Iaşi leat 7168 mai 31 [1]).

Vel logofăt a învăţat [1]).

---

[1]) Text slav în original.
[2]) Loc rupt în original.

Din documentele Mănăstirei Văratec.[1]

de T. G. BULAT.

XLI.

7264 Aprilie 21 = 1756.

Constandin Vodă Cehan Racoviţă scuteşte de bir, mănăstirii de maici Topoliţa, o sută de stupi, de deseatină, o sută de oi de goştină, cinsprezece vite de coniţe şi o sută cincizeci de vedre de vădrărit. De asemenea scuteşte trei „liodi", doi preoţi şi un diacon de tot birul. Domnul mai porunceşte ca nimeni de parte bărbătească să „intre" în mănăstire „fiind călugăriţele parte fămeiască".

Noi Constandin Mihail Cihan Racoviţ Vvod bjiio milstiio gspdară zemli moldavscoi.

Facem ştire cu acest hrisov a Domnii meale tuturor cui să cade a şti, pentru sfinta mănăstire de călugăriţe de la Topoliţe unde să cinsteşte şi să praznuiaşte Tăiare cinstitului cap al cinstitului slăvitului proroc înainte mergătoriolui şi botezătoriolui Ioan, de la care numită mănăstire viind rugătoarele noastre monahie Magdalina stariţă şi cu toate călugăriţele căte să află lăcuitoare acolo: şi arătând slăbăciune şi stare lor la cătă lipse să află şi cum că mai înainte au avut oarecareş milă şi chivernisală de la fericiţii şi luminaţii Domni cum scriu şi adeveriaze mai pe largu domneştile lor testamenturi. Domniia mea m'am milostivit şi li-am miluit cu acest hrisov a Domnii meale prin care hotărăm ca să aibă fieşte când în toată vreamea Domnii meale a scuti o sută stupi de deseatenă şi o sută oi de goştină şi cincisprezăce vite de coniţe. Şi o sută cincizăci de vedre de vădrărit, care vin să fie pentru biserecă, la sfintele şi dumnezăiaştile liturghii. Pe acesti bucate nici un ban să nu plătească, nici să le învăluiască nime, că li-am ertată Domniea mea lasând vinitul ce-ar ieşi dintracesti bucate ca să fie pentru ceară tamâia şi untu de lemnu la sfinta mănăstire. Şi pentru îm'bră[că]minte şi hrana călugăriţelor ce vor fi rugătoare la această numită mănăstire. Aşijdere şi pentru trei liodi poslusnici ce s-ar găsi streini şi fără bir în visterie iarăş m'am milostivit şi i-am ertat pe acei oameni pe capetile lor de tot birul visterii nici o dată la nici un greu a ţărăi, nemica să nu de. Aşijdere şi doi preuţi şi un diacon ce sint nelipsiţi de la paza acestii sfinte mănăstiri, după cărţi domneşti de

[1]) A se vedea numerile precedente.

apărare ce-au arătat starița Domniia mea încă li-au întărit apărare poruncind să fie în pace de dajde domniască și de poclonul vlădicescu, și de toate alte dări, ori câte ar mai fi pe alți preuți și diaconi, cu nici un fel să nu să supere. Așijdere poruncim Domniia mea în mănăstira aceasta să n'aibă volnicie nime din boeri a întra să descalice nici boiari de curte nici părcalabi de ținut nici slugi vlădicești nici alții nime din parte bărbătiască nici în mănăstire fiind călugărițele parte fămeiască, nici la casăle preuților bisericii și a diaconului nici la poslușneci fără cât numai la beserică cine va năzui să fie slobozi a merge cum scriu și testamenturile altor luminați Domni. Și pentru toate aceste de sus scrisă poftim și rugăm cu dragoste dumnezăiască și pre alți luminați Domni ce vor fi în urma Domnii mele, ca să întăriască sfintii mănastiri pentru a lor cinste și vecinică pomenire. Scrisus'au de Tanasie logof. de taină.

Noi Constandin Voevoda.

7264 April 21.

[Pecete mică roșie aplicată].

Ștefan Buzăscul F. logof. procitoh.

XLII.

Data necunoscută

Constandin Vodă Cehan Racoviță scutește de bir, mănăstirei de maici Gârcina,[1]) două sute de stupi, două sute de oi, treizeci de vite și trei sute vedre de vin.

Noi Constandin Mihail Cihan Racoviț vvoda bojio milstio gspodară zemli moldavscoi.

Facem știre cu acest hrisov al domniei meale tuturor cui să cadă a ști, pentru cuvioase rugătoarele noastre maicile călugări'e dela sfinta și dumnezăiasca mănăstire Gărcina unde să cinstește și să prăznuiaște Pogorărea Duhului sfintă, și iaste și sfinta icoană a Precestii facătoare de minune, care numite maice călugărițe arătând domnii meale hrisoave de milă de la cei mai înainte de noi fericiți și luminați Domni, de la trii domnii ale răposatului Grigorie Ghica vod, și dela doaă domnii ale domnii sale lui Costantin Nicolae vod, și de la domniiea sa Ioan Vodă

[1]) Jud. Neamț.

Nicolae, cum şi de la domniea noastră dintăio întărind unul pe altul, miluirile sfintei mănastiri. Domniea mea şi acmu întru al doilea domniea a domnii meale am dat şi am întărit asemene toate agiutorinţele sfintei mănăstiri hotărând, prin acest hrisov al domnii meale, ca să aibă a scuti fieşte când în toată vreame domnii mele acesti bucate două sute stupi de deseatină, nici un ban să nu de iară pi ce-ar ave mai mult să plătiască boiareşte de zece bucate un leu. Şi doaă sute oi de goştină. Şi trei zăci vite de văcărit şi de coniţă. Şi trei sute vedre de vin de vădrărit, ori de l-ar cumpăra acest vin, ori de l-ar dărui cineva din creştini, ori din viile mănă... restul rupt [1].

XLIII.

7265 Iunie 20 = 1757.

Scarlat Vodă Ghica reînoeşte mănăstirii „di piste vale Bistriţăi" daniile făcute de părintele său Grigorie Ghica şi fratele său Matei Ghica dându-i suma de 30 de lei în două câşturi. Obligă preuţii să facă pe an trei sărindare „pentru paza norodului acestei ţări şi iertarea greşelilor noastre".

Io Scarlat Ghica Vvoda boj milst gospod zeml moldavscoi. De vremi ci rugătoarele noastri Elisafta stariţa şi din preuna cu toate călugăriţele căte să află lăcuindu la svănta mănăstiri de călugăriţă, di piste vale Bistriţăi unde să cinsteşti şi să praznueşti hramul Schimbării la faţă a Domnului nostru Is. Hristos au arătat cărţi de miluire de la prea fericit răposat întru pomenire părintele Domnii meli Măria sa Grigori Vodă şi de la pre iobit fratele Domnii meli Domnia sa Matei Vodă, şi de la Domnie sa Costantin Vodă Racoviţi întru cari scriu că pentru b.rul unui preot şi unui ţărcovnic ce vor ave la biserică şi pentru mertic ce au obiceiu să e dela Domni pentru hram şi pentru înbrăcaminte şi hrana lor am făcut milă rănduind să aibă a lua din vama cea mare domniască pe anu căt 30 lei adica treizeci. Insă pe giumătati la sveti Dimitri, şi pe giumătati la sveti Gheorghi. Şi acesti bani să aibă a-i lua de la sveti Dimitri înainte. Şi fieste cându această milă să li-s dea deplin. Numai şi preoţăi ci s-or

[1]. Actul fiind din a doua domnie a lui Constantin Racoviţa se poate data cu uşurinţă. Acesta a domnit în a doua stăpânire, dela Februarie 1756, până la Martie 1757, deci exact un an.

afla la această mănăstiri să fii datori a sluji pe anu trii sărindari unul la postul Crăciunului altul la Paşti şi altul la Avg(ust) rugând pre milostivul Dumnezău, pentru paza nărodului aceştii ţări şi iertare greşelilor noastri. Şi poftim şi pe alţi Domni să-l întăriescă.

Aceasta înştiinţăm. It 7265 Ion 20.

Noi Scarlat Ghica voevoda (m. p.).

(Pecete mici roşie aplicată).

XLIV.

7265 Noembrie 1 = 1757.

Scarlat Vodă Ghica întăreşte dania de pământ făcută de Domnitorii de mai înainte mănăstirei Gârcina (Neamţ).

Cu mila lui Dumnezău noi Scarlat Grigorie Ghica voevoda Domn ţării Moldavei.

Dat-am Domniea mea şi am înoit şi am întărit miluirea şi dania ce-au avut sfinta Mănăstire de călugăriţe Gârcina unde iaste hramul Pogorărea Svitului Dhă pre o bucată de loc den hotarul Târgului Pietrii de la ţinutul Niamţului din ispisoc de miluire şi de danie ce-au avut de la răposatul fericitul întru pomenire părintele Domnii meale Măria sa Grigorie Ghica Voevod. Şi din ispisoc de întăritură de la Domniea sa Costandin Mihail Racoviţ Vvod, ca să fie şi de la Domniea mea sfintei mănăstiri driaptă ocină şi moşie şi danie pentru hrana şi chivernisala călugăriţilor ce petrec la acea mănăstire. Iară hotarul acelui loc ca să fie în seamnele pre unde au ales şi au hotărît Costin Darie biv vel stoln din poronca răposatului părintelui Domnii meale, începându-să hotarul din poarta Braniştii Bistriţa în gios până lângă piscul Borgochianului din sus de Somărceani. Şi de acolo treace piste părâul Borgochianului şi loveşte în poiana Blândii. Şi acolo să înpreună cu hotarul Dărmăneştilor şi cu al mănăstirii Bistriţii. Şi de acolo purceade drept la dial în curmătura Corlomanului. Şi pogoară prin Cărbunoaia la poarta Braniştii şi să închie hotarul acolo după cum au hotărît Costin Darie stoln. Drept aceasta ca să fie sfintei mănăstiri dreaptă danie şi miluire şi uric de întăritură nestrămutat nici adănăora în veaci. Şi pohtim şi pre

alți lumlnați Domni ce în urma noastră îi va milui Dumnezău cu domnia aceștii țări ca să nu surpe daniea și întărirea noastră ce mai vărtos să întăriască și să miluească, pentru a lor veacinică pomenire. Și spre această iaste credința Domii meale Noi Scarlat Grigorie Ghica vvod și credința prea iobiți fiilor Domnii meale Alexandru vvod: Mihal vvod: Nicolae vvod: Grigorie vvod: Gheorghie vvod. Și credința a tuturor boiarilor Domniei meale dumnealor Costantin Balșă vel vorn țărăi de gios, Vasilie Ruset vel vorn țărăi de sus, Ioan Sturzea hat părcălab Sucevii, Alexandru vel post, Aristarho Hrisosculeo vel vist, Ioan Paladi vel spăt, Panaiote vel ban, Iordachi Costache vel pah, Vasilie Costache vel stoln, Ianachi vel cămănar, Matei Ghica vel comis. Și pentru mai mare credință și întărire poroncit-am Domniea mea cinstit și credincios boiariolui Domnii meale dumnealui Sandul Racoviță vel logof. să scrie și peceate Domnii meale să pue la acestu adevărat hrisov al nostru. Scrisu-s'a acest hrisov de Ioniț Gramaticul săn Pavel cămaraș aici în Iași în anul 7266 Noem. 1.

Io Scarlat Ghica Voevoda [m. p.].

Procit Sandu Racoviță vel logof.

XLV.

Iași 7266 Noembr. 5 = 1757.

Scarlat Vodă Ghica reinoește scutirile făcute de înaintașii săi, mănăstirii Gârcina

Cu mila lui Dumnezău Noi Scarlat Grigorie Ghica Voevod Domn Țărăi Moldavei.

Facem știre cu această carte a Domnii meale pentru rugătoarele noastre călugărițile de la sfânta mănăstire Gărcina unde iaste hramul Pogorârea sfântului Duh că arătandu-ne hrisovul de milă ce au avut de la răposatul fericitul întru pomenire părintele Domnii meale Măria sa Grigorie Ghica voevod și de la alți luminați Domni, întru care hotărăsc milile ce au făcut aceștii sfinte mănăstiri, adică pentru doi preuți și un diiacon ce ar fi la mănăstire, și pentru trii oameni poslușnici, cer a ave oameni streini fără bir, ca să fie scutiți de bir nici bani să nu dea nemănui, ce numai să fie pentru slujba sfintii mănăstiri. Și pentru folăris (sic) [1]

[1]) Credem, birul pentru fum?rit.

măcar deşi dau ceva alte mânâstiri, dar această mănăstire nimică să nu dea. Asijdirea la diseati să scutiască două sute stupi. Şi la goştina dooă sute oi, pe aceste bucate nici un ban să nu dea ca să fie de chivernisala calugăriţilor ce petrec la această mănăstire. Pentru aceasta şi Domnia me m'am milostivit şi li-am înoit cu această carte a Domnii meale, milile aceste arătate mai sus, nestrămutate să să păzască nime întru nimică să nu superi.

Şi poroncim dumnilor voastre boiari şi altor slujitori ce viţi îmbla cu aceste slujbe la ţinutul Niamţului, toţi să aveţi a vă feri, nime întru nimică să nu supere că aşa-i poronca Domnii mele. U las (s) lt 7266 Noem. 5.

Scarlat Ghica Voevoda (m. p.). (Pecete roşie aplicată).

XLVI.

Iaşi 7267 Mai 2 = 1759.

Ioan Vodă Teodor Callimachi reînoeşte dania în bani făcută de alţi Domnitori mănăstirii Gârcina.

Noi Ioan Teodor Vvod bj. mil. zemli moldav.

Facem ştire cu aceasta carte a domnii meale, pentru rugătoarele noastre, călugăriţele de la sfinta mănăstire Gărcina de lă ţinutul Niamţului unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul Pogorărea sfîntului Dhă, că viind aice au cerşut milă de la Domniia mea, pentru praznicul ce fac la ziua hramului. Arătând că şi mai înainte la alţi luminaţi Domni au avut milă de lua în toţi anii căte 21 lei pol pentru praznec, pentru care milă ni-au arătat cărţi şi de la luminaţii Domni. Dreptu acea dară şi domnia mea încă asemene m'am milostivit, şi li-am întărit cu această carte a domnii mele ca să aibă această milă nelipsăt pre tot anul căte doaă zăci şi unul de lei şi giumătate de la vama domniască la ziua hramului a Pogorărarii sfintului sfântă. Şi ori de va fi vama vândută, ori de va fi dată în credinţă, aceşti bani să li să de nelipsit, ca să fie pentru cheltuiala prazneculuí, însă 7 lei pentru 4 camene moron sărat căte un leu. 9 pol camăna şi 5 lei pentru 5 camene de somnu căte 1 leu, camăna. Şi 5 lei pentru 10 vedre de vin căte 7 pol vadra şi 3 lei=90=bani pentru 3 ocă lumini de ceară căte 1 leu 3 pol oca, i 90 bani, pentru 4 ocă orezu. Şi pohtim Domniia mea şi pre alţi luminaţi Domni, ce vor fi în urma domnii meale ca să le întăriască şi domniile sale aceasta milă pentru a lor vecinică pomenire. Aceasta scriem.

In Iaşi vlto 7267 Mai 2

(Pecete mica roşie aplicată).

Procit F. logof.

XLVII.

7267 = 1759 Dechembrie 15.

Ioan Teodor Callimachi Voevod reînoește mănăstirei Topolița daniile făcute de Domnitorii dinaintea lui.

Cu mila lui Dmnezău noi Ioan Teodor Voevoda Domn țării Moldovei.

Facem știre cu acest hrisov al Domniei mele tuturor cui să cade a ști. Pentru sfînta mănăstirea de călugăriți de la Topolițe unde să cinstește și să prăznuește Tăerea cinstitului cap al cinstitului slăvitului proroc înainte mergătoriolui și botezătoriolui Ioan, de la care numită mănăstire viind rugătoarile noastrea monahiea Magdalina starița și cu tot soborul de călugăriți căte să află lăcuitoarea acolo. Și ni-au arătat hrisoave de milă ce au avut atăt de la domnie-sa Costandin Vod. Racoviți, cât și de la alți luminați Domni ce-au fost înainte de noi. Drept acea dar și Domniea mea m-am milostivit și li-am miluit cu acest hrisov al Domniei melea, prin care hotărăm ca să aibă fiiștecând în toată vreme Domniei mele a scuti o sută stupi de deseatină și o sută oi de gostină și cincisprezăci vite de coniță și o sută cincizăci de vedre de vin de vădrărit, carea vin să fie pentru bisearică la sfintele și dumnezăeștile leturghii. Pe aceste bucate nici un ban să nu plătească, nici să le învăluiască nime că li-am ertat Domniea mea, lăsând venitul ce-ar eși dintr'aceste bucate, ca să fie pentru ceară și tămăe și untdelemnu la sfta mănăstirea. Și pentru înbrăcămintea și hrana călugăriților ce vor fi rugătoare la această numită mănăstirea. Așijderea și pentru trei liodi poslușnici ce ș-ar găsi streini și făr de bir în visterie iarăș m'am milostivit și i-am ertat pe acei oameni pe capitile lor de tot birul visteriei, nici o dată la nici un greu a țărăi nemică să nu dea. Așijderea și doi preuți și un diacon, ce sănt nelipsiți de la paza aceștii sfinte mănăstiri, după cărți domnești de apărare ce-au arătat starița, Domnie mea încă li-am întărit apărarea poroncind să fie în pace de dajdea domnească și de poclonul vlădicesc și de toate alte dări, ori căte ar mai fi pe alți preoți și diaconi, cu nici un felio să nu-s superea. Așijderea poroncim Domnie mea în mănăstirea această să n'aibă volnicie nimenea din boeri a întra să descalice, nici boeri de curte, nici părcălabi de ținut, nici slugi boerești, nici slugi vlădicești, nici alțăi nimenea din partea bărbătească nici în mănăstirea fiind călugărițele parte fămeiască. Nici la casăle preuților bisericii și a diaconului, nici la poslușnici fără căt numai la besearică cine va năzui să fie slobozi a mergi cum scriu și testaminturile altor luminați Domni. Și pentru toate acestea de sus scrisă poftim și rugăm cu dragoste dumnezăiască

şi pre alţi luminaţi Domni ce vor fi în urma Domniei mele ca să întărească sfintei mănăstiri pentru a lor cinste şi vecinica pomenirea. Scrisu-s'au de Vasilie Fanea diiac de divan.

let 7267 Dechembrie 15

Io Ion Voevoda (m. p.)

(Pecete mică roşie aplicată)

Dumitraşc F. logof procitah

XLVIII.

7270=1762 Noembrie 22.

Grigorie Ioan Callimachi Voevod întăreşte daniile vechi şi dărueşte 30 lei pe an, din venitul ocnei, călăgăriţelor din mănăstirea „di piste valea Bistriţii"

Noi Grigorie Ioan Vvoda boj. mil. gospod zemli Moldavscoi.

De vremi ci rugătoarile noastre Elisafta stariţa din preună cu toate călugăriţele, ci să află lăcuitoare la sfînta m(ă)năstire di călugăriţă di peste valia Bistreţii, unde să cinsteşti şi să prăznueşti hramul Schimbării la faţă a Domnului nostru Is. Hs. ni-au arătat cărţi de milă di la alţi luminaţi Domni ce-au fost mai înainte de noi cât di la pre înălţatu părintile Domnii mele, întru cari scriu şi arată, pentru birul unui preut şi un ţircovnic, ce vor avea la bisărică, şi pentru mertic, ce au obiceio di eu de la domnii pentru hramu şi pentru înbrăcăminte şi hrana lor, asemine şi Domnie mea am făcut milă rănduindu să aibă a lua din ocnă cătea 30 lei pe anu, adică trii zăci. Insă pe jumătate la sfeti Dimitrie şi pe jumătate, la sveti Gheorghie, şi aceşti bani să aibă a-i lua di la sfeti Dimitrie înainte şi fiiştecând această milă să li să dea deaplin. Şi preuţăi ci să vor afla la această sfntă mnstire să fiea datori a sluji pe an trei sărindare unul la postul Crăciunului altul la Paşti, altul la Avgost rugându pre milostivul Dumnezău, pentru paza norodului aceştii ţări, şi ertarea greşelilor noastre. Şi poftim şi prea alţii luminaţi Domni ci vor fi în urma noastră cu stăpănirea aceştii ţări, să le întăriască această puţină milă pentru a lor vecinică pomenire.

vlet. 7270 Noembr. 22.

Noi Grigorie Ioan voevoda (m. p.).

Pecete roşie aplicată.

Costand... vel logof procit

s'au trecut la condica div. de

(urmează) Simion Burghele.

TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC"
Chişinău, strada PrincipeNicolaele Nr. 25

Anul VI. Nr. 3. Iulie—Septembrie 1934.

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Scutelnicii din Ţările Româneşti la 1810

de T. G. BULAT.

Prin scultelnici se înţelegea, în trecutul acestui neam, oamenii scutiţi de biruri, şi daţi în slujba bisericii, sau fruntaşilor ei, precum şi a diferitelor grade boiereşti. Ei erau scoşi din tabela visteriei şi nu erau deci urmăriţi de slujbaşii Domniei, spre a-şi plăti dările.

Aşa cum se întâţişau, scutelnicii constituiau o clasă de oameni, cari încurcau socotelile Ruşilor, cotropitori în 1810. Fiind informaţi, că s'au făcut şi oarecare abuzuri în sensul, că unii boieri stăpâneau mai mult de cât au dreptul, că unii fii de boieri, fără cinul boierii, au scutelnici, iar unele din jupânese, posedă asttel de slugi încă trăindu-le bărbaţii, ei cer deslușiri Divanelor. Acestea răspund, dând liste de toţi scutelnicii din ţară. In Ţara Românească se găseau în total, la această dată, 18.509. In Moldova erau mai puţini. Aci, numărul lor atingea suma de 11.619. Ruşii încep controlul şi şicana. Proprietarii de suflete înaintează plângeri. Intre aceştia găsim pe-o Elena Ipsilanti, pe Ştefan Vasile Piscopescu, doctor în medicină, pe Iohann Paschaly, doctor în medicină, care plecase la Constantinopole în timpul năvălirii lui Pasvantoglu şi-şi pierduse scutelnicii, pe Ştefan Văcărescu, pe Paharnicul Alexandru Comănanu, pe Smaranda Filipescu şi alţii. Constantin Samurcaş, devotat ca totdeauna, propune Senatorului să fie chemaţi toţi scutelnicii (socotelniques) şi să li să schimbe „pecetluiturile". In chipul acesta se va putea şti numărul exact al scutiţilor.

După multe discuții Divanul Țării Românești, în frunte cu Mitropolitul Ignatie, înaintează o listă în care se face „arătare dă cam căți scutelnici să cuvine a să orăndui fieșcăruea boer".

Modalitățile din Moldova le aranjează Gâvriil, Mitropolit și Exarh.

Interesul acestor mărturii constă, mai ales, în faptul de a cunoaște situația clasei scutelnicilor. De o însemnătate egală este și aflarea numărului și persoanelor cari reprezentau, la începutul secolului trecut, protipendada, cât și osatura administrativă a Țărilor române. Materialul este bogat și sugerează cititorului avertit multe realități istorice apuse.

I.

Către Ex-sa Domnul adevărat sfetnic de taină sinator, și cavaler Crasno Milașevici prezident Divanurilor Moldovii și Valahii. Dela întâio Divan și comitet al Prințăpatului Țării-Românești.

Predlojaniea Ex-tale cu No. 437 cu cinste primind Divanul au înțeles cererea ce face a să trimite Ex-tale catastiv atăt pentru căț scutelnici au unii din boerii cei cu cinuri mai mulți peste căt li să cuvine a-i avea după cinul boerii, i de căți scutelnici au unii deși feciori de boeri, ce sănt fără cin de boerie, i pentru unile din giupănesile văduve, de căți scutelnici au mai mulți peste cea ce li să cuvine a avea, pe jumatate dintrai cinului boerii bărbaților d-lor, căt și pentru unile din jupănese ce au scutelnici încă trăindu-le bărbații. Care foi scoțându-să din catastih ce s'au mai dat să trimite precum mai jos să arată :

a) Katastih de toți scutelnicii ce sănt la fieșcare asemenea ca celalalt catastih ce s'au mai dat.

b) Foaie de căț scutelnici au unii din boeri mai mulți peste cei ce li să cuvine a-i avea după cinul boerii.

g) Foaie de căți scutelnici au unii din feciori de boer ce sănt făr de cin de boerie.

d) Foaie de căți scutelnici au unile din giupănesile văduve mai mult peste cea ce li să cuvine a-i avea pă giumătate, dintrai

[1]) „*Dela*" nr. 1714/1810 Arhiv. Senat. Chișinău.

cinului boerii barbaților d-lor, atăt cei ce li s'au lăsat din vreme de Domni, căt și de cei ce s'au dat la unile de la Iolie lt 808 și păr la Ghenar leatul 810 în care foaie să arată și două trei giupănese numai ce au scutelnici după cărți cărora le trăesc bărbații.

1810 Mai 21.

Al. Ungrovlahiei Ignatie
Iosif Argeș Gr. Ghica
Evstratie Crețulescu, Const. Bălăcean, Const. Varlaam vistier Ion Comănean.

II.

1810. *Catastih de scutelnici mănăstirești i boerești și ai altor obraze, atăt cei după catastih, cum și cei după hrisoave i cărți precum înăuntru arată*

Suma ce după vechiol obiceio să cuvine a avea fieșcare după cinul boerii.	Suma ce i-au avut fieșcare făcuți în vremea Domnii.	Suma ce au fost în vistierie d-lui vistierului Varlaam.	Suma ce s-au mai dat a unii alții de la Ioli lt 808 până la Ghenar lt 810.	Suma ce să afla acum la fieșcare.	Cât lipsesc la unii din cei ce li să cuvine a avea după cinu.	
Liodi	Liodi	Liodi	Liodi	Liodi	Liodi	ARHIEREI
80	80	80	—	80	—	Prea Sf-sa Părintele Mitropolitu
50	50	50	—	50	—	Părintele Râmnicu
50	50	50	—	50	—	Părintele Argeșu
50	50	50	—	50	—	Părintele Buzău
10	10	10	—	10	—	Părintele Tevaidos, la dajdie fiind mort
10	10	10	—	10	—	Părintele Iliupoleos
10	10	10	—	—	—	Părintele Titopoleos la dajdie mort
10	10	10	—	10	—	Părintele Pogonianis
10	10	10	—	10	—	Părintele Sevastis
5	5	5	—	5	—	Părintele Hrisopoleos
25	25	25	—	25	—	Spitalu Manăstirii Colții
10	10	10	—	10	—	Mănăstirea Arhimandritu

10	10	10	—	10	—	Mănăstirea Şăgarcea
5	5	5	—	5	—	Mănăstirea Sinaea
5	5	5	—	5	—	Mănăstirea Zoodahu Pighi
10	10	10	—	10	—	Bis. Maichi Precisti i David
4	4	4	—	4	—	Arhimandritu Filateos
4	4	4	—	4	—	Eclisiarh Anton
22	22	22	—	22	—	Clirici Mitropolii
—	—	—	10	10	—	Vlădica Lofciu
—	—	—	10	10	—	Igumenu Samoilă ot mănăst. Mihai Vodă
—	—	—	2	2	—	Popei Hriso eclesiarhul biser. gospod
80	80	80	—	—	—	Beizade Costache Racoviţă dajdie mort
80	80	80	—	80	—	Beizade Grigorie Ghica
80	80	80	—	80	—	Beizadea Costache Caragea

Vel banii.

80, 80, 80, —, 80 [1]) d-lui Dumitraşcu Racoviţă, d-lui Manolache Brancovean, d-lui Manolache Creţulescu, d-lui Costache Ghica, d-lui Costandin Filipescu vistier, Radu Golescu, Isaak Ralet, Radu Slătinean, Ştefan Văcărescu, Dumitraşco Racoviţă, Costand. Creţulescu, Barbul Văcărescu, Grigore Brăncoveanu, Grigore Ghica, Istrate Creţulescu, Costand. Bălăceanu, Petrache Ritoridis, Manolache Lahovari, Barbu Ştirbeio.

Vel Logofeţi.

(Acelaş număr de scutelnici) d-lui Costandin Dudescu, Dumitrache Racoviţă, Dumitrache Bibescu, Grigore Bălean, Ioan Comănean, Iordache Slătinean, Costand. Caliarh, Dumitrache Ghica la dajdie mort, Scarlat Grădiştean.

Vel vistieri.

(Acelaş număr de scutelnici, adică câte 80) d-lui Costand. Varlaam, Teodorache Văcărescu, Ioan Moshu, Mihalache Manu, numai Grigore Filipescu are 80, 70, 70, 10, 80.

---

[1]) Unde sunt cifrele la fel nu le mai repetăm, pentru economie.

Vel posteln.

80, 80, 80, —, — Dumitrache Varlaam la dajdie. 25, 25, 25, 55, 80 — slăvitul dragoman Manuc dă păhărnicie.

Vel cluceri.

40, 40, 40, —, — Ianache Mavrodin la dajdie mort.

40, 40, 40, —, 40 Stane, Ioan Vlădoianu, Cornea Brăiloio.

40, 40, 40, 40, 80 Fotache Ştirbei.

40, 40, 40, —, 40 Dumitrache Brăiloio, Nicolae Glogovean, Const. Haralamb, Ştefănică, Costand. Brăiloio, Alexandru Roset, Toma Creţulescu, Cost. Otetelişanu, Ioniţă Fălcoian, Alex. Neculescu, Vasile Lăcustean, Ioan Brezoian lăsat soţii.

40, 25, 25, 25, 15 Mihalache Racoviţ.

40, 40, 40, 40, 80 Iordache Creţulescu, Iordache Golescu Ioan Faca. —, —, —, 25, 25, Şărban Murguşanu dă Domnul Mavroghene clucer. 40, —, —, 15, 15, 25 Costache Teologul 40, 40, 40, —, 40, Drăghici Otetelişan, Nestor. 40, 60, 60, 20, 80 Iordache Filipescu. 40, 40, 40, —, 40 Nicolae Filipesc, Alexandru Ghica, Nicolae Văcărescu, Mihalache Grecean, Dumitrache Ralet, Cost. Socotean, Grig. Grecean. 40, 20, 20, 20, 40 Iordache Rasti. 40, —, —, 20, 20, 20, Ioan Ritoridis. 40, 2, 2, 18, 20 Grigore Ralea.

Vel paharnici.

25, 25, 25, —, 25 Cost. Roset, Nicolae Golescu, Iordache Mavrodolu lăsat soţii, Ioniţă Creţean, Ioan Ştirbei, Cost. Grădiştean, Ioan Gănescu, Ştefan Catargiu, Grigore Romanitis, Ionache Golescu, Stan Făean, Gheorghe Argintoian, Scarlat Mihalescu, Ştefan Belu, Alexandru Creţulescu, Pană Costescu, Manolache Hrisoscoleu, Dumitrache Necolescu, Mihalache Filipescu, Hristodor Niculescu, Nicolae ... zet medeln. 25, 14, 14, —, —, — Alexandru Persiean la dajdie mort. 25, 25, 25, —, —, 25, Alexandru Comănean, Iordache Boearoglu. 25, 25, 25, 39, 64 Scarlat Roset. 25, 6, 6, 19, 25, — Gheorghe Bengescu. 25, —, —, 25, 25 Cost. Fotino. 25, —, —, 10, 10, 15 Ilie.

Vel stolnici.

20, 20, 20, —, 20, — Grigorie Asan, Grigorie Paleolog, 20, 25, 25, —, 25, — Dumitrache Ştirbei. 20, 6, 3, 9, 10, 10 Ioniţă Bălăcescu. 20, 20, 20, —, 20, — Dumitrache săn medeln. Ştefan. 20, 10, 10, 10, 20 Cost. Caragea. 20, 20, 20, —, 20 Nicolae sin stolnic Gheorghe Creţean, Alexandru Nenciulescu, Cost. Predescu, Gheorghe Palada, Alexandru Fălcoianu, Cost. Cioranu, Alex. Filipescu, Sandu Golescu, Cost. Golescu, Şărban Grădiştean, Grigorie Grădiştean, Ştefan Bujurean. 20, 10, 10, —, 10, 10 Cost. ot Dudeasca. 20, 20, 20, 60, 80 Ştefan Costescu. 20, 20, 20, —, —, — Iancul Ghiolbează la dăjdie mort, Apostolache lăsaţi soţii, Ionachi zet comis lăsaţi soţii. 20, —, —, 5, 5, 15 Nicoli. 20, 10, 10, 10, 20 Grigore Dona. 20, 10, 10, 10, 20 Ionache zet Razu. 18, 18, 18, —, 18, — Matei Cantacuzino, Costache Grecean, Costache Rasti. —, —, —, 10, 10 Biv vel armaş Mateio.

Vel sărdari.

14, 14, 14, —, 14 Nicolaie zet Evdochin, Nicolae Serezli, Costache Mihalache, Dimitrie Polizu, Nicolae Diamandi, Şărban Racoviţă lăsat soţii, Vasile Izvoranu, Mihalache Arion, Mihai Grecean, Stroe Tărnovean, Chiriţă Căplec, Scarlat Cerchez, Cost, Chiţoran, Anton Michea, Preda Bujorean, Cost. Hagi Pashale. Iordache Neculescu lăsat soţii, Răducanu Caramailan, Nicolae Lipănescu, Petrache Gomea, Cost. Orescu, Răducan Fărcăşanu, Asanache Robescu, Iamandi brat episcop Buzău, Spirea Braţu, Alexandru Bengesc, Nicolae Toplicean, Răducanu Oroşanu, Cost. Creţulescu, Ştefan Teodoru, Anton Grecu 14, 14, —, —, —, 14 Iane Nicolau 14. 7, 7, —, 7, 7 Costache Pandiea lăsaţi soţii. 14, 14, 14, —, 14, — Ioan Ganea. 14, 8, 8, —, 8, 6 Iordache Zamfiroglu lăsaţi soţiilor, 14, 5, 5, 9, 14, — Cost. Cernăvodeanu. 14, 2, 2, 6, 8, 6 Cost. Vulturesc. 14, 5, 5, 9, 14, — Iancul Cocorăscu. 14, —, —, 14, 14, — Manolache Coridălescu, Cost. Moldovean, Iancu Călinescu. 14, 2, 2, 12, 14 Barbul Viişorean. 14, 14, 14, 11, 25 Iordache Deşliu.

Vel medelniceri.

12, 12, 12, —, 12, Cost, Păianul, Scarlat Romanitiș, 12, 7, 7, —, 7, 5. Gheorghe Făean, 12, 12, 12 —, 12 Chiriac Arbuz, Iamandi zet Fote vameș, Teodor Arcuda, 12, 12, 12, —, 10, 1. Matei Ciupelnițean, 12, 12, 12, —, 12, Grigore Merișăscu, 12, 5, 5, 7, 12 Nicoli Roșca, 12, 12, 12, —, 12 Cost. Caclica, Ianache Săm-botean, Gheorghe Mariuțean, Dimitrie Costacopolu, Nicolae Rafailă, Sevastiean. 12, 8, 8, 4, 12 Simion Pești-carul 12, 12, 12, —, 11 Costache Breazoian, Alexandru Vilara, Nicolae Gigărtu, Manole, Alexandru Pală, Ioniță Boerescu, Ioniță Colfescu, Grigore Palade, Grigore Făian, 12, 5, 5, 7, 12, Sandu Cornățean, Constandin Ioan, Ianache Papadolu, Chiriac ot Divan, Spiridon Condicar vist., Alexandru Lămotescu, Grigorie Bujureanu, Iordache Tufeanul, Ianache Sterian, Matei Grecean, Dumitrache Broștean, Ioan Socolescu, Mihalache ce au fost capichehaie, Ștefan zet Arion, Ioan Cărlova, 12, 12, — 5, 7 Costandin Micșunescu, 12, 12, 12, —, 12. Andrei Nenciulesc, Florea Ecstraciutaru, Drăgoi, lasați soțiilor, Ianache Rahtibanu 12, —, —, 12, 12. Iancu Mavrodoolu, 12, — , — , 6, 6, Mihalache Pandazoolu morî, 12, — , — , 12, 12 Cost. Almăjanu, 12, —, —, 12, 12, Panaite ot Buzău 12, — , — , 9, 9, 3 Nicoli. 12, —, —, 12, 12 Răducanu Bengescu, 12, 10, 10, 2, 12 Zamfir Băltean.

Vel slugeri.

10, 10, 10, —, 10 Panait Băbean, Ioniță Merișăsc, Amza Jăean, 10, 4, 4, 6, 10 Toma zet Cărstica, 10, 10, 10, —, 10 Nicolai Bălăcean, Răducanu Grecean, 10, 3, 3, 7, 10 Nicolae zet Micăilă, 10, 10, 10, —, 10. Scarlat Izvoranu, Scarlat Greceanu, Nicolae Brăiloio, Dumitrache Cornilie, 10, 3, 3, —, 3, 7. Daniil, 10, 10, 10, —, 10 Cost. Lupea, Iordache Rudean, Gheorghe sin Mehtupciu, Dimitrache Lerescu, Răducanu Poenaru, Cost. Mănăilă la dajdie, Cost. Dragodan, Barbul Dinculesc, Scarlat Chițoran, Alexandru Mincu, Mihai Bărbătesc, Nicolaie Anton, Draghicean Borănescu 10, 3, 3, 7, 10 Țănache Țarțane, 10, 3, 3, 7, 10 Anastase Urlățean, 10, 10, 10, —, 10 Iancul Maimarolu, Gheor-

ghe Boldescu, 10, 3, 3, 7, 10 Dumitrache proin. saraf, 10, 10, 10, —, 10, Gheorghe Bali, Nicolae Papazolu, Dumitrache Topulicean, Iordache zet Dascalu Dragnei, 10, —, —, 10, 10 Ianache Boziean, 10, 10, 10, —, 10 Iordache Becescu, Ioniţa Grecean, 10, 4, 4, 6, 10 Iamandi Chirca, Filip, Dragomir Ulescu, Gheorghe Valean, Marin Butculescu, Răducan Voinescu, Cost. Oletelişan, 10, 2, 2, 8, 10, Drăghicean Băbean 10, 10, 10, —, 10 Cost. Buzescu Gheorghe Crăsnaru, Ştefan Brailoio, Ştefan Lăcustean, Teodor de panduri, Panait Matrache lăsaţi soţii, Grigore sin post Manolache Tautesc, Dumitrache Borănescu, 10, —, —, 10, 10 Nicolaie Grecean, Antonache Teohari, Stavri Grecu, Iancul Fotino, Costache Grecean, Grigorache Brailoio, Nicolaie Filitis vist (?) mitropolitu Dositee. 10, 5, 5, 5, 10 Cost. sin ecclisiarh, 10, 3, 3, 7, 10 Cost. Băltean.

Vel pitari.

6, 6, 6, —, 6, —, Costache Vlasto, Velcea, Hristodor Bălan, Dumitrache Măldăresc, Iordache Caramănlău, Dumitrache Hătmănesc, 6, 3, 3, —, 3, 3, Dragomir Nădăean, 6, 6, 6, —, 6 Ioniţă Rafaelă, Stanciu Săşăsc ot Gorj, Nica Vlădesc, Ianache Perdicaru 6, 6, —, —, 6, Petrache, 6, 6, 6, —, 6, Ioniţă Lipănescu, Ştefan Voinescu, 6, 6, 6, —, —, Mihalache Perdicaru la dajdie mort, 6, 6, 6, —, 6 Cost. Tigvean, 6, 6, 6, —, —, 6 Panaite i Samurcaş, Gheorghe Argintoean, 6, 6, 6, —, 6, —, Iordache Drăgoescu, 6, 6, 6, —, —, 6 Lambru, 6, 7, 7, —, 7, Aleco Rătescu 6, 6, 6, —, 6 Gheorghe, 6, 6, 6, 4, 10 Dumitrache Berindeio, 6, —, —, 6, 6, Grigore Garbovean, Răducanu Stănescu, Ioniţă Ghimpeţean 6, —, —, 8, 8, Ioniţă Făean, Haralamb, 6, —, —, 4, 4, 2 Nicolaie, 6, —, —, 7, 7 Ioniţă Gigărtu, 5, 5, 5, —, 5 Gheorghe Coţofean, Gheorghe Socotean, 5, 2, 2, —, 2, 3 Cost. Vieroşean, 5, 7, 7, —, 7 Nicolae Mihaio, 5, 5, 5, —, 5 Caloean. 5, —, —, 6, 6 Matei Popescu. 5, 5, 5, —, 5 Ilie Rătescu, State Condorat. 5, 4, 4, —, 4 Răducanu Sefendache. 5, 5, 5, —, Iordache Arabolu, Dumitrache Slătinean, Cost. za slujtori Neagoe Drăgulinescu, Grigorie Săftoio, Stavri, Anton, Alexandru Uiescu, Cost. Calistrat, Nicolae Giorescu, Ştefan Tămăşescu,

Cost. Mavrodin, Gheorghe Vlădescu, Chiriță Costandin, Toma Delean. 5, 4, 4, 1, 5 Tanase Movilă. 5, 3, 3, —, 1, 4 Voico mort. 5, 6, 6, —, 6 Grigore Negru. 5, 5, 5, —, 5, Ioniță Șonțu. 5, 2, 2, 3, 5 Ianache Brătiean. 5, 4, 4, 2, 6 Cost. Băjăscu. 5, 5, 5, 15, 20 Ivan zet Menșăsc. 5, 5, 5, 15, 20 Nicolae zet Arion. 5, —, —, 6, 6 Enciul.

Cluceri za arie.

5, 4, 4, —, 4 Iordache Parepen. 5, 5, 5, —, 5 Iamandi Racoviță, Ștefan sin pahar Alexandri, Ioniță Greceanu, Mihalache Dedulede, Iancul Glava, Cost. Iliaș. 5, 2, 2, —, —, 5 Dumitru Sandulache. 5, 5, 5, —, 5 Ioan Trapezundios. 5, 2, 2, —, 2, 3 Nicolae Zaroene. 5, 5, 5, —, 5 Iordache Mavrodin, Iordache Vărzaru, Ianache Petrescu, Panait ot Cămpean.

Vel vameși.

5, 5, 5, —, 5 Nicolae viteu medeln. Stefan, Anastase Gheață. 5, —, —, 5, 5 Marco Iancul biv vel căminar za ocne.

Vt. logofeți.

6, 2, 2, —, 7, 4 Barbul Brătășanu. 6, 3, 3, —, 3, 3 Cost. Poienar. 6, 4, 4, —, 4, 2 Marinache. 6, 6, 6, —, 6 Ștefan Bălăcean. 6, 6, 6, —, 6 Anastase Condalescu. 6, 3, 5, 4, 2 Iacovache. —, —, —, 20, 20 Ioan Văcărescu. 6, —, —, 10, 10 Ianache Haftă. 6, —, —, 6, 6 Alexandru Vlasta. —, —, —, 5, 5 Cost. Broștean.

Vel vistieri.

6, 7, 7, —, 7 Nițul Măldărescu vel vistier. 6, 4, 4, —, 4, 2 Stoica Urlățean. 6, 6, 6, 4, 10 Cost. Borănescu. 6, 4, 4, —, 4, 2 Grigore Otopean. 6, 4, 4, —, 4, 2 Scarlat Grecean. 6, 3, 3, —, 3, 3 Nicolaie Perițean, Diamandi Arsache 6, 2, 2, —, — Pashal Bagdatlau la dăjdie mort. 6, 3, 3, —, 3, 3 Manole ot banu Ghica, Cost. Sărățean. 6, 6, 6, —, 6 Alexandru Carabulea. 6, 4, 4, —, 4, 2 Iamandi sin Nehtulciu. 6, 6, 6, —, 6 Pană Băbean, Manolache Radu. 6, 5, 5, —, 5, 1 Dumitrache Cornilie ot Bucov. 6, 6, 6, —, 6 Alexandru Paraschevan. 6, 5, 5, —, 5, 1 Ioniță Lățean. 6, 6, 6, —, —, 6 Nicolae ot logof. Samurcaș. 6, 5, 5, 1,

6 Ursache ot Gorj. 6, 5, 5, —, 5, 1 Ştefan Măicănescu. 6, —, —, —, 6 Zamfirache. 6, 6, 6, —, 6, — Nicolae Teodoru, Scarlat Măinescu, Petre Portărescu. 6, 5, 5, —, 5, 1 Costache ot d-lui post Anton. 6, —, —, 6, 6 Răducanu Hrisoscoleu. 6, —, —, 6, 6 Dumitrache Drăgulinescu, Nicolae ot Dragomanu Manuc. 6, —, —, 4, 4, 2 Ioniţă ot d-lui vist. Filipescu. 6, —, —, 4, 4, 2 Ioan Urşanu. 6, —, —, 6, 6 biv vel gramatic Alexandru Dinculescu.

Tr. logoţeţi.

3, 2, 2, —, 2, 1 Şărban Budiştean. 3, 3, 3, —, 3 Marin ot Dudescu, Ştefan Rămnicean, Răducanu ot clucer Dumitrache. 3, 4, 4, —, 4 Iancul Basma. 3, 2, 2, —, 2, 1 Zamfir ot Craiova, Gheorghe Cernătescu, Petre. 3, 3, 3, —, 3 Pârvul Grămescu. 3, 3, 2, —, 2, 1 Răducanu Dărvăreanu. 3, 3, —, —, 3 Nicolae Stan, Nicolae Nica. 3, 3, 2, —, 2, 1 Gheorghe Lehliu. 3, 3, 3, —, 3 Teodorache Cloşcă 3, 2, 2, —, 2, 1 Cost. Botean. 3, 3, 3, —, 3 Grigore Izvoranu, Sandu Dăscovean, Mihai ot depertament. 3, 3, —, 3 Alex. Olănescu. 3, 5, 5, —, 5 Stanciu ot d-lui banu Costache Ghica 3, 3, 3, —, 3 Cost. Nenişor. 3, 4, 4, —, 4 Răducanu Tocilescu. 3, 3, —, —, —, 3 Anastase brat vlădica Sevastupoleos. 3, 2, 2, —, 2, 1 Marin ot vistierie. 3, 3, 3, —, 3 Toma Sefendache. 3, —, —, 4, 4 Ioniţă Voinescu. 3, —, —, 3, 3 Grigore Drugănescu. 3, —, —, 4, 4 Petrache ot Cremenalion. 3, —, —, 3, 3 Nica Musceleanu, Ioniţă ot episcop. Buzău. 3, —, —, 3, 3 Cost. Andronescu, Grig. Greceanu. 3, 4, 4, 1, 5 Ioniţă Rudean. 3, —, —, 3, 3 Hristodor Lapati, Grigore Stoenescu. 3, —, —, 2, 2 Ioan Broscaru. 3, —, —, 3, 3 Vasile ot Gorj, Matei ot Teleajăn. 3, —, —, 4, 4 Mihai Rămniceanu. 3, —, —, 3, 3 Ioan Stoenescu, Dincă Bârsăsc.

Tr. vistieri.

3, 4, 4, 1, 5 Barbu Movilă. 3, 4, 4, —, 4 Costache Razu. 3, —, —, —, —, 3 Costand. Fărcăşanu. 3, 3, 3, —, 3 Iamandi Dieamancea. 3, 5, 5, —, 5 Ioniţă Ştanomirescu. 3, 4, 4, —, 4 Iordache Gănescu. 3, 3, 3, —, 3 Nicolae Popescu. 3, 4, 4, 6, 10 Hristodor. 3, 4, 3, — 3 Tănase Petrescu. 3, 3, 3, —, 3 Toma,

Matei Bucovean. 3, 4, 4, —, 4 Tănase Carabulea, Hristache proin samaș. 3, 3, 3, —, 3 Pârvul Merișan. 3, 2, 2, —, 2, 1 Ioan Unguren. 3, —, —, —, —, 3 Gheorghe Poenaru. 3, —, —, 4, 4 Ioan Gioresc. 3, —, —, 6, 6 Gheorghe Șontu. 3, —, —, 4 4 Răducan Păclean. 3, —, —, 4, 4 Barbul. 3, —, —, 3, 3 Ioan sin medeln Costandin ot Dolj. 4, 4, 4, —, 4 biv. log. za vist. Dona Cojăscu. 6, —, —, 6, 6 biv vel post Costache Cozoni.

Tr. postelnici.

3, 2, 2, 1, 3 Vasilache Cioranu. 3, 3, 3, —, 3 Iacovache Amira.

Logofeți agești i ai politii.

3, 3 3, —, 3 Iacovache, Ioniță Grigoriu. 3, 4, 4, —, 4 Nițul Lămotescu. 3, 2, 2, —, 2, 1 Panait Moshu. 3, —, —, 3, 3 Nicolae Pardalos. 3, —, —, 5, 5 Nițul zet Petrică logof.

Căpitani za dorobanți.

6, 2, 2, —, 4, 4 Nicolae Sterian. 6, 6, 6, —, 6 Petre. 6, 3, 3, —, 3, 3 Cost. sin clucer Lupu. 6, —, —, 4, 4, 2 Iordache Ungureanu. 6, —, —, 4, 4, 2 Răducanu zet Cost. logof za taină.

Căpitani za letegii.

4, 4, 4, —, 4 Ianache Mardagiu. 4, 3, —, —, —, 4 Mirea Periețean. 4, 3, 3, 3, 6 Teodorache. 4, 3, 3, —, 3, 1 Costand. Teodor. 4, 4, 4, —, —, 4 Anton Hiotu. 4, 3, 3, —, 3, 1 Stanciu Gogălnicean.

Vătafi za aprozi i ceauși și alți zapcii ai Divanului i ai visterii.

3, 3, 3, —, 3 Mihalache zet clucer Dumitrache. 3, 4, —, —, —, 3 Ianache. 4, 4, 4, —, 4, — Nicolae Chițoran, Gheorghe Băltean vatafi za vist. 3, 3, 3, —, 3 Iane ot d-ei Cocoana Dragomăneasa sardar, Dumitrache Paciurea. 4, 4, 4, —, 4 Costache sin pah. Alexandri biv văt. za Divan. 5, 5, 5, 10, 15 Grigore Filipesc biv. vataf za vist. 4, —, —, 5, 5, Dionisie biv. văt. za Divan. 2, 1, 1, —, 1 biv. vel. spăt. Dumitrache Toplicean. 2, 2, 2, —, 2 biv. răhtivan Ianache zet Poenaru.

Ceauşi spatăreşti i ageşti.

3, 4, 4, —, 4 Hristache Chircă. 3, 2, 1, —, 1, 2 Dumitrache Miuleţ. 3, 3, 3, 11, 14 Alexandru Palade. 3, 2, —, —, —, 3 Gheorghe brat şatr Nicolae Arion. 3, 2, 2, —, 2, 1 Gheorghe Coadă, Nicolae Fărămiţesc zet Chiţovan. 3, —, —, 3, 3 Cost. Pleşoianu. 5, —, —, 5, 5, — biv. vorn. dă harem Iordache. —, —, —, 30, 30 Polcov Fote Calafat.

Polcovnici.

4, 4, 4, —, 4 Dumitrache Balaura. 3, 3, 3, —, 3 Dumitrache Stoinescu. 3, 2, 2 ,—, 2, 1 Vasile Chinoci. 2, 2, 2, —, 2 Sandu Varzarul Iamandi Zihno. 3, 3, 2, —, 2, 1 Ianache Lăcustean lăsaţi soţii. 3, 3, 3, —, 3 Nicolae ot Târgovişte. 2, 2, 2, —, 2 Ioniţă Străchinescu. 3, 3, 3, —, 3 Istrate Sileştean. 2, 2, 2, —, 2 Ioniţă Ciupescu lăsaţi soţii. 3, 3, 3, —, 3 Cost. Brezean. 2, 2, 2, —, 2 State Lambru, Hurmuz, Răducanu Lăcustean lăsaţi soţii, Cost. za seimeni. 4, 4, 4, —, 4 Dimitrache Titean. 3, 3, 2, —, 2, 1 Anghel Piscupescu. 3, 3, 3, —, 3 Dumitrache Ghizdăveţ. 2, —, —, —, —, 2 Scarlat Dascălesc. 3, 3, 3, —, 3 Panait za târg. 3, 3, 3, —, —, 3 Barbu Probat. 3, 3, 3, —, 3 Dumitrache Garbovicean. 3, 3, 2, —, 2, 1 Ioan za Târgovişte. 2, 2, 2, —. 2 Cost. za Ciocli. 3, 3, 3, —, 3 Zamfir za târg. 3, 3, 3, —, 3 Teodorache za poteră. 3, 3, —, —, —, 3 Hristache za Cerneţi. 3, 3, 3, —, 2, 1 Ilie Comănean za târg. 3, 3, 3, —, 3 Iordache za Târgovişte. 3, 3, 2, —, 2, 1 Nicolae za pod. 3, 3, 3, —, 3 Barbu Bucşan. 4, 4, 4, —, 4 Ştefan za vănători. 3, 3, 3, —, 3 Costea za Târgovişte. 2, 2, 2, —, 2 Costache za târg. 2, 2, —, —, —, 2 Matei za ciocli. 3, 3, 2, —, 2, 1 Ştefan Bărsescu. 2, 2, —, —, —, 2 Matei. 2, 2, 1, —, 1, 1 Mihaio. 2, 2, —, —, —, 2 Fote. 3, 3, 3, —, 3 Ioniţă Hătmănesc. 2, 2, 2, —, 2 Ioniţă Mălăndroio. 3, 3, 3, —, 3 Cost. ot Vălcea, Moise ot Văleni, Petrache, Iordache Balotă. 4, 4, 4, —, 4 Ioniţă Plăviean. 3, 3, 2, —, 2, 1 Ioniţă Dămbrovicean. 3, 3, 2, —, 2, 1 Costache Petrescu. 4, 4, —, —, —, 4 Vasilache Negru. 2, 2, 2, 3, 5 Grigore Basma. 2, 2, 2, 1, 3 Matei Ialomiţean. 3, —, —, 3, 3 Dumitrache ot Văleni. 3, —, —, 3, 3 Panait ot Târgovişte. 3, —, —, 3, 3 Hrisav, Mihalache,

Vt. comişi i vt. pitari.

2, 2, 2, —, 2 Marin. 3, 3, 3, —, 3 Atanasie. 2, 2, 2, 4, 6 Nicolaie Blehan. 2, 2, 2, 2, 4 Geani. 2, —, —, 3, 3 Iane Grecu. 2, —, —, 3, 3 Portărescu. 2, —, —, 3, 3 Stan Repezean. 2, —, —, 3, 3 Gheorghe. 2, —, —, 5, 5 Leonard. 2, —, —, 4, 4 Ianache biv comişi. 1, 1, —, —, —, 1 Cost. biv. v. comis.

Vt. armaşi.

2, —, —, —, —, 2 Dumitrache Viişorean. 2, 2, 2, —, 2 Ianache brat Done. 2, 2, 2, —, 2 Anastase Matrache. 2, —, —, —, —, 2 Teodor. 3, 3, 3, —, 3, — Hristodor Săvescu, Dumitrache Zatrean, Ianache sin Dascalu Ioan. 2, —, —, 3, 3, — Răducanu Sărdănescu. 2, —, —, 4, 4 Dumitrache Deşliu. 2, —, —, 10, 10 Grigore Macaroană. 2, —, —, 3, 3 Ioan. 2, —, —, 4, 4 Şerban Magheru ot Gorj.

Tr. armaşi.

1, 1, 1, —, 1 Toma Moldovean, Cost. sin Saraf. 3, 3, 3, 1 4 Canela. 2, 2, 2, —, 2 Manole vt. port. 1, —, —, —, —, 1 Dumitrache vt. sluger.

Doftori.

10, 10, 10, —, 10 Silivestru, Costandin, Manolache, Cost. Caracaş, Dimitrie Marco, Panaiotache.

[Urmează].

DIFERITE ŞTIRI DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL-CHIŞINĂU

de CONST. N. TOMESCU

Situaţia de drept internaţional a mănăstirilor din Basarabia după 1812

Cel de al doilea guvernator civil al Basarabiei, generalul Garting, se vede nevoit să se intereseze despre averile ce au aci mănăstirile din Moldova, închinate locurilor sfinte, din moment ce află că stareţii lor urmăresc să vîndă acele moşii şi pâmînturi, după desfacerea Basarabiei de Moldova, şi chiar unii le-ar fi şi vîndut. Guvernatorul într'o adresă nr. 6037 din 7 Decembrie 1813, către mitropolitul Gavriil, observă că singurul art. 7 din tratatul de pace, despre răşluirea Basarabiei, se referă numai la aşezarea aici a unor anume supuşi, mahomedani şi ortodocşi, şi despre averile lor, dar despre averile m-rilor nu se prevede nimic. Deci, era nevoie să hotărască aici forurile superioare ruseşti. El roagă pe Gavriil, ca cel ce cunoaşte bine pricina, «fost şeful principal în Moldova în domeniul spiritual» ca să-i dea informaţiuni la următoarele întrebări: 1. căror anume locuri sfinte sunt închinate mănăstirile moldoveneşti, care posedă moşii şi pământuri în Basarabia; 2. cu cît e datoare fiecare mănăstire să trimită din venituri embaticul la acele locuri; 3. ce destinaţie urmează să se dea restului de venituri mănăstireşti, potrivit diatelor ctitorilor, cari «şau pus averile lor la dispoziţia m-rilor, pentru fapte plăcute lui Dumnezeu»; 4. pe ce anume temei îs datori stareţii m-rilor moldoveneşti să stăpîniască m-rile şi averile lor aflate în provincia basarabeană; 5. şi mai cu seamă «au ei oare dreptul sau puterea să vîndă şi să schimbe aceste posesiuni basarabene dela sine, fără încuviinţare precisă a autorităţilor lor su-

perioare și dela cine se cuvine să li se dea, ori stăpânirea duhovnicească locală din Moldova, ori patriarhia din Constantinopol», și așteaptă guvernatorul și alte asemenea știri, cu care să lumineze problema și în fața înnaltei autorități, căreia i se va adresa „pentru a da cuvenita soluționare" despre acele averi mănăstirești.

Mitropolitul Gavriil îi răspunde pe larg după o săptămînă, și copia acestui răspuns o înnaintează pe lîngă o adresă, prințului Galițin, oberprocurorul sinodul, tot în acele zile.

Mitropolitul la începutul răspunsului său își reamintește de conținutul adresei guvernatorului și dă apoi aceste informații tot pe puncte, în ordinea de mai sus.

1. M-rile moldovenești, închinate cari au moșii în Basarabia sunt: Galata, Cetățuia, sf. Sava, Bîrnova, Bistrița și Pobrata, care aparțin Mormîntului Domnului ori scaunului patriarhului din Ierusalim; apoi m-rile: Frumoasa și sf. Parascheva sunt ale m-rei din Sinai; m-rea Golia aparține moșii Vatopedului din muntele Atos; m-rea Dobrovăț e a m-rii Zograf din muntele Atos; m-rea Ocna aparține m-rii Ivirului din muntele Atos; m-rea Ioan Gură de aur este a unei m-ri din Albania, în Turcia; m-rea Dancul aparține m-rei Xeropotamului din muntele Atos; iar mănăstirile: Neamțu, Slatina, Rîșca, Pîngărați, cari de asemenea au moșii în provincia Basarabiei, nu-s închinate nicăiri, ci sunt în seama mitropolitului Moldovii; chiar și însăși mitropolia Moldovii și episcopia Hușilor au oarecare moșii în stânga Prutului.

La punctul 2; cîți bani, sub denumirea de embatic trebuie să trimită fiecare mănăstire la acele locuri, e cu neputință de precizat, deoarece primii igumeni ai acestor m-ri, pe temeiul hrisoavelor bogaților voevozi și ale unor persoane particulare, care ș-au testat acestor m-ri averile lor, erau datori a folosi veniturile lor mai întăi pentru întreținerea și hrana monahilor, apoi pentru împodobirea bisericii și reparația clădirilor mănăstirești, cît și pentru ajutorarea săracilor și creșterea orfanilor, adecă în școli; și, în sfîrșit, ce mai rămînea ei trimiteau la acele locuri cărora erau închinate aceste m-ri, care, în schimbul acestor ajutoare, erau datoare a trimite igumeni sau stareți cinstiți și înțelepți ca pildă preoțimei de aici și pentru conducerea mănăstirilor și a averilor

lor, potrivit voinţii ctitorilor şi donatorilor. Acum însă e altfel. Igumenii veniţi mai întâi trimit la acele locuri embaticul hotărît prin contract, iar pe celelalte venituri, sub nume de nevoi mănăstireşti, le întrebuinţează unde vor şi nu dau nimănuia socoteală; şi cum acei igumeni se schimbă des şi la fiecare schimbare fac un alt legămînt sau contract, mărind sau micşorînd preţul embaticului, potrivit împrejurărilor şi vederilor celor ce contractează şi a celor ce încheie contractul, apoi la acele locuri se trimite sumă inegală şi nepermanentă. „Cît am fost eu ca autoritate supremă în latura duhovnicească în Moldova şi Valahia, reînnoisem canoanele şi orînduelile în aceste m-ri, cu ştirea şi voia majestăţii sale imperiale, avînd în vedere canoanele bisericeşti şi dorinţa ctitorilor sau a ziditorilor mănăstirilor. Apoi, pentru egalarea embaticurilor trimise la locurile din străinătate, potrivit cu starea fiecărei mănăstiri închinate, eu am avut intenţia să dau anume dispoziţie şi s-o supun sf. Sinod spre cercetare şi aprobare; ţinînd seama că unele m-ri cu venituri mici trimiteau embatic mare, iar altele avînd mari venituri trimiteau mai puţin, eu voiam, pentru apărarea dreptăţii, să fixez a se trimite a 10-a parte din venituri în genere, iar celalalte venituri să fie lăsate spre a fi folosite pentru întreţinerea m-rilor în cuvenita stare bună şi pentru fapte plăcute lui Dumnezeu; iar în cîte un caz extrem şi pentru ajutorarea pămîntului Ţării, cum s'a şi întîmplat în vremea cînd s-a cerut o contribuţiune în războiul tracut, că şi m-rile au plătit o sumă respectabilă de bani, spre uşurarea locuitorilor; însă a realiza asemenea planuri nu mi-au îngăduit împrejurările vremii ce a urmat.

Prin lămurirea aeestui punct se explică şi cel de al 3-lea, adecă; după trimiterea embaticului, celelalte venituri mănăstireşti trebuesc folosite pentru repararea clădirilor m-reşti, la împodobirea lăuntrică, întreţinerea monahilor, ajutorarea săracilor şi alte fapte plăcute lui Dumrezeu sub controlul autorităţii duhovniceşti.

In privinţa punctului 4, adecă: pe ce bază stareţii m-rilor moldoveneşi trebuie să stăpîniască moşiile şi pămînturile aflate în provincia Basarabiei? aceasta depinde de dispoziţiunea ce se va lua cu înaltă învoire. Se pare însă că stareţii m-rilor, presupu-

nînd că ei sunt tutorii moşiilor aparţinînd m-rilor, şi executorii de testamente, trebuie să le stăpînească pe acelaş temei ca şi boierii moldoveni, cari au aici moşii. Ca pildă la aceasta poate sluji Bucovina, anexată Austriei dela Moldova, unde unele m-ri moldoveneşti au moşii şi le stăpînesc ca şi boierii moldoveni cari au moşii acolo.

La punctul 5: să vîndă, să amaneteze şi să schimbe averile m-reşti nu au nici un drept nu numai stareţii vremelnici ai m-rilor, ci şi întreg soborul de monahi ai acelor locuri, cărora le sunt închinate, nici însuş patriarhul, care de asemenea este şeful vremelnic al clerului, iar nu ca moştenitor, întrucît moşia mănăstirească nu este proprietatea şefilor, ci este avere bisericească, menită spre fapte bune, întru veşnică continuare, şi deaceea legile cele vechi au hotărît ca să nu se vîndă şi nici să se înstrăineze moşiile bisericeşti şi mănăstireşti şi anume: cel al VII-lea sinod ecumenic, canonul 12: „după porunca sf. Apostoli: ceva vîndut din averea bisericească sau mănăstirească de episcop sau igumen nu-i vîndut cu dreptate, şi cel ce face aceasta, episcop sau igumen, să se caterisască". Se mai adaugă la aceasta: partea II din cartea Kormciaia, cap. 44, al. 2 al noilor porunci ale împăratului Justinian, în cap. 2 spre sfîrşit zice: „Nu vor fi vîndute imobile m-reşti, adecă satele şi viile, căci acestea se numesc imobile". Apoi şi în decursul vremii, prin gramatele patriarhale şi ale voevozilor ce stăpîneau în Moldova, cît şi prin testamentele ctitorilor, se opreşte desăvîrşit de a vinde sau ipoteca averile mănăstireşti. Din acestea reese că nu numai stareţii m-rilor sau autoritatea duhovnicească în Moldova, dar încă nici chiar patriarhul, precum s-a zis mai sus, nu-i în drept să permită vînzarea averilor m-reşti; pot a se volosi de venituri, potrivit prevederilor testamentare, precum rezultă şi din referatul, înnalt aprobat, despre înfiinţarea eparhiei Chişinăului, unde este aprobat embaticul m-rei locale Căpriana, ce se trimite la m-rea Zograf. [1])

Din toate cele scrise mai sus se poate conchide pe ce bază s-ar cuveni să rămînă averile m-reşti, ce aparţin m-rilor, ce se

[1]) Vezi „Arhivele Basarabiei" nr. 1/1929.

află în Moldova dincolo de Prut, adecă: mi se pare că acelea trebuiesc a fi socotite fără înstrăinare aparţinînd acelor m-ri, potrivit documentelor ce se află la ele; dar nici să le vîndă, nici să le zălogiască şi nici să le schimbe nu li se dă voie stareţilor acelor mănăstiri, căci prin aceasta se calcă şi orînduelile bisericeşti şi testamentele celor ce au testat, cu arătarea voiei spre care lucru s-au lăsat averile lor, iar la preschimbare, natural că şi testamentele, ca acte de avere, trebuie să intre în mîinile acelora, cărora li se schimbă, de aceea se şi înstrăinează de m-re astfel de lucru, ce trebuie să rămînă veşnic în mănăstire, spre veşnica pomenire şi împlinirea voiei, potrivit dorinţii bine plăcute lui Dumnezeu a celor ce au testat. Apoi, întrucît aceste moşii sunt menite de testamente nu numai pentru întreţinerea m-rilor, ci şi pentru alte fapte plăcute lui Dumnezeu în pămîntul, unde se află ele, precum la ajutorarea săracilor şi la educaţia tineretului, iar pe lîngă acestea, cum ocîrmuirea locală apără a lor întregime şi neatingere, cu dreptul s-ar putea hotărî ca din toate veniturile averilor ce aparţin m-rilor care se află în Moldova, o parte s-o primiască acele m-ri, iar cealaltă să fie întrebuinţată pentru şcoala duhovnicească de aici şi spitalul obştesc. In atare prevedere intră şi moşiile mitropoliei Iaşilor şi ale episcopiei Huşilor, ca averi bişericeşti, ai căror arhierei eparhiali sunt economi vremelnici, iar nu stăpîni moşteni.

Iar pentru ca suma veniturilor anuale să fie adusă exactă la cunoştinţă, spre înlăturarea orcăror abuzuri, să se dispună ca acei igumeni, cînd dau moşiile de aici în arendă pe 3 ani, să prezinte Dicasteriei locale contractele spre certificare, după cum aceasta se făcea şi la Iaşi, îngăduind doritorilor, ca, cu prilejul încheierei de contracte, să ridice preţul de areodă..."

(*dosar nr. 574/1813.* E foarte interesantă această comunicare a mitrop. Gavriil. Pe ea s'au bazat apoi şi legiuirile ruseşti, care au păstrat intact dreptul m-rilor proprietare din Moldova asupra a întinse moşii din Basarabia vreme de un secol, pînă la Unire).

Ioan Nesterovici ceruse încă din 1811 exarhului Gavriil, fiind la Iaşi, „ca să fie primit în monahism"; a fost admis atunci în ispitire călugărească. La Noembrie 1813 în Chişinău, roagă să

fie tuns ca monah şi primit în ştatul mitropoliei. Insuş mitropolitul l-a tuns în bis. Adormirii din m-rea Căpriana, la 13 Noembrie, schimbându-i numele în Irineu şi apoi l-a hirotonisit ieremonah cu cruce. Din declaraţia sa, vedem că Nesterovici era malorusian, fiu de preot, absolvent al Academiei dela Chiev, unde a şi ajuns profesor la clasa de l. rusă, de l. germană, gramatică, matematică şi catehism. In 1811 vine să predea l. rusă la şcoala publică din Iaşi, iar după răpirea Basarabiei îl urmează pe Gavriil la Chişinău, ca profesor de seminar, la clasa de gramatică.

(dosar nr. 542/1813).

Sîrbii veniţi de peste Dunăre în Tatar-Bunar, ţin. Hotărnicenilor, au cerut în 1813 dezlegare să zidiască acolo o biserică de piatră cu hramul Adormirii. Fiind şi mijlocirea guvernatorului Garting, li se aprobă. La 1817 August biserica era zidită şi se cerea sfinţirea ei. Intre acte e şi opisul de obiectele, veşmîntăria şi cărţile, toate în l. rusă, ce i s-au procurat.

(dosar nr. 543/1813).

Mitropolitul Gavriil, fiine exarh peste biserica ambelor Principate romîne, a dat dela Iaşi o dispoziţie ca în toate bisericile să se aşeze cutia milii, pentru ajutorarea săracilor, „ceeace s-a şi împlinit în cîteva ţinuturi ale mitropoliei laşilor, dar în ţinuturile foste ale eparhiei Huşilor, nu s'a făcut aşa, şi chiar aici, la bis. sf. Mihail, care-i desemnată a fi vremelnic ca sobor arhieresc, nu se află asemenea cutii. Pentru aceasta, poruncim Dicasteriei să ordone sever tuturor protopopilor ca în toate bisericile să se aşeze astfel de cutii, afară de cele bisericeşti"...

(dosar nr. 548/1813).

Dascalul Gheorghie Popovici, dela biserica Mazarache din Chişinău, scrie la 1813 Noembrie mitropolitului Gavriil: „Mult îndurate şi milostive î. p. s. stăpîne, ne ocolită bucurie am avut şi am de cînd cu a î. p. s. voastre poruncă şi blagoslovenie m-am rînduit învăţătoriu de copii *în limba moldovenească* la beserica lui Măzărache", şi roagă „a mi să mai da cîţiva bani... că

lipsa celor trebuincioasă casii neertat cere cea de nevoe hrană şi îmbrăcăminte... am o viişoară, carea puţin sporiu aduce preste plata ostenelii"... Mitropolitul porunceşte „să cercetezi Dicasterie, nu ia acest dascal plată de la copii şi să ne arăte". Şi pe altă foaie se vede ce plată a luat el „pentru învăţătura copiilor" anume:

5 lei	dela	Sărghi Lazar	2 lei	dela	Smăranda văduvă
4 „	„	Stati Grosu	1,20	„	Gheorghii Abăgeriul
3 „	„	Dima Cojcariu			

Dintr'o notiţă a secretarului Jadanov vedem că dascălul Popoviçi a primit numai dela aceşti 5 părinţi, urmînd ca pentru ceilalţi copii „să găsiască un dascăl de l. rusă".

(*dosar nr. 539/1813*).

Stariţa Anisia dela schitul Răciula şi tot soborul cere dela mitropolie aducerea unui preot Andrei din satul Alexandreni, ţin. Sorocii, în locul preotului lor Ioan „care au fost până acmu, că nu vra să iasă, să puni în pricină şi împotrivă şi din lenevirea lui mai mult rămâne bisărica fără slujire...". Rezoluţia mitropolitului este „Fiindcă preutul care îl voesc călugăriţile au rămas la poporul său şi nu voeşte a să muta la schit, iar acel ci esti acmu acolo, Ioan, asupra iernii cu greutate a să muta din loc, pentru aceea să-s scrie ca călugăriţile să să liniştească pân în primăvară, iar preutului să i să poroncească ca să fie cu toată sârguinţa la slujbile bisăricii".

(*dosar nr 540/1813*).

La cererea poliţiei din Chişinău, Dicasteria a împuternicit pe preotul Mihail, dela bis. Haralampie, să primiască jurămîntul funcţionarilor, el ştiind limbile „rusă, moldovenească şi bulgară". Preotul Ioan dela vechiul sobor ştia moldoveneşte, greceşte şi rusеşte.

(*dosar nr. 541/1813*).

Se cere preot moldovan.

„Toţi lăcuitorii din Căuşanii vechi şi noi" s-au plîns mitropolitului Gavriil la 15 August 1815, că noul preot Petre Ivancincu, rus, „s-au arătat tot cu împotrivire atât asupra bătrânu-

lui preut Petre Beşliaga, cum şi asupra noastră, a norodului, şi am tot răbdat păn acum ca doar să va uni cu firile noastre, a pământenilor şi următori obiceiurilor pământului, dar încă înpotrivă urmând, pizmueşti, ca la sfintile sărbători, când ne adunăm la sf. besărică, *nu ni îngădui ca să fii dascalii moldoveneşti slujitori, spre înţălegire limbii noastre moldoveneşti*, fiindcă noi ne aflăm lipsiţi de ştiinţa limbii rusăşti. Astăzi fiind Adormire Maicii Domnului, hram la acest sfănt lăcaş în Căuşani, am fost doriţi ca să fii slobozi să cănte şi să cetiască dascalii moldovineşti spre înţelegere tuturor de obşte, şi n-au fost primiţi...". Şi ei cer „cu lacrămi... să ni să rănduiască preot pe limba noastră moldoviniască, sau măcar şi rus, dar să ştii cevai moldovineşti. Deosăbit au stricat sfinţie sa temilie de piiatră, ce să află pentru pridvoru înainte bisăricii, cari să află zidit din vremi preosf. sale *Daniil mitropolit, care au făcut acest sfănt lăcaş, unde să află şi preosfinţie sa adormit.* Au fost păgăni soltani, tătari şi turci, şi nu ni-au stricat bisărica, ce au dat voe şi s'au întărit..." şi roagă să se trimiată la faţa locului „un credincios... cari să nu părtiniască nici unii părţi, ci în frica lui Dumnezău să cercetezi şi să arăte adivărul, şi noi vom răspunde ostiniala...".

Mitropolitul Gavriil a scris o interesantă rezoluţie, către episcopul vicar Dimitrie: „După jaloba aceasta vei cerceta preosfinţia ta urmările acestui preot Petru Ivancenco, şi de să va găsi ja[lo]ba adevărată, fiindcă în Căuşani mai toţi lăcuitorii sînt moldoveni, îl vei muta la alt popor, pe acest popă, Ivancenco, şi jeluitorilor le vei da preot după limba lor, moldovan, find că între alte să cunoaşte că acest preot Ivancenco pentru ca să-ş pliniască caprizile lui nu are întru nimic a scandalisi şi a turbura norodul, stricănd şi acea temelie de zid, fără ştirea şi blagoslovenia preosfinţiei tale. 1813. Sept. 19 zile".

(dosar nr. 496/1813).

Boerul Petrachi Catargiul, locuind pe moşia sa Olişcanii, din ţin. Orhei, roagă pe mitropolitul Gavriil să dispună ca o livadă, ce a fost dăruită bisericii vechi a Olişcanilor din sus, să rămînă

în a ei proprietate, iar nu să o stăpîniască clerul dela noua biserică din Olișcanii de jos.

(*dosar nr. 486/1813*).

„Jădovii tărgoveți ot Briceni" se plîng pentru a doua oară cinstitei părcălăbii a Hotinului, că „în tărgul nostru este un țăntirim vechi de bisărică creștiniască, carile esti tocmai în mijlocul tărgului, închizănd doă uliți cu totul... mulți negustori s-au ispitit mai înainte a faci binale pe acel loc, dar pentru că este și prestolul n-au dat voi parte bisăricească, nu numai a faci bînali pi acel loc, dar încă l-au și îngrădit, închizînd mai tari acesti doă uliți... și ni se pricinuești multă sărăcii". Și ei cer „să să sloboadă acesti doă uliți de supt această închisoare, iar pentru locul prestolului ne îndatorim însuși ca să-l zidim cu piatră". Petiția semnată evreește de 17 persoane. Făcînd cercetare, mitropolitul nu le-a aprobat cererea.

(*dosar nr. 487/1813*).

La August 1813 sinodul rus trimite mitropolitului Gavriil 150 gramate împărătești în l. rusă și „pe moldovenie" pentru „partea duhovnicească cei ci s-au deosebit cu jertfirea către sf. bisărică și către patriea, în vremea cînd a venit în Rosiea vrăjmașul..." spre a se împărți la bisericile și mănăstirile din Basarabia. „să le citiască norodului în biserici".

(*dosar nr. 491/1813*).

Schitul Rășcovu, după moartea nacealnicului său Martinian, în 1808, a trecut cu sobor cu tot la mănăstirea Hărbovățului. Aceasta o aflăm din petiția unui ieremonah Teofil, care-ș căuta cele „patru cărți ale sale viețile sfinților părinți".

(*dosar nr. 495/1813*).

Protopopului Ioan Coropcianu al ținutului Soroca, i s-a ordonat că în 1813 dajdia „sf. Dimitrie" se va strînge „numai dela preoți și diaconi, iar dascalii și ponomarii vor fi nesupărați" ca și mai nainte.

(*dosar nr. 497/1813*).

Jalbă asupra soţului.

Safta, născută Cuza, avînd ca tată pe banul Arghiri Cuza, se căsătorise cu Lupul Rosăt medelnicer, proprietar al moşiei Ţigăneşti, ţin. Orheiului, dar abia după opt ani, în 1813, acesta o părăseşte. Cu o jalnică plîngere ea se adresează exarhului Gavriil: „Suspinul şi lacrămile acelor ci în valurile ninorocirilor înnoată numai cătră bunătatea pre o sfinţii voastre adrisarisându-să pot găsi limanul măngăerii şi agiutoriul trebuincios. Milostive părinte, ştiu iubire di oamini a preosf. voastre şi firiasca îndurari ci ai asupra celor năcăjiţi; priimeşti a-mi fi agiutoriu şi sprijănire întru o ninorociri ci să apropii a mă aduci întru ce disăvărşită diznădăzduire". Soţul plecase la moşie, de unde îi dă veste „că nu-i mai trebuesc, nici să mă mai răspund că-i sănt soţie... s-a arătat cu această cruzimi niomeniască fără să fiu vinovată cât de puţin..". Medelnicerul vrea să se despartă de soţie pentrucă a „ridicat mâna asupra lui.." şi atunci mulţi boeri „s-au prilejăt faţă în casa me la ace întâmplari" şi citează pe sulgerul Filactichi, medelnicerul Costandin Rusu, Iancu Donici, cu soţii şi rude; şi continuă Lupul „eu ştiindu-mă diapururе în vorbă lumii şi (în) tiranisită pitreceri cu d-nei... n-au mustrat-o cugetu că greşăşti necinstindu-mă împotriva pravilii şi a făgăduinţii ci au dat înainte lui Dumnezău, nu numai cu rădicare mâinii, ci măcar sfădindu-să cu mini la aşa vremi or loc...".

Urmează cercetări, declaraţii şi hotărîre pe 70 zile, toate interesante şi ca atitudini, ca morală şi chiar ca limbă.

(dosar nr. 472/1813).

Un locuitor din satul Sălcuţa, ţin. Căuşenilor, a fost batjocorit rău de preotul paroh Evdochim, fără să fi fost cu ceva vinovat. Exarhul prin rezoluţie porunceşte, că de se va dovedi plîngerea, preutul să fie ţinut „la Dicasterie păn va învăţa catihisul de rost, în care vremi va fi îndatorit a sluji la bisărică, arătându-i-să şi datoriea purtării cinstite, cu care trebue să să poarte între poporănii săi, şi aşa învăţat şi bine dojenit, să va slobozi acasă".

(dosar nr. 473/1813)

Dascălul Gh. Popovici al bisericii Mazarachi-Chișinău a suferit batjocură dela mai mulți jădovi apari: i-au rupt giubeaua, și, lovindu-l cu pumnul în gură, l-au sîngerat. Dascălul a tras pe un jădov la poliție, dar „fără nici o cercetari i s-au dat drumul... iar jădovii mi-au zis că poliția are alte înpărătești lucruri a pune la cale, iar nu bagatele. Astăzi, cerîndu-mi cinstea mea la poliție, mi-au zis să cunosc și să aduc pe jădov; eu dintru atăta jidovime nu-l pot cunoaște... polițmaistru mi-au zis von, și un jidov m-au luat de spete și m-au dat afară. Și așa am rămas batjocorit și sîngerat de înpotrivnicii și vărsătorii de sîngele Stăpînului Hristos jidovi".

(*dosar nr. 509/1813*).

Știri despre un alt arhimandrit Chiril[1]

Din foaia de serviciu, alcătuită la Dicasteria din Chișinău, extragem următoarele date: „Chiril Ivanovici arhimandrit și cavaler. Grec drept din tată și din mamă. Ficior lui Ioan din orașul Andriianupoli, din cei dintăi familie. Am învățat carte în limba elinească. La 1778 April 16 m-am călugărit în sf. mitropolie a Moldaviei de către preosfințitul răposatul mitropolitul Gavriil Calimah al Moldaviei. Am fost în sf. mitropoliea Moldaviei în ascultare și în slujba arhidiaconiei dela anul 1778 Aprilie 16 și pănă la anul 1793 Febr. 10, slujind sfintei mitropolii și preosfințiților mitropoliți, pe mitrop. Gavriil Calimah, și după săvărșirea sa, pe mitrop. Leon, și după săvărșirea acestuia pe arhiepiscopul al Ecaterinoslaviei Ambrosie, în toată vremea a stăpănirei a armelor pre puternicii înpărății Rosiei în Moldova, și după aceasta făcîndu-să mitropolit Moldaviei î. p. s. mitropolit și exarh Gavriil, în puțină vreme am slujit și pe preosf. sa păr la 1793 Febr. 10 și spre mulțămirea slujbilor mele în mitropolia Moldaviei mi-au dat una din mănăstirile pămîntului, anume Slatina, în ținutul Sucevii, pe toată vieața mea, unde am fost proestos dela anul 1793 Febr. 10 și păr la anul 1803 Sept. 20 și tot de mitrop. Iacob am

[1]. Pentru cellalt arhim. Chiril moldovan, contemporan, vezi această revistă, an. VI, nr. 2, p. 151 cit și alte știri la pagina 242 din acest număr.

fost hirotonisit ieromonah şi arhimandrit scaunului Mitropoliei Moldaviei. După aceasta, făcându-să mitropolitul Veniamin din episcop de Roman mitropolit Moldaviei, văzând m-rea Slatinîi în stare bună, m-au scos şi au rănduit proestos pe unul din favoriţii săi, rămăind păgubaşi de toată agonisita mea, ce am avut-o din copilăria mea. După aceasta, la anul 1808 viind î. p. s. mitrop. şi exarh Gavriil, cu exarhiea la acestea doao ţări, Moldaviea şi Valahiea, şi viind eu la p. s. sa, am fost priimit şi rănduit în slujba mitropoliei namestnic şi în exarhiceasca Decasterie asăsor, şi întorcând cu luarea aminte î. p. s. sa asupra ostenelilor meli au bini voit, după răcomandaţiea ce au făcut cătră pre înnalt şi pre milostivul nostru Inpărat a toată Rosie Alexandru Pavlovici întăi am fost miluit cu o cruce de aur, înpodobită cu petri scumpe, cum şi mai pe urmă iarăş am fost miluit cu ordinul sfintei Anei al doilea clas, cu răscript înpărătesc, şi într'această vreme, fiind una din mănăstiri a sfăntului Mormînt Cetăţuiea din Iaşi fără proestos, am fost eu rănduit, şi după aceasta fiind trebuinţă de a să scoate proestosul mănăstirei Pobrătei, arhim. Antim, după rălile lui urmări, ca unul ce era spre pedeapsă dinpreună cu alţi proestoşi a mănăstirilor, am fost rănduit eu proestos la această m-re Pobrăta păr la închiiere păcii şi a rădicării oştilor rusiianeşti din Moldova, şi păr la Oct. 2 anul 1812, şi după aceasta viind stăpănirea otomanicească (?) m-au scos dela m-re cu îndestulă pagubă. Acum viind în guberniea Basarabiei, în eparhiea a î. p. s. mitropolit şi exarh Gavriil, iarăş am fost priimit. Dela naşterea mea am 53 ani".

In dosar e şi actul de jurămînt. Apoi e un raport al mitropolitului către sinod prin care roagă să se aprobe primirea acestui arhimandrit în înpărăţie şi să „i se stabilească şi o întreţinere atît lui cît şi altor duhovniceşti moldoveni, veniţi aici din prîcina prigonirii din patria lor".

(dosar nr. 510/1813).

Un dascal cîntăreţ Ianuco sin Hagi Manoli din cetatea Chiliei se jeluieşte împotriva lui proin protopop Panaite că îl obijdueşte: i-a stricat leafa dela epitropi, nu-i dă parte dreaptă din venitul

bisericii, „la toate beilicurile şi slujbele sale ce are mă săleşte a le îndeplini şi a fi nelipsit cu slujba dela casa sa, îndatorindu-mă încă şi apă a-i cără, întocmai ca pe argaţi".

(dosar nr. 517/1813).

„Boierul cnejiei Moldaviei Dimitrachi Racoviţă, după osărdiea sa cătră bisărică au jărtvit o părticică de moşie mănăstirei Horodiştea... nouîzăci di ani au trecut acu..." Dar „acu boerul Ion Săchiraş din satu Horodiştea au hotărât... să schimbi hotarurili, aşa ca să rămăe giumătati moşiea m-rii în moşiea satului... şi a rămăne m-rea făr di apă, şi dila 12 scutelnici, ci trăiesc pi moşiea m-rii vra să ei orăndătoriul Ion Săchiraş pentru lucru căsălor pi acest an căte 5 şi trei zăli au sălit de au cosăt şi au luat di la tot scutelnicul căte douî găini".

(dosar nr 504/1813).

„Pomeşcicul titulearnăi sovietnic Sandu Feodosiu", arătînd către „întăiul departament al ocărmuirii oblastiei Basarabiei" că el ar fi moştenitorul averii unui ofiţer comisioner de proviant Timotei V. Başchevici, asvîrle cuvinte oarecum ofensatoare la adresa mitropolitului Gavriil. Decasteria exarhală supărată, se adresează aceluiaş departament să se cerceteze „cu ce cuvînt face dum-lui o aşa ironicoasă jalobă, necatadehtisînd nici numile î. p. s. sale a pomeni şi mestecănd cuvinte nepotrivite, cu totul cu rangul, triapta şi ipochimenul i. p. s. sale. Pentru care să să facă hotărîre după pravele, atăt pentru răspunderea banilor, cum şi atingerea de cinstea i. p. s. sale, şi de urmare să binevoiască cinst. departament a înştiinţa pe această Decasterie".

(dosar nr. 505/1813 pe 113 file)

Exarhul Gavriil s-a aşezat în toamna 1812 ca mitropolit al Basarabiei în casele de lîngă biserica sf. Voivozi Mihail şi Gavril din Chişinău, o mănăstire metoh a Galatei din Iaşi. Aici fusese trimis din 1804 ca vechil un preot Constantin Papalopolos, hirotonisit la 1775 de mitropolitul Ghenadie al Coriţei, care aici a rămas şi după răşluirea Basarabiei, cînd a cerut supuşenia rusească „fără a se mai întoarce în Turcia".

(dosar nr. 506/1813).

Impotriva unui frate turburător

„Nu lepseseu a arăta și a vesti și a mă jălui î. p. s. voastre pentru acel frate, anume Nicolae Gafincu, care acum sînt opt ani de cînd au venit în schit, făcînd negustorii cu boi și cu vaci aicea în schit și nesupus nimăruia, zicînd că el are să meargă la sf. Mormînt și acolo să va face și călugăr. Și cănd l-au priimit roposatul ieromonahul Iezăchiil, năcialnicul acum de opt ani, au dat zapis la tot soborul, știut este și de protopopul Vasile din Lozova acel zapis, zicînd că va face patru pogoane de vie și doao să le dee schitului, și fiind atuncea nești curătur acole pe lîngă schit a unor călugări părăsite, dar vie puse și nuci și perjă în unele, i le-au dat năcialnicul Iezăchiil să le lucreză; acum soborul cer acele doao pogoane; el zice că nu vra să știe nici de sobor, nici de năcialnic și pre mine mă face tot farisău și mă batjocorește și pre toți călugării, că încă pe un preut ieromonah i-au dat brînci din vie și l-au tras afară din vie de pecioare și pe un monah anume Sosoi așișderea, și pe doi oameni iarăș i-au bătut... și în judecată cu Catargiu pentru moșie, de ne-am sărăcit, tot acest frate... m-au îndemnat de am stătut patru ani și atuncea i-am dat în mîna lui scrisorile pentru moșia schitului... acum el nu vrea să mi le dea și iarăș șade în chilie bisericească decînd au venit și acum chilia au rămas descoperită și au putrezit și lemnu și au început a cădea... și mă sudui țigănești și păn acum am răbdat după cum zice și sf. Scriptură... *Vasiian* năcialnic schitului Hînculuí", urmează semnăturile mai multor ieromoeahi.

Dicasteria poruncește că se ia „hîrtiile și altă avere mănăstirească dela Gafencu și să să goniască din m-re fără nici o zăbavă". Protopopul Ioan Dimitriu al Lăpușnii i-a luat 34 scrisori, scufița și rasa ce le purta.

(dosar nr. 552/1813)

Rostul unor chete în biserici.

Mitropolitul Gavriil dă acest ordin: „Fiindcă banii, ce să adună în bisărică dela miluitorii creștini or din vănzarea lumă-

nărilor, să cade să să cheltuiască spre podoaba bisăriciască, aice la bisărica soborului cu hramul mai marilor Voevozi s-au pripus că măcar că vindere lumănărilor să mitahirisăşti şi milostenie să strănge, dar vechilul m-rii Gălăţii, a cărie această bisărică esti metoc şi luînd arătatele venituri, nu faci nici o înoire în biserică, mai ales şi în cele de trebuinţă lucruri s-au cunoscut neajunsuri. Drept aceea poroncim ca de acum înainte, păn cănd va fi această biserică arhierescu săbor, vindire lumănărilor şi cutie basericească să fie în privighere săborenilor. Pentru care să şi de din Dicasterie cnigi, pătrunsă cu găitan, pentru ca să scrie întrănsăle veniturile şi chetuelile, din suma lumănărilor şi a cutii să să facă veşmintile trebuincioase şi altile, ce slujăscu spre podoaba şi înfrumusaţare bisericii. Cu aceasta Dicasterie are datorie a aşăza şi pe la alte biserici a eparhii noastre această legiuită rănduială. 1813 Noembr. 24 Chişinău".

Dicasteria a dat circulări la toţi protopopii.

(*dosar nr. 553/1813*)

Protopopul Gh. Batcu al ţin. Lăpuşnii, raportează acestea mitropolitului: „La ocolul Bîcovăţului i la ocolul Cogălnicului şi la ocolul Braniştii, ci sănt în protopopia me, să află 30 de sate, iar bisărici sănt 27, fiindcă la trii sate, ci sănt aproape de Prut, au rămas bisăricile piste hotar, şi fiind cu [di]părtari ocoalele unul de altul, am socotit să fii trii blagocini, pentru ca să fii mai cu lesnire a înplini slujbili şi poroncili... cât dă curând... ca nu cumva greşind ei pin neştiinţă, să cad eu în canonisire şi de slujba protopopiei lipsit...

(*dosar nr. 571/1813*)

Un biet îngrijitor de vitele lui Hurmuzachi, depe moşiea Valea Lăpuşnii, anume Săndulachi Vasiliu se plănge mitropolitului, între altele că „de către d-lor ispravnicii ţinutului nu pot afla nici o îndreptare, căci cer mită dela mită..."

(*dosar nr 572/1813*)

Blagocinul ţin. Ismail, preot Nichita Glizan raportează mitropolitului că în oraşul Tucicov, în ziua de 28 Noembrie 1813 s-a

ivit ciuma „și chiar au murit cîteva persoane, și di această pricină s-a închis orașul". Dicasteria îl obligă pe blagocin să-i raporteze săptămînal de mersul epidemiei, ceeace și face, arătînd cîți cad morți.

(*dosar nr. 566/1813*)

La 25 Noembrie 1813 mitropolia din Chișinău a primit dela sf. Sinod 20 ex. din Noul Testament în l. greacă, editate de societatea biblică, „pentru a fi împărțite în dar unor greci sărmani și cu preț scăzut altora... dincoace de Nistru, în gubernia Basarabiei". Exemplarele s-au dat, și prețul de 10 ruble s-a trimis Sinodului. Dar mitropolitul adaugă că la Odesa n-a putut distribui nici un exemplar, din pricina că "e o strictă carantină acolo", unde „se află mulțime de locuitori de neam grec".

(*dosar nr. 557/1813*)

Un „dascal Ioan din orașul Chișinău" care era „statornicit di doi ani și mai bini în poporul bis. cu hramul sfinților părinți Atanasăi și Harlampii, la care bisăricâ, de cînd au început a să zidi și a să face am stătut și eu a ajuta cu osteneala deapururea în toate vreme și a alerga la toati celi trebuincioasă pănă acu la săvărșirea ei. Și acu fiind priimit de ipitropii și di toți poporănii bisăricii... ca să fiu diacon... cu ferbinți lacrămi cad... ca să fiu povelit diacon..."

(*dosar nr. 554/20 Noembrie 1813*)

Preotul Gh. Baltaga din Lozova, ținut. Orhei, se plînge înpotriva cumnatului său, preotul Apostol, tot de acolo, cari amîndoi au primit ca zestre dela soacra lor părți din moșia Păscani, pentru oarecari strîmbătăți.

(*dosar nr. 575/1813*)

Starea unor biserici din mijlocul Basarabiei.

Blagocinul Ilie Goriținin raportează astfel mitropolitului Gavriil în l. rusă despre starea celor 20 biserici din cercul său la Noembrie 1813 :

1. *Satul Voinova.* Biserica acoperită cu stuh, temelia de lemn, pereții de nuele. E gata să se prăbușiască. Geamuri nu's. Vasele sunt de plumb. Prestolul și jertfelnicul nu-s îmbrăcate, ci-i acoperit doar deasupra cu bucăți vechi de stofă. Restul e mijlociu.

2. *Satul Zubrești.* Biserica acoperită cu stuh, făcută din bîrne; putredă și în genere învechită. Nu e potrivită de loc pentru săvîrșirea slujbei; întunecoasă, strîmbă, prestolul și jertfelnicul nu-s îmbrăcate; cu un cuvînt, n'are nici o podoabă. Iar parohienii nu se silesc să termine biserica ce se construește din nou.

3. *Satul Recea.* Biserica de lemn, trainică. E înzestrată slab cu odoare, sf. masă nu e îmbrăcată, ci-i acoperită numai pe deasupra cu bucăți de stofă. Vasele sunt de plumb, înegrite, steaua e de tinichea, ruginită.

4. *Satul Grebleşti.* Biserica e de lemn, acoperișul vechiu, se dărîmă, putredă, tencuiala căzută mai peste tot, pereții de nuele, prestolul și jertfelnicul neîmbrăcate, acoperite doar pe deasupra cu stofă.

5. *Satul Cobîlca.* Biserica de lemn, acoperită cu stuh, putredă, lutul a căzut și dinăuntru și'n afară, prestolul și jertfelnicul acoperite doar pe deasupra, veșminte un rînd, vechi.

6. *Satul Camencea.* Biserica de lemn, trainică, acoperișul de stuh, pe unele locuri plouă; odoare nu prea are, sf. masă e acoperită numai deasupra cu niște stofă vopsită. Proprietarul nu îngăduie să se facă chetă în cutie.

7. *Satul Pănășești.* Biserică de lemn, trainică, acoperișul de stuh, pe-alocuri plouă. Sf. masă acoperită numai deasupra, vasele sunt de plumb și înegrite, catapeteazma e dintr-o prea veche fotă. Altarul prea strîmt. Parohieni numai 6 scutelnici, diaconul și preotul o duc foarte greu, mai ales că stăpînul acelei moșii îi prigonește în tot chipul, silind pe paroh să lucreze alături cu scutelnicii la boieresc.

8. *Satul Teleşeu.* Biserica de lemn, pereți de nuele, acoperiș vechi, curge peste tot, în altar numai gropi, sf. masă n'are giulgiul ei, e acoperită doar cu bucăți de stofă de diferite culori,

jertfelnicul asemenea. Tencuiala a căzut peste tot. In general e satisfăcător.

9. *Satul Micleşti.* Biserica de piatră, iconostas zugrăvit. Prestolul şi jertfelnicul îs îmbrăcate bine, sfeşnice pe sf. masă nu sunt. In general e satisfăcător.

10. *Satul Steţcani.* Biserica de lemn, pereţii de nuele, cu totul trainică. Sf. masă e acoperită cu o bucată veche de stofă, jertfelnicul deasemenea. E satisfăcător încolo.

11. *Satul Paşcani.* Biserica e de lemn, trainică. Afară de vasele de plumb, înegrite, si potirul despicat deasupra, încolo e satisfăcător.

12. *Satul Lohăneşti.* Biserica de lemn, putedră în pămînt. Sf. masă şi jertfelnicul acoperite deasupra. Vase de plumb, înegrite. Incolo satisfăcător.

13. *Satul Bilieşti.* Biserica de lemn, acoperişul vechi, în pămînt putedră, tencuiala a căzut şi dinăuntru şi'n afară, geamuri sparte. Sf. masă acoperită deasupra. Antimisul n-are liton, vase de plumb negre. Proprietăreasa nu se îngrijeşte de reparaţie, interzice a se face chete, şi nu dă voie să se aleagă ctitor.

14. *Satul Rădeni.* Biserica de lemn, veche, curge pretutindeni, pereţii pe alocuri cad. Sf. masă şi jertfelnicul nu-s îmbrăcate, ci-s acoperite cu pînză veche, sfeşnice pe prestol nu sunt. In genere, binişor.

15. *Satul Ţigăneşti.* Biserica de lemn, lutul a căzut, acoperişul vechi, geamuri nu-s, pretutindeni gunoi. Preot nu e, şi antimisul e luat, parohieni de toţi îs 7 sau 8 familii.

16. *Satul Zamcioji.* Biserica e de lemn, pereţi de nuele, acoperiş de stuh, înăuntru prea puţină orînduială. Mai ales sf. masă e acoperită numai cu stofă, vase de plumb înegrite, veşminte ca de cit, una pereche de cărţi nu ajung. Parohieni de toţi 12. Proprietarul nu dă voie să se facă chetă, palamar nu este şi nu este voie să se aleagă ctitor.

In satele *Perescina, Stanca, Oneşti, Micăuţi* sunt biserici trainice de lemn şi bine aranjate.

(*dosar nr. 559/1813*).

Văduva preotului Teodor Levițchi din satul Duluchioi, ținutul Ismail, roagă pe mitropolitul Gavriil în Mai 1813 să-i primiască în seminar, cu bursa statului, pe cei doi fii ai săi, cari știu deja a citi și a scrie.

(*dosar nr. 96/1813*).

Un dvorean Ștefan Rudcovski, din gubernia Chievului, cere în Octombrie 1813 să fie primit în tagma duhovnicească și să cînte în corul mitropoliei.

(*dosar nr. 523/1813*).

Dicasteria Chișinăului dispune în Ianuarie 1814 ca protopopii să prezinte pentru anul 1813 „atît viedomostiile, cum și pentru preoți și slujitorii bisericești... cei de popor... și cei ertați de popor pentru bătrînețe sau pentru boale, așijdire și pentru cei ce să află opriți de slujire... cît și a metricilor dela toate bisericile..." Această catagrafie a fost cerută mai bogată și în alte dăți, despre știința de carte a clericilor, despre copiii lor, de cei ce au sau nu cărți de hirotonie și anume dela cine.

(*dosar nr. 583/1813*).

Tot despre arhimandritul Chiril.

Indurerat de prigonirile ce-l loviau, acest arhimandrit și-a părăsit metania sa, m-rea Rișca și țara lui de baștină, Moldova, și trece în 1813 sub stăpînirea rusească din Basarabia, unde i se dă stăreția m-rii Curchi [1]. El însă a lăsat în grija consulului rus Pini din Iași, jalbă că are drept la anumită răscumpărare de chilii și înnapoierea unor lucruri reținute. S-a intentat astfel un proces guvernului Moldovii, care a fost judecat de comitetul special „pentru judecata proceselor celor emigrați în Rusia". Hotărîrea a fost aceasta : ...După spusele înlocuitorului său, stareț Sofronie, chiliile „au fost construite cu banii jertviți, precum se vede în condică... numele donatorilor, celelalte cheltueli îs făcute din veniturile m-rii... iar „ moara era a lui T. Cărciumaru, și acum tre-

[1] ***Arhivele Basarabiei***, **anul VI, nr. 2, pag. 151—154. Rectificăm eroarea de acolo că ar fi fost numit igumen la Dobruşa.**

cută m-rii... în fine, arhim. Chiril a dăruit m-rii o pereche de veşminte de mătasă, un epitrahil, mînecuţe, o cruce mare din precinstitul lemn, ferecată cu aur şi argint şi împodobită cu pietre şi mărgăritare... precum se constată dintr-o notiţă a ieromonahului Ioan" pe care arhimandritul e dator să le înnapoieze m-rii Rîşca... „alte obiecte lăsate în chilii... are toată libertatea să le ia". Chiril ia cunoştinţă de hotărîre şi ticluieşte răspuns în l. romînă că el a lăsat multe chilii pentru monahi la Rîşca, ce nu erau mai nainte, că gestiunea lor a fost verificată de însuş mitropolitul de atunci... a adunat şi el jertfe dela credincioşi, deci n-a făcut ca aceia „cari au strâns milostenie cu condică de milă, dată de preosf. mitropolit Veniamin, ca să facă clopotniţă cu osăbită rînduială, cum şi clopot ales de mare la sf. mitropolie din Iaşi, milostenie s-au strâns şi aceste nu s-au făcut... chiliile le-am făcut pentru odihna petrecerii vieţii mele şi după trecire din viaţă să rămăi a m-rii, cum şi veşmintele... s-au scris în pomelnic cu această socoteală, că de mi să va întîmpla sfîrşitul vieţii mele la altă m-re. să aibă cu ce le trage la această m-re, fiind acolo călugărit... şi toată avere me ce o am cîştigat cu dreptate şi cu multe sudori de ostenele pin slujbe era hotărîtă m-rii [iar nu nu cu prădare sfintelor m-ri, precum unii s-au descoperit]. Dar fiindcă îndată cum au slobozit Dumnezeu, pentru păcatele noastre, venire preosf. mitropolit Veniamin la mitropolie, au şi pornit goană asupra me... cu hotărîre să mă de afară din m-re în vreme complitei erni de Dechemvrie... că în chiliile mele are să şeadă Sofronie... şi eu să mergu la m-re Neamţului şi cu ai ai mei bani să plătesc chiliile unui călugăr, ce sînt afără dîn m-re cu depărtare, ca să mă ucigă tălharii, cu cuvânt că m-am chivernisit în slujba mitropoliei. Cinstită scriere de mitropolit... şi asupra dreptei mele munci să pizmuiască... pentru chilii ceiu să mi să plătiască, şi nu de m-re, că nu iaste vinovată, ci de Sofronie... ori de către preosf. mitropolit Veniamin, ca cel ce cu nedreptate au întărit gonire asupra me, nu după chemare sa făcînd, nici după datorie păstoriei sale că eu nu sînt mulţămit cu această hotărîre de jiudecată, cunoscîndu-mă asuprit... iar veşmintele vor rămîne tot Bisericii, unde va voi Dumnezeu, iar nu lui

Sofronie. Iar pentru ctitoria me la ace sf. m-re şi veşnica pomenire, nădăjduesc la milostivire lui Dumnezeu... după folosurile ce am făcut şi nu numai acolo, ce şi pela alte sf. m-ri, unde m-au miluit cu povăţuire de egumenire...

Nu de binevoitorii mei au arătat Divanului şi pravile întru care... s'au zis că călugării ce vor lăsa mănăstirile sale nu pot să ia dintrănsele nimică din averile sale. Dar pravilile aceste, sfinţii părinţi le-au scris pentru înpotrivitorii aşezărilor sf. biserici şi pentru cei ce îşi lasă mănăstirile de bună voe sa, dar nu pentru unii ca mine, căci eu am fost şi sînt rîvnitoriu spre folosul şi cinstire sf. bisărici... şi am fost izgonit din m-re făr de nici o vinovăţie... pravilele nu numai nu poruncesc a izgoni pe călugării din m-re făr de vinovăţie, ce însă pe acel egumen, care nu poartă grije cu osirdie pentru monahii ce es din m-re, ca să-ş silească a-i găsi şi a-i sfătui ca să-s întoarcă iarăş în m-re şi a-i lecui cu sufletească învăţătură, zicu unul ca acela să-s afurisască... căci eu am mers la m-re cu duhovnicească însătare după lege călugărească, şi ei cu sila m-au dat afară dela maica me, şi aşa călcînd pravilele pentru interes ca să apuce chiliile mele, au căutat ca la jefuire aceasta să să găsască pravile spre ajiutoriul şi acoperire nelegiuitei urmări, care pravile mi să pare a fi cu ruşine ca să pui înainte jiudecăţii, căci nici o dată de dînşii aceste nu s-au păzit".

Pe o pag. a manuscrisului, vicarul Dimitrie al Benderului şi Achermanului a scris în l. rusă aceste rînduri: „Dacă vreun igumen nu opreşte pe monahii cari fug din mănăstire, nu-i întoarce, nu le vindecă hitria lor sufletească, stăruind cu rîvnă, acela se afurisește. Canonul 3 al soborului I—II al sf. Apostoli, în cartea „Cormceaea", vol. I, pag. 218 verso".

[*dosar nr 475/1813*. Aici se află şi paşaportul, dat de consulatul rus din Iaşi arhim. Chiril, în 19 Iulie 1813, el călătorind cu doi slujitori Ioan şi Nicolae, şi vizitiul Vasile cu o caleaşcă cu 4 cai, şi în deosebi pentru averea sa o căruţă de 2 cai cu monahul Efimie şi vizitiul Nichita...]

In Decembrie 1813 mitropolitul Gavriil se jelueşte guvernatorului Garting că funcţionarii militari taie din pădurea m-rii Căpriana, ce aparţine mitropoliei.

(*dosar nr. 582/1813*).

Dascalul Ioan Hîncu, dela bis. sf. Haralampie, care a învăţat „carte, a ceti, a scrie şi ce cînta moldoveneşte la dascalul Ştefan din satul Săreţii", cere şi i se aprobă hirotonia în diacon la bis. Naşterea Maicii Domnului-Măzărachi din Chişinău, la Decembrie 1813.

(*dosar nr. 585/1813*)

Ţinutul Oceacovului, bisericeşte, intră după 1812 în alcătuirea eparhiei Chişinăului şi Hotinului. Intr-un dosar aflăm ce anume preoţi erau în unele biserici de acolo. De pildă:

1. In oraşul *Oceacov*, la bis. sf. Nicolae, erau preotul blagocin Teodor Fişinovici şi preotul Dionisie Sudcovschi, diacon Ioan Zozulevici, diacul în stihar Procopie Julinschi şi ponomarul în stihar Dimitrie Stanaschivschi.

In sate de proprietari moşieri:

2. *Ilinschi*, la bis. sf. Alexandru, era preotul Antonie Rudencov, şi panomar Atanasie Ivancenco.

3. *Adjigolea*, la bis. Adormirea, ... (fila ruptă).

4. *Tuzla*, la bis. sf. Iosif, era preotul Ioan Socolovschi şi ponomarul în stihar Iacov Covaci.

5. *Taşana*, la bis. sfinţii Adrian şi Natalia era preotul Grigorie Şveţcovschi, diacul în stihar Gherasim Levceniev şi ponomarul în stihar Alexei Levceniev.

6. *Troiţca*, la bis. Pogorîrea sf. Duh era preotul, Chiril Stanislavschi.

7. *Rasnopoli*, la bis. Petru şi Pavel era preotul Simeon Canevschi şi diacul în stihar Ioan Lin... (filă ruptă).

8. *Petrovsca*, la bis. Petru şi Pavel era preotul Mihail Levitchi şi ponomarul Foca Levitchi.

9. *Neceaianîi*, se dărîmă vechea biserică spre a se zidi alta nouă cu hramul Schimbarea la faţă, era preotul Leontii Goncearev.

10. *Copalioti*, la bis. sf. Mihail era preotul Grigorie Iacubovici.

11. *Corenihi*, la bis. sf. Nicolae era preotul Chiril Zagoruicenco.

In aceste biserici se pomenea numele mitrop. Gavriil.

(*dosar nr. 164/1813*).

Const. N. Tomescu.

Biserica veche din satul Răzenii, județul Lăpușna.

de I. GH. PELIVAN.

In vara anului curent, și anume la 8 Iunie, s'au împlinit 450 de ani dela data când Ștefan cel mare a dăruit răstrăbunilor răzănenilor de astăzi o răzășie cam de vreo 25 klm. lungime și vre-o 15 lățime, „pentru slujba lor credincioasă... și să fie pază în contra tătarilor, așa precum au fost până acum"...

Căutând documente, privitoare la istoria acestei răzășii, precum și la istoria satului Răzeni, am dat și peste câteva documente, privitoare la „zidirea" bisericii vechi din satul meu natal Răzenii, pe cari găsesc de cuviință să le public înaintea altora, pentru a înlătura cu un ceas mai devreme o nedreptate, ce s'a făcut față de ziditorul sau ctitorul acestei biserici Ioniță Pelivanu, strănepotul subsemnatului, nicăeri nefiind pomenită și de nimeni cunoscută această ctitorie a lui.

In familia mea s'a păstrat vie tradiția, confirmată de altfel și de bătrânii satului, cum că biserica cea veche din Răzeni a fost construită de strănepotul Ioniță Pelivanu.

Neavând însă nici o dovadă scrisă, nu dădeam însemnătate acestei tradiții, mai ales că preotul „Nastoiatele" Anastasie Ivanov Neagolov,[1] paroh la Răzeni din 1840 și aproape până la finele secolului trecut, în scurta dar interesanta lui schiță despre trecutul satului și bisericii Răzeni, nu vorbește nici un cuvânt despre meritul lui Ioniță Pelivanu, ca ziditor al bisericii vechi din Răzeni.

Și am motive să cred, că părintele Anastasie Neagulov nu putea să nu știe acest lucru.

---

[1] Credem că „recte" este: Anastasie Ioan Neaga.
(N. R.)

Nu dădeam mare crezare tradiției familiare și pentru motivul, că în toate „clirovâia vedomosti" (buletinele clerului), privitoare la biserica satului Răzeni, se repetă din an în an, la început maldovenește, apoi rusește, că *„biserica este zidită în anul 1818 prin sârguința poporenilor"*.

Dar iată că documentele ce le prezint mai jos, vin a ne confirma tradiția, ce să păstrează până astăzi cu mândrie în familia mea, desgropând astfel adevărul, ce a zăcut în întuneric mai bine de o sută de ani.

Atât din zapisul din 11 Dechembrie 1814, dat de „lăcuitorii" satului Răzenii „la mâna Dumnialui Ioniță Pelivanul" și autentificat de Sărdăria Orheiului la 8 Februarie 1815 cu Nr. 83, cât și din celălalt zapis cu data de 13 Maiu 1815, adresat *„în exarhiceasca duhovniceasca dicasterie a mitropoliei Chișinăului și Hotinului"*, — ambele aceste zapise fiind confirmate de raportul protoiereului Ioan Dumitriu din Buicani din 4 Februarie 1815, precum și de alte documente din dosarul construcției vechei biserici din Răzeni, — *se vede* că Ioniță Pelivan a luat asupra sa *toată cheltuiala facerei bisericii*, „dela început și până la isprăvit", împreună *„cu toate podoabele ei"*, rămânând pentru „lăcuitorii" satului, iscăliți în zapisele de mai sus, numai obligația transportului cherestelei și a pietrei de temelie, însă și la acest transport Ioniță Pelivanu să îndatorea a „da agiutor cu zece cară".

Către sfârșitul anului 1818 construcția bisericii este terminată, iar în Decembrie ea se sfințește în cinstea mai marilor voevozi Mihail și Gavriil.

Se naște întrebarea : de ce construcția acestei biserici de lemn durează așa de mult, adică aproape patru ani de zile : dela 1815 — până la sfârșitul lui 1818.

Din dosarul construcției acestei biserici nu putem căpăta nici un răspuns la această întrebare.

Trebuie deci să ne adresăm, volens-nolens, pentru lămurirea acestei chestiuni, la tradiția păstrată în familia Pelivanilor din satul Răzenii.

Iată ce ne spune tradiția familiară :

Când biserica era pe jumătate ridicată, Ioniță Pelivanu, pentru terminarea ei, pornește la Chișinău o turmă mare de oi și o cireadă de vite albe, cari creșteau și se înmulțeau în „fundul lui Oaneș" și în „Valea Cânepei".

Vânzând vitișoarele și luând pe ele o pungă însemnată de bani, cu cari putea ușor isprăvi „zidirea" bisericii, Ioniță vesel se înapoiază, pe înserate la Răzeni.

Suind însă dealul Băcioiului și ajungând în localitatea zisă „*Chivnicea*", îi iese înainte câțiva „tovarăși" din șaica vestitului bandit Ursul, care aflase, că Ioniță se întoarce dela Chișinău cu parale. Oprindu-l, îl stâlcesc, îl leagă de un copac (pe atunci toată „Chivnicea" era acoperită de codri), îi smulg punga cu bani din sân și se fac nevăzuți.

Dezlegat a doua zi dimineața de trecători, bietul Ioniță se întoarce acasă necăjit și amărât foc. Un an întreg trebuia dânsul să aștepte înmulțirea bucatelor pentru a „sclipui" suma necesară continuării și terminării bisericii.

A dat Dumnezeu, că în anul viitor roada în pâine și mai ales în vitișoare a fost așa de frumoasă, încât el și-a putut îndeplini cuvântul dat în mod oficial, și a realiza visul, adică terminarea construcției bisericii.

In privința locului „cuviincios", unde trebuia să fie clădită biserica, tradiția ne povestește, că discuția între Ioniță Pelivanu și consătenii lui a durat mai multă vreme. Cei mai mulți dintre consăteni, locuind spre Apus de râpa, numită și astăzi „Durduc", ce despărțea satul în două, ca și azi dealtfel, pretindeau ca biserica să fie zidită spre asfințit de „Durduc", iar Ioniță ar fi voit să aibe biserica spre Răsărit, adică în partea, unde el avea casa și gospodăria.

In cele din urmă cu toții s'au înțeles să aștepte un semn dela Dumnezeu. Și iată într'o zi frumoasă de primăvară, deasupra satului apare un vultur falnic și măreț, făcând în sborul lui ocoluri minunate.

Ioniță chemând pe consătenii săi, le spune: iată semnul lui Dumnezeu, aduceți puișcașul, unde va cădea vulturul, acolo vom

zidi și sfânta biserică. Pușcașul trăgând, vulturul cade la răsărit de „Durduc" și în locul, unde a căzut, s'a și ridicat biserica.

Această povestire am auzit-o personal, când eram de vre-o 12—14 ani, din gura: a) răposatului preot Teodor I. Pelivan, frate cu bunelul meu și fiul mai mic al lui Ioniță, ctitorul bisericii; b) răposatului Ieromonah Pimen Pelivan, dela Mănăstirea Căprienei, frate cu părintele meu; c) unchiului Ioan Varuh Titica de 84 ani (frate cu maică-mea), care trăiește și astăzi în plină sănătate a minții și memoriei sale, precum și dela alți bătrâni ai satului.

După tradiție, Ioniță Pelivanu a fost îngropat supt biserica zidită de el, iar când aceasta s'a dărâmat, osămintele lui au fost așezate, cu toată rânduiala bisericească respectivă, sub noua biserică de piatră, zidită în 1883.

In dosarul, pomenit mai sus, să găsește și un „catastif de toate lucrurile și podoabele, ce se află la biserica din satul Răzeni, ținutul Lăpușnei".

In acest catastif, care va fi publicat cu altă ocazie, se enumără peste 120 de obiecte și podoabe bisericești, în afară de veșmintele preoțești și cărțile bisericești moldovenești (14), care erau destul de scumpe pe atunci.

In fine, țin de datoria mea, ca un omagiu, să dau aici și numele celor iscăliți în zapisele, pomenite mai sus, adică acelora, cari cu transportul materialului lemnos și pietros, au contribuit la ridicarea bisericii vechi din Răzeni.

Iată aceste nume: Sandu Berehoi, Ioan Horceag, Ioan Berehoi, Pavel Berehoi, Alexandru Bâtcă (?), Pentelei Doagă, Irofte Munteanu, Zaharia Horceag, Petrachi, Andronic Baciul, Toader Iftodi, Zaharia, Ioan Titica, Manole Onica, Nani, Constandin, Ioan Untilă și Ioan Andreuță.

Chișinău, 13 Septembrie 1934.

Acuma iată și documentele:

Din
DOSARUL [DELA] Nr. 66 [1])

despre învoirea de a se construi noua biserică în satul Răzeni, în urma raportului protopopului Ioan Dimitriu din ţinutul Lăpuşnei.

Anul 1815 Februarie în 8 zile
pe 24 file.

I.

La fila 1 găsim următorul raport *) al protopopului Ioan Dimitriu din Buicani:

„Cătră Înalt Preaosfinţiea Sa I. Prea Sfinţitului Indreptătoriului Sinod Cilen şi Exarh Gavriil Mitropolit Chişinăului şi Hotinului şi a feliuri de urdine (sic) Cavaler.

„dela Protopop Ioan Dimetriu
de Ţinut Lăpuşnii
răport.

„Cu prea plecata scrisoare me înştiinţăz Inalt-Preaosfinţiea Voastră:

„Fiindcă pe moşia Răzănii dela ţănut Lăpuşnii să face sat noao (sic) şi s-au adunat ca 20 de gospodari păn acum şi fiind că nu este nici bisărică, nici preot la acest sat şi fiind că *acest om anume Ioniţă Pelevan* [2]) din sat Boroganii dela ţănut Codrului, împreună şi cu lăcuitorii dela numitul sat Răzănii, fac cerire şi rugăminte, că fiind mila şi blagosloveniea Inalt-Preaosfinţiilor Voastre, voesc ca să facă bisărică din nou la numitul sat Răzănii şi cer într'acest chip să o facă: să fie dela pământ rădicată pre temelie de peatră şi în amănari de lemn, să o zidească cu peatră şi cu lut, şi acoperită cu şăndrilă şi împreună cu toate podoabile ei, *şi s-au îndatorit acest Ioniţă Pelevan, că toată cheltuiala facerei bisăricei, cât şi a toate podoabile ei, cât va trebui dela început şi păn la isprăvit bisăricei, numitul Ioniţă să o răspundă*, iar ceilanţi lăcuitori din numitul sat Răzănii s-au îndatorit, că toată *heresteoa lemnului şi a petrei* cât va trebui, *să o aducă*

[1]) „Arhiva Consistorului Chişinău".
[2]) Sublinierile sunt ale noastre. I. P.

ei cu a lor sălință de la locul unde să va tăe și păn la locul unde să va face bisărica, măcar că și numitul *Ioniță Pelevan s-au îndatorit de a le da agiutor și la adus[ul] herestelei*

„Și după a lor cerire ce fac, n-am lipsit a înștiința.

1815 Fev[ruarie] 4.

A Inalt Preaosfințiilor Voastre
pre plecată slugă
Protoiereu Ioan Dimitriu".

N. R.: Pe marginea de sus a raportului, pagina întâia, se găsesc următoarele rezoluții:

1, „1815 года Февр. 8 (anul 1815 Februarie în 8 zile). Să să întrebe protopopul, pe ce moșie să face satul acesta. Г. М. К. (Gavriil Mitropolit Chișinăului)".

2, „1815 года Мая 12 (Anul 1815 Mai în 12 zile).

„Să dă blagoslovenie a să zidi de nou bisărică la numitul sat, pe a căruia temelie, după tipicul bisericesc, să o pue la locul cuviincios, în numele sf. mai marilor voevozi Mihail și Gavriil, protopopul Ioan Dimitriu".

Г. М. К. (Gavriil Mitropolit Chișinăului).

Iar jos, sub textul raportului:

„Слушано 9-го февраля 1815 года" (s'a ascultat la 9 Februarie 1815)".

II.

La fila a 2-a.

(Zapisul lui Ioniță Pelivan).

„Adică noi cari mai gios ne vom pune numile și degetele, încredințăm cu acest zapis al nostru la mâna Dumnealui *Ioniță Pelivanul, precum să să știe, că din bună voință, Dum[nealui] voești a face bisearică de lemn în satul nostru Răzenii, cu toată cheltuiala Dum[nealui]*, dela început până la săvârșit, numai căratul cherestelei și a petrii de temelie și ori-ce a trebui, ne îndatorim noi a căra cu carăle noastre, numai Dum[neolui] din

bună voia sa să îndatorește a' ne da agiutor cu zece car[ă] la scosul lemnului din pădure.

„Și spre a să păzi întocma după coprinderea zapisului, ne știind carte ne'am pus numile și degetele.

1814 Dech(embrie) 11.

- Eu Sandu Berehoi ot Răzeni
- Eu Ioan Horceag otam
- Eu Ioan Berehoi otam

(pe contrapagină urmare:)

- Eu Pavel Berehoi otam
- Eu Alexandru Bâtcă otam
- Eu Pentelei Doagă
- Eu Irofte Munteanu ot
- Eu Zahariea Horciag ot
- Eu Petrachi ot
- Eu Andronic ot
- Eu Toader Iftodi ot
- Eu Zahariea
- Eu Afteni
- *Eu Ioan Titica*
- Eu Manoli (?) Onica
- Eu Nani
- Eu Costandin

(urmează autentificarea zapisului:)

Fila a 9-a

De la Sărdăria Orheiului No. 83.

Numiții lăcuitori de mai sus iscăliți, viind și din-trânșii aicea Sandu Berehoi i Ion Horceacu, au arătat că cu a lor primire au dat acest zapis la mâna lui Ioniță Pelivanul.

Pentru de a să urma întocmai, s-au încredințat și de către Sărdărie.

In Chișinău Anul 1815 Fevr(uarie) 8.

(s. s.) Ioan Sturzea Spat(ar)

(s. s.) Samiș Darii Bobeică

(L. S.)

Sigiliul are forma de ou sau cerc. In lăuntrul cercului sus e o coroană, iar pe de lături — câte o sabie și câte trei steaguri. In jurul peceții, înlăuntrul cercului, inscripția următoare: „Pecetă Orheiului și a Lăpușnei".

După aparența peceții, ea a fost aplicată după ce a fost afumată la lumânare.

III.

La fila a 11-a

Un *alt zapis a lui Ioniță Pelivan* și a locuitorilor din satul Răzeni, prin care Ioniță Pelivan se obligă să „răspundă" el „toată cheltuială facerii bisericei" precum si procurarea „a toate podoabele ei".

„Anul 1815 Mai 13 zile. In Exarhiceasca Duhovniceasca Dicasterie a Mitropoliei Chișinăului și Hotinului.

„Eu Ioan Pelivan, staroste, împreună și cu Sandul Berehoiu sătean, din preună și cu toți sătenii din satul Răzenii ținut Lăpușnii, dăm acest zapis al nostru, în care ne vom pune numile și degitile, precum să să știe, că ne îndatorim a face bisărică în numitul sat într-acestaș chip :

„Să o facem să fie dela pământ rădicată pe temelie de piatră, și în amânară — de lemn, și pentru amânare să o zidim cu piatră și cu lut și acoperită cu șindilă, și împreună cu toate podoabele ei.

„*Și Eu Ioniță mă mai îndatoresc, că toată cheltuiala facerei bisăricei, cât și la toate podoabele ei, cât va trebui, dela început și păn la isprăvit, bisărica să o răspund.*

„Iară noi lăcuitorii din numitul sat Răzenii (sic) ne îndatorim, că toată heresteoa lemnului și a petrei, cât va trebui, să o adunăm noi cu a noastră sălință, dela locul unde să va tăea, și păn la locul unde să va face bisărica.

„Măcar cum și eu *Ioniță Pelivan* starostele, mă *îndatoresc a le da agiutor la adus heresteao.*

„Ne mai îndatorim, că pentru toți clericii bisăricii, ce vor fi la ace bisărică, să avem a le da toate spre mulțămire(a) casăi lor, din câmpu și altele.

„Iar pentru condică de milostenie, nu vom mai supăra pe Inalt Preosfințiea Sa a ni da.

„ Pentru încedințare, ne-am pus numile și degitile.

- Eu Ioniță Pelivanul
- Eu Sandul Berehoiu

„Și toți sătenii din satul Răzenii ținut Lăpușna".

Trei case din Chișinăul vechi.

I

Mitocul din Chișinău al mănăstirei Hâncul. Moșia târgului Chișinăului. Mahalaua din deal. Dările târgoveților către stăpânii moșiei.

Pe strada Sf. Haralambie, fostă Ulița mare, fostă Zolotaia ulița, în ograda cu numărul 128 de astăzi, se găsesc mai multe clădiri cari aparțin mănăstirei Hâncul. Cercetând în vara aceasta arhiva vechei ctitorii a stolnicului Mihalcea Hâncul am găsit printre altele, câteva zapise și chitanțe referitoare la acest colț al Chișinăului moldovenesc, de altă dată. In ele se găsesc date topografice, informații cu caracter fiscal, indicații de dimensiuni, străzi și vecini cari fac din mitocul mănăstirei un punct prețios de reper pentru identificarea caselor din această regiune: „Mahalaoa din Deal" *a Chișinăului vechi.*

Inainte de 1807 trăiau într'o casă aflată pe locul acesta Tănase sin Avram cu soția sa Gafița și cu numeroșii săi copii Șase din ei iscălesc zapisul prin care părinții lor își vând casa jupânului Simion Sprânceană, Blănaru.

Numeroșii martori ai zapisului sunt toți moldoveni și toți iscălesc românește. Printre ei trei preoți: erei Ion dela Sfântul Ilie, preotul Vasile Bobeica [1] *și preotul Climent Băltag* [2].

Târgul Chișinăului se afla pe mai multe moșii mănăstirești. Casa lui Avram era chiar pe moșia Chișinăului, care aparținea

[1] Cel mai vechi proprietar cunoscut al casei din str. Sf. Haralambie no. 116 este Anastasia Bobeica. V. mai jos p. 264 notă.

[2] Necunoscut în spița familiei Baltag. V. Nicolae Popovschi, *Istoria bisericii din Basarabia*, 1931 Chișinău, p. 488.

mănăstirii Sf. Vineri. Târgoveții nu aveau calitatea de proprietari, ci numai de embaticari. Nici o înstrăinare a caselor nu era posibilă fără primirea proprietarei moșiei. De aceia, actul din 1807 poartă încredințarea vechilului acesteia: căpitanul Vasile Terinte. In legătură cu administrația moșiei se află în dosarul mănăstirei zece chitanțe de plata stânjenăritului și a altei dări puse pe casele târgoveților. Din schimbarea titularului acestor chitanțe se vede că Simion Blănaru moare între Aprilie 1817 și Aprilie 1818. Il moștenește mama sa „Frăsina" sau „Eufrosina, soția răposatului Vasile Sprinceană din Chișinău", cum este iscălită în 1821 în actul prin care dăruește locul și casa mănăstirei Hâncului.

Iată actul prin care devine proprietar Simion Blănaru :

Adecă eu Tănasă sînt Avram denpreună cu soțul meu Gafița și cu toți copii noștri dat-am adevărat și pre încredințat zapisul meu la mâna dumisale jupânului Sămion Blănar diu târgul Chișnău precum să să știi că i-am vândut o dre[a]ptă casă a noastră din Măhălaoa dela Deal între Ion Conacul și între preuț cu grădină din dos și cu loc de ogradă din fața [1] și în poporul fântului Ilii cu preț drept 45 adecă patruzăci și cinci lei și i-am vândut-o de a no[a]stră bună voe nesăliț, nici asupri[ți], de nimi și să aibe dumnelui de acum înnainte a stăpâni cu toți copii lui și nepoții și strănepoții dumisale și să o stăpâne[a]scă cu pace, iar sculându-ne v'unul den noi sau copii noștri, sau v'unul den neamul nostru ca să întoarcă casa și or la ce judecată vor merge să nu i să ții nici într'o samă, fiind că am vândut-o de a no[a]stră bună voi, iar sculându-să v'unul den neamul nostru cu vre o judecată, eu Tănasă Avram cu soțul meu Gafița să avem a răspunde. Și pentru mai adevărată credință, neștiind carte, ne-[a]m pus numele și degetele. Și la facere acestui zapis s'au întânplat și alți negustor față și au și iscălit.

1807, mart 22

x eu Tănasă sîn Avram vănzătorul cu a mè bună voi am vândut

[1] scris deasupra „pân în față"

x eu Gafița, soțiea lui Tănasă cu a mè bună voi.
x eu Ilena, fiica lui Tănasă adiverez
x eu Neculai, ficiorul lui Tănasă.
x eu Titiiana, fiica lui Tănasă.
x eu Sofronii, iari fiica lui Tănasă
x eu Macrina, iari fiica lui Tănasă
x eu Dănilă, ficiorul lui Tănasă și tot ne[a]mul
x eu Ion Conacul m'am întâplat față, mahalagiu, am pus numile și degetile și cu soțiea me.

x eu Anița Dumitriesa mahalagiță, m'am întâplat față cu voia me și am pus degitul.

x eu Hilip Avram, fratele lui Tănasă dinpreună cu soțiea me Mariea m'am întâplat față la această tocmală și am pus numile și degitul.

x eu Leonte Condoragiul dinpreună cu soțiea me Anița și cu copii mei toț am pus numele șî degetele noastre.
eu Ion preutul dela sfântul Ilie m'am întâmplat față
eu preut Vasile Bobeică am fost fa[ță]
eu preut Climent Băltag adiverez.
eu Tănase Băcalul m'am întâplat fată la această tocmală
eu Sava Calpacciu m'am întâplat fațe
eu Simion Blănarul martur
x eu Ivan Căldărarul dinpreună cu soțiea me Piliprona am pus numile și degetele noastre.

Această vânzare s'au făcut cu știre vănzatorului și cumpărătorului. S'au încredințat și de către mini.

1807 mart 25

Vasili Terinti căpitan vechil moșii.

Pentru determinarea și mai precisă a dimensiunilor și vecinătăților ogrăzei mitocului mănăstirei Hâncului există o mică hotărnicie făcută tocmai de: vechilii moșiii târgului Chișinău *la 1815, Ea e semnată de astă dată de Pavel Măcărescu, al doilea postelnic și de scriitorul* „casei tovărășii moșii“ :

Iat-o:

Dela vechilii moşii Târgului Chişinău.

După cerire lui Simion Blănariul, lăcuitoriul din oraşu Chişinăului i s'au măsurat locul pinpregiurul casâi sali, cel ari dila deal de S. prooroc Ilii întri casăle lui Ion Conacul şi întri casăle bisăriceşti a prooroculuí Ilii eşîndu cu măsura stănjănului noi stănjăni faţa la uliţă, cinci stănjăni pol fundul ogrăzii, trii zăci şi şasă stănjăni i cinci palmi lungul pi amândoi părţile şi pentru ca să nu mai rămâi vreo pricină între mahalagii i s'au dat această adeverinţă.

1815, iulie 24

Pavel Măcărescu vt. post.

Scriitor casăi tovărăşii moşii
Toader Spânu.

Reproduc acum şi şase din cele zece chitanţe de plata stănjenăritului. Stănjenăritul era, după cum se vede din chitanţa pe 1814 de 2 lei şi 35 parale, afară de o dare deosebită de doi lei pe casă :

I.

Simion Blănar au plătit 2 lei pe cas şi pe locul ce ari, pe acest an dela 1809 păr la 1810 april 22.

Costantin Matei

II.

Simion Sprânceană Blănaru au plătit doi lei pe casa şi pe un loc ce are pe acest an dela 1810 păr la 1811 april 23.

Costantin Matei orândar

III.

Simion Sprânceană au plătit doi lei pe casa şi pe locul denainte casei ce are la mahala lângă Ion Conacu şi lângă casa Beşleagăi pe acest an dela 1813 păr la 1814 april 23.

Costantin Matei Pruncu

IV.

2.35 Dumlui Simion Blănar au plătit stânjănăritul şi doi lei pe casi i pe loc din faţi pe acest anu dila 1814 şi păr la 1815 april 23.

Toader Spânu

V.

Moşiea Chişinău

Stâj.	Palme	
1	6	uliţa mare
7	2	uliţa Sfântu Ilie, lângă cuconu Toma casa fetii lui Simion Sprânceană au plătit stânjănărit pe acest an dela 1816 păr la 1817 apríl 23. Costantin Matei, ţidulă am dat alta la luare banilor şi s'au prăpădit. Numai una rămâne bună.

VI.

Moşiea Chişinău

Stânj.	Palmi	
7	2	au plătit stânjânăritul Frăsina, mama lui Simion pi anul dela 1817 apr. 23 şi păr la 1818 apr. 23.

Toader Spânu

Stânjănăritul nu s'a plătit pentru locul jupânului Simion Sprânceană, după cum se vede din aceste chitanţe, decât cu începere din 1814. Mai înainte „nu să luoa stânjănărit, fiind la mahala" *Aşa ne spune zapisul de danie către mănăstire:*

Zapis de danii.

Anul 1821, luna Săptemvrie 1. Eu mai gios iscălita lăcuitoarea din oraşul Chişinăului prin acest zapis ce dau din partea mea sfntei mănăstiri, ce să numeşte a Hâncului, cu tot soborul părinţilor călugări de acolo, adeverez că dreaptă casa mea cu tot locul ei înpregiur, ce o am aicea în oraş, în al doilea ceastie, pervoiu cvartal supt no. 150, în poporul Sfntului Proroc Ilie, ce să megieşăşte pe din gios cu casăle dumisale răposatului pahr.

Toma Stamate, pe din sus cu a lui Ioan Leontiev Ciobotariu, ce este ginere răposatului Ioan Conacul, pe despre răsărit cu drumul ce merge la podul de piste Bâc, iar pe despre apus cu locul altor casă tot a dumisale numitului paharnic ci le are cumpărate de veci, care loc a pomenitei casă să cuprinde și în hotărît număr de stânjăni, precum atât zapisul vechi ce-l am de cumpărătură din anul 1807, mart 22, cum și țădula de măsurarea stânjănilor înpregiur dela vechilii moșiei din anul 1815 Iulie 24 zile supt no. 175 lămurit mărturisăște, precum osăbite țidule de plata stânjănăretului, cea 1-iu dela anii 1818 până la 1819 april 23, al 2-le dela 1819 până la 1820 april 23 și al 3-le dela 1820 și până la 1821, april 23, afară de șapte țiduli mai vechi ce au plătit răposatul mieu fiul Simion Sprânceană numai pe casă, căci atuncea nu să luoa stânjănărit, fiind la mahala, spre cea neștearsă pomenire la sfntul jărtvenic, pentru ertarea păcatelor atât a mele a soțului, a fiilor i a părinților, cum și a tot neamului mieu, de bună voia mea o am făcut danie de veci pomenitului sfânt lăcaș înpreună cu toate documenturile ci s'au arătat mai sus, pe care cu puterea acestui zapis volnică să fie mănăstirea de acum înnainte și în veci a o stăpâni ca pe un drept acaret al său, în pace și nesupărată despre nimenea din urmașii sau neamurile mele cum nici despre alții streini și a-ș face ori ce feli de acaret va voi pe locul ei, căci au fost dreaptă a me și nimănui vândută sau zălogită n'au fost, datoare rămâind mănăstirea numai ca până când mila lui Dumnezeu mă va ține cu vieață să mă lasă a viețui sau în cămăruța ce este piste tindă sau în fundul locului dela deal să-mi facă o chiliuță cât de mică ca să-mi pot odihni bătrânețile și la vreme de boală să fiu căutată, iar după răposarea mea și aceia înpreună cu casa veche să rămîe tot supt deplină și vecinica stăpânire a numitii mănăstiri, nefiind nici odinioară supt nici un cuvânt volnică mănăstirea a înstreina cuiva cu chip de vânzare sau schimb această a mea hărăzire, iar când oricine din neamurile meale să va scula supt orice chip a strica și a întoarce această danie a mea, ori la ce giudecată va merge să nu i să ție în samă cerirea, ci numai atuncea poate să pieardă mănăstirea această danie a mea când nu va urma

după glăsuirea acestui zapis sau va înstreina prin vânzare sau schimb acaretul acesta, căci atuncea clironomii sau alte neamuri a mele în urmă vor avea toată protiea a întoarce această danie și mănăstirii nu-i va mai rămâne cuvânt de îndreptare. Și spre cea adevărată credință și siguranție a mănăstirii, poftind pe scriitoriu de me-au scris numele și eu me-am pus diegetul pe sămnul cinstitii cruci.

x Efrosina, soția răposatului Vasile Sprânceană din Chiș[i]nău

x și eu Vasîlca, nepoată dumisale Efrosînei adiverez.

x eu Anghel Trohin, nepot mătușii Frăsînii, la această danie este pren bună voința me și neștiind carte am pus numile și degitul

eu Dumitru Codreanu m'am întâmplat față la această învoială

eu Vasile Buruiană m'am întâmplat faț la această învoială

eu Ion Anastasiu m'am întâmplat faț și sânt martur

eu Iordachi Sava Blănar

eu Gavril Onofrei Blănar din orașul Chișinăului m'am tămplat față martur

Simion Blănar

eu Sărghii Lazar din orașul Chișinăului m'am tămplat față

și eu preot Vasile Nestor adiverez că această danie este adivărată, fiindu-i și duhovnic babei Efrosinii

Paraschiv Criste din orașul Chișinăului m'am întâmplat față la această danie

eu preot Stefan Costin adiverez

și eu guberschii reghistrator Gheorghie Chirvasie am scris cu buna voința iscălitei Efrosinii în orașul Chișinăului.

Urmează adeverirea și pecetea giudecătoriei politicești a Basarabiei din 24 Septemvrie 1821 sub iscăliturile lui Nedoba și a sovetnicilor Dicesculov, Toader Măcărescu biv vel sărdar și Mihail Hermeziu.

Informațiuni asupra mitocului sub stăpânirea mănăstirei găsesc într'o „Condică pentru averea monastirii Hâncului din uezdul[1]

[1] Județul

Chișinăului, Oblastia Bessarabiei, cu hramul Prea Cuvioasei Paraschevii, prescrisă la anul 1837 de către însuș nastoiatelul monastirii blagocinii igumen ieroshimonah Dorothei". La fila 50 se începe arătarea „acareturilor din afară. La punctul 2 se scrie:

„Una casă metoh în orașul Chișinăului, cu locul ei, în lungime de 36, iară lățime de 9 stânjăni domnești, care casă s'au dat danie monastirii Hânculuí de către răposata Efrosina Sprâncenoaia, lăcuitoare din Chișinău....., care casă a metohului fiind veche cu totul acum cu prefacirea orașului Chișinău și monastirea ș'au gătit plan și fasad, întărit de către Stroitelniia Comitet[1] și de către Voennii Gubernator[2] Feodorov la 8 zile Octomvrie anul 1836 și, du[pă] aceia, cerând voie dela eparhialnicescul arhipăstoriu, prin reportul nastoiatilului său igumenului Dosithei și priimind blagoslovenie prin rezeliuțiea Innalt Preaosfinții Sale din 25 zile noemvrie, anul 1836, au încheiat și contract cu podriețcicul[3] Ignatie Ivanov din orașul Chișinău la 27 zile noemvrie acelaș an 1836, care s'au întărit și de către macleriul[4] orașului ca să să facă din nou la metohul pomenit următoarele stroenii[5] în tot cuprinsul locului metohului, adecă:

„Una casă de pieatră, la linie, după planul întărit, lungimea de 7 stânjini și lărgimea de 6 stânjăni domnești, cu toate despărțiturile și figurile, ferestrile și altele arătate în plan și în fasad[6].

„Un corpos de stroenie alăturea cu ograda din sus despre sever[7], tot de pieatră, lungimea de 10 și lărgimea de 3 stânjăni domnești, în care corpos are să fie cuhne, casă, cămară, grajdiu și saraiu și supt dânsele beciu de pieatră, lungimea de 4 și lărgimea de 3 stânjani domnești, acoperite toate cu oale și făcute

---

[1] Comitetul construcțiilor

[2] Guvernatorul militar

[3] Antreprenor.

[4] Agent de schimb, samsar.

[5] clădiri

[6] In margine la observații, scrie: ***„s'au gătit desăvârșit la 1837, iară la 1838 și s'au facut și polisadnic de lemn dinnainte, la uliță. La 1839 s'au boit polisadnicul verde".***

[7] Nord

după cuprinderea contractului legiuit, ce în dielă s'au alăturat[1].

„un corpos de casă din partea din gios despre miazăzi tot de pieatră, lungimea lor de 5 şi lărgimea de 3 stânjini domneşti, iarăş acoperite cu oale"... [2]

„una fântână, adâncimea cât va fi până la apă, iară apa să fie de doi arşini pietruită şi săvârşită cu cerdac deasupra acoperit şi podit prinpregiur cu parmaclâcuri i altile"...[3]

„un nujniţă"...

„una ogradă împregiurul a tot dvoreţul şi locul metohului cu scânduri brad şi de fag cu stâlpi de stejar, acoperite cu scânduri de brad, cu doaî porţi mari, însă una poartă dela deal, alăturea cu casăle dela linie are să să facă cu stâlpi de piatră şi cu figuri pe stâlpi, acoperită cu scânduri şi alăturea portiţă mică iarăş acoperită, iară poarta şi portiţa au să să facă de scânduri de brad...., iară una poartă dela vale, la uliţa dela vale, care poartă s'au şi făcut pe doi stâlpi de stejar şi acoperită cu salevce, alăturea una portiţă mică acoperită, iară poarta şi portiţa de scânduri de brad, cum şi ograda pe giumătate s'au şi făcut după contract",

„a cărora acareturi preţul lucrului cu tot materiealul podreaticului este opt mii doaî sute cinci zăci ruble asignaţie, afară de preţul ce vor cuprinde steclile ferestrilor tuturor corpusurilor, aşăzatul lor, legăturile de fer a uşilor, porţilor, portiţelor care au să să cumpere de către monastire după contract şi afară de 13 stâlpi de stejar ce s'au dat dela monastire pentru ogradă şi afară de 15 grinzi tot de stejar ce s'au dat dela monastire pentru aceiaş ograda şi afară de toate încuetorile broaşte a casălor tuturor corpusurilor, balamalele tuturor ferestrelor şi a iuşcelor căpacelor sobelor şi oalele colonilor sobelor şi a pânzii pentru învălitul lor la

[1] Pe marginea foei s'a scris: *„s'au gătit desăvârşit la 1837, iară la 1838 s'au făcut şi un şopron de lemn pentru fân"*.

[2] Idem: *„s'au gătit desăvârşit la 1837"*.

[3] Idem idem. Astăzi nu se mai cunoaşte locul unde a fost fântâna. P. C. arhimandrit Dometian Hodorogea, stareţul mănăstirei îmi spune că a auzit că a fost o fântână în ogradă, dar a fost astupată fiindcă apa îi era sălcie.

tincuire, care toate acestea au să să cumpere de către monastire după contract, care şi acestea vor cuprinde, cu tahmin socotindusă, preţ de una mie ruble după asignaţie, piste care preţ puindusă şi locul metohului cu preţ măcar după preţăluirea veche din anul 1818 pricum să vede în diela metohului 2842 lei, ce cuprind una mie una sută trei-zăci şasă ruble asignaţie şi optzăci capeice, vrasăzică: că gătindu-să toate acareturile arătate în locul metohului, apoi să va încheia tot preţul dvoreţului după cursul preţului ce să politiceşte în vremea de acum la curgătoriul an 1837, piste tot zăce mii treisute optzăci şasă ruble, optzăci capeice. după care preţu pe vremea viitoare să vor şi da cu chirie acele casă pentru folosul monastirii, pentru care scopos să şi gătesc ele".

Clădirile sunt în fiinţă până acum. Poarta şi portiţa din vale nu mai există. Spre strada Sf. Ilie este astăzi zid de piatră. Casele se închiriază afară de două camere rezervate pentru stareţul mănăstirei şi pentru părinţii călugări dela Hâncul, când sunt în trecere prin Chişinău.

2.

Casa paharnicului Toma Stamate, fost serdar de Orhei şi a fiului său poetul Constantin Stamate. Istoria ei dealungul unui veac şi jumătate.

Strada sfântului Harlambie se găsea la începutul veacului al XIX-lea la marginea din sus a oraşului. Din actele mitocului mănăstirei Hâncului am văzut că *„fiind la mahala"* casele din această regiune n'au plătit stânjănărit, până la 1814, când au început lucrările de parcelare ale Chişinăului nou.

Cu toate acestea, în această margine de târg, şi-a zidit casa sa paharnicul Toma Stamate, unul dintre cei mai de seamă locuitori din acea vreme ai Chişinăului. Pe aceiaşi uliţă, în apropierea casei boerului Stamate nu pare a se fi aflat vre o altă clădire mai importantă. [1] In ograda casei sale, boerul Toma avea

[1] In arhiva tribunalului am mai găsit următoarele date referitoare la casele situate de aceiaşi parte a străzei sf. Haralambie, pe porţiunea cuprinsă între străzile sf. Ilie şi sf. Anton:

Casa cu no. 116 a fost până la 1851 proprietatea indiviză a Ana-

livadă, iar construcţia solidă, cu ziduri groase, sprijinită în trei din cele patru colţuri de contraforturi solide de piatră dau impresia unei aşezări singuratice la marginea târgului, aşezare întărită ca o cetate împotriva atacurilor de tot soiul... Este probabil că zidirea casei a avut loc încă în veacul al XVIII-lea. In prispa casei sale, sau plimbându-se în caftanu-i călduros, printre

stasiei Bobeică şi Anastasiei Ilcov. E cumpărată la licitaţie publică în 1851 de Petre Piatigorov şi apoi are următorii proprietari: S. Malinovschi (1889), Egor Ursul (1900), Seina Vladimirschi (1901), N. Vladimirschi (1902), Banca Poltava (1907), Landau şi Cogan (1909), iar din 1919 aparţine familiei Chidel.

Casa cu no. 120 a fost până în 1862 a lui Ivan Pavlov Cianguli care a vândut-o lui David Meerzon. Dela acesta trece la moştenitori săi care o vând Feigei Rabinovici (1885) Devin apoi proprietari Banca funciară Basarabo-Taurida (1901), d-na Litovcenco (1902); V. Roşco (1902); F. Lvovschi (1912); S. Nazarov (1914), F. Lvovschi (1916); I. Fotopulos (1917); Drosulis (1918); Capşa Visarion (1919); Şapsa Goreşt (1920), care stăpâneşte şi azi.

Casa cu no. 122 a fost a Rivcăi Ţucherman până în 1888. S'au succedat apoi următorii proprietari: Ecaterina Cuş (1888); Pr. Petre Cazacu (1899); Olimpiada Cazacu (1908); Gh. Dolgosacov (1912); Gorinştein (1916), iar din 1926 Govţic Boiucanschi şi Haim Boiucaner.

Casa cu no. 124 a fost a familiei Goldenbarg începând de mai înainte de 1881 şi până la 1917. S'au succedat apoi până azi B. Rabinovici (1917) M. Grimberg şi B. Struţovschi (1919); M. Grimberg (1922), Diamant (1923) şi în fine David şi Mirca Vaisman din 1927.

Casa cu no. 128 A. are ca prim proprietar cunoscut pe Ion şi Irodii Iliev, apoi până în 1847 pe Leiba Rabinovici, care la această dată a vândut-o lui B. Brodschi. In actul de vânzare se arată că se vinde o casă veche din nuele cu pivniţa şi fântână de piatră în circumscripţia I-a a oraşului Chişinău pe străzile Haralambie şi „Staraia Lesnaia", învecinată cu d-l Revuţov, cu neamţul Spaler şi cu construcţiile mănăstirei „*Sveato-Gor*", care este desigur mănăstirea Hâncului, nici de cum Sfântul Munte, cu care Hâncul n'a avut nici o legătură.

In 1872 văduva lui Brodschi vinde casa lui Mih. Balamez, care doi ani mai târziu (1874) i-o vinde lui R. Gheller. Din 1910 casa e stăpânită de familia Spriţman.

Casa cu. no 130 a fost a lui Roitman până în 1893, când a fost cumparată de Tenengolţ şi apoi, dela acesta, în acelaş an de Frima Zildman. Moştenitorii Zildman vând imobilul lui E. Socolov în 1912. In fine în 1928 imobilul intră în stăpânirea familiei Mocanu.

merii înfloriți ai livezei, va fi cugetat boerul Stamate, în amurg de viață, la toate schimbările pricinuite de ultimile biruințe ale

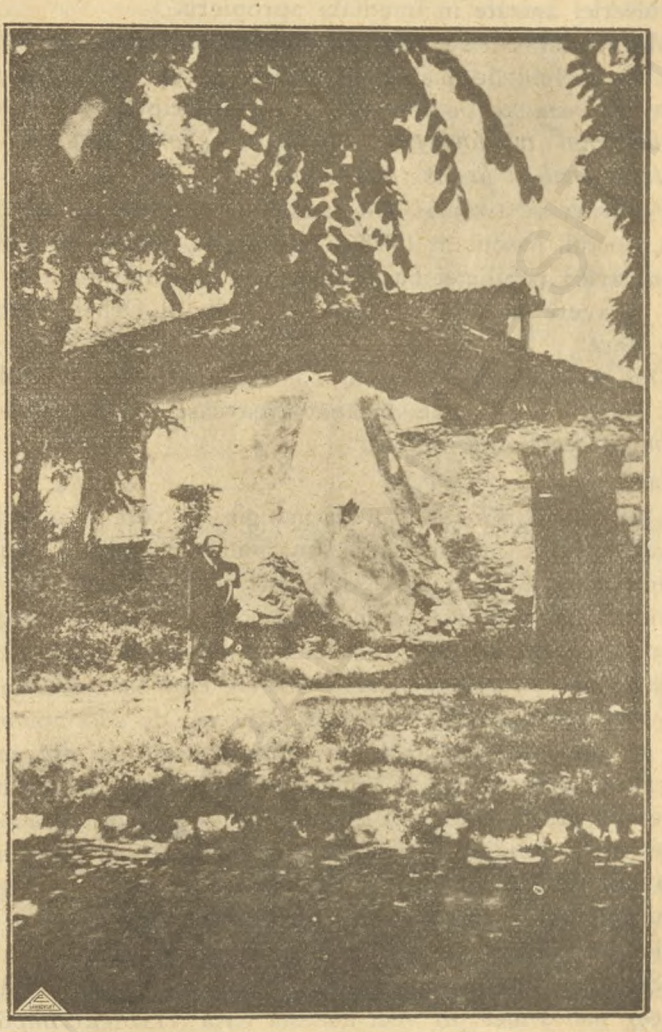

Casa paharnicului Toma Stamate.

muscalilor, satisfăcut poate de laudele ce căpătase pentru purtarea sa pe vremea războiului dela vestitul general rus Langeron.

A murit, probabil, în casa zidită de el şi *„fiind din poporenii sfântului Ilie“* a fost dus cu cinste şi îngropat în curtea acestei biserici aşezate în imediata apropiere.

Mormântul său se află, în adevăr, în partea dreaptă a bisericei. Pe stâlpul de piatră, la umbra căruia odihneşte de mai bine de un veac, se poate citi şi astăzi inscripţia: *„Aici odihneşte ţărna boeriului moldovinesc paharnicul Thoma Stamati, ce s'au săvârşit la anul di la Hs. 1817, mai 7“*.

Pe urma sa a rămas Zmaranda, soţie şi cu doi feciori Constantin, poetul, născut în 1793 şi Gheorghe, născut în 1797.

In cartea nobilimei basarabene sunt trecuţi amândoi în 1822 având ca avere moşiile : Găleşti din judeţul Orhei, Tutoveni şi Lunca Mare.

Opt ani, după moartea lui Toma Stamate. ca vechil al mamei şi fratelui său vinde încăpătoarea casă bătrânească *„Haznelii Impărăteştei sale Măriri“*

Iată actul :

„1825, mart 17 zile. Eu cel mai gios iscălit în puterea vechilimelii legiuitii maicii mele Zmăranda Stămati şi cu unirea celorlanţi copii a ei cu acest de bună voe zapis de vânzare fac cunoscut că dreaptă casa a maicii mele ce se află în târgul Chişinăului, dila deal de uliţa ci să chiamă Păscărie, zîdită de răpousatul tatăl meu păharnicul Thoma Stamati care casă esti de piiatră cu un rând şi giumătati, fiind în rândul cel de sus noî odăi, iar în cel de gios 4 dăspărţituri, în ogradă grajdi di opt cai, hambariu, şură de 4 trăsuri şi cuhni vechi cu doî dispărţituri, iară lângă casi livadă roditoare. Locul aceştii casă cu ogradă esti în larg despre faţa uliţii 14 stânjăni, mijlocul 11 şi giumătati, fundul 10 pol stânjăni, iar în lung dispre amândoî părţile de 37 stânjăni domneşti, megieşii însă dispre trii părţi esti cu locurile jidovului Marcu i a lui Sămion Blănariu Sprânceană[1] i a diaconului St. a Chirichinăi, iar dispre a 4 parte este Uliţa Mare, au vândut-o maică-mea di veci această casă Haznelii *Impărăteştii Sale Măriri*, drept cincisprăzăci mii ruble asăgnaţii, pi cari bani după

[1] V mai sus p. 255

voia cârmuirii am să-i priimesc eu ca un vechil a maicii mele în cârmuirea Oblastii din capitalul a zăcea proțânt îndată ci să va întări acest zapis de vecinica vânzare în giudicătoriea politicească. Hazneaoa însă are a stăpâni di veci această casă fără a avé vreo înpedecare sau poprire dispre maică-mea, clironomii și toate rudele iai, iar mai înnainte de această casă, nimărui altuia nu au fost vândută sau zălogită și nici este supusă vreunor vânzări sau întăriturî a haznelii sau particulearnici. Spre tăriea căriea, cu poftiții din partea mea și eu însumi după vichilimeaua maică-mea mă iscălesc.

Titulearnoi sovetnic Costandin, fiul lui Stamati

La darea acestui zapis de vânzare fiind noi față după rugămintea însuș iscălitului de mai sus, ne-am iscălit di marturi

Guberschii secritar Lazori Cernivici
Colejschii registrator Gheorghii Beidiman
Colejschii registrator Stefan Bocancea".

Urmează încredințarea giudecătoriei politicești a Basarabiei din 27 Mart 1825. Sov. Anton Satovschi; sov. i cavaler Costachi Botezatu; sov. Grigorie Cazimir; sov. Costachi Leonard; secritar Chirica.

Istoria acestei case — care poartă astăzi, pe strada Sfântului Haralambie no. 126—dela eșirea ei din stăpânirea Stamateștilor se găsește într'un registru și într'un dosar al secției a III-a a tribunalului Lăpușna [1]. *Nici o însemnare despre familia Stamate. Cea mai veche mențiune vorbește despre* „Casa Statului", *în care și a avut sediu Poliția Chișinăului. Avea o fațadă de un etaj și jumătate, iar în dos un singur rând și era acoperită cu scânduri. Pentrucă s'a construit un local special pentru poliție la 1836, casa s'a scos în vânzare cu aprobarea general-guvernatorului de Novorosiisc și Basarabia și s'a adjudecat prin licitație publica asupra lui Solomon Molciner. După moartea lui, dela 1856, s'a stăpânit*

[1] Registrul de proprietăți pentru circ. III-a a orașului Chișinău, Condica II no. 27 și dos. fostei arhive notariale no. 1317/1878.

de către moştenitorii săi cari vând la rândul lor casa lui Abram Iacher în 1878. In actul de vânzare se arată că imobilul este situat pe două străzi şi anume pe strada Sf. Andrei şi pe strada Harlambie, având vecini mănăstirea Hâncului şi casa Goldenberg.

In 1883 Iacher vinde casa lui Lev Haric, care şi el la rândul său, în acelaş an, o vinde lui Gherş Portugheis.

In 1896 imobilul intră din nou în stăpânirea unei familii istorice moldoveneşti şi anume îl cumpără la licitaţie publică „dvoreanina" Emilia Moimescu, căci mi i greu să transcriu Moimesculov.

In sfârşit dela 1903 imobilul trece în stăpânirea d-lor Uşer Bronfman şi Moise Aron Zilberfarb, proprietarii de astăzi.

Până prin 1928 casa bătrânească a lui Toma Stamate a fost locuită. In august 1934 pe o vreme de furtună cumplită acoperişul, sub greutatea olanelor, s'a prăbuşit.

Contraforturile singure, solide şi astăzi, străjuind colţurile vechei aşezări, păstrează nevrednicilor urmaşi ce sântem, o amintire vie a vremei de demult, dela sfârşitul veacului al XVIII-lea, când Chişinăul era sub oblăduirea Domnului Moldovei şi a credincioasei sale slugi paharnicul Toma Stamate, serdarul de Orhei.

3.

Casa din Chişinău a pravilistului Petre Manega. O informaţiune despre familia lui.

Un alt cetăţean al Chişinăului a fost şi jurisconsultul Petre Manega, unul dintre cei dintâi români care şi-au luat doctoratul în drept la Paris şi principalul autor al „Proectului de cod civil pentru Basarabia".[1]

Cu toate cercetările ce am făcut în arhiva veche notarială, n'am putut stabili încă locul unde s'a aflat sau se află casa lui Manega.

In actul ce dau la iveală ni se spune că Manega a cumpărat locul, pe care singur şi-a clădit casă, dela dvoreaninul Ioan Haitul.[2] Cum acesta avea în 1822, după cum rezultă din dosarul

[1] L. S. Casso. ***Petru Manega, un codificator uitat al dreptului basarabean.*** trad. din ruseşte de Şt. Gr. Berechet în 1924. Bucureşti.

[2] Era fiul lui Dumitrachi Haitul şi nepotul de fiu a lui Vasile Haitul vel pitar.

familiei din Arhiva nobilimei, vârsta de 24 ani, data când Manega a cumpărat locul este desigur posterioară anului 1812.

Iată documentul:

„In Chișinău anul 1828, luna Aprilie 9 zile; gios iscălitul fac știut că di vremi ci tot omul esti înputernicit di pravili a-ș ocârmui averea sa și a faci și daruri după a sa voinți, apoi și eu întorcând luari aminti pi di o parti cătră multi faciri di bini ci am cunoscut dila pre iubita sora me Ecatirina Manega, iar pi di alta la starea în cari acum să află cu casă gre din copii nevrâsnici, am socotit și di a mè bună voi, spre agiutorul dumisali i a copiilor ci ari, i-am făcut vecinică danii casile meli ci li am în oraș Chișinăului, la ceastea al 3-le, pi ulița ce dila deal di bisărica sfântului mucinic Harlampiĭ și cu toati acareturile ci să află în cuprinsul ogrăzii, cari casă și acareturi le-am făcut însuș eu pi locul ci l-am cumpărat dila dvoreninul Ioan Haitu cu chieltuială di 5000 rubli asignații și să megiișăsc în partea di sus cu casa lui Niță Cojocariul.

Drept aceia, pominita sora me Ecaterina Maniga, în temeiul aceștii scrisori di danii, di astăz înnainti rămâne vecinică stăpânitoari asupra arătatilor casă ca pi o dreaptă a sa averi, volnică a li stăpâni, a li vindi sau a li lăsa și dumneaei la copii dumisali, precum va voi fără a fi supărată di cătră niminea; iar spre a ave aceasta diplină tărie, după ci să va iscăli di marturi ci s'au întâmplat, apoi să va întări și di cătră locul giudicătoresc.

Petrea Manega, adiverez celi di mai sus.

Giudicătoriea politiciască a Oblastii Basarabii.

Dania aceasta fiind supt adivărată iscălitură dumisali Petrea Manega și dată surorii dumisalii Ecatirina Manega, după cerirea ci prin jalobă însuș dumnealui au făcut, s'au încredințat cu iscăliturile cilenurilor aceștii giudicătorii și punirea pecetii înpărătești, luându-și și zăci rubli asignații pentru sărvirea (?) zdelcii.

In Chișinău, anul 1828, april 19 zile.

Sovetnic Iamandi

Za secritari Paladuță"

A. V. Sava.

Două acte sorocene.

Comunicate de T. G. BULAT

La d-l învățător Capbătut din târgul Căpreşti, judeţul Soroca, am aflat un act, frumos scris, privitor la satul Dumulugeni, o aşezare răzăşească, într'un punct din cele mai pitoreşti, ale văii Răutului. Este vorba de o judecată dela 1805, între răzeşii dumulugeni şi Bălaşa, soacra căpitanului Enachi. Iar la atât de cochetul schit de maici Coşilaucele, din acelaşi judeţ, se găseşte scrisoarea, plină de generozitate, din 1832, a răzăşilor din Cotiugenii mari, faţă de această aşezare creştină. Dăm aci, alăturat, ambele aceste mărturii, de trainică stăpânire şi bună tradiţie românească, în acel colţ de ţară.

Inaintea noastră de faţă s'au giodecat Mihalachi Suroceanul i Toader Samoilă i Gavril Roşca i Toader Spănei şi cu alţii a lor, răzăşi din moşiile Dumulugenii şi Zgarburoaia dela ţinutul Sorocăei cu d-lui Enachi Panaite despotul biv vel căp. de dărăbani, ginerile Bălaşăi, fiica lui Constandin Grecul, ce-au fost soţie mortului Neculai Sărghii căp. Pricina fiind, că numiţii răzăşi prin jaloba lor au cerut dreptate să poată răscumpăra părţile ci stăpâneşti numita Bălaşa soacra Căpitanului Enachi în moşiile acestea Dumulugenii şi Zgarburoaia, cumpărături, avându-le atât dela tatăl său Costandin Grecul, cât şi dela soţul său Neculai Sărghii. In protiva cărora s'au văzut din partea Bălaşăi acum la judecată la mâna ginerălui său Enachi căpitanu acestei scrisori, adecă.

a) Intăi o carti iscălită de boerii divanului al doile la anul 1801 Ioni 10 de giudecata ci s'au căutat între jăluitorii aceştia şi între numita Bălaşa prin vechil to: ginerile ei acesta Enachi căp.

Când asemine cerire de protimisis făcând jeluitorii, după o mărturie din anul 1797 iscălită de d-lui post Costachi Racoviță, fiind la ace vremî is. la Soroca. Și după alte răvașe și soroace date după jaloba lor (ci sănt anume arătate la această carti). Stând giudecata de au cercetat, s'au încredințat că toate părțile căte Bălașa are întra acesti moșii, dănii și cumpărături, făcute atăt de tatăl său Costandin Grecul, cât și de bărbatul său Neculai Sărghii căp. sânt săvârșite înaintea săbornicescului hrisov, cuprinsă la alti zapise ce sănt arătate anumi cu veleturile lor, adecă cel dintăi fiind din ani 1779 Noemvr 12, și cursă unul după altul până la 1784 Dechembr 14: afară numai de un zapis din ani 1785 Feb 27: cu care un Ștefan Bogza șatr au fost cumpărat a patra parti din bătrânul Suriceanului din moșia Dumulungenii, și el încă prin osăbit zapis al său la 1787 Iolii 13: în sumă de stănjeni le-au vândut lui Neculai Sărghii căp. S'au mai văzut la mâna Bălașei și doao mărturii de giudecată una din 1794 și alta dela 1801 Feb 18, din partea dregătorilor ținutului, prin care se dau rămași că dreptatea nu i-au ajutat a pute să răscumpere părțile aceli cuprinsă la zapisile săvârșite înaintea săbornicescului hrisov, în urma cărora au dat ei la la mâna Bălașei și doao scrisori de învoială, adiverite de către isprăv. legându-să, ca să nu o mai poată supăra cu nici un fel de cerire pentru zapisile aceli dinaintea hrisovului. Iar pentru partea ace cumpărată dela șătr Bogza, dând ei răspuns că nu le trebuești să o răscumpere, au făcut învoiala prin osăbită scrisoare cu un Hilimon Veretin, unul din neamul și răzășul Bogzii, volnicindu-l pe dânsul, că di va putea el să o răscumperi, sau să să învoească cu cumpărătoriol acei părți, iar ei să nu aibă a mai faci nici odată vre o cerere de protimisis. Drept aceia și d-lor boerii divanului al doile după dreptati judecând așa au hotărât, ca toate părțile aceli cuprinsă prin zapisile săvârșite mai înainte de hrisov, să le stăpănească Bălașa în pace și făr de nici o supărare mai mult dispre jăluitori, pe care s'au dat rămași neavând nici o dreptati la cerirea de protimisis ce face. Iar pentru partea acee cumpărată dela șătr Bogza, fiind în urma săbornicescului Hrisov, și după rânduială nefiind întărită cu publicație, să dă

voe acelui Hilimon Veretin să o poată răscumpăra, cum prelarg arată aceiaşi carti de giudecată ci s'au dat la mâna Bălaşei.

b) al doile, s'au văzut acum o scrisoare tot din acelaş an 1801 Ioni 12 din partea acelui Hilimon Veretin către Bălaşa şi ginerile ei Enachi prin care arată că s'au învoit să nu mai poată nici el ceri protimisis pentru acea a patra parti dela Bogza şătr, mulţămindu-să dela Bălaşa cu o vită de eapă ci i-au dat şi 15 lei bani, adiverită fiind scrisoarea aceasta şi cu iscălitura d-lui Iordachi Canta: fiind vel. logofăt de Ţara de gios.

g) o carti dela Mărie Sa Domnul nostru Alexandru Constantin Muruz v.v.od, din trecutul an 1804 Mart 2: prin cari după giodecata Divanului de sus arătată, şi după învoiala dela acel Hilimon Veretin, să întăreşti stăpânirea Bălaşei pe toate părţile din numitile moşii căte să cuprind la zapisile arătati la cartea departamentului al 2-le.

d) S'au văzut o jalobă iarăş din partea unora din jeluitorii aceştia, tot asemine cerire de protimisis făcând, în dosul căria esti făcută giudecata d-l Costachi Ghica fiind vel logof. anul trecut 1804 Ioni 15: prin cari asemine după cartea departamentului giudecând pe jeluitori s'au dat rămaşi, neavând nici o dreptati la cerire lor.

Drept aceia după cercetarea cu amăruntul ci s'au făcut şi de către noi acum asupra cererii de protimisis ce fac jăluitorii, încredinţându-ne că toati părţile de danii şi cumpărături ce sânt făcute atăt de tatăl Bălaşei, căt şi de bărbatul său sânt săvârşite mai înainte de săbornicescul hrisov, nici o dreptati jăluitorilor nu li sau putut găsi de a mai putea răscumpăra, pentru cari li s'au şi zis, că de nu sânt mulţămiţi cu giudecata noastră să li se facă anafora, să iasă şi înaintea Măriei Sali lui Vodă. Şi însuşi ei au dat răspunsu, că sânguri cunosc supărarea în zadar ci pricinuesc părătii Bălaşa, numai aceasta o fac şi ei siliţi fiind de către nişte nepoţi a lor, ci nu înţeleg urmarea dreptăţii. Iar ei pentru aceasta mai mult davagelâc nu pot să facă.

Pentru aceia s'au luat acum dela mâna lor şi mărturia acea iscălită de post. Costache Racoviţ, şi celelalti a lor răvaşe de soroace, şi s'au dat la mâna lui Enachi căp. ginerile Bălaşei, ho-

tărându-să, ca Bălaşa să-şi stăpânească deplin toate părţile, întocma după cuprindire zapisilor, ci sânt cuprinsă atât la cartea departamentului, cât şi prin cartea de întăritură a Mării Sali lui Vodă, ce sânt arătate mai sus, pe cari are voi aş duce şi hotarnici, să le întărască, şi să le stăpânească întocma ca pe a sale drepte ocini. Căriea i s'au dat dela Divan şi această carti de giudecată.

1805 Febr. 20.

Lupu Balş
V. logofăt

Cost. Grecean
V. logof.

Cost. Cant
Vel. vor.

S'au trecut în condică
Matei Con.

In total 7 iscălituri.

II [1].

Anul una mie opt sute treizeci şi doi luna Februarie 1.

Mai gios iscăliţii răzăşi din moşia Cotijenii deplin împuterniciţi din partea tuturor celorlalţi răzăşi, prin această scrisoare de danie, ce dăm schitului Koşilaucile, depe moşia Cotigenii, unde să prăznueşte hramul Adormirii maicii Domnului, facem ştiut, că fiind noi însărcinaţi de către toată obştia răzăşilor a răscumpăra părţile din numita moşie ce ave d-lui Statski Sovetnic Sturza pe care vânduse drept şase mii galbeni pomeşcicului Matei Zolotin şi împuterniciţi a întrebuinţa ori ce chip spre câştigarea aceştii răscumpărări am năzuit la d-lui pretvoditeliol ţinutului Eşii Ioan Strejescul de au primit să între mijlocitorio din partea noastră către d-lui Sturza spre a ne pune la cale spre câştigarea părţilor de moşie, ce ave d-lui Sturza în Cotiogeni. Şi după multă osârdie ce au întrebuinţat d-lui Strejescul, nu numai că ne-au aşezat cu d-lui Sturza de am cumpărat părţile dumisale, dar încă cu scădere de una mie galbeni mai gios de preţul cu care le vându-se lui Zolotin. Deci pentru aseminea mare facire de bine ce au făcut d-lui Strejescul spre ajiutoriul a unui însemnat număr

[1]) Actul este şi în traducere rusească.

de familei de răzăşi de a noastră bună voe am vroit a-i face mulţămire pentru ostinelile întrebuinţate şi d-lui n'au primit nici un fel de mulţumire alta numai ne-au pus în videre pentru schitul Koşilaucile unde se află un însemnat număr de maice, fimei sărace, cerând ca să le dăm o bucată de loc spre hrana lor.

Drept aceia această creştinească punire înainte spre o veşnică pomenire a noastră şi a urmaşilor tuturor răzăşilor ni-au pricinuit osebita plecare, şi cu sufletească mulţămire din partea tuturor răzăşilor ce ne aflăm în moşia Cotigeanii s'au hotărât şi s'au dat danie schitului Coşilaucile din trupul moşiei Cotiogenii acolo, unde esti schitul zidit cinci zeci fălci de pământ parte de câmp şi cu parte de pădure, care are a să măsura din părăul *Ciorna* şi până în coasta dealului, în pădure despre Cotiogenilor în lungime şi lăţime cât va cuprinde soma de cinci zeci fălci, care pământ din partea noastră şi a obştiei tuturor răzăşilor se dă danie, ca să aibă schitul în vecinică stăpânire în pace şi nesupărat de cătră noi, sau de cătră urmaşii noştri, pentru care am dat şi această scrisoare de danie în puterea căreia maicile dela pomenitul schit sânt volnice a stăpâni acest pământ şi a se folosi cu tot venitul din cuprinsul lui, şi ca să-şi facă şi întăriturí dela ocârmuire. Şi spre încredinţare am iscălit

Preot Gheorghe Murafa	Răzăşi
	Andrunachi Harbur mazâl opştie
	Lionti Popăscu opştii vechil...
	Ştefan Sărghei opştii
	Ştefan Joimir opştii
Vasil Ioniţă Ursachi	Gheorghi . . . opştii
Vasil Tănas Odăbăscu	. . . vichil Vasile Fotăscu [1].

La facerea aceştii danii au fost faţă dvoreanicu Gheorghie Leonard. Sânt martori dvoreanul Ioan Brăescu.

---

[1]. 12 iscăliturí.

Documente basarabene.

(Acte privitoare la satul Veprova-Puţintei — ţinutul Orhei. 1547—1800).

de L. T. BOGA

XI.

Orheiu 1661 Ianuarie 28. *Zapisul lui Andrei Mihuleţ prin care vinde partea lui de moşie din Veprova-Puţintei lui Apostol Catargiul postelnic.*

† Adecă eu Andrei Mihuleţ scriu şi mărturisescu cu cestu zapis al mieu cum eu însum de bună voia mea de nime silitu nici asupritu am datu şi am dăruitu toată partea mea de ocină de moşie ce să va alege din saat din Vepriova ce să chiamă acmu Puţinteii aceia i-am dăruitu dumisale lui Apostol Catargiul postelnicul, aşijderea o parte de ocină ce am avut eu danie dela Gavril Croitorul iarăş din Puţintei din partea Vlăsieştilor aceia încă i-o am datu şi o am dăruit dumisaale lui Apostol Catargiul postelnicul cum mi-au fostu mie daanie aşea şi eu i-o am dăruitu dumisaale pentru sufletul mieu şi a părinţilor miei şi a cui au agonisit acest locu. Aşijderea o paarte de ocină ce am avut eu dela Fetina faata Măricuţii din Vepriova partea lui Istratie ficiorului Fetchii fost-au la mene dată dreptu cinci galbeni bani gaata, aceia încă i-o am dăruitu dumisaali avut-am şi pără înaintea dumisaali lui Racoviţă Cehan maarele logofătu cu Fetina, şi le-au pus şi în doao săptămâni cum iaste legea ţării, să-mi dea banii, şi preste zi am aşteptatu multă vreme un an, şi banii nu mi i-au mai datu, deci am socotitu de i-o am datu dumisaali şi aciasta cum şi mai sus scriem. Aşijderea neşte caase noao ce am făcutu eu la satu la Puţintei, şi viea mea dela deal de casă făcută de mene din pajişte şi răbnic, iar lângă caase făcute de mene şi caasele cele vechi, acestea toate câte mai sus scriu i le-am vândutu dumisaali drept optu zeci de lei bătuţi şi un cal bun. Pentr'aceea să-i fie dumisaale în veci dela mene danie şi dăruire precum şi mai sus scriem şi nime din fraţii miei sau din seminţiea noastră să n'aibă a amesteca a strica ce am făcut eu şi ce am dăruitu, şi cu celelalte lucruri ce am făcut eu cu mâna mea şi i le-am vândutu dumisaali, iară cine să va ispiti să facă vro pără, acela să fie trecletu şi proclet şi blăstămatu de 318 oţi 1) şi într'aciasta tocmală au fostu dumnialui Grigoraşco biv vel spătar şi dumnialui Apostol biv părcălab şi dumnialui

1) Părinţi.

Chiriac Sturzea ciaşnic şi dumnialor Iane Catacaţul şi Necula Alfagiul vameşii de Orhei şi Vasilie Drăghinici şi Ionaşco Matos şi Gaşpar de Puţintei, şi Baciul de acolo şi mulţi oameni buni, deci pentr'aceia ca să aibă dumnialui a-ş face şi drese domneşti şi pentru credinţă am iscălitu cu aceşti boiari depreună cu toţi să să ştie.

La Orheiu în anul 7169
luna ghenar 28 [1])

Andrei Mihul iscal.
Eu [1]) Ilie Sturza biv pah. iscal.
Iane Catacaţul (L. P.),
Eu [1]) Nicolachi părcălab martor,
Nicolae Alfagiul martor, [2])
Drăghinici (L.P.), † Matos,
Eu [1]) Apostol biv părcălab iscal (L. P),
Vasilie vatav de sineţari (L. P).

(Original românesc)

XII.

Orheiu 1661 Februarie 20. *Zapisul lui Vasilie prin care vinde partea lui din Veprova - Puţinţei lui Ghiorghie Catargiul vel clucer.*

† Adecă eu Vasilie ficiorul [3]) scriem şi mărturisescu cu cesta zapis al mieu, cum eu de bună voia mea am vândut amea dreaptă ocină şi moşie din satu den Veprova ce să chiamă acmu Puţintei de pre Cula, de nime nevoit nici asupritu o am vândut dumisali lui Ghiorghie Catargiul vel cluciar, dintr'un moş am vândutu ce au vândutu şi fratemieu Andrei dreptu [3]) ca să-i fie dumisali dreaptă ocină şi moşie şi cuconilor dumisali şi nepoţilor şi strănepoţilor şia toată seminţiia cine i-să va alege mai aproape. Şi'n tocmala noastră s'au tâmplat dumnialui Postolachie biv părcălab, şi dumnialui Iane Catacaţul vameş şi Vasilie Drăghinici, şi Vasilie vatavul de sineţari, şi Ionaşco Matos, şi Postolachie a Bejenesăi, şi preutul Canţir dela

[1]) Text slav în original, [2]) Text grecesc în original.
[3]) Loc alb în original.

biserica cia domniască, pentru acesta lucru ca să aibă dumnialui a-şi face pre acest zapis al nostru şi dreş domnescu. Şi Lupul diiaconul am scris ca să să ştie.

La Orheiu în anul 7169
fevrar 20 [1])

Eu [1]) (L. P.) Jane, (L. P.) Vasilie vatav,
† Ionaşco Matos, † Postolachi,
(L. P.) Ionaşco chihaia.

(Original).

XIII.

Iaşi 1661 Martie 2 *Zapisul Ştefanei fata Dumitrei prin care vinde lui Postolachi Catargiul postelnicul partea ei din Veprova-Puţintei.*

Adecă eu Ştefana fata Dumitrei, nepoata lui Nistor de sat de Viprova de gios, scriem şi mărturisescu cu cestu zapis a mieu, cum eu de bună voea mea de nime nevoită nici asupri[tă ce de amea voe am vândut amea direaptă ocină şi moşie, amea şi frate-meu Dumitraşco din sat din Viprova ce [să] cheamă acum Puţintei partea noastră din doi bătrâni din cumpărătură de moşu mieu Nistor dela Sverjeanul şi partea lui Nistor moşu-meu, şi am vândut-o dumisali Postolachie Catargiul postelnicul dereptu — [2]) taleri batuţi, din cânp, şi din pădure, şi din fânaţ, şi din vaduri de moară, şi din vatra satului şi din tot venitul ce să va alege pe hotarul satului. Şi la tocmala noastră au fost Solomon marele stolnic şi Neniul logofătul al doile, şi Andoca pitariul, şi Roşca vornicul, şi Toader postelnicul, şi mulţi boiari şi oameni buni, şi pre mai mare credinţă, pusu-ne-am peceţile şi iscăliturile. Şi eu Ionaşco ce am fost cămăraş am scris să să ştie:

In Iaşi anul 7169 luna
martie 2 zile [1])

Eu [1]) Solomon vel stolnic.
Eu [1]) Neniul vtori logofăt.

[1]) Text slav in original.
[2]) Loc alb in original.

† Ştefana.
Şi eu Ştefan Popăscul capitanul m'am tâmplat.
Şi Toadir a Dragăi să să ştie.

Ştefan iscal.

(Original românesc).

XIV

Iaşi 1661 Martie 5. *Cartea lui Ştefan V. V. prin care întăreşte lui Apostol Catargiul postelnicul, mai multe moşii cumpărate la Veprova — Puţintei.*

Io Ştefan voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei[1]). Adică au vinit înnaintea noastră şi înnaintea alor noştri moldoveneşti boiari a mari şi a mici al nostru boiarin Apostol Catargiul postelnicul şi au arătat neşte zapise de mărturie facute denaintea a mulţi boiari şi feciori de boiari şi megiiaşi de pren pregiur scriindu şi mărturisindu într'a cele zapise cum au venit înnaintea lor Andreiu feciorul lui Mihuleţ de Orheiu de nime nevoit nici asuprit ce de a lui bună voe au daat şi au dăruit a lui direaptă ocină şi moşie toată partea lui cătă să va alege din saat din Veprova ce să cheamă acum Puţinteii pre Cula la ţinutul Orheiului, cu vatră de saat şi cu pământuri în ţarina şi cu fănaţi şi cu locuri de hălăşteae, şi în câmpu, şi în pădure, şi cu locuri de prisăci şi în tot hotarul cu tot vinitul aceia au dat oă boiarenului nostru lui Apostol Catargiul postelnicul, aşijdirea şi o parte de ocină ci au avut daanie dela Gavril Croitoriul din partea Vlăneştilor, iar din Veprova ce să cheamă Puţintei aceia încă o au daat boiarenului nostru lui Apostol Catargiul postelnicului al doilea cu vatră de saat şi cu pământuri în ţarină şi cu fănaţe, cu locuri de heleşteae şi în câmpu şi în pădure şi cu locuri de prisăci şi în tot locul cu tot vinitul, aceia o au daat şi o au dăruit precum au fost şi lui Andriiu Mihuleţ daanie dela Gavril Croitoriul, acia parte de ocină aşa şi el au daat pentru sufletul părinţilor săi. Aşijderea neşte case ce au făcut Andreiu Mihuleţ la saat la Veprova ce să chiamă Puţintei şi o vie la deal easte

[2]) Text slav în original.

făcută din sus din pajiște și râmnic lângă casă, facută iar de Andreiu Mihuleț și alte case vechi, acestea toate de nime nevoit nici asuprit toate le-au vândut cu tot vinitul și în tot hotarul boiarenului nostru lui Apostol Catargiul al doile postelnic dreptu optu zeci de lei, de lei bătuți, toți bani gata, și i-au daat și un cal bun și i-au făcut și zapis cu procleținie pentru vânzare și pentru daanie cum nime dintru frații lui, nici nepoți a lui, nici alte seminție a lui sau rude de-alui să nu să amestece a stricaa daania și tocmala lui. Așijderea și Vasilie fratele lui Andreiu Mihuleț ficiorul [1]) de nime nevoit nici asuprit au vândut a lui direaptă ocină și moșie din saat din Veprova pre Cula ce să chiamă acuma Puținteii toată partea lui cătă i-să va alege dintr'un moș ci-au avut și frate-său Andriiu Mihuleț cu vatră de saat și cu haleșteae și cu pământuri în țarină și cu loc dc fănațe și în câmpu, și în pădure și cu locuri de prisăci, și cu tot hotarul cu tot vinitul aceia au vândut a lui nostru boiarin lui Apostol Catargiul postelnicul dreptu [1]) toți bani gataa.

Așijderea Nastasiea Larioneasa den Veprova ce să cheamă Puținteii și cu ficiorii ei Gligoraşco și featele ei Gherghina și Costandaa și gineri-său Pana de bună voia lor de nime nevoiți nici asupriți au vândut alor direaptă ocină și moșie o parte cătă să vaa alege toată partea lui Arsenie feciorul Băluții, nepotul Anghelinii, care parte au fost și mai vândută, boiarenului nostru cinstit și credincios lui Ghiorghie Catargiul marile cliucear, iar acum de iznoavă au vândut-o o fiiu-său lui Apostol Catargiul al doilea postelnic cu vatra de saat și cu pământuri în ocină și cu loc de heleșteae și cu fănațe, și cu câmpu, și în pădure și în tot hotarul cu tot vinitul cât să va alege în saat în Veprova, ce să cheamă Puținteii direptu trei zeci de lei bătuți toți bani gataa. Așijderea și altă parte de ocină ce au avut Andreiu Mihuleț dată direptu cinci galbeni de Fetina fata Maricuții din Veprova toată lui Istratie ficiorul Fetinii, care parte de ocină au avut pără Andreiu Mihulet cu Fetina la cinstit boiarenul nostru Răcoviță Cehan marele logofăt, și le-au fost pus și zi dumnealui în

[1]) Loc alb in original.

2 săptămâni, cum iaste legea ţării, să-i dea bani la zi. Şi apoi au trecut un anu şi banii tot nu i-au mai daat deci şi acea parte încă au socotit şi au daat şi o au dăruit a lui nostru boiaren lu Apostol Catargiul al doilea postelnic cu tot vinitul şi în tot hotarul. Aşijderea Ştefana fata Dumitrii nepoata lui Nistor den Veprova ce să chiamă Puţintei pre Culaa, de buna voia ei de nime nevoită nici asuprită au vândut a ei direaptă ocină şi moşie din saat din Veprova ce vă chiamă Puţinteii toată partea ei câtă să va alege şi cu toată partea frăţine-său lui Dumitraşco părţile din doi bătrâni cu vatră de saat şi cu pământuri în ţarină şi cu loc de fânaţi şi în câmpu, şi în pădure, şi cu locuri de prisăci şi cu locuri de hăleşteae şi cu tot vinitul. Aşijderea Costin Schidul de nime nevoit nici asuprit au daat şi au dăruit toată partea cât să va alege din saat din Veprova ce să chiamă Puţinteii pre Cula, care parte au fost Schidului daanie dela Gligoraşco ficiorul lui Arion partea lui Avraam nepotul lui Nestor, aceia o au daat şi o au dăruit boiarenului nostru lui Apostul Catargiului al doilea postelnicu cu tot vinitul şi în tot hotarul. Pentr'aceia şi domniia mea de am văzut acele adevărate zapise făcute denaintea acelor boiari şi ficiori de boiari şi megiaşi din pregiur domnia mea încă am crezut şi am daat şi am întărit boiarenului nostru carile mai sus iaste scris Apostol Catargiul al doilea postelnic cu toate părţile de ocină carile sântu scrise mai sus părţile din saat din Veprova ce să chiamă Puţinteii pre Cula, la ţănutul Orheiului ca să fie lui dar direaptă ocină şi cumpărătură şi daanie şi uric de întăritură cu tot vinitul neclătit şi neruşuit nici odinioară în veci şi altul să nu să amestece înaintea acestei cărţi a domniei mele [1]). Insuş domnul a poruncit. [1])

La Iaşi în anul 7169 luna
(L. P.) martie 5 zile [1])
Racoviţa Cehan vel logofăt
Tiron a scris [1])

(Original hărtie, pecetia aplicată eşită în relief).

---

[1]) Text slav în original.

XV

Orheiu 1661 Martie 20. *Zapisul Gaftonei cu feciorii ei, prin care vând lui Gheorghe Catargiu marele clucer, părțile lor de moșie din Veprova-Puțintei.*

† Adecă eu Gaftona fameia lui Guțan din sat din Veprova și cu toți ficiorii miei anume Apostol și Enachie și Măriuța și Pitrica ce sânt făcuți cu bărbatul mieu cu Guțan ficiorul Măricuții îi Gheirgoae nepotul lui Nistor din satu din Vepriova scriem și mărturisim cu cestu zapis al nostru cum noi de bună voia noastră de nime nevoiți nice asupriți ce de bună voia noastră am vândut toată partea noastră de ocină din saatu din Vepriova ce să chiamă acum Puținteii însă partea tatâne nostru lui Guțan aceia toată o am vândut cătă să va alege dumisali lui Ghiorghie Catargiul marele clucear din vatra saatului și din țaarină din câmpu, și din vaduri de mori din hălești și din tot locul cu tot vinitul dreptu zece lei batuți bani gaata, și în tocmaala noastră au fost dumnialui Chiriiac Sturzea biv vel jicnicear, și dumnialui Ilie Sturzea păharnicul, și Leca părcalabul de Orheiu și Dima vatavul dumisali lui Racoviță Cehan maarele logofăt, și Vasilie vatavul de sinețari, și Florea și Pavăl slugile dumisaali lui Șeptilici hatmanul și Lupul diiaconul ot țărcvi gospodari ot trăg Orheiu [1]) și Gașpar vărul lui Guțan, și Gavril fratele lui Guțan și mulți oameni buni. Și eu Andrei Mihuleț am scris zapisul și pentru credința ne-am pus degetele și am iscălit cu acești boiari depreună cu toți să fie de maare credință pentr'aceia ca să aibă dumnialui a și faace și drese domnești ca să să știe.

Orheiu anul 7169 luna
mart 20 zile [2])

† Gaftona, † Postol, † Enachie, † Măriuța, † Pitrica, † Gavril, † Gașpor.

Nicolae Alfagiul martor [3])

(Oroginal românesc)

---

[1]) Dela biserica domnească din târgul Orhei.
[2]) Text slav în original. [3]) Text grecesc în original.

XVI.

Veprova 1662 Iunie 1. *Zapisul lui Holaşco prin care vinde lui Gheorghe Catargiul clucerul, partea lui de moşie din Veprova-Puţintei.*

† Adecă eu Holaşco fratele Ursului, feciorii Bordoi nepoţii lui Nestor de Vepreova de pre Cula, scriu şi mărturisăscu cu cestu zapis al mieu cum eu de amea bună voie de nimene nevoit nici asuprit, ce de amea bună voie am vândut parte frăţine mio Ursului de sat din Vepreova ce să chiamă acum Puţintei ace parte am vândut dumisale lui Gheorghie Catargiului clucerului dereptu cenci lei, i-am vândut dumisale din vatra satului şi din câmpu şi din pădure şi din pomi şi din hăleştie şi din poiană, şi din tot vinitul câtu sa alege parte frăţine meu Ursachi. Şi aciasta tocmală s'au făcut dinainte Baciului de Puţintei, şi dinainte lui Gaşpar de acolo, şi Toader de acolo sân [1]) Tanase şi Macarie de acolo, şi Toader Măgâlde de Dăşcova şi Isac de Hloboca şi Savocica de acolo, şi Margene de acolo. Iar pentru mai mare credinţă făcutu i-am dumisale şi zapis ca pentru să aibă a-şi face şi diresi dumneşti, şi noi aceste mărturisim ce mai sus sintem scrişi, şi pentru credinţa nem pus şi peceţile pentru ca să să ştie. Şi eu protopopul Damiian de Puţintei am scris ca să să ştie.

Anul 7170 luna iuni 1
la Vepreva [2])
† Paciul ot Veprova, Gaspar (L. P.),
Eu [2]) Panteleiu m'am tâmplat
† Macarie,
† Toder sân [1]) Tănase.
† Ştefan sân [1]) Paciul.

(Original românesc)

[1]) Fiul.
[2]) Text slav în original.

XVII.

Orheiu 1666 Aprilie 5. *Zapisul Chiriţoaiei cu feciorii ei prin care vând lui Gheorghe Catargiul fost mare clucer, părţile lor de moşie din Veprova—Puţintei.*

† Adecă noi Chiriţoae din Puţintei cu toţi feciorii miei anume Neghina şi cu bărbatul ei Golâi şi Nuţa cu bărbatu ei Matfei şi [1]) şi [1]) scriem şi mărturisim cu cestu zapis al nostru, cum noi de bună voia noastră de nime siliţi nici asupriţi am vândut a noastră driaptă ocină şi cumpărătură din sat din Vepriuva ce să chiamă acmu Puţintei ce sântu pre Cula în ţinutul Orheiului, care parte din ocină au fostu cumpărată soţul miei Chiriţă dela [1]) aceia o am vândut dumisaali lui Ghiorghie Catargiul ce au fostu clucear maare drept cinsprezece lei bătuţi, şi ne-au făcut dumnealui plata deplin dinainte dumisaali lui Apostol Rusul pârcălabul de Orhei, şi Dumitraşco Chebaac şi Dorin biv dvornic glotni şi Iane ce-au fostu căminar şi Nicoară Romăşcel şi Vasilie Drăghinici şi Gaşpar din Puţintei şi Toader Cuclea de acolo, şi Gligoraş de acolo, şi mulţi oameni buni buni, pentr'aceia să-i fie dumisaali în veci driaptă ocină şi moşie, şi să aibă dumnealui a-şi face şi drese domneşti. Şi eu Andrei Mihuleţ am scris zapisul. Să se creadă [2]).

La Orheiu anul 7174 luna april 5 zile [2]).

† Chiriţoaie † Neghina † Golâi † Nuţa † Maftei

Apostol pârcălab iscal.

Aşijdirea şi noi ne-am tâmplat la această tocmală [3]).

Dumitraşco Chebac iscal.

Eu Durac biv pârcălab încă m'am prilejât la cestu zapis.

Andrei Mihuleţ iscal.

Vasili Drăghinici iscal.

Aşijderi ne-am tâmplat şi noi la ceasta tocmală Vasilie iscal.

(Original românesc)

---

[1]) Loc alb in original.

[2]) Text slav in original.

[3]) Semnătura indescifrabilă

XVIII.

Orheiu 1666 Octombrie 3. *Zapisul lui Ghiorghiță prin care donează lui Gheorghe Catargiul părcălabul de Orheiu, partea lui de moșie din Veprova—Puțintei.*

† Adecă eu Ghiorghiță ficiorul Suluțăi nepotul lui Nistor de Puțintei scriem și mărturisescu cu cestu zapis al mieu cum eu de bună voia mea am datu și am dăruitu numai amea dreaptă ocină și moșie câtu să va alege despre alți frați ai miei cu totu vinitul din vatra satului, și din câmpu, și din țarină, și din fânaț, și din pădure cu tot vinitul ce să va alege parte mea precum și noi scriem. Aceasta o am datu și o am dăruitu dumisali lui Ghiorghie Catargiu părcălabul de Orheiu, ca să fie dreaptă ocină și moșie și ficiorilor dumisali, și nepoților, și strănepoților și a toată sămința cine i-să va alege mai aproape. Și la aceasta danie s'au tâmplatu de față preutul cel domnescu Ermulai din târgu din Orheiu și Vasile biv vătav de sinețari și Vasilie Urdă vătav de sinețari și Ghiorghiță Dinga de târgu, și s'au tâmplatu și seminția mea Toader Cuclea de Puțintei, și preutul Damian ot tam [1]) și Gașpar și [2]) și mulți oameni buni s'au tâmplatu la aciastă mărturie. Și după zapisu ce i-am făcutu eu denaintea acestor oameni buni să aibă dumnealui a-și face și dres domnescu, și peste mai mare credință ni-am pus pecețile și am și iscălit să să știe.

La Orheiu anul 7174 Oct. 3

† Gheorghiță

Pop Ermoloi iscal. Az Lupul diacon pisal [3]).

(Original).

XIX.

Iași 1669 Septemvre 29. *Mărturia mai multor boeri mari și mici că Tofan și Gligoraşco au vândut partea lor din Veprova—Puțintei lui Apostol Catargiul biv postelnic.*

Iată noi [4]) Ilie Sturzea vel stolnic, i Gligoraşco Hăbășescul sardar i Lupaşco vel vătav i Contâș tretii logof., i Bejan biv vel

[1]) De acolo
[2]) Loc alb în original.
[3]) Eu Lupul diacon am scris.
[4]) Text slav în original.

pitar, i Donici părcălabul ot Orheiu, i Toader Veatreș, i Dumitrașco, i Ursul dvornici glotnii. Scriem și noi toți mărturisim cu aciastă adivărată mărturie a noastră cum au venit înaintea noastră Tofan feciorul lui Milaș și Gligorașco feciorul lui Dumitrașco nepotul lui Milaș, și de mine siliți nici asupriți ce de a lor bună voe au vândut alor direaptă ocină și moșie din saat din Viprova ce să cheamă Puțintei pri Cula ce-s la țânutul Orheiului, din partea lui Milaș celui bătrân, am vândut noi doă părți ce se vor alege părțile noastre dumisale fratelui nostru lui Apostol Catargiul biv postelnic, cu vatră de saat și cu pământuri în țarină, și cu fânați, și din câmpu, și din pădure și din tot locul cu tot vinitul, aceaia ei o au vândut dumisali precum mai sus scrie direptu doă zeci de lei bătuți toți bani gata la mâna lor, cari bani sântu mai sus scrișì 20 lei ca să fie dumisali direaptă ocină și cumpărătură cu tot vinitul, ca să aibă a-și face dumnialui și driese domnești despre aciastă mărturie a noastră. Și pentru mai mare credință noi toți am iscălit să să știe. Și eu Tiron diaconul am scris.

La Iași în anul [1]) 7177 septevre 29.

Gligori Hăbășăscul sărdar iscal
Eu [1]) Lupul vel șătrar iscal
Bejan Ghenea biv pitar
Eu [1]) Nicolai Donici părcălab iscal
Eu [1]) [2]) biv comis iscal
Pătrașco
Toader Veatreș vornic
Eu Ghiorghie.

(Original).

XX.

1689 August 7. *Zapisul lui Ghiorghiaș Zanohi prin care vinde lui Apostol Catargiul comisul, partea lui de moșie din Veprova-Puțintei.*

Adecăte iau Ghiorghiaș Zanohi ce-am fostu părcălabu și cu toți ficiorii miai anume Alexandru și Apostol și Ștefan și Varlan

[1]) Text slav în original.
[2]) Semnătură indescifrabilă.

şi Toader scris-am cu acestu adevărat zapis al nostru precum am vândut ame parte de moşie partea mumei Bejenii fata lui Miron den Greştini din sat din Veprova ce iaste pre Cula anume Puţintei, care parte avem înpreună la bătrânu cu Gaşpar aceia o am vândut dumisali comisului Catargiului Apostol şi giupânesii dumisali şi cuconilor dumisali ca să li hie dumilor sali driaptă moşie şi cumpărătură cu heleşteu ce avem în Vatici, făcut de tată-meu şi cu Gaşpar înpreună şi parte din pomet şi din tot locul din pădure, din vatra satului şi din cămpu şi din tot locul cu tot vinitul ce scriem mai sus şi o am vândut direptu doaă zeci lei bani gata dumisali Catargiului denainte dumilor sali Iordachie postelnicul ficioriul lui Iordachie visternicul şi denainte dumisali păharnicului Vasilaşco ficiorul lu Toderaşco visternicul şi denainte dumisali lui Niculaiu Mormanul şi denainte dumisali lui Lupaşco Arapul şi dinainte dumisali lui Ioniţă Tabărţa şi a lui Calin sluga dumisale comisului şi a mulţi boiari şi oameni buni şi ca să aibă a-şi face dumnealui comisul şi ispisoc domnesc, şi noi aceşti boiari cari mai sus scrim tămplându-ne şi văzându a lor bună tocmală şi plată deplină dela dumnelui, noi ne-m pus toţi icăliturile ca să-i hie dumisali de mare credinţă să să ştie.

Anul 7197 luna august 7. [1])

Eu [1]) Ghiorghi părcălab,
Iordachi post.
Vasilaşco iscal.
Eu [1]) Lupaşco Arapul iscal.
Ioniţă Tabărţă iscal martor.
† Eu Calin.

(Original românesc)

XXI.

Chişinău 1702 Octombrie 7. *Zapisul de danie a lui Alexandru fiul lui Ghio·ghieş Zanohie prin care dăruieşte lui Cărstia Sărdarul, partea lui din Puţintei.*

† Adecă eu Alecsandru sin [2]) Ghiorghieş Zanohie scrim şi mărturisescu cu acestu adevăratu zapis al meu, cum eu de ni-

[1]) Text slav în original. [2]) Fiul.

me silit nici asuprit, ce de ame bună voe am datu şi am dăruitu dumisale sărdarului Cărstii amia driaptă ocină şi moşie ce este în poiana Puţinteilor cu giumatati di vad di moară în Vatăci, şi cămpul cu paduri din totu locul cu tot vinitul să-i hie dumisali danie în veci neclătită, şi giupănesii dumisali, şi cuconilor dumisali, şi nepoţilor strănepoţilor neclătită şi nerușuită nici odinioara în veci, şi pi zapisul meu să fie dumnialui volnic a-şi face şi dres domnescu, iar carile dintru săminţie mea sau dintru oamenii mei s'ar scula să învăluiască pe dumnialui piste danie mea să hie trecletu şi procletu şi afurisit de 318 otiţi [2]) şi negru ca luda. Şi eu încă pentru mai mare încredinţare am şi iscălit să să ştie.

In Chişinău anul 7210 oct 7.

Alecsandru sin Ghiorghieş
† Şi eu Golan martur
Şi eu Ştefănachi Enea am scris

(Original)

XXII

1754 Septembrie 12. *Insemnare de telul cum se împarte moşia Puţintei.*

Vepreva ce să chiamă acmu Puţintei pe Cula în ţinutul Orheiului îmblă hotarul pe 3 bătrâni, în trei părţi şi dintre acia unul este al nostru ales, stâlpit, parte din gios depe moaşa Păcioaia, fata Tudorii, care este din Vlasieşti, şi acel bătrân îmblă în patru părţi, o parte este a Tudorii şi o parte este a Vlăsieştilor şi o parte a Despii, şi o parte a Hănsăroaei. Hănsăroae şi Despa au fost sterpe şi părţile lor să împart în două pe cei doi fraţi Tudorii şi Vlăsieştilor, căci li-au plătit la o moarte de om, şi îmblă acel bătrân din apa Vaticiului până în matca Molovateţului, ce să înpreună cu Clişova despre răsărit, pre care parte este iazul în Vatici şi în Cula, făcut de strămoşii noştri. Iar al doile

[2]) Părinţi.

bătrân în parte de sus avem depe moaşa Cărstina fata popii lui Simion, văr cu Nistor ci-au fost vătav de ţinut, care o au ţinut-o moşul Mihăilă. Şi aceşti doi bătrâni îmblă în opt părţi pe opt fraţi, şepte surori şi cu Nistor, toţi ficiorii popii Semeon. Deci pe una au ţănut-o Miron din Negreşti, iar pe una Băluţă o au ţinut-o Horceag, şi pe una o au ţinut-o Dedulenco, iar pe una o au ţinut-o Miloş, şi pe una o au ţinut-o Borde ot Şutuleşti, iar una este a maicii Golei.

Din poronca domnului nostru pre înălţat mărie sa Matei Ghica voevod orânduindu-i la noi cu giudecata pre niamul popii lui Ilie Paciul, care să trag aceşti scrişi mai gios.

Ştefan sin Goian cu fraţii şi surorile lui. Tanasie preotul ginere popii lui Ilie cu fii săi. Costantin şi Iancul cu fii săi, Catrina cu surorile ei şi fraţii săi. Aceştie toţi le este moş pope Ilie Paciul şi s'au hotărât cu giudecata noastră toţi aceştia să ţie frăţeşte moşiile şi livezile, şi vaduri de moară ce sânt arătate mai sus.

Iordachi Cantacuzino logofăt

7262 Sept. 12.

XXIII

1777 Noembre 5. *Zapisul lui Leunte Mălai dat lui Ion Cuză postelnicul prin care vinde partea lui de moşie din Puţintei.*

Adică eu Leunte Mălai sân lui Vasile Mălai nepot di fată Paciului Ştefan ce săntu nepot Ştefanii di fată Fetchii Paciului Ştefanii dat-am adivărat zapisul meu la mâna dum. cuconului Ion Cuza post. precum să să ştii că di nime sălit nici asuprit, ci di ame bună voi am vândut ame dreaptă ocină şi moşie din sat din Puţintei ci iaste pe Cula la ţinutul Orheiului ce-mi iaste şi mie aciastă parte di moşii di mai sus numită de pi maică me Armanca, nepoata Paciului Ştefan dreptu [1]) lei am vândutu dumisale post. Ion Cuzii, şi nime din fraţii mei, ori din neamurile mele să n'aibă a-l supăra pe dumnalui, iar avându ciniva a răspundi pentru aciastă parte di moşii, cu mine să-şi caute, iar dumnealui să aibă pace, şi cându am făcutu zapisu s'au

[1]) Loc alb în original.

tămplat şi alţi boeari streini şi preuţi, şi pentru credinţa m'am iscălit însumi cu mâna me.

1777 noemvre 5.

Eu Leunti Malai am vândut
Şi eu erei Costantin m'am tâmplat
Şi eu am scris acestu zapis cu zisa
lui Leunti şi-s şi martur

Dumitrache Istrati

XXIV.

1779 April 28. *Mărturia hotărnică prin care se aleg părţile lui Ion Cuza postelnic din satul Puţintei.*

† Facem ştire cu aciastă mărturie hotarnică, din luminată poronca mării sale pre înălţat domnului nostru Costandin Dimitri Moruz voevod n'au adus luminata poronca mării sale Costandin Dimitrie Moruz voevod dum. post. Ion Cuza, în care ni să poronceşte ca să mergem la satul Puţintei, să alegem nişte părţi de moşie ce are dumn. şi cumpărături. Deci după luminata poronca mării sale mergându la numita moşie Puţunteii ce sânt la ţinutul Orheiului pe Cula, n'au arătatu dum. post. Ion Cuza 7 zapisă întărite cu ispisoc dela domnul Ştefan voevod din anul 7169 mai 5 de danii şi cumpărături, aşijdire n'au mai arătatu şi alti 12 zapisă iscălite di boeri şi înpregiuraşi iarăş di danii şi cumpărături tot din satul Puţuntei ci-au cumpărat moşii dum. post. Ion Cuza, Gheorghie Catargiul clucer şi Apostol Catargiul post. şi Cărste sărdariul, cari zapisă citindu-să fiind şi răzăşii faţă anumi Năstasă Cărje şi Ion Tudor, şi Onică Rapolă, pop Ion Gonţa, şi popa Costandin Ciorbă, şi Andrei Tihon, Grigori Diiacon, Neculaş Baltag, după cercetare ce am făcut înainte tuturor răzeşilor au cuprinsu toate zapisele dum. di danii şi di cumpărături din Puţintei şi s'au vinit dum. post. Ion Cuza 3 pol [1]) părţi şiau rămas răzeşilor 2 pol [1]) părţi. Deci am făcut funie de 26 stânjeni şi stânjenul de 8 palme domneşti, şi mergând în capul moşiei dispre miază noapte în vale Molovaţetului şi măsurând din piatra Puţunteilor ce este chiotoare din sus, care disparte

[1]) jumătate.

Trăistenii di Puțintei pe Molovateț în gios păr în hotarul Dișcovii s'au găsit 27 funii șase stânjeni și s'au vinit parte dum. post. Ion Cuza 15 funii 19 stânjeni, și s'au pus piatră hotar în malul Molovatețului într'un piscu care desparte părțile dum. di a răzășilor, și di aici am purces la dial spre amiază zi și n'am suit în deal deasupra Ghiormindii și măsurându din hotarul Puțunteilor din sus ce disparte Trăistenii pe dial în gios păn în hotarul ce disparte Dișcova di Puțuntei s'au găsit 33 funii 6 stânjeni și s'au venit parte dum. post. Ion Cuza 19 funii 7 pol stânjeni și s'au pus piatră hotar, și di aici n'am coborât la vale și am trecut piste vale Ghiormindii și ne-am suit în deal dasupra Culii, și măsurând din sus de hotarul Puțunteilor din sus păr în hotarul din gios ce disparte Dișcova s'au găsit 35 funii și s'au venit parte dum. post. Ion Cuza 20 funii 9 stânjeni, și s'au pus piatră hotar lângă o movilă. Și di acolo am purces la vale spre Cula și am trecut piste Cula și n'am suit la dial și am mersu în sălișți supt pădure hotarul Puțunteilor din gios, ci să disparti cu Dișcova s'au găsit 26 funii și s'au venit parte dum. post. Ion Cuza 15 funii 3 stânjeni și s'au pus piatră hotaru în sălișți din sus din țântirimul bisericii a Cărstii sărdariului, și de aici am trecut piste codru și am mersu la Vatici și măsurând hotarul Puțunteilor din gios ci disparti Dișcova s'au găsit 29 funii 2 stânjini, și s'au venit parte dum. post. Ion Cuza 18 funii 4 palme și s'au pus piatră hotar între drumuri din deal di drumul ci mergi pe Vatici și din vale di drumul ce vini dila Holboca, și cu aceste pietri hotară ce s'au zis mai sus s'au dispărțit toate părțile post. Ion Cuza ce are danii și cumpărături de cătră răzășii di Puțuntei și s'au lipit de cilelalte părți ce are cumpărături și danii din Dișcova, și după cum am hotărât am dat aciastă mărturie în sămne la măna dum. pust. Ion Cuza.

Anul 1779 april 28

Ion Gintaoan

[1]) biv vatav de copii

(original)

[1]) Semnătura indescifrabilă.

XXV

1800 Mai 12. *Cartea lui Constandin Alex. Ipsilanti V-v. prin care porunceşte sărdarilor de Orhei să aleagă părţile lui Iordachi Milo din moşia satului Văprova-Puţintei.*

Io Constandin Alexandru Ipsilant voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldaviei.

Cinstit credincios boeriul domniei meli dum. sărdar de Orheiu i dum. Manolachi Donici biv vel spat. sănătate. După giudecata ce la anul 95 au avut la divan dumnialui Iordachi Milo biv vel clucer cu diiaconu Grigorie i Ioniţă Racu şi Nechifor Negară, răzăşi de moşiia Vepreva ce să numeşti acum Puţuntei dela acel ţănut pentru părţile ce tragi dum. clucerul Milo dintr'această moşie, s'au hotărăt ca din doi bătrâni ce sânt în parte de mijloc şi în parte de sus să ia dum. clucerul Iordachi Milo cinci părţi din opt părţi ce să înpart aceşti doi bătrâni, iar trei părţi au rămas a răzăşilor după cum pre larg arată la carte de giudecată. Deci aceli cinci părţi ce s'au dat ca să le ia dumnialui cluceru Milo, scriem dumitali să rânduieşti şi din parte dumitali pe care vei socoti oameni buni cu ştiinţă şi cu înţălegere, ca înpreună cu rânduitul de aice să margă la stare locului şi întăi să facă cercetare ca să afle cele adevărate margini a trupului aceştii moşii şi de va fi înpresurată de cătră o parte sau mai micşurată decât alte doaă moşii ce să arată la un ispisoc din 7055 april dela Ilieş voevod ce s'au văzut de cătră giudecată la mâna răzăşilor cu cuprindere că atunce fiind doaă sate ce să nume Vepreva şi Hulboca s'au înpărţit în trei părţi la trei niamuri de oameni şi s'au făcut trei moşii, una din gios, şi alta în mijloc şi al treile din sus, din care este una şi moşia aciasta Vepreva ce-i zic acum Puţuntei, atunci rânduiţii hotarnici să facă măsură la trusteli moşii ce să cuprind la acel ispisoc, şi de vor fi mai mari una de cât alta, să le facă pe trustele deopotrivă, şi apoi moşia Puţuntei să să facă trei părţi pe trei bătrâni, după cum au umblat din vechiu un bătrân în parte din gios şi doi bătrâni în parte din mijloc şi în parte de sus, şi dintr'aceşti doi bătrâni să aliagă cinci părţi care le trage dum. clucerul Milo, iar trei părţi să să de răzăşilor, făcându-să şi mărturie hotarnică după rânduială iscălită

de rânduiții hotarnici i de răzășii, cum și de dum. sardar și pentru dijma de atunce ce să va fi strâns depe acele opt părți dintr' acești doi bătrâni, cari dijmă după poronca ce s'au dat mai înnainte ca să ste oprită pără la hotărâre giudecății, iarăș după analogon să rânduești dum. ca să li să înpartă, adecă făcând-o opt părți cinci părți să să de dumisali clucer Milo și trei părți la răzășii, deosebit pentru alte șapte zapisă vechi de cumpărături și dănii tot de moșie aciasta Veprova ce mai are dum. clucer Milo, însă un zapis din 7169 ghenari 28 pe toată parte cătă să va alegi a lui Andreiu ficiorul lui Mihuleţu ci-au dat-o danie și au vândut-o lui Apostol Catargiu, al doile un zapis din 7169 fevrar 28 toată parte cătă sa alegi a lui Vasili fratele lui Andreiu Mihuleţu, vândută iarăș la Apostol Catargiu, al treile un zapis din 7169 ghenar 28 toată parte lui Istrate feciorul Fetinii ci-au avut-o Andreiu Mihuleţu cu zapisul Fetinii drept cinci galbeni, și Andreiu Mihuleţu au dat-o danie lui Apostol Catargiu, al patrule un zapis fără velet săpt. 20 pentru o parte a Chiriții și dintr'o cumpărătură a Chiriții, giumătate vândută la Apostol Catargiu de Dochie cu feciorii ei ci-au fost făcuți cu Chiriţa, al cincile, un zapis din 7104 april 5 pentru o parte din cumpărătura iarăși a Chiriții vândută de Chiriţoae la Ghiorghi Catargiu, al șasăle, un zapis din 7169 maiu 2 pentru o parte a lui Nistor cumpărătură dela Sferjanu vândută de Ștefana fata Dumitrii la Apostol Catargiu (bez [1] baștina lui Nistor care au tras-o dum. clucer Milo într'aceli cinci părți ce s'au aratat mai sus) și al șaptile un zapis din 7172 pentru parte cătă sa alege a Lupului de Vepreva vândută de Ilie feciorul Lupului la Gheorghie Catargiu, cu care aceste șapte zapisă mai cerând dumnialui clucerul Milo părțile ce cuprinde. Și întrebându-să de cătră giudecată pe numiții răzăși ca să arate din care părți se trag acei vânzători au răspuns că nu știu, fără numai pe un Gavril Croitoriul ce ar fi având a opta parte din bătrânul din gios pentru care ei nu pricinuesc. Apoi înpotrivă dum. clucerul Milo au arătat și spița bătrânului din gios, care au făcut-o hotarnicii ci-au fost

[1]) Fără.

rânduiţi, prin care să vede că răzeşii atunce au arătat parte acelui Gavril Croitoriu că i-s'ar veni a patra parte din bătrânul din gios. Şi văzându-să că răzăşii ori că n'au deplină ştiinţă, sau că vor să tăgăduiască atât pentru părţile ce cuprind aceli şapti zapisă, cum şi pentru parte acelui Gavril Croitoriu, că ar fi mai puţină, iar nu a patra parte, nici o hotărâre pentru aciasta giudecată n'au putut acum să de, rămăind să să facă cercetare cu amănuntul după carte de blăstăm la faţa locului, pentru care să scrie dum. sărdar să să facă cu amănuntul cercetare, şi precum să va afla şi să va dovedi să să de mărturie pre larg la parte ce să va cade, care nu să va odihni acolo vreo parte, cu zi de soroc să vie la divan. 1800 maiu 12.

(Original).

XXVI.

1800 Iulie 21. *Cartea lui Constandin Alex. Ipsilanti Vv. prin care porunceşte ca să aleagă hotarele părţilor ce aparţin lui Iordache Milo biv vel ban, din satul Văprova—Puţintei.*

Io Costandin Alexandru Ipsilanti voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei.

Cinstit credincios boeriul domnii mele dum. Manolache Donici biv vel spat. sanătate. La giudecata ce la anul 1795 dech. au avut aicea la departamentul al doile cinstit şi credincios boeriul vostru dum. Iordache Milo biv vel ban cu răzeşii de moşie Veprova ce să numeşte acum Puţuntei, pentru părţile ce trage dum. banul dintr'aciastă moşie, s'au hotărât ca din doi bătrâni ce sint în parte de mijloc, şi în partea de sus să e dum. banul cinci părţi din opt părţi ci să înpart aceşti doi bătrâni, iar 3 părţi au rămas a răzeşilor, după cum pre largu să cuprinde prin carte de giudecată ce s'au dat dumis. banului. Deci pentru acele 5 părţi ce s'au hotărât ca să le e dum. banul rămăind ca să să şi deosăbască de cătră părţile răzeşilor, domnia me te orânduim pe dum. să mergi la starea numitei moşii, unde fiind faţă atât dum. banul sau vechilul dumis. cât şi răzăşii, să faci cercetare ca să afle aceli adevărate margini a moşiei aceştiia. Şi de va fi înpresurată despre vreo parte sau micşorată de către alte doo

moşii ci să arată la un ispisoc din anii 7055 april dela Ilieş voevod ci s'au văzut la mâna răzăşilor cu cuprindere că atunci fiind doo sate ce să nume Vepreva şi Holboaca, s'au împărţit în trei părţi la trei neamuri de oameni şi s'au făcut trei moşii, una din gios şi alta în mijloc, şi al treile din sus, din care esti una şi moşie aciasta Vepreva ce-i zic acum Puţuntei. Atunci dum. să faci măsură la tustrele moşiile ci se cuprind acel ispisoc şi de vor fi mai mari una decât alta să le faci deopotrivă, şi apoi moşie Puţuntei să să facă trei părţi pe 3 bătrâni după cum au umblat din vechiu, un bătrân în partea de gios, şi doi bătrâni în partea de mijloc şi în partea de sus, şi dintr'aceşti doi bătrâni să să aleagă cinci părţi care le trage dum. banul Milo, iar trei părţi să să de răzeşilor. După care alegere să faci dum. şi osebire cu pietri şi să dai şi mărturie hotarnică iscalită de dum. şi de răzeşii megieşi după rânduială.

Deosebit pentru alte şepte zapise vechi de cumpărătură şi danii tot de moşiia aciasta Vepreva ce mai are dum. banul Milo, care prin cartea de giudecată să arată anume care au mai cerşut dum. banul osebite părţi, şi răspunzind răzeşii că nu-i ştiu pe acei vânzători din care părţi trag parte, afară numai de un Gavril Croitoriul ce ar fi avut a opta parte din bătrânul din gios, pentru care n'au pricinuit. Dar fiindcă din spiţa acelor bătrâni din gios s'au văzut că la cercetarea ce s'au făcut mai înainte la starea locului s'au văzut că răzăşii atuncea au arătat partea acelui Gavril Croitoriul a patra parte din bâtrânul de gios şi văzându-să că răzeşii ori că n'au deplină ştiinţă sau că vor să tăgăduiască, atât pentru părţile ce cuprind aceste şepte zapise, cum şi pentru partea acelui Gavril Croitoriul că ar fi mai puţină decât a patra parte, nici-o hotărâre pentru aciasta giudecată n'au dat, rămâind să să facă cercetare cu amănuntul după carte de blestăm. Deci şi pentru aciasta vei face dum. cercetare şi precum vei afla şi vei dovedi câtă parte să va pute alegi, vei lipi-o cătră celelalte părţi. Iar de nu să va odihni vreo parte vei da mărturie de cercetarea ce vei face la partea ci să va căde, ca iarăş de aicea să se de hotărâre.

(L. P.) 1800 iuli 21.

(Original) Sturza vel logof.

XXVII.

1800 Septembrie 18. *Cartea de blestem a lui Iacov Mitropolitul Moldovei, pentru descoperirea părților lui Iordachi Milo biv vel ban, din satul Văprova-Puțintei.*

Iacov cu mila lui Dumnezău arhiepiscop și mitropolit Moldavii.

Facem știre precum că la giudecata ce la anul 1795 dech [evre] au avut aice la departamentul al doile cinstit al nostru fiu duhovnicesc dum. Iordachi Milo biv vel ban cu răzășii de moșie Veprova ce să numește acum Puțântei din ținutu Orheiului pentru părțile ce trage dum. banul dintr'aciastă moșie, sau hotărât ca din doi bătrâni ce sânt în parte de mijloc și în parte de sus să ia dum. banul cinci părți din opt părți ci să înpart acești doi bătrâni, iar trei părți au rămas a răzășilor după cum pre larg să cuprinde prin carte de giudecată ce s'au dat dumis. banului. Deci pentru acele cinci părți ce s'au hotărât ca să le ia dum. banul rămâind ca să să și osăbască de cătră părțile răzășilor, s'au rânduit de cătră mărie sa Vodă pe cinstit al nostru fii duhonicesc dum. Manolachi Donici biv vel spatar să miargă la stare numitei moșii, unde fiind față atât dum. banul sau vechilul dumisali cât și răzășii să facă cercetări ca să afle acele adevărate margini a moșiei aceste, și de va fi înpresurată despre o parti sau micșorată de cătră alte doă moșii ci să arată la un ispisoc din anii 7055 apríl dela Ilieș voevod ci s'au văzut la mâna răzășilor cu cuprindere că atunci fiind două sate ce să nume Vepriva și Hulboca s'au înpărțit în trei părți la trei niamuri de oameni și s'au făcut trei moșii, una din gios, și alta în mijloc, și al triile din sus, din cari iaste una și moșie aciasta Veprivă ce-i zic acum Puțânteii, atunce dumnialui spatariul să facă măsură la tustrele moșiile ci să cuprind la acel ispisoc, și de vor fi mai mari una decât alta, să le facă deopotrivă, și apoi moșie Puțânteii să să facă trei părți pe trei bătrâni după cum au îmblat din vechi, un bătrân în parte de gios, și doi bătrâni în parte de mijloc și în parte de sus, și dintr'acesti doă părți a doi bătrâni să să aliagă cinci părți cari le tragi dum. banul Milo, iar trei părți să să dei răzășilor. După care alegire să facă și

osăbire cu pietri, dând şi mărturie hotarnică după obicei. Diosăbit pentru alte toate zapise vechi de cumpărături şi danii tot de moşie aciasta Vepriva ce mai are dum. banul Milo, cari prin carte de giudecată să arată anume, cu cari au mai cerşut dum. banul osebite părţi, şi răspunzând răzăşii că nu i ştiu pe acei vânzători, din care părţi trag parte, afară numai de un Gavril Croitoriul ce ar fi avut a opta parte di bătrânul din gios pentru cari n'au pricinuit, dar fiindcă din spiţa acelui bătrân din gios s'au văzut că la cercetare ce s'au făcut mai înnainte la stare locului s'au văzut că răzăşii atunce au arătat parte acelui Gavril Croitoriul a patra parte din bătrânul din gios, şi văzându-să că răzăşii ori că n'au ştiinţă sau că vor să tăgăduiască, atât pentru părţile ce cuprind aceste zapise, cum şi pentru parte acelui Gavril Croitoriul, au rămas ca să facă cu amănuntul cercetare. Dar spre descoperirea adevărului s'au cerut şi dela noi aciastă carte de blăstăm, atât pentru celi cinci părţi ce tragi dum. banul din celi opt părţi ce să înpart cei doi bătrâni din parte de mijloc şi din parte de sus, cum şi pentru părţile ce tragi prin aceste şapte zapise asupra tuturor acelora cari nu vor scoate toate scrisorile şi dovezile ce vor fi având cuprinzătoare de pricinile acestii moşii, cum şi cei ce vor fi având ştiinţă şi nu vor mărturisi adevărul în frica lui Dumnezău, ca să să hotărască adevărul pentru linişte amândoror părţilor, unii ca aceia zicem ca de viaţa lor, de ostenelile şi sudorile lor, de chiverniselile şi dobitoacile lor parte să nu aibă, ci ca fumul şi ca praful cel din drum toate să fie întru pierzare şi peire, de toate ale lor cele văzute ca de avere dreptului Iov diavolul să să atingă oftând şi tremurând, tărându-să pre pământ ca Cain, să fie în toată viaţa, moştenind lângă aceste bubele lui Ghiezi şi zugrumare Iudei vânzătoriul, fimeile lor să rămâe văduve şi copii lor săraci şi cerşetori şi lipsăţi de tot feliul de procopsală în toată viaţa lor, şi în grabă giudecata lui Dumnezău să-i agiungă la cele văzute de ochii lor, iar de vor mărturisi adevărul să fie iertaţi şi blagosloviţi amin.

1800 sept. 18

Iacov mitropolit Moldaviei
(Original)

XXVIII.

Veprova Iunie 8. *Zapisul lui Ilie prin care vinde lui Ghiorghie Catargiul, partea lui din Văprova.*

Adecă eu Ilie feciorul Lupului scriu de Veprova scriu cu cestu zapis al miu că am vândut dumisale lui Ghiorghie Catargiului a mea direaptă moşie şi ocină ci să va alege din sat din Văpreva parte tătă-ne-meu Lupului din vatra satului şi din cămpu şi din ţarină şi din pădure şi din tot vinitul ce s'a alege parte tată-ne-meu Lupului am vândut dumisali direptu zece lei batuţi dinainte a mulţi oameni buni, denainte dumisali lui Donici din Iasănăovăţ, şi dinainte preutului de acolo de Veprova, şi denainte lui Gaşpar di acole de sat şi denainte Baciului de acole, şi denainte lui Gligoraşco de acole, şi denainte lui Isac de Hloboca, şi denainte lui Toader Cucle de acole, am vândut dumisale eu de bună voe mea de nimene nevoit nici asuprit, ce de bună voe mea, pentr'aceia i-am făcut zapis şi să-şi facă derese domneşti pe iastă.

La Văprova iunie 8 zile. [1])

Şi pentr'acea noi încă văzându făcându-i plată bună noi încă ni-am pus şi degetele ca să să ştie.

† Ilie Lupul
Eu [1]) Gligoraşco biv spat părcălab
Eu [1])————[2]) Apostol biv părcălab iscal
Gaşpar † Vasilie încă m'am tămpllt la iastă tocmeală.

XXIX.

Orheiu 15 Maiu. *Mărturia lui Gheorghe Catargiul cu privire la un heleşteu, făcut cu Toader Cuclea.*

† Adecă eu Ghiorghie Catargiul mărturisescu cu cestu zapis al nostru precum ne-am fostu învoit cu Toader Cuclea la un heleşteu să-l ezim amăndoi, care heleşteu easte la sat la Puţintei, însă tocmala ne-am fostu să ezască Toader a treia parte de heleşteu, deci eu me-am ezit partea mea până unde ne-au fostu

[1]) Text slav în original.
[2]) Semnătură indescifrabilă.

ţeanchiul de istov, iară partea lui Toader Cuclii pre unde-au fostu s'au ruptu heleşteul şi s'au dus apa. Acmu iarăşile voiu să mă apuc eu să-l ezescu de iznoavă. Deci de acmu înainte să n'aibă treabă Toader Cuclea la heleşteul acela ce ne-am tocmit să-i întorc lui Toader cheltuiala ce-au cheltuit pre atuncea banii ce-au datu şi făină şi un mascur, şi să nu mai aibă treabă la heleşteu, numai l'am lăsat să-şi gonească peşte cu volocul cându va da Dumnezău roadă, şi să aibă Toader Cuclea a-mi face şi mie zapis pre după zapisul nostru. Aciasta tocmală fost-au denaintea dumisali Apostolachie părcălabul de Orheiu şi denaintea Lecăi biv capitan, şi Săvucica de Holboca şi Isac de acolo. Pentru credinţa ne-am pus iscăliturile noastre şi peceţile ca să-i fie de mărturie să să ştie.

Orheiu mai 15.

Catargiul părcălab
Apostol părcălab iscal.

(Original românesc).

XXX.

Orheiu April 2 *Zapisul Ştefanei cu fraţii şi surorile ei prin care vând lui Grigorie Catargiul vel clucer, părţile lor din Puţintei.*

Adecă eu Ştefana fata Dumitrei din Puţintei ce iaste pre Cula, nepoata lui Nistor şi cu frate-meu Dumitraşco şi frate-meu Ghiorghiţă şi sora mea Biluşca şi Mărica soru-mea, scriem şi mărturisim cu cest zapis al nostru, cum noi de bună voia noastră, am vândutu a noastră dreaptă ocină şi moşie din Veprova depre Cula ce să chiamă acum Puţinteii, ce ne iaste noaă dreaptă ocină şi moşie depre muma noastră Dumitra, fata lui Nistor, aiasta o am vândut noi, toată partea noastră ce să va alege din Puţintei care şi mai scriem, dumisali lui Ghiorghie Catargiul vel cluciari, ca să-i fie dumisali dreaptă ocină şi moşie, şi cuconilor dumisali şi nepoţilor şi strănepoţilor şi a toată sămenţiia cine i-să va alege mai aproape dumisali, deci o am vândut dumisali drept [1]) den vatra satului şi din câmpu, şi din pădure, şi din fâniaţi, şi din heleşteae şi cu totu vinitul ce să va alege, pre a-

[1]) Loc alb în original.

ciastă parte anoastră, şi o am vândut dumisale naintea dumisale pârcălabului Lecăi şi a Niculii pârcălabii de Orhei şi Postolachie biv pârcălab, şi Isac de Veprova şi Gaşpar ot tam [1]) şi Vasilie vatavul de sineţari de Orhei şi Vasilie Drăghinici şi denainte a mulţi oameni buni s'au făcut aciasta tocmală. Deci pre aciastă mărturiţe anoastră ca să aibă dumnealui a-şi face şi dres domnescu. Şi pentru credinţă ni-am pus şi noi toţi iscăliturile şi peceţile ca să să ştie. In Orhei April 2

† Ştefana
† Ghiorghiţa
Leca pârcălab (l. p.)
Eu Colachi pârcălab
Eu Apostol biv pârcălab iscal.

(Original hârtie)

XXXI.

Orheiu Septembre 20. *Zapisul Dochiei cu feciorii ei, prin care vând lui Postolachi Catargiul post. părţile lor din Puţintei.*

† Adecă eu Dochie şi cu ficiorii mii anume Irimici şi cu Anesăia ficiorii Chiriţii am vândut drept ocină şi moşie dipi Chirica din sat din Puţintei şi o cumpărătură ci au cumpărat Chiriţa [2]) dintr'ace cumpărătură iărăş am vândut giumătate parte acestor doi ficiori ai mei dumisali lui Postolachi Catargiului postelnicului drept [2]) lei dinaintea dumisaali lui Ilii Sturză pârcălabului şi a popii di Puţintei şi a lui Isac di Hloboca şi lui Toader Cucle di Puţintei, pentru credinţa ne-m pus şi digitile, să fii dumisali drept moşii.

In Orhei [3]) sept(emvrie) 20

† Dochie † Irimici † Anesăe
Ilie Sturza pârcălab iscal
Pop Ermolai iscal
Vasili Drăghinici
Nicoră iozbaş (L. P.)
Cum m'am tâmplat şi eu preutul Dămiian că s'au făcut aciastă tocmala.

(Original)

[1]) De acolo.
[2]) Loc alb în original.
[3]) Text slav în original.

XXXII.

— — — Zapisul lui Avram prin care donează nepotului său Grigoraşco partea sa din Văprova.

Adecă eu Avram scriu şi mărturisesc cu cestu zapis al meu că am dat moşia mea ce se va alege din Viprova lui Gligoraşco din vatra satului şi din ţarină şi din fănaţu şi cu vadu de moară, şi pumătu şi cu tot vinitul satului ce să va alege partea me am dat nepotu-meu Gligoraşco să-i hie lui dereaptă ocină şi moşie, lui şi feciorilor lui. Dereptu ace nimerile dintru nepoţii mei peste urma me şi peste zapisul meu să n'aibă nici o treabă făr de Gligoraşco că i-am datu direptu sufletul meu şi a părinţilor mei am dat dinainte popei lui Mafteiu din sat din Biliceni, denaintea lui Andrei căpitanul, şi denainte la Mafteiu Săpotenul, şi denainte lui Istratie ce-a fost gorştinar, şi denainte lui Gnvrilaş ot Săbeni şi denainte a tot ţinutul. Zapisul l-au scrisu Andreiu capitanul din ocolul cel domnescu mai pre mare credinţă ne-am pus şi peceţile, să să ştie.

Andrei iscal
Maftei erei
Ilie Sorocian (L. P.)
Tudosie capitan (L. P.)

(Original românesc)

Din documentele Mănăstirii Văratec.[1]

de T. G. BULAT.

XLIX

1765 Apr 29.

Grigorie Alexandru Ghica Vodă întăreşte mănăstirii Gărcina dania de douzeci şi unu lei fixând în ce scop se vor cheltui banii.

Noi Grigorie Alexandru Ghica vvod bj milst gsp zemle Moldavscoi.

Facem ştire cu această carte a domniei mele pentru rugătoarile noastre călugăriţăle de la svi[n]ta mănăstire Gărcina ce easte la ţinutul Niamţului undi să cinsteşti, şi să prăznueşti hramul Pogorări svi[n]tului Dhă cari viind înainte domnii mele ni-au arătat cărţi domneşti de miluire ce au avut, întru cari arată ca să aibă pe tot anul la zioa hramului căte 21 pl lei pi[n]tru praznic. Drept aceea dar şi domnia mea încă asămine m'am milostivit şi le întărim cu această carte a domnii mele, ca să aibă a lua nelipsit pri tot anul căte doaă zeci şi unul lei şi jumătate din vama domniască la zioa hramului. Şi ori de va fi vama vândută ori de va fi dată în credinţă aceşti bani tot să li să de nelipsit ca să fie pentru cheltuiala praznicului, însă 7 lei pi[n]tru 4 cameni moron sărat căte 1 leu 90 bani camăna şi 5 lei pi[n]tru 5 cameni somnu căte 1 leu camana şi 5 lei pe[n]tru 10 vedri vin căte 60 bani vadra şi 3 lei 90 bani pintru 3 oca lumină ceară căte 1 leu 30 bani oca şi 90 bani pi[n]tru patru ocă orez. Drept acea poruncimi domnie me d-s. vel vameş pi tot anul să aibă a da mila arătată mai sus.

Şi poftim domnie mea şi pi alţi luminaţi Domni ce vor fi după vreme în urma noastră ca să întăriască această milă pentru a domniilor sale vecinică pomenire. Această scriem.

1765 Ap 29

Noi Grigore Ghica vvoda (m p)

(Pecete mica roşie aplicată)

Procit vel vist

S'au trecut în condica visterie

---

[1]) A se vedea numerile precedente.

L

7275=1767 Iunie 13.

Grigore Ioan Calimachi voevod reînoeste daniile domneşti făcute mănăstirii „de peste valea Bistriţei".

† *Noi Grigorie Ioan Calemah vvod.*

bj. mil. gosp. zeml. Moldavs. De vreme ce rugătoarile noastre Elisafsta starița din preună cu toate călugăriţele ce să află lăcuitoare la sfânta mănăstire de călugăriţe de piste valea Bistriţăi, unde să cinsteşti, şi să prăznoiaşti hramul Schimbării la faţă a Domnului nostru Is.-Hs. ni-au arătat cărţi de milă de la alţi luminaţi Domni ce au fost mai înainte de noi, întru care scriu şi arăta pentru birul unui preut şi a unui ţircovnic ci vor avea la biserica ca să fie scutiţi, şi pentru merticu ce au obiceaio de ea de la Domnie pentru hram, şi înbrăcăminte şi hrana lor. Aseaminea şi Domniia mea am făcut milă rănduind să aibă a lua [loc liber] căte trei zăci de lei pe an, însă pi giumătate la sfiti Gheorghie, şi giumătate la sfiti Dimitrie. Şi fieaşte când această milă să li-o dea deplin. Aşijdirea şi un preut şi un ţircovnic ce vor fi la bisearică facem Domniea mea milă cu dănşii şi pe preut îl ertăm de dajdea domneasca şi de dajdea vlădicească şi de alte dări şi angherăi de toate să fie apărat cum şi ţircovnicul încă să fie scutit de bir ca să fie de slujbă bisearicii, a cărora smerite rugi şi pomeaniri Dumnezău sfântul să le primească pentru paza ţărai cu linişti şi pentru ertarea tuturor pravoslavnicilor Creştini, dintru a căruea bogată milă să aflam şi noi ertare de păcate şi s[ă]n[ă]tate. Şi pohtim şi pre alţi luminaţi Domni ce vor fi în urma noastră cu stăpânirea aceştii ţări să le întărească această puţina milă pentru a domniilor sale vecinică pomenire.

1767 Ion 13—7275

Io Grigorie Kalimah vvoda (m. p.)

(Pecete mică roşie aplicată).

Antioh F. logof. procit. toh

Simion Burgheli pisah

S'au trecut la condica Divanului.

LI.

1775. Iunie 4.

Grigorie Alexandru Ghica Vodă dă mănăstirii de călugăriţe Vănători Pietrii câte 30 lei anual din vamă, 20 cumpene de sare pe tot anul şi patru „liode" fără bir.

Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevoda, bojio milsti Gspdar Z. Moldavscoi.

Facem ştire cu această carte a Domniei mele, tuturor cui se cade a şti, pentru schitul de lângă Piatră, de la Vănătorii Pietrii, de piste Bistriţe ot ţinutul Niamţului, că viind înainte Domniei mele starița şi cu căteva călugăriţe a schitului acestue, cu plângere au arătat, pre cum să schitul acesta iaste foarte lipsit de cele trebuincioase. Şi fiind iale nişte serace nu au putinţe ca se poată ţine schitul, şi cum că au avut cărţi de miluire, atât de la Domnia mea din cea laltă trecută Domnie a noastra, cât şi de la alţi luminaţi Domni. Şi toate acele în vreme răzmiriţilor, fiind puse la un loc în pământ s'au stricat şi au putrezit. Deci Domnia mea după cum pentru alte mănăstiri asemine şi pentru acest schit, n'am trecut cu vederea, ci milostivindu-ne am dat şi am miluit pe acest schit, hotărând prin carte aceasta, ca să aibă a lua pe tot anul căte treizăci lei de la vama gospod: însă 15 lei să ea la sveti Dimitrie, şi 15 lei să ea la sveti Gheorghi, pentru undelemnu, tămăe, vin şi altele ce sint trebuitoare piste anu la svăntul schit. Şi să mai ea şi căte doaozăci cumpene de sare pe tot anul de la ocnă. Asijderea ne-am milostivit Domnia mea, şi pentru poslușanie acestui svănt schit rănduim şi hotăram ca pentru patru liodi streini fără bir în visterie, şi fără nume din vre un sat a Moldovei, ce ş-ar găsi starița şi călugăriţele, pentru poslușanie schitului să fie ertaţi şi scutiţi pe capetele lor de toate dările şi angariile, şi nesupăraţi de către nime. Drept acea poruncim Domnia mea, dum. ispravnici i dum. vel vameş, i dum. cămăraş de ocnă şi altor boiari şi zapcii, văzind carte Domnii mele, cu toţi se aveţi a urma după cum poruncim mai sus. Int'alt chip să nu fie. 1775 Ionie 4

Grigorie Ghica Vodă (m. p.)

(Pecete mică roşie aplicată).

LII.

1778 Ianuare 21.

Constantin Dimitrie Moruzi voevod dă mănăstirii Gărcina 21 lei şi 60 bani din „vama cea mare domnească".

Noi Costandin Dimitrie Moruz vvod boj. milst. gspdar Z Moldavski.

Facem ştire cu această carte a Domnii mele, pentru rugă toarile noastre călugăriţele de la svănta mănăstire Gărcina ot ţinutul Niamţului, unde să cinsteşte şi se prăznueşte hramul Pogarăre svăntului Duh, că viind înainte Domnii mele, arătatu-ni-au cărţi de la alţi luminaţi Domni de miluire ce au avut prin care arată ca să aibă a lua pe tot anul la zioa hramului căte 21 lei 60 bani pentru praznic şi rugându-se ca şi Domnia mea să întărim. Pentru acea iată dar că şi Domnia me milostivindu-ne întărim acească miluire ce au avut şi hotărăm printr'această carte al Domnii mele, ca se aibă a lua nelipsit pe tot anul la zioa hramului căte doaă zăci şi unul lei şase zăci bani, din vama cea mare domniască. Şi ori de va fi vama văndută, ori de va fi dată în credinţa, acesti bani să li să dea nelipsit, ca se fie pentru cheltuială prazniculuí, însă 7 lei pentru 4 cameni morun serat căte 1 leu 90 bani camăna. Şi 5 lei pentru 5 cameni somnu căte 1 leu camăna ; şi 5 lei pentru 10 vedre vin căte 60 bani vadra; şi 3 lei 90 bani pentru 3 ocă lumini ceară căte 1 leu 30 bani oca ; şi 90 bani pentru 4 oca orez. Drept acea poruncim Domnia mea d-lui vel vameş pe tot anul să aibă a da mila arătată mai sus neschimbată la zioa hramului. Şi poftim Domnia mea şi pe alţi luminaţi Domni ce vor fi în urma noastră ca se întăriasca aceasta milă pontru al Domniilor sale vecinică pomenire.

Const. Muruz voevoda (m. p.).

1778 Ghen 21

(Pecete roşie aplicată). F. logof.

Pe contra pagina: S'au trecut la condica Divanului de Ioan Nicolai condicar.

LIII

Iaşi 1778 Mai.

Costantin Dimitrie Moruzi voevod face danii şi dă scutiri mănăstirii Gărcina şi slujbaşilor ei.

Cu mila lui Dumnezeu noi Constandin Dimitrie Muruz vvod Domn ţerăi Moldavii.

Facem ştire cu acest hrisov al Domnii mele tuturor cui se cade a şti. Că viind înainte Domnii mele rugătoare noastră stariţa şi cu tot soborul călugăriţilor de la mănăstire Gărcina, ot ţinutul Niamţului, unde iaste hramul Pogorărea svântului Duh arătatu-ni-au hrisoave de miluire ce au avut mănăstire aceasta de la răposaţi Domni ce au fost mai înainte şi rugându-ne ca şi Domnia mea se întărim, milostivitu-ni-am Domnia mea şi precum pentru alte svinte mănastiri aşa şi pentru mănăstire aceasta n'am trecut cu vedere, ce iată printr'acest hrisov al Domnii mele hotărăm, ca doi preoţi şi un diacon ce vor sluji la svânta mănăstire aceasta se fie scutiţi de dajde domniasca şi vlădicească, cum şi pentru trei oameni streini însă făr de bir în visterie şi fără nume din vreun sat al Moldovei ce ar ave mănăstire pentru poslușanie, încă să fie scutiţi de bir pe capul lor şi de toate alte angarii nimănui nimică să nu dea. Aşijdere şi pentru folărit măcar de ar şi da alta mănăstiri, iar aceasta nimică se nu dea nici se fie supărată. Osebit m-am milostivit Domniea mea şi hotărăm ca se aibă a scuti la vreme desetinii una sută stupi de desetină. Şi la vreme goştinei una sută oi de goştină ; pe aceste bucate nici un ban să nu dea. Căci această milă de mai sus arătată s'au dat sfintei mănăstiri ca să fie pentru chivernisala seracilor calugăriţe ce petrec la această mănăstire. Cari pentru ca se să păzască nestrămutat poruncim Domnia mea d-v. boiari şi altor slujbaşi ce viţi umbla cu acesti slujbe, toţi se vă feriţi şi întru nimicăsupărare le aceli ce sint aratati mai sus se nu îndrăzniţi a face, ce la toati după cum hotărăm Domnia mea prin hrisovul acesta aşa se să urmeze. Şi poftim Domnia mea şi pe alţi luminaţi Domni pe cari svântul Dumnezeu va rândui în urma noastră la domnie aceşti ţări, se nu surpe mila acestii svinte mănăstiri, ce mai vărtos să miluiască şi se întăriască pentru al Domnilor sale cinste şi vecinică pomenire. S'au scris

hrisovul acesta la scaonul Domnii mele în orașul Iași întru cea dintăi Domnie a noastra la Moldavia, în anul dintăi.

Ani 1778 Mai

Noi Constantin Muruz voevoda (m. p.)

LIV

1780 Martie 30.

Constantin Dimitrie Moruzi voevod dărue,te schitului dela Vănători Pietrei 20 lei din vama domneasca și 20 cumpene de sare.

Noi Costandin Dimitriu Muruz Vvod milst. gspdar zaml Moldavscoi.

Facem știre cu această carte a Domnii mele tuturor cui să cadi a ști, pentru schitul de lângă Piatră, de la Vănătorii Pietrei ot țănutul Niamțului undea să cinsteșți și să prăznuești hramul Preobrajănii la care sfânt lăcaș lăcuescu călugărițe. Că viind înainte Domnii mele stariți și cu căteva călugăriți a schitului acestuea, ni-au dat jalobă precum că schitul acesta iaste foarte lipsit de celi trebuincioasă. Și fiind eli niște săraci nu au putință ca să poată ține schitul. Deci după jaloba lor m-am milostivit Domnie me și am miluit pe acest schit, hotărând printr'această carte, ca se aibă a lua pe tot anul căte două zăci lei de la vama gospod însă, zăci lei să ea la sfeti Gheorghie și zăci lei la sfeti Dimitrie. Și să mai ea și căte doâzaci cumpini sarea pe tot anul de la ocnă, adecă patru sute ocă. Drept acea poruncim Domniea mea d-sale vel vameș, d-sale cămăraș de ocnă, văzând cartea Domnii meli, să aveți a-i urma după cum poruncim mai sus. Aceasta poruncim 1780 Mart 30

(Pecete mică roșie aplicată)

LV.

1782 Dechembre 10.

Alexandru Constantin Mavrocordat voevod face danii mănăstirii Gărcina In mare parte ele sunt cele de mai înainte cunoscute. Nu se uită „fălaris" ul.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Costandin voevod Domn Țeri Moldaviei.

Să face știre cu acest hrisov a Domniei meli, pentru rugătoarile noastre călugărițile de la mănăstirea Gărcina ot ținutul

Niamțului, undea să prăznuești hramul Pogorărea svântului Duh. că prin jaloba ce au dat Domniei meli starița dinpreună cu tot soborul au arătat că au hrisoave și cărți, de mila ce au avut de la alți Domni. Și s'au rugat ca și de la Doamnie me să aibă asămine. Cărora făcându-li-să cercetare prin d-lui vel vist s'au adeverit din hrisoavile altor Domni mila ce-au avut și că iasti adevărată cerire lor. Deci dar Domnie me găsind că cu cale iaste cerire lor și să cadi a ave puțin ajutor de milă după cum pe altea svintea dumnezăești lăcașuri cu celi ce s'au socotit s'au ajutorit asămine pe această mănăstire printr'acest hrisov hotărăm ca să aiba a scuti aceste bucate adică una sută stupi de desătină și doaâ sutea vedri vin de vădrăritu și una sută oi de goștină, Așijderea să aibă a lua pe totu anu nelipsit la zioa hramului cătea două zăci și unul pol lei din vama ce mare domniască, cum și cătea șasa sute ocă sare pentru triizaci cumpeni de la ocnă și ori de va fi vama și ocna vândută sau de vor fi date în credinți, acești bani și sare tot să li să de nesmintit, ca să le fie pentru cheltuiala praznicului. Așijderea am mai făcut Domnie me milă pentru doi preoți și unul diacon ce vor sloji la această mănăstire să fie scutiți de toate dajdiile vlădicești și domnești cum și de toată altea dări și angării ori căte ar fi asupra altor preoți aceștie întru nimică să nu fie supărați. Cum și pentru trii oameni streini făr de biru în visterie ce-ș vor putea găsi ca să le fiea pentru poslușnic mănăstirii i-am ertat de bir și de alte angării. Insă acești oameni să-i scoată di piste hotar dintralte părți streine. Și în vreme ce-i vor scoate să-i ducă înaintea dregătorilor ținutului acelue ce să va megeeși cu ace margine ca să-i cercetezi și adeverindu-i că sint streini să aibă a le da răvaș sprè adeverire. Ca după acel răvaș și ispravnicii de ținut. Niamțului să le de altu răvaș ca să fie apărați și scutiți atăt de biru cum și de alte angării. Așijdere și pentru folăris macar de ar da alte mănăstiri iar această nimică să nu de nici să fie supărată. Drept acee poruncim Domnie me slujbașilor desătnici i vădrari și goștinari cum și d-ta vel vameș i d-ta vel cămăraș de ocnă și d-v ispravnici de ținutu Niamțului cum și altor slujbași și zapcii ce viți fi rănduiți cu ori ce fel de slujbe și po-

ronci cu toti să aveți a urma întocma și asămine precum mai sus s'au arătat. Și poftim Domnie me și pe alți luminați Domni care din pronie lui Dumnezău vor fi în urma noastră să nu strice această puțină milă ce mai vărtos să întăriască pentru a domniilor sale vecinică pomenire. Scrisu-s-au hrisovul acestă la scaunul Domniei meli în oraș Iașii întru ce dintăi Domnie a noastră la Moldaviea la anul dintăi.

Noi Alexandru voevoda

let 1782 Dechembr 10

(Pecete roșie aplicată)

Mat. Cant. vel vist procittoh

LVI

1786 Ianuarie 1.

Alexandru Ioan Mavrocordat voevod întărește daniile mănăstirii Topolița.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Ioan Mavrocordat voevoda Domn țării Moldaviei.

Să faci știri prin acest hrisov al Domnii mele pentru mănăstire cea să numești Topolița de la ținutul Niamțului, unde să prăznuește hramul Tăerea cinstitului cap a svăntului Ioan Botezătorul, că viind cu jalobă către Domniea mea starița din preună și cu soborul călugăriților ce lăcuesc acolo, au arătat căteva hrisoave de la alți Domni trecuți din care s'au adiverit că în vremili de atuncea au fost agiutorită aceasta mănăstire cu mai multe domnești mile. Iar de la o vremi încoaci li s'au tot scăzut pară acum au rămas mai cu totul esterisită. Și fiindcă iale din căte au fost mai înainte încă s'au mai înmulțit la număr, și ne având mănăstirea niscaiva venituri, sau alt chip de agiotorio de către vre o parte, să află lipsite de ceale mai multe trebuincioasă atăt mănăstirea cum și ealea. Și cu multă plăngere s'au rugat ca să nu trecem cu vedere, cea bine voind și acest cuviincios lucru a fi și această mănăstire înpărțășită din domneasca noastră milă, iată miluindu-o hotărăm prin hrisovul acesta, ca de acum înainte să aibă a lua din vama gospod pe tot anu nestrămutat căte triizăci lei la zioa hramului, cum și la slujbile visteriei să aibă a scuti una sută stupi sau sfini de desătină, iar pe căți vor

trece mai mulți să plătiască ca și alte mănăstiri la zăcea bucate un leu vechio. Cum și una sută oi de goștină. Așijdere și pentru cinci liodi oameni streini aduși de piste hotar din tralte părți care fiind adiveriți de streini că n'au fost nici odată birnici într'acest pământ să fie scutiți și apărați de tot birul visteriei cum și de toate alte dări și angării ori căte vor fi asupra altor lăcuitori, lasindu-să să fie numai pentru slujba aceștii mănăstiri. Deci poroncim Domnie mea atât dregătorilor de ținuturi i altor boeri slujbași, cum și vel vameș i slujbașilor desătnici și goștinari ori în credința sau vănzări vor fi aceste slujbi nesmintit să aibă aceste mile. Și de cătră toți să-s urmezi întocmai după hotărăre hrisovului. Poftim Domniea mea și pe cei din mila lui Dumnezeu rănduiți Domni la această țară în urma noastră să nu străce această, puțină miluire, cea mai vărtos adaogând să întărească pentru a domniilor sale vecinica pomenire. Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaunul Domnii mele în orașul Iași intru cea dintăi Domnie a noastră la Moldavie în anul al doile

1786 Ghenari 1

Io Alexandru Mavrocordat voevoda [m p]

[Pecete mare roșie pompoasă aplicată]

Matei Canta vel vist procit toh

LVII

1786 Mart 16

Alexandru Ioan Mavrocordat voevod scrie marelui agă Ianculeu și marelui ban Dimitrie Sturza ispravnici de Neamț să ajute maicile dela schitu Vănători.

Noi Alexandru Ioan Mavrocordat bjio milst gosp. Zeml. Moldavscoi.

Cinstiți credincioși boerii Domnii mele D-ta Alexandru Ianculeu biv vel agă i D-ta Dimitrie Sturza biv vel ban ispravnici dă ținut Neamțului sănătate. Și jaloba ce au dat către Domnie me cari vi să trimite călugărițile de la schitul Vănători, di la acel ținut pre larg veți înțălegi cerire ce fac. Deci fiindcă prin hrisoavile de milă ce au cari li s'au întărit și de cătră Domnie me li să cuprinde ca si aibă a scuti patru liodi oamini streini

pentru slujba schitului. Pentru cari veți faci D-v cercetare și asupra ceririi lor, pentru acel om ce arată, că li-ar fi de mari trebuință, mai ales pentru trecătoare apii Bistriții și după cum va fi cu cale le veți așeza. Socotind ca să le cadă și lor cu odihnă și visterie să nu să pagubească cum și lăcuitorilor acelui sat să nu să pricinuiască vre-o stricăciune.

1786 Mart 16.

Formă de scrisoare. Pe copertă stă scris:

Cinstiți credincioși boerii Domnii mele d-lui Alexandru Ianculeu biv vel agă i d-lui Dimitrie Sturza biv vel ban ispravnici de ținut Neamțului daite zdraste. Trecut în condică. Inchis cu pecete roșie de ceară.

LVIII.

Roman 1792 Mart 8.

Alexandru Constantin Moruzi voevod întărește toate daniile domnești facute mănăstirii Gărcina.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Costandin Muruz voevoda Domn țării Moldaviei.

Cu acest hrisov al Domnii mele, să face știre, pentru călugărițele ce lăcuescu la mănăstire Gărcina de la ținut Niamțului unde să prăznuește hramul Pogorărei Duhului Sfăntu că arătând hrisoavile altor luminați Domni ce au fost mai de'nainte de noi pentru mila ce au avut spre ajutoriol acestii mănăstiri, și rugăndu-s prin jaloba ce au dat ca și de la Domnie me să aibă asămine și să li să întăriască prin hrisov. N'am trecut cu videre rugăminte lor, și iată prin domnescul nostru hrisov mi luindu-le hotărăm, ca să aibă a scuti aceste bucate la vreme slujbilor visterii adică una sută stupi sau sfini de desătină și doaă sute vetri vin de vădrărit din drepte viile mănăstirii. Și una suta oi de goștină. Așijdire să aibă a lua pe tot anul nestrămutată la zioa hramului căte două zaci și unul pol lei din vama ce mari domniască, cum și căte șasă sute ocă sare pentru trii zăci cumpene de la ocna gospod. Și ori în vănzare sau în credință de va fi dată vama și ocna acești bani cum și sare să li

să de nesmintit ca să le fie pentru cheltuiala bisericii. Aşijderea şi pentru doi preoţi şi unul diacon ce vor sluji la această mănăstire să fie scutiţi şi apăraţi de toate dăjdiile vlădiceşti şi domneşti cum şi de toate alte dări şi angării ce vor fi asupra altor preoţi. Cum şi pentru trei ludi oameni streini fără de bir în visterie cari fiind adiverit prin mărturie dregătorilor de margini că sint cu adevărat streini dintr'altă ţară şi n'au fost nici odată birnici în pământul Moldavii. Să fie scutiţi şi apăraţi de tot bir visteriei, cum şi de toati alte dări şi angărie ori căte vor fi asupra altor lăcuitori, lăsându-să ca-s fie numai pentru slujba acestii mănăstiri. Deci poroncim Domnie me atăt slujbaşilor desătnici, vădrari şi goştinari, vameş şi cămăraş de ocnă cum şi dregătorilor de ţinut, de cătră toţi să-s urmezi păzindu-s întocmai după hotărărea hrisovului. Poftim Domnie me şi pe cei de Dumnezău aleşi şi rănduiţi Domni în urma noastră cu Domnie aceşti ţări să nu surpe această puţină milă, ce mai vărtos să întăriască şi să adaogă pentru a Domniilor sale veşnică pomenire. Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaunul Domnii mele în oraşul Romanului întru ce dintăi Domnie a noastră la Moldavie în anul din tăi 1792 Maio 8

Noi Alexandru Muruz voevoda (m. p.)

[Pecete mici roşie aplicată]

LIX

Iaşi 1795 Iulie 3.

Voevodul Alexandru Calimachi face danii mănăstirii de maici Gârcina din ţinutul Neamţului.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Ioan Calimah voevod Domn ţerăi Moldaviei.

Să faci ştire cu acest hrisov al Domniei meli, pentru călugăriţăle ci să află petrecătoare la mănăstire Gărcina de la ţinutul Niamţului unde să prăznueşte hramul pogorării Duhului svănt, că arătăndu-ne hrisoavele altor luminaţi Domni de miluire ce au avut, şi rugăndu-să ca şi de cătră Domnie me să li să întăriască ace miluire, n'am trecut cu videre rugăminte lor, ce iată prin domnescul nostru hrisov hoterăm ca la slujbile visteriei să aibă

a scuti aceste bucate adecă: una sută stupi i sfini de desătină şi două sute vedre de vădrărit din drepte viile mănăstirei şi una sută oi de goştină. Aşijdere să aibă a lua pe tot anul căte doaă zăci şi unul pol lei din vama ce mare gsod, cum şi căte şasă sute ocă sare pentru treizăci cumpene de la ocna gospod. Şi ori în vănzare sau în credinţă de va fi dată vama şi ocna aceşti bani cum şi sare să li să de nesmintit. Asămine şi pentru doi preuţi şi un diiacon ce vor sluji la această mănăstire, să fie scutiţi şi apăraţi de toate dăjdiile vlădiceşti şi domneşti cum şi de toate alte angarii, ce vor fi asupra altor preuţi. Cum şi pentru trii liodi oameni streini făr de bir în vistierie, ce vor pute găsi şi a duci de piste hotar, care să fie adeveriţi prin mărturie dregătorilor de margine că sănt streini, să fie scutiţi de tot birul vistierii, cum şi de toate alte angării ori căte vor fi asupra altor lăcuitori ai ţării. Drept acea poroncim Domnie me d-tale camaraş de ocnă, vel vameş de carvasara i slujbaşilor desătnici i vădrari şi goştinari, cum şi dregătorilor ţinutului de cătră toţi să să urmeză întocma şi pre deplin după cum să cuprinde prin hrisovul acesta. Poftim Domnie me pe alti fraţi luminaţi Domni pe care-i svăntul Dumnezău îi va orăndui în urma noastră cu domniea aceştii ţări să nu străce această milă, ce mai vărtos să adaogă şi să întăriască pentru al Domniilor sale vecinică pomenire. Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaunul Domniei mele în oraşul Eşii întru ce dintăi Domnie a noastă la Moldavie în anul dintăi. la let 1795 Ioli 3

Noi Alexandru Kalimah voevoda [m. p].

(Pecete mare roşie aplicată)

Iordachi Roset vel vist procit.

LX

Iaşi 1798 Aprilie 27.

Alexandru Calimachi scuteşte de dări trei preoţi, cari slujesc la schitul Văratecul.

Noi Alexandru Ioan Calimah Vvod: cu mila lui Dumnezău Domn ţării Moldovei.

Să faci ştire cu această carte a Domnii meli pentru schitul Varaticul de la ţinutul Niamţului, că dănd jalobe catră Domnia

mea starița înpreună cu tot soborul călugăriților de acolo au arătat cum că pitrecire lor să află cu mari greutate fiind lipsite de celi trebuincioase. Și piste alte greutăți și necuprindere, ce au de multe ce li trebui, au și această osăbită greutate, că având trei preuți cari deapururea să află slujind sfântului jărtvenic la numitul schit nu au nici o putere de a le plăti hrana spre mulțămire slujbei ce fac. Și au făcut rugămintea ca cu cea ce să va socoti să ajutoreze cu o oareșce puțină milă ca să poată ținea acei trei preuți ce sunt trebuincioși a să afla nelipsit. După care jalobă ce ni-au dat făcându-să cercetare, și adeverindu-ne Domniea mea că acolo la numitul schit să află sobor de mult număr de călugăriți și că li iaste petrecirea cu multă supărare și lipsă, și socotind că la un sobor ca acela dapururea iaste trebuință a să afla trii preuți slujitori, nu li-am trecut cu videre rugămintea ci milostivindu-ne asupra lor, iată li s'au dat aceasta carte a Domnii mele prin care hotărâm ca trii preuți ce să vor afla slujind la numitui schit, cătea oi i stupi și sfeni vor avea drept bucate a lor să fe scutiți de goștină, și de desatină nimăruia nici un ban să nu dea nici să-i supere de cătră slujbași cu vre o cerire de plată, ca să le fiea spre mulțămire slujbei și ajutoriol chivernisolii casilor sale. Numai și preuții să să feriască de a nu numi niscaiva bucate streine supt numele lor ca să le scutească cu care să aducă paguba slujbelor visteriei, că dovedindu-să că au urmat un chip de vecleșug ca acestă, atunci nu numai că vor plăti îndoit bucatele ce vor avea dar li să va strica și mila aceasta. Deci poroncim Domniea mea slujbașilor goștinari și desătnici cum și altor zapcii ce veți fi orănduiți cu slujbele Domnii mele acolo la ținutul acela, văzind carte aceasta a Domnii mele să aveți a urma cu toții întocma precum mai sus să hotarăști.

l. 1798 Av. 27

(Pecete mică roșie aplicată)

S'au trecut la condica visteriei.

LXI

1800 Mai 5.

Voevodul Constantin Ipsilanti întăreşte scutirile vechi şi face noi danii mănăstirii Gârcina.

Noi Costandin Alexandru Ipsilant Vvoda Domn cu mila lui Dumnezău ţării Moldaviei.

Să faci ştire cu aciastă carte a Domniei mele, pentru călugăriţăle ci să află petrecătoare la mănăstire Gărcina de la ţinut. Niamţului, unde să prăznueşti hramul pogărării Duhului sfănt; că arătăndu-ne hrisoavile altor luminaţi Domni de miluire ce au avut, şi rugăndu-să ca şi de cătră Domnie me să li să întăriască ace miluire, nu li-am trecut cu videre rugăminte, ci iată prin această carte a Domnii mele, le întărim asămine mila şi hotărăm, ca la slujbile visteriei să aibă a scuti aceste bucate, adecă una sută stupi i sfini de desătină, şi doâ sute vedri vin de vădrărit din drepte viile mănăstirei, şi una sută oi de goştină. Aşijdire să aibă a lua pe tot anul căte doâ zăci şi unul pol lei din vama gspod cum şi căte şasă sute ocă sare pentru trei zăci cumpene de la ocna gospod. Şi ori în vănzare sau în credinţă de va fi dată vama şi ocna, aceşti bani cum şi sare să li să de nesmintit. Asămine şi pentru doi preoţi, şi un diacon ce vor slujă la aciastă mănăstire, să fie scutiţi şi apăraţi de toate dăjdiile vlădiceşti şi domneşti, cum şi de toate alte angării ce vor fi asupra altor preoţi. Cum şi pentru trei liodi oameni streini, făr de bir în visterie ce-ş pot găsi şi aduci de pist hotar care să fie adiveriţi prin mărturiea dregătorilor de margine că sănt streini, să fie scutiţi de tot birul visteriei, cum şi de toate alte angării ori căte vor fi asupre altor lăcuitori ai ţării. Drept aceea poroncim Domnie me d-s cămăraş de ocnă i vel vameş de carvasara i slujbaşilor desătnici i vădrari şi goştinari cum şi dregătorilor ţinutului, de cătră toţi să-s urmeză întocma după cum mai sus să cuprinde prin carte aciasta a Domniei meli.

lt. 1800 Maio 5.

(Pecete roşie aplicată)

Procit vel logof.

S'au trecut la condica visteriei.

LXII

Iaşi 1802 Febr. 12.

Alexandru Vodă Suţu întăreşte daniile vechi şi face altele noi schitului Văratec.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Suţu Voevoda Domn ţării Moldaviei.

Să faci ştire cu acest hrisov al Domniei mele pentru schitul Varatecu de la ţănut Niamţului, unde să cinsteşte şi să prăznueştc hramul Adormire pre sfintei de Dumnezău născatoare şi pururea feceoarei Marie, că prin jaloba ce ni-au dat starița împreună cu călugăriţile ce să află petrecătoare acolo, au aratat că au hrisoave şi cărţi gpod. de miluire de la cei mai înainte de noi luminaţi Domni rugându-să ca şi de cătră Domnie me să li să întăriască miluire ce au, şi să li să şi mai adaogă mila pe cât să va socoti. Deci cercetând Domnie me stare pitrecerilor lor, şi adeverindu-ne că să află făr de nici un agiotor, cum şi din hrisoavile şi cărţile gpod ce ni-au arătat văzându-să că au avut cuprindire de milă, şi socotind că să cade a fi agiotorate, n-am trecut Domnie me cu videre, ce milostevindu-ne iată prin hrisovul acesta le întărim şi hotărăm ca să aibă acest schit pe tot anul din vama gspod. căte una sută lei la zioa hramului. Cum şi la slujbile visteriei să aibă a scuti: una sută cinci zăci stupi i sfini de desătină. Iar pi ce vor ave mai mult să plătiască ca şi alte mănăstiri de zăci bucate unul leu vechio. Şi trei sute oi de goştină mai adaogându-le una sută cinci zăci oi piste una sută cinci zăci ce au avut mai înainte. Cum şi la vreme vădrăritului tot vinul ce vor faci din zăci pogoani vie ce vor fi drepte a schitului, însă cu şasă pogoane vie ce li s'au mai adaos mila şi de cătră Domnie me, piste patru pogoane ce au avut mai înainte, cum şi tot vinul ce va strănge schitul acesta de milosteniea, vădrărit să nu plătească, nici să să supere de cătră slujbaşi cu cerire de plată. Aşijdere să aibă a lua pe tot anul căte doă mii ocă sare din ocna gospod cari sari ori în credinţă de să va căuta slujba ocnii, sau în vănzare de va fi să să de pe tot anul nesmintit. Osăbit am mai făcut Domnie me mila cu schitul acesta şi

hotărăm ca suma oilor ci să arată mai sus că au să scutiască de goştină, să nu fie supărate nici de către saigii cu luare de oi pentru mumbaea fiind pentru trebuinţa soborului de călugăriţi ci să află petrecătoare acolo. Cum şi trii preoţi ce să vor afla slujând la numitul schit căte oi i stupi şi sfini vor ave drepte bucate a lor să fie scutite de goştină şi de desătină, nimănuiea nici un ban să nu de nici să să supere de către slujbaşi cu vre o cerire de plată ca să le fie spre mulţămire slujbei, şi agiotoriol chivernisălei casălor sale. Numai şi preoţii să să feriască de a nu numi niscavai bucate streine supt numile lor că să le scutiască, cu cari să aducă pagubă slujbelor visteriei că dovedindu-să că au urmat un chip de vicleşug ca acesta, atunci nu numai că vor plăti îndoit bucatile ce vor ave, dar li să vor strica şi mila aceasta. Drept acea poroncim Domnie me vel vameş de carvasara, i cămăraşilor de ocnă i slujbaşilor goştinari i desătnici şi vădrari, cum şi saigiilor ce vor fi rănduiţi pentru strângere oilor mumbaelii, şi altor zapcii, cu toţii să aveţi a urma întocma după cum să arată mai sus prin hrisovul acesta pazându-să la toate nestrămutat. Şi poftim Domnie me şi pe alţi fraţi luminaţi Domni, pe care sfântul Dumnezău îi va orândui în urma noastră la Domnie aceştii ţări să nu strice această milă, ce mai vărtos să adaogă şi să întăriască pentru a Domniilor sale vecinică pomenire. Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaonul Domniei mele în oraşul Eşii, întru ce dintâi Doamne a noastră la Moldavie în anul dintâi. In anul 1802 Februar 12.

Noi Alexandru Suţu voevoda [m. p.]

(Pecete mare roşie aplicată)

S'au trecut la condica
Visteriei Const. Veisa ot vist.

LXIII

1802 Febr 16.

Alexandru Vodă Suţu întăreşte vechile danii domneşti făcute schitului de maici Vânătorii Pietrii din ţinutul Niamţului.

Noi Alexandru Neculai Suţ Vvoda cu mila lui Dumnezău Domn Ţării Moldovei.

Să face ştire cu această carte a Domnii mele pentru schitul Vânătorii Pietrii de la ţinut Niamţului unde să prăznueşte hra-

mul Sahimbarea la față a Domnului nostru Iisus Hristos, că viind stariţa de acolo înpreună şi cu o samă de călugăriţi, au dat jalobă către Domniea mea arătând că au cărţi de miluire de la luminaţii Domni de mai înaintea cu oareşcare cuprindere de milă, rugându ca să-s învoiască şi de cătră Domniea mea. Deci după jaloba ce ni-au dat cercetându-să şi aflându-să că schitul acesta iaste lipsit de mulţe trebuincioase şi văzându-să şi din cărţile gospod ce ni-au arătat că au avut cuprindire de milă, şi socotind că să cade a fi ajutorat nu li-am trecut cu videre rugămintea, ce milostivindu-ne, iată prin aceasta carte a Domnii mele le întărim şi le hotărăm ca să aibă a lua pe tot anul nestrămutat căte două zăci lei milă din vama gospod. Insă aceşti bani să-i ea: zăci lei la sfete Gheorghi, şi zăci lei la sfeti Dimitrie ca să fie pentru untdelemn, vin, tămăe şi altili, cum şi din ocna gospod să ea căte patru sute ocă sare pe an, care bani şi sari ori în credinţă de să vor căuta slujbele aceste, ori în vănzare de vor fi să să dea pe tot anul nestrămutat. Aşijdere şi la slujba desătinei să aibă a scuti treizăci stupi de desătină ci vor fi drepţi a schitului. Drept acea poroncim Domnie mea vel vameş de carvasara i vel cămăraş de ocnă i slujbaşilor desătinari şi alti zapcii, văzind carte această a Domnii mele să aveţi a urma întocma precum mai sus să hotărăşti. 1802 Febr. 16.

(Pecete roşie aplicată)

Vel. vist. Pe contra pagină
S'au trecut la condica visteriei.

LXIV.

Iaşi 1803 Ianuarie 27.

Alexandru Vodă Moruz întăreşte vechile danii domneşti şi face altele noi schitului Văratec.

Cu mila lui Dumnezău noi Alexandru Muruz Domn ţării Moldaviei.

Să faci ştire cu acest hrisov al Domniei mele pentru schitul Văraticul de la ţănut Niamţului, undi să cinsteşte şi să prăznueşte hramul Adormire Pre sfintei de Dumnezău Născătoare şi pururе fecioarei Mariei, că prin jaloba ce ni-au dat stariţa înpreună cu călugăriţele ci să află petrecătoare acolo au arătat că

au hrisoave şi cărţi gpod, de miluire de la cei mai înaintea de noi luminaţi Domni rugându-să ca şi de către Domnie me să li să întăriască miluire ce au, şi să li să şi mai adaogă mila pe cât să va socoti. Deci cercetând Domnie mea stare pitrecirii lor, şi adiverindu-ne că să află fără de nici un agiotorio, cum şi din hrisoavile şi cărţile gspod ce ni-au arătat văzandu-să că au avut cuprindire de milă, şi socotind că să cadi a fi agiotorate, n-am trecut Domnie me cu videre, ce milostivindu-ne prin hrisovul acesta le întărim şi hotărăm ca să aibă a lua acest schit pe tot anul din vama gspod căte una sută cinci zăci lei la zioa hramului, cu cinci zăci lei ce s'au mai sporit de către Domnie mea mila. Cum şi la slujbile visteriei să aibă a scuti una sută cinci zăci stupi i sfini de desătină. Iar pi ce vor ave mai mult să plătiască ca şi altea mănăstiri de zăci bucatea unul leu vechio şi patru sute oi de goştină mai adăogându-le una sută oi peste trii sute oi ce au avut până acum, cum şi la vremea vadrăritului tot vinul ce or face din zăci pogoane vie ce vor fi drepte a schitului, cum şi tot vinul ce va strănge schitul acesta de milostenie, vădrărit să nu plătiască, nici să să supere de către slujbaşi cu cerire de plată. Aşijdire să aibă a lua pe tot anul căte doă mii ocă sare din ocna gpod, cari sare ori în credinţă de să va căuta slujba ocnii, sau în vănzare de va fi să să de pe tot anul nestrămutat. Osăbit am mai făcut Domnie mea milă cu schitul acesta şi hotărăm ca suma oilor ce să arată mai sus că au să scutească de goştină, să nu fie supărate nici de către salgii cu luare de oi pentru mumbaea, fiind pentru trebuinţa soborului de călugăriţi ci să afla petrecătoare acolo. Cum şi pentru zăci liodi oameni streini ce-ş vor aduce de acum înaintea dintr'altă ţară de piste hotar carii fiind adiveriţi prin mărturie dregătorilor de margini că sănt streini, şi că n'au fost nici odată birnici într'acest pământ, să fie scutiţi şi apăraţi de tot birul visteriei şi de toate alte dări şi angării ori căte vor fi asupra altor lăcuitori ai ţării ei întru nimică să nu fie supăraţi. Aşijdire şi trii preoţi ce să vor afla slujind la numitul schit câtea oi i stupi şi sfini vor ave drepte bucate a lor să fie scutite de goştină şi de desătină, nimăruea nici un banu să nu de nici să să supere de către slujbaşi cu vre o cerire de plată, ca să le fie spre mulţămire slujbii, şi

agiotoriol chivernisălei casălor sale. Numai şi preoţii să să feriască de a nu numi niscavai bucate streine supt numile lor ca să le scutiască, cu care să aducă pagubă slujbelor visteriei, că dovedindu-să că au urmat un chip de vecleşug ca acesta, atunci nu numai că vor plăti îndoit bucătile ce vor ave, dar li să va strica şi mila aceasta. Drept aceea poroncim Domnie mea d-v. ispravnici de ţănut i vel vameş de carvasara i cămăraşilor de ocnă i slujbaşilor goştinari i desătnici şi vădrari cum şi saigiilor ce vor fi rănduiţi pentru strângire oilor mumbaelei şi altor zapcii cu toţi să aveţi a urma întocma după cum să arată mai sus prin hrisovul acesta păzându-să la toate nestrămutat. Şi poftim Domnie me şi pe alţi fraţi luminaţi Domni pe care sfântul Dumnezău îi va orândui în urma noastă la domnie aceştii ţări să nu strice această milă, ce mai vărtos să adaogă şi să întăriască pentru a domniilor sale vecinică pomenire. Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaunul Domniei mele în oraşul Eşii întru a doua domnie a noastră la Moldavie în anul dintăi.

la anul 1803 Ghenar 27

Noi Alexandru Muruz voevoda (m. p.).

(Pecete mare roşie aplicată).

Vel vist procit.

S'au trecut la condica visteriei.

LXV.

1803 Aprilie 30.

Alexandru Vodă Moruz întăreşte vechile danii domneşti schitului Vănătorii Petrii.

Noi Alexandru Const. Muruz vvoda cu mila lui Dumnezău Domn ţării Moldaviei.

Să faci ştire cu această carte a Domniei mele pentru schitul Vănătorii Pietrei de la ţinut Niamţului undi să prăznueşte hramul Schimbare la faţă a Domnului nostru Iis.-Hr. că viind starita de acolo dinpreună şi cu o samă de călugăriţi au dat jalobă către Domnie me arătând că au cărţi de miluire de la luminaţii Domni de mai înainte cu oareşcare cuprindere de milă, rugându-să ca să să învoiască şi de cătră Domnie mea. Deci după jaloba ce ni-au dat cercetându-să şi aflându-să că schitul acesta

să află făr de nici un agiotorio, şi văzându-să şi din cărţile gospod ce ni-au arătat că au avut cuprindere de milă, şi socotind că să cadi a fi agiotorat, nu li-am trecut cu videre rugăminte, ce milostivindu-ne prin această carte a Domniei mele le întărim asămine şi hotărăm ca să aibă a lua pe tot anul nestrămutat căte douăzăci lei milă în vama gspod. Insă aceşti bani să-i ea zăci lei la sfete Dimitrie, şi zăce lei la sfete Gheorghie ca să fie pentru untdelemn, vin, tămăe şi altile cum şi din ocna gspod, să ea căte patru sute ocă sare pe an cari bani şi sare, ori în credinţă de să vor căută slujbile aceste, ori în vănzare de vor fi să să de pe tot anul nestrămutat. Aşijdire şi la slujbile rusumaturi a visteriei să aibă a scuti una sută oi de goştină triizăci stupi de desătină ci vor fi drepţi a schitului, şi una sută vedri vin de vădrărit osăbit şi pentru patru liodi oameni streini ci ş-ar găsi şi ar aduci de acum de piste hotar fără de bir în visterie, cari să fie adiveriţi şi prin mărturie dregătorilor de margine că sănt streini şi că n'au fost în bir cu lăcuitorii ţărei Moldovei, să fie apăraţi şi scutiţi de tot birul visteriei şi de alte dări şi angării ori căte vor fi asupra altor lăcuitori ei întru nimică să nu fie supăraţi. Drept aceea poroncim d-v dregători ai ţinuturilor i d-li vel vameş, i vel cămăraş de ocnă i slujbaşilor goştinari, desătnici, şi vădrari şi altor zapcii de cătră toţi să să urmezi întocma precum mai sus să hotărăşte prin carte aceasta. 1803 April 30.

(Pecete roşie aplicată)

vel vist.

S'au trecut la condica visteriei.

LXVI.

Iaşi 1820 Februarie 15.

Mihail Vodă Şuţu întăreşte schitului din muntele Ceahlăului vechile danii domneşti.

Cu mila lui D-zeu noi Mihail Grigoriu Suţul Voevoda Domn ţării Moldaviei.

Să face ştire cu acest hrisov al domnii mele pentru schitul din muntele Ceahlăului, unde să prăznueşte hramul sf. Adormiri Prea sfintei Nascatoarei de Dumnezău, că după jaloba ce mi-au dat nacealnicul de acolo, s'au rugat ca după hrisoavele de miluire ce are dela luminaţi Domni de mai înainte, să să

întariască și de către noi acea miluire. Deci cercetând Domniea mea și văzând hrisoavele și cărțile gospod de miluire ce are, nu am trecut cu viderea rugămintea ce ni-au făcut, ce prin acest hrisov întărim asămine și hotărăm, ca să aibă a lua pe tot anul câte șasăzăci lei milă din vamă, însă pe jumătate la sf. Gheorghi și jumătate la sf. Dimitrie cum și la slujbile visteriei să aibă a scuti cincizăci oi de goștină, cincizăci stupi sau sfini de desătină, și una sută vedri vin de vădrărit, avându-l din drepte viile sau de milostenie. Pe aceste bucate să nu fie supărat nici cu o cerire de plată. Așijderea să aibă a scuti și doi liodi oameni streini aduși de acum înainte de peste hotar, și adiveriți prin mărturie dregătorilor marginii, că nu sânt din lăcuitorii pământeni, și nici au vre un amestec de bir în pământul acesta, care mărturie cercetându-să de către visterie și adeverindu-s că oamenii sânt streini să rămăi scutiți de birul visteriei și de toate havalelile și angăriile, pentru ca să fie numai pentru slujba schitului. Poruncim dar Domniea mea d-v dregători i slujbașilor goștinari desătnici și vadrari, precum și vameșilor de carvasara, și tuturor altor zapcii, să aveți a urma întocma după cum mai sus să hotărăște. Poftim și pe luminații Domni frații noștri cari din pronie dumnezaiasca să vor orândui în urma noastră ocărmuitori pământului acestuea să nu strămute această milă, ci mai vârtos să o întăriască și să o adaogă pentru a domniilor sale veșnică pomenire. S'u scris hrisovul acesta la scaunul Domnii mele în orașul Eșii întru cea dintăi domniea noastră la Moldavie în anul întăi. la let 1820 Febr 15.

Noi Mihail Sutu voevoda

(Pecete mare roșie aplicată).

S'au trecut în condica visteriei.

LXVII.

Iași 1823 Ianuarie 16.

Ion Sandul Sturza Voevod întărește vechile danii domnești și face altele noi schitului Pionul, din muntele Ceahlăului, ajuns în mare sărăcie.

Cu mila lui Dumnezău io Ioan Sandul Sturza voevod Domn țării Moldaviei.

Să face știre cu acest hrisov al Domniei mele pentru mănăstirea ci să numește Pionul din muntele Ceahlăului unde să

prăznueşte hramul Pogorării Duhului sfânt că prin jaloba ce ni-au dat Iosif ieromonahul igumenul mănăstirii au arătat că această mănăstire au avut oareşcare cuprindere de milă prin hrisoave gospod de la luminaţii Domni de mai înainte. Şi acum în vremea întâmplărilor acestor de oştire, căzând în prădăciune şi această mănăstire şi în ardere de foc au rămas de istov în răsipă şi în sărăcie arzându-i şi hrisoavele şi alte hârtii ce ave schitul. După care arătare de jalobă au făcut rugăminte ca să ne milostivim Domniea mea de a-i înoi miluirea ce au avut-o, mai făcându-i şi de la noi oareşcare adăogire milă spre ajutoriol mănăstirei în starea aceasta în care să află. Deci cercetând Domniea mea şi încredinţându-ne asupra adevărului arătărilor acestora, pentru starea cea întru adevăr vrednică de milă în care să află această mănăstire iată prin acest hrisov al Domnii mele întărindu-i miluirea ce au avut cu oareşcare adăogire şi din partea noastră hotărâm, ca la slujbile visteriei să aibă a scuti trei sute oi de goştină, trei sute vedri vin de vădrărit şi trii sute stupi sau sfini de desătină. Pe aceste bucate avându-le mănăstirea drepte ale sale, să nu fie supărată de către slujbaş nici cu un fel de cerire de plată. Deosăbit să aibă a lua pe tot anul câte două mii ocă sare din ocna gospod, care sumă de sare sau în vânzare de vor fi ocnile, sau în credinţă de să vor căuta să să de nesmintit pe feştecare an în vremea hotărâtă după ponturile ocnei, plătind însă mănăstirea analogon ce este legiuit al casii răsurilor câte douăzăci parale la suta de ocă, pe feştecare an când va priimi ţidula obicinuită din visterie, pentru slobozirea sării. Aşijderea să aibă a scuti şi doisprizăci liodi oameni streini aduşi de acum înnainte de piste hotar fără bir şi fără nici un amestec în pământul acesta, cari adiveriţi fiind prin mărturiea drăgătorilor marginei că sânt streini precum să hotăreşte, să fie scutiţi de birul visteriei şi de toate alte ori ce dări şi havalele a ţării. Poruncim dar Domniea mea d-v dregătorilor şi tuturor altora ce să cuvine să se urmezi de către toţi întocma şi prea deplin după hotărârea hrisovului acestuea al Domnii mele. Iar pe luminaţii Domni fraţii noştrii carii de la pronia ceriască să vor orândui în urma noastră obladuitori pământului acestuea, poftim, nu numai să nu strămute aceste miluire, ce mai vârtos să o întăriască şi se o adaogă pentru a Domniilor sale pururea fericită pomenire. S'au scris hrisovul acesta la Eşii, întru cea dintâi domniea noastră la Moldaviea în anul întâi. la let 1823 Ghen. 16.

Noi Ioan Sturza Vvoda

(Pecete mare roşie aplicată).

(Urmează)

Tipografia „Tiparul Moldovenesc", Chişinău, str. Principele Nicolae, 25.

Anul VI. Nr. 4. Octombrie—Decembrie 1934.

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Măsuri gospodăreşti comunale, la Iaşi, în 1811.

de T. G. BULAT.

Ruşii, cotropitorii din 1806, având pretenţii de oameni civilizaţi, faţă de tembelismul turcesc se amestecă în totul. Instituţiile sunt cercetate, statisticile se'nmulţesc; ei voesc să introducă reforme. Şi în anumite direcţiuni, s-o recunoaştem, reuşesc. Dar mizeria era nesfârşită, sărăcia pustia totul. Toţi era extenuaţi; orăşenii, ca şi ţăranii. Toate gândurile Ruşilor, uneori curate, se loveau de imposibilitatea realizării. Din totalitatea unor astfel de preocupări porni şi dorinţa senatorului Milasevici de a introduce în Iaşi felinare şi păzitori de noapte. Era în interesul oştenilor, dar, de sigur şi al localnicilor. Divanul invitat să ia măsuri ca să se aşeze „fănare" pe la dughene şi uliţe se adresează agiei şi epitropiei podurilor. Cea dintâi urmau să oblige pe proprietarii de prăvălii şă-şi aşeze câte un felinar, în faţă, iar epitropia podurilor era îndatorată să facă măsurătoarea uliţelor, fără dughene. Agiei îi revenea rolul să aşeze şi păzitorii necesari. Dar nici una, nici cealaltă nu se grăbeau la lucru.

Senatorul se supără. Chestia era mai veche, ea fusese pusă încă dela 30 Noembrie 1810. Divanul îşi cere iertare, aruncând răspunderea asupra fostului agă Costachi Cantacuzino. Urmaşul acestuia Iordache Balş este mai harnic, dar totuşi lucru merge greu, din pricina lipsei. Atunci Divanul comunică Senatorului că a luat alte măsuri. El a cerut dela epitropia podurilor măsură-

toarea ulițelor și o însemnare de câți stâlpi ar fi nevoe. Rezultatul era: străzile aveau 9761 stânjeni și 6 palme, iar numărul necesar de fănare era 418, așezate la 12 stânjeni, unul. Bucata costa 20 lei iar întreținerea lor anuală era de 23 lei și 32 parale. Divanul propunea ca 600 de stâlpi cu fănare să se aducă de epitropia pădurilor, iar costul lor să fie luat dela casa orfanilor In chipul acesta scăpau de un nou bir orășenii. Totuși cheltuiala lumănărilor din felinare și a păzitorilor o vor da stăpânii de dughene și case. Este un plan schițat de Divan, care nu știm deocamdată, dacă a fost aprobat, sau nu, de potentatul rus Crasno Milasevici. Actele noastre se opresc aci !!

I [1])

Către Ex-sa — Crasno Milăşăvici Divanul Cnejii Moldavii.

Cu cinste s'a priimit la Divan și al doile predlojanie a înalt Ex-v din 26 April supt N 1758 în pricina fănarilor ce cere trebuința a se așeza pe la dughene, cum și pe ulițele cele mari și mici. Are cinste Divanul prin aceasta a răspunde înalt Ex-v, că încă de la 6 trecutii luni Dechembr adică după ce s'au primit ce dintâi predlojenie din 30 Noembr supt N 3645 au dat poroncile sale către d-sa vel agă și către epitropie podului, ca cel dintâi să facă numai de cât punere la cale a să așăza pe toate ulițele orașului unde vor fi dughene, la doao dughene un fănario; și la câteva dughene un păzitorio. Și cel de al doile să facă o măsurătoare tuturor uliților acelor fără de dughene. Și să înștiințăze Divanul care și câte sânt acele uliți, și câte fănare, cum și câț păzitori trebuesc la feștecare uliță, ca după arătare acea să să facă socotință pentru punere la cale a așezării fănarilor și pe la acele locuri. Și văzându-să că nu s'au pus nici întru o lucrare săvârșită aceștii poronci, mai înainte de a să priimi aceasta de al doile predlojănie de iznoavă s'au mai dat poronci către d-lui vel agă de acum, și către epitropie podului, ca numai de cât, fără să mai zăbovască să urmeze săvârșire întocma după predlojenie înalt Ex.-V. Iar d-sali vorn. Costachi Cantacuzino ce au fost agă în vreme ce s'au dat poronca aceasta, i s'au

[1]) „*Dela*" nr. 2288/1810 Arhiv. Senat. Chișinău.

scris ca să de răspuns pentru ce nu au pus în lucrare așăzare fănarilor și a păzitorilor, după poronca ce i s'au trimis.

Const. Ghica logof Iordache Roseti vist.

1811 Apr. 29 Eși

II

Catră Ex sa Crasno Milașevici Divanu Cnejii Moldovii

Prin predlojenie înalt Ex-v din 2 Maio supt No 1871 s'au văzut tulburare înalt Ex-v asupra neîmplinirei fănarilor, care socotință înalt Ex-v au fost a să pune la doao dughene unul și căte un păzitoriu pe toate ulițăle mari și mici până și acolo unde nu vor fi dughene. După cum pentru această pre larg să arată prin predlojănie dată la 30 Noembrie a anului trecut, cerându-s pentru această răspunsu cu mostrare de la Divan supt care cuvânt nu s'au urmat împlinire poroncii ocărmuirei și pentru ce nu s'a făcut nici răspuns asupra datornicei locrari.

Pentru care are cinste Divanul a face răspunsu înal Ex-v că comitetul Divan cu aceeași cunoscută sălință și supunere, cu care pururе să poartă între toate slujbile și între cele mai grele și ostenitoare trebuințe ostenești au împlinit datorie supunerei sale și întru aceasta pricină, care cu toată cuviința și după tot cuvântul dreptății s'au socotit de către înțelepciune înalt Ex-v spre obștiasca liniștire și folosința acelor ce lăcuesc în poliție spre a fi feriți de prădăciuni, și acelor ce umblă noapte spre a ave lumina ce fără primejduire a călătoriei.. Intru acest chip din ceasul ce au primit ce dintăia predlojănie din 30 Noembr supt No 3645 au dat întocmai povățuirile și poroncile sale Divanul către agie de atunce, care se ocărmuia de D-lui vorn. Costachi Contacuzino. Dar până a să face de către D-lui socotință de alcătuire acestor fănare ne făcând grăbire ce după datorte au venit și vremea schimbării d-sali întru care s'au văzut nelucrare. Și iarăș îndată după rănduire D-sali agăi Iordache Balș s'au înoit poroncile cu trimitere însuș tălmăcirei a predlojeniei înalt Ex-v și către agie și către hătmănie de acum, ca întocmai să să urmeză ace bună și priincioasă pentru obște socotință a punerei fănarilor. Să urmează de către aceste locuri și pe

zi ce mergi să adaoge facere şi punere fănarilor şi pricina întârzierii iaste sărăcie celor mai mulţi din lăcuitorii dughenilor uliţălor ne având chip a găti fănare şi a tocmi păzitor, de cât cu oareşcare păsuire, fiind cei mai mulţi neputincioşi din cheltuelile petrecirei lor unite şi cu cvartirurile cele necontenite. Insă şi sălinţe va fi şi lucrare să va arăta pe la toate acele locuri unde sânt dughene pe uliţele oraşului. Iar pe la acele locuri unde nu vor fi dughene să socoteşte dacă se va uni şi socotinţa înalt Ex-v ca să să rânduiască epitropie podurilor să gătiască fănare în stâlpi şi unde vor fi casă boereşti, sau a altora vor plăti stăpânii acelor case cheltuiala fănarilor îngrijindu-să şi pentu lumănări. Iar unde nu vor fi nici case, nici dughene ace cheltuială a fănarilor să va da din banii pământeşti îngrijindu-se epitropie podurilor de a fi şi lumănări printrănsele căci nu iaste cu potinţă a să îndatori cu scoatere de bir pentu ace cheltuială pe orăşăni. Insă pre puţine locuri pot să fie acele lipsăte de case şi dughene asupra uliţălor.

Şi când aceasta să va găsi cu cuviinţă de cătră înalt Ex-v va ave Divanu răspunsu ca să o pue în lucrare.

Const. Ghica logof, Balş logof
Iordachi Roset vist 1811 Maio 15 Eşii

III

Către înalt Ex-sa... Crasno Milasevici Divanul Cnejii Moldovii.

După multe poronci a înalt Ex-v., ce s'au dat pentru paza oraşului despre făcătorii de răle, ca să se facă fănare prin toate uliţile de amândouă părţile, şi să să rânduiască păzitori, ca să fie cu privighiere şi neadormire, ca întru aceeaş vreme să să păzască şi neprimejduire oraşului, dar şi neprimejduire a călătorilor. Urmând Divanul asămine şi întocma poronci după cuprindere predlojeniilor au dat şi la hătmănie, şi la agie, şi la epitropie podurilor, ca să săliască pe feştecare din cei ce lăcuesc pe uliţi să facă stâlpi cu fănare, şi să aibă păzitori, şi să să aprindă noapte ca să să lumineze de o potrivă toate uliţile pentru neîngrijire.

Nimică însă nu s-au făcut poate şi din neputinţă şi strămptorire orăşănilor, având asupra lor şi scumpătate şi alte greutăţi a cvartirurilor.

Pentru aceasta luând Divanul alte măsuri au cerut de la epitropie podurilor o măsurătoare a uliţilor, şi o idee de căţi stălpi cu fănare urmează a să face şi căţi vor cuprinde. Care şi făcându-să cu lămurire să trimite în talmăcire atăt raportul, căt şi vidomostie stănjănilor, care cuprind 9761 stănj, 6 palme. Iar fănare la 12 stănj un fănar, trebue 814 fănare. Care fănare pot să să facă căte 20 lei unul. Iar apoi cheltuiala unui fănar pe anu alti 23 lei 32 parale. Divanul socotind găsăşte urmare lucrătoare această, adică 600 stălpi cu fănare să să aducă de cătră epitropie pădurilor, cu această cheltuială de 20 lei unul, care fac 12 mii lei. Şi banii aceştie să-i de ocărmuirei banii cari sănt strănşi în vreme Domnilor de mai înainte pentru orfanotrofion din care şi sănt 10 mii lei împrumutaţi la epitropie pădurilor. Iar doâ mii lei să află gata la epitropie orfanotrofiei ca să nu să mai însărcineze asupra orăşănilor, nici să să prelungească urmare lucrărilor. Apoi făcându-să stălpei aceştie cu fănare cheltuiala lumănărilor şi a păzitorilor şi a întocmirei lor pe tot anul, o vor dao cei ce lăcuesc prin dughene şi case. Iar unde nu vor fi dughene nici case să vor da de cătră ocărmuire prin epitropie pădurilor.

Această socotinţă fiind unită cu hotărăre înalt Ex-v poate ave Divanul răspuns spre lucrare căci altă înlesnire nu să găsăşte.

Const. Ghica logof, Balş logof, Sandu Sturza hatm. Iordachi Roset vist. 1811 Augusi 13 Eşi.

Asupra existenței Mamuților, Rinocerilor și Cerbilor în Moldova și dacă poate fi admisă reprezentarea lor pe mobilierul protoistoric dela Ciuciulea.

de Dr. MOROȘAN NIC.
Geolog col. al Institut. Geologic a Român ei
Membru al Institut. Internaț. de Antropologie.

Basarabia, Moldova și teritoriile limitrofe ne prezintă o situație geografică particulară, pentru cadrul general al continentului Euro-Aziatic. Grație acestei situații ele au jucat un rol deosebit de important nu numai în timpurile migrațiunilor de popoare, dar chiar și în decursul migrațiunilor faunistice mamalogice din perioadele geologice îndepărtate. De aceia prin rezultatele paleontologice abondent obținute în Basarabia și Moldova [1] s'a impus intercalarea acestor teritorii printre provinciile clasice fosilifere.

In publicația de față ne vom opri mai mult asupra distribuției în timp, decât și în spațiu, a unor reprezentanți ai mamiferelor quaternare (Mamutul, Rinocerul și Cerbul) ce au trăit pe teritoriul Moldovei dintre Siret și Nistru. In același timp, după cum indică și titlul acestui articol, vom căuta să rezolvim o problemă de ordin științific-preistorico-protoistoric.

Publicația aceasta este urmare a publicației recent apărută a colegei noastre D-na *C. Dimitriu-Niculiță* [2] în care ni se descrie colecția preistorică și protoistorică a D-lui *T. Porucic.* Este o urmare, mă explic, prin faptul că D-na C. Dimitriu m'a rugat să dau lămurirea cuvenită—științifică referitoare la unele chestiuni (le vom vedea mai departe), ce sunt incompatibile cu alte lature (ceramica protoistorică), descrise de D-sa. Colecția în chestie e compusă din mobilierele industriale sau și de resturi de bucătărie culese de D-l *T. Porucic* prin mai multe stațiuni pre-protoistorice, majoritatea descoperite de d-sa pe teritoriul Basarabiei.

Referitor la mobilierul dela Ciuciulea (jud. Bălți), singurul care ne interesează pentru articolul de față, D-na *C. Dimitriu-Niculiță*, fără să aprobe sau să dezaprobe cele ce i se declarase

[1]) Să se consulte bibliografia științifică asupra punctelor fosilifere terțiare. d. e., dela Taraclia și Cimișlia (jud. Tighina), Ciobruciu (Cetatea-Albă), Măluşteni (Covurlui), Mânzați (Tecuci), etc. și quaternare, d. ex., Gherman-Dumeni (Bălți), Molodova (Hotin), Ripiceni (Botoșani) etc.

[2]) **C Dimitriu:** O colecție preistorică în Chișinău. *Arhiv. Basarabiei, An. VI No. 1, 1934, pp. 52-62, fig. 5, Chișinău, 1934.*

de D-l *T. Porucic*, înregistrează: „D-l *Porucic* mi-a comunicat „că cioburile au fost găsite pe teren, deasupra unei bălți împre-„ună cu cenușă, cărbuni de salcie și scoica unio. Unele din „aceste scoici aveau gravate pe partea interioară cerbi, mamuți „și rinoceri. Ele au fost dăruite muzeului din Chișinău împreună cu o parte din ceramica găsită aici".

După aceasta adaugă: „Cercetând colecția preistorică a Mu-„zeului Național, am constatat că din materialul dăruit de D-l „*Porucic*, nu se găsește în prezent decât foarte puține instrumente „de silex și câteva cioburi dintr'o pastă grosolană și rău arse. „Aceasta în ce privește materialul găsit la Ciuciulea" (1).

Apoi după ce în mod sistematic și științific descrie industria (ceramica) dela Ciuciulea, D-na *C. Dimitriu* trece la determinarea vârstei acestui mobilier, judicios enunțând, în urma unor considerente (2) că „prin faptul că ornamentarea ceramicei presupune influența metalului, putem socoti această industrie posterioară neoliticului" (3).

Din cele înregistrate se desprind următoarele puncte:

a) S'au găsit gravați Mamuți, Rinoceri și Cerbi pe scoici de *Unio* din mobilierul dela Ciuciulea.

b) Scoicile în chestie (după cum și alte piese) sunt pierdute (4).

c) Mobilierul dela Ciuciulea se atribuie perioadei posterioare neoliticului, adică perioadei metalelor, sau altfel spunând, timpurilor protoistorice.

— Fiind pus în prezența acestor fapte îmi permit să declar: sunt în perfect acord în ceiace privește vârsta mobilierului dela Ciuciulea. Regret foarte mult pierderea scoicilor gravate, căci ele ne-ar veni în sprijinul părerilor noastre ce le vom enunța mai departe.

In ceiace privește constatarea unor gravuri pe mobilierele preistorice mai ales reprezentând unele animale, ca: Mamuți, Rinoceri și Cerbi, nu mă îndoiesc—și chiar accentuez — că atari gravuri ne-ar prezenta un interes științific de cel mai înalt ordin. Or, fiind departe să admit prezența lor pe mobilierul dela Ciuciulea care-i protoistoric, voi căuta—prin cele ce vor urma—să aduc dovezile științifice necesare în sprijinul părerilor mele, cât și pentru o interpretare reală—științifică a numitelor gravuri. Ele deasemenea vor înlătura atmosfera ce se creiază prin înregistrarea

1) **C. Dimitriu**: op. cit., pag. 54.
2) V. op. cit. pag. 56.
3) Id pag. 56 și 58
4) Referitor la pierderi de material arheologic V la **T. Porucic**: Câteva cuvinte asupra stațiunilor preistorice dintre Prut și Nistru. *Arh. Basarab, T. VI., 1, pp. 63-64. Chișinău 1934.*

gravurilor de Mamut, Rinocer, etc. pe mobilierul protoistoric dela Ciuciulea. Şi vor indica laturile ce se impun să fie analizate înainte de a se face vre-o nouă enunţare similară.

CÂŢIVA REPREZENTANŢI AI MAMIFERELOR QUATERNARE DIN MOLDOVA.

Mamutul *(Elephas primigenius* Blum.). Resturile acestui animal de demult dispărut, au atras şi continuă să atragă atenţia chiar şi a ţăranilor, datorită dimensiunilor mari ale oaselor şi prin faptul că se întâlnesc în aglomeraţiuni însemnate prin numeroase localităţi atât în Moldova-România, cât şi prin alte ţări. Astfel numai în depozitele mousteriene de La-Izvor (Ripiceni, jud. Botoşani) am constatat peste un 40 de defense; deci numai într'un singur loc au fost nimiciţi de ancestrul nostru primitiv mai multe dizene de mamuţi [1]. Iar pentru depozitele dela Molodova (jud. Hotin), numărul mamuţilor, după Dr. I. G. Botez [2], trece peste un 30 indivizi [3].

Aproape întotdeauna la indicarea ţăranilor, că în cutare loc s'au găsit „oase de urieş" uneori denumite „oase de jidov", constatăm oase de Mamut; mai rar de vre-un alt animal mare. Povestirile ce sunt de obicei plăzmuite şi povestite de ţărani asupra „urieşilor" (oaselor de urieş) adesea sunt dintre cele mai fantastice, înfiorătoare pentru cei creduli, dar şi cu unele părţi umoristice.

Mamutul, specia această de elefant fosil, ce a trăit pe continentul Euro-Aziatic, este strict caracteristică quaternarului şi anume perioadei pleistocene sau diluviale. Ar fi greu de indicat momentul geologic de ivazie al acestui animal pe teritoriul Moldovei şi — în genere — în România, după cum de altfel rămâne încă neclarificată, chiar şi originea lui filetică [4]. E lucru însă precis stabilit că îl găsim deja reprezentat în epoca Würmienă, căci numeroasele resturi de schelete de mamut le găsim împreună cu produse paleolitice-levalloisiene în depozitele terasei inferioare a Prutului dela Vasilica, Gherman-Dumeni [5] La Izvor [6] etc. Or,

[1]) **Dr. N. Moroşan**: Pleistocenul din N. E. României. Depozitele geologice, fauna, flora şi industria paleolitică. *Anuar. Inst. Geol. al Rom. Buc. (sub tipar).*

[2]) **Dr. I. G. Botez**: Recherches de Paléontologie humaine au Nord de la Bessarabie *73 pag., 37 fig., 2 pl., Iaşi, 1931.*

[3]) V. Op. cit. pag. II.

[4]) **M. Boule**: Les Grottes de Grimaldi Boussé-Roussé. Géologie et Palentolog. *Monaco, 1910.*

[5]) **Dr. Moroşan**: Depozitele quaternare paleontologice şi levalloisiene dela Gherman-Dumeni. *28 pag., 7 fig., Chişinău, 1934* In vara trecută, din aceleaşi depozite, am obţinut un nou material paleontologic; se remarcă câteva măsele de Elephas primegenius Blum.

[6]) **Id.** Pleistocenul din N. E. României.

aceste depozite se datează levalloisienului superior sau Würmului I [1]. In epocele următoare Mamutul devine o formă faunistică şi mai frecventă, fapt ce se stabileşte prin rezultatele obţinute în mousterienul superior de La-Izvor [2], sau mousterienul superior evoluat dela Molodova [3]; apoi în acele aurignaciene, d. ex, dela Cormani, Molodova, Lopatnic [4] etc. După aceasta în solutreen, numărul lui scade repede, încât în magdalenien se sting şi ultimii reprezentanţi ai acestui proboscidian fosil. [5]

Incepând cu primele momente ale perioadei holocene sau aluviu se afirmă, în linii generale şi în mod definitiv, ansamblul biologic şi fiziografic al timpurilor de astăzi.

Rinocerul. Familia Rinocerilor (*Rhinocerotidae*) astăzi restrânsă numai în provinciile etiopică şi indo-malaeză, cuprinde mai multe specii, ca: *Rhinoceros unicornis* (Rinocerul indian), *Rh. sondaicus*, *Rh. sumatrensis* (Rh. de Sumatra), *Rh. lasiotis*, *Rh. sumus* (R. alb) şi *Rh. bicornis*. In perioadele geologice trecute rinocerii populau aproape peste tot continentul Euro-Aziatic, fiind atunci reprezentanţi prin mai multe alte specii demult stinse. Speciile fosile sunt bogat reprezentate numai în decursul pliocenului, fapt bine probat chiar pentru Basarabia prin punctele fosilifere dela Taraclia, Ciobruciu şi Cimişlia. Ultimul punct, recent descoperit (în 1933), are pentru ţara noastră o importanţă ştiinţifică-paleontologică dintre cele mai însemnate [6], căci tot materialul de aci obţinut se găseşte în instituţiile noastre ştiinţifice, iar depozitele fosilifere ne promit noui tezaure paleotologice.

In quaternar însă întâlnim o specie de rinocer-*Rhinoceros Merckl* — caracteristică pleistocenului inferior (cu climă caldă) şi alta — *Rhinoceros tichorinus* (Rinocerul siberian sau R. cu blană) specifică pleistocenului superior (cu climă rece). Prima specie deşi o găsim înregistrată pentru sudul Basarabiei (Ciumai jud. Ismail) [7], totuşi poate că n'a fost constatată în straturile pleisto-

---

[1]) **Ibid.** o c.

[2]) **Dr Moroşan**: L'industrie levalloisiene dans les dépôts pleistocènes de Roumanie. *Mélanges de Préhist. et d'Anthrop. offerts au prof. H. Bégouen. Toulouse, 1934*

[3]) **I. G. Botez**, op. cit.

[4]) **Ibid** op. cit.

[5]) **Dr Moroşan** Op. cit: Pleistocenul..

[6]) **Dr. N. Moroşan**: Un nou cuib de mamifere fosile în România. *Ext. „Notat. Biol. vol. II., I. 1934, Bucureşti.*

V. deasemenea: **I. Simionescu**: Sur quelques cerveaux fossiles du Néogène de Roumanie. *Ext. din Bul. Soc. Geol. Rom. vol. II. Bucureşti, 1934.*

[7]) **I. Khomenco**: Camelus Bessarabiensis und andere fossile Formen Süd-Bessarabiens *Trudy Bessar. Obstch. Estestv. T. III 1911—1912 pp. 92—127 (în rus. şi nemţ.) Chlşinău.*

cene, dar în altele ceva mai vechi. A doua specie — *Rh. tichorinus*—fără îndoială că avea o răspândire mai mare, atât ca număr, cât și în spațiu. Prezența lui pare a fi indicată deja pentru depozitele terasei inferioare (Würm I) cu industrie levalloisiană dela Gherman-Dumeni [1]. Îl găsim însă precis reprezentat în formațiunile geologice ale mousterienului superior primordial de La-Izvor [2]. Apoi în loessul paleoliticului superior din regiunea Lopatnicului (pe Prut) și dela Molodova, Cormani [3] și Neporotova [4] de pe Nistru. Probele materiale la care s'a ajuns deocamdată nu ne permit să precizăm, în termeni definitivi, epoca dispariției acestui animal de pe teritoriu Moldovei și, în genere, al României. Totuși ni se evidențiază faptul că rinocerul a emigrat mai înainte decât mamutul.

Cerbul. Familia Cerbilor (*Cervidae*) astăzi este răspândită peste toată suprafața pământului, afară de provincia etiopică și Australia. Reprezentanții ei trăiesc prin diferite țări cu climate diferite, la șes sau în regiuni muntoase, pe teritorii cu păduri sau fără. Cerbii, de altfel, și în perioadele geologice trecute au fost răspândiți peste marea suprafață a continentelor. Ei au fost și sunt reprezentanți prin numeroase specii. Lăsând la o parte cerbii din terțiar, care în Moldova—România [5] ca și în multe alte țări au fost numeroși ca specii și ca indivizi, ne vom opri numai asupra descendenților lor direcți din perioada quaternară [6].

In publicațiile de până acum găsim înregistrați Cerbul gigantic *(Cervus-Megaceros-giganteus)*, *Cervus euriceros*, *C. (Dama) ct. Somonensis*, *C. alces*, *C. tarandus* (Renul) și *C. elaphus*. Primele patru specii au putut fi înregistrate pe baza unui material osteologic cam sarac și puțin variat. De aceia nu avem probe suficiente asupra curbelor evolutive desfășurate de aceste animale în decursul pleistocenului. Toate însă au dispărut în diferite timpuri ale diluviului.

Cu totul altfel ni se prezintă datele privitoare la Renul și Cerbul elaf. Astfel se constată că Renul [7] a populat, în număr

[1]) **Moroșan**: op cit. Depozitele quaternare dela Gherman..

[2]) **Id.** Le Mousterien dans le Nord de la Moldavie. L'Anthrop. Paris, 1931.

[3]) **I. G. Botez**: Recherches.. op. cit.

[4]) **Moroșan**: Parcul național quaternar dela Neporotova (*în preparație—manuscris*).

[5]) V. fauna cervideelor la *I. Z. Barbu*: Catalogul vertebratelor fosile din România. *Acad. Rom. Mem. Sec. Șt. 1930 București*

[6]) La **I. Z. Barbu** în op. cit. sunt omiși toți reprezentanții faunei quaternare înregistrați în publicațiile geologico-paleolitice. Probabil că publicațiile numite n'au fost consultate.

[7]) Cu toate că în pasajul, mai sus reprodus referitor la mobilierul dela Ciuciulea se pomenește despre cerbi dar nu de reni, totuși considerăm util să ne oprim și asupra acestei forme.

mare, numai jumătatea septentrională a Moldovei şi pare deja să se fi stabilit că n'a trecut spre sud de Dunăre. Pentru regiunea Moldovei renul ne prezintă (pe baza materialului osteologic) următoarea curbă de evoluţie: îl găsim reprezentant numai începând cu epoca mousterienului superior primordial, fiind constatat în depozitele geologico-paleolitice dela Ripiceni (Adăpostul de Stâncă şi La-Izvor [1]). Nu este exclus că imigrarea lui pe teritoriul Moldovei să se fi făcut ceva chiar mai înainte. Odată învadat renul ia o deosebit de mare dezvoltare numerică în decursul epocelor aurignacien superior şi solutreen sau magdalenien inferior. După această epocă, ce într'o anumită măsură corespunde Neo-Würmului (Würm II), numărul lui începe repede să scadă; încât odată cu terminarea paleoliticului (a pleistocenului), dispar— emigrează şi ultimii indivizi ai acestei interesante specii circumpolare, a cărai origine paleontologică, după cum se exprimă ilustrul paleontologist profesorul M. Boule, pare a fi încă plină de mister [2].

Cerbul elaf, contrariu renului, avea o arie de distribuţie geografică mult mai întinsă, fiind o formă obicinuită şi spre sud de Dunăre. Se pare că a apărut concomitent cu renul. In tot cazul şi resturile acestui cervideu s'au întâlnit în aceleaşi vechi depozite paleolitice dela Ripiceni. In restul paleoliticului el ia o mare dezvoltare alături de ren şi ceiace este important persistă într'un număr foarte însemnat şi în holocen (aluviul). De altfel e greu încă de precizat epoca când fusese mai numeros; nu este exclus că în holocen, căci în orişice staţiune neolitică şi protoistorică îl găsim reprezentat adesea chiar foarte abondent.

Dispariţia cerbului de pe teritoriul dintre Siret şi Nistru pare însă să fie cu totul recentă, căci—după unele informaţii culese prin popor—se pare că încă în secolul trecut nu arareori era văzut şi vânat, d. ex., prin codrii bucovineni din nordul Basarabiei [3]. Este interesant de relevat cu Dimitrie Cantemir în opera sa „Descriptio Moldaviae" în capitolul „Despre animalele sălbatice şi domestice" enunţă că: „nu este scopul nostru de a pomeni turmele de cerbi, căprioare, capre, vulpi, râşi şi lupi, care rătăcesc încoace şi încolo prin păduri, ci de a spune acele lucruri particulare...." [4]. Or, de aci deducem că cerbul repre-

[1]) Dr. **Moroşan**: op. cit. Pleistocenul din Romania...

[2]) **M. Boule**: Les Grottes de Grimaldi (Boussé-Roussé). Géologie et Paléontologie *II-éme partei T. I. fasc. IV. Monaco, 1919.*

[3]) Aceste informaţiuni le-am complectat cu date noui obţinute în timpul excursiunilor geologico-preistorice din vara trecută. Uneori am remarcat că generaţia tânără şi femeele fac confuzii între Cerb (*Cervus*) şi Căprioară (*Capreolus*).

[4]) V. pag. 48 la **Dimitrie Cantemir**: Descrierea Moldovei *Trad. de Dr. G. Pascu p. 185. Bucureşti, 1923.*

renta una din formele faunistice obicinuite prin secolul 18 pentru teritoriul Moldovei. Admiterea lui poate fi mult sprijinită şi prin aceia că tot pe atunci existau herghelii de cai sălbatici şi zimbri (bivoli sălbatici), chiar prin Basarabia [1]). Adică coexistau animale mult mai sensibile circumstanţelor bio-geografice decât cerbul, ce persistă în România încă şi astăzi pe o arie destul de întinsă ([2]).

Concluzie asupra faunei. Din cele expuse asupra reprezentanţilor faunistici de mai sus, şi anume oprindu-ne numai asupra acelor din quaternar, rezultă următoarele:

Mamutul, Rinocerul *(Rh. tichorinus)*, Renul şi Cerbul au trăit pe teritoriul Moldovei dintre Siret şi Nistru, în cârduri mari sau ceva mai reduse în perioada pleistocenului superior.

Imigrarea lor pentru acest teritoriu a început probabil ceva mai înainte de perioada Würmului I, căci începând cu aceste timpuri geologice reprezentanţii lor se întâlnesc în diferite depozite diluvialn, în număr din ce în ce mai mare.

Spre sfârşitul pleistocenului superior curba lor evolutivă scade repede, încât în epoca magdalenienului inferior (sincronică solutreenului) [3]) se sting, emigrează şi ultimii reprezentanţi ai Mamutului, Rinocerului şi Renului. Pare să se întrevadă că Mamutul şi Rinocerul au dispărut de pe acest teritoriu, ceva mai înainte decât Renul. Cercetările ulterioare urmează să stabilească în termeni mai categorici. Oricum ar fi, dar din aceste momente geologice şi până în timpurile protoistorice, cărora s'a atribuit mobilierul dela Ciuciulea, urmărind datele cronologice cele mai moderate, totuşi s'au strecurat mai multe milenii de ani. Cerbul însă, din contra, a persistat poate până în secolul trecut, şi sigur până în secolul al 18. Numeric a fost îndeosebi de bogat reprezentat în epoca neolitică şi eneolitică' Astăzi se mai întâlneşte pe unele teritorii limitrofe cu regiunea noastră mai sus delimitată.

La toate acestea se poate adăoga că rezultatele obţinute pentru Moldova (România) se găsesc, prin excluderea unora mici divergenţe, într'un perfect acord cu rezultatele înregistrate şi ta-

---

[1]) **D. Cantemir.** Op. cit. pag. 50. A se consulta şi lucrarea a doua R. Călinescu,—citată la nota următoare.

[2]) **I. Simionescu**: Mamiferele noastre, *Ed. II 1923 pag. 111, Bucureşti 1923.* R. **Calinescu**: Mamiferele României. *Bul. Min. Agr. Vol. I, p. 18—108, Bucureşti, 1931.*

[3]) A se consulta **N. Moroşan**: Pleistocenul din N. E. României... op. cit. Şi Les restes de l'homme fosslie de la Roumanie. Waschington.

blourile cronologice corespunzătoare stabilite pentru U.R.S.S. [1], Polonia [2] etc., cât și cu cele clasice din occident [3].

PROBLEMA „GRAVURILOR" DELA CIUCIULEA.

Prin cercetările savanților, mai ales din occident, s'a stabilit că omul preistoric și protoistoric era realist, după cum sunt și primitivii actuali. In produsele lor de arte frumoase nu găsim reprezentate decât acele animale ce le sunt bine cunoscute. Datorită acestui fidel realism s'a putut să se cunoască, d. ex., înfățișarea mamutului, înainte de a fi descoperite și studiate cadavrele lui din gheţurile siberiene. Grație acelorași reprezentări s'a cunoscut infățișarea strămbunilor noștri paleolitici și mai ales a femeii. Iar figurile antropomorfe grotești s'a stabilit, mai ales prin studiile îndelungate ale savantului preistorian și ilustrului meu profesor Abatele H. Breuil, că reprezintă oameni mascați, uneori exercitând rituri vrăjitorești, beligerante sau vânătorești [4].

Or, având în vedere datele ce ne indică perioadele de emigrare a Mamutului și Rinocerului, apoi timpurile foarte îndelungate ce s'au strecurat din acea perioadă și până pe vremea confecționării mobilierului protoistoric dela Ciuciucea, cât ținând comp și de stabilirea că oamenii primitivi erau (și sunt) realiști, concludem că reprezentarea Mamuților și Rinocerilor nu poate fi admisă pe mobilierul protoistoric dela Ciuciulea.

Reprezentarea Cerbului, din contra ar putea fi admisă, căci el a persistat în Moldova dintre Siret și Nistru până în ultimele secole istorice. O atare reprezentare ar putea fi oricum sprijinită, prin piesa neolitică dela Rădășani jud. Fălticeni, unde după cum se știe [5] s'a găsit un topor [6] cu o gravură foarte primitivă, reprezentând, probabil, o Căprioară. Cu toate aceste, inadmisibilitatea gravurilor de cerbi pe mobilierul dela Ciuciulea ni se inspiră în termeni destul de puternici, prin considerațiuni de alte ordine. Iată câteva din ele:

[1]) **Bontch-Osmolovschi G.**: Le Paleolithique de Crimée. *Bull. de la Commis. p. l'Et du Quaternaire Nr. I 1929 pp. 27—34. Leningrad, 1929.*

[2]) L. Kozlowsky. Starjza epoca kamiena w Polsce (Paleolit). *Poznan Towar. Przyj Nauk. T I fasc. I, pp. 53, fig. 12. pl. XV Poznan 1922.* **G. Palansky**: Podolische Studien. Terrassen Lösse und Morphologie Westpodoliens aus Dniesterflusse. *Samuels. d. Muth Natur. Arztl. Sek. in Lemberg. Bd. XX pp. 191, etr Lemberg 1929*

[3]) D. ex. v. **M. Boule.**: Les Hommes fossiles. *Paris 1923.*

[4]) Să se cerceteze lucrările corespunzătoare ale Prof. H. Breuil, Contelui Begouen etc. Acolo sunt date referințe bibliografice de lucrări ale altor autori.

[5]) **I. Andriesescu**: Des survivances paleolithiques dans le milieu néolitique de la Dacie. *8 pag., 5 pl., Ac. Rom. Bibl. de la Sect. Hist Bucureşti, 1929*

[6]) Toporul, după fotografie și prin comparație cu piesele noastre similare, este confecționat în marnă (calcar marnos). Deci este de rocă moale pe care se poate grava ușor.

Sideful scoicilor e o materie dintre cele mai rezistente pentru prelucrări şi gravare. Gravarea pe scoici se face greu chiar astăzi, cu toată tehnica ce ne stă la îndemână, cu atât mai greu s'ar fi făcut în timpurile arheologice-protoistorice. De altfel în analele (publicaţiile) preistorico-protoistorice nu se cunoaşte nici o gravură pe cochilii de scoici.

Faptul că D-l Porucic n'a remarcat (căci nu declarase!) nici o deosebire între procedeul de gravare a Mamutului şi Rinocerului şi acel aplicat pentru Cerbi, ne face să admitem un singur procedeu — o singură cauză, comună ambelor grupe de „gravuri".

Dar ceiace nu poate face omul (sau n'o face cu toate c'ar putea să facă), adesea se întâmplă să se execute în mod natural de diferiţi agenţi fizici, chimici etc., în decursul unora intervale variate de timp.

In cercetările mele geologico-paleontologice, adesea găsesc pe oase şi chiar pe măsele [1]) de ale animalelor dispărute felurite scrijeliturі-„gravuri". Unele dintre acestea ne oferă diferite combinaţiuni de linii. Uneori fără mare bunăvoinţă ni se pare că distingem printre aceste linii conturele diferitor animale din diferite perioade. O piesă dintre cele mai interesante ce posedăm ar fi un omoplat de mamut ce l'am găsit în depozitele paleolitice dela Cormani: remarcăm „gravat" un ren cu trei ramuri de coarne şi cu cinci picioare. Având în vedere circomstanţele de zăcere a piesei s'ar părea că toate pledează în senzul că „gravura" dela Cormani e o operă a inteligenţii străbunilor noştri paleolitici. In realitate gravura aceasta reprezintă rezultatul unei disoluţiuni osoase determinată de apele de infiltraţiune încărcate cu CO^2. Fenomene similare determinate de aceiaşi agenţi fizico-chimici, se constată şi pe cochilii. Alte ori aceleaşi rezultate sunt determinate şi majorate prin acţiunea rădăcinilor de plante.

Astfel chiar numai aceste reflexiuni (s'ar putea înregistra şi multe altele) ne determină să considerăm că „gravurile" cu Cerbi dela Ciuciulea, după cum şi acele cu Mamuţi şi Rinoceri, reprezintă efectele de disoluţiuni ale cochiliilor. O atare concluzie este indicată şi mult sprijinită de însăşi faptul că scoicile dela Ciuciulea au fost găsite în suprafaţă (în sol); or, după cum se ştie, fenomenele fizico-chimice şi phitologice (radicelare) au efecte în deosebi de active în păturile superioare ale pământului.

Am căutat să capăt personal unele declaraţiuni dela D-l T. Porucic, asupra gravurilor dela Ciuciulea. D-sa mi-a spus că Mamutul era forma cea mai bine reuşită. Rinocerul (citat) mai

[1]) Smalţul—accentuez—e foarte rezistent.

degrabă poate s'ar asemăna cu un hipopotam sau cal. Cealaltă formă parcă ar fi fost un Cerb. Aceste declarațiuni ne sunt suficiente și, în același timp, ne scutesc de noui analize și comentarii. Credem și regretăm că D-l T. Porucic n'a cercetat „gravurile" dela Ciuciulea în senzul celor expuse de noi, căci atunci nu s'ar fi făcut enunțarea în termenii citați mai sus.

Și acum, **în concluzie la a doua chestiune** tratată în această publicație, se poate spune că așa numitele gravuri de pe mobilierul protoistoric dela Ciuciulea, reprezintă efectele fenomenelor de disoluțiuni ale cochiliilor. Adică aceste „opere de artă" sunt niște jocuri ale naturii și nicidecum rezultatele voinței și inteligenței anceștrilor noștri primitivi.

SUR L'EXISTENCE DES MAMMOUTHES, DES RHINOCEROS ET DES CERFS EN MOLDAVIE (1) ET SI ON PEUT ADMETTRE LEURS REPRESENTION SUR LE MOBILIER PROTOHISTORIQUE DE CIUCIULEA.

(RESUME).

Cette publication, en effet, a été determinée par l'article de notre collègue M-me C. Dimitriu [2]), dans lequel elle nous décrit le matériel protohistorique, recolté par Mr. T. Porucic. En décrivant le matériel de Ciuciulea (distr. Bălți), M-me Dimitriu enrégistre aussi les declarations de Mr. Porucic. D'apres celui-ci parmi le matériel provenant de cette localité il a constaté plusieurs coquilles d'*Unio* sur intérieus desquelles etait gravés des Mammouthes, des Rhinocéros et des Cerfs. Ces coquilles ainsi qu'une partie de ceramique ont été déposées au Musée de Kichineff, où à présent ont ne les trouvent plus.

Avant de donner une explication scientiphique à propos des gra ures (ainsi nommées), nous avons considéré bien utile et nécessaire d'enrégistrer les courbes évolutives de quelques représentants de la faune quanternaire.

Ainsi l'imigration des Mammouthes sur le territoire de Moldavie a commencé, probablement un peu avant du Würm I. Leurs présence est bien définie dans les dépôts avec l'industrie levalloisienne de Gherman-Dumeni, Vasilica, La-Izvor, ainsi que dans les autres dépôts de la même basse terrasse du Pruth (Dă-

---

1) Dans cet articole par la Moldavie je dénomme le rerritoire entre le Siret et le Dniéster.

2) Voy. les références bibliographiques dans les notes du text roumain.

nuţeni, Sculeni, Micleuşeni, Lopatnic etc.) et Dniéster (Naslavcea, Voloşcovo, Răspopinţi, Neporotovo, Cormani etc.).

Le Rhinocéros est indiqué dans les dépôts levalloissiens de Ghermani-Dumeni, mais son présence est bien prouvée pour les dépôts moustériens de La-Izvor et de l'Abris-sous-roche de Stânca-Ripiceni. Dans les mêmes dépôts du moustérien on trouve aussi le Renne et le Cerf elaf.

Pendant le pléistocène supérieur le Mammouth, le Rhinocéros, le Renne et le Cerf ont eu un développement numérique plus ou moins très important. Les restes ostéologiques de ces animaux nous trouvons presque dans chaque station du paléolitiques supérieur, ainsi que dans des nombreux dépôts de loess d'âge analogue. Tous, outre le Cerf elaf, ont emigré vers la fin du pleistocène, ou, autrement dit, pedant l'époque magdalénienne. Le Renne a emigré le dernier.

Le Cerf elaf a eu un plus important développement numérique pendant le néolitique et l'énéolitique. Il a persisté jusqu'au 18-me siècle et peut-être même, dans les forêts du Nord de Bessarabie, jusqu'au 19-me siècle.

Pour arriver à une juste explication qui s'impose de donner aux „gravures" mentionnées, nous avons analysé plusieurs données scientifiques et différentes hypothèses (p. ex.: les données chronologiques, le réalizme des hommes primitifs; le nacre de coquilles comme matiére-prime pour gravures; les phénomènes de dissolution des ossements et des coquilles etc. Voy. le texte roumaine).

En conséquence nous n'admettons pas des gravures des Mammouthes, et des Rhinocéros sur aucune mobilier protohistorique. Par la raison que le Cerf était „grave" par le même procédé que les „gravures" de Mammouth et de Rhinocéros (Mr. Porucic n'a pas remarqué aucune différence entre eux) nous ne pouvons pas admettre la représentation de cet animal sur le mobilier prohistorique de Ciuciulea non plus.

Or, en conclusion nous soutenons, que ce qu'on a nommé „gravures" pour le mobiler de Ciuciulea, ne sont, en réalité, que les effets des phénomènes de la dissolution physique, chimique et radicellaire de coquiles. Donc, ces „oeuvres d'art" représentent certains jeux de la nature et dans aucun cas les résultats de la volonté et de l'intelligence de nos ancêtres primitifs.

Dr. Nic. Moroşan

DIFERITE ŞTIRI DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL — CHIŞINĂU

de CONST. N. TOMESCU

Numiri vechi moldoveneşti uitate.

In dosarul de obşte nr. 1/1814 pe 855 file, în l. romînă şi rusă, se citesc numirile făcute de mitropolitul Gavriil în posturi de dascăli şi de ponomari în acel an. Datele de aici arată sate, în care erau biserici, hramurile lor, nume de slujitori bisericeşti, formalităţi la numire, recomandările poporănilor.

Intîlneşti familii ca : *Cheptini* (preot în Răcea-Orhei), *Munti* (preot în Mîndreşti-Orhei), *Gheorghiţă* (căpitan în Scorţăni-Orhei), *Nanie* (preot în Meşăni-Orhei), *Costandinică* (Chişinău), *Drăgănel* (Hogineşti-Orhei), *Jărdan* (Chişinău), *Scurtu* (preot în Dereneu-Orhei), *Genunchi* (Ulmu-Orhei), *Ghimpu* (preot în Dolna-Lăpuşna), *Deliu* (Slobozia Doamnei-Orhei), *Drumea* (Cucioaea-Orhei), *Căuş* (preot în Străşeni-Lăpuşna), *Cămilă* (Cărbuna-Hotărniceni), *Părgaru* (Zăhăicanii-Orhei), *Bălţătescu* (preot în Moleşti-Hotărniceni), *Guţă* (Lipceni-Orhei), *Vrabie* (Drăguşenii-Orhei), *Duca* (Ţarevca-Orhei), *Bărnasu* (Malcoiu-Lăpuşna), *Herţa* (Pojoreni-Lăpuşna), *Halupa* (Vadu lui Vodă-Orhei), *Fărămă* (Ţibirica-Orhei), *Ciorneanu* (Saharna-Orhei), *Epureanu* (Caracui-Hotărniceni), *Triiboi* (Ciorăşti-Orhei), *Ciobărcă* (Fundul-Galbinii-Lăpuşna), *Săchiraş* (Teleşău-Orhei), *Mătăsaru* (Budăi-Orhei), *Hegea* (Tătărăşti-Orhei), *Ţăbărnă* (Coşcalia-Hotărniceni), *Maleriu* (Oniţcani-Orhei), *Chitorag* (Condrăteşti-Orhei), *Poeană* (Voinova-Orhei), *Bărbosul* (Braviceni-Orhei), *Bobărnaga* (Cotu Morii-Lăpuşna), *Ciuşcă* (Cazangic-Codrului) ş. a.

La fel urmează şi dosarul de obşte nr. 2|1814 pe 731 file. Şi de aici scoatem nume de familii ca acestea:

Toacă (Tircăeşti-Bender), *Tîncul* (Cioburciu-Căuşani), *Pârlitănu* (Tălmaza-Căuşani), *Bulbuc* (Ermoclia-Căuşani) *Băcioi, Strătilă* şi *Geru* (Răspopeni-Soroca), *Răul* (Poiana-Soroca), *Călin, Ploapă, Colac* (Arioneştii-Soroca), *Cătana, Zmău* (Cenacu-Căuşani), *Prepeliţă* (tîrgul Foleşti), *Şoldan, Peniţă, Faraon* (Pânzărenii-Eşi), *Pârju, Bârdâhan* (Slobozia-Bălţile), *Crăcană, Pulbere* (tîrgul-Foleşti), *Hârbu, Prichici* (Coşcodeni-Foleşti), *Tăciune. Jintiţă* (Floreşti-Soroca), *Paşa, Tululuc* (Cuhureştii-Soroca), *Hârbu* (Dumbrăviţa-Eşi), *Chirtoacă, Indoitu* (târgul Căuşani-Soroca), *Căimâna, Bulgăre* (Salce-Soroca), *Boldu* (Strâmba-Foleşti), *Leptea, Motilică, Cheptea* (Lâmbeni-Foleşti), *Humă* (Găuzeni-Soroca), *Mereuţă, Ciorici* (Unchiteşti-Soroca), *Bolohan, Guzgan* (Zâmbrăoani-Eşi), *Tălmaciu, Horbei, Clătinici* (Oişăni-Eşi), *Pârlog* (Copăceni-Soroca), *Groază, Păslăraş* (Pravila-Soroca), *Ghemu* (Călineşti-Eşi), *Negrişor* (Sculeni-Eşi), *Potârniche, Michituc* (Otaci-Soroca), *Prepeliţă, Bumbac* (Pârliţii-Foleşti), *Scaun, Orbu* (Călineşti-Foleşti), *Belciug* (Brătuleni-Foleşti), *Mânăscurtă* (Pârcanile-Soroca), *Chisăliţă, Negară* (Săuca-Soroca) ş. a.

In fine, şi dosarul de obşte nr. 3|1814, pe alte 735 file cuprinde ştiri în legătură cu aşezarea de starosti la bisericile din Basarabia. Şi aici găsim asemenea nume de familie:

Hodină (Ciobârciu-Căuşani), *Păslă, Uţă,* (Todora-Acherman), *Mogâlde* (Trifăuţi-Soroca), *Purice, Ţârnă* (Vârtejeni-Soroca), *Urătoiul, Ciobotăraş* (Tălmaz-Căuşani), *Bolândău* (Leuntea-Căuşani), *Şeptitraţi* (Glingeni-Soroca), *Tighineanu* (Sivirova-Soroca), *Ţăpu, Răbencu* (Floreşti-Soroca), *Triicolţi* (Japca-Soroca), *Jăgău, Hiristrău* (Pepenii-Soroca), *Leucă, Braniştе* (Vorăncău-Soroca), *Dragulian* (Unchiteşti-Soroca), *Sumanul* (Dănuţeni-Foleşti), *Măciucă, Dohotar* (Tătărăuca veche-Soroca), *Chiosa* (Vădeni-Soroca), *Handrabur, Struţ, Călmăţui* (Cureşniţa-Soroca), *Balica* (Teşcureni-Foleşti), *Surdul, Vrînceanu* (Tocuz-Căuşeni), *Groază, Gheciuşcă* (Pravila-

Soroca], *Gălăţanu*, *Ghimpoeaş* (Dezginje-Căuşani), *Gube*, *Oţăl* (Crimenciuc-Soroca).

Şi alte nume rari, multe dispărute, se citesc în dosare, afară de cele uzitate şi azi.

Dintr-o gramată a mitropolitului Gavriil dela 1814 Martie 16, rezultă că biserica „Adormirea Prea sfintei Născătoare de Dumnezeu" din mănăstirea Hîrbovăţ, la acea dată era încă „din lemn durată, iară acum prin multă silinţă a prea cuv. sale arhim. Serafim, proestosul acei m-ri, cu vrerea lui Dumnezeu şi cu agiutoriul pravoslavnicilor creştini s-au hotărît să să facă din nou de pieatră". Ca ajutor la această lucrare, se întăreşte epitrop Ştefan sin răposatul protopop Lupu.

(*dosar de obşte, nr. 3/1814, fila 101-103*).

Dosarul de obşte nr. 4/1814, pe 445 file cuprinde acte „despre transferări de preoţi şi călugări şi de aşezarea lor la posturi"; aici sunt 15 gramate originale.

La 1814 Iunie 8 în mijlocul Basarabiei erau următoarele schituri de călugăriţe :

1. *Peceştea*, cu hramul „Adormirea", cu 42 călugăriţe, n-avea decât pământul pe care era aşezat.

2. *Răciula*, „Naşterea Maicii Domnului", cu 53 călugăriţe, fără pământ.

3. *Hirova*, „Sf. Nicolae", cu 38 călugăriţe, avea puţin pământ cu vie.

4. *Popăuţi*, „sf. Varvara", cu 27 călugăriţe, fără pământ.

5. *Rezina*, „Naşterea Maicii Domnului", cu 22 călugăriţe, n-avea pământ.

6. *Curătura*, „Buna Vestire", cu 45 călugăriţe, aşezat pe moşia boerului Petrachi Catargi, avea 2 livezi cu fructe şi 1 pogon vie, fără documente, dar proprietarul ia dijmă.

7. *Coşălăuca*, „Maica Domnului", cu 37 călugăriţe, pe moşie răzăşească, şi pentru o parte din pământ are documente.

Igumenul Paisie al m-rii Saharna, care era totodată şi blagocinul schiturilor din jud. Orhei şi Lăpuşna, cere în acel timp

Mitropoliei aprobarea de a muta pe călugăriţele din schitul Peceştea în altă parte, pentru că ele i s-au plîns că „n-au de unde-şi căpăta hrana, necesară vieţii, neavînd loc pentru cultivarea pîinii", deşi înainte s-au folosit de pămînt. Mitropolia aprobă principial propunerea şi cere blagocinului să întrebe pe fiecare maică dacă doreşte să plece din Peceştea şi în care anume alt schit să se aşeze. Dar făcînd aceasta, blagocinul raportează că maicile nu mai doresc să părăsiască schitul Peceştea, şi stăpînirea eparhială aprobă ca ele să rămînă pe loc.

In dosar este şi un opis al blagocinului de averea schitului Peceştea, biserica, din lăuntrul ei, din ogradă si corpuri cu chilii.

(*dosar de obşte, nr. 4/1814 filele 111-120*).

Vasiian, nacialnicul schitului Hîncul raportează că „pentru trebuinţa înbrăcămintei părinţilor dela schitul Hîncu avem cinci maice care lucriază la lînă, pe care le avem cu şedere la schitul Fîntîna Doamnei şi pentru cele trebuincioasă spre hrana lor, li să dă de cătră schitul nostru"; distanţa între aceste schituri era „cale de două zile" şi la Fîntîna Doamnei maicile „foarte s-au înmulţit" în 1814 Mai.

(*Ibidem, fila 204*).

Satul Idricii, ţin. Fălcii, avînd bis. „sf. ier. Nicolae", pela 1805 „s-au stricat şi poporenii s-au mutat la satul Capaclii, ţin. Codrului". La 1814 însă poporenii bulgari de aici au trecut în Basarabia „din pricina strîmtorării locului moşiei" la satul Cioc Meidan, ţin. Căuşanilor „unde şi biserică voesc ei să facă cu hramul sf. marilor Voevozi", iar în Capaclia au rămas „puţine case, acele moldoveneşti".

(*Ibidem, fila 227*).

Satul Codrenii, ţin. Sorocii „s-au stricat de Turci" după 1783; iar satul Cubolta l-au stricat oştirile ruseşti la 1793; preotul de aici şi toţi oamenii s-au mutat atunci de aici cu biserica lor în satul Ghizdita.

(*Ibidem, fila 412 verso*).

Din raportul protopopului Costandin ot Fălești, 1814 Iunie, rezultă că un preot Simeon, care fusese pîn-atunci paroh în satul Vasiliuții mari, ținut. Folești, părăsind acest sat, „s-au așăzat cu poporănii lui deoparte de satul Cobani alăturea, ca să fie tot la o biserică amândoao satele — Cobani cu Vasiliuții mari — și preoții nu să amestică la popoară, dar tot la o bisărică slujăsc, cum și pentru pămînt de hrană este mulțămit preotu Simeon și priimit de toți sătenii, pentru că exclenție sa general Harting au fost acum în săptămăna trecută acolo în Cobani și priimești pe tustrei preoții...".

Pe o altă filă protopopul mai raportează că a executat porunca Dicasteriei, privitoare la biserica din Vasiliuții mari „ce au rămas fără norod, să îngrop pristolul, și toate odoarăle podoabele să le rădic de acolo și să le dau la bisărica din Cobani... iar . . . . bisăricii stă închisă...". Și alăturează un „izvod de cele ce s-au găsit în bisărica din Vasiliuții mari, care au rămas fără norod, și s-au dat pe sama preoților din satu Cobani...". Sunt cărți de ritual, sf. vase, „catapiteazma pe pănză", învălitoare, însă în total foarte puține, era deci o biserică săracă.

(*Ibidem, filele 37-42*).

La fel și satul Sloboziea Doamnei, ținut. Orheiului, „răsipindusă din pricina vremilor, au rămas 12 casă" la 1812, încât și preotul paroh Teodor „neputîndu-mă mulțămi", l-a părăsit, și s-a retras la Răscăeți.

(*Ibidem, fila 89*).

Un preot grec Constantin Dercos vine în Decembrie 1813 cu mulți poporăni de peste Dunăre și se așează în satul Taraclia, ținutul Codrului, căpătînd dreptul de a sluji; după câteva luni cere mutarea la Congaz, ținut. Căușenilor.

(*Ibidem, filele 248-249*).

Un Maftei „din baștină me sînt din satul Țahnăuții, ținut. Orheiului, care vine din a stînga Prutului, unde și părinții mei să află lăcuiți", a fost hirotonisit ieromonah pe seama mănăstirii Aron

Vodă, unde stareț era arhiereul Teoclit Evhaiton, la 1813. Și ar fi rămas acolo. Dar „avînd vite care nu le-am putut trece dincolo, și parte de moșie", a venit în Basarabia, cu o gramată a mitropolitului Ventamin din 20 Februarie 1813, prin care „i să dă voea și blagoslovenie a să ridica cu tot al său și a treci peste Prut la locul ce voești a să așăza, unde prin voea și blagoslovenie ce-ș va loa dela i. p. s. mitr. Gavriil, al prea sf. îndreptătoriu Sinod Cilen și al aceluiaș în Chișinău i Hotin și Basarabiea Exarh și cavaleriu, va săvîrși și toate ale preoției sale...". Ieromonahul s-a oprit în Hăsnășeni-Soroca și de aici cere voie să-ș caute un popor, care să-l primiască.

(*Ibidem, filele 75-77*).

Desfacerea schitului Fîntîna Doamnei — Orhei.

La Aprilie 1814 un număr de 40 de maici și surori, în frunte cu o proinstareță Evdochia, o tipicăriță, 6 cîntărețe, 5 cetețe și altele din schitul Fîntîna Doamnei, ținut. Orheiului, se plîng mitropolitului Gavriil că: Schitul e așezat pe moșia Peceștea, încă decând era răzășască, iar mai apoi a încăput supt deplină stăpînire boerească; „însă acum au căzut moștenitoriu aceii moșii un moscal doftor, care.. nici într-un chip nu ne sufere, nici loc de hrană nu ne dă.. și apă sau fîntîni nu avem, nu numai pentru viti dar și pentru trebuința schitului, ci cînd avem trebuință de spălat lînă sau grîu mergîm la satul Sămășcanii, cale de giumătate de ceas, și maice călugărițe și surori să află multe.. 80, la care schit nici într-un chip nu putem mai mult suferi lipsa și nevoe strîmtorii ce pătimim..".

De aceea ele roagă să li se aprobe a trece în orce alt schit.

Asemenea strîmtorare o suferia și preotul Daniil Gori al schitului; el își ținea închiși și legați boii, vacile, căluții, porcii și viteii „și o vită de cal ci o ține ca să-i fie de umblat, o ține în pripor.." iar boierul „în toate zilele îl zălogesc, luându-i din casă, mântala și cojoc și toate și ocărându-l..". Astfel că și preotul a părăsit schitul Fîntîna Doamnei, luînd carte dela nacialnica Agafia și dela sobor, și s-a așezat în satul Ghetlova—Orhei, unde

erau 45 de gospodari, iar în locul său a fost numit preotul Matei din Sămășcani.

[Ibidem, filele 230—236, 298 și 358]

Odată cu exarhul Gavriil, în ștatul său a venit la mitropolia Chișinău, la 2 Octombrie 1812 din Moldova, și monahul Iacov care făcea ascultarea de pitar. După aproape 2 ani, el se mută la m-rea Hîrbovăț.

(Ibidem, fila 296)

După decesul unui preot

„Înștiințăz pe cinstita exarhicecsca Dicasterie că la 1813 Iulii 15 preutul Pavel dela satu Vadu lui Vodă au răposat, văduv fiind, rămăind 3 ficiori: Andrii vârsta lui 29 ani, așăzat dascal la bisărică cu ocaz, însurat; Eni 28 ani, învață la glasuri, holtei; Simion 19 ani, holtei, învață la glasuri. Vărsta răposatului preut 57 ani..".

(dosar de obște, nr. 5/1814, fila 1).

După moartea altui preot Enachi Coșciug din Dubna — Soroca, de 36 ani, au rămas văduva cu 3 copii, dintre cari Gheorghe de 11 ani „învață la Ceaslov".

(Ibidem, fila 31)

Un alt preot Dimitrie Țidrea din Nesvoaia — Hotin, văduv, a murit de ciumă în lazaretul din Hotin la 1814 Septembrie, lăsînd 2 băieți, de 16 și de 14 ani.

(Ibidem, fila 42)

Despre moartea altui preot raportează protopopul P. Cunițchi acestea: „La satul Puțintei, ținut. Orheiului, din protopopia me, preotul Daniil de acolo, înpilat fiind, precum să înțelege, de patima beții, în luna trecută într'o vineri sara au mersu la pivnița jidovului orăndariu din sat și discuind lacata cu un băț, întrînd în pivniță și dînd de o balercă cu rachiu, după ce au băut cât au putut, picînd și el lîngă balercă gios, au scăpat și cepul, văr-

săndu-să rachiul din balercă ; şi adao zi mergând un om în pivniţă l-au găsit culcat acolo, pe carele luîndu-l de acolo şi ducându-l la casa ponamariului, fiind mai cu apropiere decât casa sa, au trăit de Sâmbătă până Duminică la amiază zi, şi apoi au murit. Şi după înştiinţarea ce am primit dela blagocinul, am scris ca să trimată toate cărţile ce va fi avut de preuţie, care răport a blagocinului şi cărţile sale de preuţie le alăturez aicea ca să să vază şi de către î. p. s. voastră. Iar pentru că au murit neispoveduit, neînpărtăşit, pricinuindu-ş dela sine moartea, de către preuţii de acolo numai s-au îngropat, iar prohodul nu i s-au cetit...". Protopopul aşteaptă hotărîrea stăpînirii „de să cade a i să mai ceti prohodul, sau nu, pentru că copiii săi cer ca să să prohodiască după rânduială".

Mitropolitul Gavriil scrie această rezoluţie ; *„Mărturiile pentru preoţiea mortului în beţie preot să să dea în Arhivă, iară prohod să nu i să facă, ci să rămîe precum l-au îngropat".*

(Ibidem, fila 126)

Despre acest preot pătimaş raportează blagocinul Vasile Băţi din Braviceni că de Mercuri el se pornise a be „şi, mergând Vineri cu un săn de popuşoi mort bat la jidovul orândariu din satul Brianova, şi dând popuşoii aceia jidovului, i-au dat un păhar de rachiu, şi mergând pi urmă la o moară de vânt, tot acolo în sat, şi culcându-să în moară, au dormit până sara şi vrând oamenii a mergi acasă, nici într-un chip nu l-au putut trezi şi încuind moara l-au lăsat în moară dormind, şi el, dela o vremi trezindu-să din somn, s-au suit pi coşul morii şi eşind pi grindei s-au slobozit jos pi crucile roţii şi pălării, şi mergând au mers noaptea denspre zioă şi nemerind la o fântână, fiindu-i săte şi neavând cu ce scoate apă s-au băgat în fântână şi s-au scăpat şi s-au dus până în brău în apă, şi nefiind fântâna adâncă au eşit, şi tot într-acel ceas au sosit şi o fimee să ei apă şi găsindu-l pi vizdelele fântânei l-au întrebat de unde este, el au spus că este dela satu Puţintei şi cerând apă, fimeea au scos apă şi i-au dat di au băut, şi lăsându-l acolo s-au dus acasă, iar preotul sculându-să s-au dus la pivniţa jidovului..." *(fila 127).* In urma acestui preot, rămîneau 7 copii în vîrstă dela 2—13 ani. El fusese hirotonisit la 1792 de mitropolitul Iacob, *(fila 128).*

Se vede că acest slujitor bisericesc se împătimise de alcool, că un rachiu otrăvit al orăndatorului i-a grăbit stirşitul şi ca singura pedeapsă, ce i-a mai putut preotul aplica orăndarului otrăvitor, a fost golirea unei balerce de rachiu.

La 1811 Iulie „Schitul Tabăra, la care să cinsteşte şi să prăznueşte hramul Prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu din ţinutul Orheiului, a eparhiei Mitropoliei, aflăndu-să fără povăţuitoriu, pentru că nacialnicul Pahomie, ce au fost mai înainte s-au mutat dintru această viaţă..." mitropolitul Gavriil numeşte în loc pe ieromonahul şi duhovnicul schitului Macarie ca nacialnic. Prin cartea de aşezare i se dă în samă averea, îndatorindu-l „să fie cu neadormită privighere, a să păzi la biserică bunele orănduele, întocma după aşăzămîntul bisericesc...", păzindu-i proprietatea din interior şi cea de afară, căutînd chiar să o înmulţească, iar „pe călugării, ce să află vieţuitori la acest schit, să-i povăţuiască a petrece întocma după podvigul călugăresc, făcîndu-să şi însuşi pildă lor de urmarea faptei bune...".

(*Ibidem, fila 12*)

Numire de epitropi bisericeşti.

Meletie cu mila lui Dumnezeu Episcop Huşului.

„Facem ştire prin această a noastră carte, precum că după nearătată datorie ce avem de a privighea pentru toate acele cîte sînt încredinţate păstoriei noastre, şi mai vîrtos sfintele lui Dumnezeu lăcaşuri de a să păzi în toată vremea cu bune rînduеale precum să cuvine, am luat sama pentru biserica sfăntului slăvitului *proroc Ilie din tîrgul Chişinăului* a eparhiei smereniei noastre, şi am socotit ca spre cel mai bun folos să rînduim *epitropi*, carii să fie cu purtare de grijă pentru toate ceale bisericeşti lucruri, şi pertru tot venitul bisericesc ce să va aduna de la acei iubitori de faptă bună pravoslavnici creştini.

Drept aceea, aflînd din neguţători blănari, şăzători în tîrgul Chişinăului pe dum-lor Simion Blănar, Atanasie şi Spiridon Ganciul, pentru cari ni-am încredinţat că sînt oameni cinstiţi, cu frica

lui Dumnezeu, răvnitori către sfintele biserici şi cu plecare de a să însărcina cu această epitropie.

Iată dar că pentru paza a toată buna rînduială la această biserică a sfăntului slăvitului proroc Ilie din Chişinău, am rînduit pe dum-lor mai sus numiţii neguţitori, Simion Blănar, Atanasie şi Spiridon epitropi şi purtători de grijă ei. Cărora li s-au dat pe samă toate ale bisericii lucruri şi averi din lăuntru şi de pe afară, îndatorîndu-să ca mai întîi să fie cu privighieare şi purtare de grijă de a să păzi în toată vremea biserica întru curăţie şi cu toate ceale de trebuinţă înfrumsăţări; al doilea, să fie cu silinţă pentru tot folosul şi ajutoriul trebuincios bisericii, ca în vremea cînd va cere trebuinţa de a să face vre un meremet sau podoabe înlăuntru bisericii cum şi pe afară vre un lucru spre folos, să nu fie silită biserica de a să împrumuta, pentru care nici nu dăm voe de a să lua bani cu împrumutare, decît numai din venitul cutiei bisericii, care să fie supt peceţile a cute trei şi supt mare pază, deşchizîndu-să la o vreme de trebuinţă, iarăş fiind cu toţii de faţă şi din venitul de pe afară şi alt ajutoriu a pravoslavnicilor creştini, să-ş întîmpene acele de nevoe cheltueale. Pentru cari vor fi îndătoriţi a ţinea doao condice, una pentru ca să-s treacă întrînsa tot venitul, şi alta pentru însămnarea cheltuealilor, şi la tot sfîrşitul a fieştecăruia an adunîndu-să cu toţii la un loc, faţă fiind şi cucernicul nostru protopop al acelui ţinut, îşi vor face samă de tot venitul şi cheltueala ce va fi urmată, şi iscălindu-o, să va încredinţa şi de cucerniciea sa, şi să va trimite la noi, la Episcopie.

Deci, poruncim tuturor slujitorilor aceştii biserici; să daţi numiţilor epitropi cuviincioasa cinste şi ascultare la cele ce va învăţa în trebuinţile ceale spre folosul şi buna rînduială a bisericii.

Cărora spre înaredinţare li s-au dat la mînă această carte de epitropie cu a noastră iscălitură şi cu pecetea Episcopiei noastre întărită".

Meletie Episcop Huşului 1811 Iunie 8 zile

[pecetea]

(*dosar de obşte, nr. 1/1814,* fila 331).

Arhimandritul Ioan, starețul m-rilor Neamțul și Secul încredințează la 1812 în scris că un frate Leontie Slavean era *zugrat*, „lucrând aicea la noi... multe și spre folosul de opște lucruri", și a fost primit în corul arhieresc la Chișinău și în tagma clericală. (*dosar de obște, nr. 2/1814*, dosar interior nr. 36/1814 după *fila 76*).

Carte vlădicească de îndrumări pentru preoți.

Gherasim cu mila lui Dumnezeu, Episcop Hușului.

„Tuturor de obște Pravoslavnicilor creștini, ce vă aflați cu lăcuința în Eparhia smereniei noastre, la ținutul . . . . parte bisericească și politicească, și moliftii tale preote din satul . . . . har fie voaĭ, pace întemeeată, viață curată și sufletească mîntuire dela milostivul Dumnezeu, iară dela smereniea noastră molitfă și arhierească blagoslovenie, vă trimetem.

Către aceasta să face știre, că de vreame ce din pronia celui de sus marelui Arhiereu Domnului nostru Iisus Hristos, adevărat Fiul lui Dumnezeu și om, ni s'au încredințat păstorie turmii sale cei cuvîntătoare, adecă: eparhii aceștii sfinte episcopii a Hușului. După a căruia datorie ce pururea avem ne adormit a priveghea și a avea purtare de grijă, ca nice una din oi să nu să abată din drumul său în lături: spre rătăcirea ei în vre o parte, sau într'alta, ca să nu i să pricinuiască tîmplare primejduitoare din hrăpirea lupilor celor vicleani, și vrăjmași neamului creștinesc. Pentru aceea dar, voim cu tot sufletul ca toți de obște ce vă aflați întru acest cuvîntătoriu al nostru staul, cum și molifta ta, preote, să cunoașteți, și auzind glasul păstoriului vostru, să înțelegeți urmînd întru toate voilor și învățăturilor lui, fiindcă după rîvna, și scoposul ce avem, ca încît ne va ținea întru tot îndură-tul Dumnezeu cu viață a nu conteni, ci pururea zioa și noaptea a avea ne adormită preveghiare, și purtare de grijă. Atît pentru sfintele lui Dumnezeu biserici, cît și pentru sufletescul folos a tot de obște pravoslovnicul norod, cum și pentru cuviincioasa petrecere a molitfilor voastre preoților, care întăi după datorie, părinteaște învățîndu-vă, și cu Duhul blîndeților îndemnîndu-vă, iată s'au dat dela smerenia noastră aceste învățătoare ponturi ce urmează în gios.

I. Datoriu eşti, preote, să aibi toată purtarea de grijă de biserica din . . . . unde eşti cu lăcuinţa şi de poporănii tăi. Insă întăi molitva ta să fie întru tot păzit de toate ne cuviosele fapte, ce sunt în potriva cinului şi cinstei preoteşti, de beţie, lăcomie, mînie, şi de mîndrie. La nunţi, şi la ospeţe de cumătrii, şi de altele: să nu mergi. Iar de vei fi şi chemat la vre una de aceste pentru blagoslovenia mesii, însă prin lăcomie să nu te pleci după băutură, căci pe beţie o numeşte apostolul uşă prin care întră ticălosul om, la tot pacatul, mai vărtos că cu totul să necinsteşte chemarea ta, de vreme ce te faci de scandelă norodului, ci să cade să fii blînd, smerit, cucernic, curat la viaţă, înţelept, învăţătoriu, şi poveţuitoriu poporenilor tăi spre cele bune şi de folos sufletelor lor, şi nu numai cu cuvîntul să fii întru învăţătură, ci şi cu pilda faptelor tale celor bune, după evanghelescul cuvînt, ce zice: Voi sunteţi lumina lumii, şi sare pămîntului, care ne strămutat voim a să urma aceasta după cum se arată.

II. Dreapta datoria ta cea preoţească este: ca să aibi toată purtarea de grije a sili cu îndemnarea pe poporenii tăi, spre căzuta podoabă, şi înfrumuseţarea bisericii, adecă: să fie grijită, lipită, muruită bine şi curată, şi acoperită ca să nu ploaie înlăuntru, cum şi grijită împrejur, şi de va fi stricată undeva de vechime să se tocmască, sau să se prefacă de iznoavă, cum şi pentru cea din lăuntru infrumseţarea ei, adecă: veşminte, cărţi, vase sfinte, spre slujirea sfintelor bisericeştilor taine. Iarăşi să aibi vas de scăldătoarea sfîntului botez, care să fie nou şi curat, şi atît de mare şi de adînc, căt de săvărşit cu totul să se poată cufunda pruncul la sfîntul botez. Aşisderea şi pentru vremea sfintei şi Dumnezeeştii Liturghii, să aibi doaî văsişoare mici, unul pentru vin, şi altul pentru apă, de soedinenie, şi alt vas osăbit de apă pentru spălat pe mîini, aşişderea şi pentru Litie, 2 văsişoare, şi osebit unul pentru sfîntul mir: şi să le aibi aceste toate numai în biserică: iar nu să le scoţi afară sau la casa ta ca să te slugeşti cu dînsele, fiind vase sfinţite. Şi în scurt: pentru toată podoaba bisericii, să aibi neadormită purtare de grijă, însă să citeşti şi tipicurile cu înţelegere spre căzuta ştiinţă. Păzind biserica cu priveghiere, cu curăţie, cu rugăciune, cu ispovedanie, cu în-

plinire conoanelor Duhovnicului tău. Şi ase apoi cu îndreptata ta viaţă să te apropii către sfîntul Jertvenic, şi să săvîrşeşti sfînta şi Dumnezăiască Liturghie.

III. Cînd molitva ta, Preote .... n'ai avut nici o purtare de grijă, ca să fie biserica înfrumuseţată şi înpodobită cu toate cele ce se cuvin, după cum s-au arătat mai sus, şi ai fost petrecînd în fapte necuviosse şi de Dumnezeu urîte, păzind numai beţia şi nici ai îndemnat, pe poporenii tăi spre fapte bune. Atuncea nu numai că vei fi oprit de toată slujba şi vrednicia preoteasscă, ci şi cu totul vei fi lipsit din poporul acela unde lăcueşti şi din eparhia noastră, şi îndată ne mai aşteptînd nici poruncă, nici răspuns, să te duci unde te va povăţui ticăloşia.

IV. Iar cînd ţe-ai făcut datoria supunirii tale, păzînd porunca şi învăţătura noastră, şi ai îndemnat pe poporenii tăi, spre a săvîrşi cele cuviincioase a bisericii, şi ei n'au fost supuşi ascultării. Atuncea dînd molitva ta ştire Protopopului ce va fi, carele mergînd acolo, şi după cercetarea aflînd întru acest chip, apoi să aibă a pecetlui biserica, şi molitva ta vei merge la alt popor. Iară sătenii aceia, vor rămîne ca nişte fără de Dumnezeu eretici, şi lepădaţi de biserică, pînă cînd să vor îndrepta, şi-ş vor veni în cunoştinţă, de vor griji biserica după cum să cuvine.

V. Vei şti şi aceasta, o Preote: că de te vei afla şezînd la vre un sat boeresc, şi vei petrece ne păzînd cinstea chemării tale, şi vei fi tăvălindu-te în fapte ne cuvioase: Atuncea acel boeriu, nu are acea voie a te necensti, cu vre'un chip ca pe un al său supus, ci datorie are a ne înştiinţa pre noi, ca pre un mai mare a preoţilor şi Păstoriul vostru, şi atuncea după vina ta îţi vei lua căzutul canon, şi pedeapsă, de vreme ce partea politeceasscă, nu are acea voe, nici putere a ne cinsti pe Preot: fiind vas ales al sfintei biserici, şi slujitoriu celor sfinte, iar cu cît încă mai vîrtos carele urmează poruncii, şi păstoreştii noastre învăţături, şi să poartă cu cinste.

VI. Atît molitva ta, cum şi ori carele din preoţi, fără ştirea şi blagoslovenia noastră, nu este slobod a săvîrşi cununia, care este taina din cele şepte a bisericii, fără de pecetluit cu pecetea noastră de cununie, şi fără de a nu să numi cu nume amîndoui

feţile acelea ce vor să se cunune, şi fără cercetare, ca nu cumva să fie vre o pricină, de care opreşte sfînta pravilă, care pecetluituri sînt să se ia dela Protopopul, sau epistatul ce va fi rînduit asupra acestii trebi, şi ori cu acui voie, sau şi silă de către vre'un boeriu de ar fi: nici de cum să nu îndrăznească a cununa fără asemene pecetluit ori ce obraz va fi, iar mai ales cînd să întîmplă să se ia ţigani: atuncea să fie foarte cu luarea aminte, ca nu cumva să cununi fără răvaş a boeriului ce va fi stăpîn a ţiganului şi a ţigancii, ca nu cumva să fie ori ţiganul străin, ori ţiganca streină, şi să se facă vre'o urmare în potriva hrisovului ce s-au făcut pentru această pricină, şi acel răvaş a boeriului aceluia, să aibi a-l da la mîna protopopului, şi în locul răvaşului aceluia, va lua pecetluit de cununie cu pecetea noastră, pe numele cununaţilor, fără nici o plată.

Iar carele din preoţi va îndrăzni a urma impotrivă cît de puţîn: atuncea din ceasul ce au făcut greşala aceia, nu numai că este argos, ci încă nici de cum să nu fie volnic a-şi pune epetrahilul în grumazii săi.

VII. Protopopul să aibă pururea căzuta priveghiere şi purtare de grijă, atît pentru viaţa şi petrecerea preoţilor, cît şi pentru bisericile din ţinutul său, ca să fie tocma în toate după cum s'au dat învăţătură de către noi, şi de toate pricinile, cercetînd cu amănuntul, cele mici, să le îndrepteză iar pentru cele mai mari şi cu neputinţă a le dezlega însuşi. Să ne înştiinţeză pre noi ca să-şi ia fiştecare a sa hotărîre. Şi în scurt, de toate să aibă purtare de grijă după învăţătura ce s-au dat prin ponturile de mai sus arătate, ca cînd bine voind înduratul Dumnezeu, şi mergînd şi noi cu cercetarea bisericilor prin eparhie, să aflăm urmările întocma, căci ne aflînd toate înplinite după porunca şi învăţătura noastră, bine încredinţat să fie: că nici un cuvînt de răspundere sau de îndreptare nu-i vom primi, ci va fi supus sub gre canonisire şi pedeapsă. Iar urmănd întocma Protopopul cît şi preoţii, şi de obşte Pravoslavnicul norod, vor ave dela noi Blagoslovenie şi cinste. Cu aceasta, darul şi mila Domnului nostru, Iisus Hristos, şi Blagoslovenia Smereniei Noastre

să fie cu voi cu toţi,

Gherasim Episcop Huşului. Amin".

S'au tipărit în tipografia Mitropoliei Moldaviei. La anul 1796, Iulie 8.

(*dosar de obște, nr. 5/1814 fila 64.* O carte cu conținut identic a dat și Iacov mitropolitul Moldovei pentru un preot Daniil din Hulboca, ținutul Orheiului. Cartea „s-au tipărit în tîrgul Iașului, la anul 1792 August 28. *Ibidem, fila 130*).

Alte îndrumări pentru preoți

Cu mila lui Dumnezeu
Smeritul Mitropolit Gavriil

„A prea sfîntului îndreptătoriului Sinod Cilen, și al aceluiaș în Moldaviea, valahia și Basarabiea Exarh și cavaler.

Către toți cei ce să află în duhovnicească păstoriea Noastră a Moldaviei, Valahiei și Basarabiei, parte Duhovnicească și Politicească, Arhierească Blagoslovenie trimetem.

I. Pentru oareșcare folos și sigurivsirea iconomiei bisericești am socotit cu cale : a să orăndui pela toate bisericile cîte un staroste sau sameș, ales din cei mai cuvioși și temători de Dumnezeu poporeni, care după epitropi (unde sînt), să fie îndatorit totdeauna înpreună cu preotul bisericii cel întîi a purta de grijă la toate cele trebuincioase bisericii, adecă : să nu lipsască nimica din vase, din vesminte, din cărți, să fie totdeauna prescurile și vinul gata pentru sfînta Liturghie, să nu fie ferestrile sau ușile stricate, cu un cuvînt zicînd : să fie ca o slugă credincioasă din partea poporănilor în casa lui Dumnezeu.

II. Acești sameși vor priimi dela Consistorie, sau dela protopopul ținutului, cîte trei condice la fieștecare biserică. 1: pentru a să însămna întrînsa odoarele, podoabele, veșmintele și toată averea bisericii mișcătoare și nemișcătoare, și această carte, după ce să va iscăli și să va întări cu pecetea Arhiereului eparhiei, să se păzască pururea înpreună cu alte odoară a biserici, și cînd să vor schimba sameșii, după această Carte să priimească unul dela altul samă, cum și la vre o cercetare această carte să fie temelie, pentrucă întrînsa să vor scrie și lucrurile cele ce să vor adaoga din an în an. In a doua carte să va scrie venitul și în a treia carte cheltuiala bisericii. După aceste doao cărți va fi în-

datorit sameşul înpreună cu preotul a da samă pe fieştecare an la întîea zi Ianuarie protopopului de ţinut, şi protopopul priimind toate sămile dela bisericile cele încredinţate lui, le va trimite la Arhiereul eparhiei, la Februarie întîiu.

III. Şi spre adaogirea venitului bisericilor, hotărăm ca de acum înainte vînzarea lumănărilor să fie a bisericii nemişcat şi doao cutii: una a bisericii şi alta a săracilor, iar alte cutii să lipsască. Drept aceea în fieştecare biserică să fie doao lădiţe, una pentru banii bisericii, şi alta pentru banii săracilor, amăndoao cu cheia sameşului şi cu pecetea preotului, unde să vor păzi banii bisericeşti şi banii săracilor, şi din sama bisericii, nici sameşul fără de preot, nici preotul făr de sameş şi fărde epitrop nu vor putea face nici o cheltueală, însă şi amîndoi mai mare cheltueală de cît a cumpăra lumănări şi unt de lemn, a plăti prescurile şi vinul pentru sfînta Liturghie, şi alte mărunţişuri, măcar că şi acestea toate sînt datori a le însămna în cartea cheltuelilor, iară de să va întîmpla vre o trebuinţă de a face vre o deosăbită şi mai mare cheltueală, sînt datori a arăta protopopului, şi protopopul cercetînd, de cu bună samă este trebuinţă de acea cheltueală, va da voe. Iară din banii săracilor nici o cheltueală să nu să facă, ci păzindu-i pănă la sfârşitul anului, să aibă a-i trimite la protopop, iară protopopul la logofeţia scaunului arhieresc cu obicinuita arătare va trimite acel ajutoriu.

IV. Va avea datorie sameşul înpreună cu preotul, ca cerşetoriii calici, atît cei cu cărţi, cît şi cei fără de cărţi, să nu umble prin biserici supărînd norodul şi înpiedicînd evlavia şi rugăciunile, ci să şadă numai la uşa bisericei, pentrucă acolo mai cu lesnire vor primi milostenie de la cei ce să vor îndura, şi fără de nici o supărare.

V. Măcar că obiceiu a îngropa morţii lîngă biserici în oraşe şi sate este stricătoare sănătăţii oamenilor, care nădăjduim că cu ajutoriul lui Dumnezeu şi după înţălepciunea celor mai mari ocîrmuitori Politiei, cu vremea să va pune la o mai bună rînduială îngroparea morţilor, iară pînă să va metaherisi îngroparea celor răposaţi pela biserici, să aibă preoţi şi starostii purtare de grijă, ca gropile pentru morţi să se sape nu mai puţin decît un stînjin

adîncime în pămînt, căci fiind trupurile moarte în faţa pămîntului din putrezeniea lor să strică văzduhul şi pricinueşte feliuri de boale, care scurtează şi viaţa oamenilor.

VI. Spre a să înplini toate aceste de mai sus ponturi, vor avea datorie blagocinii fieşte care în partea sa a pune la cale, şi a înştiinţa pe protopopul ţinutului, apoi protopopul priimind înştiinţarea dela toţi blagocinii, va trimite report cătră Arhiereul eparhiei, cum că s-au pus în lucrare această bună orînduială. Şi să aibă a cerceta blagocinii de să urmează întocma după aşăzare şi carii să vor afla neascultători şi înprotivitori, să arăte cătră protopopul, şi nesupuindu-să nici protopopului, să aibă a-l trimite cu report la Arhiereul eparhiei.

S-au dat în Iaşi din Mitropolia Moldaviei, unde este Scaunul Nostru. La anul 1809 Februarie . . . zile".

(*dosar de obşte nr. 5/1814, fila 41.* Dar asemenea cărţi au fost folosite şi mai tîrziu, numai în Basarabia, după răpirea ei, dovadă este un alt exemplar, care „s-au dat lui Sămion Vrabie din sat Drăguşeni, ţin. Crheiului, anul 1814 Martie 2. Proto i Cavaler Petr Cunlţchi" — în *dosar de obşte, nr. 1/1814, fila 281*).

O bună învăţătură împotriva beţiei

Gherasim cu mila lui Dumnezeu Episcop Romanului.

„Datoriea arhiereştii mele păstorii, care cu Dumnezeeştile judecăţi mi s'au încredinţat şi sfintele Scripturi cele nouă şi vechi îmi poruncesc să nu tac, şi de aşi tăcea, m-aşi asemăna cu cel ce au ascuns talantul Domnului său, de care lucru temîndu-mă, nu voiu înceta, ajutîndu-mi prea puternicul Dumnezeu, de a vă sfătui şi a vă îndemna pre cucerniciile voastre, ca întru chiemarea voastră precum vi să cade să petreceţi. Pentru că sfîntul apostol Pavel porunceşte sfîntului Timotei aşa: Propovăduiaşte cuvîntul, stă asupră-le, cu vreame şi fără de vreame, mustră, ceartă-i, roagă-i cu toată răbdarea şi cu învăţătura. Încă iarăşi şi la prorocul Iezechiil scrie aşa: singur Domnul grăind cu prorocul său şi zicîndu-i: Fiiule al omului, strajă te-am dat pre tine casii lui Israil, ca să asculţi tu cuvîntul din gura mea şi să-i îngrozeşti pre ei despre mine, cînd voiu grăi eu celui fără de

leage : păcătosule, cu moarte vei muri, iară tu nu vei spune lui, nici îi vei zice ca să se întoarcă acel fără de leage din calea lui cea rea, adică să fie el viu ; deci păcătosul acela de va muri întru fără de legile sale, apoi sîngele lui din mîinele tale îl voiu cere, iară de vei spune celui fără de leage, şi el nu te-ar asculta şi nu s'ar întoarce din fără de legile sale, şi din calea sa cea rea, acel fără de leage, adecă întru fără de legile sale va muri, iară tu îţi vei izbăvi sufletul tău de pierzare, fiindcă ia-i spus. De aceste adevărate scripturi, şi eu temîndu-mă a tăcea, vă scriu aceste puţine sfătuiri acum de odată, până cînd ne va da mîna să vă scriem mai cu deadinsul învăţături şi îndemnări, vă ştiu prea bine, că multe lucruri sînt între voi având trebuinţă de îndreptare, şi cu multă osteneală şi silinţă credem că să vor îndrepta, iar de nu s'ar şi îndrepta unii, ei singuri vor da seamă fiindcă eu mi-am făcut datoriea de le-am spus, şi nevinovat sînt de pierzarea lor, după cum Domnul prin prorocul mă încredinţează. Iară ceea ce am a vă sfătui, aceasta este : Fiindcă aicea în ţară, foarte mare vătămare şi ne spusă pierzare de suflet pricinueaşte urîtă patima beţiei, ca o boală cumplită înrădăcinîndusă mai ales între partea preoţească : carea nu numai că strică şi pierde sufletul şi trupul, şi casa cu copiii îi pustieaşte, şi face de batjocura norodului, ci şi mare scandelă să face, nu numai la toată obştia creştinească şi la alte limbi streine, dar mai ales la jidovi vrăjmaşii lui Hristos şi numelui creştinesc : rîs şi bucurie. Pentru carea scandelă zice la evenghelie : „Că mai bine este unuia ca aceluia, să-şi spînzure de grumazi o piatră de moară şi să se arunce în mare, de cît să smintească pre aproapele său". Şi la aceasta iată că vă arăt, nu vre'o scornire din mintea omenească, ci luminate dovezi din scriptura cea veache şi din cea noao, cîte stricăciuni şi pierzări au pricinuit beţiea : că Noe înbatîndu-se s'au dezgolit în casa sa şi Ham fiul lui rîzind de el, s'au blestemat de tatăl său. Iar pre Lot, l-au adăpat cu vin featele lui şi el înbătîndu-se, li să facu lor bărbat, în loc de tată. Vezi rodurile beţiei cît sînt de cumplite ? Iară Domnul după aceea porunceaşte lui Aaron zicîndu-i : „Vin şi rachiu nu veţi bea, tu şi fii tăi cu tine, cînd vei mearge la cortul mărturiei, şi

când te vei apropiea la jărtvenic şi nu veţi muri păzind legea aceasta". Aiurea iarăşi zice: „Ne stîmpărat lucru este vinul, şi semeţă este beţia". Apoi sfătuind zice: „Nu fii beţiv, nici te întinde la sfaturi şi la bîrfeale; că tot beţivul va sărăci sufleteaşte şi trupeaşte. La cine este vaiu, la cine-i gîlceava, la cine-s judecăţi, la cine-i întristare şi întunecare în suflet, la cine zdrobiturile pănă la moarte în zădar, la cine sunt ochi vineţi şi umflaţi, au nu la cei ce să zăbovesc la băuturi? „Şi iarăşi sfătueaşte scriptura: „Nu vă înbătaţi de vin, ci vorbiţi cu oameni drepţi şi cucernici; că de te vei da la păhar, apoi vei rămînea gol ca un pilug". Oh mare ruşine şi defăimare, păstoriul abatîndu-să, în loc să-şi înveţe oile la casa sa din sfintele cărţi, el eşind din beserică, să duce la cărcimă şi înbătîndu-să face ghiduşii mai multe de cît măscăricii. O milostive Doamne, pănă cînd vei răbda păgîneştele ocări. Pentru aceea dar şi eu spăimîntîndu-mă şi înfricoşindu-mă de o primejdie şi pierzare cumplită ca aceasta, şi jale fiindu-mi, îi tînguiesc pre însă beţii aceia preoţi, zicîndu-le cu prorocul Isaia: „Vai şi amar de cei ce să scoală dimineaţă şi aleargă să se îmbate, zăbovindu-se pănă tîrziu, că vinul îi va arde pre ei". Căci ca unii ca aceia au rătăcit din pricina beţiei, şi s'au sugrumat întru înbătarea cea multă. Şi cu alt proroc le zic, că „curvie, şi vin, şi îmbătare au priimit inima norodului mieu, iară nu darul, Darul sfîntului Duh". Drept aceea cu evanghelistul vă rog, să vă luaţi aminte ca nu cumva să se îngreoiaze inimele voastre cu înbuibarea şi cu beţiile şi fără veaste să vie preste voi zioa aceea, adecă a morţii. Iară cu apostolul vă îndemn „ca să umblaţi cu buna cuviinţă, ca fiii luminii, nu în ospeţe şi în beţii, ci să vă îmbrăcaţi în Domnul nostru Iis. Hrs. al căruia chip purtaţi, că sînteţi preoţia sfîntă, neam împărătesc, deci nu trebue să ocăriţi rînduiala dumnezeească, că ştiţi bine că Dumnezeu nu să ocărăşte". Din pricina beţiei rămîn feciorii cei de preoţi ne învăţaţi, şi mai proşti de cît ţăranii, căci că în sărbători nu-i silesc părinţii ca să cetească pe cărţi şi să se deprinze a înţelege scriptura, şi a vieţui cu cinste ca nişte fii de preoţi, ci lăsîndu-i pustii: pustii rămîn de toată rînduiala creştinească şi de învăţătură, carea acea învăţătură şi prostime mai mult în

Moldova noastră ca o lepră s'au lățit, în cît despre multe cinstite feațe, cum și despre alte țări simțim o mare defăimare: și măcar ce fealiu de școale și de învățături să se sîrguiască cineva a face feciorilor de preoți, ei tot trebue să urmeze părinților lor. Vița de va fi bună, și mlădițile vor aduce roadă dulce, iar rădăcina fiind pădureață și mlădițele vor rodi asemenea acrime de strepezit dinții. Și vedeți, noi zicem aicea, numai pentru sminteala ce să pricinuește ficiorului dela părintele său, iară sfîntul apostol poruncește pentru ori carele din creștini zicînd: „Iată acum am scris voao, să nu vă amestecați". Auzi cum poruncește apostolul, să nu vă amestecați, zice: de va fi vreun frate, adecă: orice creștin, ori curvariu, ori lacom, ori ocărîtoriu, ori bețiv, ori răpitoriu, cu acesta nici să mîncați împreană la o masă. Iată porunca apostolului hotărîtă este, vedeți toți, că poruncește ca nici să mîncăm la o masă cu bețivul, iară bietul fiiu, a bietului preot bețiv, nu numai mîncînd, ci și petrecînd cu dînsul împreună, de unde va putea ticălosul ca să fie ceva mai bun, ci numai trebue să-i urmeaze la aceasta judecata cea groznică a apostolului, care cu hotărîre zice, „că nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici ocărîtorii, nici răpitorii, înpărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni". Ia seama dar că numai una de aceste ce să zic de apostolul, de o va avea omul, hotărîtă judecată îi face, că împărăția lui Dumnezeu, de nu să va pocăi, nu va moșteni. Și iarăș mai poruncește zicînd: să nu vă înbătați de vin, întru care este ne stîmpărare, ci vă umpleți de Duhul: și iată că ești plin de Duhul. Cînd ai eșit din sfînta beserică dela dumnezeiască slujbă, atuncea mergînd la casa ta, îți fă datoriea cu toată odihna acasă, cu cale ce ai dela Dumnezeu mîncare și cu băutură măsurată te liniștește întru cetaniea scripturii, și așa vei avea mare mîngîiare sufletească, și nădeajde de mîntuire, și ajutoriu din sfintele și înfricoșatele ale lui Hristos taine, ce le-ai priimit, iară nu osîndă și nici ți să va zice acel înfricoșat cuvînt: „Iată să lasă casa ta pustie".

Deci acum cît ne-au fost prin putință, și cu ajutoriul lui Dumnezeu, v'am pus înainte aceste sfătuiri și îndemnări duhovnicește, din sfintele scripturi, ca să vă puneți la rînduială, și să

faceți părăsîre de acele năravuri pierzătoare de suflet și de viață, iară cînd scrisoarea aceasta și sfătuirea nu va putea să vă folosească și să vă îndrepteaze, apoi bine să știți, că avem și toiag pentru cei ne supuși și ne ascultători. Ia-ți seamă, o preote, ce lucrezi, că te-ai învrednicit a lucra, un lucru atita de mare, cît nici îngerii nu s'au învrednicit să-l lucreaze, adecă a sluji sfînta Liturghie. Indestul că de vin, de rachiu, nimenea nu te oprește, însă în casa ta, cu rînduiala cea cuviincioasă, precum urmează și toți cei ce s'au obișnuit a întrebuința, mîncările și băuturile cu rânduială cinstită. Iar la cărcimă, afară de călătorie depărtată, de vei mearge la băutură, vei fi socotit, ca cel ce pre fiiul lui Dumnezeu îl vinzi pe vin în cîrcimă, precum Iuda l-au vîndut pe bani la jidovi. Cum poți, cu ce inimă nemilostivă și ne temătoare de Dumnezeu, să-ți lași, mai ales în praznice mari, casa cu copiii și cu soția pustie, și să te duci la cîrcimă mai ales primind pre Hristos: prin sfintele și de viață făcătoarele taine, datori fiind a le păzi mai mult de cît lumina ochiului.

Deci să primiți acum aceaste învățături cu dragoste, îndemnîndu-vă pre voi prorocul David: „Priimiți, zice: învățătura, ca nu cîndva să se mânie Domnul, și doar nu veți rătăci din calea cea dreaptă, cînd să va aprinde de grab mînia lui". Și dacă aceste sfătuiri ci să dau voao de la noi, le veți priimi cu dragoste, și le veți împlini cu oserdie din inimă, mila lui Dumnezeu, veți cîștiga, și a noastră blagoslovenie să va odihni spre voi, iară de s'ar afla cineva neascultătoriu și împrotrivnic, și de nu s'ar îndrepta, ci ar cîrti, aflînd precini de păcate, unul ca acela singur va vedea ce feliu de judecată va lua, ca un pierzătoriu de sufletul său și smintitoriu norodului".

Anul 1803 Iunie 7.

Gherasim Episcop Romanului.

(*dosar de obște, nr. 5/1814, fila 63.* E tipărită des, semnătura în facsimil, fără pecete).

Diferite cărți vechi de hirotonie, mutare și de duhovnicie.

Am mai publicat cîteva gramate dela diferiți vlădici și din ani deosebiți, unele în întregime, altele prescurtate[1]. *Cum din asemeni cărți aflăm, cîteodată, informațiuni prețioase pentru istoria noastră bisericească, dăm loc aici și altor cîteva gramate*[2].

1. *Ioachim*

cu mila lui Dumnezeu Mitropolit Proilav, Tomarovului, Otinului și a toată Basarabiei și Ocrainei.

a. *de hirotonie :*

„Prin darul și puterea Prea sfăntului și sfărșăturilor începător Duh, ce s-au dat smereniei noastre dela prea înaltul Arhereu Domnul nostru Iisus Hristos, iată au venit înaintea noastră acest temător de Dumnezeu bărbat, numele lui *Ioan*, și cu multă plecăciune și smerenie au cerșut dela noi darul preoției. Deci noi după datorie cercăndu-l și după dumnezăiasca pravilă ispovăduindu-l, după mărturisărea sa pe cât au arătat la taina ispovedaniei cătră părintele său cel duhovnicesc, l-au arătat și l-au încredințat noao a fi vrednic de darul preoției, și cu punerea și chemarea Prea sfăntului și de viață făcatoriului Duh, s-au hirotonit întăi cețet, ipodieacon, dieacon și apoi preot desăvărșit, aici în satul Romancăuți în bisărica unde să cinstește hramul Săborului îngeresc. Și i s-au dat voe a sluji toate căte să cuvin preoției lui, orănduindu-l și cu popor, la satul din *ținutul Otinului*, anume *Brănzeni*, la biserica unde să prăznuește hramul prep. Paraschevei.

Drept aceea datu-s-au dela noi această carte a prea sfăntei noastre mitropolii, cu pecete sfăntei mitropolii și cu iscălitura

---

[1]. *„Arhivele Basarabiei"*, anul V (1933) nr. 3, pag. 214—223.

[2]. Aflate în *Arhiva Consiliului Eparhial*—Chișinău, *dosar de obște, nr. 5/1814 în 193 file.*

noastră întărită, ca toți să-l aibă la cinste ca pe un vas al sfântei Biserici și dumnezăiască slugă.

Amin".

1775 Iuli 27.

[pecetea]

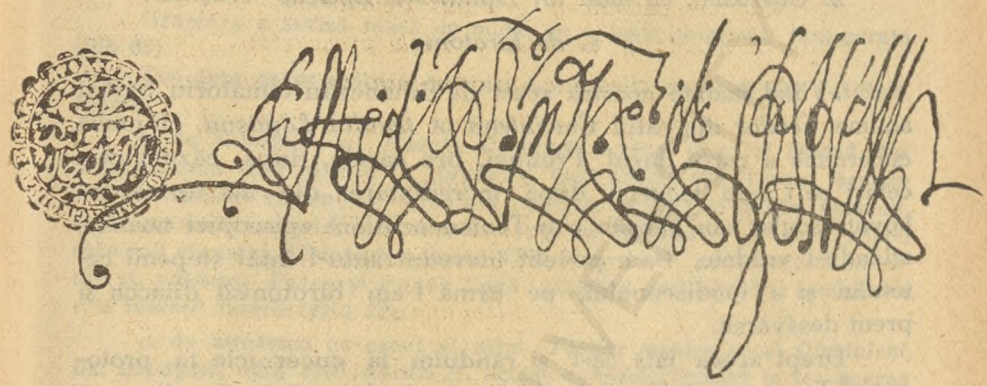

Cartea aceasta e o filă obișnuită de hârtie, scrisă în întregime în l. românească, iar pecetea e de fum, crestată pe margeni ca o rozetă; pe un rînd mărginal se citește textul în l. greacă „Mitropolitul local al Proilaviei Ioachim 1774 †" iar în centrul peceții e un text turcesc (*fila 34*).

Tot dela vlădica Ioachim, în acelaș dosar mai sunt și aceste gramate:

b. pentru darul duhovniciei, dat acestui „chiar popa *Ioan ot Brănzeni*", la 1777 Iulie 24, exact cu același text românesc ca și gramata vlădicăi Dositei de Rădăuți și Hotin, scrisă cu 3 ani mai nainte [1]; e subscrisă de Ioachim, fără pecete (*fila 35*);

c. o gramată scrisă tot în l. română, pe aceeaș hîrtie, cu pecete și semnătură identică, despre hirotonia, săvîrșită în biserica cu hramul sf. Ingeri din satul *Elinoe*, asupra lui *Vasile*, numit preot în parohia *Cruhlec, ținutul Otinului*, unde-i bis. sf. Gheorghe, la data de 8 Iunie 1777 (*fila 165*);

d. acest preot *Vasile* „după ce însă au cercat puțină oareșcare vreme, neputând suferi obiceiurile părților acelor,.." a obținut carte de blagoslovenie de a pleca din eparhie la 1778 Ianuarie 15 (*fila 166*);

e. încă o gramată mai este alci tot a mitropolitului Ioachim, dela 1777, Iunie 1, pentru hirotonia unui alt candidat *Gheorghe*, săvîrșită în bis. sf. Nicolae din satul *Orodiște*, preotul fiind numit la parohia *Paladie, ținutul Otinului*, ce avea bis. cu hramul sf. Apostoli (*fila 169*).

---

1. *Arhivele Basarabiei*, anul V (1933) nr. 216, pag. 3.

Din aceste date, rezultă că mitropolitul Ioachim avea o titulară mai cuprinzătoare decît se cunoştea şi totodată că el apare pe scaunul acestei eparhii mai nainte de 1777, cum îl admiteam noi pînă acum [2].

* * *

2. *Gherasim, cu mila lui Dumnezeu Episcop Huşului.*

a. *de hirotonie:*

„Viind înainte noastră acest de Dumnezău temătoriu bărbat anume *Teodor* din satul *Ciuciulenii* ot *ţenutul Lăpuşnii*, cu multă cucernicie a cerut darul Preuţiei, pre carele, după căzuta cercetari ce i s-au făcut şi după încredinţarea din mărturiea duhovnicescului său părinte chir Teofan, eclisiarh episcopiei noastre, aflându-l vrednic, l-am povelit învrednicindu-l întăi stepenii ceteţului şi a ipodiaconului, pe urmă l-am hirotonisit diiacon şi preut desăvărşit.

Drept aceea iată că-l şi rănduim la cucernicie ta, protopoapi Tomo, ca să-l pui la bisărică să slujască toăti celi ce să cuvin preuţiei, [adecă toati tainile bisăriceşti cu mari privigheri şi luarea aminti], după hotărărea canoanilor; lăngă acesti să-l pui să înveţi proscomidie de rost, ecteniile de sară şi de dimineaţă cum şi toate tipicile Liturghiei şi a molitvenicului, iar mai vărtos să-s îndeletniciască în cetanii, adecă apostolul şi evangheliea săle cetească bini şi cu înţelegeri, ca să nu fie de scandelă norodului, să să siliască încă a deprindi cum să-ş poarti în biserică la vreme slujirii, la cădit şi la toati lucrurile cele bisăriceşti.

Deci dănd noi pe acest preut nou în sama învăţăturii molitvei tale, iată punem şi vadea, ca la toati acesti de sus arătati să aibă sălinţi a le învăţa deplin pănă-n trei luni de zile, şi învăţîndu-le bini toati aceste, precum îl şi cerem deplin dela cucernicie ta învăţat, viind la noi i să va da păucenii şi să va rănduí şi la popor. Iar neviind la vadeaoa arătată şi ni învăţînd acesti rănduiti, atunce nu numa că nu i să va da păucenii şi

---

[2]. N. Iorga, *Istoria Bisericii Romîne*, II — Lista mitropoliţilor, pag. 360; cf. Fraţiman Şt., *Mitropolia Proilaviei*, pag. 300 sq., care nu cunoaşte nici aceste gramate.

popor, dar şi de toati cele preuţăşti oprit va fi şi artos, nefiind vrednic a mai sluji mai mult".

Gherasim episcop Huşului 1797 Iulii 5

Gramata e scrisă toată de mină, pe o foaie obişnuită; fără pecete (*fila 65*)

Tot dela acest vlădică de Huşi mai sunt în dosar şi alte gramate, anume:

b. de hirotonia lui *Enache Coşciug* ca preot în satul *Dubnă, ţin. Sorocăi*, dela 1802 Martie 11, duhovnic fiind acelaş chir Teofan ieromonah eclisiarh al episcopiei; gramată tipărită, cu textul deplin, obişnuit, ca la gramatele mari [1], pecetea de fum cu inscripţia „Pecete sfintei episcopii Huşului, Ghirasim episcop 1796 Iunie în 7" iar în mijloc chipurile sf. apostoli Petru şi Pavel, lingă clădirea unei biserici; semnătura e în faximil tipărit (*fila 32*);

c. de hirotonia ca preot al altui *Teodor* pentru satul *Ciuciuleni, ţin. Lăpuşnii*, dela 1797 Aprilie 27, acelaş duhovnic, tipărită la fel, aceeaş pecete, semnătura în facsimil (*fila 67*);

d. de încredinţare că un oarecare *Ioan* a fost hirotonisit preot pe sama satului *Rughii, ţin. Sorocăi* de către „frăţie sa chir Veniamin episcopul de Roman în vreme ce au fost episcop la Huşi"; gramata scrisă de mină, poartă data de 1797 Mart 29. cu text restrins, şi aceeaş pecete de fum, semnătura de mină (*fila 90*);

e. carte de duhovnicie pentru acest „chir *popa Ioan*" din *Rughii*, tipărită, dela 1797, Iunie 2, pecetea la fel şi semnătura tot facsmil, iar textul gramatei e cunoscut [2] (*fila 88*). După 2 ani, deci la 1799 Septembrie 28, acest preot este mutat de chiriarh dela Rughii la satul Gîrbova din pricină „că creştinii, carii au fos lăcuitori pe moşiea ce să numeşte Rughi din vale s-au ridicat cu toţii de acolo şi s-au împrăştiet.." (*fila 92*); şi tot acelaş preot *Ioan*, ce slujia în 1808 Septembie 23 la *Gîrbova ţin. Sorocăi*, „dar nemulţămindu-să a mai petrece acolo", a fost mutat la satul *Codrenii*, acelaş ţinut; carte scrisă de mină, cu semnătura originală, fără pecete (*fila 91*).

f. în fine, între alte acte mai găsim o carte dela vlădica Gherasim, dar de pe cînd era episcop al Romanului, datată cu 1809 Septembi de permutarea preotului *Ioan* din parohia Prodăneşti, ţinutul *Covurlui*, în eparhia Huşului (*dosar de obşte nr. 4/1814 fila 165*).

* * *

[1]. *Arhivele Basarabiei*, ibidem pag. 217, nr. 5.
[2]. *Ibidem*, pag. 219, nr. 6.

3. Iacov, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Moldaviei.

a. Carte de permutare în altă parohie.

„Arătătoriul aceștie anume preutul *Costandin*, carele păr acum s-au aflat slujitori la biserica din satu *Tăurelile* din ținutul *Eșului*, și nemulțămindu-să acolo, viind înainte noastră și au ceru(t) ca să-i dăm voi și blagoslovenie să-s mute la biserica din satu *Pănășeștii*, ținutu Eșului, unde fiind primit de către sătenii poporăni de acolo și de către stăpânul satului, după cum ni-am încredințat din carte protopopului, i s-au dat voea ca mutându-se să slujască toate cele ce să cuvin preuției, însă numai la biserica din numitul sat Pănășeștii, iar de să va muta la alt popor fără știre și blagoslovenie noastră, să fie oprit de toată slujba preuției.

Deci și voi poporăni pe numitul preut Costandin să-l aveți la cinste și dragoste, dându-i ascultari și supunere ca unui duhovnicesc părinte al vostru și fiind că preutul să află slujitori pentru sufletile voastre zioa și noapte, să aveți a-i da cuviinciosul agiutori ventru hrana vieții sale și da tot că (sic) satul căte doi zile clacă pe tot anul, în cătă vreme să va afla slujitori acolo".

1802 Mart 24.

Iacov mitropolit Moldavii.

Cartea scrisă de mînă, fără pecete (*fila 78*).

b. O altă identică carte de permutare vine tot dela Iacov mai naînte, la 1801, Aprll 20 pentru preutul *Pavel* de a trece la satul *Vadul lui Vodă, ținut Orheiului (fila 2)*.

In acest dosar mai sunt și alte gramate dela mitropolitul Iacov:

c. *de hirotonie:* pentru preotul *Pavel Marcischi* la satul *Răsăpeni, ținutul Iași*, ocol Turii, din 1797 Mai 25 (*fila 4*);

d. pentru *Dimitrie Dascal* ca preot în satul *Ezerenii, ținutul Eșului*, unde să prăznuești sf. Ierarh Nicolai, la 1794 Avgust 11 (*fila 121*);

e. pentru *Daniil*, hirotonisit pe sama bisericii din satul *Beșenii, ținutul Orheiului*, la 1798 Mai 25 (*fila 129*);

f. și pentru preotul *Vasilie*, hirotonist „de fericitul întru pomenire Mitropolit Gavriil la let 1770 Iulie 23" pentru satul *Măncel, ținutul Sucevii*; gramata e dată la 1793, Avgust 13 (*fila 186*). Toate aceste 4 gramate au cuprinsul identic, tipărit, semnătura în faximil, cu aceeaș pecete ca și în gramata acelulaș mitropolit, publicată mai nainte.[1]

[1] în *Arhivele Basarabiei*, ibidem, pag. 217.

g. *cărți de duhovnicie*: preotului *Ioan* (din *Jora de sus, ținut. Orheiului)*, dată la 1793 Iunii 4 *(fila 111)*;

h. și preotului *Sofronie* (din *Cuhorești de jos, ținut. Sorocii)*, dată la 1783 Iunii 14 *(fila 153)*; aceste 2 cărți sunt identice cu o altă carte a mitropolitului Iacov, publicată mai nainte.[1]

i. și, în fine, în alt dosar întîlnim o carte tot dela acest mitropolit dela 1802 Septembrie 4 pentru așezarea preotului *Teodor Cocu*, care venea din raiaua Benderului, la satul *Slobozia Doamnei, ținut. Orheiului (dosar de obște, nr. 4/1814, fila 92)*.

* * *

4. *Gramate de hirotonie în l. greacă.*

In amintitul dosar sunt și 6 gramate de preoție, scrise în întregime în l. greacă, cu text redus, și emanînd toate dela un alt „mitropolit al Proilaviei, Tomarovului, Hotinului și a toată Basarabia și Ucrainei", anume dela *Chiril*, care semnează propriu. De observat, că numai pe o gramată el își înșiră titulatura complectă sus, și numai pe aceasta a și aplicat pecetea sa de fum, rotundă, cu margine crestată că o rozetă, ca și a predecesorului Ioachim și de aceeaș mărime, citind pe margeni textul în l. greacă: „mitropolitul local al Proilaviei Kiril 1782†" iar în mijloc tot cu text în l. turcă. Și mai observăm că acest mitropolit Chiril apare pe scaunul său înnainte de cum îl cunoșteam noi[2].

Anume: a. pentru hirotonia în preot a unui *Pavel*, la 1784 August 1.

In text nu se arată satul, nici ținutul unde s-a săvîrșit hirotonia, ca la Ioachim, și nici pentru care anume porohie. Insă pe verso acestei gramate e scrisă de mînă această însemnare „Popa Pavel *Rujavniță*. Să să știi când m-am preutit eu preutu Pavel în anul 1784 Iulii 17, la sfănta mare mucenița Marena, într-o zi de Miercuri în Otaci Hotin, în bisărică un(d)e să cin(stește) și să prăznuești hramul prestăvire sfăntului Ioan Bogoslov" *(fila 50)*;

b. pentru hirotonia în preot a unui *Dimitrie*, la 1793 Iulie 20 *(fila 43)*;

---

[1] *Ibidem*, pag. 219.

[2] N. Iorga, *Istoria Bisericii Romîne*, II, Lista mitropoliților — pag. 360, unde e amintit numai dela 1788. Nici St. Frațiman, în *Mitropolia Proilaviei*, pag. 315 sq. nu cunoaște aceste gramate.

c. pentru hirotonia în preot a lui *Constantin*, la 1793 Iulie 29 *(fila 77)*;

d. pentru hirotonia în preot a altuia *Ioan*, la 1793 August 5 *(fila 139)*;

e. pentru hirotonia în preot a unui *Gavriil*, la 1794 August 20 *(fila 47)*;

f. pentru hirotonia în preot a altui *Teodor*, la 1801 Iunie 17 *(fila 188)*;

g. iar în alt dosar — *de obşte nr. 4/1814* — mai găsim alte trei gramate în l. greacă şi anume: dela arhiepiscopul *Partenie al Hotinului*, din 1801 Iunie 21, de hirotonia ca diacon a lui *Petru Cămîrzan* la satul *Rosoşani* biserica sf. Treime, din raiaua Hotinului *(fila 48)*;

h. dela *mitropolitul Proilaviei Partenie*, din 1799, pentru hirotonia preotului *Teodor Cocu*, cel de mai sus, la satul *Hermocliu* din raiaua Benderului *(fila 91)*;

şi, în fine, i. dela *Neofit mitropolitul Proilaviei* din 1804 Aprilie 24, pentru hirotonia ca preot a lui *Fotie Rodion*, trimis la satul *Idjcurda*, ţinutul Chiliei *(fila 192)*.

* * *

5. Inochentie cu mila lui Dumnezău episcop Huşului.

a. *de hirotonie.*

„Prin darul şi puterea a Prea sfăntului şi de viaţă făcătoriului Duhu, ce s-au dat smereniei noastre dela marele Arhiereu, Domnul nostru Is. Hs., iată veni înainte smerenii noastre acestu temător de Dumnezău bărbat anumi *Sofronie*, cu multă cucernicie cerşind la noi darul Preoţiei, de care noi cercetăndu-l şi prin sfănta pravilă ispitindu-l, au doară este vrednic, şi prin mărturie ce s-au adus dela părintele său cel duhovnicesc, l-am aflat vrednic, şi întăi l-am făcut citeţ, ipodiiacon şi diiacon, pre urmă şi preot desăvărşit, şi i s-au dat putere cu chemarea prea sfăntului şi de viaţă făcătoriului Duhu şi prin punerea măinelor smerenii noastre, ca să slujască toate cele ce să cuvin preoţii sale, adică a cununa, a boteza, a sluji sfăntă Leturghie şi sfăntul Maslu şi alte ce să cuvin preoţii sale.

Deci *oriunde s-ar tămpla a mergi*, să-l aveți la cinste și la dragoste, ca pe un vas ales a sfinte(i) biserici și slujitor lui Hristos. Și i s-au dat dela noi această carte cu pecete sfintei episcopii pecetluită și de mâna noastră iscălită, ca să-i fie de încredințare aceasta".

1767 Mai 19.

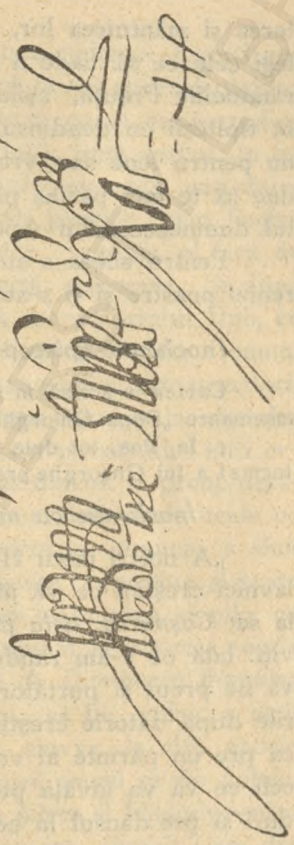

Gramata aceasta e scrisă toată de mînă, avînd prima literă P, înflorată cu două ramuri suprapuse; semnătura proprie, pecetea de fum cu textul pe margine „Pecete sfintei și dumnezeeștii eparhii Hușului", și în mijloc avînd icoana sf. apostoli Petru și Pavel, ce duc pe mîini o biserică.

Pe verso gramatei citim nota „Adeverență preotului Sofronie din Cuhurești de gios, ținutul Sorocăi" (*fila 154*).

b. Tot dela acest vlădică găsim aici și o *carte de duhovnicie*; o dăm și pe aceasta în întregime, ea avînd o altă redactare decît cele publicate mai nainte. [1]

Inochentie cu mila lui Dumnezău episcop Huşului.

„Smerenie noastră dă ție cucernicului întru prezviteri, molitfa ta chir popa *Gheorghii*, slujba duhovniciei părintești, de care lucruri să cade să priimești gândurile și faptele de tot feliul de patimi ale celor ce vor vini către tine la ispovedanie, și să tocmești pocăianie a bogatelor păcate, cărue după cum îi va fi pu-

[1] *Arhivele Basarabiei*, ibidem, pag. 216, 219.

terea și mântuirea lor, să legi cele ce să cade a lega și să dezlegi cele ce să cade a dezlega. Iar pre cei ce vei trimite către rânduelile Preuții, așijderea ești datoriu de faptele lor de toate să ispitești cu deadinsul cum poronceșți apostolească Pravilă, ca nu pentru lene sau vre o răpire, ceva înșălându-te însuți pre tine să te faci părtaș păcatelor străine, cum am zis după cuvântul dumnezeescului Apostol.

Pentru aceea s-au făcut această carte poroncitoare a smereniei noastre și ți s-au dat să fie de tărie".

1781 Iuni 1.

Inochentie episcop Huşului.

Cartea e scrisă în întregime de mînă, pecete n-are. Pe verso e o însemnare „Popa Ghiorghie ot *Coşmirca*" (*fila 170*).

c. In fine, tot dela acest vlădică mai găsim *cartea de numirea* tocmai a lui Gheorghe preot la Coşmirca, cu acest cuprins:

Inochentie cu mila lui Dumnezeu episcop Huşului.

„A noștri întru Hristos fii suf(letești) dum(nevoastră) pravoslavnici creștini ce vă aflați lăcuitori în eparhie smerenii noastre la sat *Coșmirca, dela ținutu Sorocăi*, să fiți sănătoși și blagosloviți. Iată că v-am rânduit pe molitfa sa preutul *Gheorghie* ca să vă fie preut și purtătoriu de griji peutru cele sufletești, pre carile după datorie creștinească să-l aveți la cinste și la dragoste ca pre un părinte al vostru, dându-i și căzuta ascultare la toati celi ce vă va învăța pentru folosul sufletelor voastre, agiutorindu-l și pre dânsul la cele ce va ave trebuință, aceasta".

1779 April 15

Inochentie episcop Huşului.

Fără pecete, scrisă toată de mînă (*fila 171*)

* * *

6. Meletie cu mila lui Dumnezeu episcop Huşului

a. de hirotonie.

„Fericitul Pavel marele Apostol al Domnului, în poslaniile ce scrie către ucenicii săi Tit și Timotei episcopul Efesului, arată cum să fie cercetați și cercați, cei ce vor să între în rîndueala preoțească, poruncind, ca fiește cum și fără de bună încredințare de

mărturie a vieții lor, să nu să hirotonisească nimene. Acestii porunci si smereniea noastră urmînd, și viind la noi cucernicul diiac *Vasilie*, sin dascal Toader [Baracul], poftind ca să se învrednicească acestui prea înalt dar preoțesc. Intîi l-am cercat în tot chipul de vredniciea lui, rînduindu-l la duhovniceasca cercetare, apoi după mărturisirea duhovnicescului său părinte chiar Teofan arhimandrit, duhovnicul episcopiei noastre, vrednic și fără de prihană aflîndu-să, l-am primit spre această chiemare. Și după darul și puterea prea sfîntului și de viață începătoriului Duh, ce s-au dat smereniei noastre dela prea înaltul Arhiereu Domnul nostru Iis. Hrs., prin sfinții săi ucenici și apostoli și prin următorii lor purtătorii de Dumnezeu Părinți, și după rînduеala sfintelor canoane l-am învrednicit de acest sfînt daru, povelindu-l întîi ceteț și ipodiacon, pre urmă l-am hirotonisit diacon și preot desăvîrșit, dîndu-i toată voea și blagosloveniea a sluji toate ceale ce să cuvin preoției, adecă, a boteza, a mirui, a cununa, a sluji sfîntul Maslu, a săvîrși sfînta și dumnezeeasca Liturghie și toate rînduealile și urmările ceale bisericești să le lucreze deplin ca un slujitoriu tainelor lu Dumnezeu. Însă numai la biserica unde să prăznuește hramu *Nașterii Născătoarii de Dumnezeu din târg Chișinău*, unde s-au rînduit de către noi, să fie volnic a sluji ceale preoțești. Incă și cînd îl va chiema cineva la altă enorie depe lîngă satul său, cu voea preotului aceii enorii să fie volnic. Iară de să va muta la alt poporu fără de știrea și blagosloveniea noastră, să fie oprit de toată slujba preoțească. Osebit i-am dat voe să și ispoveduiască, însă numai cînd să va tîmpla vre un creștin la boală și slăbiciune de moarte și nu va fi de față alt duhovnic, iară într-alt chip să nu fie volnic a ispovedui, pînă cînd va deprinde rînduеala precum să cade, și atuncea i să va da voe prin deosebită carte de duhovnicie.

Deci să cade numitul preot, după a noastră învățătoare poruncă și după datoriea lui, cu tot sufletul deapururea să se îndeletnicească la cetaniea dumnezeeștilor Scripturi, și acestea nu într'alt chip să se înțeleagă, ci după cum luminătorii Bisericii, sfinții și purtătorii de Dumnezeu părinți le-au tîlcuit cu mare unire. Și după porunca Apostolului să fie treaz, cu întreagă în-

țelepciune, cu bună cucernicie, cinstită, iubitoriu de streini, învățătoriu, nebețiv, blînd, negîlcevitoriu, neînșălătoriu, nezavistnic, neiubitoriu de argint, bine ocîrmuind casa lui, avînd pre copiii săi supt ascultare cu toată curățiea și feriți de orice spurcăciuni și vrăji băbești, după porunca acelueaș Apostol cătră Timotei. Iară mai ales, pre poporenii ce-i sînt încredințați lui, să-i învețe buna credință, poruncile lui Dumnezeu, și toate celelalte creștinești bune fapte.

Deci toți să-l aveți la dragoste, cinstindu-l cu pre un vas ales al sfintei Bisearici, și slujitoriu celor sfinte, căruea pentru încredințare i s-au dat la mînă această arhierească carte de noi iscălită și cu pecetea sfintei Episcopii pecetluită".

1811 Sept. 21

[pecetea]

Meletie episcop Huşului

Gramată imprimată pe hîrtie format mare, și complectată cu numele celui hirotonisit, al duhovnicului și al satului; semnătura de jos e proprie; iar pecetea e deschisă mai sus, avînd schimbată data suirii lui Meletie pe tronul episcopal, 1803 Mart. 28 (*fila 141*);

b. în dosar mai e o carte a episcopului Meletie din 1804 Iunie 26 în care citim că „preutul *Vasăli* din satu *Coșmirca din ținutu Sorocăi*, viind înaintea noastră și arătându-ne păucenie și carte de slobozenie ce are dila presfinție sa Chiril Proilav [1]." a fost numit preot slujitor în Coșmirca, la biserica sf. Nicolai;

fără pecete și cu semnătura proprie pe o foaie mică de hîrtie (*fila 167*);

c. și *în dosarul de obște nr. 4/1814* se păstrează cîteva gramate semnate de acest vlădică, anume: de hirotonia dascalului *Sofronie* din satul *Șolcanii*, ținut. Sorocăi, ca diacon pe loc, în 1807 Martie 28; el fusese trimis pentru practica slujbelor la nacialnicul Serafim „ot Dobruşa", cu vadea de 3 luni, apoi urma să fie hirotonisit și preot (*fila 2*);

d. carte de primirea preotului *Petru Popovici*, „venit de piste Dunăre", în satul *Corulu*, ținut. Hotărnicenii, la 1810 Noembrie 28 (*fila 243*);

---

[1]. vezi mai sus, pag. 361, literile c. d. E vorba de acalaș preot, însă el a fost hirotonisit de Ioachim al Proilaviei nu de Chiril, deci e o eroare în cartea lui Meletie. Acest preot Vasile, hirotonisit la 1777, moare la 1814 Noembrie nelăsînd în urma sa „nici preoteasă, nici copii" (*fila 164*).

e. de hirotonisirea în preot a dacalului *Efstafie Fraţman* pentru satul *Cuhureştii de sus*, ţin. Sorocăi, şi e trimis pentru practică la tatăl său preotul Teodor „ot tam", la 1812 Ghenar 30 (*fila 136*);

f. tot de hirotonisirea în preot a dascalului *Lupul* din satul *Zărneşti*, ţin. Grecenii, la 1812 August 11, trimis pentru practica slujbelor la preotul Gavriil „ot tam" (*fila 189*);

g. cartea episcopului Meletie de hirotonisirea în preot a dascalului *Constantin* din satul *Vetrişoaea*, ţin. Codrului, la 1812 August 14, şi practica făcînd-o la preotul Gavriil din Hănăseni (*fila 9*);

şi în fine, i. de hirotonisirea în preot la 1812 August 16, a dascălului *Ioan* nin *Cazangic*, ţin. Codrului, pe loc, iar practica rituală s-o săvîrşiască la preotul Eftimie „ot tam" (*fila 7*).

* * *

7. *Leon cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop şi mitropolit a toată Moldova.*

a. *Carte de aşezarea unui diacon.*

„Prin darul şi puterea a prea sfîntului şi de viaţă începătoriului Duh, ce s-au dat smereniei noastre dela prea înaltul Arhiereu, Domnul nostru Iis. Hrs., viind înaintea noastră acest temătoriu de Dumnezeu bărbat, anume *Costandin*, prin cercetarea ce i s-au făcut, s-au aflat că iaste hirotonit după rînduiala canoanelor sfintei pravile diacon desăvărşit, de fericitul întru pomenire Patronul nostru Gavriil mitropolitul.

Pentru aceea iată şi de către noi i s-au dat voe şi blagosovenie a sluji toate ceale ce să cuvin diaconiei, însă numai la biserica din satul *Tăurele, dela ţinutul Eşului*, unde s-au rînduit de către noi, să fie volnic a sluji. Iară de să va muta aiurea fără ştirea şi blagoslovenia noastră, sau de nu să va purta cu rînduiala ce să cuvine după cinstea darului ce au priimit, să fie oprit şi argos de slujba diaconiei.

Deci toţi să-l aveţi la dragoste, cinstindu-l ca pre un vas ales al sfintei biserici şi slujitoriu celor sfinte. Căruia pentru încredinţare i s-au dat la mînă această arhierească carte de noi iscălită, şi cu pecetea sfintei mitropolii pecetluită".

Anul 1787 luna Noembrie 17.

Şi o notă de mînă adaugă „Iar hirotonit este din anul 1785 Ghenar 23, după ţidula ce au avut la mănă".

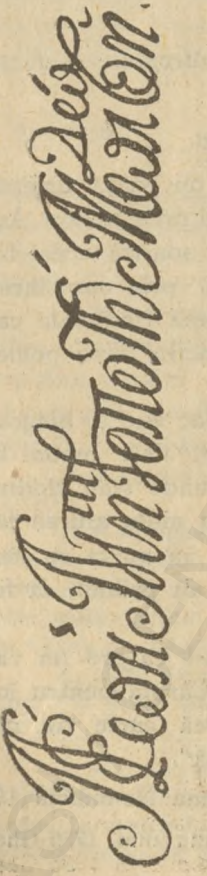

Cartea e imprimată, semnătura e în faximil, iar pecetea e de fum, în 8 colţuri, mărişoară cu textul „Pecetea Mitropoliei Moldaviei, Leon Mitropolit, 1876 Febr. 28", şi icoana sf. Gheorghe *(fila 76)*;

b. tot dela mitropolitul Leon găsim o gramată de recunoaşterea *hirotoniei* preotului *Ioan* pentru parohia *Jora de sus, ţinutul Orheiului*, săvîrşită de înaintaşul său şi acelaş patron Gavriil mitropolitul la 1784 Mart. 3, iar gramata e datată cu 1786 Iunie 23. Textul ei este exact ca cel semnat de Iacov, mitropolitul Moldovii la 1793 şi pe care l-am publicat [1]; numai pecetea e tot în formă octogonală *(fila 113)*;

c. şi, în fine, mai este o *carte de duhovnicie*, semnată de acest vlădică la 1786 Febr. 3 pentru „chir popa *Pavel Movila*" tipărită, cu semnătura în faximil, şi avînd conţinut cunoscut [2].

* * *

8. *Cu mila lui Dumnezeu, Veniamir episcop Huşului.*

a. *de hirotonie.*

„Prin darul şi puterea a Preasfîntului şi de vieaţă începătoriului Duh, ce s-au dat noao dela însuş Marele Arhiereu Domnul nostru Iis. Hrs. prin sfinţii şi sfinţiţii săi Apostoli şi a lor diadohi şi următori. Pre acest de Dumnezeu temătoriu bărbat, anume

[1]. *Arhivele Basarabiei*, ibidem, pag. 217.

[2]. *Ibidem*, pag. 219.

Teodor, după ce mai întîi cu tot deadinsul şi cu toată silinţa l-am cercetat şi prin vrednice mărturii, dar mai ales a duhovnicului său părinte ieremonah Teofan pentru dînsul ne-am încredinţat, după obiceiul şi cinul sfintei biserici a Răsăritului, prin blagosloveniea şi prin punerea mîinilor noastre, înpreună lucrînd acelaş de vieaţă făcătoriu şi a toate săvărşitoriu Sfînt Duh, l-am hirotonisit preot la hramul *Presfintei Născătoarei de Dumnezeu* din satul *Vadul Ţărăd la ţinutul Sorocăi*, şi i-am încredinţat lui putere a săvărşi cu sfintele Taine pe om în vieaţa creştinească cea duhovnicească: a boteza, a mirui cu sfîntul mir, a ispovedui, a săvîrşi dumnezeeasca litorghie, a cununa după voinţa bărbatului şi a muerii, şi a sluji sfîntul maslu asupra bolnavilor, iar asupra sănătoşilor nici de cum să nu îndrăznească a-l săvîrşi, şi toate urmările şi cinurile bisericeşti, după orînduealâ să le săvîrşească, cum să cuvine slugii lui Hrs. şi săvîrşitoriului tainelor dumnezeeşti. Deci să cade numitului preot, după a noastră poruncă şi după a lui datorie, cu tot sufletul, deapururea să se îndeletnicească cu cetaniea dumnezeeştilor Scripturi, şi aceste nu într-alt chip să le tîlcuească, ce după cum luminătorii bisericeşti, sfinţii şi purtătorii de Dumnezeu Părinţii noştri, păstorii şi ucenicii cu mare unire le-au tîlcuit. Şi după poronca Apostolului să fie treaz, cu întreagă înţălepciune, cu bună cucernicie, de cinste, iubitoriu de streini, învăţătoriu, nebeţiv, ne grabnic a bate, ne gîlcevitoriu, ne lacom la dobînzi, ce blînd, ne zavistnic, ne iubitoriu de argint, casa lui bine ocîrmuind, avînd copiii săi supt ascultare cu toată cinstea. De spurcatele basne băbeşti să se ferească, după poronca aceluiaş Apostol, care scrie către Timoteiu, de basne a să feri; iară mai ales să se înveţe buna credinţă şi să fie chip credincioşilor cu cuvîntul, cu traiul, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa, cu curăţeniea. Şi mai ales pre norodul, ce iaste încredinţat lui, să-l înveţe buna credinţă, poroncile lui Dumnezeu, şi toate cealelalte creştineşti bune fapte, în toate zilele, dar mai ales în zioa Duminecii, precum poronceaşte a şasale a toată lumea sobor la a noaosprăzece canon. Cei ce-ş vor arăta lui luare aminte după prăvilile sfinţilor Apostoli şi învăţătura purtătorilor de Dumnezeu Părinţi, iarăş după

ustavul sfintei Biserici a Răsăritului și după a noastră sfătuire și poroncă; iară pentru ceale mai grele greșale, la care n'a putea să agiungă cu știința sa a le da hotărîrea, să ne arate noao. Cum și dela biserica, la care s-au orînduit a sluji, aiurea fără blagosloveniea noastră nici decum să nu cuteze a să strămuta, după al triilea canon a soborului Antiohiei. Iară cînd preotul va începe să-ș petreacă vieața sa fără frică ori va face vreo faptă necuvioasă preoției: precum a să înbăta, ori fără orînduială a glumi, sau a prăda, sau a apuca cu nedreptate și alte asemenea acestora făcîndu-le cu vre un chip, ori purtîndu-se amintrelea fără cinste, sau de biserică ori pentru turma sa nepurtînd grije, să fie oprit de preoție, pînă cînd să va îndrepta, și va arăta traiul său fără prepus, și cu bună orînduială, precum să cuvine preoților. Iară de va face el ceva dintru acele ce opresc de darul preoției, să fie lipsit de preoție dintr-acel ceas ce va cădе întru acea faptă, măcar că aceasta nu o voim, nici nu o poftim, ce mai vărtos dorim să se silească el deapururea a să purta după vredniciea chiemării sale, și turma cea încredințată lui să o păstorească bine, pentru ca să căștige plata celor înțelepți și credincioși slujitori, din mîna celui ce dă fieștecăruia după faptele lui, și să nu să rușineze în zioa cea strașnică a cercetării stăpînului, ci să zică: „Doamne, iată eu și fiei mei", și să audă glasul cel dulce zicînd: „bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune, întră întru bucuriea Domnului tău".

Și pentru mai adevărată încredințare, cum că numitul Teodor în cinul preoțesc de noi s-au hirotonisit și s-au blagoslovit, datu-i-s-au această a noastră arhierească poucenie, cu mîna iscălită și cu pecetea întărită".

Iași. La anul dela zidirea lumii 7290, iară dela Nașterea lui Hristos 1793 luna Iuni 27.

(pecetea) *Veniamin episcop Hușului.*

Gramata aceasta e imprimată pe coală mare cu roșu și negru, semnătura e proprie, iar în pecetea de fum rotundă se citește „Pecete sfintei episcopii Hușului. Veniamin episcop 1792 Iunie 27" și având în mijloc pe sf. apostoli Petru și Pevel lîngă o biserică (*fila 191*);

b. o altă asemenea carte de hirotonie dela Veniamin este cea dată preotului *Onofrei*, trimis la biserica cu hramul „*Adormirea Născătoarei de Dumnezeu*" din satul *Vasâlcăul, ţin. Sorocăi*, tot la 1793 Iunie 28 (*fila 175*);

c. tot dela Veniamin al Huşului mai găsim o gramată, cu text mai prescurtat însă [1], de hirotonia preotului *Gheorghie* pentru satul *Hănăşenii din ţin. Codrului* la 1795, Martie 14; text tipărit, semnătura originală şi aceeaş pecete (*fila 145*);

d. în dosar mai găsim tot dela Veniamin, dar ca mitropolit al Moldovii, o carte de *transferorea preotului Daniil* din satul *Beşenii la Puţintei, ţin. Orheiului* „din pricină nemulţămirei celor trebuincioasă petrecerei sale acolo", dela 1805 Decembrie 2, toată scrisă de mină, semnată propriu, fără pecete, cu text cunoscut [2], (*fila 131*);

e. şi iarăş, o altă carte *de duhovnicie*, cu text obişnuit [3], dată lui „chir popa *Pavel ot Vadu lui Vodă, ţinutu Orheiului*", la 1804, Maiu 6, imprimată, semnătură proprie, fără ştampilă, şi într-un colţ e însemnat „Sofronie eclisiarh Mitropoliei. S-au trecut la condică" (*fila 5*);

f. şi, în fine, în cellalt *dosar de obşte nr. 4/1814* găsim încă o gramată a acestui mitropolit de hitoronia în diacon a unui *Vasile* din satul *Molovata*, ţin. Orheiului, la 1808 Februarie 20 (*fila 79*).

* * *

9. Cu mila lui Dumnezeu, smeritul mitropolit Gavriil, a sfintului indreptătoriului sinod cilen şi al aceluiaşi în Moldaviea, Valahiea şi Basarabia, exarh şi cavaler.

a) *de recunoaşterea la parohie a preotului.*

„Incredinţându-ne prin adevărate mărturii ce să află în scris la eclisiarhiea Mitropoliei Moldaviei, cum că arătătoriul aceştiea molitva sa preotul *Filip Bostan* s-au hirotonisit cu blagosloveniea preosfinţiei sale proin mitropolit Moldaviei, chir Veniamin, de preosfinţiea sa chir Teoclit Evhaitos, după hotărîrea sfintelor canoane a pravoslavnicii Biserici a Răsăritului, ceteţ, ipodiacon, diacon şi preot desăvîrşit, pentru biserica din satul *Ghetlova*, hramu sf. Paraschevii dela *cinutul Orheiului*, din eparhiea sfintei mitropolii, iară poucenie pentru aceasta nu ş-au luat, şi acumi au cerut ca să i să dea obicinuita endaltirie. Drept aceea, noi după mai sus arătata încredinţare, îl adeverim după lege preot

[1]. ca cel de mai sus, *pag. 366* nr. 5
[2]. *Arhivele Basarabiei*, ibidem, pag. 220.
[3]. *Ibidem*, pag. 219.

și slujitoriu celor sfinte. Și prin Darul și puterea Prea sfîntului și acelui de ceale sfințite săvîrșitoriu Duh, ce s-au dat noao dela începătoriul păstorilor și Mîntuitoriul nostru Iis. Hrs., prin sfinții săi ucenici și prin următorii lor, îi dăm voe și blagoslovenie a sluji aceale ce să cuvin preoției și a săvîrși sfintele taine, adecă: a boteza, a mirui, a sluji sfînta Liturghie, a ispovedui în vreame de nevoe, a cununa, și a sluji sfîntul maslu asupra celor bolnavi, precum și alte rînduieale bisericești ce să săvîrșesc de preot, a le săvîrși ca un slujitoriu al celor sfinte, însă numai la biserica din numitul sat, pentru carele s-au hirotonisit, și aiurea de va fi poftit cu învoirea preotului aceii enorii. Iară a să muta dela biserica pentru care s-au hirotonisit, fără știrea și blagosloveniea noastră, nici într-un chip nu îi dăm voe.

Deci să cade numitului preot, după a noastră învățătură și după datoriea sa întru acest chip a-și întocmi viața, ca să fie pildă cu faptele ceale bune tuturor, iară mai ales celor păstoriți de dînsul și pentru învățătura poporănilor săi prin cuvînt spre păzirea pravoslavnicii credință, a să îndeletnici de a pururea întru cetirea dumnezeeștilor scripturi, precum și după porunca Apostolului i să cade a fi învățătoriu, cu întreagă înțelepciune, cu bună cucernicie, cinstit, blînd, iubitoriu de streini, nebețiv, negîlcevitoriu, neînșelătoriu, nezavistnic, neiubitoriu de argint, bine orînduindu-și casa sa, avîndu-și fiii săi supt ascultare cu toată curățiea, ferindu-să ori de care spurcăciuni și vrăji băbești, după porunca aceluiași Apostol cătră Timotei. Pre poporănii săi, după cum mai sus am zis, să-i învețe buna credință și toate ceale creștinești bune fapte.

Deci, să priimiți pre numitul preot cu datornica cucernicie și dragoste, dîndu-i cuviincioasa ascultare și cinste ca unui slujitoriu celor sfinte și vas ales al sfintei biserici.

Cărueа pentru încredințare i s-au dat la mînă această arhierească carte, de noi iscălită și cu obicinuita pecete întărită".

Anul 1808 luna Octom. 28.

[pecetea]

Gramata accasta e imprimată, avînd prima literă a textului și chenarul cu roșu; jos nu mai are semnătură; iar pecetea e de fum, ovală

cu textul „Pecete a sfintei mitropolii Moldaviei", fără an, și în mijloc cu sf. Gheorghe în picioare (*fila 97*).

* * *

10. Carte de duhovnicie.

Cu mila lui Dumnezeu, [loc liber] *al stîntului îndreptătoriului Sinod cilen și al aceluiaș în Moldovalahia, Valahia și Basarabiea exarh și Cavaler* [și în rușește scris de mîna vicarului Dimitrie continuă]: *In absența preostînțitului mitropolit, exarh ș, cavaler Gavriil, smeritul Dimitrie, episcop de Bender și Achermani vicar al mitropoliei Moldovii,*

[și urmează textul acesta în l. romînă]

Măcar că fieștecare preot, cînd să învrednicește preoțeștii hirotonii, prin punerea mîinilor arhiereului cu chiemarea Darului prea sfîntului Duh, priimește puteare a săvîrși toate tainele ce să cuvin preoților, însă fiindcă într'aceste eparhii, pentru ne iscusința acelora care să hirotonisea preoți, taina spovedaniei nu să încredința la toți preoții a o săvîrși, afară de o mare nevoie și primeajdie de moarte, nefiind față duhovnicul cel orînduit, ci să alegea din preoții cei mai cu știință, și să orînduea duhovnici cu deosebită grammătă. Acest obiceiu, pînă cînd milostivul Dumnezeu va binevoi, ca întru aceste eparhii încredințate păstoriei noastre, să se hirotonisească preoți cu îndestulă știință a datoriei sale, sîntem siliți a-l urma și noi: a aleage și a orîndui duhovnici din preoții ce să află cu mai deosebită iscusință a slujbei și a științei datoriei preoțești, fiind această taină a ispovedaniei dintr'acele care cînd să slujaște, ceare dela slujitoriul ei învățătură, chibzuială și povățuire la ceale sufletești.

Drept aceea viind către noi acest preot anume *Dimitrie Corucodil* din eparhiea Mitropolii Mold(ovei), din cinutul *Iașului, dela satul Ezerenii,* dela biserica unde să prăznuește hramul sf. ierarh Nicolai, ca să-l orînduim duhovnic, după cercetarea și învățătura ce i s-au dat dela noi, cu puterea cea dată noao dela însuși Mîntuitoriul nostru Iis. Hrs. prin sființii și sfinții săi ucenici și apostoli și ai lor următori, l-am orînduit duhovnic ca să ispoveduiască din pravoslavnicii creștini, pre cei ce vor veni către dînsul, să tocmească cu iscusință pocăința lor, să dezleage

şi să leage greşalele lor, după învăţătura şi pravilele sfinţilor părinţi, iară pentru ceale mari greşale, la care nu să va pricepe a da hotărîre, să ne întrebe pre noi ne arătînd nici numele nici ipochimenul.

Pentru care ţi să cade ţie, cucernice între prezviteri, a priimi cu blîndeaţe şi cu faţă veaselă, pre cei ce vor veni către tine la ispovedanie, să nu te miri de mulţimea păcatelor, nici să te arăţi posomorît asupra lor, ci smerit şi liniştit, aducîndu-ţi aminte de cuvintele Mîntuitoriului care zice: veniţi către mine toţi cei osteniţi şi însărcinaţi, şi eu vă voiu odihni pre voi, şi iarăşi: Învăţaţi-vă dela mine că sînt blînd şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre. Şi tu dar cu duhul blîndeţelor să tocmeşti pocăinţa celor ce vor veni la ispovedanie, şi după căinţa ce vei cunoaşte pentru păcate şi zdrobirea inimii a fieşte căruea, să orînduieşti şi canonul, ca învăţătura ta şi canonul ce-l vei orîndui să fie ca un plastor spre a tămădui ranele păcatelor. Şi după aceasta te vei feri cu deadinsul, ca să nu îndrăzneşti nici într-un chip a vădi vre o greşală din ceale arătate la duhovnicie, că atuncea afară că nu mai poate să fie crezută arătarea ta, dar vei fi pedepsit straşnic după judecata bisericească şi politicească, ştiind şi aceasta că numai pînă cînd să află înaintea ta la ispovedanie cela ce să căeşte, ai voe pentru îndreptarea păcatelor lui, iară mai mult nu ai voe a mai gîndi de păcatele celui ce s-au ispoveduit Aşijderea vei şti că dezlegarea greşalelor nu să vinde cu bani, şi pentru aceasta de vei îndrăzni a cere bani dela ceiace vor veni să se ispovedească, vei lua osînda lui Simon Magul, carele au socotit că Darul lui Dumnezeu să poate vinde cu bani, de care faptă mila lui Dumnezeu să te ferească.

Şi pentru încredinţare că molitfa sa preotul Dumitru are blagoslovenie a ispovedui pre cei ce prin taina pocăinţii vor veni către dînsul, i s-au dat dela noi această grammată, cu iscălitura noastră şi pecetea întărită".

In Iaşi la leat 1812 luna Mart 19 zile [pecetea]

Această carte de duhovnicie e imprimată, fără semnătură jos, pecetea e cea ovală cunoscută a Mitropoliei, de fum (*fila 122*).

b) Tot dela exarhul Gavriil mai citim aici o *gramotă de duhovnicie* dată „cuviosului între ieromonahi *Macarie*, dela schitul *Tabîra, din ţinutu Orheiului* a eparhiei Mitropoliei, unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul Adormirii Prea sfintei Născătoarii de Dumnezeu", la Iaşi în 1808 Octombrie 18, cu aceeaş pecete de fum, jos nesemnată, ci avînd ca şi precedenta semnătura originală a exarhului la început (*fila 11*).

In fine, în acest dosar mai găsim şi aceste gramate dela alţi vlădici, dar cu text cunoscut :

a) dela episcopul Dositei „al Radauţului şi Hotinului", despre hirotonia lui *Ioan Costantinovici*, pentru satul *Comarău, ţin Hotinului* „unde să cinsteşte şi să prăznueaşte hramul Uspenie Preasveatiea Bogoroditi", duhovnic fiindu-i „chir Iosaf ot mănăstirea Sucevii" [1] la 1774 Februarie 4, scrisă clar de mînă, semnată propriu, cu pecetea de fum (*fila 156*) ;

şi b) dela episcopul Gherasim, vlădica Huşului, pentru mutarea preotului *Teofan* din satul *Ţîra*, la *Cotiujănii* tot *din ţin. Sorocăi*, la 1799 Aprilie 11, fără pecete, scrisă de mînă şi semnată propriu (*fila 192*).

c. Apoi, în *dosarul de obşte nr. 4/1814* găsim şi o carte de transferarea preotului *Ieremie* din satul *Stodolna* la *Hirceşti*, ambele în ţin. Foleşti, dela 1813 Aprilie 1 ; titulatura sa de-acum e „smeritul mitropolit Gavriil, a prea sf. îndreptătoriului Sinod cilen şi al aceluiaş exarh şi cavaler". Aici e noua pecete de fum, personală a lui Gavriil, aranjată cu gust şi oarecum asemănătoare stemelor eparhiale de azi : un omofor cu margenile lăsate în jos, la mijloc pe el o mitră, sub acestea o stea în 8 colţuri, în centrul stelei un oval, în care sunt iniţialele G. M. cursive, iar ca un semicerc dedesuptul acestora atîrnă un lanţ, de care se ţin: o cruce, un engolpion şi o decoraţie în forma pajurii ruseşti (*fila 209*);

d. în fine, tot aici e o altă carte de transferarea preotului *Gavriil* dela satul *Hănăseni*, ţin. Codrului, la tîrgul *Leova*, biserica sf. Nicolaie, la 1813 Iunie 21 (*fila 392*).

Const. N. Tomescu

---

[1]. ca în *Arhivele Basarabiei*, ibidem pag. 216 dela acelaş vlădică, în acelaş an.

DIFERITE ACTE DE HOTĂRNICII ALE MOȘIILOR TODIRENI, VERDEȘENI, GOLĂEȘTI, DUMULUGENI ȘI SGĂRBUROAIA DIN MOLDOVA.

Transcrise și comunicate de Episcopul Visarion.

Vasile voevod întăreşte marelui spatar Vasile Spancioc. cumpărarea moșiilor Verdeșenii și jumătate din Todireni, din ținutul Iașilor, dela Ion Iftode Tutunaru și fratele acestuia Melinte, sora sa Costanda și nepoata lor Ileana.

Suret depe ispisocul sîrbesc dela Vasilie Voevod din leat 7153

Precum au venit înainte noastră și înaintea tuturor boiarilor noștri a mari și mici, Ion feciorul lui Iftodi tiutiunariului, și melinti fratele lui și Costanda sor lor și nepoata lor ileana moșeni de Verdeșeni din ținutul Iașului de peste prut de pe vladnic și de alor bună voie de nime siliți nici asupriți, au vîndut alor dreaptă otcină și moșie din sat din verdeșeni noao sute și trei stînjeni-domnești, carii au cuprins giumătate din sat ce se hotărăște pe din sus cu moșiea todireni, iar despre răsărit cu moșia rogojenii, despre apus să hotărăște cu moșia petreștii, pe din gios cu moșia bogdănești.

Aceia au vînduto credinciosului boiarului nostru Vasile Spangociu (sic) vel Spatariu, drept osută taleri. Deci noi dacă am văzut alor de bună voie tocmală și plată deplin, așișderea și dela noi am dat și am întărit credinciosului boiarului nostru dum. Vasile Spancioc vel. spat: pre acea de mai sus zisă: ca să-i fie

lui dreaptă otcină şi cumpărătură şi uric şi întăritură cu tot venitul neruşuit nici odată în veci, şi altul să nu se amestece.

Toderaşco Kiriţa vel logof.

S'au tîlmîcit Georghie Evloghi
Dascăl,— 1752 iunie 7

Vasile Voevod întăreşte şătrarului Malcoci dreptul de proprietate asupra moşiei Golăeşti din ţinutul Iaşilor).

Suret depe o carte de judecată dela Vasile Voevod din vleat 7150 ghen. 17.

Precum au venit înainte noastră şi înainsea tuturor Boiarilor noştri ai Moldovii a mari şi mici credincios boiariul nostru Malcoci vel şetrariu şi sau giudecat de faţă cu Vasile Buze şi cu alţi oameni ai lui pentru satul Golăeştii şi au arătat noao boiariul nostru Malcoci vel şetrariu şi drese dela radu voevod şi dela alţi domni de maiînainte. Deci noi am trimis pe boiarul nostru Pavel vornicul de poartă cu cartea domniei mele la cinst. şi credinciosul boiarul nostru cujbă biv. vel. vornic cu poruncă ca aceasta: ca să strîngă mulţi oameni buni şi să le caute lor dresurile şi să le împartă pe dreptate. Şi au strîns oameni buni şi au socotit acolo pe dreptate şi au aflat împartea boiarului nostru Malcoci şetrariul giumătate de satul golăeşti partea de sus. Aşişderea şi din giumătatea cea din gios de gumătatea satului golăeşti i sau venit lui doao părţi precum îi spun lui dresile dela Radu voevod şi dela alţi domni. Iar a treia parte (au aflato.....) singură să află înpartea lui vasile buze şa altor oameni alui şi au pus stîlpi. Şi pe acele doao părţi dintre acea giumătate din gios a satului golăeşti ce sau venit înparte lui Malcoci şetrariul să află doao case a oamenilor lui Vasile buze şi pămînturi arate încă sau aflat înpartea şetrariului de acei oameni. Pentru aceia de acum înainte boiariul nostru de mai sus scris Malcoci şetrariul să aibă a stăpîni precum mai sus scrie: giumătate de sat partea din sus şi din giumătatea cea din gios doao părţi din satul

Golăești cu tot venitul și să nu mai aibă a să pîrî pentru această pricină nici odată în veci și altul să nu s'amestice.

însuș domnul au poruncit sau scris în sat.
Gavrilaș vel logofet.

Sau tîlmăcit, de Feostie Evloghi
dascal. 1755 martie 21

Sau cercetat și sau posleduit de mine
cu ispisoc cel adevărat și aflîndu-să
întocma lam adeverit. 1803 iun 22
Polcovnic Pavel Dobrinski

Vasile Voevod întărește lui Vasile Spancioc vel spatar, dreptul de proprietate asupra moșiei Toderenii depe Vladnic, jud. Iași, cumpărată dela Lupu și Ioan Drăgan.

Suret depe ispisocul sîrbescu dela Vasile voevod din leat 7150 (1640)

Precum au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boiarilor noștri a mari și mici Lupul Drăgan și Ioan Drăgan moșeni de Todereni dela ținutul Iașilui depeste Prut depe vladnic, de a lor bună voie de nime siliți nici asupriți și au vîndut alor dreaptă ocină și moșie satul întreg Toderenii credinciosului boiarului nostru dumisale Vasile Spanciog vel spatariu drept osută ș treizeci-taleri, carele să hotărăște despre răsărit cu moșia Pârliții și despre apus în capul moșiei este movila Criţcăi, hotărîndu-se cu Kirilenii, pe din sus se hotaraște cu moșia grosenii, pe din gios se hotăraște cu moșia Verdeșenii. Deci boiarul nostru Vasile Spanciog vel spatariu: sau sculat și au plătit toți acești bani de mai sus zișî-130 tal. în mînule celor de mai sus zișî moșeni de todereni. Deci noi dacă am văzut alor tocmală și plată deplin așijderea și dela noi am dat și am întărit credinciosului boiarului nostru adică Vasile Spangoci vel. spat. pre acel de mai sus zis sat, ca să-i fie lui dreaptă otcină și cumpărătură și uric și întăritură cu tot venîtul nerușuit nici o dată în veci, și altul să nu se amestice.

Toderașcu Kiriţa vel logofet
Sau tîlmăcit de Gheorghie Evloghi
dascăl 1782 iuni 7

Se întăreşte lui Iordache Hîrjău dreptul de proprietate asupra moşiilor Todirenii şi Verdeşenii din ţinutul Iaşului, înlocuindu-se vechile acte arse de foc.

COPIE.

Defaţă înaintea me viind Iordachi Härjău Căpt. au aratat că ar fi avut nişte ispisoace vechi dela vasăle voevod: unul din veleat = 7153 : iar altul din veleat = 7150: în care scrie despre o moşie todirenii i pe giumătate sat verdeşenii ce sînt pe vladnic la ţănutul eşului, care ispisoace leau fost pus amanet p(ent)ru o sută şeptezeci lei la un simon trămbaciul ot raşcovul din ţara leşască şi acum Iordache Hîrjău, aducînd banii ca săşi scoată ispisoacele, trămbaciul au arătat cătră Iordache Hîrjău cum că iau ars uricile cînd au ars tîrgul raşcovul; pentru care aducînd şi pe simon trămbaciul de faţă sau întrebat ce au făcut uricele, el au ridicat cu sufletul lui cum că acele urice ducăndusă el cu banii în sus lear fi lăsat la un hrişcu jăd: ot raşcovul din Moldova, ca ducînd Iordachi banii la vade săşi iei uricile: Jăd : au arătat cătră trămbaci cum că au ars acele urice cînd iau arsu casa. Deci sau adus şi pe Jăd: de faţă şi sau întrebat, jădovul au jurat cum că au arsu acele urice şi cu alte lucruri a lui ce ieau avut şi pru (pentru) încredinţare lui Iordache Hîrjău i sau dat această mărturie la mînă după cum sau giudecat înaintea me.

1785: ghen: 28.

Costandin Donici spat.

urmează cinci iscălituri.

De mine sau poslăduit şi este întocma.

iscălitură. 1808 mart. 3.

Se reînoeşte căpitanului Iordache Hîrjău din satul Cotiugenii ţinutul Sorocăi dreptul de proprietate asupra moşiilor Verdeşenii şi Todirenii din ţinutul Iaşilor, foste mai înainte ale marelui Spatar Spancioc.

COPIE.

Io Alecsandru Ioan Mavrocordat Vvod
Bojeiu milost. Gospodar zimli Moldavscoi.

De veme că prin jaloba ce au dat la Domnia me Iordache Härjău Căpt: din satul Cotiujenii din ţint: Sorocăi, au arătat cum

că după jaloba ce au fost dat la Domnie sa alecsandru costandin vvod. pentru doi moşii ce are peste prut la ţint: eşii, anume todirenii sat întreg şi giumătate de sat verdeşenii, cerşind ca după scrisorile ce are, să i să hotărască, i lear fi şi hotărît rînduiţii hotarnici şi iar fi dat şi mărturie hotarnică iscălită în sămne şi cu somile stînjenilor, după care acum sau rugat ca să i să întăriască stăpînirea şi prin Domneasca noastră carte. Deci Domnia me lam rînduit la al nostru cinstit şi credincios boier dum. Neculai Roi vel logf: unde mergînd au arătat întăi un ispisoc dela răposatul Domnia sa vasile vvda din leat 7150 = prin care întăreşte stăpînire boierului Domiei sale Spancioc vel Spatar: pe satul todireştii întreg, ce lau avut cumpărătură drept=101=taleri dela lupul Drăgan şi dela Ion Drăgan moşie de todireşti, i alt ispisoc iarăşi dela Domnie sa vasilie vvoda în leat = 7153 = prin care întăreşte stăpînire iarăşi numitului boier Spancioc vel spatar: pe noîsute trei stînjeni gpod: adecă giumătate de sat de verdeşeni, ce este iarăşi piste prut în ţint: iaşi pe vladnic, care moşie au fost cumparată drept = 100 = taleri dela Ion feciorul lui iftode tiutiunariul i dela melintie fratele lui i Costanda sora lor şi dela nepoata lor ileana moşteni de vedeşteni. Aşişderea au arătat şi mărturie, în care hotarnică arată pe larg atît sămnile pietrilor hotară pela ce locuri sau pus, cum şi suma stînjînilor cît au cuprins şi că sau făcut hotărîtură dreaptă, care hotarnică sau văzut încredinţată şi cu iscălitura dumisali banului manolachi Balş isprav: şi au mai arătat o carte dela Domnie sa alexandru costandin vvod din let = 1784 = iule = 4 = întru care după hotarnica mai sus numită întăreşte stăpînire lui Iordache Hărjău căpt: atît pe todereni cît şi pe giumătate de sat de verdeşteni, care scrisori cercetîndu-să de cătră D-lui vel Logf: şi văzînduse că sînt adevărate. Pentru aceia dar sau dat şi dela Domnie me această carte de întăritură şi de stăpînire lui Iordache Hîrjău Căpt. cu care să fie volnic aş stăpîni drepte moşii ale sale, toderenii şi giumătate de sat de verdeşteni, întocma şi pre deplin, după hotarăle ce să cuprind în mărturie hotarnică, în pace şi făr de nicio supărare decătră nimene, luîndusi venitul lor şi

dejma din a zeci din toate după obicei, după hotărîre ponturilor gpod, aceasta scriem. 1785 = maiu = 20 =

l. p.

S'au trecut în condică.
Andrei condicar.

șapte iscălituri.

De mine sau poslăduit și este întocmai.
...Lupu pah. 1808 mai = 3.

Acelaș, Iordache Hîrjău, vinde arătatele moșii Todirenii și Verdeșenii din jud. Iași, lui Coste Musteață.

Leon Mitropolit Mold. adeverez.

Adică eu Iordache Hărjău Căpt. din satul Cotujănii ot țănut Sorocăi datam această adevărată scrisoare ame la cinst. mîna Dumsali Iordache Balș Vel Vist. precum că avînd eu doao moșii la țănut Iașii un sat întreg toderenii și giumătate de sat de verdeșăni ce sînt alături pe apa vladnicului, la anul 1783: am vîndut aceste moșii lui Coste musteață și lui anastase ceolacu cu zapis de istov, dîndule și toate scrisorile vechi ce am avut asupra stăpînirei acestor moșii. Dar fiindcă acești numiti cumpărători nu sînt nici rudenie cu mine cum nici să răzășescu cu vreo moșie a lor, ca să poată protimisi și să ste temenică cumpărătura aceasta, au stătut pelîngă mine de leam dat altu zapis cu iconomie, cum că aș fi vânduto cu anul pe = 15 ani, care zapis este de față arătat de dînșii, și cumcă la împlinirea acestora=15: ani zidirile ce se vor afla făcute de dînșii pe moșiile aceste după izvod în credința cem vor da să aibu ale plăti toate, cu această socoteală că păr la împlinire aceștii vadeli, arătîndu cheltuială ca aceia cît să nu facă moșiile, de va și ieși cineva din răzășii moșii lor depinpregiur (aflînd că este vînzare de istov) să să discolipsască a răscumpăra și apoi să rămiie desăvîrșit stăpînitor după osăbit zapis ce au pentru vînzare de istov. Deci înștiințîndusă Dumlui Vist: de o vînzare cu iconomie ca aceasta de vreme că este răzăș cu moșie titienii care este alături cu moșiile aceste, mau apucat ca să arăt adevărul în ci chip este vînzare acestor moșii, pentru ca de va fi vînzare de istov să întoarcă

banii lui Coste musteață și anastasă ceolacu și să e moșiile la stăpînire Dumsali ca un drept răzăș ce este și cunoscîndu eu că iconomie ce au avut să facă numiții cumpărători îmi este de stricăciune mie ai tăinui și prifacere ce dreaptă și de istov vînzare în chip de vicleșug, că aș fi vîndut pe = 15: ani mai înainte de a fi sălit, am arătat adevărul de a me bunăvoie, cum că este vînzare de istov. Drept aceia am dat această scrisoare în mînile Dumlor sale veliților boieri a divanului, ca să fie încredințată mărturisire me că nu pe = 15 ani, ce de istov am vîndut moșiile. Pentruca vrîndu D-lui săle întoarcă banii ce miau dat mie, cu tărie scrisorii aceștiie să aibă protimisire ale răscumpăra, fiind drept răzăș cu moșie Dumsale titienii, și să le stăpînească cu bună pace Dumlui și fii fiilor Dumsale în veci, și nici dispre alte neamuri a meli să nu aibă Dumlui supărare de vreme că aceste moșii nau fost de împărțală cu alte neamuri fiind de pe maicăme și sau venit în parte me, iar doaoă surori a meli ce am stăpînesc moșii la alte locuri unde eu nu am amestic, pre cum am și scrisoare dela cumnații mei în care adeverez că nau treabă la aceste moșii, și spre încredințare am adeverit scrisoare aceasta cu însuși iscălitura mea. *1786: avg: 26.*

Iscălitura.

„Viind înainte noastră Iordachi Hărjău Căpt. au arătat adivărul că vînzare acestor doao moșii verdeșănii și toderenii ceau fost făcute pe = 15 = ani lui Coste musteață și nastasă Ceolacul, au fost cu iconomie și neadevărat, dar cii adivărat vînzare au fost de istovu, cu zapis osăbit, și spre încredințare sau adeverit mărturia lui și cu anoastră iscălitură

1787 = avg. 27 =

urmează nouă iscălituri.

Să se facă cercetare pentru o crîșmă făcută pe nedrept pe moșia Golăeștii din ținutul Iașilor a lui Anastasă Dimitriu.

Dela logoția ce mare către post. toader brandaburul

„Fiind că duml. anastasă Dimitriu cu frații săi prin jaloba ce au dat către măria sa vodă au arătat că la țănt. eșii având

o moşie anume Golăeştii: pe care moşie fiind o crîcimă nişte răzăşi din moşia Golăeştii ce s'ar fi megieşit cu numita moşie Gogieştii (?) mărgînd în tăria lor ar fi strîcato şi ar fi rîsîpito cu totul făr de nicio giudecată şi au cerşit săş afle dreptate la aceasta. Deci, iată ţisă scrie să mergi la stare locului şi după hotarnica ce au arătat anastase Dimitriu că are asupra moşiei sale, să cercetezi sămnele hotară casăse dovedească de au fost ace crîcimă făcută pe moşia sa, şi cu cí cuvînt au stricato, sau de va fi fost făcută pe moşia acelora. Şi precum vei afla întru adevăr fiind de faţă amîndouă părţile, să faci mărturii la partea ce să va căde de toată curgirea pricinei, ca cercetarea ce vei face să fie întru adevăr şi în frica lui Dumnezeu: fără părtinire de hatîr la vreoparte cu care vei . . . . . aice să dei cuviinciosă hotărîre.

. . . . . vel logof. *1803: mai: 30:*

De la ispră(vni)cie.

Ursul Decusară şi Stegar dela Hulpeşti. Fiindcă duml: Kir anastase Dimitriu, după jaloba ce au dat mărie sale lui vodă, după pricina ce are cu răzăşii de Golăeşti, au adus poronca gospod. după care vi se poronceşte ca să mergiţi la faţa locului şi toată dijma şi venit ce va fi depe locul acel de pricină să faceţi izvod şi să nu să ia nici de cătră o parte ci să stei pe sama voastră pără după hotărîre giudecăţii şi atunce cui dreptate va da acela va lua şi tot venitul. Aseminea şi pentru venit din anii trecuţi ce arată că lau avut răzăşii în tărie să cercetezi şi să faci izvod anume ca să să ştie. Şi de punere la cale ce vei face să trimiteţi înştiinţare. *1803: iun: 13:*

. . . . . logof.

Du pă po roncă am mersu la faţa lo cu lui şi cită dejmă au fostu cu pri ci nă sau strînsu şi esti du pă cumu ni sa po run cit iar pen tru dej ma a nu lui tre cutu au da tu răspunsu că du pă ci sor giu de ca vor da şi aceli anu şi namu li pu si tu a în ştiin ţa. 1803 avgust 18

plecată slu gă
Ursul di cu sa ră
Ionu stegaru.

Cercetare într'o pricină dintre Anastase Dumitriu și răzășii de Golăești, din ținutul Iași.

Din porunca cinstiti isprăvnicii fiind eu rînduit deal doilea împreună și cu alți din mazîli anume vasăle pleșca și enachi poie, ca să să cerceteze pricina de împresurare ce să pricinuește moșiei Gogeești a Dumisale Kir anastasie dumitriu de către răzășii de golăești unde față mergîndu și o parte și alta la fața locului am întrebat întăi pe răzășii di moșia golăești de au hotarnică sau alti scrisori asupra aceștii pricini și nicio scrisoase nau arătat fără numai cu gura. Apoi sau întrebat și pe vechilul dsale Kir anastase dumitriu și au scos hotarnică din leat : 7268 : = mai : 23 : după care hotarnică dinpreună cu răzășii am mersu la locul de pricină după arătare hotarnici la cel dintăi hotar din piscul de supt margine pădurii unde desparte Gogăeștii de Golăești și deacole pe piscu însuș spre meazănoapte de deasupra sîliștii Gogăeștilor mai sus pe supt zare dealului sau găsit defață doă hotară despărțitoare a acestor moșii. Și deacolo tot însus pe supt zare dealului pără la părăul Colodeților și piste părău la dealu podiș pără piste drumul cel mare ce vine dela rădeni. Sau mai găsit și altă piatră hotar vechiu. care hotar disparte Gogăeștii di Golăești, și acest hotar sau găsit acoperit cu brazde și între aceste hotară sau încheet toate hotarăle moșiei Gogăești dispre apus cu Golăeștii și dela hotarul cel acoperit cu brazde sau cunoscut tot ficleșugul răzășilor de Golăești. Că și mai înainte fiind eu rînduit toader brandaburul ca să cercetez aceste pricini acestor hotară nu să pute găsî, și niciunul din răzășii nu vre să arăte și pentru aceasta nici mărturie nu puteam da. la care unii din răzășii di Galăești ci șăd cu șădere la satul onțăști neamul malcoceștilor ioniță trohin i vasîli sîrghi și tudose malcociu au arătat că pe aceste hotară sau stăpînit cum și un ursul decusară nefiind nici cu unii nici cu alții neamu. fiind cumpărător cu anul moșii Golăeștii cu vasîli malcoci polcv : au arătat că tot pe aceste hotară au stăpînit, carele acum sînt de față, cum și pentru o crîșmă ce au strîcato în tăria lor răzășii di moșia Golăești sau dovedit că ace crîșmă este pe dreaptă moșie Dsali Kir anastase Dimitriu. Și după porunca

cinstitei isprăvnicii sau îndatorit ca pîră la : 20 : de zîli ale aceştii luni iulie : so întocmască după cum au fost, iar neiăcândo pîră la vadeaua arătată, voi înştiinţa cinstita isprăvnicie.

1803 : iulie 5.

al Dmvs,

pre plecaţi slugi

Toader brandabur, Ianachi Poia mazîl, Vasîli Pleşca mazîl

Biblioteca Universală

Dela isprăvn. ţin. Eşii.

După luminata carte măriei sale lui Vod. ce au adus Kir anastase Dimitriu la această isprăv. de al doile, sau rînduit pe poruc. toader brandaburul şi pe Enache Poie şi vasîle pleşca mazîli care după cercetare ce au făcut pricinilor ce sînt între Duml. cu răzăşii de moşie Golăeştii au dat mărturie. Care cercetândusă şi de cătră ispravnicie, şi fiind întocma după coprinderea poruncii sau adeverit.

1803. iuli 31

Act privitor la moşiile Dumulugenii şi Sgărburoaia din judeţul Soroca.

Io Alexandru Constandin Voevod domn ţării Moldovei.

Facem ştire cu această carti a Domnii meli. Că bălaşa fimeia mortului neculai sîrghii fata mortului Costandin grecul prin jaloba ce au dat au făcut arătare, că din moşie Dumulugenii şi Sgărburoaia dela ţăn. Soroca ar fi avînd părţi danie şi cumpărătură, cari în anii trecuţi sculîndusă unii din răzăşii acelor moşii cu cerire să răscumperi părţile aceli de cumpărătură, ar fi avut giudecată la divan şi după carte de giudecată ce i sau dat sar fi dat... Pe lângă care dela toţi răzăşii aceia ar fi luat şi învoiala în scris spre a nu mai ave cuvînt de cerire de răscumpărari şi au cerut rugîndu-se ca după cuprindere cărţii de giudecată şi după învoială săi întăriască scrisoare asupra dăniilor şi cumpărăturilor ceau făcut şi prin carte domnii meli. Cu care jalobă azi orînduindu Domnie me la al nostru cinstit şi credincios

boier Dlui Ioan razul vel : log : deţara desus, unde mergîndu au arătat întăi carte ace de giudecată fiind din 1801 = iunie = 10 = dela boerii giudecători departamentului al doile ce au fost în vreme aceia Dlui Manolachi Dimachi fiind atunce spat: şi răposatul spat mihălachi Luca. Prin care se cuprinde că sau giudecat enachi ginerile bălaşii aceştia cu gavril roşca i irofti samoil ; ghervasie spânei i Maftei soroceanu şi alţii ai lor razăşi de moşie dumulgenii şi zgărburoaia dela ţăn : Soroca arătându prin jalobă că atît mortul Costand. grecul tatăl bălaşei cum şi ginerile său neculai sîrghii bărbatul bălaşii ar fi cumpărat cîteva părţi din moşiile arătate dela alţi răzăşi ai lor fără ştiinţa lor arătînd pe lîngă jalobă şi cîteva cărţi de soroci i cărţi domneşti cătră dregători după jalobile lor şi o mărturie de giudecată din = 1797 = 8 = dela dlui post : costan racoviţa ce au fost: is: la Soroca, după care cere dreptate a ave protimisis de răscumpărare. Şi întrebândusă şi pe enache grecul ginerile bălaşei casă-şi arăte celi din în protivă dovezi el încă au arătat aceste scrisori întăi un zapis din = 1779 = noemv = 12 dela diaconul apostol, prin care au dat lui constandin grecul sin vartic parte lui ce i să va alege din Dumulgeni şi din Zgârburoaia. Al = 2 = un zapis din 1779 = Dec = 27 = dela vasile dode cu alţi fraţi ai lui prin care arată că au dăruit o parte iar o parte au vînduto drept = 50 = lei din sălişte Dumulgenii care arată că o aşasa parte din giumătate din bătrîn nu esti a lor asijdere şi din zgărburoaia iarăşi din a patra parte a şăsa parte cîtă se va alege au dăruito şi au vîndut părţile lor lui constantin grecul. Al = 3 = un zapis din 1780 = mai = 6 = dela ionică sin tudosă dodu cu fraţii săi au vîndut parte tatălui lor din şîlişte dumulgenilor lui constandin grecu drept = 25 = lei care sălişte umblă în trii bătrîni, doi bătrîni sînt a altor neamuri iar bătrînul irimie sorocianu să înparti în două din care o giumătate este a lui vlasă şi giumătate a lui dodu din care giumătate a lui dodu o a şăsa parte este a vînzătorilor. Al = 4 = un zapis din = 1780 = avg = 1 = Dumitru fecior lui ştefan cu surorile lu au vîndut a şasa parte din giumătate din bătrînul ieremia Soroceanu din moşie dumulgeni lui costandin grecu aşijdere şi din satul zgărburoaia care umblă în doi bătrîni

iarăşi au vîndut a şăsa parte din giumătate din bătrînul ieremie Soroceanu tot lui costandin grecu drept = 32 = lei din tot locul. Al = 5 = un zapis din = 1781 = iulie ; 7 = domniţă sin bădiţăi i ghiorghe sîn Neculai răzăşi de moşie dumulgenii arată că au luat = 120 = lei dela răpo. gherasim Cantacozin fiind atunce spat; arvonă pe drepte părţile lor cele sa alege din dumulugeni şi după alegere să de alt zapis curat. Al = 6 = un zapis din 1781 = avg = 12 = gheorghe talpă cu alţi ai lui au vîndut lui costandin grecul zăt vartic drept; 150: lei trii părţi din giumătate de bătrîn din bătrînul Ieremia Soroceanu afară de trii părţi ce arată, lau vîndut alte neamuri, iar lui costandin grecu tot dintraceastă giumătate din bătrîn care sau cuprinsu deplin o giumătate de bătrîn ce au avut toţi cu toate neamurile lor în moşie dumulugenii care umblă în trei bătrîni şi în moşie zgărburoaie care umblă în doi bătrîni. Al = 7 = un zapis din 1782 = iuni = iunie = 10 = dela Tudose butucel cu fraţii săi au vîndut lui costandin greu a cincea parte din a trie parte din bătrînul lui todiraşcu soroceanu din moşie dumulugeni şi zgărburoaie drept = 33=lei. Al = 8 = un zapis din =1783 = genr = 27=Vasile Spînei i maria şi tudose au dat danie douî zăci stînjeni din a patra parte din tot bătrînul Iremia Soroceanu din moşie zgărburoaie lui ştefan bogza şatr: iar celaltă parte cîtă mai rămîne care să împlineşte deplin a patra parte dintracest bătrîn sau vîndut tot lui ştefan bogza şatr: drept = 30 = lei. Al = 9 = un zapis din = 1784 = apr.: 14: Pentelei fecior Sofroniei au vîndut lui Neculai sîrghii a patra parte din bătrînul mihalcii din moşia dumulugeni drept = 40 = lei. Al = 10 = un zapis din = 1784 = dec = 14 = maftei căpăţînă i andrii i ioniţă şi pahomi cu toate neamurile lor au vîndut lui Stefan bogza şatr: toată partea lor adică a patra parte din bătrînul Mihalcii din moşia dumulugenii în = 40 = lei. Al = 11 = un zapis din = 1785 = fevr: 27: Vasile spînei cu alţi ai lui au vîndut lui ştefan bogza şatr: a patra parte din bătrînul Soroceanului din moşie dumulugenii drept: 40: lei (acesti zapise de sus arătati ce leau arătat la giudecată toate sînt mai dinainte obştescului hrisov). Al = 12 = un zapis din: 1787 iulii: 10 = ştefan bogza şatr: au vîndut lui neculai sîrghii doauă sute cinci-

zăci patru stînj: cîte un leu stînjînul ceau avut în moşie dumulugenii şi sgărburoae, baştină şi de cumpărătură după cuprindire scrisorilor ce sînt arătate mai sus pe numile lui ştefan bogza şatr: Al 13-lea o mărturie de giudecată din = 1794 = oct: 15: dela Dum: Spat gheorghe costandachi fiind ispravnic la Soroca pentru cercetare ceau făcut între costandin grecul şî între mihălachi Soroceanul cu alţî ai lui răzăşi din moşie dumulugenii şi sgîrburoae pentru protimisie ce cere răzăşii ca să răscumpere fiind: 15 = ani trecuţi şi dovedindusă că ei au ştiut di vînzari şi înstrăinaţi n'au fost într'altă ţară, giudică să rămîe bune cumpărăturile. Al = 14 = o carte din = 1796 = iunii: = dela răposatul gherasim Cantacuzino către Dlui: vel: vornic alecul ianculeu fiind atunce post; şi ispravnic la Soroca, prin care dă voe lui Costandin grec fiind răzăş să cumpere el părţi dîndu-i şi sănetul vînzătorilor acel de = 120 = lei. Al = 15 = o mărturie din = 1801 = fev: 18 = dela răposatul Spat: matei mihul ceau fost is: la Soroca cu arătare că după carte domnească ce-au luat răzăşii din moşie dumulugenii au cercetat pricina pentru cerere de protimisis ce făceau atunci şi fiindcă prin carte domneească i s'au poruncit ca să urmeză întocma după hotărîre săbornicescului hrisov, adică cîti cumpărături vor fi înainte hrisovului cum şi în urma hrisovului pentrucare va fi fiind publicaţii, să nu poată răzăşii a răscumpăra, iar cîti cumpărături vor fi înainte hrisovului şi nu vor fi fiind publicaţii să le de protimisis, şi cumcă după cercetare ceau făcut numai un zapis a lui Ştefan bogza şatr: sau aflat în urma hrisovului iar celilalte zapisă fiind toate înainte hrisovului nu li sau dat nici o dreptate, apoi şi pentru parte zapisului bogza întrebaţi fiind răzăşii de voesc să răscumpere şi ei ar fi dat răspunsus că nu li este nici de o trebuinţă, şi că sau învoit pentru parte aceia. Prin Scrisoare de învoială ce au daz răzeşii la mîna bălaşei, şi că la ce depe urmă au cerut ei săle dea bălaşa ceva, şi ei săi de zapis că nici odată nu se vor scula cu vreo jalobă. Al = 16 = douî scrisori de învoială din = 1801 : una dela fevr = 17 = dela maftei Soroceanu vechil fiiad şi din parte atot neamul său ; a doile din = 14 = zili a lui mai dela toţi răzăşii din moşie dumulugenii şi sgîrbu-

roae, ce leau dat la mâna bălașei atît pentru cumpărăturile ceale mai înainte hrisovului cît și pentru cumpărătura dela bogza în urma hrisovului, să bagă ca să nu mai poată face vreo cerere de protimisis să răscumpere. Al = 17 = o învoială tot din = 1801 = iunii: 10 = dela gavril roșca i ghervasii spînei și maftei Soroceanu vichil și deplin răspunzător fiind și din parte celorlalți neamuri și răzăși ai lor, cuprinzătoare pentru a patra parte din bătrînul mihul cii din moșia dumulugenii vănzare lui și ștefan bogza șatr: cumcă au dat toată protimisire lui hilimon veretic casă răscumpere el sau precum să va pute învoi cu cumpărătoriul, iar ei să nu mai aibă a mai faci niciodată vreo cerere de protimisis, atît pentru vînzare bogzei cît și pentru celelelti vînzări cari sînt înainte hrisovului.

Și dupăce Enachi au arătăt scrisorile aceste din parte saocrăsa bălașa, au giudecat numiții boeri ca după hotărîre hrisovului să rămâe buni și statornice atît daniile cum și cumpărăturile: Iar pentru parte zapisului de vînzare bogzei și dela giudecată sau dat toată protimisire lui hilimon veretici casă răscumpere cum mai pre larg arată aceiași carte de giudecată, și al doile o scrisoare din = 1801 = iunii = 12: dela hilimon veretinul către balașa și ginerile ei enachi, legînduse casă rămîe bine vîndută ace a patra parte vînzare bogzei și să naibă aface vreo cerere fiindcă pentru protimisire ce ave prin invoială au luat o iapă și = 15 = lei, cu care s'au mulțămit, cum arată aceiași scrisoare încredințată fiind și de Dum: iordachi cant. aflîndusă atunce vel logof: de țara de gios. Deci dupăce neam încredințat dela Dum: vel: logof că au văzut atît carte de giudecată și cealaltă scrisoare mai sus, și de vremece și toate dăniiie și cumpărăturile ceau făcut să văd săvârșite cu bună credință, dreptaceia și domnie me dăm și întărim stăpînire numitei balașa sîrghioaieia pe părțile de danii și cumpărături ceau făcut din moșiile dumulugenii și sgîrburoaia dela ținutul Soroca casă stăpînească întocmai după cuprindere zapiselor luîndu-și și tot venitul din tot locue după obiceiu și după hotărîre ponturilor ce sînt în visterie cu pecete domnească. Și partea aceasta a danii meli săi fie azi și în urmă clironomilor săi de întăritură statornică neclintită și

nerăşluită nici odinioară în veci, că sau întărit şi cu a noastră Domnească pecete.

1804 = mart = 5 =

proci vel logof.

1804: mart: 2: întăritură domnească.

Act privitor la judecata dintre neamul Malcoceştilor şi al Ifrimeştilor pentru moşia Golăeşti din jud. Iaşi.

Io, Alecsandru Costandin Moruz V-vod. cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldaviei.

Pricină de judecată născînd între neamul malcoceştilor şi între neamul ifrimeştilor, pentru moşia Golăeştii depe Prut din ţănutul eşului, şi necontenită plîngere făcînd la trecuta lună fevr. = 12 = anul curgător = 1804 = după jaloba numiţilor jăluitori neamul ifrimeştilor, giudecîndusă la Dum. veliţii boieri, şi neodihnindusă, sau înfăţoşat şi la divan înainte noastră, rămîind că de vremi ce ispisocul domnului Vasilie Vvod şi dela alţi domni nici dovadă făcînd cum că ifrimeştii sar fi trăgînd şi ei dintracel malcoci precum nici giudecata ce au avut malcoceştii cu măcărăscul neputîndu agiuta. Cînd atunce însuşi unii dintre ei să văd că au mărturisit înpotriva măcărăscului, agiutînd pe malcocești, şi de vreme ce giudecata dela = 1796 = nu după alt temei îi împărtăşeşte fără numai cu cuvîntul stăpînirii, şi neamul malcoceştilor la giudecata de acum cu marturi străini care au primit şi blestăm arhieresc, au dovedit că neamul ifrimeştilor nau stăpînit, după cum să cuprinde în înştiinţare preosvinţiei sale părintelul mitropolitului, fiind din anul acesta fevruar = 8 = îndoială nu au mai rămas, ce pre deplin sau înţăles şi sau cunoscut anaforaua dlr. boierilor urmată pre dreptate şi după toată cuviinţa. Insă pentru ca nici lor să le mai rămîie prepus şi cuvînt de răspuns, fiindcă ei ifrimeştii sau apucat şi înainte divanului domniei mele că vor dovedi la stare locului că au avut stăpînire împreună cu malcoceştii, şi de vreme că şi malcoceştii au priimit a se face cercetare la faţa locului, cu carte de blăstăm dela preaosvinţia sa părintele mitropolitul, să cerceteze prin megieşii împregiuraţi vred-

nici de credință, care nu vor ave împărtășire sau rudenii cu dînșii, ca să dovedească fără îndoială de au stăpînit și ifrimeștii împreună cu malcocești dela carte răpausatului Domn grigorie ghica V-vod și pînă acum și cîtă parte au stăpînit, și dovedind să o stăpînească și deacum înainte asemenea. Iar dacă dinpotrivă nu vor pute dovedi stăpînire lor malcocești nu numai să stăpînească și deacum înainte nesupărați mai mult de către dînșii și mai multă jalbă pentru pricina aceasta să nu se mai asculte nici odinioară, ci încă spre rușinarea lor și spre vegherea și altor asemenea, ca niște tulburători și pricinuitori de zădarnice cheltueli, orînduitul de acei . . . . . adecă împreună pe acei patru care anume săi arate la carte săși ia căzuta înfrînare. Deci acum numitul vorn. de poartă mergînd la fața locului și pe carte de blăstăm cu amăruntul făcînd cercetare precum au dovedit și au mărturisit oamenii împregiurași prelarg să arată prin mărturie ce au făcut, fiind din = 7 = a trecutei luni aprile anul curgător = 1804 = i din care nici unii nu sau găsit să mărturisască, pentrucă neamul ifrimeștilor iau apucat stăpînind împreună cu malcocești în părțile de moșie Golăești. Și cu toate că după hotărîre ce sau dat și după încredințările ce sau luat, pricina fiind sfîrșită altă mai multă cercetare nu începe a se face. Dar iarăși socotind ca nu cumva să se fi făcut vreo greșală asupritoare jăluitorilor acestora, ce sau aratat în atîte rînduri cu îndestule jalobe, de isnoavă dintru început intrînd întru cercetarea pricinei și împreună cu tot sfatul giudecînd tot asemenea și acum sau dovedit neputîndusă ei agiuta la cerire ce făcea, de vremi că ei nu să dovedesc din neamul lui malcoci, ci mai ales sînguri prin spița ce au dat se depărtează, cum nici cu alt chip, ori cu danie ori cu cumpărături sau cu schimbătură ar fi intrat, și stăpînire încă să dovedește că nau avut, că neamul malcocești precum sau aratat au adus și marturi străini pe carii trimițîndusă la preosvinția sa părintele mitropolitul, prin blăstăm arhieresc au mărturisit că dela malcocești au ținut moșie Golăeștii și ifrimăscul făcîndușî casă acolo iau răsipito malcocești și bezmăn tot de către dînșii sau luat, cînd și giudecata aceia din = 1796 = nu după alt temei îi împărtășește, fără numai cu cuvîntul stăpînirei.

După care mărturisire neamul ifrimeștilor este căzut din cuvîntul stăpînirei, căci deși zice la acea carte de giudecată că au avut veche stăpînire, îi destul că acum cu marturi prin blăstăm să dovedește că nau avut. Drept aceia dar, nemai rămîind îndoială nici cuvînt mai mult de dreptate la cerere ce făcea, după toată cercetarea ce în multe rînduri sau făcut întărind stăpînire malcoceștilor întocma după scrisorile și dovezile ce au, hotărîm că mai multă jalobă a ifrimeștilor pentru pricina aceasta să nu se asculte, pe care ca pe niște acolisitori și pricinuitori de supărări divanului și însuși lor de zădarnice cheltueli spre pilda și înfrînare și altor asemenea, pe unul dintre dînșii acel mai vinovat și povățuitor anume iftime țățu sau certat și la poarta curții, și luîndulisă și hîrtiile cîte au fost pricină, sau și rupt, întărindusă cartea aceasta cu a noastră domnească pecete.

Sigiliul domnesc de tuș roș. 1804.

Sau trecut în condică
Matei cond.

Dela Divanul Knej. Moldaviei

Către cinst ispr. țăn. Eșii.

Fiindcă din moșia Golăeștii de peste Prut dela acel țănut sau scos la vînzare prin mezat : 256 : stînjăni și șase palme analoghisiți în curmeziș din trii măsuri ce sau făcut de către rînduiții din partea acei isprăv. Pentru aceia dar după rînduiala ce să păzește la vînzările ce să fac prin mezat, să scrie dumv. să rînduiți din partea isprăv. pe cene veți socoti, ca să facă publicație în curgire de = 40 = zîli atît la fața locului precum și în tot țănut, spre înștiințare tuturor, atît a celor ce vor fi moșterii să cumpere precum și acelor ce vor ave a răspunde cu vreo pricină. La împlinirea vadelei de = 40 = zile săse arăte la Divan. Precum și de nusăva arăta nimene cu vreo pricinuire să tremeteți înștiințare la divan ca săse deie sfîrșit mezatului.

1812 iun. 30.

Balș vornic. Ioan Sturza spat.

Ungurii din Moldova la 1646 după „Codex Bandinus".

de Dr. **Gh. I. Nastase**
Conferenţiar de Antropogeografie la Universitatea din Iaşi.

INTRODUCERE.

*In regiunile moldoveneşti dintre vechea graniţă cu Ardealul şi Prut se află actualmente peste 200 aşezări, care cuprind o populaţie catolică ungurească ce se poate evalua, cu destulă preciziune, la cifra de 75.000 suflete *). Din acest număr de aşezări, cam 150 cuprind grupuri mai însemnate de Unguri, variind între 50 şi 4000 suflete (de ex. Săbăoanii cu 3900 suflete); în celelalte, Ungurii se află pulverizaţi în grupuri mici de câteva familii ne depăşind cifra de 50 suflete.*

Majoritatea covârşitoare a aşezărilor locuite de Unguri se, află: în bazinul Trotuşului cu Tăzlaele, Uzul, Slănicul, Oituzul

---

*) Pentru aşezările actuale cu Unguri din Moldova m'am servit între altele, de „*Statistica decanatelor, parohiilor şi filialilor Eparhiei catolice de Iaşi*" (fără dată) şi „*Statistica parohiilor şi filialelor după decanate şi judeţe, cu numărul sufletelor şi hectarelor de pământ din 23 Martie 1926*"; ambele mi-au fost puse amabil la dispoziţie de P. S. Sa Mihai Robu, Episcopul catolic din Iaşi, căruia îi exprim mulţumirele mele. Pentru acelaş lucru am mai utilizat şi lucrarea „*Biserica ortodoxă şi cultele streine din Regatul Român*", partea C, § a „Romano-Catolicii în ţările române", pag. CCV — CCXXVII. C. Göbl Buc. 1904. Deasemenea şi „*Marele Dicţionar Geografic al Românieî*", precum şi diferitele „Dicţionare geografice" ale judeţelor din Moldova, scoase de Soc. R. R. de geografie.

In numeroasele scrieri ungureşti despre biserica catolică şi Ungurii din Moldova numărul acestora, de cele mai multe ori, este exagerat, fiind socotiţi ca Unguri *toţi catolicii* de aici; or, se ştie că există şi un număr apreciabil de Poloni, Germani etc. catolici, care trebue scăzut din cifra credincioşilor catolici din Moldova.

şi Caşinul; în basinul Bistriţei din jos de Piatra; în basinul Moldovei din jos de satul Tupilaţi şi în partea de mijloc a basinului propriu zis al Siretului, atât pe dreapta cât şi pe stânga râului, începând cu Paşcani în Nord şi sfârşind cu satul Ploscuţeni în Sud.

Numai puţine aşezări ungureşti se află în afara acestor regiuni; aşa sânt: Vizantea *din bas. Susiţei;* Găiceana *din bas. Berheciului;* Cornii *(Huşi) şi* Răducănenii; *aşezările din basinul Bahluiului şi al Jijiei* — Hârlăul, Cotnarii, Bălţaţii, Bârleştii, Belceştii, Focurele, Fântânelele, Iazu-Porcului, Horleştii, Slobozia *(Voineşti) din bas. Stavnicului, şi câteva alte aşezări cu mici grupuri răzleţe de Unguri. (Cartonul Nr. 1 înfăţişează aşezările actuale cu Unguri din Moldova).*

Problema Ungurilor din Moldova prezintă un interes geografic *vădit; nu există însă până în prezent nici o lucrare, românească sau streină, care să încerce să fixeze:*

a) *momentele şi cauzele colonizării ungureşti din Moldova;*

b) *ţinuturile de unde au venit coloniştii şi căile pe care au pătruns aici;*

c) *procesul de aşezare a Ungurilor pe actuala lor arie de răspândire geografică din Moldova şi fixarea printr'o serie de hărţi a diferitelor faze ale evoluţiei acestei arii până în momentul de faţă;*

d) *o hartă detailată a tuturor aşezărelor actuale cu Ungurii din Moldova *).*

E drept că o lucrare de ansamblu, căutând să rezolve toate aceste probleme, — în starea actuală de cunoaştere a izvoarelor — oferă foarte mari greutăţi; cauzele şi momentele iniţiale ale colonizărei ungureşti din Moldova, în special, rămân deocamdată obscure, ipotetice cel mult, şi n'ar fi exclus ca ele să rămână în ştiinţă pentru totdeauna în această ţară. Sânt însă destule alte momente — mai târzii, ce-i drept, — asupra cărora există informaţie suficientă spre a fi pe deplin limpezite.

---

*) Cartonul Nr. 1 este o reducere a hărţii aşezărelor ungureşti din Moldova, în scara 1:200.000, pe care o avem în preparaţie.

Ne-am oprit asupra codicelui lui Bandinus tocmai fiindcă el este unul din izvoarele de mare valoare — poate cel mai preţios — care permite fixarea precisă a uneia din fazele geografice prin care a trecut elementul unguresc din Moldova, anume faza de extindere teritorială a acestuia la 1646.

Evident, faţă de colonizarea primă ungurească din Moldova, pusă de istorici în secolul XII—XIII, faza aceasta este destul de recentă; trebue însă să avem în vedere că, din punct de vedere geografic, *informaţia lui Bandinus este cel mai vechi izvor utilizabil cu real folos:* el cuprinde, *deocamdată,* cea mai veche listă completă a aşezărilor ungureşti din Moldova, *în timp ce izvoarele mai vechi decât anul 1646 vorbesc despre* catolicii *din această ţară şi episcopiile lor, menţionează ici-colo câte o aşezare locuită de Unguri sau, cel mult, dau liste vădit incomplete de aşezări ungureşti.*

Caracterul complet *al listei aşezărelor ungureşti ce ne-o dă Bandinus este înafară de orice îndoială: misionarul a vizitat, cu excepţia Ciobârciului,* toate *satele şi oraşele moldoveneşti în care locuiau la 1646 catolici, cari erau în majoritate covârşitoare Unguri.* Cartografierea aşezărelor ne dă o fidelă imagine a ariei de răspândire geografică a Ungurilor din Moldova la 1646.

Transpunerea pe hartă a elementelor geografice ce interesează din opera lui Bandinus este foarte utilă, iar impresia produsă de hartă nu-i lipsită de surprindere: se constată că numărul aşezărilor cu Unguri, din Moldova, la 1646 era cu totul redus *(37)* faţă de cel de azi *(peste 200)* şi aria de răspândire geografică a elementului unguresc de atunci abia o schiţa pe cea actuală. *Rezultă astfel, că informaţia lui Bandinus este un bun şi sigur punct de plecare pentru cercetarea originei şi vârstei celor mai multe grupuri actuale de Unguri din Moldova: cunoscând precis care erau aşezările ungureşti dela 1646, vom deduce că toate celelalte aşezări sânt colonii eşite din acestea sau imigrate din Ardeal, — şi unele şi altele în decursul perioadei „post-bandiniene“ *).*

*) Pentru originea şi vârsta coloniilor ungureşti „post-bandiniene“ din Moldova sânt foarte importante documentele culese în arhivele dela Roma şi publicate de d. **Gh. Călinescu** în cele două lucrări, pe care le cităm şi utilizăm mai jos.

Pentru lucrarea de față am utilizat singura ediție românească a codexului lui Bandinus, aceia a lui V. A Ureche: „**Codex Bandinus** — memoriu asupra scrierei lui Bandinus dela 1646, urmat de text, însoțit de acte și documente", *din Analele Academiei Române, tomul XVI, 1893—1894, Memoriile Secțiunii Istorice. Paginele din textul nostru se referă la această ediție; indicații de pag ne am pus puține, controlul fiind și fără acestea ușor. Ediția lui V. A. Ureche trebue utilizată cu mare băgare de samă, fiindcă prezintă multe cazuri de traducere inexactă în românește (traducerea de altfel nici nu i completă, ci-i mai mult o paratrazare), iar textul latinesc inspiră bănuiala constantă a unei copieri cu greșeli, după originalul Academiei Române. O nouă ediție, critică, a codexului lui Bandinus, care-i un izvor așa de important pentru istoria, geografia istorică și etnografia Moldovei, se impune numaidecât.*

*Pentru fixarea pe harta din lucrare a așezărelor ungurești ne-am servit de hartu topografică 1 : 50.000, de unde am transpus apoi rezultatul pe hartă — schelet hidrograf c 1 : 1.500.000, ediția Institutului Geologic. Oarecare greutăți de fixare pe hartă au prezentat așezările ungurești azi dispărute: Stăneștii, Bălana-Völcsök, Măneștii, Satu de jos-Altalu, Slobozia-Ujtalu, Pașcani, satul fără nume de lângă Huși, Amăgei, Sarata. Cu ajutorul documentelor, care vorbesc despre unele din aceste așezări, și cu acel al hărții topografice care conține o seamă de indicații toponimice ce au supraviețuit așeșările dispărute, — am redus însă și aici aproximativul la minimum In total harta, cu toată micimea scării, fixează destul de exact așezările ungurești dela 1646 *)*

AȘEZĂRILE LOCUITE DE UNGURI ÎN MOLDOVA LA 1646.

Să-l urmăm dar pe Bandinus în vizitațiile sale pastorale și să vedem, care erau orașele și satele din Moldova locuite de Unguri la 1646.

Hușii — este cea dintâi așezare pe care o vizitează și o descrie Bandinus. Din descrierea lui se vede, că Hușii la 1646

*) Din hartă lipsește, din economie de spațiu, Ciobârciul, care, după cum se știe, este satul actual cu același nume din jud. Tighina, depe Nistru.

era un târgușor locuit de Români și de Unguri, aceștia din urmă fiind mai numeroși: 682 suflete, cifră foarte exactă, după cum asigură Bandinus, care i-a înscris „capitatem" pe toți credincioșii de aici în registrul său. Importanța elementului unguresc în viața târgușorului este mare, astfel încât *județul* într'un an e un Român, iar în altul e un Ungur.

Bandinus înregistrează tradiția, culeasă, probabil, dela Ungurii de aici, despre întemeerea Hușilor de către Husiții isgoniți la 1460, dela hotarele Ungariei, în Moldova; ca o reminiscență a acestei origini, catolicii de aici mai păstrau datina husită a oficierii serviciului religios în limba ungară. Comunitatea ungurească din Huși își păstrează încă bine caracterul său etnic.

Un detaliu interesant, pe care-l aflăm la Bandinus, e că cu doi ani mai înainte de 1646, lângă Huși, pe malul Prutului, *existase nn sat cu 12 case de Unguri*, cari însă acum din cauza birurelor grele se împrăștieseră, unii mutându-se la Huși, iar alții emigrând în „orașul tătărăsc Csöbörcsök. Bandinus nu dă numele satului părăsit, „satelit" al comunității ungurești din Huși, și nici o altă menționare a lui în izvoare nu găsim.

Ciobârciu-Csöbörcsök, din cauza depărtării mari și a primejdiilor ce prezenta drumul prin Bugeacul tătărăsc, a rămas singura așezare ungurească din Moldova nevizitată de Bandinus. El dă pentru această așezare 200 Unguri, cari locuiau împreună cu Românii (pag. 330, cap. „De Oppido Csöbörcsök") [1].

[1] Contrar celor ce afirmă V. A. Urechiă (p. 123), Bandinus n'a vizitat Ciobârciu. Informația despre Ungurii din acest sat el a căpătat-o, desigur, dela catolicii din Huși, cari erau în oarecari legături cu cei din Ciobârciu. Pe lângă știrea despre Ungurii plecați, din sătuceanul dispărut de lângă Huși, la Ciobârciu, dovada acestei legături o mai avem și în faptul că lista familiilor catolice din Huși conține de patru ori numele „Csöbörcsöki"-Ciobârcianul. Se cunosc și din izvoare mai târzii legăturile ce au existat între comunitatea ungurească din Ciubârciu—cea mai răzleață și mai îndepărtată din Moldova și acea din Huși—cea mai apropiată de ea; adeseori Ciobârcenii, rămași numai cu dascăl la bisericuța lor, sânt dați în grija păstorească a preotului catolic din Huși; depărtarea Ciobârciului este totdeauna socotită față de Huși, pe unde de obiceiu trec misionarii catolici însărcinați cu păstorirea acelei îndepărtate parohii catolice. Cf. Gh. Călinescu: *„Alcuni misionari cattolici italiani nella*

Vasluiul avusese odinioară o comunitate catolica ungurească foarte însemnată, numărând circa 1200 suflete, locuind peste 300 case și având biserică cu preot și dascăl. In urmă invaziei polone ce avuse loc cu vr'o 20 ani inainte de vizita lui Bandinus, Ungurii de aici fuseseră parte decimați de ciumă, parte duși în robie de Tătarii veniți să-i alunge pe Poloni, parte se împrăștiară, iar parte trecuseră la ortodoxie și se desnaționalizară amestecându-se cu Românii. Biserica a fost arsă și apoi dărâmată de Români. Cu vr'o 6 ani înainte de vizita lui Bandinus aici încă mai erau 30 case de Unguri, acum însă misionarul nu mai găsește decât 16 Unguri locuind 4 case. Orașul începuse să se refacă după dezastrul suferit; Românii și Armenii se reintoarseră la vetre, comunitatea ungurească însă n'a mai revenit niciodată la vechea ei stare înfloritoare.

Bârladul — în populația-i totală de vr'o 5000 suflete cuprinde și 150 Unguri locuind în 30 case, cu o sărăcăcioasă bisericuță de lemn, fără preot, având numai dascăl, care cântă și citește ungurește rugăciuni pentru poporăni. Din spusele lui Bandinus se vede că grupul acesta unguresc a fost totdeauna neglijat de conducerea bisericii catolice din Moldova, este slab în ale credinței și amenințat de asimilare.

Galații — apar după descrierea lui Bandinus ca un port comercial foarte activ și cu o populație însemnată pentru un oraș moldovenesc din acele timpuri: are peste 15.000 locuitori, în majoritate Români, amestecați cu Greci, Armeni, Turci; la acest mozaic se mai adaogă și un grup mic de 70 Unguri, locuind în 12 case și având o bisericuță rudimentară de scânduri și acoperită cu stuf.

La *Tecuci*, unde altădată Ungurii locuiau în mai bine de 200 case, din cele 500 ale orașului, și avuseră biserică cu preot și dascăl, acum Bandinus nu mai găsește nici un credincios, precum nici urmă de biserică sau cimitir catolic; el nu ne spune

Moldavia nei secoli XVII e XVIII", „Diplomaturium Italicum" vol. I pag. 176, unde e vorba de „Missione di Hussi e Ciuberciu" la 1744. Cf. de acelaș: „*Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*", „Dipl. Ital." vol. II p. 345, pentru 1643: „una villa d-a Albaefalò lontano quattro miglio da Ussi"; Id. pag. 461, 478 și alte locuri.

ce s'a făcut cu Unguri de aici, dar e de presupus că au avut soarta celor din Vaslui; vor fi fost decimați de molimi și măceluri, emigrați, trecuți la ortodoxie și risipiți în massa moldovenească.

După vizitarea grupurelor răzlețe, izolate de Unguri din orașele de mai sus, Bandinus cercetează și descrie așezările ungurești din dreapta Siretului, începând cu cele din basinul râului Trotuș.

Aici prima așezare ungurească vizitată este satul *Bogdana*. In trecut satul fusese locuit numai de Unguri, din cari acum rămăseseră catolici numai 6 case cu 18 suflete, ceilalți trecând la „schisma Grecilor, pentru că acest sat de nimeni, niciodată mai înainte nu a fost inspectat sau îngrijit, și nici misionarii nu s'au ocupat de el" [1].

Stăneștii sau ungurește *Stantalva* era un sat curat unguresc cu o populație de 150 suflete și cu o bisericuță catolică de bârne. Azi dispărut, la o dată necunoscută [1], satul acesta se poate fixa cam la vărsarea pârâului Curița în Cașin.

Măneștii ung. *Mantalva* la data vizitării lui Bandinus era un sat unguresc în decădere. Biserica catolică de piatră, ridicată în timpuri mai bune, era acum aproape o ruină; satul așezat în șesul fertil al Tazlăului, aproape de vărsarea acestuia în Trotuș, altădată fusese mare și populat, acum însă n'are decât 9 case cu 48 locuitori Unguri. Cu timpul și acest sat a dispărut la o dată

---

[1] Trecerea Ungurilor de aici la ortodoxie, sinonim cu desnaționalizarea, a urmat și mai departe, astfel că în liste de sate catolice din Moldova, foarte apropiate de timpul lui Bandinus, Bogdana nu mai figurează. Cf. **Gh. Călinescu**: *„Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII"*, „Diplomatarium Italicum" I, 1925, relația XVI din 1670 pag. 105—108. Puținii Unguri din Bogdana de azi sânt așezați aici în secolul trecut.

[1] Stăneștii a dispărut probabil la sfârșitul sec. XVII; îl mai găsim ca sat de Unguri-catolici la 1671 (**Gh. Călinescu**: *„Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia* etc." pag. 109 „Diplom Ital." I); nu figurează în harta lui Cantemir (Cf. **G. Vâlsan**: *„Opera geografică a principelui Dimitrie Cantemir"*, „Lucrările Institutului de Geografie al Univ. din Cluj", Vol. II).

ce nu se poate preciza, păstrându-se printe locuitorii satelor dela gura Tazlăului doar numirea de „Măneşti" pentru o parte din şesul acestui râu şi tradiţia existenţei în vechime pe acest loc a unui târguşor distrus în urma unui războ [2].

Grozeştii ung. *Gorzafalva* la 1646 era un sătucean unguresc de 14 case cu o populaţie de 69 suflete.

Bălana sau pe ungureşte *Völcsök* avea 12 case cu 87 Unguri; satul se afla la Nord de Măneşti; şi acesta a dispărut. *)

Despre Măneşti, Grozeşti şi Balana Bandinus spune că ar fi cele mai dela margine, la hotarele Transilvaniei înspre Coroana sau Braşov şi cele Trei Scaune Săcueşti; locuitorilor acestor sate le este încredinţată grija străjuirei şi a pazei graniţelor moldovene în acele părţi (pag. 209).

Slobozia sau *Ujfalu* pe ungureşte, după indicaţiile lui Bandinus („dela oraşul Trotuş e departe cam 2 stadii, spre răsărit"; „un râuleţ trecând prin el îl desparte"...) se poate localiza la vărsarea pârâului Caraclău în Trotuş. Satul pare a fi fost, chiar pentru anul 1646, recent intemeiat ca slobozie cu populaţie amestecată de Unguri şi Români, căci mai păstra încă anumite scutiri: „Slobozia seu liber a servitiis et exactionibus pagus est;" însuş numele lui unguresc „Ujfalu" înseamnă „sat nou". Locuiau în el 49 Unguri. Azi satul nu mai există.

După vizitarea acestor sate Bandinus ajunge la *Târgu-Trotuşului*: „dela acest oraş—spune el—întregul ţinut se numeşte al Trotuşului". Târgul, deşi-i capitală de ţinut, este neînsemnat ca

[2] O. Racoviţă: *„Dicţionar Geografic al Judeţului Bacău"*, Buc. Socec, 1895, pag. 355. Şi Măneştii pare a fi dispărut la sfârşitul sec. XVII; îl mai întâlnim la 1671 (Gh. Călinescu op. c. 109) nu-l găsim în harta lui Cantemir, după cum nu-l găsim printre satele ungureşti din Moldova la 1745 (Gh. Călinescu op. cit. p p. 183—200). Pentru fixarea Mărăşeştilor pe hartă l) **M. Costăchescu** *„Documentele Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare"*, vol II pag. 375: chiar dacă doc. din 1449, 23 Martie ar fi falş, poziţia Măneştilor e arătată în el foarte exact.

*) Satul îl localizăm, după datele lui Bandinus, pe stânga Tazlăului la N de gura acestuia, unde găsim dealul şi pârâul „Belceii", care sună apropiat de *„Völesök;* pe dealtă parte slav. (?) *Belca = Bălana*· V. foia „Târgu-Ocna" din harta 1 : 50.006.

populaţie. Românii, al căror număr Bandinus nu-l dă, dar care trebue să fi fost de-abia de câteva sute de suflete, au două bisericuţe de bârne. Ca o reminiscenţă a importanţei de odinioară a elementului unguresc din Trotuş, şi aici ca şi la Huşi se practica sistemul „rotativei" autorităţilor: un an *judeţul* e Ungur, iar alt an e Român; în 1646 când Bandinus vizitează târgul „primarius Judex" e tocmai un Ungur catolic. Dar scăderea numerică şi religioasă a populaţiei ungureşti e vădită după cum reese din spusele misionarului. Unguri catolici în tot târgul nu-s decât 125 suflete locuind 30 case, unde „antiquitatus oppidani erant Ungari". (p. 210) Urmele importanţei de altădată a Ungurilor de aici se mai văd—e impozanta biserică catolică de piatră „înălţată inainte cu 200 ani de către principesa ungară Margareta". *) Acum însă conducerea bisericească catolică e defectuasă; vizitaţiile episcopilor de Bacău sânt rare şi numai în trecere. „Acest ţinut al Trotuşului abia de-şi aduc oamenii aminte să fi avut un preot statornic;" oficiază de obiceiu călugări vagabonzi, de care poporul e nemulţumit şi cere preot statornic cunoscător al limbei ungureşti. Cu mare greutate poate satisface Bandinus cererea Ungurilor de aici, consacrând ca preot, pentru Trotuş şi satele vecine, un Ungur transilvanean „abia mediocru în învăţătură".

Se constată astfel din relaţia lui Bandinus că la 1646 în regiunea subcarpatică dela confluenţa Tazlăului, Oituzului şi Caşinului cu Trotuşul există un mic nucleu compus din 5 sate cu o populaţie ungurească foarte redusă numeric şi grupate în apropierea Târgului Trotuş, acesta însuş într'o vădită decădere în ce priveşte valoarea lui ca aşezare ungurească. Constatarea aceasta prezintă, din punct de vedere etnografic şi antropogeografic, un interes vădit: reesă în chip neîndoelnic că populaţia ungurească din cea mai mare parte a aşezărelor în care ea locueşte astăzi în basinele Slănicului, Oituzului, Caşinului, Tazlăului de jos şi al Trotuşului dela Târgu-Ocnei în jos este de provenienţă mai recentă decât anul 1646; în timp ce unele sate ungureşti ca Stăneştii, Slobozia, Măneştii, Bălana au despărut după această dată,

*) E vorba de soţia sau, poate, chiar de bunica lui Alexandru cel Bun.

alte sate din văile pomenite mai sus au căpătat o însemnată populație ungurească, emigrată aici din a doua jumătate a secolului al XVII-lea și până la mijlocul secolului al XIX-lea. De imigrație post-bandiniană vor fi, prin urmare, Ungurii din satele: Slănic, Gura Slăniculni, Pârgărești, Tuta, Nicorești, Bahna, Satu-Nou, Onești, Borzești, Gutinașu, Viișoara, Coraclău, Pralea, etc.

* * *

Dela Târgu-Trotuș Bandinus pleacă în sus pe valea râului cu acelaș nume, pentru vizitarea altor sate de Unguri. In tot basinul în ramonton al Dărmăneștilor, unde astăzi Ungurii formează câteva grupuri la Doftana (250), Bogata (100), Dărmănești (400 în partea „Brătulești"), Comănești (100) și sânt risipiți sub formă de grupulețe mici de câteva familii în multe alte așezări din această regiune, — la 1646 Bandinus nu află nici o colonie ungurească [1]).

Nici în restul văii superioare — câtă era moldovenească la acea dată — a Trotușului încă nu existau coloniile actuale de Unguri din Ciugheș și Brusturoasa; pretutindeni în „satele extreme către Transilvania" Bandinus întâlnește numai „gens Valachorum".

Din basinul Dărmăneștilor, misionarul se îndreptă pe valea Urminișului, spre Nord în valea Tazlăului Sărat, unde acesta formează un cot brusc înainte de vărsarea sa în Tazlăul Mare. Și aici există un mic grup de sate ungurești.

Lucăcești sau *Lukacsfalva* pe ungurește este cel dintâi sat unguresc pe care-l întâlnește aici Bandinus [2]). O mare decădere a comunității ungurești o constată și în acest sat. Din mai bine

[1]) Proveniența recentă (sec. XVIII și XIX) a Ungurilor actuali din basinul Dărmăneștilor o dovedește **N. Lupu**: *„Cercetări geografice în basinul Dărmăneștilor de pe valea Trotușului"*, Bul. Soc. R. R. de Geografie, vol. LI, pag. 234.

[2]) Vechimea Ungurilor din Lucăcești era foarte mare; încă la 20 Mai 1459 Ștefan cel Mare dispunea ca *„toți Ungurii din acel sat mănăstiresc Lucăcești câți vor fi să plătească darea episcopală mănăstirei... dela Bistrița"*. Vezi **I. Bogdan**: *„Documentele lui Ștefan cel Mare"*, vol. I, doc. XVIII, pag. 29-31.

de 100 case, câte avuse odată, satul nu mai avea acum decât 15 cu o populație ungurească de 86 suflete. După spusele lui Bandinus, Lucăcești n'au fost niciodată vizitat de vr'un episcop catolic, un singur misionar s'a abătut cândva pe aceste meleaguri îndepărtate. Bisericuța de lemn, ruinată, încă mai păstrează obiecte și odoare rituale destul de frumoase, dar credincioșii sânt lipsiți de noțiuni elementare catolice. Depărtarea și izolarea satului de centrele catolice mai active, contactul cu „superstițioasa națiune românească" din vecinătate au contribuit la desnaționalizarea totală a Ungurilor de aici și trecerea lor la ortodoxie; satul există și azi, dar e curat românesc.

In *Satul de jos* ung. *Altalu* procesul de desființare a elementului unguresc se terminase deja; în acest odinioară „celebru sat unguresc", Bandinus nu mai găsește nici un catolic, iar biserica de piatră cu 3 altare e părăsită.

Solonțul (ung. *Saloneza*) mai avea încă 35 case cu 175 Unguri catolici, dar și aceștia duc aceași lipsă de păstorie religioasă ca și cei din Lucăcești. Biserică au, dar n'au preot, ci numai un dascăl care anunță sărbătorile și posturele și cântă ungurește în zile de sărbători; nici pe aici n'a fost niciodată vr'un episcop catolic până la vizita lui Bandinus: „nici misionarii nu au cultivat această vie a lui Christos".

Și Solonțul cu timpul și-a pierdut populația ungurească, azi fiind locuit exclusiv numai de Români.

Dintre toate grupurile de sate ungurești câte existau în Moldova la 1646 cel de pe Tazlăul Sărat apare ca cel mai slab: un sat cu populația desnaționalizată (Satul de jos) și alte două (Lucăcești și Solonțul) pornite pe aceiași cale, care le-a adus la urmă la pierderea totală a populației ungurești; Satul de jos a dispărut cu totul. Numeroasele sate actuale cu Unguri din basinul Tăzlaelor (Frumoasa, Tazlău-Sărata, Cucueți, Pustiana, Tărâța, Sârbi, Năsoești, Moinești, Răchitiș, Petricia, Enăchești, Verșești, Gaidaru, Lărguța, Stufu, Valea Rea, Bălăneasa, Butucari — Berzunți și alte sate cu mici grupuri de Unguri) și-au căpătat populația ungurească după 1646.

* * *

După vizitarea satelor depe Tazlău Bandinus revine în valea Siretului la grupul de sate ungureşti din apropierea Bacăului.

Fărăoanii — Forrotala ung. — este cel dintâi sat de Unguri pe care el îl vizitează aici. Satul e bogat şi relativ mare faţă de celelalte sate ungureşti pe care le cercetase până acum : are o populaţie curat ungurească de 400 suflete. Deşi aproape de Bacău reşedinţa episcopatului catolic, totuş satul sufere de lipsa bunei îngrijiri religioase.

In faţa Fărăoanilor, chiar în lunca Siretului, la 1646 se afla satul *Paşcani*, azi dispărut *) „In acest timp — spune Bandinus — Românii alcătuesc majoritatea populaţiei satului, mai înainte erau numai Unguri, cari „acum locuesc în 6 case; persoane, cu copii, se socotesc până la 30... Aici „poporul era deasemenea fără îngrijire pastorală, de aceia Românii prevalară". Cazul acestui sat unguresc arată limpede cum lipsa de bună organizare bisericească catolică a fost una din cauzele desnaţionalizării Ungurilor din Moldova.

Valea Sacă sau *Bogdantalva* pe ungureşte, situat la Nord de Fărăoani, era un sătucean locuit de 55 Unguri şi un număr mai mic de Români.

Fântânele — Hidegkut pe ungureşte — avea 12 case locuite de 58 Unguri şi peste 100 case locuite de 400 Români. Cu timpul disproporţia aceasta a crescut până la dispariţia complectă a Ungurilor, satul fiind azi complet românesc.

Trebeşul — deşi era proprietatea episcopiei catolice din Bacău, nu era nici el într'o situaţie mai bună decât multe alte sate ungureşti; cei 155 locuitori Unguri de aici n'aveau biserică în sat şi fregventau pe cea din Bacău; proprietatea episcopală e încălcată şi răşluită aproape în întregime.

Bacăul — reşedenţa episcopului catolic — are un număr destul de mare de catolici — 680, cari judecând după spusele lui Bandinus şi după numele lor de familii (p. 288) sânt toţi Unguri; ei sânt chiar mai numeroşi decât locuitorii Români de aici, cu care împart demnităţile târgului alternativ, la Huşi şi Târgu-Trotuşului.

*) La odată ce nu se poate precisa.

Episcopia catolică de aici, ca organizare şi funcţionare, nu-i intra nimic mai presus de parochiile ungureşti de sub oblăduirea ei. Biserica episcopală, „odinioară de structură amplă şi frumoasă" — vestigiu al unor timpuri de înflorire a elementului unguresc de aici — acum era „o ruină mizerabilă;" bisericuţa parochială era de lemn; casele episcopale ruinate, averea episcopiei risipită, rău administrată.

Aşadar la 1646, în regiunea dela gura Bistriţei, în dreapta acestui râu şi a Siretului, Unguri se aflau numai în Bacău şi în cinci sate din apropierea acestuia: Fărăoani, Valea Sacă, Paşcani, Trebeş şi Fântânele.

După acest an prin urmare au venit şi s'au aşezat Ungurii în satele: Capota, Răcăciuni, Berindeşti, Ciocani, Fundu-Răcăciuni, Valea Rea, Cleja, Sornoşca, Valea Mare, Burchila, Galbeni, Izvoare, Talpa, Luizi — Călugăra, Baraţi, Săcătura, Mărgineni, Schineni, Lespezi, — ca să nu menţionăm aici decât grupurele principale de Unguri de azi din satele *depe partea dreaptă* a Siretului.

* * *

Dela Bacău, pe valea Bistriţei, Bandinus merge la *Piatra*, pentru care dă şi numirea ungurească *Kracsonkö*. Din populaţia însemnată ungurească de altădată a Pietrei acum nu mai rămăseseră decât 3 case cu 16 Unguri, dintre cari numai un bătrân mai vorbea ungureşte. Se vedeau doar urmele bisericei catolice. Procesul de desnaţionalizare a Ungurilor din Piatra era pe sfârşit.

Dela Piatra Bandinus revine iarăş în valea Siretului spre a vizita parochiile catolice din Roman şi satele din apropierea acestuia.

Oraşul *Roman* ar fi avut odată, după informaţiile culese de Bandinus, o însemnată populaţie catolică, compusă din Unguri şi din Saşi, fiecare grup având biserica lui proprie. Acum nu mai rămăsese decât biserica săsească. Incă cu „puţini ani în urmă — se găseau la Roman peste 300 case de Unguri şi Saşi şi până la 800 locuitori", iar la sfârşitul anului 1646 el nu mai găseşte aici decât 6 case de catolici cu 36 suflete, mai putându-se încă distinge între ei, după nume, Saşii (Fleischer) de Unguri (Gyurko, Nemika). Bandinus nu ne arată anume care erau cauzele dispa-

riţiei acestei însemnate colonii catolice din Roman, trecerea catolicilor la ortodoxie şi contopirea lor că mulţimea moldovenească din acest oraş unde erau pe acea vreme 10 biserici ortodoxe şi o veche şi importantă episcopie, va fi fost desigur una din acele cauze; însă din spusele misionarului că mulţi catolici romaşcani au vii la Cotnari, se poate deduce că o parte din Unguri şi Saşii din Roman au emigrat în acea localitate şi'n împrejurimile ei atât de proprie pentru creşterea viţei de vie.

In vecinătatea Romanului, la Nord de el, la 1646 Unguri mai locuiau în următoarele 6 sate:

Tămăşeştii — ung. *Thamasfalva* („Thomasest" la Bandinus), care-i actualul sat Tămăşani, pe atunci aveau o populaţie de 70 Unguri.

Adgiudenii — la Bandinus „*Dsudai*" şi „*Gsiuda falva*" avea 63 Unguri. *Răchitenii* sau *Domatalva* era un sat mărişor cu 389 Unguri.

Paralel cu aceste 3 sate aşezate în lunca Siretului, se aflau celelalte trei situate, ceva mai la apus, pe terasele râului:

Săbăoanii — *Szabatalva* ung. este cel mai de seamă din aceste trei sate; are 44 familii cu 300 de Unguri. Lânga Săbăoani se afla satul *Leucuşăni* („Lökösfalvä ung.) cu 40 locuitori Unguri, care astăzi s'a contopit cu cel dintâi, formând partea de Nord a acestuia. *)

Ceva mai la Nord de Săbăoani-Leucuşeni se afla satul *Teţcani* (Ketzkani sau „Steczkofalva" cum îl numeşti Bandinus) cu 160 Unguri.

*) Satul Berindeşti pomenit împreună cu Sabaovanii ca sat unguresc în documentul lui Eremia Movilă din 12 Mai 1606, nu mai exista la 1646. „El a fost aşezat, după toată probabilitatea, pe şesul Siretului, la est de s. Săbăoani, acolo „pe unde curge astăzi pâr. Berendiş şi unde tradiţiunea locuitorilor de prin prejur pune un vechi cimitir şi ruinele unei biserici „cu acest nume (Berindeşti). El era locuit de Unguri, cari desigur la desfiinţarea satului s'au mutat în Săbăoani" (P. Condrea: „*Dicţionar geografia al j. Bacău*" pag. 20-21). Probabil amintirea vagă a acestui fapt se păstrează în tradiţia Ungurilor din Săbăoani că satul lor s'ar fi mutat, pe locul actual, din lunca Siretului. (Informaţie culeasă la Săbăoani de Studentul-geograf C. Prişnea).

Toate aceste 6 sate care erau curat ungureşti la 1646 dăinuesc ca sate ungureşti şi până astăzi. Dar dacă la acel an „nucleul" unguresc al Romanului se reducea numai la aceste sate, astăzi numărul aşezărelor cu Unguri, de aici, este cu mult mai mare. Numai în lunca Siretului, *pe dreapta*, în sec. XVIII şi al XIX-lea s'au fixat însemnate colonii ungureşti în satele: Cozmeşti, Mogoşeşti, Luncaşi, Hălăucesti, Mircesti, Ursăreşti, Traian şi Sturza. Tot din această perioadă sânt şi satele ungureşti din basinul inferior al Moldovei ca: Corhana, Pildeşti, Gherăeşti, Iugani, Bărticeşti, Muncelu de sus, Tupilaţi, David, Talpa, Breaza, Văleni, Bârgăoani.

Târgu Neamţului, ca şi Romanul, după spusele lui Bandinus, ar fi avut mai înainte o însemnată populaţie catolică săsească de 1000 suflete, cu 5 biserici; acum însă nu mai era aici decât o bisericuţă de lemn, zidită de o Săsoaică la 1620. şi 94 catolici, fără preot; aceştia, după cum se poate judeca după numele lor de familie, erau Saşi amestecţi cu Unguri.

Plecând dela Neamţ spre Baia la jumătate de cale între aceste două localităţi Bandinus întâlneşte urmele unei aşezări părăsite, cu ruinele impunătoare ale unei biserici catolice. El numeşte această aşezare „*Gyla*", o califică de „Oppidum Ungaricum" şi atribue întemeierea ei căpitanului Gyula, unul din şefii legendari, sub care ar fi pătruns Ungurii în Polonia. Atât numele Gyula, cât şi potrivirea distanţelor indicate de Bandinus permit fixarea acestei aşezări la satul actual *Giuleşti*, situat pe malul drept al Moldovei, tocmai la jumătate de cale între Târgu-Neamţului şi Baia (pag. 90 şi 242).

(Giuleştii actuali sânt, evident, o aşezare mai nouă, întemeiată pe vatra vechei Gyula-Giulesti, care deja pe timpul lui Bandinus era părăsită; fundarea ei de bună samă trebue s'o atribuim vre-unuia din boierii Gyula = Giulea, cari atât în Moldova cât şi în Maramureş sânt contemporani descălecatului. *) Legenda

*) **M. Costăchescu: „*Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*" vol. I p 94, precum şi alte locuri din colecţie, unde-i vorba de „Giulea", „Julea", „Giulici", „Giuleşti".**

despre întemeiarea așezării de către Gyula (legendă culeasă de Bandinus, desigur, la Ungurii din Moldova) apare astfel ca o *contopire* a tradiției ungurești despre pătrunderea Ungurilor în Panonia cu tradiția moldovenească a „descălecatului din Maramureș" pe valea Moldovei. Informația lui Bandinus despre „Gyula, Oppidum Ungaricum" se dovedește astfel a conține un interesant miez de adevăr istoric. Trebue deci să socotim ca adevărată știrea că Gyula = Giulești străveche a fost o așezare de Unguri și să conchidem că „descălecatul" a adus din Maramureș și din alte regiuni transcarpatice, în Moldova nu numai Români, ci și Unguri și Sași, aceștia din urmă constatându-se a fi foarte numeroși, în primele secole ale vieței statului moldovenesc, în partea nord vestică a acestuia).

Baia, ca atâtea alte așezări catolice din Moldova, înfățișa și ea acum mai mult vestigiile unei prosperități din trecut. Acest oraș — ne spune Bandinus — a avut altădată o populație săsească de 6000 suflete locuind în peste 1000 de case. Acum nu mai erau în Baia decât 40 case cu 256 catolici ; doar biserica mare și frumoasă de piatră mai rămăsese din înflorirea de altădată a marei colonii săsești. Numele de familii din registrul lui Bandinus ne arată că populația catolică a Băii acum se compunea și din Unguri (Miklos, Geczö, Andorko, Darkos, Thamas, Farkas, Maftos etc.) alături de Sași (Berkuez, Wolffgangus, Gross). Mulțimea Sașilor de aci s'a stins desigur și prin asemilare cu massa românească, care pe timpul lui Bandinus trebue să fi fost la Baia în majoritate, judecând după cele 4 biscrici ortodoxe — din care două de piatră — care erau acum în târg. Dar și emigrarea în alte centre moldovenești va fi contribuit mult la împrăștierea catolicilor de aici : Sașii și Ungurii din Baia, ca și cei din Roman, au vii la Cotnari, fac comerț cu vin din Sudul țării și transportă pește din apele de munte până la Iași.

Suceava la 1646, când o vizitează Bandinus, nu mai avea decât 25 Unguri și Sași, rămășițe cu totul jalnice din marea colonie catolică de odinioară de aici, care cuprindea, după spusele misionarului, în majoritate covârșitoare Sași și numai puțini Unguri, în total peste 8000 suflete, având mai multe biserici. Disol-

varea acestei mari comunități. după spusele lui Bandinus, se datorește funcționărei precare a bisericei catolice „ajunsă la ultima decădere în aceste părți"; urmarea a fost trecerea numeroșilor catolici la ortodoxie și pierderea lor în massa românească. Dealtfel influența asimilatoare a Sucevei asupra catolicilor, cu funcțiunea ei de capitală din trecut, cu populația ei numeroasă românească (peste 20.000 Români după Bandinus), înfloritoare chiar la 1646, cu numeroase biserici (17) ortodoxe, — se concepe lesne, chiar și fără scandalurile și dezorganizarea bisericei catolice, de care se plânge misionarul.

Siretul care în trecut fusese și scaunul unui episcopat catolic, la dota vizitări lui Bandinus nu mai avea nici un Ungur sau Sas; de bună voie sau forțați, cea mai mare parte a Sașilor și Ungurilor de aici au trecut la ortodoxie; cei cari au rămas statornici catolicismului s'au strămutat la Baia și Cotnari.

*

Din relatările lui Bandinus cu privire la Piatra, Târgu-Neamț Giulești, Baia, Suceava și Siret rezultă, că asimilarea Ungurilor și a Sașilor a fost îndeosebi activă — aproape până la desființarea complectă a coloniilor — în Nord-Vestul Moldovei, unde pe de o parte a pulsat o intensă viață moldovenească în primele secole de după descălecare, iar pe de altă parte catolicii erau prea îndepărtați și izolați de regiunile din răsăritul Ardealului, de unde emigrase și de unde acum curente noi de conaționali nu mai alimentau decât foarte slab vechile așezări, copleșite de elementul moldovenesc.

Revenind din Nord-Vest în centrul Moldovei, la *Hârlău* Bandinus regăsește aceiași familiară decădere a comunității catolice ungurești. Cu vr'o 12 ani înainte orașul încă-și mai merită poate, denumirea de „Hungororum habitatio", peste 50 case—cele mai bune din totalul de 200 câte erau pe atunci în Hârlău — fiind ungurești. Procesul de asimilare și convertire la ortodoxie fusese activ și aici. Biserica catolică de piatră era acum „desolată", descoperită, mai mult o ruină; viile bisericei părăginite,

odoarele duse la Cotnari, iar 2 clopote mari — luate de ortodoxi. Numai erau la sfârșitul anului 1646 la Hârlău decât 5 case de Unguri cu 28 suflete; generația nouă de Unguri se românizase: „posteri ad Valachos defecêre", spune Bandinus.

Grupul catolic din *Cotnari*, spre deosebire de multe altele, se afla într'o stare economică prosperă și avea o bună organizație bisericească, deși nu avea un număr însemnat de membri, după cum ne-am fi așteptat în urma celor relatate de Bandinus despre catolicii emigrați aici din alte localități (Seret, Baia, Hârlău Roman). Erau acum 276 catolici, dintre cari Unguri erau mai numeroși, dar „mai importanți Sașii"; erau organizați în confraternități și aveau 3 biserici de zid, cu avere și odoare frumoase. Firește că aceste biserici fusese construite pentru un număr cu mult mai însemnat de credincioși; e o dovadă că odinioară numeroasa colonie catolică din Cotnari a avut și ea soarta multor altora: s'a disolvat cu timpul în massa românească înconjurătoare.

La miazăzi de Cotnari, foarte aproape de acesta Bandinus află satul unguresc *Sărata*, locuit de 40 Unguri.

Spre apus, iarăși la o mică distanță de Cotnari, era satul *Amăgei*, cu 99 Uunguri, sat unguresc destul de vechi, probabil, deoarece avea o biserică construită încă din 1599 (pag. 127).

Cu mult mai la Sud de Cotnari, cam la jumătate de cale între acesta și Săbăoani, Bandinus mai găsește un grup mic de 11 Unguri (2 familii) pe partea de miazăzi a trecătorii *Strunga*.

Un alt grup de așezări ungurești se conturează astfel în regiunea dela izvoarele Bahluiului, compus din Hârlău, Cotnari, Amagei, Sărata și Strunga.

Cu *Iașii* se termină șirul așezărilor cu catolici vizitate de Bandinus; aici după constatările misionarului erau vr'o 300 catolici, printre cari Ungurii, judecând după numele de familii, formau marea majoritate; mulți dintre ei, dealtfel, nu locuiau în oraș ci în podgorii din împrejurimi.

(va urma)

RECENZII.

Dinu V. Rosetti. *Publicațiile Muzeului Municipiului București No. 1 București 1934 59 pp. + 5 planșe.*

Recenta publicație a d-lui Rosetti cuprinde două părți: 1. a) Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor, b) Săpăturile dela Vidra. 2. un raport în limba franceză asupra acestor săpături.

După cum aflăm din prefață, publicațiile de față au scopul de a pune în cunoștință pe cei interesați — sub forma unor rapoarte preliminare — de felul cum au decurs săpăturile și materialul colecționat.

Lucrarea prezintă 50 figuri bine reușite ale materialului, astăzi depozitat în Muzeul Municipiului București.

De asemenea un tablou sincronic al celor 5 straturi de cultură dela Vidra și raporturile de contemporaneitate cu alte stațiuni din ținuturile vecine.

Pentru prima oară se semnalează în câmpia munteană silex de tip levalloisien și aurignacien, așchii și lame, dar prea puțin pentru a se putea trage concluzii mai ample.

Partea, căreia i se dă mai mare dezvoltare, o constitue cele 5 straturi de cultură dela Vidra.

Vidra I (civ. tip Boian A) cuprinde descrierea ceramicei după tehnică, formă și ornamentație.

Sunt vase excizate și încrustate cu alb (Crusted-Ware-technic), influențate din cultura Bük și pictura mai rară cu grafit. De remarcat este ornamentul „Gradeliniges Wirbelmuster" ca la Cucuteni și acel denumit „Seifenblasenmuster (caneluri), caracteristic civilizației din sudul și sud estul Europei.

Ca formă sunt vase mari cu picior gol, cu anologii în Bük și Aruișd, apoi vase mari cu fund conic, cu analogii în Gumelnița și cutii suport.

Autorul se ocupă de aceste forme în parte, comparând pe aceste din urmă cu vasele suport din ceramica pictată. Consideră

civil. tip Boian A ca anterioară sau cel puțin contemporană cu civil-Bük.

In Vidra II A (civil. tip Gumelnița A I) autorul analizează formele caracteristice ale vaselor trecând apoi la tehnica ornamentării (excizie, incizie, caneluri, pictură), pentru a reveni asupra unor alte forme caracteristice: suporturile de vase și vase în formă de lingură cu mânerul gol, pag. 18. De ce nu le pune D-l Rosetti și pe acestea în grupul celorlalte, lăsând numai vasul binoclu, pe care îl socoate importat din aria de civil. Tripolie, la sfârșit ?

Plastica din acest strat e deosebit de interesantă, mai ales prin capul de divinitate, fig. 45, care amintește figurinile din Tracia. Se mai găsesc analogii cu Cucuteni, Vinea și Bulgaria.

Tot în Vidra II A s'au colecționat figurine de os, câteva obiecte de cupru și s'a putut cunoaște ritul funerar după un mormânt de inhumație.

Vidra II B (civil. tip Gumelnița A II) cuprinde material variat — figurine de lut, și de cupru cu capul în dublă spirală, o podoabă pendantivă de aur, cea mai veche găsită în tot cuprinsul țării și cu analogii, în os, în stratul Gumelnița A și aur în Tesalia; analogii cărora autorul le dă deosebită importanță, pentru eventuale sincronisme dintre civilizații.

Vidra II c, comparată în parte cu Cernavoda, în parte cu Gumelnița B, are ca formă de vas obișnuit „Boden-fussurnen". comparate cu vasele similare din civil. Cucuteni și Ariușd.

Acest strat se caracterizează prin plastica antropomorfă, reprezentată printr'un vas deosebit de interesant, planșa I — III. In privința figurinelor antropomorfe de os se remarcă pentru prima oară în dreapta Dunărei indicația nasului. Apar aci și topoare de cupru și de silex șlefuit, ce se pretează la sincronisme.

Stratul Vidra II C corespunde cu faza culturală Gumelnița B, care după D-l Rosetti ar fi luat sfârșit între 1500 — în Cr. în jurul cărui fapt se face o discuție mai amplă.

Raportul în limba franceză e complectat cu fauna găsită în straturile Vidra II B — C și cu puținul material din Vidra II săpăturile fiind încă în curs.

Prof. V. Ciurea *Muzeul Fălticenilor. Două decenii de muncă. 1914—1934. Istoricul și activitatea lui. 1934 — p. p. 137.*

Cartea de față cuprinde două părți. Prima se ocupă de activitatea neobosită a distinsului profesor, pentruca dela *ideia* de a înfăptui un muzeu să treacă la *faptă*, după o muncă de două decenii; iar a doua parte cuprinde în mod sistematic descrierea organizației actuale a Muzeului Fălticenilor.

Intr'un stil atrăgător de povestitor, autorul care e și actualul director al muzeului, știe să încânte pe cetitor, chiar dela început prin calitățile și sentimentele sale nobile, de care a fost însuflețit urmându-și idialul cu o perseverență neobișnuită, înfruntând greutăți morale și materiale și de multe ori ironii dureroase, pentrucă după 20 de ani să culeagă cu prisosință roadele morale și să-și atragă stima tuturor oamenilor de suflet.

Prof. I. Simionescu în prefața acestei lucrări, cu competență scrie: „Cunosc destul de bine țara întreagă. Muzeul Fălticenilor *stă în fruntea tuturor muzeelor regionale* prin varietatea și importanța materialului adunat. Fără măgulire e adevărul curat". „Un om cu adânci rădăcini locale și-a închinat o bună parte din viața lui, pentru a fi folositor ținutului din care se trage".

Muzeul cuprinde astăzi 11 secțiuni, alcătuind 3 mari grupe: Istorico-preistorică, etnografică și științifică, apoi o secție artistică și una militară.

In prima grupă se pot cerceta colecții însemnate de documente și câteva urice de mare însemnătate. Cel mai vechi dela Alexandru cel Bun din 1424, apoi două urice dela Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ieremia Movilă, etc.

Se mai găsesc tablouri și cărți vechi de valoare. In interesantă secție a antichităților se remarcă cu deosebire vitrinele preistorice cu material bogat și variat, colecționat în mare parte din stațiunile de pe teritoriul județului Baia. D-l Ciurea a lucrat și o hartă preistorică a județului încă din 1924 și a scos diferite publicații în legătură cu materiatul preistoric, îmbogățind monografia acestui ținut și aducând reale foloase acestei științe, care se luptă încă cu nesiguranța unor vremuri atât de îndepărtate de noi.

Secţia numismatică e demnă de toată lauda. Intre piesele de preţ remarcăm inelul de cununie al lui Cuza Vodă şi acel al domniţei Elena. O fotografie a acestor obiecte însemnate, bine reuşită, însoţeşte descrierea pieselor.

Grupa *etnografică* cuprinde secţia bisericească, apoi acea a uneltelor de muncă vechi, printre care se distinge o piesă rară şi puţin cunoscută istoricilor noştri — *coarnele* de muncă ce se puneau la gâtul robului şi se închideau cu lacăt. Tot aci se găsesc felurile de port naţional.

Grupa *ştiinţifică* are mai multe secţii: 1) zoologică, în care se poate admira craniul unui Bison Priscus (zimbru) şi un schelet de Elephas Primigenius (Mamut) etc. 2) secţia botanică şi agricolă, 3) geologică şi minerologică, 4) economică, 5) militară, toate cu material bogat şi de valoare.

Trecând la secţia artistică se remarcă o frumoasă colecţie de tablouri ale pictorilor români, între care 12 piese ale lui Aurel Băeşu, rămase pildă a talentului său, dispărut odată cu el prea de timpuriu.

Tot în secţia artistică se află cupeul lui Comnino, o trăsură lucrată numai din lemn, începută în 1857 şi terminată în 1892, o operă de artă neîntrecută, care denotă o răbdare supraomenească şi care merită a fi văzută.

Muzeul mai este înzestrat cu o bibliotecă alcătuită din mai multe donaţii.

Activitatea d-lui Ciurea ar putea fi exemplu şi călăuză şi altora, „acesta e şi rostul cărţii scoase", iar lucrarea de faţă e demnă de toată lauda.

Constanţa Dimitriu Niculiţă.

CUPRINSUL

revistei „Arhivele Basarabiei" pe anul VI—1934.

	Pag.
Bezveconnîi Gh. Boierii Sturdza şi Basarabia . . .	36— 51
Boga T. L. Documente basarabene din satele Vîprova şi Puţintei, ţin. Orhei . . . . . 195—202 şi	275 - 300
Bulat G. T. Din viaţa economico-socială a Moldovei la 1809—1811	1— 10
Din documentele m-rii Văratec 65—96, 203—210 şi	301—322
Veniturile şi cheltuelile Ţărilor Româneşti între anii 1810—1812	115—150
Scutelnicii din Ţările Romîneşti la 1810	211—223
Două acte sorocene, privitoare la Satul Domulugenii şi m-rea de maici Coşălauca	270—274
Măsuri gospodăreşti comunale la Iaşi în 1811 . . .	323—327
Chiriţă Ilie. Despre satul Dîngenii — Soroca	189—194
Georgescu C.-Vrancea. Boierimea basarabeană şi pacea din Bucureşti din anul 1812	175—180
Moroşanu N. Asupra existenţii mamuţilor, rinocerilor şi cerbilor în Moldova şi dacă poate fi admisă reprezentarea lor pe mobilierul protoistoric dela Ciuciulea—Bălţi	328—338
Nastase I. Gh. Ungurii din Moldova la 1646 după „Codex Bandinus"	397—414
Niculiţă Dimitriu Constanţa. O concepţie preistorică în Chişinău	52— 62
Recenzii. (Vl. Dumitrescu. *Une nouvelle station a céramique peinte dans le nord west dela Moldavie*	113—114
Dinu V. Rosetti. *Publicaţiile Muzeului Municipiului Bucureşti.* Prof. V. Ciurea. *Muzeul Fălticenilor. Două decenii de muncă 1914—1934. Istoricul şi activitatea lui*) .	415 - 418
Pelivan Gh. I. Biserica veche din satul Răzenii, judeţul Lăpuşna	246—253

Porucic T. Câteva cuvinte asupra staţiunilor preistorice dintre Prut şi Nistru . . . . . 63—64

Sava V. A. Ispravnicii din Moldova şi Valahia sub ocupaţia rusă (1808—1812) . . . . . 103—112

Cititori Basarabeni (Zm. Buhuşoaia, feciorul lui Raicu Abageriul şi State Şendrea) . . . . . 181—188

Trei case din Chişinăul vechi (Mitocul m-rii Hîncul, casa paharnicului Toma Stamate şi casa pravilistului Petre Manega) . . . . . 264—269

Tomescu N. C. Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău (In legătură cu întoarcerea în Moldova a mitrop. Grigorie al Irinopolului. Despre schiturile Duca, Fântâna Doamnei. Despre clădirea bisericii m-rii Suruceni Lăpuşna şi altele) . . . . . 97—102

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău: (După răpirea Basarabiei nu se mai zidesc biserici. Suferinţele îl fac cetăţean rus pe arhim. Chiril. Tot despre breasla ciocliilor din Folești. Canonisire pentru lovire cauzatoare de moarte. Căsătorie fără lege. Jalbă despre satul Tocenii. Mărturie de numirea unui paracliser. Tot despre îndepărtarea mitrop. Ignatie din scaunul Ungrovlahiei şi altele . . . . . 151—174

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău: (Situaţia de drept internaţional a mănăstirilor din Basarabia după 1812. Se cere preot moldovan. Jalbă asupra soţului. Ştiri despre un alt arhimandrit Chiril. Împotriva unui frate turburător. Rostul unor chete în biserici. Starea unor biserici din mijlocul Basarabiei. Tot despre arhimandritul Chiril. Satele cu biserici din ţinutul Oceacovului şi altele) . . . . . 224—245

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău: (Numiri vechi moldoveneşti uitate. Desfacerea schitului Fîntîna Doamnei—Orhei. Numire de epitropi bisericeşti. Carte vlădicească de îndrumări pentru preoţi. O bună învăţătură împotriva beţiei. Diferite cărţi vechi de hirotonie, mutare şi de duhovnicie şi altele) . . . . . 339—379

Tufescu Victor. Răspîndirea satelor de răzeşi. Contribuţiuni la studiul populării Moldovii . . . . . 11— 35

Visarion episcop. Un vechiu şi interesant document în l. indiană 102

Diferite acte de hotărnicii ale moşiilor Todireni, Verdeşeni, Golăeşti, Dumulugenii şi Sgărburoaia din Moldova . . . . . 380—396

BIBLIOTECA UNIVERSITAŢII - IAŞI -

CUYAS / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

30 JUN. 193

CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY